

Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας

Ένας αιώνας επιστημονικής ψυχολογίας: έρευνα και εφαρμογές

Περίληψεις

Αλεξανδρούπολη 24 - 27 Μαΐου 2001

Ελληνική Ψυχολογική Εταιρεία

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης • Σχολή Επιστημών της Αγωγής

Παιδαγωγικό Τμήμα
Νηπιαγωγών

Παιδαγωγικό Τμήμα
Δημοτικής Εκπαίδευσης

8 Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας

Ένας αιώνας επιστημονικής ψυχολογίας: έρευνα και εφαρμογές

Αλεξανδρούπολη 24 - 27 Μαΐου 2001

Π ε ρ ι λ ή ψ ε ι ς

*Επιμέλεια: Μαρία Χατζησάββα,
Γαλήνη Ρεκαλίδου*

Ελληνική Ψυχολογική Εταιρεία

Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης • Σχολή Επιστημών της Αγωγής

Παιδαγωγικό Τμήμα
Νηπιαγωγών

Παιδαγωγικό Τμήμα
Δημοτικής Εκπαίδευσης

Πίνακας Περιεχομένων

	σελ.
1. Μετατραυματική Διαταραχή Άγχους: το παράδειγμα των σεισμών Συμπόσιο Κλάδου Κλινικής Ψυχολογίας.....	7
2. Γλώσσα: αντίληψη, κατανόηση, παραγωγή Θεματική Συνεδρία.....	9
3. Η γνωστική παρα-λογική στην ψυχολογική έρευνα και πράξη: σωστό μονοπάτι οδηγεί σε λάθος χωριό και το αντίστροφο Ομάδα Εργασίας.....	13
4. Ψυχοπαθολογία Θεματική Συνεδρία.....	14
5. Εξαρτησιογόνες ουσίες Θεματική Συνεδρία.....	17
6. Βασικές όψεις της νεογνικής, βρεφικής και νηπιακής ανάπτυξης Συμπόσιο Κλάδου Εξελικτικής Ψυχολογίας.....	19
7. Ψυχολογία της Εργασίας Θεματική Συνεδρία.....	22
8. Ψυχολογική συμβουλευτική Θεματική Συνεδρία.....	26
9. Ψυχολογία της Υγείας Θεματική Συνεδρία.....	28
10. Η διαπολιτισμική μελέτη των ψυχολογικών διαστάσεων της δομής και της λειτουργίας της οικογένειας <i>Γεώργιος Δημήτρης</i>	30
11. Η δομή της αναπτυσσόμενης προσωπικότητας: πέντε μεγάλοι παράγοντες ή κάτι άλλο <i>Μπεξεβέγκης Ηλίας</i>	31
12. Έρευνα και κοινωνική πολιτική: μια προβληματική σχέση; <i>Κοκκέβη Άννα</i>	31
13. Πρώιμη παρέμβαση Συμπόσιο.....	32
14. Ψυχολογία της ανάπτυξης του παιδιού -1- Θεματική Συνεδρία.....	34
15. Σχέση Εκκλησίας - Κράτους: δύο στάσεις - μια αναπαράσταση Συμπόσιο.....	38
16. Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας Θεματική Συνεδρία.....	39
17. Επαγγελματικός προσανατολισμός εφήβων που κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό και εφήβων με ειδικές ανάγκες Συμπόσιο.....	41
18. Χρήση και άσκηση μεταγνωστικών δεξιοτήτων κατά την προσχολική και τη σχολική ηλικία Συμπόσιο.....	42

19. Σχολείο και οικογένεια	
Συμπόσιο	45
20. Εφαρμογές της ψυχολογίας στην εκπαίδευση	
Ομάδα Εργασίας Κλάδου Σχολικής Ψυχολογίας	48
21. Παρουσίαση Ψυχολογικών Δοκιμασιών -1-	49
22. Αναρτημένες Εργασίες -1-	
Κοινωνική Ψυχολογία	
Ψυχολογία της Εργασίας	
Ψυχοθεραπευτικές Παρεμβάσεις	50
23. Στάσεις και απόψεις εκπαιδευτικών	
Θεματική Συνεδρία	66
24. Μελετώντας τον λόγο στην ψυχολογική έρευνα και πρακτική	
Συμπόσιο	70
25. Ψυχολογική ορολογία	
Συνάντηση Εργασίας Εκπροσώπων Κλάδων της ΕΛ.Ψ.Ε.....	73
26. Κοινωνικός αποκλεισμός - Κοινωνική συνηγορία	
Κοινοτικές πολιτικές	
Θεματική Συνεδρία	74
27. Αντιμετώπιση των ατόμων με σχιζοφρενικά συμπτώματα με το συνθετικό μοντέλο ψυχοθεραπείας	
Ομάδα Εργασίας	78
28. Σχολική ψυχολογία στην πράξη: το παράδειγμα της συνεργασίας του Κέντρου έρευνας και εφαρμογών σχολικής ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και της Συμβουλευτικής - Ψυχολογικής Υπηρεσίας της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας	
Συμπόσιο	79
29. Συνύπαρξη ειδικών γλωσσικών δυσκολιών και κινητικής αδεξιότητας σε παιδιά του δημοτικού σχολείου: αρχική ανίχνευση, αξιολόγηση και παρέμβαση	
Συμπόσιο Κλάδου Εξελικτικής Ψυχολογίας	80
30. Σύγχρονες απόψεις για την πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών - ο ρόλος των γονέων	
Ομάδα Εργασίας	80
31. Παρουσίαση Ψυχολογικών Δοκιμασιών -2-	81
32. Κοινωνικές αντιλήψεις και στάσεις	
Θεματική Συνεδρία	82
33. Νεανική παραβατικότητα και χρήση ουσιών	
Συμπόσιο	86
34. Πολυπολιτισμική κοινωνία	
Θεματική Συνεδρία	87
35. Γνωστική Ψυχολογία: σύγχρονες τάσεις και προοπτικές	
Συμπόσιο Κλάδου Γνωστικής Ψυχολογίας	89
36. Θέματα Ψυχοπαθολογίας	
Θεματική Συνεδρία	90
37. Ψυχολογία της ανάπτυξης του παιδιού -2-	
Θεματική Συνεδρία	92

38. Δουλεύοντας με ομάδες εκπαιδευτικών	
Συμπόσιο	95
39. Τομείς Εφαρμογών της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας	
Συμπόσιο Κλάδου Συμβουλευτικής Ψυχολογίας	96
40. Παρουσίαση Ψυχολογικών Δοκιμασιών -3-	98
41. Ψυχολογία και Ιδεολογία, ή ο Ιανός στην Εξουσία: ψυχολογικές θεωρίες και ιδεολογικές πρακτικές	
<i>Παπαστάμου Στάμος</i>	100
42. Διαταραχές γραπτού λόγου	
Θεματική Συνεδρία	100
43. Στάσεις και αντιλήψεις των μαθητών για το σχολείο	
Θεματική Συνεδρία	103
44. Χαρισματικότητα και ευαισθητοποίηση φορέων της εκπαίδευσης	
Συμπόσιο	106
45. Ψυχολογία και Νέες Τεχνολογίες	
Συμπόσιο	109
46. Ψυχοθεραπείες	
Θεματική Συνεδρία	112
47. Βίαιες συμπεριφορές	
Θεματική Συνεδρία	115
48. Η συστημική οικογενειακή ψυχοθεραπεία στον τομέα της πρόληψης και της απεξάρτησης. Δουλεύοντας με οικογένειες εφήβων χρηστών και εξαρτημένων	
Ομάδα Εργασίας	117
49. Κοινωνικές σχέσεις παιδιών και εφήβων	
Συμπόσιο	118
50. Άτομα με ειδικές ανάγκες	
Θεματική Συνεδρία	121
51. Δίκαιο και Ψυχολογία	
<i>Σχινάς Ιωάννης</i>	124
52. Γνωσιακή Επιστήμη και Ψυχολογία	
<i>Βοσνιάδου Στέλλα, Koninon Boicho</i>	124
53. Η συμβουλευτική ψυχολογία στην πολυπολιτισμική κοινωνία του 2000	
<i>Χαρίτου - Φατούρου Μίκα</i>	124
54. L'être humain crée-t-il l'homme à son image?	
Το ανθρώπινο ον δημιουργεί τον άνθρωπο κατ' εικόνα και ομοίωση;	
<i>Deconchy Jean-Pierre</i>	125
55. Αναρτημένες εργασίες -2-	
Ψυχοπαθολογία - Μαθησιακές Δυσκολίες - Ειδική Αγωγή	126
56. Γνωστικές λειτουργίες	
Θεματική Συνεδρία	140
57. Στάσεις και συμπεριφορές νέων	
Θεματική Συνεδρία	143
58. Αναπαράσταση οικογενειακής φωτογραφία	
Ομάδα Εργασίας	147
59. Ψυχοπαθολογία του παιδιού	
Θεματική Συνεδρία	147

60. Διαγνωστικές μέθοδοι	
Θεματική Συνεδρία	150
61. Δυσλεξία	
Θεματική Συνεδρία	153
62. Το παρόν και το μέλλον στο επάγγελμα του ψυχολόγου στην Ελλάδα	
Συμπόσιο	157
63. Γνωστικοί και μεταγνωστικοί παράγοντες στον προφορικό και γραπτό λόγο των παιδιών	
Συμπόσιο	158
64. Έρευνα και εφαρμογές της Ψυχολογίας σε Βαλκανικές χώρες και χώρες της Κεντρικής Ευρώπης	
.....	159
65. Ψυχολογική έρευνα στην Ελλάδα: μειονεκτήματα και προτερήματα	
<i>Παρασκευόπουλος Ιωάννης</i>	159
66. Ομιλία για τους Εκπαιδευτικούς της Σαμοθράκης	
.....	159
67. Κοινωνική - κλινική ψυχολογία: εφαρμογές σε κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες	
Συμπόσιο	159
68. Ειδική Αγωγή	
Θεματική Συνεδρία	162
69. Διαχείριση του στρες: δημιουργία και εφαρμογή ενός γνωσιακού-συμπεριφορικού ομαδικού προγράμματος για την εκμάθηση δεξιοτήτων αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών του στρες	
Ομάδα Εργασίας	166
70. Αντιλήψεις για το διαζύγιο στη σχολική κοινότητα: μια προσπάθεια σύνδεσης της θεωρίας και της πράξης	
Συμπόσιο	166
71. Σκέψη	
Θεματική Συνεδρία	167
72. Ψυχολογία της Υγείας: έρευνα και εφαρμογές σε χρόνιους ασθενείς	
Συμπόσιο	170
73. Κοινωνικο-ψυχολογική έρευνα σε Οργανισμούς: ανατροπές και πραγματικότητες	
Συμπόσιο	172
74. Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για την Εκπαίδευση των Ψυχολόγων	
Στρογγυλό Τραπέζι	174
75. Αναρτημένες Εργασίες -3- Ψυχολογία της Ανάπτυξης - Ψυχολογία της Εκπαίδευσης	
.....	175
76. Προφορικός και γραπτός λόγος Μεταγνωστικές ικανότητες	
Θεματική Συνεδρία	190
77. Ψυχολογία της Εφηβείας	
Θεματική Συνεδρία	194
78. Κοινωνική Ψυχολογία της Ιδεολογίας	
Ομάδα Εργασίας Κλάδου Κοινωνικής Ψυχολογίας	197
79. Αναγνώριση μορφών, αντικειμένων και προσώπων. Ο ρόλος των γνωστικών χημάτων στις «κατασκευασμένες αναμνήσεις» προσώπων και γεγονότων	
Συμπόσιο Κλάδου Γνωστικής Ψυχολογίας	198
80. Παρουσίαση Ψυχολογικών Δοκιμασιών -4-	
.....	199

81. Ταυτότητες φύλου στην εφηβεία και επιλογές ζωής: μια έρευνα δράσης στο σχολείο	
Συμπόσιο	200
82. Μάθηση	
Θεματική Συνεδρία	203
83. Ψυχολογία της ανάπτυξης του βρέφους	
Θεματική Συνεδρία.....	205
84. Η ιδιοσυγκρασία σύμφωνα με τον Ρανλον και ο ρόλος της στη διαμόρφωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς	
Συμπόσιο	207
85. Ψυχολογία της Εκπαίδευσης	
Θεματική Συνεδρία	210
86. Σχολική ψυχολογία, έρευνα και σχολική πράξη	
Συμπόσιο Κλάδου Σχολικής Ψυχολογίας	213
87. Κοινωνική νόηση ή κοινωνική σκέψη	
Συμπόσιο Κλάδου Κοινωνικής Ψυχολογίας	217
88. Παράγοντες στρες και επαγγελματικής εξουθένωσης	
Συμπόσιο	217
89. Ψυχολογία της Οικογένειας	
Θεματική Συνεδρία	221
90. Οργάνωση Ερευνών στη Συμβουλευτική Ψυχολογία	
Ομάδα Εργασίας Κλάδου Συμβουλευτικής Ψυχολογίας.....	225
91. Συστημική μακροχρόνια ψυχοθεραπεία σε ομάδα: θεωρητικό πλαίσιο, διαδικασία και παράγοντες θεραπευτικής αλλαγής	
Ομάδα Εργασίας	225
92. Πανελλήνια συνάντηση εργασίας για την έρευνα στην Κλινική Ψυχολογία και Ψυχοθεραπεία	
Ομάδα Εργασίας Κλάδου Κλινικής Ψυχολογίας	226
93. Ο παιδαγωγικός ρόλος του δασκάλου - βασικός μοχλός στην πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών	
Ομάδα Εργασίας.....	226
94. Παρουσίαση Ψυχολογικών Δοκιμασιών -5-	227

[1] Μετατραυματική Διαταραχή Άγχους: το παράδειγμα των σεισμών

Συμπόσιο Κλάδου Κλινικής
Ψυχολογίας της ΕΑ.Ψ.Ε.

Οργανωτής/Πρόεδρος: Κλεφτάρας Γ.

Συζητητής: Καλαντζή - Αζίζι Α.

Το Συμπόσιο αυτό γίνεται υπό την αιγίδα του κλάδου της Κλινικής Ψυχολογίας και αναφέρεται στα ψυχολογικά προβλήματα και στη «Διαταραχή Μετά Από Ψυχοτραυματικό Στρες», που παρουσίασαν άτομα που επλήγησαν από τον καταστρεπτικό σεισμό της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 1999, στην ευρύτερη περιοχή των Αθηνών. Στο Συμπόσιο αυτό γίνεται προσπάθεια να διερευνηθεί το παραπάνω θέμα πολύπλευρα και με τρόπο που να φωτίζονται: α) οι προδιαθεσικοί εκείνοι παράγοντες που οδηγούν στην ανάπτυξη αυτής της διαταραχής, β) οι επιπτώσεις του συγκεκριμένου σεισμού στην ψυχική υγεία των θυμάτων, γ) οι δυνατότητες παρέμβασης κατά τη διάρκεια της κρίσης και δ) η ομαδική και ατομική ψυχολογική υποστήριξη των σεισμοπαθών. Αναλυτικότερα στο πλαίσιο αυτού του Συμποσίου θα παρουσιασθούν οι ακόλουθες εργασίες: α) Πληθυσμοί σε κρίση: Ο σεισμός της Αττικής, β) Παράγοντες προδιάθεσης για μετατραυματική διαταραχή στρες μετά από φυσικές καταστροφές, γ) Ο σεισμός του 1999 στην Αττική και οι επιπτώσεις του στη ψυχική υγεία των σεισμοπαθών: Ερευνητική προσέγγιση, και δ) Μελέτη των ψυχολογικών επιπτώσεων του σεισμού και η θεραπευτική παρέμβαση.

Πληθυσμοί σε κρίση: ο σεισμός της Αττικής

Χαρίτου-Φατούρου Μ., Ψυλλιά Α., Μάση Ε.

Το μετατραυματικό αγχώδες σύνδρομο

(Post-Traumatic Stress Disorder, PTSD), εμφανίζεται σε καθ' όλα υγιείς πληθυσμούς που περνούν κρίση εξαιτίας ενός τραυματικού γεγονότος από φυσικές καταστροφές, όπως π.χ. οι σεισμοί, και από ανθρωπογενείς καταστροφές όπως είναι οι πόλεμοι και προσφυγιά. Το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) χρηματοδότησε διαχρονική έρευνα και ψυχοκοινωνική στήριξη του πληθυσμού της Αττικής που είχε πληγεί από τους σεισμούς της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 1999, και ιδιαίτερα τις γυναίκες. Έρευνα που είναι ένα είδος «προ-συμπτωματικού ελέγχου» ώστε να εντοπιστούν άτομα και καταστάσεις που χρήζουν άμεσης παρέμβασης ώστε να προληφθούν τυχόν εντονότερα συμπτώματα μετα-τραυματικού άγχους. Ο πληθυσμός της έρευνας αποτελείται από 90 σεισμοπαθείς που εξετάστηκαν αμέσως μετά το σεισμό, τρεις μήνες μετά και έξι μήνες μετά το σεισμό με ημιδομημένη συνέντευξη και ερωτηματολόγιο για συμπτώματα PTSD. Βρέθηκε ότι α) τα άτομα από τις περιοχές που επλήγησαν περισσότερο είχαν πολύ υψηλά επίπεδα άγχους, β) τα συμπτώματα αυξάνουν κατά τη δεύτερη φάση ενώ μειώνονταν κατά πολύ έξι μήνες μετά το σεισμό, γ) οι γυναίκες είναι περισσότερο ευάλωτος πληθυσμός από τους άντρες. Πέρα από όποια αντιμετώπιση των άμεσων αναγκών επιβίωσης προκύπτουν αξιόλογες προτάσεις για την άμεση ψυχοκοινωνική στήριξη των πληθυσμών σε κρίση.

Παράγοντες προδιάθεσης για μετατραυματική διαταραχή στρες μετά από φυσικές καταστροφές

Ευσταθίου Γ.Η., Καλαντζή-Αζίζι Α.,
Καραδήμας Ε.Χ.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση των παραγόντων προδιάθεσης για την εκδήλωση μετατραυματικής διαταραχής στρες μετά από φυσικές καταστρο-

φές μέσω της μελέτης ατόμων που βίωσαν το σεισμό που έπληξε την ευρύτερη περιοχή Αθηνών στις 7/9/1999. Το δείγμα της έρευνας συγκροτήθηκε από 420 ενήλικους κατοίκους της περιοχής Αθηνών. Στους συμμετέχοντες χορηγήθηκε (α) αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο που αφορούσε στις αντικειμενικές συνθήκες του τραυματικού γεγονότος, τις αντικειμενικές συνέπειες του τραυματικού γεγονότος και την υποκειμενική βίωση του τραυματικού γεγονότος, (β) η Αναθεωρημένη κλίμακα επίδρασης των γεγονότων (Revised Impact of Events Scale-RIES), (γ) το Ερωτηματολόγιο σχημάτων (Schema Questionnaire – SQ), (δ) η ελληνική έκδοση του STAI-X, (ε) η ελληνική έκδοση του BDI, και (στ) η ελληνική έκδοση της Κλίμακας ιδιοσυγκρασίας του Pavlov (Pavlovian Temperament Survey – PTS). Τα προκαταρκτικά αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης υποδεικνύουν ενδιαφέρουσες συσχετίσεις μεταξύ της τάσης για εκδήλωση μετατραυματικής διαταραχής στρες και (α) της έντασης της υποκειμενικής βίωσης του γεγονότος, (β) του γενικού δείκτη του BDI, (γ) ορισμένων επιμέρους δεικτών της PTS και (δ) ορισμένων γνωσιακών σχημάτων που άπτονται της συναισθηματικής έκφρασης.

Ο σεισμός του 1999 στην Αττική και οι επιπτώσεις του στην ψυχική υγεία των σεισμοπαθών: ερευνητική προσέγγιση
Μαριδάκη - Κασσωτάκη Α., Κλεφτάρας Γ.

Φυσικές καταστροφές όπως πλημμύρες, σεισμοί, κ.α. κατατάσσονται στα στρεσογόνα γεγονότα που απειλούν σοβαρά την ψυχική υγεία των ατόμων. Αποτελέσματα πρόσφατων ερευνών δείχνουν ότι τα άτομα που έχουν πληγεί από σεισμούς και υπέστησαν σοβαρές υλικές ζημιές (Απώλεια κατοικίας, εργασίας, χρημάτων, κ.α.), συχνά χάνουν την κοινωνική τους υπόσταση και παρουσιάζουν αισθήματα ανασφάλειας,

έλλειψη σιγουριάς και χαμηλής αυτοεκτίμησης. Στόχος της παρούσας εργασίας ήταν η διερεύνηση των αρνητικών επιπτώσεων του καταστροφικού σεισμού, που έγινε το Σεπτέμβριο του 1999 στην Αττική, στην Ψυχική υγεία ατόμων που υπέστησαν ζημιές από αυτόν. Εκατόν είκοσι άτομα από τις περιοχές των Λιοσίων και του Μενιδίου αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας, η οποία πραγματοποιήθηκε ένα χρόνο μετά το σεισμό. Κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας, εξήντα από τα παραπάνω άτομα ζούσαν στα σπίτια τους, τα οποία δεν είχαν υποστεί σοβαρές βλάβες και εξήντα κατοικούσαν σε καταυλισμούς, επειδή τα σπίτια τους είχαν κριθεί ακατάλληλα για να κατοικηθούν. Τα υποκείμενα συμπλήρωσαν το Ερωτηματολόγιο Γενικής Υγείας του Goldberg. Το ερωτηματολόγιο αυτό επιτρέπει την αξιολόγηση α) της γενικής κατάστασης υγείας, β) του άγχους, γ) της κοινωνικής δυσλειτουργίας και δ) της ανάπτυξης σοβαρών καταθλιπτικών συμπτωμάτων. Η έρευνα βρίσκεται στο στάδιο της στατιστικής επεξεργασίας των δεδομένων. Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα δείχνουν σημαντικές και μη αναμενόμενες διαφορές μεταξύ των δύο αυτών ομάδων σεισμοπαθών.

Μελέτη των ψυχολογικών επιπτώσεων του σεισμού και η θεραπευτική παρέμβαση
Ρούσου Α., Καμπάκος Χ., Καραγιάννη Σ., Δερμιτζάκη Κ., Νικολαΐδου Μ., Ευαγγελινίδου Ε., Μανουράς Β.

Στις 9 Σεπτεμβρίου 1999 η επιστημονική ομάδα της Δ' Κλινικής του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής, έλαβε εντολή για ψυχολογική υποστήριξη του παιδικού και εφηβικού πληθυσμού και των οικογενειών τους, του Δήμου Άνω Λιοσίων, μετά τον καταστροφικό σεισμό της 7^{ης} Σεπτεμβρίου 1999. Η παρέμβαση περιελάμβανε πέντε στάδια. *Στάδιο πρώτο:* Παρέμ-

βαση στην κρίση. *Στάδιο Δεύτερο:* Προετοιμασία για την καταγραφή των ψυχολογικών επιπτώσεων. Διοργάνωση ημερίδας με επιστήμονες από το κέντρο τραύματος του ψυχιατρικού τμήματος του U.C.L.A. *Στάδιο τρίτο:* Καταγραφή των ψυχολογικών επιπτώσεων με τη χορήγηση ειδικών ερωτηματολογίων για α) την έκθεση σε τραυματικές εμπειρίες σχετικά με το σεισμό, β) την ανίχνευση μετατραυματικής διαταραχής στρες, γ) την ανίχνευση κατάθλιψης. Επίσης χορηγήθηκε το σταθμισμένο για την Ελλάδα ερωτηματολόγιο εφήβων του Ackembach και κοινωνικής προσαρμοστικότητας, σε 3000 μαθητές του Δήμου. *Στάδιο τέταρτο:* Ομαδική και ατομική ψυχολογική παρέμβαση, βάσει των αποτελεσμάτων της έρευνας. *Στάδιο πέμπτο:* Αξιολόγηση της παρέμβασης. Παρουσιάζονται τα στάδια παρέμβασης, τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν, τα ερευνητικά ευρήματα και το είδος της θεραπευτικής παρέμβασης. Προκαταρκτικά δεδομένα, επιβεβαιώνουν την εμφάνιση Μετατραυματικής Διαταραχής Στρες, στον παιδικό και εφηβικό πληθυσμό.

[2] Γλώσσα: αντίληψη, κατανόηση, παραγωγή

Θεματική Συνεδρία

Αντίληψη και κατανόηση του γραπτού λόγου μητρικής και ξένης γλώσσας, όπως διερευνήθηκε με τη μέθοδο των Οπτικών Προκλητών Δυναμικών

Ανδρέου Γ., Καραπέτσας Α.

Η μέθοδος των Οπτικών Προκλητών Δυναμικών (Visual Evoked Potentials, VEPs) χρησιμοποιείται ευρέως τα τελευταία χρόνια για τη διερεύνηση της συμμετοχής του αριστερού ή του δεξιού εγκεφαλικού ημισφαιρίου στην επεξεργασία λεκτικών ερεθισμάτων.

Στο εργαστήριο Νευροψυχολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, έγινε έρευνα με 60 δίγλωσσα άτομα, 30 με υψηλό και 30 με χαμηλό επίπεδο στη ξένη γλώσσα, με τη μέθοδο VEPs. Τοποθετήσαμε εξωτερικά ηλεκτρόδια στους Ινιακούς και Κροταφικούς λοβούς και μετρήσαμε το χρόνο αντίληψης και κατανόησης λεκτικών ερεθισμάτων στη μητρική και ξένη γλώσσα. Βρέθηκε στατιστικά σημαντική ($p < .05$) υπεροχή του αριστερού Ινιακού και Κροταφικού στην επεξεργασία των λεκτικών ερεθισμάτων της μητρικής γλώσσας και στις δύο ομάδες και της ξένης γλώσσας στην ομάδα με υψηλό επίπεδο σ' αυτή. Υπεροχή του δεξιού Ινιακού και Κροταφικού βρέθηκε μόνο στην επεξεργασία των ερεθισμάτων της ξένης γλώσσας στην ομάδα με χαμηλό επίπεδο σ' αυτή.

Φωνολογική ενημερότητα στη διαδικασία μάθησης της ανάγνωσης σε δίγλωσσα (Αγγλικά - Ελληνικά) παιδιά

Θεοδωράτου - Μπέκου Μ., Μπέκος Γ.

Στην έρευνα μου εξέτασα τις διαδικασίες αναγνωστικής ετοιμότητας (reading

readiness) και φωνολογικής ενημερότητας (phonological awareness) των δίγλωσσων παιδιών.

Μια σειρά μονόγλωσσων ερευνών έχουν δημοσιευθεί με αντικείμενο έρευνας τη διαδικασία μάθησης της ανάγνωσης και τη σχέση της με τη φωνολογική ενημερότητα. Παρ'όλο που η φύση τέτοιων διαδικασιών και η μεταξύ τους σχέση στην περίπτωση μονόγλωσσων ατόμων έχει μελετηθεί ιδιαίτερα, γνωρίζουμε λίγα πράγματα για αυτές τις διαδικασίες στο χώρο της διγλωσσίας.

Σε αυτή την έρευνα δίγλωσσα παιδιά έχουν εξεταστεί με τη βοήθεια διαφόρων δοκιμασιών αναγνωστικής ετοιμότητας και φωνολογικής ενημερότητας. Στην έρευνα αυτή συμμετείχαν επίσης μονόγλωσσα ελληνόπουλα και αγγλάκια για να μπορέσω να συσχετίσω και να συγκρίνω τις παραπάνω διαδικασίες μεταξύ των δίγλωσσων και μονόγλωσσων παιδιών.

Στην έρευνα αυτή ένας μεγάλος αριθμός ερωτημάτων για τη διγλωσσία έχουν εξεταστεί: η μεταφορά των ήχων μεταξύ του αγγλικού και ελληνικού φωνολογικού συστήματος (transfer of sounds), η μοναδικότητα κάθε γλωσσικού συστήματος (the uniqueness of each language system) και η επίδρασή της πάνω στην τροποποίηση των ήχων (influence on the process of sound manipulation), ο ρόλος της ηλικίας, του γλωσσικού επιπέδου και των γλωσσικών εμπειριών (language background) στη διγλωσση απόδοση των παιδιών. Οι γλωσσικές εμπειρίες των δίγλωσσων μαθητών διερευνήθηκαν με τη βοήθεια μιας κοινωνιογλωσσολογικής μελέτης. Τελικά αναλύονται όλοι οι παραπάνω συσχετισμοί.

Τα πορίσματα αυτής της έρευνας ερμηνεύονται σύμφωνα με το νευρογλωσσικό (neurolinguistic) μοντέλο των Ellis & Young (1988).

Συγκεκριμένα, τα πορίσματα αυτά είναι: τα δίγλωσσα παιδιά έψαχναν για παρόμοιες δομές με αυτές των ερεθισμάτων ψηφίων γραφής (stimuli graphemes) και στα δύο συ-

στήματα αλφαβήτου (Ελληνικό και Αγγλικό) πριν από την αναγνώριση των ήχων (μεταφορά των ήχων – transfer of sounds από τα αγγλικά στα ελληνικά και αντίστροφα). Τα παιδιά προσεγγίζουν τη διαδικασία ανάγνωσης λέξεων με διαφορετικό τρόπο (αναλυτική μέθοδος για τα ελληνικά και ολική μέθοδος για τα αγγλικά). Διαπιστώθηκε ο σημαντικός ρόλος που παίζουν τα διαφορετικά γλωσσικά συστήματα στη φωνολογική ενημερότητα (sensitivity to different phonological units). Παρατηρήθηκε η ανάγκη για περισσότερες κοινωνιογλωσσικές έρευνες που να αναφέρονται στη διγλωσσία (π.χ. η χρήση των γλωσσών σε διαφορετικά πεδία (domains), οι γλωσσικές φορμές (mixed-pure forms of language(s) που χρησιμοποιούνται από δίγλωσσα παιδιά καθώς και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες επιλέγονται). Τέλος τα παραπάνω στοιχεία οδήγησαν στο σχεδιασμό ενός μοντέλου ερμηνείας των γνωστικών διαδικασιών των δίγλωσσων ατόμων, πιο σύνθετου από εκείνο των Ellis and Young.

Η μεθοδολογία αυτής της έρευνας ακολουθεί μια σύνθετη προσέγγιση η οποία συνδυάζει τόσο κοινωνιογλωσσολογικές και γλωσσολογικές (stimuli phoneme design) παραμέτρους όσο και παραμέτρους γνωστικής ψυχολογίας.

Συμβολή της εργαζόμενης μνήμης στην κατανόηση κειμένων: πειραματική μελέτη σε παιδιά σχολικής ηλικίας.

Κοιμτζή Ε.-Μ., Ireson J.H.

Η παρούσα μελέτη διερευνά τη σχέση ανάμεσα στην εργαζόμενη μνήμη (working memory) και στην κατανόηση κειμένων που μεταδίδουν πληροφορίες. Ερευνητικά ευρήματα αποδεικνύουν ότι η εργαζόμενη μνήμη παίζει σημαντικό ρόλο σε σύνθετα γνωστικά έργα. Ως εργαζόμενη μνήμη ορίζεται η ικανότητα αποθήκευσης και ταυτόχρονης επεξεργασίας πληροφοριών, και θε-

ωρείται απαραίτητη σε διαδικασίες όπως η ανάγνωση και η κατανόηση. Στην έρευνα πήραν μέρος σαράντα παιδιά της Δ' Δημοτικού από ένα δημόσιο και ένα ιδιωτικό σχολείο της Θεσσαλονίκης. Για τη μέτρηση της εργαζόμενης μνήμης χρησιμοποιήθηκε μια δοκιμασία που ζητάει την ανάκληση των τελευταίων ψηφίων διαδοχικών αριθμοσειρών. Τα παιδιά διάβασαν τρεις τύπους κειμένων: ένα αφηγηματικό, ένα δύσκολο κείμενο πληροφοριών και ένα εύκολο κείμενο πληροφοριών. Πάνω σε αυτά τα κείμενα έπρεπε να απαντήσουν σε ερωτήσεις που η απάντηση τους αναφερόταν άμεσα στο κείμενο, και σε ερωτήσεις που η απάντησή τους απαιτούσε την εξαγωγή συμπερασμάτων. Οι γενικές λεκτικές ικανότητες των παιδιών αξιολογήθηκαν με την λεκτική κλίμακα του WISC. Τα αποτελέσματα αποδεικνύουν ότι η εργαζόμενη μνήμη ήταν ένας σημαντικός προγνωστικός παράγοντας υψηλής επίδοσης σε σύνθετα έργα. Η λεκτική νοημοσύνη ήταν εξίσου σημαντικός παράγοντας σε μερικά από τα έργα. Τα ευρήματα αυτά τονίζουν ότι η εργαζόμενη μνήμη έχει ενεργητικό ρόλο στην διαδικασία στην της κατανόησης κειμένων που μεταδίδουν πληροφορίες.

Μεταγνωστικός έλεγχος της κατανόησης σε σχέση με τη βραχύχρονη μνήμη, την αποκωδικοποίηση και το ρυθμό ανάγνωσης

Μπότσας Γ., Παντελιάδου Σ.

Σκοπός αυτής της έρευνας ήταν η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο ελέγχουν μεταγνωστικά την κατανόησή τους τα παιδιά με αναγνωστικές δυσκολίες και οι συμμαθητές τους καλοί αναγνώστες. Για τη διερεύνηση, χρησιμοποιήθηκε η διαδικασία «εύρεσης λάθους», κατά την οποία η δεξιότητα του αναγνώστη να ελέγχει την κατανόησή του, αξιολογείται από τη δυνατότητά του να βρει λάθη – ασυνέπειες, που περιέχονται σε κείμενα.

Ακόμα εξετάστηκε η σχέση μεταξύ του μεταγνωστικού ελέγχου της κατανόησης με τη βραχύχρονη μνήμη, την αποκωδικοποίηση και το ρυθμό ανάγνωσης των παιδιών με αναγνωστικές δυσκολίες και των συμμαθητών τους που είναι καλοί αναγνώστες.

Στην έρευνα πήραν μέρος 100 παιδιά, 4ης – 6ης τάξης, από δημοτικά σχολεία της Μακεδονίας. Ο έλεγχος κατανόησης αξιολογήθηκε με τα κείμενα που περιείχαν λεξιλογικές, συντακτικές, εσωτερικές και εξωτερικές ασυνέπειες. Για τη συλλογή των δεδομένων για τις υπόλοιπες μεταβλητές χρησιμοποιήθηκαν: α) για τη βραχύχρονη μνήμη, ακολουθίες αριθμών (σε ευθεία και αντίστροφη φορά) όπως και προτάσεις β) για την αποκωδικοποίηση κατάλογος 100 λέξεων (80 μονοσύλλαβων, δι-σύλλαβων και πολυσύλλαβων λέξεων και 20 ψευδολέξεων ανάλογου μήκους και φωνημικής σύστασης) και γ) για το ρυθμό ανάγνωσης η χρονομέτρηση της αποκωδικοποίησης των λέξεων του καταλόγου. Τέλος για την αξιολόγηση της κατανόησης χρησιμοποιήθηκε μέρος της δοκιμασίας TORP (Padeliadu & Sideridis, 2000) που αναφέρεται σε αυτήν.

Τα αποτελέσματα συζητούνται στα πλαίσια της κατανόησης των μαθησιακών δυσκολιών.

Σχεδιασμός, εφαρμογή και αξιολόγηση μαθησιακού περιβάλλοντος για την προώθηση της αφηγηματικής ικανότητας των παιδιών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Παπαδημητρίου Ε., Βοσνιάδου Σ.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί τη δεξιότητα των παιδιών να κατασκευάζουν τις δικές τους ιστορίες και να κατανοήσει πώς αυτή η δεξιότητα αλλάζει καθώς τα παιδιά εκτίθενται σε ένα μαθησιακό περιβάλλον, το οποίο δίνει έμφαση στην παραγωγή του προφορικού λόγου από πλευράς των παιδιών. Το δείγμα της έρευ-

νας αποτέλεσαν 39 παιδιά που παρακολουθούσαν την Γ τάξη σε ένα δημόσιο δημοτικό σχολείο της Δυτικής Αττικής. Από τα παιδιά ζητήθηκε να αφηγηθούν μια ιστορία με τίτλο: "Ο πλανήτης των τυφλών ανθρώπων" στο πλαίσιο ατομικής συνέντευξης, διάρκειας 20-30 λεπτών, που έλαβε χώρα στην αρχή και στο τέλος της διδακτικής παρέμβασης. Υπήρχε μια πειραματική ομάδα και μια ομάδα ελέγχου. Η αξιολόγηση των ιστοριών των παιδιών έγινε βάσει τριών κριτηρίων: α) αφηγηματική ικανότητα, β) είδος αφήγησης και γ) είδος ιστορίας. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι υπάρχει υπεροχή της πειραματικής ομάδας συγκριτικά με την ομάδα ελέγχου. Τα περισσότερα από τα παιδιά της πειραματικής ομάδας, στο τέλος της παρέμβασης, κατάφεραν να σχηματίσουν ιστορίες οι οποίες περιείχαν, όχι μόνο περισσότερα επεισόδια που ήταν συνδεδεμένα μεταξύ τους με χρονικές και αιτιώδεις σχέσεις, αλλά και σκόπιμη δράση, παρεμβολή εμποδίου στην επίτευξη του στόχου του πρωταγωνιστή και κατάληξη. Αντιθέτως, τα παιδιά της ομάδας ελέγχου παρήγαγαν ιστορίες οι οποίες εντάσσονταν κυρίως στην κατηγορία της περιγραφικής διαδοχής.

Προφορική και γραπτή παραγωγή σκηνών ιστοριών σε εικόνες με βάση τη σειροθέτηση αυτών από παιδιά ηλικίας έξι ως δώδεκα ετών

Πήτα Ρ., Μάνιου - Βακάλη Μ., Ραμμίδης Κ.

Η παρούσα έρευνα αποσκοπούσε να μελετήσει: α) τη φύση και την ανάπτυξη της χρονο-χωρικής σειροθέτησης των σκηνών ιστοριών της καθημερινής ζωής σε εικόνες, β) τη γραπτή παραγωγή και γ) την προφορική παραγωγή των ιστοριών κατόπιν της χρονο-χωρικής σειροθέτησης αυτών. Βασικός στόχος της έρευνας ήταν να εξετάσει, ακόμη, αν το επίπεδο δυσκολίας της ιστορίας, το σχολικό περιβάλλον σε συνάρτηση με το κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο των

γονέων των παιδιών που φοιτούν στα επιμέρους σχολεία, όπως και η ηλικία και το φύλο επηρεάζουν τις επιδόσεις των παιδιών. Στην έρευνα πήραν μέρος 550 μαθητές/τριες Δημοτικών Σχολείων. Η ιστορία των 4 σκηνών αναφερόταν στο σενάριο «γεύμα στο εστιατόριο», ενώ η ιστορία των 6 σκηνών αναφερόταν στο σενάριο «καβγάς μεταξύ δύο παιδιών». Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι η χρονο-χωρική σειροθέτηση των σκηνών των ιστοριών είναι ένα πολύ δύσκολο νοητικό έργο. Οι μαθητές/τριες των μικρότερων τάξεων του Δημοτικού πηγαίνουν πολύ καλύτερα στην προφορική παραγωγή των ιστοριών, ενώ οι μαθητές/τριες των μεγαλύτερων τάξεων του Δημοτικού πηγαίνουν πολύ καλύτερα στη γραπτή παραγωγή των ιστοριών. Ο αριθμός των σκηνών των ιστοριών επηρεάζει τις επιδόσεις των μαθητών/τριών ως προς τη σειροθέτηση. Το σχολικό περιβάλλον επηρεάζει, επίσης, τις επιδόσεις τους. Με την ηλικία βελτιώνονται σημαντικά οι επιδόσεις των μαθητών/τριών. Οι μαθήτριες υπερτερούν των αγοριών ως προς τη σειροθέτηση των σκηνών.

Οργάνωση και κατανόηση των νοητικών ρημάτων από παιδιά με δυσκολίες μάθησης και παιδιά τυπικώς αναπτυσσόμενα
Σπανούδης Γ., Νατσόπουλος Δ.

Η γλώσσα των νοητικών καταστάσεων (mental states) περιγράφει πιστεύω, ιδέες, σκέψεις και στόχους. Είναι η γλώσσα με την οποία πληροφορούμε τον εαυτό μας και τους άλλους ότι ασχολούμαστε με κάποιες μορφές εσωτερική επεξεργασία συμβάντων, είναι η γλώσσα με την οποία αναγνωρίζουμε ότι οι άλλοι είναι απασχολημένοι με κάποιες μορφές εσωτερική επεξεργασία. Η γλώσσα παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της μεταγνώσης και στην ανάπτυξη της θεωρίας του νου. Οι λέξεις που αφορούν νοητικές καταστάσεις

μπορούν να ταξινομηθούν σε τέσσερις σημασιολογικές κατηγορίες: (α) λέξεις που αφορούν το γινώσκειν (β) λέξεις που αφορούν την αντίληπτική λειτουργία και τα προϊόντα της (γ) λέξεις που αφορούν συγκινήσιακές λειτουργίες και προϊόντα τους και (δ) λέξεις που αφορούν στοχοθεσία και επιθυμίες. Τα όρια μεταξύ αυτών των σημασιολογικών κατηγοριών είναι αμφιλεγόμενα. Μικρός αριθμός ερευνών ασχολείται με την κατανόηση των νοητικών ρημάτων από τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά και ακόμη λιγότερες με παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες. Στην παρούσα εργασία θα συγκριθούν τα πρότυπα κατανόησης και οργάνωσης των νοητικών ρημάτων σε αυτές τις δύο κατηγορίες παιδιών ηλικίας 7-9 ετών. Στόχοι της έρευνας είναι (α) η διακρίβωση του τρόπου λειτουργίας της μεταφοράς βάσει της οποίας νοηματοδοτούνται τα νοητικά ρήματα, (β) η μελέτη και σύγκριση των εξελικτικών προτύπων οργάνωσης και κατανόησης αυτών των ρημάτων και (γ) ο βαθμός κατάκτησης της θεωρίας του νου στις δύο εξεταζόμενες ομάδες παιδιών. Ένα πρόβλημα που αναδύεται κατά την διεξαγωγή μιας τέτοιας έρευνας είναι ο ορισμός της ομάδας των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες. Ο γενικός δείκτης ευφυΐας αυτών των παιδιών βρίσκεται στο μέσο όρο και πάνω από αυτόν, ενώ η λεκτική τους ευφυΐα μια τυπική απόκλιση κάτω και πέραν του μέσου όρου. Για τον προσδιορισμό αυτής της ομάδας των παιδιών χρησιμοποιείται το WISC-R και το PPVT. Εν συνεχεία, οι δύο ομάδες εξετάζονται με μια συστοιχία έργων σημασιολογικής κατανόησης και οργάνωσης των νοητικών ρημάτων. Τα δεδομένα αναλύονται επί τη βάση της υπόθεσης ότι τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες παρουσιάζουν το ίδιο ιεραρχικό πρότυπο οργάνωσης της σημασίας των νοητικών ρημάτων.

[3] **Η γνωστική παρα-λογική στην ψυχολογική έρευνα και πράξη: σωστό μονοπάτι οδηγεί σε λάθος χωριό και το αντίστροφο**

Ομάδα Εργασίας

Οργανωτής/Πρόεδρος: Βελλή Θ.,
Σαμαρτζή Στ.

Ομιλητές: Πρωτόπαπας Α.,
Πετρουλάκη Κ., Παπακωστόπουλος Β.

Όταν η γνωστική λειτουργία οδηγεί σε αποτελέσματα που διαφέρουν από αυτά που προβλέπει ή θα προέβλεπε μία ορισμένη κανονιστική θεώρηση, τότε, συνήθως, γίνεται λόγος για **ανθρώπινο σφάλμα** ή δυσλειτουργία. Αυτό οδηγεί στη λεγόμενη Προκρούστεια σχεδιαστική προσέγγιση. Αντίθετα, αν μελετήσουμε με διαφορετικά κριτήρια τους γνωστικούς μηχανισμούς, οδηγούμαστε στην κατανόηση των δυνατοτήτων και των περιορισμών του ανθρώπινου οργανισμού.

Στα πλαίσια αυτής της τελευταίας προσέγγισης θα αναπτυχθούν επιχειρήματα που αφορούν στις λειτουργίες της αντίληψης, της μνήμης, της σκέψης / επίλυσης προβλημάτων και θα συζητηθούν ανάλογα παραδείγματα εφαρμογών.

[4] Ψυχοπαθολογία

Θεματική Συνεδρία

Αναγνώριση της «πηγής» στη Σχιζοφρένεια

Κοσμίδου Μ., Thompson J., Fantie B.

Η παρακολούθηση της πηγής είναι ένα είδος μνήμης που βασίζεται στην κρίση μας σχετικά με την προέλευση μιας πληροφορίας και είναι ανεξάρτητη από τη μνήμη για γεγονότα. Η πηγή μιας πληροφορίας αποτελείται από χαρακτηριστικά όπως ο χώρος, ο χρόνος, και η κατάσταση στην οποία λάβαμε την πληροφορία. Ένα συνηθισμένο λάθος στην παρακολούθηση της πηγής είναι όταν δεν μπορούμε να θυμηθούμε αν πράγματι σβήσαμε το φούενο πριν φύγουμε από το σπίτι ή απλώς σκεφτήκαμε να το σβήσουμε. Διερευνήσαμε το φαινόμενο αυτό σε άτομα με σχιζοφρένεια. Παρουσιάσαμε ονόματα διάσημων και μη ατόμων στο αρχικό στάδιο του πειράματος. Παρουσιάσαμε και πάλι κάποια από τα ίδια μη διάσημα ονόματα στο πειραματικό στάδιο για να δούμε κατά πόσο θα μπορούσαν να ξεχωρίσουν ότι αυτά τα ονόματα τους ήταν γνώριμα λόγω της προηγούμενης έκθεσής τους σε αυτά. Οι σχιζοφρενείς έδειξαν το αναμενόμενο μοτίβο λανθασμένης παρακολούθησης της πηγής. Αναγνώρισαν ως ονόματα διάσημων ατόμων ονόματα που δεν ήταν, μάλλον επειδή τους ήταν γνώριμα από προηγούμενο στάδιο του πειράματος. Η ομάδα των υγιών υποκειμένων δεν επηρεάστηκε από την αίσθηση του γνώριμου, και άρα δεν την απέδωσε στη φήμη. Το φαινόμενο αυτό μπορεί να βοηθήσει στη διαλεύκανση των εγκεφαλικών μηχανισμών που εμπλέκονται στις ψευδαισθήσεις.

Αυτοαναφορές φοβιών σε ένα δείγμα ψυχιατρικών ασθενών: ψυχομετρική αξιοπιστία και σύγκριση με αυτοαναφορές από τον γενικό πληθυσμό

Μέλλον Ρ., Σαλέμη Π., Νέστορος Ι.

Τα ερωτηματολόγια αυτοαναφοράς χρησιμοποιούνται σήμερα, στην κλινική πράξη και ερευνητικά, για να αξιολογήσουν τα επίπεδα ορισμένων χαρακτηριστικών της ψυχοπαθολογίας σε άτομα με ψυχολογικά προβλήματα. Ωστόσο, παρά την εκτεταμένη χρήση τους, τα δεδομένα για την αξιοπιστία των απαντήσεων αφορούν μόνο στο γενικό πληθυσμό. Δεδομένο ότι υπάρχει πιθανότητα, οι αυτοαναφορές να είναι λιγότερο αξιόπιστες σε άτομα με κάποια έντονη συναισθηματική κατάσταση, η ορθή κλινική και ερευνητική χρήση των ερωτηματολογίων αυτοαναφοράς εξαρτάται από την ανάλυση της αξιοπιστίας των απαντήσεων από τον πληθυσμό ατόμων με ψυχολογικά προβλήματα.

Για το σκοπό αυτό διερευνήθηκε η αξιοπιστία των απαντήσεων στο Ελληνικό Ερωτηματολόγιο Φόβων (FSS-GR) σε ένα δείγμα 140 ψυχιατρικών εξωτερικών ασθενών. Ακολουθήθηκε η διαδικασία δοκιμασίας-επαναδοκιμασίας, με 14-21 ημέρες μεταξύ χορηγήσεων. Τα δεδομένα αυτά συγκρίθηκαν με τα αντίστοιχα δεδομένα 140 ατόμων, ίδιας ηλικίας και φύλου, τα οποία προέκυψαν από το γενικό δείγμα στάθμισης του FSS-GR (Mellon, 2000). Από την σύγκριση με το γενικό πληθυσμό διαπιστώθηκε ότι οι αυτοαναφορές των φοβιών στους ασθενείς δεν εμφάνισαν περισσότερο σφάλμα δειγματοληψίας χρόνου και θεμάτων, γεγονός που διαφέρει με την κοινή εντύπωση ότι άτομα με ψυχολογικά προβλήματα δεν μπορούν να παρατηρήσουν τα δικά τους συναισθήματα, αξιόπιστα. Οι ασθενείς ανέφεραν μεγαλύτερα επίπεδα φοβιών (και ιδιαίτερα κοινωνικών φοβιών) σε σχέση με το γενικό πληθυσμό.

Μελαγχολία κατά τη λοχειά

Μωραΐτου Μ., Σταλίκας Α.

Μία από τις μεγαλύτερες, σε ερευνητικό επίπεδο, ελλείψεις είναι η εξέταση της μελαγχολίας κατά την λοχειά και η αναγνώριση εκείνων των μεταβλητών που επιδρούν στην εμφάνιση της. Στην εργασία αυτή διερευνάται η μελαγχολία της λοχειάς σε σχέση με κοινωνικο-ψυχολογικές μεταβλητές, σε πανελλαδικό επίπεδο. Εξετάζονται μεταβλητές όπως η οικονομική κατάσταση, η γεωγραφική θέση, το ιατρικό ιστορικό και τα ψυχολογικά χαρακτηριστικά. Τα στοιχεία συγκεντρώθηκαν από δέκα Μαιευτικές Κλινικές κρατικών νοσοκομείων, ισάριθμων νομών της πατρίδας μας. Τα στοιχεία συλλέχθηκαν κατά το μήνα Ιούλιο και Αύγουστο του 2000.

Χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο κατάθλιψης του Beck και ένα ερωτηματολόγιο που εξετάζει το κοινωνικό και μαιευτικό προφίλ της κάθε γυναίκας και που κατασκευάστηκε για αυτή την έρευνα. Τα ερωτηματολόγια δόθηκαν σε λεχωίδες κατά την πρώτη και δεύτερη εβδομάδα της λοχειάς τους, με μοναδικό κριτήριο την γνώση της Ελληνικής γλώσσας και την διάθεση της γυναίκας να συμμετέχει στις έρευνα. Συμμετείχαν συνολικά 249 λεχωίδες.

Η μελέτη απέδειξε ότι ένα ποσοστό 23,7% των λεχωίδων παρουσίασαν ήπια κατάθλιψη, ποσοστό 8,8% μέτρια κατάθλιψη και 3,6% σοβαρή κατάθλιψη.

Αυτά τα αποτελέσματα και οι σχέσεις ανάμεσα στην προσωπικότητα, στην οικονομική και ιατρική κατάσταση και στην επιλόχεια κατάθλιψη θα συζητηθούν. Θα παραθέσουμε συγκριτικά στοιχεία μεταξύ των διαφόρων περιοχών της Ελλάδας, αλλά και ανάμεσα στις διαφορετικές κοινωνικοοικονομικές, επαγγελματικές καταστάσεις, και μαιευτικά ιστορικά.

Αξιολόγηση προνοσηρής νοητικής κατάστασης ατόμων με εγκεφαλική βλάβη σε Ελληνικό πληθυσμό

Παναγιωτάκη Π., Κοσμίδου Μ.

Έχει διαπιστωθεί πως μετά από εγκεφαλική βλάβη υπάρχει μεγάλη πιθανότητα διαταραχής της ικανότητας αφηρημένης σκέψης του ατόμου, ενώ ταυτόχρονα η γνώση λεξιλογίου παραμένει ως επί το πλείστον ανέπαφη (Lezak, 1995, Shipley, 1946, Zachary, 1985). Η γνώση λεξιλογίου θεωρείται ένδειξη της αποκρυσταλωμένης νοημοσύνης, διότι αποκτάται μέσω της μάθησης. Αντιθέτως η αφηρημένη σκέψη θεωρείται είδος της ρέουσας νοημοσύνης και σχετίζεται με την λύση προβλημάτων και την επαγωγική σκέψη (Cattell, 1943, 1971). Τα δύο αυτά είδη νοημοσύνης συνθέτουν το σύνολο της γενικής νοημοσύνης. Επομένως, η σύγκριση της υπεραμνησμένης γνώσης λεξιλογίου με την αφηρημένη σκέψη σε ένα άτομο αποτελεί μέθοδο υπολογισμού της προνοσηρής νοητικής κατάστασης καθώς και της απόκλισης της νοητικής απόδοσης ως απόρροια της βλάβης.

Βασιζόμενοι σε αυτήν την διαπίστωση στοιχειοθετήσαμε την αξιολόγηση συγκεκριμένων λεκτικών ικανοτήτων για χρήση της στον υπολογισμό του προνοσηρού νοητικού επιπέδου ατόμων με εγκεφαλική βλάβη σε ελληνικό πληθυσμό. Ο υπολογισμός της προνοσηρής νοητικής ικανότητας είναι απαραίτητος για την καλύτερη εκτίμηση μίας γνωστικής μειονεξίας. Υπάρχουν διάφορες μέθοδοι υπολογισμού, καμία εκ των οποίων δεν είναι απόλυτα ακριβής. Για αυτό κρίνεται σκόπιμο να εφαρμόζονται πολλαπλές μέθοδοι, προκειμένου να αυξηθεί η εγκυρότητα του υπολογισμού. Η εν λόγω αξιολόγηση δύναται να συμβάλει στην συνολική αυτή διαδικασία.

Οι επιπτώσεις της αυτοεκτίμησης στη μοναξιά και στην ικανοποίηση ζωής των παραπληγικών
Τζωνιχάκη Ι., Κλεφτάρας Γ., Κεφάλας Χ., Σφέτκας Θ.

Η πρόοδος στις επιστήμες της Υγείας και Πρόνοιας επιτρέπει στα άτομα με βλάβες στο νωτιαίο μυελό να ζήσουν μέχρι τα βαθιά γεράματα. Η αποκατάσταση αυτών των ατόμων αποτελεί μία δυναμική διαδικασία που θα πρέπει να αποσκοπεί τόσο στην ανώτερη δυνατή λειτουργικότητα όσο και στην ικανοποίηση του ατόμου από τη ζωή του. Σαράντα ενήλικα παραπληγικά άτομα που ζούσαν στη κοινότητα από την ευρύτερη περιοχή των Αθηνών συμπλήρωσαν: α) την Κλίμακα Αυτοεκτίμησης του Rosenberg, β) την Αναθεωρημένη Κλίμακα Μοναξιάς UCLA και γ) το Ερωτηματολόγιο Ικανοποίησης από τη Ζωή. Τα αποτελέσματα συμφωνούν με τις υποθέσεις της παρούσας έρευνας και επιβεβαιώνουν την ύπαρξη στατιστικά σημαντικών συναφειών μεταξύ αυτοεκτίμησης, ικανοποίησης από τη ζωή και μοναξιάς. Πιο συγκεκριμένα όσο πιο υψηλή είναι η αυτοεκτίμηση ενός παραπληγικού ατόμου α) τόσο υψηλότερη είναι η ικανοποίησή του από τη ζωή ($p < .01$), και β) τόσο χαμηλότερα τα αισθήματα μοναξιάς που βιώνει ($p < .01$). Επιπλέον, υπάρχει μια στατιστικά σημαντική και αρνητική σχέση μεταξύ μοναξιάς και ικανοποίησης από τη ζωή ($p < .0001$). Τέλος, συζητιούνται οι επιπτώσεις των παραπάνω ερευνητικών δεδομένων στην εργοθεραπευτική και ψυχολογική παρέμβαση σε παραπληγικά άτομα.

Καλλιτεχνική δημιουργία και ψύχωση
Τσικώτης Ν.

Η δημιουργία του νευρωτικού συμπτώματος θα μπορούσε να συσχετισθεί με αυτήν του έργου τέχνης. Η τομή τους θα ελάμ-

βανε χώρα κατά τη συνάντηση του υποκειμένου με μια αντανάκλαση-ανταύγεια της ασυνείδητης επιθυμίας του. Στην περίπτωση του συμπτώματος επέρχονται διεργασίες όπως η απόθεση, ενώ κατά την καλλιτεχνική δημιουργία μιλάμε για μετουσίωση της ορμής.

Το μη ψυχωτικό άτομο, που βρίσκεται εκτός αναλυτικής σχέσης ή διεργασίας της καλλιτεχνικής δημιουργίας, είναι και αυτό εγγεγραμμένο στον κόσμο του Λόγου και εξ'αυτού είναι, δυναμικά, συνεπαρμένος θαυμαστής ή επικριτής του έργου τέχνης. Η λήψη μιας απ'αυτές τις δύο θέσεις θα το οδηγήσει μοιραία στο να προοδεύσει, έστω και κατά μια σπιθαμή, ως προς το ασυνείδητό του.

Στον κόσμο της ψύχωσης το τοπίο είναι τελείως διαφορετικό. Η αξία του έργου για το άτομο που το υλοποίησε βρίσκεται σε διαφορετικό σημασιολογικό τόπο. Σε ορισμένες περιπτώσεις ψύχωσης η προσπάθεια υλοποίησης του καθαρά φαντασιακού είναι ίσως η τελευταία υπαρξιακή απόπειρα του ανθρώπου. Η επονομαζόμενη «τέχνη» θα αποκτούσε εδώ την αξία της δημιουργίας ενός κόσμου στον οποίο καλείται να ζήσει ο εκτός Λόγου άνθρωπος.

Η σαγήνευση μετατρέπεται σε μεταφορά της απώλειας του στοματικού αντικειμένου. Αρχαϊκή μάχη επιβίωσης, όπου αντί της Αφροδίτης συναντούμε τη Μήδεια.

[5] Εξαρτησιογόνες ουσίες

Θεματική Συνεδρία

Έρευνα για τη χρήση ναρκωτικών ουσιών στον μαθητικό πληθυσμό του Νομού

Έβρου

Γκουγκουσιδής Σ.

Η έρευνα διεξήχθη τον Οκτώβριο του 1999 σε μαθητές της 2^{ης} τάξης του Λυκείου σε όλα τα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα του νομού Έβρου (Ενιαία Λύκεια και Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια). Το συνολικό δείγμα αποτελούν 325 μαθητές, ποσοστό 23,41% του συνολικού αριθμού των μαθητών της 2^{ης} Λυκείου του νομού. Το ερωτηματολόγιο παραχωρήθηκε από το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής (Ε.Π.Ι.Ψ.Υ.) και είναι το ερωτηματολόγιο που χρησιμοποιήθηκε για τις πανελλήνιες έρευνες που πραγματοποίησε το Ε.Π.Ι.Ψ.Υ. το 1984, το 1993 και το 1998. Η επεξεργασία των αποτελεσμάτων έγινε με το Στατιστικό Πακέτο S.P.S.S.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι:

Το 18,6% του δείγματος αναφέρει χρήση παρανόμων ναρκωτικών σε όλη τη ζωή. (κάνναβη, παραισθησιογόνα, κοκαΐνη, ηρωίνη, έκσταση, εισπνεόμενες ουσίες). Χρήση μέσα στον τελευταίο χρόνο αναφέρει το 7,7% (1-2 φορές) και το 5,8% (3 ή περισσότερες), ενώ χρήση μέσα στον τελευταίο μήνα αναφέρει το 5,4% (1-2 φορές) και το 2,6% (3 ή περισσότερες). Πιο διαδεδομένες στους μαθητές είναι οι εισπνεόμενες ουσίες (βενζίνη, κόλλα), ποσοστό 10,7% και η κάνναβη, ποσοστό 10%.

Επιπλέον ένας σημαντικός αριθμός μαθητών αναφέρει τη χωρίς ιατρική συνταγή χρήση ισχυρών παυσίπονων (21,3%), κωδεϊνούχων (9,1%), αναβολικών (3,6%), αμφοταμινών (2,8%) και αγνώστων φαρμάκων (3,2%).

Συνεξάρτηση και διαφοροποίηση του εαυτού: κάποια ερευνητικά δεδομένα Ζηρά Μ., Τριλίβα Σ.

Οι διάφοροι ορισμοί για τη συνεξάρτηση συγκλίνουν στο ότι πρόκειται για διαταραχή στις διαπροσωπικές σχέσεις με κύριο χαρακτηριστικό την υπερβολική μέριμνα για κάποιον σημαντικό άλλο, σε βάρος του εαυτού. Η συνεξάρτηση ως εννοιολογική κατασκευή προέρχεται από τη φιλολογία των ομάδων αυτοβοήθειας 12 βημάτων για εξαρτημένα άτομα και έχει συνδεθεί με εξάρτηση ενός σημαντικού άλλου από αλκοόλ ή άλλες ψυχοδραστικές ουσίες. Τόσο η εξάρτηση όσο και συνεξάρτηση σχετίζονται με προβλήματα στη διαδικασία αποχωρισμού-εξατομίκευσης, καθώς και με χαμηλό επίπεδο διαφοροποίησης του εαυτού στο σύστημα της οικογένειας.

Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας σε δείγμα 57 μητέρων, έδειξαν αρνητική συσχέτιση μεταξύ του επιπέδου συνεξάρτησης και του επιπέδου διαφοροποίησης του εαυτού, που μετρήθηκαν με το Ερωτηματολόγιο του Beck για τη Συνεξάρτηση (BCAS) και το ερωτηματολόγιο Προσωπικής Αυθεντίας στο Σύστημα της Οικογένειας (PAFS) αντίστοιχα. Δεν παρατηρήθηκαν διαφορές στα επίπεδα συνεξάρτησης και διαφοροποίησης του εαυτού μεταξύ μητέρων εξαρτημένων και μη εξαρτημένων παιδιών.

Βρέθηκε ωστόσο ότι οι γονείς που συμμετέχουν σε θεραπευτικές ή προληπτικές διαδικασίες έχουν στατιστικά χαμηλότερα επίπεδα έλεγχου και οικογενειακής σύγκρουσης σε σχέση με μητέρες που δεν συμμετέχουν σε τέτοιες ομάδες. Επιπλέον, οι μητέρες που παρακολουθούν αυτές τις ομάδες έχουν στατιστικά σημαντικά υψηλότερα επίπεδα διαφοροποίησης του εαυτού σε σχέση με τη συζυγική τους οικογένεια, αλλά όχι και σε σχέση με τη γονεϊκή τους οικογένεια. Συζητούνται οι θεωρητικές και πρακτικές συνέπειες αυτών των ευρημάτων.

Χαρακτηριστικά εφήβων χρηστών ψυχοτρόπων ουσιών που προσέγγισαν τη "Στροφή" και το "Κέντρο Δευτερογενούς Πρόληψης" του ΚΕΘΕΑ κατά το έτος 2000

Καλαρούτης Γ., Ρήγος Η., Ανδρουλάκη Δ., Σκοδρογιάννη Κ.

Στόχος της ανακοίνωσης είναι η παρουσίαση των χαρακτηριστικών των ατόμων που προσέγγισαν τα δίκτυα υπηρεσιών για εφήβους του ΚΕ.Θ.Ε.Α. (ΣΤΡΟΦΗ και ΚΕΝΤΡΟ ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΟΥΣ ΠΡΟΛΗΨΗΣ) κατά το έτος 2000.

Αφορά σε όλους τους εφήβους (περίπου 400) που προσέγγισαν τις υπηρεσίες αυτές έστω και μία φορά και με τους οποίους διενεργήθηκε συνέντευξη χρησιμοποιώντας το Ερωτηματολόγιο Πρώτης Ζήτησης Θεραπείας.

Τα χαρακτηριστικά των εφήβων αφορούν, εκτός των βασικών κοινωνικοδημογραφικών, σε χρήση, κατάχρηση ουσιών, ηλικίας έναρξης χρήσης, ουσίες χρήσης, συμπεριλαμβανομένων του αλκοόλ και του καπνού, ιστορικό χρήσης γονέων και αδερφών, παραβατική συμπεριφορά, συμπεριφορές υψηλού κινδύνου για AIDS και Ηπατίτιδα C κ.α. Τέλος παρουσιάζονται διαχρονικές τάσεις που αφορούν στα παραπάνω χαρακτηριστικά.

Χρήση ψυχοτρόπων ουσιών στην οικογένεια, μέθοδοι ανατροφής και εφηβική παραπνοματικότητα

Κυριακίδης Σ.

Η κατάχρηση ψυχοτρόπων ουσιών από τους γονείς στην οικογένεια, έχει συνδεθεί με πολλαπλά προβλήματα ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού και του εφήβου και έχει εντοπισθεί ως ένας από τους προγνωστικούς παράγοντες για την έναρξη και κλιμάκωση της παραπνοματικής συμπεριφοράς των παιδιών στην εφηβεία. Κατά

παρόμοιο τρόπο ανεπαρκείς μέθοδοι ανατροφής δείχνουν να είναι σταθερά παραγνωστικοί παράγοντες της εφηβικής παραπνοματικότητας. Αναμένεται ότι η κατάχρηση ψυχοτρόπων ουσιών στην οικογένεια θα συσχετίζεται με ανεπαρκείς τρόπους ανατροφής των εφήβων που παρουσιάζουν προβλήματα παραπνοματικής συμπεριφοράς. Τα ζητήματα αυτά εξετάζονται σε ένα τυχαίο δείγμα ($n=152$) παραπνοματικών εφήβων που η παραπνοματική τους συμπεριφορά είναι επαρκώς σοβαρή για να δικαιολογεί την κράτησή τους σε αναμορφωτικές δομές του σωφρονιστικού συστήματος. Η συλλογή των δεδομένων έγινε με δομημένες συνεντεύξεις και τη συμπλήρωση ερωτηματολογίου (parental bonding instrument, Parker, Tupling and Brown, 1979). Επίσης διερευνάται σε ποιο βαθμό η συσχέτιση της κατάχρησης ψυχοτρόπων ουσιών από τους γονείς με ανεπαρκείς τρόπους ανατροφής παραμένει η ίδια σε διαφορετικές ομάδες παραπνοματικών εφήβων. Τα αποτελέσματα της έρευνας, αν και δεν προσδιορίζουν αιτιακές σχέσεις μεταξύ των μεταβλητών, είναι δυνητικά ενημερωτικά για το περιεχόμενο πρωτογενών ψυχοπαιδαγωγικών παρεμβάσεων για την πρόληψη της εφηβικής παραπνοματικότητας.

Η έρευνα είναι μέρος διδακτορικής διατριβής που υποστηρίχθηκε από το ίδρυμα κρατικών υποτροφιών (I.K.Y.)

Επιδημιολογικά στοιχεία στη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών σε φοιτητικό πληθυσμό

Χαρίλα Ν., Καλαντζή-Αζίζι Α.

Η μετεφηβεία (18-24) είναι μια μεταβατική εξελικτική φάση όπου το άτομο ολοκληρώνει την διαδικασία διαμόρφωσης ψυχολογικής ταυτότητας, καθώς και ανεξαρτητοποίησης από το οικογενειακό περιβάλλον. Ο μετέφηβος, πιο κοντά στην ενη-

λικίωση πλέον, μαθαίνει να επιλύει τις συγκρούσεις του με τρόπο λειτουργικό και αποτελεσματικό, έτσι ώστε να μην κάνει κακό στον εαυτό του ή και στους άλλους, να επιλύει προβλήματα της καθημερινής ζωής, καθώς και να δημιουργεί σταθερές και ζεστές διαπροσωπικές σχέσεις, αναλαμβάνοντας τις ευθύνες των πράξεών του. Όταν η μετεφηβεία συνδέεται με την φοιτητική ζωή, τότε το άτομο καλείται να επιτελέσει και άλλους στόχους που προκύπτουν από την φοιτητική του ιδιότητα, όπως, νέος τρόπος ζωής, διαμόρφωση νέων τρόπων μάθησης, νέες ασχολίες, έντονη πνευματική ασχολία, καθώς και αντιμετώπιση θεμάτων αποτυχίας, σχέσεων με συνομιλήκους και καθηγητές.

Έρευνες σε εφηβικό πληθυσμό (13-18 χρονών) έχουν δείξει πως έφηβοι που δεν καταφέρνουν να επιλύουν τις ενδοψυχικές τους συγκρούσεις, καταφεύγουν σε διάφορες δυσλειτουργικές ψυχικές καταστάσεις (άγχος, κατάθλιψη κ.α.) ή συμπεριφορές, μία από τις οποίες μπορεί να είναι η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών.

Η παρούσα έρευνα, μέρος μιας ευρύτερης μελέτης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών σε φοιτητικό πληθυσμό, εξετάζει την χρήση σε σχέση με παράγοντες όπως οικογενειακή κατάσταση, μορφωτικό και οικονομικό οικογενειακό επίπεδο, ενδιαφέροντα, εργασία, φίλιες, καθώς και την χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών από τους γονείς. Το δείγμα της έρευνας είναι τυχαίο και ανέρχεται περίπου στους 1000 φοιτητές/τριες όλων σχεδόν των σχολών του Πανεπιστημίου Αθηνών.

[6] Βασικές όψεις της νεογνικής, βρεφικής και νηπιακής ανάπτυξης

Συμπόσιο Κλάδου Εξελικτικής Ψυχολογίας της Ε.Λ.Ψ.Ε.

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Κοκκινάκη Θ., Τσούρτου Β.*

Συζητητής: *Παρασκευόπουλος Ι.*

Στο παρόν συμπόσιο θα ενισχυθεί, με εμπειρικά δεδομένα πειραματικών και νατουραλιστικών ερευνών, η άποψη ότι τα βρέφη διαθέτουν την ικανότητα για συντονισμένες διυποκειμενικές σχέσεις ανατρέποντας τις κλασσικές θεωρίες και προκαταλήψεις αιώνων που στρέφονταν εναντίων των βρεφών του ανθρώπου. Ο Σ.Παπασταθόπουλος θα αναφερθεί σε μια συγχρονική μελέτη πάνω στο φαινόμενο του *φανταστικού συντρόφου* σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Θα παρουσιαστούν αποτελέσματα που αφορούν στα χαρακτηριστικά του φανταστικού συντρόφου, στα κοινωνικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά των παιδιών που έχουν φανταστικό σύντροφο, στο προσποιητό παιχνίδι και στο ιχνογράφημα. Η Β.Τσούρτου θα παρουσιάσει μια πειραματική συγχρονική μελέτη με σκοπό τη διερεύνηση της επίδρασης των κοινωνικών ερεθισμάτων (πρόσωπο και φωνή) στην ανίχνευση της *αριθμητικής σταθεράς σε διαντιληπτικό επίπεδο* σε βρέφη 5-9 μηνών. Η Μ.Σεμιτέκολο θα παρουσιάσει μια νατουραλιστική και διαχρονική έρευνα με σκοπό τη διερεύνηση των *τριαδικών* παιχνιδιών αλληλεπιδράσεων του βρέφους με τη μητέρα και τον πατέρα του κατά το 2ο μισό του πρώτου βρεφικού χρόνου. Η Θ. Κοκκινάκη θα παρουσιάσει τα αποτελέσματα μιας διαχρονικής, *διαπολιτισμικής* και νατουραλιστικής μελέτης με σκοπό τη διερεύνηση των βασικών χαρακτηριστικών των αυθόρμητων φωνητικών μιμητικών προτύπων που καταγράφηκαν και μικροαναλύθηκαν στις ελεύθερες δια-

δικές αλληλεπιδράσεις βρεφών-μητέρων και βρεφών-πατέρων κατά το πρώτο εξάμηνο του βρεφικού χρόνου. Ο Γ.Κουγιουμουτζάκης θα κάνει μια σύντομη αναφορά στα αποτελέσματα 11 εμπειρικών μελετών πάνω στη νεογνική και βρεφική μίμηση και θα καταθέσει για συζήτηση ορισμένες νέες ερμηνευτικές προτάσεις.

Ο φανταστικός σύντροφος των νηπίων *Παπασταθόπουλος Σ.*

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η μελέτη της ανάδυσης του φανταστικού συντρόφου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας και η επίδραση του σε μια σειρά αναπτυξιακά έργα. Ο φανταστικός σύντροφος είναι ένας φανταστικός χαρακτήρας που έχει δημιουργηθεί από το παιδί. Έχει έναν αέρα πραγματικότητας και ασυνήθιστης ζωότητας και διάρκεια αρκετών εβδομάδων. Εξετάστηκαν 16 κορίτσια ηλικίας 5.5 ετών, 8 με φανταστικό σύντροφο και 8 χωρίς. Βιντεοσκοπήθηκε το ελεύθερο παιχνίδι των παιδιών για 15 λεπτά και καταγράφηκαν: οι λέξεις που χρησιμοποιήθηκαν από τα παιδιά και αναφέρονται σε εσωτερικές καταστάσεις, οι τακτικές διαπραγμάτευσης της προσποίησης και το επίπεδο της αναπαράστασης της ανθρώπινης δράσης στο παιχνίδι με κούκλες. Από τα παιδιά με φανταστικό σύντροφο ζητήθηκε να ζωγραφίσουν τον εαυτό τους με ένα πραγματικό φίλο και με τον φανταστικό τους σύντροφο ενώ από τα παιδιά χωρίς φανταστικό σύντροφο ζητήθηκε μόνο να ζωγραφίσουν τον εαυτό τους με ένα πραγματικό τους φίλο. Από τα παιδιά και των δύο ομάδων λήφθηκαν συνεντεύξεις που αναφέρονταν στο παιχνίδι και στις φιλίες τους και από τα παιδιά με φανταστικό σύντροφο ζητήθηκε να περιγράψουν τα χαρακτηριστικά των φανταστικών τους συντρόφων και τις δραστηριότητες που μοιράζονται μαζί τους. Στην παρούσα εισήγηση θα παρουσια-

στούν και θα συζητηθούν τα κυριότερα αποτελέσματα.

Κοινωνικά ερεθίσματα και ανίχνευση της αριθμητικής σταθεράς μεταξύ οπτικών και ακουστικών ερεθισμάτων σε βρέφη 5-9 μηνών *Τσούρτου Β.*

Στην παρούσα πειραματική συγχρονική μελέτη 78 βρέφη 5, 7 και 9 μηνών παρακολούθησαν σλαιντς με 1-2, 1-3 και 2-3 οπτικά ερεθίσματα, ενώ άκουγαν έναν, δύο ή τρεις ήχους. Σε κάποιες δοκιμές τα ερεθίσματα ήταν μόνο αντικείμενα και μουσικοί ήχοι, ενώ σε κάποιες άλλες δοκιμές ανάμεσα στα ερεθίσματα υπήρχε και το πρόσωπο και η φωνή της μητέρας ή το πρόσωπο και η φωνή μιας ξένης γυναίκας. Υποθέσαμε ότι τα κοινωνικά ερεθίσματα (πρόσωπο-φωνή) θα αποσπούσαν τη βρεφική προσοχή από την ανίχνευση της αριθμητικής σταθεράς μεταξύ ακουστικών και οπτικών ερεθισμάτων, δηλαδή ότι τα βρέφη θα έτειναν να αποτυγχάνουν στις συνθήκες με τα πρόσωπα και τη φωνή. Οι μετρήσεις έγιναν στη βάση του προτιμησιακού κοιτάγματος των βρεφών.

Τα ευρήματα έδειξαν ότι: α) σε όλες τις ηλικίες τα κορίτσια τα καταφέρνουν καλύτερα από τα αγόρια στις συνθήκες με τα κοινωνικά ερεθίσματα, β) δεν βρέθηκαν διαφορές ανάμεσα στη συνθήκη με το οπτικο-ακουστικό ερεθίσμα της μητέρας και στη συνθήκη με το οπτικο-ακουστικό ερεθίσμα της ξένης, και γ) τα κορίτσια επιτυγχάνουν ελαφρώς καλύτερα στις συνθήκες με τα κοινωνικά ερεθίσματα παρά στις συνθήκες με τα αντικείμενα.

Τα παραπάνω ευρήματα υποδεικνύουν την ανάγκη για διερεύνηση της κύριας επίδρασης του προσώπου στην ανίχνευση της αριθμητικής σταθεράς σε διαντιληπτικό επίπεδο. Μια ενδοχόμενη ερμηνεία είναι ότι το πρόσωπο και η φωνή ως κοινωνικά

ερεθίσματα μπορούν να λειτουργούν ενισχυτικά (ως κοινωνική αναφορά) κατά τη γνωστική διεργασία της αριθμητικής αντίληψης. Σε άλλες περιπτώσεις η αντίληψη του προσώπου και της φωνής μπορεί να δρά ανασταλτικά στην αντίληψη της αριθμητικής σταθεράς. Όσον αφορά στη διαφυλική διαφορά, το εύρημα συμφωνεί και με άλλες μελέτες πάνω στην αναγνώριση προσώπων αλλά και στην πρώιμη αριθμητική ικανότητα.

Παιγνιώδεις αλληλεπιδράσεις σε δυάδες και τριάδες από τον 7ο έως τον 12ο μήνα *Σεμιτέκολο Μ.*

Στην εισήγηση θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα μιας διαχρονικής και νατουραλιστικής μελέτης που διερεύνησε τις παιγνιώδεις αλληλεπιδράσεις 28 βρεφών, από τον 7ο μέχρι τον 12ο μήνα, με τους γονείς τους σε δυάδες (μητέρα-βρέφος, πατέρας-βρέφος) και σε τριάδες (μητέρα-βρέφος-πατέρας). Η μικρο-ανάλυση κάθε επεισοδίου παιγνιώδους αλληλεπίδρασης επικεντρώθηκε στη θεματολογία της, αλλά και σε επιμέρους στοιχεία, όπως η τοπική εγγύτητα, η κίνηση, οι φωνοποιήσεις, η συμμετοχική δράση, η συναισθηματική κατάσταση των επικοινωνούντων συντρόφων κ.α. Στο τέλος της εισήγησης θ συζητηθούν συγκριτικά τα αποτελέσματα στις δυάδες και στις τριάδες κατά φύλο και ηλικία.

Πρώιμες φωνητικές μίμησεις: βασικά χαρακτηριστικά και αναπτυξιακές τάσεις *Κοκκινάκη Θ.*

Ο σκοπός της παρούσας διαχρονικής και νατουραλιστικής μελέτης ήταν η διερεύνηση και περιγραφή των βασικών χαρακτηριστικών των πρώιμων φωνητικών μιμητικών εναλλαγών στις ελεύθερες αλλη-

λεπιδράσεις βρέφους-μητέρας και βρέφους-πατέρα. Δεκαπέντε βρέφη από την Κρήτη βιντεοσκοπήθηκαν με τις μητέρες και τους πατέρες τους στο σπίτι τους από τον 2ο μέχρι τον 6ο μήνα της ζωής τους. Η παρούσα έρευνα έδειξε ότι κάποια βασικά χαρακτηριστικά της φωνητικής μίμησης, όπως η συχνότητα, η δομή, η κατεύθυνση και οι διάρκειες των στοιχείων που συνθέτουν τις μιμητικές εναλλαγές (μοντέλο, παύση, μίμηση και συνολική διάρκεια) δεν διαφοροποιούνται σημαντικά στις αλληλεπιδράσεις των βρεφών με τους πατέρες και τις μητέρες τους, παρόλο που το είδος των μιμούμενων ήχων διαφέρει στις μητρικές και πατρικές αλληλεπιδράσεις. Οι συνέπειες των αποτελεσμάτων αυτών θα συζητηθούν σε σχέση με την μητρική και πατρική μιμητική ικανότητα και ευαισθησία στις βρεφικές φωνοποιήσεις και τη δι-υποκειμενική φύση της φωνητικής μίμησης.

10 μελέτες πάνω στην καταγωγή και την ανάπτυξη της μίμησης *Κουγιουμουτζάκης Γ.*

Με μια σειρά 10 πειραματικών και νατουραλιστικών μελετών προσπαθήσαμε και προσπαθούμε να κατανοήσουμε μέρος της γενικής αναπτυξιακής πορείας και των διαφοροποιήσεων της, που παρουσιάζονται στην ανάπτυξη της μίμησης τους πρώτους 10 μήνες μετά τον τοκετό.

Στις πρώτες 4 μελέτες το φαινόμενο της μίμησης διερευνήθηκε πειραματικά σε νεογνά 10-45 λεπτών, με κινητικά και φωνητικά μοντέλα, τα οποία παρουσίαζε στα βρέφη ο ερευνητής.

Στην 5η διαχρονική μελέτη πεδίου διερευνήθηκε η ανάπτυξη της μίμησης, με τα ίδια είδη μοντέλων, από τη 15η ημέρα μέχρι τον 6ο μήνα, στα σπίτια των βρεφών.

Στην 6η νατουραλιστική, διαχρονική έρευνα μελετήθηκε η ανάπτυξη της μίμησης, στην φυσική αλληλεπίδραση μητέρας-

βρέφους, κατά τους πρώτους έξι μήνες.

Στη 7η και 8η νατουραλιστική, διαχρονική, διαπολιτισμική μελέτη διερευνήθηκε η ανάπτυξη της μίμησης, στη φυσική αλληλεπίδραση πατέρα-βρέφους και μητέρας-βρέφους, απο τον 2ο μέχρι τον 6ο μήνα, με υποκείμενα απο την Σκωτία και τη Κρήτη.

Στην 9η διαχρονική, νατουραλιστική μελέτη διερευνήθηκε, κατά τους πρώτους 10 μήνες η ανάπτυξη της μίμησης στη φυσική αλληλεπίδραση γιαγιάς-βρέφους και μητέρας-βρέφους.

Στην 10η διαχρονική, νατουραλιστική μελέτη περίπτωσης μη ταυτόσημων διδύμων (κορίτσι-αγόρι) διερευνήθηκε, κατά τους πρώτους 10 μήνες, η ανάπτυξη της μίμησης: α) μεταξύ των δύο διδύμων, β) μεταξύ του καθενός απο τους διδύμους με τους γονείς, τις δύο γιαγιάδες και τους δύο παππούδες και γ) μεταξύ του ζεύγους των διδύμων με τους δύο γονείς, τις δύο γιαγιάδες και τους δυο παππούδες-μελέτη μίμησης σε τριάδα.

Στην εισήγηση παρουσιάζονται και συζητούνται, συνοπτικά, τα δεδομένα των μικροαναλύσεων και των στατιστικών αναλύσεων της παραπάνω ερευνητικής προσπάθειας του εισηγητή με τις συναδέλφους Θ. Κοκκινάκη, Ε. Βιταλάκη και Μ. Μαρκοδημητράκη.

[7] Ψυχολογία της Εργασίας

Θεματική Συνεδρία

Η επίδραση ψυχοκοινωνικών παραμέτρων στην εργασιακή συμπεριφορά των Ελλήνων Νοσηλευτών

Αλεξόπουλος Ε., Καλοκαιρινού Α., Αντωνίου Σ., Μέλλου Κ., Καραγιάννης Ι.

Σκοπός της έρευνας ήταν η μελέτη των προγνωστικών παραγόντων του απουσιασμού εξαιτίας μυοσκελετικών παθήσεων (ΜΣΠ) σε δείγμα νοσηλευτικού προσωπικού από τρία νοσηλευτικά ιδρύματα. Χρησιμοποιήθηκε εκτεταμένο ερωτηματολόγιο προερχόμενο από το Standardized Nordic Questionnaire for the Analysis of Musculoskeletal Symptoms το οποίο παραχωρήθηκε μετά από έλεγχο αξιοπιστίας και εγκυρότητας από το Τμήμα Δημόσιας Υγείας του Ολλανδικού Πανεπιστημίου Erasmus . Συγκεντρώθηκαν 245 πλήρη ερωτηματολόγια από 47 άνδρες και 198 γυναίκες, με μέση ηλικία 36.83 έτη (SD=6.79) και μέση διάρκεια υπηρεσίας 12.71 έτη (SD=6.44). Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε:

Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων: μικρή ή μηδενική το 48.2%

Κινητοποίηση δεξιοτήτων: ελάχιστη ή καθόλου το 47.6%

Ρυθμός εργασίας (απαιτήσεις εργασίας): πολύ υψηλός το 71.4%

Συναδελφική υποστήριξη: πολύ καλή το 83.7%

Υποστήριξη προϊσταμένου: πολύ καλή το 78.4%

Άθληση (>1 ώρα την εβδομάδα): το 26.7%

Μεγάλη ανάγκη για ξεκούραση μετά την εργασία: το 67.7%

Κάποιο /α ψυχοσωματικά ενοχλήματα : μέχρι το 78%

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι τα 4/5 των εργαζομένων που συμμετείχαν στην έρευνα και αντιμετώπιζαν κάποιου είδους μυοσκελετικά προβλήματα

Ξεκίνησαν να εργάζονται κατά το διάστημα του προηγούμενου έτους. Άλλωστε βρέθηκε ότι οι μυοσκελετικές παθήσεις ήταν η βασική αιτία τόσο για να αναζητήσει νοσηλευτική φροντίδα το 11% του υπό εξέταση δείγματος. Τέλος, οι ΜΣΠ διαπιστώθηκε ότι συμβάλλουν καθοριστικά σε περιστατικά απουσιασμών καθώς το 10% των ερωτώμενων απέδωσαν στο συγκεκριμένο παράγοντα μια τουλάχιστον απουσία κατά το παρελθόν έτος, ενώ το 5,5% αναφέρθηκε σε δύο ή περισσότερες φορές που έλειψε από την εργασία του. Από τα παραπάνω γίνεται φανερό η ανάγκη για συστηματική καταγραφή των μυοσκελετικών παθήσεων και η καθιέρωση προγραμμάτων πρόληψης και παρέμβασης από χώρο υπηρεσιών υγείας.

Υγεία: ο διευθυντικός ρόλος στα μεσαία στελέχη επιχειρήσεων στην Ελλάδα *Καλκαβούρα Μ.*

Στην παρούσα έρευνα, η οποία εντάσσεται στα πλαίσια μιας μεγάλης διαπολιτιστικής έρευνας, εξετάζονται οι παράγοντες που αποτελούν πηγές ερμηνείας των διαφόρων περιστατικών στο χώρο της εργασίας από 142 μεσαία στελέχη ιδιωτικών επιχειρήσεων, δημόσιων υπηρεσιών και πολυεθνικών εταιρειών στη χώρα μας, καθώς και ο τρόπος με τον οποίο οι παράγοντες αυτοί επιδρούν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Επίσης, μελετώνται η ασάφεια και η σύγκρουση ρόλου, το υπερβολικό φορτίο ρόλου, η ικανοποίηση από την εργασία και η ανάπτυξη δεσμών με τον οργανισμό. Όπως προκύπτει από τα αποτελέσματα της έρευνας, στα πλαίσια ενός οργανισμού και υπό το πρίσμα διαφορετικών καταστάσεων, διαφορετικοί παράγοντες επηρεάζουν σε διαφορετικό βαθμό ο καθένας τη λήψη των διευθυντικών αποφάσεων. Τέλος, η σύγκρουση, η ασάφεια και η υπερφόρτιση του ρόλου, όπως και η

επαγγελματική ικανοποίηση και η ανάπτυξη δεσμών με τον οργανισμό, συνδέονται με το φύλο, την ηλικία, τα έτη υπηρεσίας, το μέγεθος και το είδος του οργανισμού, με διαφορετικό όμως τρόπο το καθένα.

Η ψυχολογική μέτρηση των εργασιακών δεξιοτήτων στα πλαίσια ενός σφαιρικού προγράμματος αξιολόγησης

Σταμπουλίδης Π., Σταύρου Α., Αγαπητού Γ.

Στα πλαίσια της διενέργειας ενός προγράμματος σφαιρικής αξιολόγησης των διευθυντών ενός ιδιωτικού οργανισμού, δόθηκε στους υφισταμένους, τους προϊσταμένους, τους συναδέλφους, τους εξωτερικούς συνεργάτες και τους ίδιους τους διευθυντές, ένα ερωτηματολόγιο αποτελούμενο από συμπεριφορικές ενδείξεις εργασιακών δεξιοτήτων. Οι εργασιακές δεξιότητες ήταν αντίστοιχες με το ευρύτερο μοντέλο του οργανισμού για τις συγκεκριμένες θέσεις. Οι συμπεριφορικές ενδείξεις αξιολογούνταν τόσο σε πενταβάθμια κλίμακα όσο και σε συγκριτική (ipsative) παράθεση, όπου ο ερωτώμενος καλούνταν να επιλέξει από τέσσερις ενδείξεις, μία ως την περισσότερο χαρακτηριστική και μία ως τη λιγότερο χαρακτηριστική.

Το συγκεκριμένο εγχείρημα έχει αξιωματικότες στατιστικές ιδιαιτερότητες: (α) Υποχρεωτικά δείγμα στάθμισης και εφαρμογής ταυτίζονται, (β) συλλέγονται αρκετά ερωτηματολόγια, τα οποία όμως αναφέρονται σε περιορισμένο αριθμό ατόμων και σε αρκετές περιπτώσεις το ίδιο το άτομο έχει συμπληρώσει αρκετά ερωτηματολόγια (για τον ίδιο, για ένα συνάδελφο, κλπ.), συνεπώς οι μετρήσεις δεν είναι ανεξάρτητες και (γ) η συνύπαρξη των δύο τρόπων μέτρησης (πενταβάθμιας και συγκριτικής) στο ίδιο ερωτηματολόγιο δίνει τη δυνατότητα για την κριτική αξιολόγηση και σύγκριση μεταξύ των δύο τεχνικών, τόσο ως προς τις στατιστικές τους ιδιότητες όσο

και προς την πρακτική χρησιμότητα των προφίλ που προκύπτουν από κάθε τρόπο χωριστά.

Η επίδραση των προσωπικών αξιών προϊσταμένων και υφισταμένων στην άσκηση διοίκησης: μια εμπειρική έρευνα σε ελληνικούς οργανισμούς

Σταφυλά Α.

Η άσκηση διοίκησης ως ένα δυναμικό μακρο-σύστημα περιλαμβάνει τρία μικρο-συστήματα (προϊστάμενος, υφιστάμενοι, κατάσταση) τα οποία χαρακτηρίζονται από τη δική τους, εσωτερική δυναμική.

Στην προσπάθεια κατανόησης αυτής της πολυ-επίπεδης δυναμικής που αναπτύσσεται, αναγνωρίζεται εκ νέου η σημασία της ταυτόχρονης μελέτης των μικρο-συστημάτων με εστίαση του ερευνητικού ενδιαφέροντος στην αλληλεπίδραση των προϊσταμένων και υφισταμένων και του συστήματος αξιών που επικοινωνούνται κατά τη διάρκεια αυτής της αλληλεπίδρασης.

Η παρούσα έρευνα (μέρος ενός ευρύτερου προγράμματος για διδακτορική διατριβή), έχοντας εντοπίσει δυο χαρακτηριστικές καταστάσεις πλαισίων εργασίας, επικεντρώνεται σ'ένα μέρος του ως άνω συστήματος: τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι προσωπικές αξίες προϊσταμένων-υφισταμένων επιδρούν στην επιλογή του τρόπου άσκησης διοίκησης.

Προς αυτή την κατεύθυνση, αξιοποιεί τις απαντήσεις 465 εργαζομένων σε ελληνικούς οργανισμούς (115 προϊστάμενων και 350 υφισταμένων) σε ερωτηματολόγιο («Σύστημα Προσωπικών Αξιών»-«Περιγραφή Συμπεριφοράς Προϊσταμένου») και συνεντεύξεις. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας συζητούνται μέσα από την οπτική της συνεισφοράς τους στη δημιουργία ενός θεωρητικού πλαισίου σύνδεσης αξιών και άσκησης διοίκησης, καθώς και της πρακτι-

κής εφαρμογής τους στην επιλογή προϊσταμένων και στη σύνθεση των ομάδων εργασίας.

Άνεργοι Έλληνες πτυχιούχοι: μια ερευνητική προσέγγιση της εμπειρίας τους και των τρόπων αντιμετώπισής της

Τάσος Γλου Ε., Fryer D.

Το θέμα της ανεργίας έχει αποτελέσει αντικείμενο έρευνας της διεθνούς βιβλιογραφίας και έχει αποδειχθεί η πολυδιάστατη και, κυρίως, αρνητική της επίδραση στην ψυχολογική υγεία των άμεσα εμπλεκόμενων -των ανέργων. Παρατηρείται, ωστόσο, διαφοροποίηση στους τρόπους που τα άνεργα άτομα αναπτύσσουν και χρησιμοποιούν για να αντιμετωπίσουν την ανεργία. Ένα θεωρητικό πλαίσιο ερμηνείας της ψυχολογικής εμπειρίας της ανεργίας έχει οριοθετηθεί και εμπειρικά θεμελιωθεί με βασικούς εκπροσώπους διαφορετικών θεωρητικών προσεγγίσεων τη Μ. Jahoda (Function Deprivation Theory, 1979,1982), Ν. Feather (Expectancy-Value Theory, 1990) και D. Fryer (Personal Agency Restriction Theory, 1986).

Η παρούσα ερευνητική εργασία επιχειρεί να καταγράψει την εμπειρία της ανεργίας, όπως τη βιώνουν άνεργα νεαρά ενήλικα άτομα, άνδρες και γυναίκες που έχουν αποφοιτήσει από Ανώτατα και Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, στο νομό Δράμας καθώς και τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν αυτή τη δύσκολη κατάσταση. Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθείται, περιλαμβάνει έναν συνδυασμό ποσοτικής (ερωτηματολόγιο) και ποιοτικής μεθοδολογίας (ημι-κατευθυνόμενη συνέντευξη, προσωπικά ντοκουμέντα).

Βρέθηκε ότι η υποστήριξη (οικονομική και συναισθηματική) από το οικογενειακό περιβάλλον, το ισχυρό σύστημα αξιών που εκφράζουν οι συμμετέχοντες και η προσωπική δέσμευση στις πανεπιστημιακές σπου-

δές σε σχέση με τις υψηλές τους προσδοκίες, αποτελούν τους πιο αποτελεσματικούς τρόπους αντιμετώπισης της ανεργίας. Τα αποτελέσματα ερμηνεύθηκαν με βάση τις ήδη υπάρχουσες θεωρητικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις για την ανεργία, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και το συγκεκριμένο κοινωνικό-πολιτιστικό πλαίσιο της Ελλάδας.

Αποτελέσματα εκπαίδευσης στην διαχείριση του άγχους (stress management training) σε στελέχη ελληνικής επιχείρησης: οι προοπτικές εφαρμογής ενός προγράμματος στον ελληνικό εργασιακό χώρο
Χριστόπουλος Γ., Σταλίκας Α.

Οι επιπτώσεις του εργασιακού άγχους, σε οργανωτικό και ατομικό επίπεδο, έχουν τεκμηριωθεί σε πολλές έρευνες (Greenberg, 1996, Sutherland & Cooper, 1990). Η ανάπτυξη προγραμμάτων Εκπαίδευσης στην Διαχείριση του Άγχους (Stress Management Training- SMT) στους χώρους εργασίας, επιφέρει θετικά αποτελέσματα, κυρίως ως προς την πρόληψη εμφάνισης των αρνητικών επιπτώσεων του εργασιακού άγχους (Van der Hek & Plomp, 1996, Cooper & Carthwright, 1994). Εντούτοις, τέτοιου είδους παρεμβάσεις δεν έχουν αξιολογηθεί σε μεγάλο βαθμό ως προς την αποτελεσματικότητά τους στον Ελληνικό εργασιακό χώρο και στις ιδιαιτερότητες που αυτός παρουσιάζει.

Στην παρούσα έρευνα μία ομάδα ελλήνων στελεχών (N=12) επιχείρησης ειδών διατροφής, συμμετέχουν σε ένα πρόγραμμα SMT, ενώ μία άλλη ομάδα στελεχών (N=14) αποτελεί την Ομάδα Ελέγχου.

Στόχοι της παρούσας έρευνας είναι:

- Ο προσδιορισμός των επιδράσεων του προγράμματος ως προς τις εξής μεταβλητές:
- Επίπεδα Άγχους

- Επαγγελματική Ικανοποίηση
- Φυσιολογικά συμπτώματα του stress
- Διεκδικητική συμπεριφορά
- Κατάθλιψη
- Υποκειμενική εκτίμηση του stress

Οι μετρήσεις γίνονται σε τρία στάδια:μια φορά πριν την λήψη της εκπαίδευσης, και δυο φορές μετά την εκπαίδευση, σε στάδια ενός και τριών μηνών.

• Ο βαθμός αποδοχής των επιμέρους συστατικών της εκπαίδευσης, προκειμένου να γίνουν κατανοητά τα στοιχεία εκείνα που είναι συμβατά με τις συνθήκες του Ελληνικού εργασιακού χώρου.

[8] Ψυχολογική συμβουλευτική Θεματική Συνεδρία

Η συμβουλευτική ψυχολογική υποστήριξη μέσω τηλεφωνικής γραμμής. Ένας τρόπος προσέγγισης και επικοινωνίας των ατόμων με τον ψυχολόγο
Καρυτινού Σ.

Η εργασία αυτή έχει ως σκοπό να παρουσιάσει τα αποτελέσματα της λειτουργίας για ένα 1,5 χρόνο μιάς τηλεφωνικής συμβουλευτικής γραμμής στήριξης σε ένα μεγάλο αριθμό ατόμων. [n=200]. Τα δεδομένα αφορούν αντρες και γυναίκες ηλικίας πάνω των 18 ετών ,που απευθύνθηκαν στη γραμμή για προβλήματα φοβιών, άγχους, σχέσεων και άλλων θεμάτων. Η συγκεκριμένη τηλεφωνική γραμμή ανήκε σε ιδιωτική εταιρεία και είχε γνωστοποιήσει την υπαρξη της μέσω διαφήμισης της σε έντυπα ημερησίου και περιοδικού τύπου. Η επεξεργασία των δεδομένων έγινε με την μέθοδο της ανάλυσης περιοχομένου και αφορούν την δημιουργία 4 κατηγοριών οι οποίες αναφέρονται 1]στο είδος του προβλήματος 2] στην ηλικία των ατόμων 3] τον τόπο διαμονής 4]τον αριθμό των φορών που απευθυνόντουσαν στην γραμμή.

Η ψυχολογική στήριξη μέσω τηλεφώνου δεν είναι απαραίτητα ένα «αεψυχρό», «αμερικικό» και «αναξιόπιστο» μέσο προσέγγισης του ατόμου. Μπορεί κατω από ορισμένες προϋποθέσεις να λειτουργήσει ως ο μοναδικός τρόπος προσέγγισης ενός ατόμου ,που αποφεύγει την επίσκεψη σε ένα ειδικό από κοντά.

Αυτή η εργασία φιλοδοξεί να δείξει ποιες είναι αυτές οι προϋποθέσεις, που καθιστούν μία τηλεφωνική γραμμή ψυχολογικής στήριξης αξιόπιστη και αποτελεσματική όσο και υπεύθυνη απέναντι στον άνθρωπο-ασθενή.

Είναι εφικτή η συνεργασία και η διασύνδεση υπηρεσιών ψυχικής υγείας στη Κοινότητα; Θετικές και αρνητικές εφαρμογές στη κλινική πρακτική
Κοκολοδημητράκη Α., Γαλάνη Μ., Φρέρης Γ.

Η επικοινωνία μεταξύ υπηρεσιών ψυχικής υγείας είναι συχνά δύσκολη έως και ανέφικτη

- Λόγω της έλλειψης τομεοποίησης
- Της εμπλοκής επαγγελματιών ψυχικής υγείας πολλών ειδικοτήτων (ψυχολόγων παιδοψυχιάτρων, κοινωνικοί λειτουργοί κ.ά.) και
- Πολλών φορέων (δημοτικές αρχές, αστυνομία, εισαγγελία, σχολεία κ.ά)

Γίνεται προσπάθεια καταγραφής αυτών των δυσκολιών μέσα από την

– περιγραφή της πορείας ανάπτυξης, εξέλιξης και «ωρίμανσης» μιας μονάδας ψυχικής υγείας στην τοπική αυτοδιοίκηση όπως είναι το Συμβουλευτικό Κέντρο Οικογενειών

– της κλινικής παρουσίας «διαδρομών» μέσα σ' ένα πολυδαίδαλο καθεστώς στο οποίο εμπλέκονται υπηρεσίες ψυχικής υγείας, οι επιστημονικές τους ομάδες και οι ενδιαφερόμενοι ασθενείς.

Περιγράφονται περιπτώσεις ασθενών με ψυχοπαθολογίας στις οποίες συχνά χρειάστηκε χρόνος για να επιτευχθεί η τελική κοινοτική θεραπευτική αντιμετώπιση. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ψυχοκοινωνικής εξέλιξης σε μία 5ετία, παιδιού με φυγές, σχολική αποτυχία και . συμπεριφοράς. Για την στήριξη του χρειάστηκε να παρακολουθείται από το ΣΚΟ και το Νοσ. Παίδων "Αγία Σοφία", για τις νοσηλείες του, η ψυχωσική μητέρα φαρμακολογικά από το Αιγινήτειο Νοσοκομείο, ενώ οι γονείς είναι σε συμβουλευτική από ένα άλλο Κοινοτικό Παν/κο Κέντρο της περιοχής.

Συμπερασματικά η εμπειρία που αποκτήθηκε στο Σ.Κ.Ο. τα 8 χρόνια λειτουργίας του, μέσα από τις αποτυχίες και τις επιτυχίες διαμόρφωσε μια πιο ευέλικτη μεθοδολογία προσέγγισης σοβαρών ψυχοκοινωνικών και ψυχοπαθολογικών κατα-

στάσεων και ανέδειξε την ανάγκη ταχείας εφαρμογής του νόμου για την τομεοποίηση.

Το άγχος στον χώρο εργασίας και η διαχείρισή του

Μαργαρίτη Γ., Θεοδωράτου - Μπέκου Μ.

Η εργασία στην εποχή μας δεν είναι απλά μία δέσμευση που καλύπτει το 1/3 της καθημερινής μας ζωής και μία ανάγκη για επιβίωση, αλλά για πολλούς από μας είναι στοιχείο της ατομικής μας ταυτότητας και το χρησιμοποιούμε ως καταφύγιο που μας θωρακίζει ψυχολογικά απέναντι στα προβλήματα της ζωής. Με λίγα λόγια η εργασία αποτελεί μία πηγή ικανοποιήσεων και γίνεται μία μορφή διαχείρισης των προβλημάτων της ζωής.

Το άγχος είναι αναπόφευκτο μέρος της καθημερινής μας ζωής και σαν μέρος αυτής της καθημερινότητας παρεισφύει και στο χώρο εργασίας. Άγχος έχουμε κάθε φορά που το σώμα και το μυαλό μας αντιμετωπίζουν απαιτήσεις, οι οποίες υπερβαίνουν την ικανότητά μας να ανταποκριθούμε. Στην πραγματικότητα, το άγχος είναι πάντοτε και διανοητικό και σωματικό, επειδή το σώμα και ο νους δε διαχωρίζονται αλλά αποτελούν υποσυστήματα του ίδιου σύνθετου συνόλου (Glenys Parry, 1993). Το άτομο στην προσπάθειά του να παλέψει μ' αυτή την κατάσταση, πιέζει τον εαυτό του και το τελικό αποτέλεσμα είναι να νιώσει κουρασμένο και ταλαιπωρημένο (Μπαρνάοντ Κρίστιαν, 1990).

Αντικείμενο παρουσίασης: Παρουσιάζεται μία συγκριτική μελέτη του άγχους και της διαχείρισής του μεταξύ των ατόμων που εργάζονται σε δύο υπηρεσίες που προσφέρουν ψυχολογική υποστήριξη στην Ελλάδα και στην Αγγλία. Στην έρευνα παρουσιάζονται οι στρατηγικές διαχείρισης του άγχους καθώς και η διαφορετικότητα με την οποία αντιμετωπίζουν το άγχος οι Άγγλοι σε σχέση με τους Έλληνες.

Ο ρόλος του εργασιακού Συμβούλου στο κέντρο προώθησης απασχόλησης Πατρών
Παντελή Μ., Σμυρνιώτη Ε., Θεοδωράτου - Μπέκου Μ.

Οι υποχρεώσεις του Εργασιακού Συμβούλου. Ο Εργασιακός Σύμβουλος αξιολογεί το επαγγελματικό προφίλ των ανέργων, συσχετίζει το προφίλ τους με τις θέσεις εργασίας που διαθέτει η υπηρεσία, προωθεί τους ανέργους σε θέσεις εργασίας ανάλογα με τα προσόντα τους και αναλαμβάνει να υποστηρίξει ομάδες ανέργων. Αξιολόγηση του έργου του Εργασιακού Συμβούλου.

Πρόγραμμα πρώιμης παρέμβασης PORTAGE στο Συμβουλευτικό Σταθμό του Δήμου Κερασινίου

Τζουβελέκης Π., Κολλιοπούλου Κ., Κερίκογλου Α., Κωνσταντινίδου Γ.

Το πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης Portage έχει σκοπό την έγκαιρη αναγνώριση και αποκατάσταση προβλημάτων που παρουσιάζονται σε έναν ή περισσότερους αναπτυξιακούς τομείς : Αυτοεξυπηρέτηση, Κινητικός, Γνωστικός, Κοινωνικοποίηση και Λόγος. Στοχεύει στην ανάπτυξη των δεξιοτήτων του παιδιού στους τομείς που υστερεί με την ενεργό συμμετοχή των γονιών του.

Σκοπός της μελέτης ήταν η εφαρμογή και αξιολόγηση του προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης Portage σε παιδιά με αναπτυξιακή καθυστέρηση με τη διεπιστημονική συνεργασία και συμμετοχή κοινωνικού λειτουργού, εργοθεραπευτή, λογοπεδικού και ψυχολόγου.

Συμμετείχαν από το 1996 έως το 2000, 60 παιδιά, ηλικίας 3,1 - 6,2 ετών που φοιτούσαν στα νηπιαγωγεία και στους παιδικούς σταθμούς της περιοχής. Προσήλθαν κυρίως λόγω προβλημάτων μάθησης και γνωστικών ελλείψεων, λόγου και ομιλίας, μειωμένων επιδόσεων στο παιχνίδι, υπερκινητικότητας, ελλειμματικής προσοχής

και κινητικής αδεξιότητας ενώ παρουσίαζαν συνολικά αναπτυξιακή καθυστέρηση με επιδόσεις που υπολείπονταν της χρονολογικής τους ηλικίας.

Παρακολούθησαν πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης Portage με 1 συνεδρία την εβδομάδα και συνολική διάρκεια 3-12 μήνες.

Όλα τα παιδιά βελτίωσαν τις επιδόσεις τους στους τομείς που υπολείπονταν από το πρώτο κιόλας τρίμηνο όπως προκύπτει από την αναπτυξιακή εκτίμηση της μεθόδου Portage.

Η ενεργός συμμετοχή, η ψυχοκοινωνική υποστήριξη των γονιών και η διαβάθμιση των διδασκόμενων δεξιοτήτων συνηγούν στην αποτελεσματική χρήση του προγράμματος που όμως είναι απαραίτητη η προσαρμογή του στα ελληνικά δεδομένα.

Διαχείριση της ανεργίας από τους άνεργους - Συμβουλευτική

Χριστοφή Φ., Δουβίτσα Ο., Θεοδωράτου - Μπέκου Μ.

Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας που έγινε στο Κέντρο Προώθησης Απασχόλησης Πατρών (Ο.Α.Ε.Δ.). Σκοπός της έρευνας ήταν να ερευνηθεί με ποιόν τρόπο οι άνεργοι διαχειρίζονται το πρόβλημα της ανεργίας. Διανεμήθηκαν 500 ερωτηματολόγια Ε.Τ.Σ. σε άνεργους ηλικίας από 18 έως 30 ετών όπου χρησιμοποιείται η κλίμακα του Tap (κλίμακα κατασκευασμένη από τον Ρ. Tap στο πανεπιστήμιο της Τουλούζης στη Γαλλία και μεταφρασμένη και σταθμισμένη από κλινική ψυχολόγο D.E.S.S την Θεοδωράτου Μπέκου Μαρία, επιστημονική συνεργάτη του τμήματος κοινωνικής εργασίας Πάτρας). Τα συμπεράσματα της έρευνας βοηθούν στη δημιουργία συγκεκριμένων προτάσεων που θα στηρίξουν την πιο ουσιαστική Συμβουλευτική για το συγκεκριμένο πρόβλημα.

[9] Ψυχολογία της Υγείας

Θεματική Συνεδρία

Αντιλήψεις εφήβων για τις ετερόφυλες σχέσεις: πηγές πληροφόρησης, εμπειρίες και στάσεις για τη σεξουαλικότητα κατά την εφηβεία

Ηρακλείδου Μ., Δασκάλου Β., Χατζηχρήστου Χ.

Η παρούσα έρευνα διεξήχθη μετά τη λήξη ενός προγράμματος ευαισθητοποίησης σεξουαλικής αγωγής που πραγματοποιήθηκε σε σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του νομού Πιερίας. Στόχος της έρευνας ήταν η διερεύνηση της πληροφόρησης που δέχονται οι έφηβοι, των πρώτων σεξουαλικών τους εμπειριών, καθώς και των στάσεων τους στις στενές διαπροσωπικές σχέσεις τους με το άλλο φύλο. Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 292 μαθητές και των δύο φύλων (Α=152, Κ=136), των τάξεων της γ' γυμνασίου και της α' λυκείου. Το δείγμα χωρίζεται σε τρεις ομάδες: α) μαθητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα (N=112), β) μαθητές που δεν συμμετείχαν αλλά φοιτούν σε σχολεία ενταγμένα στο πρόγραμμα (N=92), γ) μαθητές σχολείων τα οποία δεν ήταν ενταγμένα στο πρόγραμμα (N=77). Ως μέθοδος συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο το οποίο κατασκευάστηκε με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία. Διερευνήθηκαν οι διαφορές που εντοπίζονται μεταξύ α) των τριών ομάδων του δείγματος και β) των δύο φύλων, ως προς την πληροφόρησή τους για τη σεξουαλικότητα, τη συμπεριφορά και τις στάσεις τους προς τις στενές διαπροσωπικές σχέσεις με το άλλο φύλο. Τα αποτελέσματα της έρευνας επιβεβαιώνουν την ύπαρξη διαφορών, τόσο μεταξύ των τριών ομάδων, όσο και των δύο φύλων, σε θέματα που αφορούν την πληροφόρηση, τα συναισθήματα που βιώνουν και τις στάσεις που διαμορφώνουν οι έφηβοι. Με βάση τις παραπάνω διαφορές, συζητείται η ανα-

γκαιότητα υλοποίησης προγραμμάτων σεξουαλικής αγωγής στο σχολείο.

Τύπος ερωτικής σχέσης και προφύλαξη κατά του HIV

Κορδούτης Π., Ξανθοπούλου Δ., Κωνσταντίνου Π., Φαρμακίδου Ε.

Εξετάστηκε εάν η πρόθεση χρήσης του προφυλακτικού ως μέσου προφύλαξης από τον HIV αλλά και η πρόθεση διαπραγματεύσεως της χρήσης του επηρεάζεται από τον τύπο της ερωτικής σχέσης. Υποθέσαμε ότι η πρόθεση χρήσης και η πρόθεση διαπραγματεύσεως θα ήταν υψηλότερες σε πιο ριψοκίνδυνες σχέσεις (ηδονιστική, ωφελμιστική). Χρησιμοποιήθηκε πειραματικό σχέδιο μεταξύ ατόμων 4 (συζυγική, ρομαντική, ηδονιστική, ωφελμιστική) Χ φύλο με 160 τεταρτοετείς φοιτητές του Αριστοτέλειου Παν. Θεσσαλονίκης. Ο χειρισμός του τύπου σχέσης έγινε με τη χρήση σεναρίων. Οι συμμετέχοντες απάντησαν κατά πόσον (α) θα χρησιμοποιούσαν προφυλακτικό στη σχέση του σεναρίου, (β) θα το ζητούσαν από τον σύντροφο, (γ) θα υποχωρούσαν σε περίπτωση άρνησης. Η πρόθεση χρήσης ήταν χαμηλότερη στην ηδονιστική σχέση απ' ότι στις άλλες. Το εύρημα αντιφάσκει προς ελληνικά και ξένα ευρήματα, θέτοντας το ερώτημα της ιδιοσυγκρασιακής αντίληψης της «ηδονιστικής» σχέσης. Ίσως οι νεαροί Έλληνες να θεωρούν το πάθος των ηδονιστικών σχέσεων και την μεγιστοποίηση της ικανοποίησης εντός αυτών με την αποφυγή της προφύλαξης, ως αξία. Αυτό όμως τους εκθέτει σε μεγαλύτερο κίνδυνο. Βρέθηκε επίσης ότι οι γυναίκες εκδήλωσαν μεν υψηλότερη πρόθεση διαπραγματεύσεως απ' ότι οι άνδρες, αλλά ήταν πιθανότερο να υποχωρήσουν στην άρνηση των ανδρών. Το εύρημα, υπογραμμίζει, όπως άλλες έρευνες, ότι απαιτείται ενίσχυση της διαπραγματευτικής ικανότητας της γυναίκας στην ερωτική σχέση μάλλον παρά ενημέρωσή της για τους κινδύνους.

Ψυχική υγεία, κοινωνική υποστήριξη και τύπος προσκόλλησης ενηλίκων σε δείγμα Ιατρών

Καφέτσιος Κ., Ιωαννίδου Μ.

Με βάση την θεωρία του Bowlby (1969, 1988) για την σημασία της συναισθηματικής κοινωνικοποίησης στην παιδική ηλικία, πρόσφατες μελέτες έχουν αποδείξει τις επιδράσεις των τύπων προσκόλλησης στην ψυχική υγεία στους ενήλικες. Έχει βρεθεί για παράδειγμα ότι άτομα με ανασφαλείς τύπους προσκόλλησης σε σύγκριση με ασφαλή άτομα, χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα άγχους και ψυχολογικής καταπόνησης (distress) (Feeney, 1995; Sadler & Garrible, 1992). Μία πρόσφατη έρευνα που συνέκρινε τις επιδράσεις των τύπων προσκόλλησης ενηλίκων στην ψυχική υγεία, στην Ελλάδα και στην Μ. Βρετανία (Kafetsios, 2000) έδειξε ότι άτομα με ανασφαλείς τύπους προσκόλλησης στην Ελλάδα χαρακτηρίζονται από υψηλότερα επίπεδα άγχους και χαμηλότερα επίπεδα ψυχικής υγείας.

Ως προέκταση των παραπάνω, η παρούσα έρευνα εστιάζεται ιδιαίτερα σε δείγμα ιατρών της Βορείου Ελλάδας. Έχει βρεθεί ότι οι Ιατροί είναι εκτεθειμένοι σε μεγαλύτερο κίνδυνο ανάπτυξης κάθε είδους ψυχολογικού άγχους (σε ποσοστό 28-30% στην Μ. Βρετανίας Cozens & Payne, 1999). Στην παρούσα έρευνα 118 ιατροί συμπλήρωσαν ερωτηματολόγια μετρήσεως ψυχικής υγείας (GHQ, STAI), κοινωνικής υποστήριξης (Short Social Support Scale, Loneliness Scale) και τύπων προσκόλλησης ενηλίκων (Shaver, Clark & Collins, 1996). Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι τα επίπεδα ψυχικής υγείας επηρεάζονται όχι μόνο από την ηλικία και τον τύπο προσκόλλησης αλλά την αλληλεπίδραση και των δύο μαζί. Η εφαρμογή μιας pathway ανάλυσης, δίνει έμφαση στο ζωτικό ρόλο που παίζει η κοινωνική υποστήριξη ως συνδετικός κρίκος μεταξύ των τύπων προσκόλλησης των ενηλίκων και της ψυχικής υγείας. Η κοινωνική

υποστήριξη φαίνεται να έχει σημαντική επίδραση στον Ελληνικό πληθυσμό. Η παρουσία θα αναπτύξει τη χρησιμότητα των μετρήσεων για στην πρόγνωση υπερβολικά αγχογόνων περιπτώσεων.

Η θέση της προφύλαξης στην κοινωνική αναπαράσταση της ερωτικής επαφής

*Λουμάκου Μ., Κορδούτης Π.,
Σαραφίδου Γ.-Ο.*

Στόχος αυτής της μελέτης ήταν η ανίχνευση της θέσης της προφύλαξης στην Κοινωνική Αναπαράσταση της ερωτικής συνεύρεσης των νέων με στόχο την πρόληψη του HIV/AIDS.

Καταγράφηκε η Κοινωνική Αναπαράσταση της ερωτικής επαφής με την τεχνική της γνωστικής απόκρισης σε δείγμα 355 νέων ηλικίας 18-25 ετών. Οι απαντήσεις υποβλήθηκαν σε ανάλυση περιεχομένου διαμορφώθηκε η Κοινωνική Αναπαράσταση της ερωτικής επαφής (Πυρήνας, Περιμετρικές Ζώνες Α και Β, Περιφέρεια) και έγινε παραγοντική ανάλυση.

Η προφύλαξη εμφανίζεται ακριβώς έξω από την Περιφέρεια της Κοινωνικής Αναπαράστασης της ερωτικής επαφής και αποτελεί παράγοντα με το φόβο και το άγχος, στοιχείο δυσοίωνα για την ένταξη της στην ερωτική διαδικασία. Συζητούνται οι επιπτώσεις όσον αφορά την ριψοκίνδυνη/ασφαλή σεξουαλική συμπεριφορά για την πρόληψη του HIV/AIDS.

[10] Η διαπολιτισμική μελέτη των ψυχολογικών διαστάσεων της δομής και της λειτουργίας της οικογένειας

Ομιλία Κλάδου Κοινωνικής
Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Ομιλήτης: *Γεώργιος Δημήτρης*

Στη σημερινή εποχή που οι κοινωνίες μεταβάλλονται ραγδαία λόγω των νέων πολιτικών, οικονομικών και τεχνολογικών εξελίξεων, η δομή και η λειτουργία της οικογένειας και οι επιπτώσεις τους στην ψυχολογική λειτουργία των μελών της οικογένειας αποτελεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την ψυχολογία. Παρουσιάζονται στην ομιλία αυτή τα συμπεράσματα ενός ερευνητικού προγράμματος που αποσκοπεί στη μελέτη των οικογενειακών σχημάτων, των ομοιοτήτων και των διαφορών τους σε 30 χώρες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν όλες τις γεωπολιτισμικές περιοχές του κόσμου. Οι αναλύσεις πραγματοποιούνται σε τρία επίπεδα: οικολογικο-κοινωνικό, οικογενειακό, και ψυχολογικό. Μετρήσεις στο Οικολογικό-Κοινωνικό επίπεδο είναι οικολογικοί και κοινωνικοί δείκτες για κάθε χώρα. Μεταβλητές στο επίπεδο της Οικογένειας είναι μετρήσεις της γεωγραφικής εγγύτητας, της αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας και των ρόλων όσον αφορά λειτουργίες των μελών της ευρείας οικογένειας. Μεταβλητές στο Ψυχολογικό επίπεδο είναι συναισθηματικοί δεσμοί με τα μέλη της ευρείας οικογένειας, ατομιστικός και συλλογικός εαυτός, οικογενειακές αξίες, οικογενειακές αξίες και πέντε παράγοντες της προσωπικότητας. Στόχος της ερμηνείας των ευρημάτων είναι η διερεύνηση των ερωτήσεων: Ποιες είναι οι ομοιότητες των σχέσεων των μελών της οικογένειας σε οικογενειακό επίπεδο και, επίσης, ποιες οι διαφοροποιήσεις αυτές σε διάφορους πολιτισμούς; Ποιες είναι οι συναρτήσεις ανάμεσα σε διαφορετικά σχήματα της οικογένειας και σε

διαφορετικούς πολιτισμούς; Ποιες είναι οι συναρτήσεις ανάμεσα σε πολιτισμικά στοιχεία, σχήματα της οικογένειας και ψυχολογικές μεταβλητές; Ποιες είναι οι συναρτήσεις ανάμεσα σε εκσυγχρονιστικές τάσεις σε διάφορους πολιτισμούς, οικογενειακά σχήματα και ψυχολογικές μεταβλητές;

[11] Η δομή της αναπτυσσόμενης προσωπικότητας: πέντε μεγάλοι παράγοντες ή κάτι άλλο

Ομιλία Κλάδου Εξελικτικής Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Ομιλητής: *Μπεξεβέργης Ηλίας*

Η διεθνής – και ελληνική – βιβλιογραφία έχει να επιδείξει μόνον αποσπασματικές έρευνες για την ανάπτυξη της προσωπικότητας μέχρι την εφηβική ηλικία. Η δομή της αναπτυσσόμενης προσωπικότητας δεν έχει αποτελέσει το αντικείμενο συστηματικής έρευνας, με εξαίρεση τη συμβολή των Chess και Thomas (1977, 1982), η οποία, ωστόσο, δεν έχει τύχει ευρύτερης επιβεβαίωσης και αναγνώρισης.

Το ερευνητικό πρόγραμμα, που παρουσιάζεται στην ομιλία αυτή, αποτελεί μέρος ενός διεθνούς προγράμματος, που είχε ως στόχο την κατασκευή ψυχοτεχνικών μέσων για την αξιολόγηση ατομικών διαφορών στην ιδιοσυγκρασία και προσωπικότητα παιδιών 3, 6, 9 και 12 ετών. Τη θεωρητική βάση του προγράμματος καλύπτει το Μοντέλο των Πέντε Παραγόντων (ΜΠΠ), σε μια προσπάθεια να ανιχνευθούν «προάγγελοί» του στη παιδική προσωπικότητα. Από άποψη μεθοδολογίας, η έρευνα αυτή χρησιμοποιεί την ελεύθερη περιγραφή της παιδικής προσωπικότητας από τους γονείς των παιδιών 3-12 ετών σε φυσική γλώσσα κατά τη διάρκεια συνέντευξης.

Τα ευρήματα του ερευνητικού προγράμματος επιβεβαιώνουν δυο συμπληρω-

ματικές τάσεις: Αφενός κατέστη σαφής η ύπαρξη διαστάσεων που αντιστοιχούν στην ενήλικη προσωπικότητα (Μοντέλο Πέντε Παραγόντων) και αφετέρου εντοπίστηκαν αναπτυξιακά γνωρίσματα που χαρακτηρίζουν την ιδιοσυγκρασία και προσωπικότητα των παιδιών προσχολικής και σχολικής ηλικίας.

[12] Έρευνα και κοινωνική πολιτική: μια προβληματική σχέση;

Ομιλία Κλάδου Κλινικής Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Ομιλήτρια: *Κοκκέβη Άννα*

Στην εισήγηση εξετάζεται η σχέση που υπάρχει σήμερα ανάμεσα στην έρευνα και την κοινωνική πολιτική. Γίνεται προσπάθεια να απαντηθούν ερωτήματα όπως κατά πόσον τα ερευνητικά ευρήματα χρησιμοποιούνται στη διαμόρφωση κοινωνικής πολιτικής με σκοπό τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και την επίλυση των ποικίλων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν σήμερα τα άτομα ως μέλη της κοινωνίας στην οποία ζουν. Εξετάζονται ειδικότερα οι παράγοντες που αναστέλλουν την μετάφραση των ερευνητικών δεδομένων σε πολιτική, οι τρόποι αξιοποίησης της έρευνας στο σχεδιασμό μια αποτελεσματικής κοινωνικής πολιτικής και η σκοπιμότητα να αποτελέσει αυτό προτεραιότητα τόσο για τους ερευνητές όσο και για τους υπευθύνους για τη χάραξη της πολιτικής. Ο προβληματισμός γύρω από τη σχέση έρευνας και κοινωνικής πολιτικής συγκεκριμενοποιείται μέσα από παραδείγματα από το χώρο της πρόληψης, της θεραπείας και γενικότερα της πολιτικής στην αντιμετώπιση του προβλήματος των ναρκωτικών.

[13] **Πρώιμη Παρέμβαση**

Συμπόσιο

Οργανωτής / Πρόεδρος: Τζουριάδου Μ.

Οι απόψεις των νηπιαγωγών σχετικά με τη θέση των παιδιών με ειδικές ανάγκες στο νηπιαγωγείο

Τζουριάδου Μ., Μπάρομπας Γ.

Συχνά οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν με επιφύλαξη ή ακόμα και αρνητικά τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, γεγονός το οποίο μπορεί να οφείλεται τόσο στις απόψεις τους για την αναπηρία, τη θέση των ειδικών παιδιών στον σχολικό θεσμό και τους στόχους της εκπαίδευσής τους, όσο και στις αρνητικές κοινωνικές και εκπαιδευτικές συνθήκες. Έτσι φαίνεται ότι παράλληλα με τις αναγκαίες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, είναι αναγκαία η επεξεργασία των απόψεων που διαπερνούν τον εκπαιδευτικό χώρο στα θέματα αυτά.

Στόχος της έρευνας ήταν η διερεύνηση των απόψεων των νηπιαγωγών σε θέματα σχετικά με την αναπηρία, την σχολική ενσωμάτωση και την πρώιμη παρέμβαση πριν και μετά από ένα πρόγραμμα ευαισθητοποίησης. Από την επεξεργασία των απόψεων ενός δείγματος οκτακοσίων περίπου νηπιαγωγών προέκυψαν δύο ευδιάκριτα προφίλ, τα οποία φαίνεται να αντιπροσωπεύουν δύο τάξεις. Στην μια περίπτωση φαίνεται να εκφράζονται οι κυρίαρχες κοινωνικές και παιδαγωγικές αντιλήψεις, ενώ στη δεύτερη είναι εμφανής η επίδραση των σύγχρονων αντιλήψεων στα θέματα αυτά. Οι διαφορές στα προφίλ πριν και μετά τις ημερίδες ενισχύουν την άποψη ότι η ευαισθητοποίηση μπορεί να συμβάλει στην επεξεργασία και αποσαφήνιση των απόψεων, δεν επαρκεί όμως για την ανατροπή παγιωμένων αντιλήψεων που εμποδίζουν τη σχολική ενσωμάτωση των παιδιών με ειδικές ανάγκες.

Η μοναχική πορεία του γονιού ενός "ανάπηρου" παιδιού

Κοντοπούλου Μ.

Τα τελευταία χρόνια δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην έγκαιρη και ολοκληρωμένη ενημέρωση των γονιών που αποκτούν ένα παιδί με ειδικές ανάγκες, καθώς και στην καλλίτερη προσαρμογή των ίδιων και των παιδιών τους στην πραγματικότητα.

Στόχος αυτής της ερευνητικής εργασίας είναι η διερεύνηση των εμπειριών και του τρόπου προσαρμογής των γονιών που έχουν μικρά παιδιά με σύνδρομο Down, σε σχέση με αυτούς που έχουν μεγαλύτερα, για να διαπιστωθεί αν υπάρχουν διαφορές στη διαδικασία προσαρμογής. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε ήταν οι ημιδομημένες συνεντεύξεις με μητέρες από τον σύλλογο γονέων παιδιών με σύνδρομο Down. Επιλέχθηκαν με τυχαίο τρόπο δέκα μητέρες παιδιών ηλικίας 2-10 ετών και δέκα μητέρες παιδιών 10-20 ετών. Οι συνεντεύξεις δομήθηκαν με βάση τους εξής άξονες: πρώτη ανακοίνωση, πληροφόρηση και καθοδήγηση, συνεργασία με ειδικούς, στήριξη από ευρύτερο περιβάλλον. Από την ανάλυση των συνεντεύξεων φαίνεται ότι η ανακοίνωση του προβλήματος εξακολουθεί και γίνεται με ασαφή και τραυματικό τρόπο. Υπάρχει καλλίτερη πληροφόρηση σήμερα αλλά με πρωτοβουλία των γονιών. Η συνεργασία με ειδικούς είναι συχνότερη αλλά κι αυτή γίνεται κατά την κρίση των γονιών χωρίς καθοδήγηση. Η συνεργασία μάλιστα με τους εκπαιδευτικούς φαίνεται ότι παρουσιάζει ιδιαίτερα και περισσότερα προβλήματα σε σχέση με παλιότερα. Τέλος η στήριξη από το ευρύτερο περιβάλλον ποικίλει αλλά δεν φαίνεται να διαφοροποιείται σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια.

Πρόγραμμα παρέμβασης για την αντιμετώπιση της επιθετικής συμπεριφοράς στο νηπιαγωγείο

Μαναβόπουλος Κ., Καρακασνάκη Χ.

Τα προβλήματα συμπεριφοράς και κυρίως η επιθετικότητα των παιδιών απασχολούν συχνά τους εκπαιδευτικούς. Η αντιμετώπιση αυτών των προβλημάτων μέσα στο ίδιο το εκπαιδευτικό πλαίσιο, σε συνεργασία με άλλους ειδικούς, αποτελούν την αποτελεσματικότερη λύση.

Το πρόγραμμα παρέμβασης που παρουσιάζεται αφορά την περίπτωση ενός παιδιού Νηπιαγωγείου που εμφάνιζε επιθετική συμπεριφορά στο πλαίσιο του σχολείου, με αποτέλεσμα να δυσκολεύεται η ένταξή του στις ομάδες των συνομηλίκων και να έχει διαταραχθεί η παιδαγωγική σχέση παιδιού- εκπαιδευτικού. Στόχος του προγράμματος ήταν η μείωση της επιθετικής συμπεριφοράς και η υιοθέτηση από το παιδί εναλλακτικών αποδεκτών συμπεριφορών που οδηγούν στην επίλυση των προβλημάτων και στην αποδοχή από την ομάδα. Για την αντιμετώπιση της επιθετικής συμπεριφοράς του παιδιού επελέγησαν τεχνικές συμπεριφορικής προσέγγισης (Petermann & Petermann, 1997). Το πρόγραμμα περιελάμβανε ενίσχυση υπαρχόντων θετικών συμπεριφορών του παιδιού, άρση των όρων που προκαλούν την επιθετική συμπεριφορά και απόκτηση νέων κοινωνικών δεξιοτήτων στο πλαίσιο καταστάσεων επίλυσης προβλημάτων.

Η συμμετοχή του παιδιού στο πρόγραμμα είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της επιθετικής συμπεριφοράς, την αύξηση των αλληλεπιδράσεων με συνομηλίκους και τη βελτίωση της σχέσης του με την νηπιαγωγό.

Γνωστικό Training: το πρόγραμμα "Training της σκέψης των παιδιών" του Κ. Klauer

Μαναβόπουλος Κ.

Τα τελευταία είκοσι χρόνια γίνονται επιστημονικές συζητήσεις και διεξάγονται έρευνες για τις δυνατότητες διδασκαλίας των παιδιών σε επίπεδο σκέψης και την αποτελεσματικότητα προγραμμάτων γνωστικής παρέμβασης (Hammers et al, 1999). Το πρόγραμμα του Klauer (1989) "Training σκέψης για παιδιά" έχει προκαλέσει πολλές έρευνες, αξιολογήσεις και μεταξιολογήσεις. Υποστηρίζεται ότι βελτιώνει την επαγωγική σκέψη των παιδιών, κυρίως αυτών με προβλήματα νοημοσύνης ή με μαθησιακές δυσκολίες και έχει μεταβιβαστικά αποτελέσματα σε έργα που απαιτούν επαγωγική σκέψη.

Στη μελέτη αυτή παρουσιάζονται αφενός οι δυνατότητες εφαρμογής του προγράμματος της επαγωγικής σκέψης σε συνδυασμό με training κινήτρων (Rheinberg & Krug, 1999) και training μεταγνωστικών ικανοτήτων (Lauth, 1988) και η εφαρμογή του προγράμματος του Klauer, σε εξατομικευμένη βάση με ένα παιδί νηπιαγωγείου (Case study). Για την αξιολόγηση του προγράμματος παρέμβασης χρησιμοποιήθηκε το τεστ γνωστικών ικανοτήτων "(C.A.T.) των Heller & Geisler (1983).

Ο ρόλος και η λειτουργία των προγραμμάτων πρώιμης εκπαιδευτικής και κοινωνικής υποστήριξης για τη διευκόλυνση της ομαλής μετάβασης από την προσχολική στη σχολική εκπαίδευση των παιδιών με "ειδικές ανάγκες": η εξέταση προτεινόμενων πρακτικών στην Ελλάδα και την Αμερική

Βλάχου Α., Marchel M. A.

Η ύπαρξη προγραμμάτων και υπηρεσιών πρώιμης εκπαιδευτικής και κοινωνι-

κής υποστήριξης αποτελεί ζήτημα μείζονος σημασίας, τόσο σε επίπεδο πρόληψης όσο και σε επίπεδο αντιμετώπισης των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν τα παιδιά που βρίσκονται σε κίνδυνο περιθωριοποίησης από την εκπαίδευση.

Η παρουσίαση αυτή εστιάζεται στην ανάλυση της εκπαιδευτικής και κοινωνικής διάστασης των προγραμμάτων πρώιμης υποστήριξης και αναπτύσσεται γύρω από τρεις άξονες ανάλυσης. Ο *πρώτος άξονας* αφορά τη διερεύνηση συγκεκριμένων παραγόντων που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα, σε βραχυπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο επίπεδο, των προγραμμάτων πρώιμης εκπαιδευτικής υποστήριξης. Ο *δεύτερος άξονας* ανάλυσης αφορά τη σχέση ανάμεσα στους παράγοντες που επηρεάζουν την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων πρώιμης εκπαιδευτικής υποστήριξης και την οργάνωση υπηρεσιών στήριξης. Ο *τρίτος άξονας* αναφέρεται στο ρόλο και τη σημαντικότητα της πρώιμης εκπαιδευτικής υποστήριξης για τη διευκόλυνση της ομαλής μετάβασης από την προσχολική στη σχολική εκπαίδευση των παιδιών με «ειδικές ανάγκες».

Η παραπάνω ανάλυση γίνεται στα πλαίσια της διακρατικής εξέτασης των προτεινόμενων πρακτικών πρώιμης εκπαιδευτικής και κοινωνικής υποστήριξης στην Ελλάδα και την Αμερική και λειτουργεί ως βάση εκτίμησης για το σχεδιασμό και τη λειτουργία προγραμμάτων πρώιμης εκπαιδευτικής παρέμβασης.

[14] Ψυχολογία της ανάπτυξης του παιδιού - 1 -

Θεματική Συνεδρία

Εφαρμογή κλασικών ερευνητικών μεθόδων σε παιδιά και διαπιστώσεις για περιορισμούς και σφάλματα. Εναλλακτικές προτάσεις

Καπλή Χ.

Η μελέτη έγινε σε πιλοτική μορφή και στόχο είχε την εφαρμογή διαφορετικών μεθοδολογικών εργαλείων ώστε να επιλεγεί η πιο αποτελεσματική και αξιόπιστη μέθοδος, για να διαπιστωθεί ο βαθμός αυτοεκτίμησης και η εικόνα σημαντικών προσώπων του περιβάλλοντος παιδιών ηλικίας 9 και 12 ετών. Συμμετείχαν συνολικά 280 μαθητές και μαθήτριες. Σε 162 από αυτούς εφαρμόστηκε το Ερωτηματολόγιο Αυτοπεριγραφής για Παιδιά, που αναπτύχθηκε από τους Marsh, H., et.al.,(1983). Σε άλλους 50 εφαρμόστηκε η μέθοδος της ανοικτής ομαδικής συζήτησης, με αφορμή ένα κείμενο γραμμένο από παιδί της ίδιας ηλικίας, που αναφερόταν σε περιγραφή του εαυτού του και των σημαντικών προσώπων του οικογενειακού και σχολικού περιβάλλοντός του. Σε άλλους 65 ζητήθηκε να περιγράψουν σε γραπτό κείμενο τον εαυτό τους σε διάφορους ρόλους, καθώς και συγκεκριμένα πρόσωπα του οικογενειακού και σχολικού περιβάλλοντός τους. Η μελέτη επικεντρώθηκε στην αντίδραση των παιδιών και την απόδοσή τους στα διαφορετικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν. Συνολικά, διαπιστώθηκαν τα εξής: α) τα παιδιά 9 ετών είχαν μεγάλη δυσκολία στη συμπλήρωση του κλειστού ερωτηματολογίου. Επίσης παρατηρήθηκαν μεγάλες αναπτυξιακές διαφορές, σε σχέση με τα παιδιά 12 ετών, στον τρόπο συγγραφής των κειμένων. β) όλα τα παιδιά δεν είχαν ιδιαίτερη δυσκολία έκφρασης στην ανοικτή συζήτηση, αν και μιλούσαν πιο πολύ και χρησιμοποιούσαν αφαιρετικό λόγο τα μεγαλύτερα

παιδιά. Ο μεγαλύτερος περιορισμός σε αυτή τη μέθοδο ήταν η έλλειψη θάρρους να πάρουν τον λόγο μερικά από τα παιδιά. Συμπεράσματα: είναι αναγκαίο να διερευνηθούν και να δοκιμασθούν διαφορετικές προσεγγίσεις, που δεν απαιτούν την έκφραση των παιδιών με γραπτό ή συμβολικό τρόπο. Απαιτείται η ευρύτερη εφαρμογή ποιοτικών μεθόδων στην κοινωνική ψυχολογία, ιδιαίτερα σε μελέτες που αφορούν παιδιά. Πρέπει να σχεδιάζονται και να εφαρμόζονται μέθοδοι που μικραίνουν το χάσμα μεταξύ ερευνητού και ερευνομένου, ώστε να γίνει πράξη η δυνατότητα μελετών κοινωνικού περιεχομένου σε μικρά παιδιά.

Φύλο, λόγος και αυτοεκτίμηση σε παιδιά του Δημοτικού

Κιοσέογλου Γ., Πήτα Ρ., Ρόικου Π., Χαλκιαδάκη Α., Μάλλιου Ν.

Η παρούσα έρευνα διεξήχθη σε σχολεία του Νομού Θεσσαλονίκης και συμπεριελάβε δείγμα 100 αγοριών και 100 κοριτσιών που χωρίστηκαν σε δύο ηλικιακές ομάδες (Μ.Ο. ηλικίας 6.5 και 9.5 αντιστοίχως). Η έρευνα είχε στόχο τη διερεύνηση συγκεκριμένων λεκτικών συμπεριφορών κυριαρχίας και υποτακτικότητας σε σενάρια καθημερινής επικοινωνίας. Χορηγήθηκε ερωτηματολόγιο που αποτελείται από 30 σενάρια, με ύφος ουδέτερο, κοριτσιότικο και αγορίστικο. Παράλληλα, εκτιμήθηκε με τη συντομυμένη μορφή του τεστ αυτοεκτίμησης της Battle (Short Form B) η αυτοεκτίμηση των παιδιών. Μέσω του προγράμματος ποιοτικής ανάλυσης λόγου SPAD-T εκτιμήθηκαν οι αντιδράσεις των παιδιών όπως αυτές προέκυψαν από τα παραπάνω σενάρια. Τα ευρήματα έδειξαν ότι τα αγόρια χρησιμοποιούν πιο ενεργητικό στυλ ομιλίας από τα κορίτσια που πρόβαλαν λιγότερες διαφωνίες. Επιπλέον, προέκυψαν συγκεκριμένες διαφορές στο στυλ ομιλίας ως προς τη γενική, κοινωνική, σχολική και γονεϊκή αυτοε-

κτίμηση των παιδιών. Ανεξαρτήτως φύλου, τα παιδιά με χαμηλή κοινωνική αυτοεκτίμηση ήταν λιγότερο διεκδικητικά στο λόγο τους σε σύγκριση με τα παιδιά με υψηλό δείκτη κοινωνικής αυτοεκτίμησης, που προσαθούσαν να κυριαρχούν λεκτικά στο εκάστοτε επικοινωνιακό πλαίσιο. Ξεκινώντας από την παραπάνω ανάλυση η έρευνα επεκτάθηκε στο να διερευνήσει τυχόν διαφοροποιήσεις στη χρήση του λόγου ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια με χαμηλή, μέση και υψηλή αυτοεκτίμηση, δεδομένα που θα παρουσιαστούν αναλυτικά στην ανακοίνωση.

Το "κοινωνικό" στην ανθρώπινη οντογένεση

Μαοβάκης Α.

Στην κυρίαρχη Αναπτυξιακή Ψυχολογία το μεμονωμένο παιδί αποτελεί την «ενότητα ανάπτυξης» (Burman 1994).

Η αντίληψη αυτή «αφαιρεί» τα συγκεκριμένα πλαίσια από την ανάπτυξη και αποτέλεσε η ίδια στόχο κριτικής από την σκοπιά του κονστρουκτιβισμού. Χαρακτηριστικός είναι ο τίτλος του Kessen (1979): "The American child and other cultural inventions". Η κριτική ότι η κυρίαρχη προσέγγιση ερευνεί ή κατασκευάζει το αντικείμενο της - το μεμονωμένο παιδί - μπορεί να επαυξηθεί: η αναφορά στο μεμονωμένο παιδί ωστόσο δεν σημαίνει ότι τα παιδιά ως ασυγκεκριμένα πλάσματα (Politzer 1928) αποτελούν το αντικείμενο της ανάλυσης. Ουσιαστικά οι μελέτες δεν ενδιαφέρονται για την ανάπτυξη των συγκεκριμένων - έστω και μεμονωμένων - παιδιών - ατόμων, αλλά μελετάνε αφαιρετικά την ανάπτυξη λειτουργιών, ικανοτήτων κλπ. Τα παιδιά δεν ενδιαφέρονται ως συγκεκριμένα υποκείμενα της ανάπτυξης, αλλά ως «φορείς» λειτουργιών, γνωστικών δομών, ικανοτήτων κλπ. Η γνώση για την ανάπτυξη τέτοιων αφηρημένων λειτουργ-

γίων, ικανοτήτων δεν μπορεί παρά να «συμπυκνωθεί» σε «νόρμες ανάπτυξης». Τα συγκεκριμένα υποκειμένα (παιδιά) έχουν στην συνέχεια να αντιμετωπίσουν αυτές τις «νόρμες ανάπτυξης» ως «αποκλίνοντα» ή κιάλας ως «παθολογικά».

Το ζητούμενο λοιπόν για εναλλακτικά μοντέλα της ανάπτυξης είναι η συμπεριλήψη των εκάστοτε πλαίσίων της ανάπτυξης. Θα γίνει αναφορά στην προσπάθεια της cross-cultural psychology, και στην (εν μέρει) μετεξέλιξη της, ως cultural psychology. Θα κλίσει η παρουσίαση με συμπληρωματικές επισημάνσεις και προτάσεις για μια πληρέστερη κατανόηση της οντογένεσης.

Θεωρία του νου, νοητική ανάπτυξη και προσωπικότητα: μια προσπάθεια διερεύνησης της μεταξύ τους σχέσης

*Μαριδάκη - Κασσωτάκη Α.,
Χαλαμανδάκη Κ.*

Η παρούσα εργασία αποσκοπούσε στο να εξετάσει εάν η ικανότητα απόδοσης λανθασμένης πεποίθησης στους άλλους από παιδιά προσχολικής ηλικίας σχετίζεται με την νοητική τους ανάπτυξη καθώς και με χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς τους όπως αυτά γίνονται αντιληπτά από τους γονείς τους. Στην έρευνα πήραν μέρος 75 παιδιά ηλικίας 4-5 ετών από την Αθήνα και ισάριθμα νήπια από τη Λευκωσία Κύπρου. Η ικανότητα απόδοσης λανθασμένων πεποιθήσεων αξιολογήθηκε με το έργο «Η απροσδόκητη Μετατόπιση» (βλ. Wimmer & Perner, 1983). Το Ερωτηματολόγιο «Διαστάσεις Προσωπικότητας Παιδιών» (βλ. Μπεξεβέγκης & Παυλόπουλος, 1999) χρησιμοποιήθηκε για την αξιολόγηση χαρακτηριστικών της προσωπικότητας όπως πνευματική καλλιέργεια και κοινωνικότητα με βάση τις αντιλήψεις των γονέων για την προσωπικότητα των παιδιών τους. Το τεστ της Goodenough "Draw-a-man" χρησιμοποιήθηκε σαν κριτήριο για τη διά-

γνωση της νοητικής ικανότητας των παιδιών. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η νοητική ικανότητα καθώς και πλευρές της προσωπικότητας όπως ευφυΐα, δεκτικότητα σε εμπειρίες, εξωστρέφεια και κοινωνικότητα σχετίζονται με τις επιδόσεις των παιδιών στα έργα λανθασμένης πεποίθησης. Τα αποτελέσματα αυτά υποστηρίζουν τις βασικές παραδοχές της θεωρίας για τη «θεωρία του νου» σύμφωνα με τις οποίες η εμφάνιση της υπό συζήτηση ικανότητας προϋποθέτει την ανάπτυξη στοιχειωδών δυνατοτήτων νοητικής αφαίρεσης. Ενισχύουν ακόμη τις θέσεις των υποστηρικτών της επικοινωνιακής ερμηνευτικής προσέγγισης της ικανότητας των παιδιών να κατανοούν τη σκέψη του άλλου, οι οποίες δίδουν έμφαση στην επικοινωνία και αλληλεπίδραση των ατόμων μέσα στο κοινωνικο-πολιτιστικό τους πλαίσιο.

Η σχέση χαρακτηριστικών της δομής και της λειτουργίας της οικογένειας με τη γονεϊκή αντίληψη για την προσωπικότητα των παιδιών

*Παυλόπουλος Β., Μπεξεβέγκης Η.,
Λυκισάκου Κ.*

Η παρούσα ανακοίνωση συνιστά μέρος ευρύτερου διαπολιτιστικού προγράμματος που έχει ως στόχο την κατασκευή μιας νέας γενιάς ψυχομετρικών μέσων για την αξιολόγηση της προσωπικότητας από την προσχολική ηλικία έως την εφηβεία, με βάση τις γονεϊκές αντιλήψεις.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 300 οικογένειες. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν τα εξής ψυχομετρικά μέσα: (α) το ερωτηματολόγιο «Διαστάσεις προσωπικότητας παιδιών και εφήβων» (Ε-ΔΙΠΡΟΠΕ. Μπεξεβέγκης, & Παυλόπουλος, 1998) σε αναθεωρημένη έκδοση για παιδιά 3-13 ετών, (β) ερωτηματολόγιο για τη συναισθηματική συνοχή και προσαρμοστικότητα των μελών της οικογένειας.

νειας (Olson, Portner, & Bell, 1991), (γ) αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο για τους γονεϊκούς ρόλους, (δ) αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο για τη δομή της οικογένειας, και (ε) η «Κλίμακα αυτοαντίληψης της ικανότητας» για το παιδί (Harter, 1990).

Κατά τη συζήτηση των ευρημάτων δίνεται έμφαση στις ψυχομετρικές ιδιότητες της αναθεωρημένης, διαπολιτιστικής έκδοσης του ερωτηματολογίου E-ΔΙΠΡΟΠΕ, καθώς και στη σύγκριση της δομής του με το μοντέλο των «πέντε μεγάλων» παραγόντων της προσωπικότητας (John, 1990. McCrae, & Costa, 1997). Οι γονεϊκές αντιλήψεις για την προσωπικότητα του παιδιού εκλαμβάνονται ως εξαρτημένη, ανεξάρτητη ή παρεμβαλλόμενη μεταβλητή, ανάλογα με τις παραμέτρους με τις οποίες συσχετίζονται σε κάθε ανάλυση. Τα δεδομένα της έρευνας επιτρέπουν τη συστηματική διερεύνηση της αναπτυσσόμενης προσωπικότητας σε σχέση με μεταβλητές που δεν περιορίζονται σε μεμονωμένα χαρακτηριστικά του γονέα ή του παιδιού, αλλά προεκτείνονται στη δομή και τη λειτουργία της οικογένειας ως συστήματος, η δυναμική του οποίου ξεπερνά την αθροιστική επίδραση των μελών.

Διανοητική ανάπτυξη (απόψεις του S.

Freud και της M. Klein)

Φερεντίνος Σ., Μιχαηλίδης Κ.

Στο άρθρο αυτό επιχειρείται η καταγραφή ορισμένων από τις απόψεις του Freud και της Klein που σχετίζονται με το θέμα της αναστολής των διανοητικών λειτουργιών. Σύμφωνα με τον Freud, ο τρόπος που η διανοητική έρευνα συνδέεται με την παιδική σεξουαλική περιέργεια καθορίζει και την εξέλιξή της. Κατά τον ίδιο, δύο σημαντικές αιτίες αναστολών είναι: α) Η αποφυγή μιας σύγκρουσης με το Εκείνο και β) Η αποφυγή μιας σύγκρουσης με το Υπερέγώ. Η Klein θεωρεί ότι οι κυριότερες αιτίες

των διανοητικών αναστολών είναι οι εξής: α) Η απαγόρευση της σεξουαλικής περιέργειας, β) Η δυσκολία που βιώνει το παιδί όταν ωθούμενο από την αρχή της πραγματικότητας προσπαθεί να απαρηνηθεί το αίσθημα της παντοδυναμίας που ικανοποιεί την αρχή της ηδονής, γ) Η επιβολή προκατασκευασμένων και δογματικών ιδεών από τα άτομα που, κατά την αντίληψη του παιδιού, είναι περιβεβλημένα με κύρος, δ) Τα συμβολικά σεξουαλικά νοήματα που συνδέονται με τις σχολικές και μαθησιακές διαδικασίες, τα οποία είναι δυνατό να ενεργοποιήσουν τον φόβο του ευνουχισμού και ε) Η σύνδεση των φιλεπιστημονικών αναγκών με τις σαδιστικές ορμές.

[15] **Σχέση Εκκλησίας - Κρά-
τους: δύο στάσεις - μια ανα-
παράσταση**

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Παπαστάμου Σ.*
Ομιλητές: *Κονδύλη Σ., Θελούδη Θ.,
Βουτζουλάκη Α., Παπαμιχαήλ Ε.,
Μπρεκουλάκης Γ., Ντούμου Β.,
Κόκκορης Μ.*

Θέμα του συμποσίου είναι η μελέτη των σχέσεων Εκκλησίας-Κράτους, έτσι όπως προκύπτουν από τον αναπαραστασιακό λόγο που εκφέρουν τόσο άμεσα εμπλεκόμενοι φορείς όσο και εκπρόσωποι της αποκαλούμενης «κοινής γνώμης». Πράγματι, η έρευνα στην οποία βασίζεται το συμπόσιο αυτό περιλαμβάνει σε μια πρώτη φάση ορισμένες ημι-κατευθυνόμενες συνεντεύξεις ιεραρχών, πολιτικών και δημοσιογράφων ποικίλων δογματικών και πολιτικών τάσεων, αντίστοιχα, οι οποίες αποσκοπούν από τη μια πλευρά στην καταγραφή των βασικών αξόνων γύρω από τους οποίους δομείται η κοινωνική αναπαράσταση των σχέσεων Εκκλησίας-Κράτους, και από την άλλη στην πρόσληψη της εικόνας που σχηματίζεται για τον Προκαθήμενο της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας ως θεσμικό και ως υπαρκτό πρόσωπο. Σε μια δεύτερη φάση, η έρευνα περιλαμβάνει την διανομή ικανού αριθμού δομημένων ερωτηματολογίων (κλειστών απαντήσεων) σε αντιπροσωπευτικό δείγμα φοιτητών ΑΕΙ, τα οποία φιλοδοξούν να καταγράψουν με όσο το δυνατόν περισσότερες λεπτομέρειες ορισμένες συγκαλυμμένες πτυχές του αναπαραστασιακού λόγου που εκφέρεται κάθε φορά που καλείται κάποιος να πάρει θέση υπέρ ή κατά του «λαϊκοκεντρικού» ή του εκκλησιαστικού κράτους. Στην τρίτη φάση της έρευνας επιχειρείται μια πειραματική παρέμβαση σε μαθητές της 2ας και 3ης Λυκείου, η οποία αποσκοπεί στη μελέτη των συνθηκών που απεγκλωβίζουν ή, αντίθετα, πα-

ρελκύουν διαδικασίες κοινωνικής επιρροής με στόχο την έξαρση του θρησκευτικού συναισθήματος και την αποδοχή των βασικών αξιών της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας. Ως εκ τούτου, διενεργήθηκε ένα πείραμα, οι ανεξάρτητες μεταβλητές του οποίου είναι α) Η ταυτότητα της πηγής επιρροής β) Η σύνδεση (ή μη) του μηνύματος με την καταγραφή των αντιδράσεων των υποκειμένων και γ) Η προτεραιότητα επικέντρωσης της αντίδρασης των υποκειμένων στο περιεχόμενο ή στην πηγή του μηνύματος. Τέλος, ακολουθεί συγκριτική συζήτηση των πειραματικών ευρημάτων με αυτά των δύο προηγούμενων μεθοδολογικών προσεγγίσεων του θέματος.

Διαφήμιση και επικοινωνιακή διαδικασία
Δουλκέρη Τ.

Η διαφήμιση έχει εισβάλλει στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων και Ελληνίδων και αποτελεί ένα μέσο έκφρασης του καταναλωτικού τρόπου ζωής. Μέσω της επικοινωνιακής διαδικασίας προβάλλει πρότυπα συμπεριφοράς για τον άνδρα, την γυναίκα και το παιδί και προωθεί αξίες. Επίσης πετυχαίνει να δημιουργεί μόδα στον τρόπο εξωτερικής εμφάνισης των ατόμων, στην κατανάλωση των τροφίμων, ποτών και προϊόντων καθαριότητας.

Τα θέματα αυτά θα προσπαθήσουμε να τα αναλύσουμε λαμβάνοντας υπόψη μας τα στοιχεία» τις διαπιστώσεις δύο ερευνών που πραγματοποιήσαμε το 1998-1999 με τη συνεργασία Ομάδας Μεταπτυχιακών φοιτητών-τριών και τη συμβολή ειδικών επιστημόνων. Η πρώτη έρευνα αναλύει το «περιεχόμενο των διαφημιστικών μηνυμάτων [1235 διαφημίσεων σε περιοδικά ποικίλης ύλης και 2111 τηλεοπτικών διαφημίσεων, που επιλέξαμε στο χρονικό διάστημα δύο μηνών [Οκτώβριο και Νοέμβριο 1998], χρησιμοποιώντας την μέθοδο ανάλυσης περιεχομένου. Η δεύτερη έρευνα εξετάζει την επίδραση των διαφημιστικών μηνυμάτων στο κοινό της Θεσσαλονίκης [αντιπροσωπευτικό δείγμα 480 ατόμων]. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με την μέθοδο του γραπτού ερωτηματολογίου το χρονικό διάστημα Φεβρουαρίου-Μαρτίου 1999.

Η αναπαράσταση της οικογένειας στην ελληνική τηλεόραση: το μεταβαλλόμενο πρόσωπο της πατρότητας
Κούρη Ε.

Οι εικόνες που προτείνονται και προωθούνται από την τηλεόραση αποτυπώνονται στην κοινωνική εμπειρία και παίζουν σημαντικό ρόλο στη διακίνηση συγκεκριμένων σημασιών και νοημάτων εις βάρος κάποιων άλλων. Η ανάλυση του τρόπου με τον οποίον αναπαριστώνται οι οικογένειες στις πιο δημοφιλείς ψυχαγωγικές τηλεοπτικές εκπομπές της ελληνικής τηλεόρασης τα τελευταία χρόνια (1997-2000) έφερε στην επιφάνεια την τάση της ελληνικής τηλεόρασης να παρουσιάζει κυρίως μονογονεϊκές μορφές οικογένειας, οι οποίες στη συντριπτική τους πλειοψηφία αποτελούνται από τον πατέρα και τα παιδιά. Η εμπλοκή του πατέρα σε πολλαπλούς ρόλους σε συνδυασμό με τα προβλήματα της προσωπικής του ζωής προκαλεί κωμικές καταστάσεις που οφείλονται στην αποδυνάμωση των σχέσεων και την ανατροπή των συνηθισμένων ρόλων στη νέα αυτή μορφή οικογένειας. Παίζοντας με τα όρια των συστημάτων που διέπονται από κανόνες (βλ. συγκεκριμένα πρότυπα αξιών, σχέσεων και υποχρεώσεων για κάθε ηλικία και φύλο), η τηλεόραση στοχεύει στην ψυχαγωγία των τηλεθεατών. Η απόλαυση, όμως, που προκαλεί το παιχνίδι βρίσκεται πάντα στα όρια μεταξύ αναπαράστασης και πραγματικού και μας οδηγεί σε περαιτέρω προβληματισμό σχετικά με το ρόλο της τηλεόρασης στη διακίνηση της κυρίαρχης άποψης για την οικογένεια και τις νέες μορφές οικογένειας στο συγκεκριμένο ιστορικό και κοινωνικό χώρο.

**Ανακατασκευάζοντας τις κατασκευές:
ανάλυση συζητήσεων τηλεθεατών για τις
ειδήσεις του πολέμου στη Γιουγκοσλαβία
Μπάκα Α.**

Η έρευνα αναλύει συζητήσεις νέων που γίνονται μετά την παρακολούθηση δεκάλεπτων αποσπασμάτων μαγνητοσκοπημένων τηλεοπτικών ειδήσεων που παρουσιάστηκαν στην ελληνική τηλεόραση τον Απρίλιο του 1999 και αφορούσαν τους βομβαρδισμούς στο Κοσσυφοπέδιο. Οι συζητήσεις είχαν διάρκεια από 40 – 90 λεπτά. Τα δεκάλεπτα αποσπάσματα ήταν τρία, προερχόμενα από τα δελτία ειδήσεων τριών διαφορετικών τηλεοπτικών καναλιών. Κάθε δεκάλεπτο αποτελούνταν από τρία ρεπορτάζ ίσης χρονικής διάρκειας που το κάθε ένα σχολιάζε κυρίως α) τους Σέρβους, β) τους Αλβανόφωνους και γ) τη Νατοϊκή συμμαχία. Έγιναν 29 ομάδες συζήτησης στις οποίες συμμετείχαν 3 – 6 άτομα. Συνολικά συμμετείχαν 111 άτομα, ηλικίας από 18 - 28 ετών, φοιτητές ΑΕΙ και ΤΕΙ, εργαζόμενοι και άνεργοι νέοι με ποικίλο εκπαιδευτικό υπόβαθρο.

Η ανάλυση των συζητήσεων στηρίζεται στη θεωρία της ρητορικής που επηρεάζει τη μελέτη των μέσων μαζικής επικοινωνίας αλλά και της κοινωνικής ψυχολογίας σύμφωνα με την οποία η επιστημονική γνώση αντιμετωπίζεται ως ρητορική πράξη και η αλήθεια και το ψέμα ως επικοινωνιακά αποτελέσματα. Στις συζητήσεις που αναλύονται οι συζητητές, ως ενεργητικοί τηλεθεατές, διαπραγματεύονται τις κατασκευές των τηλεοπτικών ειδήσεων και κατασκευάζουν πρωταγωνιστές, αιτίες, αφορμές και γεγονότα του πολέμου. Αντικείμενο της ανάλυσης αποτελεί ο λόγος των συζητητών για τη σύγκρουση και την παρουσίασή της από την τηλεόραση, οι ρητορικές στρατηγικές που χρησιμοποιούν καθώς και τα διλήμματα και οι αντιθέσεις στη διαπραγμάτευση θεμάτων ιστορίας, θρησκείας και πολιτισμού.

"Μέσα" στην εξάρτηση

Παπαδή Μ., Κόππαση - Οικονομία Ε.,
Παπαδόπουλος Σ.

Μέσα από την ανασκόπηση άρθρων που δημοσιεύθηκαν στον ελληνικό τύπο, αθηναϊκό και επαρχιακό (εφημερίδες/περιοδικά) στη χρονική περίοδο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 1999, επιχειρείται καταγραφή και σχολιασμός του τρόπου παρουσίασης της έννοιας «εξάρτηση» επίσης, πραγματεύεται ο ρόλος του τύπου και των ΜΜΕ στην «κατασκευή» μιας συγκεκριμένης κοινωνικής πραγματικότητας. Τα ευρήματα της έρευνας παρέχουν περαιτέρω στήριξη συμπερασμάτων της διεθνούς βιβλιογραφίας ότι ελάχιστες θετικές αλλαγές έχουν σημειωθεί στο ζήτημα της παρουσίας θεμάτων αναφορικά με την υπό πραγματεία έννοια, ακόμα και στο διάστημα των 30 τελευταίων ετών.

[17] Επαγγελματικός Προσανατολισμός εφήβων που κινδυνεύουν από κοινωνικό αποκλεισμό και εφήβων με ειδικές ανάγκες

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Γιαννίτσας Ν.*

Συζητητής: *Σιδηροπούλου - Δημακάκου Δ.*

Ομιλητές:

• *Παναγιωτοπούλου Π., Παυλόπουλος Β., Γεωργουλέας Γ.*

• *Γιώτσα Α., Μυλωνάς Κ., Παπαδήμου Α.*

• *Γιαννίτσας Ν., Σιδηροπούλου-Δημακάκου Δ., Αναστασίου Δ., Αργυροπούλου Α., Γεωργουλέας Γ., Γιαβρόμης Π., Λυκισιάκου Κ., Πολυχρόνη Φ.*

• *Γιαννίτσας Ν., Σιδηροπούλου - Δημακάκου Δ., Μακρή - Μπότσαρη Ε., Αργρέβη Α., Γεωργαντά Ε., Κατσαφάνα Δ., Παυλόπουλος Β., Τσιναρέλης Γ.*

Στο συμπόσιο αυτό παρουσιάζονται τα αποτελέσματα σειράς ερευνών που διεξήχθησαν στο πλαίσιο του Β' Κ.Π.Σ., της ενέργειας «Επαγγελματικός προσανατολισμός», του έργου «Μελέτη, σχεδιασμός και ανάπτυξη προγραμμάτων Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού σε επίπεδο σχολικής μονάδας και Κέντρου ΣΕΠ».

Οι έρευνες αφορούσαν δύο πληθυσμούς-στόχους: (α) Εφήβους που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό (N=216): παλιννοστούντες Έλληνες από την πρώην Σοβιετική Ένωση, τη Δυτική Ευρώπη και υπερπόντιες χώρες, ομογενείς από τη Β. Ήπειρο και αλλοδαπούς μετανάστες. (β) Εφήβους με ειδικές ανάγκες (N=215): τύφλωση, κώφωση, κινητική αναπηρία, μεσογειακή αναιμία και μαθησιακές δυσκολίες.

Στόχος των ερευνών ήταν η καταγραφή των στάσεων των παραπάνω ομάδων σε θέματα που αφορούν στο επάγγελμα: επαγγελματικοί στόχοι και αξίες, κριτήρια επιλογής επαγγέλματος, πηγές πληροφόρησης, γνώση και αξιολόγηση των υπηρε-

σιών Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού. Ειδικότερα: οι Π.Παναγιωτοπούλου, Β.Παυλόπουλος, & Γ.Γεωργουλέας παρουσιάζουν τα ευρήματα από τη σύγκριση των ομάδων που απειλούνται με κοινωνικό αποκλεισμό όσον αφορά επαγγελματικούς στόχους, αξίες και κριτήρια επιλογής επαγγέλματος. Οι Α.Γιώτσα, Κ.Μυλωνάς, & Α.Παπαδήμου αναφέρονται στις ίδιες ομάδες παιδιών και εξετάζουν τις πηγές πληροφόρησης για τα επαγγέλματα και την αξιολόγηση των υπηρεσιών ΣΕΠ. Οι Φ.Πολυχρόνη, Κ.Λυκισιάκου, & Α.Αργυροπούλου συνοψίζουν τα κυριότερα πορίσματα που αφορούν τις τέσσερις ομάδες παιδιών με ειδικές ανάγκες. Τέλος, οι Ε.Μακρή-Μπότσαρη, Δ.Κατσαφάνα, Α.Αργρέβη, & Δ.Αναστασίου καταγράφουν τις απόψεις των γονέων παιδιών με ειδικές ανάγκες πάνω σε θέματα που σχετίζονται με τον επαγγελματικό προσανατολισμό, την κατάρτιση και αποκατάσταση των παιδιών τους.

[18] Χρήση και άσκηση μεταγνωστικών δεξιοτήτων κατά την προσχολική και τη σχολική ηλικία

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: Γωνίδα Ε.,
Σφυρόερα Μ.

Στόχος του συμποσίου είναι η παρουσίαση ερευνητικών δεδομένων και θεωρητικών προβληματισμών για την ενεργοποίηση μεταγνωστικών δεξιοτήτων κατά την προσχολική και τη σχολική ηλικία. Ειδικότερα, θα εξεταστούν τα ζητήματα (α) της εφαρμογής μεταγνωστικών δεξιοτήτων από παιδιά νηπιαγωγείου και δημοτικού, (β) της άσκησης στη χρήση μεταγνωστικών στρατηγικών, και (γ) της δυνατότητας μεταβίβασης μεταγνωστικών στρατηγικών από πιο απλά σε πιο σύνθετα έργα ή έργα διαφορετικού τύπου. Η εργασία των Μ. Σφυρόερα και Μ. Κρέζα αναφέρεται στη μελέτη δύο ειδών μεταγνωστικής παρέμβασης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας σε έργα οπτικής αντίληψης που σχετίζονται με την προετοιμασία για την ανάγνωση. Η εργασία των Ε. Γωνίδα και Ο. Παπακυριακίδου ασχολείται με την αποτελεσματικότητα της μεταγνωστικής άσκησης στην επίλυση έργων λογικής σκέψης κατά την προσχολική ηλικία, καθώς και με τη δυνατότητα μεταβίβασης της χρήσης των μεταγνωστικών στρατηγικών σε νέα έργα διαφορετικού τύπου. Η Μ. Παγώνη ύστερα από παρατήρηση της γλωσσικής έκφρασης παιδιών νηπιαγωγείου κατά τη διάρκεια μεταγνωστικών παιδαγωγικών καταστάσεων θα παρουσιάσει μια σειρά ερωτημάτων που αφορούν τόσο τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα παιδιά κατά την περιγραφή, ερμηνεία και αξιολόγηση της δραστηριότητάς τους όσο και την καταλληλότητα παιδαγωγικών παρεμβάσεων που μπορούν να διευκολύνουν την ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων. Στην εργασία της Κ. Διακογιώργη διερευνάται η ανάπτυξη των ικανοτήτων

παιδιών ηλικίας 6-10 ετών να πραγματοποιούν on line μεταγλωσσικές κρίσεις και πιο συγκεκριμένα κρίσεις γραμματικότητας και τα αποτελέσματα της έρευνας συζητώνται σε μια διαγλωσσική προοπτική. Τέλος, στην εργασία της Γ. Μεταλλίδου εξετάζεται η χρήση στρατηγικών επιφανείας και στρατηγικών βάθους κατά την κατανόηση κειμένου από παιδιά Ε' Δημοτικού και συζητώνται οι διαφορές στη χρήση γνωστικών και μεταγνωστικών στρατηγικών παιδιών διαφορετικού επιπέδου στη γλωσσική ικανότητα.

Άσκηση μεταγνωστικών δεξιοτήτων κατά την προσχολική ηλικία: ένα πρόγραμμα παρέμβασης στη λογική σκέψη

Γωνίδα Ε., Παπακυριακίδου Ο.

Η έρευνα αποσκοπούσε (α) στη διερεύνηση της χρήσης μεταγνωστικών δεξιοτήτων από παιδιά προσχολικής ηλικίας και (β) στον έλεγχο της αποτελεσματικότητας ενός προγράμματος μεταγνωστικής άσκησης σε έργα λογικής σκέψης. Το πειραματικό σχέδιο της έρευνας περιελάμβανε τρεις φάσεις: τη φάση του pre-test, τη φάση της μεταγνωστικής άσκησης και τη φάση του post-test. Σαράντα (40) παιδιά νηπιαγωγείου εξετάστηκαν κατά τη φάση του pre-test σε 4 έργα λογικής σκέψης, 2 σύζευξης καταφατικών όρων και 2 σύζευξης καταφατικών και αρνητικών όρων. Κατόπιν τα παιδιά διακρίθηκαν σε 2 ομάδες, την πειραματική και την ομάδα ελέγχου, οι οποίες εξισώθηκαν ως προς την επίδοση των παιδιών στα έργα του pre-test. Τα παιδιά της πειραματικής ομάδας ασκήθηκαν σε 3 έργα αντίστοιχα με εκείνα του pre-test. Η άσκηση οργανώθηκε γύρω από 3 άξονες: (α) διδασκαλία στρατηγικών για την επίλυση των έργων, (β) φωναχτή σκέψη που περιελάμβανε το 'γιατί' και το 'πώς' της λύσης κάθε έργου, και (γ) εφαρμογή των παραπάνω σε νοερό επίπεδο. Στην επόμενη φάση, τα παιδιά και των 2 ομάδων εξετάστηκαν σε μια σειρά έργων λογικής αντίστοιχων με τα προηγούμε-

να, καθώς και σε δύο νέα έργα τα οποία εξέταζαν τις ίδιες λογικές σχέσεις, οι οποίες όμως παρουσιάζονταν με διαφορετικό τρόπο. Όλα τα έργα είχαν τη μορφή εκπαιδευτικού παιχνιδιού. Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν ως προς την έκταση της χρήσης μεταγνωστικών δεξιοτήτων από παιδιά προσχολικής ηλικίας αλλά και ως προς τη δυνατότητα παρέμβασης σε επίπεδο μεταγνωστικών δεξιοτήτων κατά τη συγκεκριμένη αναπτυξιακή περίοδο.

Ανάπτυξη των ικανοτήτων των παιδιών να διατυπώνουν κρίσεις γραμματικότητας Διακογιώργη Κ.

Η μελέτη των ικανοτήτων των παιδιών να κρίνουν την γραμματικότητα ή μη προτάσεων της γλώσσας τους αποτελεί αντικείμενο ενδιαφέροντος της γενικότερης έρευνας που αφορά στην ανάπτυξη των μεταγλωσσικών τους ικανοτήτων που με την σειρά τους αποτελούν μέρος των μεταγνωστικών τους ικανοτήτων. Ιδιαίτερος σκοπός αυτής της έρευνας είναι η διερεύνηση των ικανοτήτων των παιδιών (από 6 μέχρι 10 ετών) να διατυπώνουν *on-line* κρίσεις γραμματικότητας αναφορικά με προτάσεις που περιέχουν μορφοσυντακτικής φύσης λάθη όπως, π.χ., λάθη προερχόμενα από την παραβίαση της συμφωνίας μεταξύ άρθρου και ονόματος, ονόματος και επιθέτου, υποκειμένου και ρήματος. Τα αποτελέσματα αυτών των ερευνών συζητώνται σε μια διαγλωσσική προοπτική.

Η χρήση στρατηγικών για την κατανόηση και επεξεργασία κειμένου στο μάθημα της Γλώσσας από παιδιά της Ε' Δημοτικού και η σχέση τους με τη γλωσσική επίδοση των παιδιών *Μεταλλίδου Π., Κουρή Θ., Δελημπαΐδου Κ.*

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η

διερεύνηση, πρώτον, του είδους των στρατηγικών που χρησιμοποιούν τα παιδιά της Ε' Δημοτικού για την κατανόηση ενός κειμένου στο μάθημα της γλώσσας και τη συγγραφή της περίληψης του κειμένου. Δεύτερον, του είδους της σχέσης μεταξύ των επιδόσεων των παιδιών στο ίδιο μάθημα και αυτών των στρατηγικών. Στην παρούσα μελέτη έλαβαν μέρος 75 παιδιά της Πέμπτης τάξης τεσσάρων Δημοτικών σχολείων του Βόλου. Στο δείγμα αντιπροσωπεύονταν και τα δύο φύλα σε ίσους περίπου αριθμούς. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα εξετάστηκαν σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση η εξέτασή τους ήταν ομαδική και περιλάμβανε τέσσερα διαφορετικά είδη γλωσσικών ασκήσεων (π.χ., συμπλήρωση κενών με την κατάλληλη λέξη και στον κατάλληλο τύπο). Οι ασκήσεις σχεδιάστηκαν με βάση τα αντίστοιχα σχολικά εγχειρίδια στο μάθημα της γλώσσας. Επίσης, ζητήθηκε η εκτίμηση των γλωσσικών επιδόσεων των συμμετεχόντων και από τον/την εκπαιδευτικό της τάξης. Η δεύτερη φάση της εξέτασης ήταν ατομική και περιλάμβανε ένα κείμενο ακολουθούμενο από τρεις ανοιχτές ερωτήσεις κατανόησης και δύο κλειστές ερωτήσεις κατανόησης με πολλαπλή επιλογή. Από τους συμμετέχοντες ζητήθηκε πρώτον, να γράψουν την περίληψη του κειμένου και να απαντήσουν στις ερωτήσεις κατανόησης. Δεύτερον, να απαντήσουν σε μια σειρά ερωτήσεων που αφορούσαν τη χρήση στρατηγικών από την πλευρά τους στο μάθημα της γλώσσας γενικότερα και στη συγκεκριμένη περίπτωση ειδικότερα καθώς και την κατανόηση της χρησιμότητας των στρατηγικών για τη βελτίωση της επίδοσής τους. Τρίτον, να εκτιμήσουν με βάση μια τετράβαθμη κλίμακα πόσο χρησιμοποίησαν τέσσερις κατηγορίες γνωστικών και μεταγνωστικών στρατηγικών κατά την ενασχόλησή τους με το συγκεκριμένο κείμενο. Τέλος, κλήθηκαν να απαντήσουν σε 15 διαφορετικές ερωτήσεις, οι οποίες αφορούσαν τις δεξιότητες ανάγνωσης που είχαν στη διάθεσή τους τα παιδιά (π.χ, κατανόη-

ση του ρόλου της μνήμης και του μήκους της ιστορίας στη συγκράτηση πληροφοριών, της ταχύτητας ανάγνωσης στην κατανόηση των πληροφοριών, κ.ά.). Η ανάλυση και η επεξεργασία των απαντήσεων βρίσκεται σε εξέλιξη.

Παιδαγωγική διαμεσολάβηση και μεταγνωστικές δραστηριότητες στο Νηπιαγωγείο

Παρόνη Μ.

Η ανακοίνωση παρουσιάζει τα ερωτήματα που προκύπτουν από την παρατήρηση της γλωσσικής έκφρασης παιδιών του νηπιαγωγείου κατά τη διάρκεια μεταγνωστικών παιδαγωγικών καταστάσεων. Τα ερωτήματα αυτά σχετίζονται με δύο τύπου αναλύσεις:

1. Ανάλυση των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν τα παιδιά, όταν περιγράφουν, εξηγούν, αξιολογούν τη δραστηριότητά τους.

2. Ανάλυση των παιδαγωγικών παρεμβάσεων που είναι κατάλληλες να οδηγήσουν τα παιδιά στην συνειδητοποίηση και γλωσσική έκφραση του στόχου της κατάστασης αλλά και της δικής τους δραστηριότητας. Η ανάλυση αυτή βασίζεται στα μεθοδολογικά εργαλεία που αναπτύσσει ο J. Bruner για τη μελέτη της «διαμεσολαβητικής αλληλεπίδρασης» (interaction de tutelle).

Από αυτές τις παρατηρήσεις προκύπτουν και ερωτήματα θεωρητικού τύπου: Μπορούμε να ταυτίσουμε γλωσσική έκφραση και μεταγνωστική δραστηριότητα; Υπάρχουν περιπτώσεις (παιδιών, καταστάσεων...) όπου η γλώσσα μπορεί να γίνει εμπόδιο στη μάθηση; Οι παρατηρήσεις των παιδιών πραγματοποιήθηκαν σε Νηπιαγωγείο της Nanterre, προάστιο του Παρισιού.

Μεταγνωστική παρέμβαση σε παιδιά προσχολικής ηλικίας και προετοιμασία για την ανάγνωση

Σφυρόρα Μ., Κρέζα Μ.

Η έρευνα αυτή είχε στόχο τη μελέτη δύο διαφορετικών τύπων παρέμβασης (έμμεσης και άμεσης) σε παιδιά προσχολικής ηλικίας και σε έργα οπτικής διάκρισης τα οποία προετοιμάζουν τα παιδιά για την ανάγνωση. Αρχικά 32 παιδιά Νηπιαγωγείου εξετάστηκαν (pre-test) ως προς τις στρατηγικές που χρησιμοποιούσαν αυθόρμητα προκειμένου να ομαδοποιήσουν ή να εντοπίσουν λάθη σε ομαδοποιήσεις οπτικών ερεθισμάτων (εικόνων / λέξεων / ακολουθιών συμβόλων) για να επιλεγούν τελικά τα παιδιά τα οποία δεν χρησιμοποιούσαν καθόλου ή χρησιμοποιούσαν ελάχιστα τη στρατηγική της κατάτμησης σε επιμέρους στοιχεία (N=12). Τα παιδιά που αποτέλεσαν την πειραματική ομάδα χωρίστηκαν σε δύο υπο-ομάδες εξισωμένες ως προς την επίδοση στο pre-test. Κάθε υπο-ομάδα δέχθηκε διαφορετικού τύπου παρέμβαση. Και στις δύο τύπου παρεμβάσεις χρησιμοποιήθηκαν τα ίδια έργα (ομαδοποίηση οπτικών ερεθισμάτων), αντίστοιχα με εκείνα του pre-test, και η παρέμβαση χωριζόταν σε 3 φάσεις. Στη συνέχεια, τα παιδιά των 2 πειραματικών ομάδων και της ομάδας ελέγχου εξετάστηκαν σε 1 όμοιο με τα προηγούμενα έργο ομαδοποίησης οπτικών ερεθισμάτων καθώς και σε 1 έργο κατανόησης, το οποίο παρουσίαζε ομοιότητες με το πρώτο, για να ελεγχθεί η ικανότητα μεταβίβασης στρατηγικών. Η ανάλυση των δεδομένων οργανώθηκε γύρω από δύο άξονες: α) ανάλυση των καταστάσεων παρέμβασης και β) ανάλυση των αποτελεσμάτων κατά το post-test. Οι επιδόσεις των πειραματικών ομάδων και της ομάδας ελέγχου στο post-test θα μας οδηγήσουν σε συμπεράσματα σχετικά με τις δυνατότητες και τα όρια των 2 μορφών μεταγνωστικής παρέμβασης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

[19] Σχολείο και Οικογένεια

Συμπόσιο

Οργανωτής/Προέδρος: Μόττη-Στεφανίδη Φ.

Το σχολείο και η οικογένεια αποτελούν το φυσικό περιβάλλον του παιδιού. Τα δύο αυτά μικροσυστήματα επηρεάζουν την ανάπτυξη του και για το λόγο αυτό είναι προς όφελος του να υπάρχει μια αγαστή συνεργασία μεταξύ τους. Η συνεργασία αυτή στηρίζεται εν μέρει στη γνώση θεμάτων που αφορούν στην προσαρμογή του παιδιού στο σχολείο και στην οικογένεια, καθώς και των απόψεων των φορέων κοινωνικοποίησης (γονέων και εκπαιδευτικών) σχετικά με τη συμπεριφορά των παιδιών. Στο συμπόσιο αυτό θα παρουσιασθούν πέντε εμπειρικές μελέτες σχετικές με αυτό το θέμα. Ο Σ. Γεωργίου θα παρουσιάσει μελέτη όπου εξετάστηκε η σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη σχολική αποτυχία και στην εξήγηση που δίνουν για αυτή οι γονείς και οι δάσκαλοι. Η Α. Στογιαννίδου θα παρουσιάσει μελέτη όπου εξετάστηκαν οι απόψεις γονέων και παιδιών σε σχέση με σημαντικά γεγονότα ζωής του παιδιού και της οικογένειας, η επικοινωνία μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών σχετικά με τέτοια γεγονότα και η σύνδεση τέτοιων γεγονότων με την προσαρμογή των παιδιών στο σπίτι και στο σχολείο. Η Α. Παλαστυλιανού παρουσιάζει αποτελέσματα από πανελλήνια μελέτη της επιθετικότητας μαθητών (βίας και βανδαλισμών) και του ρόλου της οικογένειας στην έκφραση της. Η Ι. Μπίμπου-Νάκου παρουσιάζει μελέτη όπου εξετάστηκαν η αναγνώριση, η ερμηνεία και η αντιμετώπιση από τους δασκάλους της «δύσκολης» συμπεριφοράς παιδιών μέσα στην τάξη. Η Φ. Μόττη-Στεφανίδη παρουσιάζει μελέτη όπου εξετάστηκαν οι απόψεις ειδικών της ψυχικής υγείας, εκπαιδευτικών και γονέων σχετικά με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα εφήβων που θεωρούν ψυχολογικά επαρκείς και φυσιολογικούς για την ηλικία τους.

Διατομικές παράμετροι της σχολικής αποτυχίας: ο ρόλος των γονιών και των δασκάλων
Γεωργίου Σ.

Στόχος της εργασίας που παρουσιάζεται εδώ είναι να εξετάσει τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στη σχολική αποτυχία και στην αιτιακή απόδοση ή την εξήγηση που δίνουν για αυτή την αποτυχία σημαντικά για το παιδί πρόσωπα όπως είναι οι γονείς και οι δάσκαλοι του. Θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα δύο ερευνών. Στη πρώτη πήραν μέρος 476 γονείς. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η αιτιακή απόδοση της επίδοσης σε συγκεκριμένους παράγοντες σχετίζεται με συγκεκριμένους τρόπους εμπλοκής του γονιού στην εκπαιδευτική διαδικασία. Για παράδειγμα, βρέθηκε πως η αιτιακή απόδοση της επίδοσης στην προσπάθεια του ίδιου του παιδιού σχετίζεται θετικά με τις ενέργειες των γονιών για ανάπτυξη των ενδιαφερόντων του και αρνητικά με την πίεση για καλύτερα αποτελέσματα. Επίσης, η πεποίθηση των γονιών πως οι ίδιοι έχουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της επίδοσης του παιδιού τους στο σχολείο σχετίζεται με αυξημένη τάση εκ μέρους τους για έλεγχο της συμπεριφοράς του. Στη δεύτερη έρευνα συμμετείχαν όλοι οι δάσκαλοι των δημοσίων σχολείων δημοτικής εκπαίδευσης μιας εκπαιδευτικής περιφέρειας της Κύπρου (N=727). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι δάσκαλοι υποστηρίζουν πως όλοι οι άλλοι ευθύνονται για τη σχολική αποτυχία (το εκπαιδευτικό σύστημα, η κοινωνία, οι γονείς, τα παιδιά) εκτός από τους ίδιους τους δασκάλους οι οποίοι ελάχιστη συμμετοχή έχουν στο φαινόμενο. Όσον αφορά την αντιμετώπιση παιδιών με προβλήματα σχολικής αποτυχίας, φαίνεται πως αυτή σχετίζεται με την απόδοση αιτιότητας που χρησιμοποιεί ο συγκεκριμένος δάσκαλος. Αν θεωρεί πως η αποτυχία οφείλεται σε μειωμένη ικανότητα, τότε στη συμπεριφορά του κυριαρχεί ο οίκτος και η τάση για εγκατάλειψη της

προσπάθειας να βοηθηθεί ο μαθητής. Αντίθετα, όταν ως αιτία της χαμηλής επίδοσης θεωρείται η μειωμένη προσπάθεια του μαθητή, τότε η επιμονή του δασκάλου είναι μεγαλύτερη και η καθημερινή του συμπεριφορά διαμορφώνεται ανάλογα.

Σύνδεση μεταξύ γεγονότων ζωής και εκτίμησης ψυχολογικής λειτουργικότητας παιδιών από γονείς και εκπαιδευτικούς
Στογιαννίδου Α., Μπίμπου - Νάκου Ι.

Τα κρίσιμα γεγονότα ζωής (life events) συνδέονται με την εμφάνιση προβλημάτων σωματικής υγείας αλλά και ψυχολογικής λειτουργικότητας. Οι παραπάνω συνδέσεις, έχουν μελετηθεί κυρίως σε ενήλικο πληθυσμό. Η παρούσα μελέτη αφορά στη διερεύνηση της σύνδεσης μεταξύ κρίσιμων γεγονότων ζωής, όπως αυτά περιγράφονται από παιδιά σχολικής ηλικίας, τους γονείς και τους δασκάλους των παιδιών τους, και της εκτίμησης των δυνατοτήτων και δυσκολιών των παιδιών, από γονείς και δασκάλους.

Τα αποτελέσματα αφορούν 71 παιδιά, μαθητές και μαθήτριες Δ', Ε' και Στ' τάξεων από δύο δημοτικά σχολεία της Θεσσαλονίκης. Στην έρευνα έλαβαν επίσης μέρος ο ένας από τους δύο γονείς των παιδιών και οι δάσκαλοι και δασκάλες τους. Ζητήθηκε από τα παιδιά να αναφέρουν πέντε αρνητικά και πέντε θετικά γεγονότα ζωής, τα οποία στη συνέχεια κατηγοριοποιήθηκαν με βάση το περιεχόμενο. Συγχρόνως ζητήθηκε από τους γονείς να συμπληρώσουν τον «Κατάλογο Γεγονότων Ζωής» (Life Events Checklist), του Johnson (1986) και από τους εκπαιδευτικούς να δηλώσουν εάν γνωρίζουν σημαντικά γεγονότα στη ζωή των μαθητών/ριών τους, σε μία λίστα δέκα σημαντικών προβλημάτων. Οι γονείς και εκπαιδευτικοί συμπλήρωσαν επίσης το «Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών» του Goodman (1994).

Τα αποτελέσματα συζητούνται (α) ως προς τη διαφοροποίηση ή σύγκλιση των απόψεων παιδιών και γονέων, για τον τρόπο με τον οποίο βιώνονται σημαντικά γεγονότα μέσα στην οικογένεια και (β) ως προς ζητήματα επικοινωνίας μεταξύ γονέων και εκπαιδευτικών για τα σημαντικά γεγονότα στη ζωή των παιδιών και (γ) ως προς τη σύνδεση γεγονότων ζωής με την εκτίμηση της ψυχολογικής λειτουργικότητας των παιδιών από γονείς και εκπαιδευτικούς.

Επιθετικότητα και ο ρόλος της οικογένειας
Παπαστυλιανού Α.

Η κοινωνικοποίηση αποτελεί βασική λειτουργία της οικογένειας για την ανάπτυξη του παιδιού και την επιτυχή προσαρμογή του στην κοινωνία. Τα πρότυπα συμπεριφοράς των γονέων (αυταρχικοί, επιτρεπτικοί, αυστηροί/υπεύθυνοι) εξάλλου, επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά φτιάχνουν τις σχέσεις τους με τους συνομήλικους και φίλους και αργότερα με το σύντροφο και τα παιδιά τους. Βίαιες συμπεριφορές που πιθανώς επιδεικνύονται μέσα στην οικογένεια, καθώς και η έλλειψη υποστήριξης συχνά αναπαράγονται και στρέφονται προς τους άλλους αλλά και εναντίου του εαυτού ως αυτοκαταστροφική συμπεριφορά. Στην πρώτη περίπτωση η επιθετικότητα εκφράζεται με εκφοβισμό, βία, βανδαλισμούς και παραβατικότητα ενώ στη δεύτερη συγκαταλέγονται η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, επικίνδυνες για τον εαυτό πρακτικές, π.χ. παράνομη οδήγηση, κακή διατροφή, βουλημία κ.λπ. Σε έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου με πανελλήνιο στρωματοποιημένο δείγμα (N=3000) από μαθητές της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης εξετάστηκαν με ερωτηματολόγιο οι παράγοντες που οδηγούν στη βία και τους βανδαλισμούς καθώς και οι πηγές θυματοποίησης των μαθητών (σχολείο, οικογένεια,

συμμαθητές). Περαιτέρω εξετάστηκε ο ρόλος της οικογένειας σε σχέση με τις στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων (Κλίμακα ΣΑΑΚ, Μπεξεβέγκη, 1998) και την αυτοεκτίμηση (Κλίμακα Battle, 1981). Τα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων έδειξαν ότι η έλλειψη υποστήριξης από την οικογένεια ως στρατηγική καθώς και οι εκλαμβανόμενες ως άδικες τιμωρίες και συμπεριφορές από την οικογένεια συσχετίζονται με τη χρήση ουσιών (κάπνισμα, αλκοόλ, ναρκωτικά) καθώς και με την τέλεση βίαιων πράξεων από πλευράς των μαθητών.

Ο ρόλος της οικογένειας στα συστήματα λόγου των εκπαιδευτικών για τη "δύσκολη" συμπεριφορά στο σχολείο. Προκλήσεις για την πρακτική της σχολικής ψυχολογίας

Μπίμπου - Νάκου Ι.

Η οικογένεια προσφέρει δυνατότητες στο παιδί για εγγύτητα και στενές διαπροσωπικές σχέσεις που ενώ συν-διαμορφώνουν τη συμμετοχή του στην κοινωνική ζωή του σχολείου, διαφοροποιούνται σε σημαντικό βαθμό από αυτό (Mayall, 1996). Χρησιμοποιώντας ως παράδειγμα τη «δύσκολη συμπεριφορά» των παιδιών έτσι όπως αναγνωρίζεται και ορίζεται από τους εκπαιδευτικούς, η μελέτη διερευνά τις υποθέσεις των εκπαιδευτικών για δυνατά και αναγκαία πεδία σύνδεσης με τους ειδικούς ψυχικής υγείας. Πενήντα εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης ανά δυο (εκπαιδευτικοί ως ερευνητές) χρησιμοποιήθηκαν ως συντονιστές ομάδων εστίασης στις οποίες συμμετείχαν αντίστοιχα 8-10 εκπαιδευτικοί (εκπαιδευτικοί ως συμμετέχοντες). Οι άξονες των ομάδων εστίασης αφορούσαν α) την αναγνώριση της «δύσκολης συμπεριφοράς» των παιδιών από τους εκπαιδευτικούς, β) τα ερμηνευτικά ρεπερτόρια των εκπαιδευτικών για την εμφάνιση/ διατήρηση της «δύσκολης συμπεριφο-

ράς», γ) τις πρακτικές που επικαλούνται πως εφαρμόζουν για την αντιμετώπιση της συμπεριφοράς καθώς και δ) ζητήματα συνέχειας/ ασυνέχειας ως προς τη «δύσκολη συμπεριφορά». Η ανάλυση των δεδομένων στηρίζεται στις μαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις των ομάδων εστίασης από 250 εκπαιδευτικούς συνολικά και επικεντρώνεται στα συστήματα λόγου που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί για τις πρακτικές που επιλέγουν οι ίδιοι, καθώς και το ρόλο της οικογένειας στην πρόκληση/ διατήρηση της «δύσκολης» συμπεριφοράς των παιδιών στο σχολείο. Το αναλυτικό πλαίσιο που χρησιμοποιούμε για τα δεδομένα μας, αντλεί από τον χώρο της ανάλυσης λόγου (Potter and Wetherell, 1987), της ρητορικής ψυχολογίας του Billig (1991) και τις θέσεις της Walkerdine, σχετικά με τη δόμηση του παιδιού ως υποκειμένου στο λόγο της παιδο-κεντρικής παιδαγωγικής (Henriques et al., 1984). Οι εκπαιδευτικοί καθώς συζητούν παράγουν αντιφατικούς λόγους (Billig et al., 1988) σχετικά με την αναγνώριση, την ερμηνεία και την αντιμετώπιση της «δύσκολης» συμπεριφοράς στην τάξη. Οι αναφορές τους στο ρόλο της οικογένειας επικεντρώνονται στο ρόλο των πρώιμων εμπειριών που καθορίζουν το παιδί, καθώς και σε θέματα συναισθηματικής οικονομίας (Rose, 1996) στην οικογένεια. Η αποτυχία της οικογένειας για τη ρύθμιση και εδραίωση βασικών δεσμών αγάπης ερμηνεύει την εμφάνιση/ διατήρηση εκπαιδευτικών προβλημάτων. Οι κατηγορίες των γονέων που αγαπούν υπερβολικά τα παιδιά τους και των γονέων που δεν τα φροντίζουν επαρκώς αποτέλεσαν ένα βασικό ερμηνευτικό ρεπερτόριο των εκπαιδευτικών. Η εμφάνιση των εκπαιδευτικών στο «γνωστικό» παιδί και το παιδί ως πεδίο ανάπτυξης για την κοινωνική ρύθμιση στην σχολική τάξη αναγνωρίστηκε ως σημαντικός παράγοντας για την ερμηνεία της «δύσκολης συμπεριφοράς» στην τάξη, παράλληλα με τις αναπτυξιακές νόρμες (ζητήματα «ανωριμότητας») των παιδιών. Οι συνεντεύξεις των εκπαιδευτικών πληροφορούν τους

σχολικούς ψυχολόγους για τρόπους άσκησης του ρόλου τους και θέτουν προκλήσεις και ερωτηματικά σχετικά με τις πρακτικές κοινωνικής ρύθμισης στο σχολείο.

Ο ψυχολογικά επαρκής έφηβος: απόψεις ειδικών της ψυχικής υγείας, γονέων και εκπαιδευτικών

Μόττη - Στεφανίδη Φ.

Σκοπός αυτής της μελέτης ήταν να εξετασθούν οι απόψεις των ειδικών της ψυχικής υγείας, των γονέων και των εκπαιδευτικών σχετικά με την επαρκή, φυσιολογική συμπεριφορά κατά την εφηβεία. Μελετήθηκαν 67 καθηγητές Β! και Γ ! Γυμνασίου και Α! Λυκείου, 25 γονείς που είχαν παιδιά σε αυτές τις τάξεις και 89 ειδικοί της ψυχικής υγείας που εργάζονταν σε Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα της Αττικής. Χορηγήθηκε και στις τρεις ομάδες το τεστ προσωπικότητας Adjective Q-Set του Block, που περιέχει 43 επίθετα και μικρές προτάσεις και τους ζητήθηκε να ταξινομήσουν τις κάρτες με τρόπο ώστε να περιγράψουν την προσωπικότητα ενός εφήβου που θεωρείται καλά προσαρμοσμένος για τις απαιτήσεις της ηλικίας του, ψυχολογικά επαρκής και φυσιολογικός. Βρέθηκε ότι οι φορείς κοινωνικοποίησης συμφωνούν σε πολλά από τα χαρακτηριστικά που θεωρούν είτε επιθυμητά είτε απορριπτέα κατά τη διάρκεια της εφηβείας. Ενδιαφέρον όμως παρουσιάζουν και χαρακτηριστικά στα οποία παρουσιάζονται διαφορές μεταξύ των τριών ομάδων. Θα συζητηθούν οι κλινικές επιπτώσεις από τα αποτελέσματα για το έργο του σχολικού ψυχολόγου στο χώρο του σχολείου.

[20] Εφαρμογές της ψυχολογίας στην εκπαίδευση

Ομάδα Εργασίας Κλάδου Σχολικής Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Οργανωτής/Πρόεδρος: Συγκολλίτου Ε., Χατζηχρήστου Χ.

Ομιλητές: Πολυχρόνη Φ., Καράκιζα Τ., Ντάβου Μ., Μαλικιώση - Λοΐζου Μ.

Θα παρουσιαστεί κατ' αρχάς ένα παρεμβατικό μοντέλο για την αντιμετώπιση των μαθησιακών δυσκολιών. Θα δοθεί το θεωρητικό μέρος σχετικά με την πρόιμη παρέμβαση και τις δυσκολίες μάθησης, στη συνέχεια θα περιγραφεί η μέθοδος του συγκεκριμένου προγράμματος – μοντέλου, και τέλος θα γίνει αναφορά σε πρόσφατη αξιολόγηση του προγράμματος. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα που περιλαμβάνει εντατική, καθημερινή και εξατομικευμένη παρέμβαση από ειδικά εκπαιδευμένους εκπαιδευτικούς και απευθύνεται σε μαθητές που παρακολουθούν της Α' και Β' τάξη Δημοτικού και παρουσιάζουν χαμηλή σχολική επίδοση σε σχέση με τους συνομηλίκους τους.

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι αλλαγές που προκύπτουν μέσα στην τάξη στις σχέσεις μεταξύ εφήβων μαθητών, όταν στο εκπαιδευτικό περιβάλλον προστίθεται ο ηλεκτρονικός υπολογιστής. Εκτίθενται τα δεδομένα που προέκυψαν, όσον αφορά τη λεκτική επικοινωνιακή συμπεριφορά του εκπαιδευτικού με την τάξη συνολικά, ύστερα από την εφαρμογή ενός προγράμματος, όπου το μάθημα της Πληροφορικής διδάχτηκε κατά το ένα μέρος σε δικτυωμένη τάξη και κατά το άλλο σε παραδοσιακή.

Τέλος παρουσιάζονται ορισμένες εφαρμογές της Συμβουλευτικής στην Εκπαίδευση. Για να επιτευχθεί ο στόχος της ένταξης της Συμβουλευτικής στην Εκπαίδευση προτείνεται η κατάρτιση των εκπαιδευτικών να περιλαμβάνει εξάσκηση σε δεξιότητες καλύτερης επικοινωνίας και συμβουλευτικής καθώς και προσωπική ευαισθητοποίηση και γνώση του εαυτού.

[21] Παρουσίαση ψυχολογικών δοκιμασιών - 1 -

Συλλογή Ψυχομετρικών Δοκιμασιών που χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα

Τριλίβα Σ., Σταλίκας Α., Ρούσση Π.

Πολλαπλές ερευνητικές δραστηριότητες οδήγησαν πρόσφατα στην εμφάνιση μιας σειράς από τεστ, δοκιμασίες και ερωτηματολόγια που έχουν κατασκευαστεί ή προσαρμοστεί για ερευνητικούς και κλινικούς λόγους στον Ελληνικό χώρο. Τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερα, έχει παρατηρηθεί μια αυξανόμενη τάση στην κατασκευή, μετάφραση και γενικότερα στην προσαρμογή ψυχομετρικών εργαλείων στον Ελληνικό χώρο. Η παρουσίαση αυτή επιχειρεί μια πρώτη απόπειρα συλλογής και ταξινόμησης των εργαλείων που χρησιμοποιούνται στους πανεπιστημιακούς και κλινικούς χώρους. Μετά από μια σειρά επαφών που είχαμε και από ανοικτή πρόσκληση στους πανεπιστημιακούς και κλινικούς χώρους, συλλέξαμε ένα μεγάλο αριθμό τέτοιων εργαλείων. Στόχος μας είναι η παρουσίαση της συλλογής, η παροχή πληροφοριών σχετικά με τις ψυχομετρικές ιδιότητες των ψυχομετρικών εργαλείων, και η συζήτηση πρόσφατων προσπαθειών κατασκευής και προσαρμογής νέου υλικού που βρίσκεται σε εξέλιξη τόσο στον πανεπιστημιακό όσο και στον κλινικό χώρο. Η συλλογή αυτών των εργαλείων αποτελεί το πρώτο βήμα σε μια σειρά από πρωτοβουλίες για την καταγραφή και συστηματική παρουσίαση των ψυχομετρικών εργαλείων. Τα εργαλεία παρουσιάζονται κατά θεματικές ενότητες.

Ιστορίες με Εικόνες -

Δοκιμασία Χρονικής Δόμησης για παιδιά προσχολικής ηλικίας
Ρεκαλίδου Γ.

Η δόμηση της έννοιας του χρόνου εμπεριέχει την κατάκτηση, από το παιδί, επιμέ-

ρους εννοιών όπως της σειράς / διαδοχής, της διάρκειας, της περιοδικότητας, της μη αναστρεψιμότητας, του διαστήματος, της ταχύτητας και του ρυθμού.

Παρουσιάζονται το υλικό, ο τρόπος χορήγησης και η βαθμολόγηση μιας δοκιμασίας η οποία ελέγχει το επίπεδο κατάκτησης της διαδοχής / διάταξης των γεγονότων σύμφωνα με μια χρονολογική σειρά, καθώς και τη διάρκεια, το διάστημα, την ταχύτητα και τη χρήση χρονικών όρων.

MATPC: Motor Assessment Tool for Preschool Children. Εργαλείο αξιολόγησης της κινητικής ικανότητας για παιδιά προσχολικής ηλικίας

Καμπάς Α., Αγγελούσης Ν.

Η δέση MOT 4-6 (Zimmer & Volkamer 1987) χρησιμοποιείται στη Γερμανία για την αξιολόγηση της κινητικής ανάπτυξης και το σχεδιασμό παρεμβατικών προγραμμάτων. Η εφαρμογή της δέσης σε ελληνικό δείγμα του πληθυσμού παιδιών προσχολικής ηλικίας είχε σαν αποτέλεσμα να παρουσιαστούν κάποια προβλήματα ως προς την αξιολόγηση, κυρίως στα παιδιά της μικρότερης ηλικιακής κατηγορίας (36-41 μηνών), που σχετίζονται με τη μεγάλη διάρκεια εφαρμογής της δέσης και την ασυμβατότητα των τιμών που προέκυψαν από το γερμανικό δείγμα με τα ελληνικά δεδομένα. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η παρουσίαση της δέσης MATPC που αποτελεί παραλλαγή της πρωτότυπης δέσης MOT 4-6, καθώς και η παρουσίαση των αποτελεσμάτων των ελέγχων εγκυρότητας και αξιοπιστίας της σε ελληνικό δείγμα 755 παιδιών (346 αγόρια, 409 κορίτσια) ηλικίας 36-41 μηνών. Με βάση τα αποτελέσματα των ελέγχων στατιστικής καταλληλότητας της δέσης, κατασκευάστηκαν εκατοστιαίες θέσεις και νόρμες για παιδιά ηλικίας 36-41 μηνών του ελληνικού πληθυσμού.

[22] Αναρτημένες Εργασίες -1- Κοινωνική Ψυχολογία Ψυχολογία της Εργασίας Ψυχοθεραπευτικές Παρεμβά- σεις

**Στάσεις Ελλήνων και Άγγλων εργαζομέ-
νων απέναντι στους επαγγελματικούς κιν-
δύνους στη βιομηχανία τροφίμων**

Αλεξόπουλος Ε., Καβάδη Ζ., Αντωνίου Σ.

Βασικό σκοπό της παρούσας μελέτης αποτελεί η διερεύνηση παραγόντων που διαφοροποιούν στάσεις και συμπεριφορές των εργαζομένων απέναντι στους επαγγελματικούς κινδύνους. Έμφαση θα δοθεί στις διαπολιτισμικές διαφορές των υπό εξέταση δειγμάτων. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 87 Άγγλοι και 64 Έλληνες εργαζόμενοι στη βιομηχανία τροφίμων, από τους οποίους 102 άνδρες και 49 γυναίκες, μέσης ηλικίας τα 36 έτη και οι περισσότεροι (70%) με προ-ϋπηρεσία λιγότερο από 10 έτη. Για τη συλλογή του ερευνητικού υλικού χρησιμοποιήθηκαν ερωτηματολόγια τα οποία κατασκευάστηκαν με τη βοήθεια συνεντεύξεων με το συγκεκριμένο πληθυσμό. Έτσι, οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν ανώνυμα σε κλειστού τύπου ερωτήσεις. Από τα αποτελέσματα της έρευνας έγινε φανερό ότι οι κίνδυνοι για την υγεία και την ασφάλεια των ίδιων των εργαζομένων θεωρήθηκαν στατιστικά σημαντικότερα σε σχέση με τους κινδύνους από την επιμόλυνση των τροφίμων. Αξίζει να σημειωθεί ότι η διαφορά μεταξύ Ελλήνων (62.5%) και Άγγλων (79.4%) ήταν στατιστικά σημαντική ($p=0.036$). Οι επαναληπτικές κινήσεις, ο θόρυβος και ο χειρισμός βαρέων φορτίων ήταν για τους Έλληνες εργαζομένους; οι σημαντικότεροι παράγοντες κινδύνου ενώ για τους Άγγλους συναδέλφους τους το χειρισμό φορτίων και τις επαναληπτικές κινήσεις ακολουθούσε η θερμοκρασία. Επίσης, στατιστικών σημαντική διαφορά εντοπίστηκε στην εκδήλωση

άγχους / υπερέντασης κατά την εργασία μεταξύ Ελλήνων (34%) και Άγγλων (4%). Τέλος, ιδιαίτερο ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι πλειοψηφία τόσο των Ελλήνων όσο και των Άγγλων εργαζομένων δεν ήταν ενημερωμένοι για τις συνέπειες έκθεσής στις χημικές ουσίες του εργασιακού περιβάλλοντος. Οι υποκειμενικές αντιλήψεις και οι συμπεριφορές των εργαζομένων απέναντι στον κίνδυνο είναι εξίσου σημαντικές με την ποσοτική εκτίμηση των κινδύνων. Η διερεύνηση των απόψεών τους και η επικοινωνία σε θέματα εκτίμησης και πρόληψης των κινδύνων ενισχύει την κατανόηση και τη λήψη ορθολογικών αποφάσεων και είναι απαραίτητη για το σχεδιασμό παρεμβάσεων και πολιτικής πρόληψης στις επιχειρήσεις.

Οι απόψεις των φοιτητών για το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών

Αμανάκη Ε., Κορώσης Κ.

Η οικογενειακή βία οφείλεται συνήθως στις διαταραγμένες σχέσεις μεταξύ των συζύγων, οι οποίες εκδηλώνονται με βίαιη ή μη βίαιη κακοποίηση αμοιτέρων και κυρίως της συζύγου (Benokraitis, 1996). Μια κακοποιημένη γυναίκα είναι μια γυναίκα που έχει υποστεί οποιαδήποτε βίαιη σωματική ή ψυχολογική βλάβη από τον σύντροφό της (Ουόκερ, 1989). Σκοπός της μελέτης μας ήταν να εξετάσουμε τις στάσεις 551 φοιτητών και των δύο φύλων του Πανεπιστημίου Κρήτης και Αθηνών για το φαινόμενο της κακοποίησης των γυναικών. Ειδικότερα μας ενδιέφερε να εξετάσουμε ποιες κοινωνικές ομάδες γυναικών το δείγμα μας θεωρούσε ως πιο ευάλωτες, αν υπάρχει τρόπος διαφυγής από αυτή την κατάσταση, και σε ποιο βαθμό ένιωθαν πληροφορημένοι για το φαινόμενο αυτό. Τα αποτελέσματα της μελέτης μας έδειξαν ότι οι φοιτητές που εξετάστηκαν αναγνωρίζουν την ύπαρξη και την έκταση του φαινομένου. Θεωρούν ότι πλέον ευά-

λωτες γυναίκες είναι αυτές της επαρχίας, ενώ οι γυναίκες με υψηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο έχουν τη μεγαλύτερη δυνατότητα διαφυγής. Τέλος, η συντριπτική πλειοψηφία του δείγματος δήλωσε ότι δεν υπάρχει ικανοποιητική υποστήριξη και μέριμνα για τις κακοποιημένες γυναίκες.

Γνωσιακή - Συμπεριφοριστική θεραπεία σε περίπτωση γενικευμένης υποτονίας *Βλάχου Μ., Αγγελή Α.*

Η παρουσίαση αναφέρεται στην αντιμετώπιση των δυσκολιών ενός κοριτσιού 8 ετών με γενικευμένη υποτονία. Στις δυσκολίες αυτές περιλαμβάνονταν σημαντικά προβλήματα συμπεριφοράς στο σπίτι και το σχολείο, νυκτερινή ενούρηση και μαθησιακές δυσκολίες. Η παρέμβαση απευθύνθηκε στους γονείς και το εκπαιδευτικό προσωπικό, οι οποίοι αποτέλεσαν τους «ενδιάμεσους θεραπευτές». Η θεραπευτική παρέμβαση διεξήχθη σε αρχικά εβδομαδιαίες και εν συνεχεία αραιότερες συνεδρίες με τους γονείς και σποραδικές συνεδρίες με το εκπαιδευτικό προσωπικό. Οι γονείς εκπαιδεύτηκαν σε γνωσιακές - συμπεριφοριστικές τεχνικές προκειμένου:

- Να χειριστούν πιο αποτελεσματικά τα προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού
- Να υποστηρίξουν τις μαθησιακές της προσπάθειες
- Να εκπαιδεύσουν το παιδί στον έλεγχο της κύστης
- Να αποδεχθούν το παιδί με τα προβλήματά του και να βελτιώσουν τις σχέσεις τους μαζί του.

Οι θεραπευτικές συνεδρίες διήρκεσαν 9 μήνες κατά τους οποίους επιτεύχθηκαν όλοι οι θεραπευτικοί στόχοι. Θα γίνει παρουσίαση των στόχων που τέθηκαν και συνοπτική περιγραφή της πορείας της θεραπείας.

Εργασιομανία και δημογραφικά χαρακτηριστικά σε ιδιωτεύοντες γιατρούς *Βλειώρας Γ.*

Μελετήσαμε τη σχέση μεταξύ της εργασιομανίας και των δημογραφικών χαρακτηριστικών σε ένα δείγμα ιδιωτευόντων γιατρών στην Αθήνα και το Βόλο. Από τους 80 συμμετέχοντες, οι 36 (45%) διέμεναν και εργάζονταν στην Αθήνα και οι 44 (55%) στο Βόλο. Επίσης, οι 55 (68,75%) ήταν άντρες και οι 24 (30%) γυναίκες. Η εργασιομανία μετρήθηκε με μια μετάφραση του Work Addiction Risk Test (WART_Robinson, 1999). Ο συνολικός βαθμός στο WART βρέθηκε να διαφοροποιείται σημαντικά ως προς την ύπαρξη ή μη παιδιών στην οικογένεια και να έχει στατιστικώς σημαντική συνάφεια με τον αριθμό τους. Επίσης, στατιστικώς σημαντικές διαφορές βρέθηκαν μεταξύ άλλων δημογραφικών χαρακτηριστικών και των υποκλιμάκων του WART. Τα αποτελέσματα συζητούνται ως προς την υπάρχουσα βιβλιογραφία για τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των εργασιομανών.

Επίδραση του προαγωνιστικού άγχους στην απόδοση αθλητών αντιπτερίσης (Badminton)

*Βότσης Ε., Μανριδής Θ.,
Χαραλαμπίδου Σ., Αντωνίου Π.*

Με την έρευνα αυτή επιχειρείται η εξέταση της ύπαρξης ζωνών άγχους και πως επηρεάζουν αυτές την απόδοση των αθλητών αντιπτερίσης (Badminton). Η αναγνώριση τέτοιων ζωνών είναι ιδιαίτερα χρήσιμη για τη δημιουργία προγραμμαμάτων αντιμετώπισης του προαγωνιστικού άγχους. Το δείγμα αποτέλεσαν 68 αθλητές Badminton, που συμμετείχαν στο πανελλήνιο πρωτάθλημα. Συμπληρώθηκε το δομημένο ερωτηματολόγιο Competitive State Anxiety Inventory (CSAI-2), που έχει μεταφρασθεί

στα ελληνικά (Κάκκος κ.ά., Τσορμαζούδης Μπαρούκης,) και χρησιμοποιήθηκε σε ελληνικό πληθυσμό. Το ερωτηματολόγιο είχε τετράβαθμη κλίμακα Likert, δόθηκε στους αθλητές (με την έγκριση των προπονητών) 45 λεπτά πριν την έναρξη του αγώνα και αποτελούνταν από 27 ερωτήσεις που έλεγχαν το Γνωστικό Άγχος, το Σωματικό Άγχος και την Αυτοπεποίθηση. Στη συνέχεια κατά τη διάρκεια του αγώνα οι προπονητές συμπλήρωναν δομημένο ερωτηματολόγιο (δεκάβαθμη κλίμακα Likert) αξιολόγησης της απόδοσης. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν τις συσχετίσεις του προαγωνιστικού άγχους με τις κλίμακες του σωματικού άγχους και της αυτοπεποίθησης, οι οποίες ήταν υψηλές σε επίπεδο σημαντικότητας $p < .001$. Οι διαφορές ανάμεσα στις ομάδες άνδρες και γυναίκες ήταν υψηλές σε επίπεδο σημαντικότητας $p < .05$. Οι γυναίκες εμφάνισαν διαφοροποίηση για τις τιμές γνωστικού και σωματικού άγχους που ήταν υψηλότερες και χαμηλότερες για την αυτοπεποίθηση, σε σχέση με τους άνδρες. Συμπεραίνουμε ότι η ύπαρξη προαγωνιστικού άγχους που εμφανίζουν οι αθλητές και αθλήτριες μπάντμιντον, κατά τη διάρκεια των αγώνων, επηρεάζουν την απόδοσή τους ανάλογα με το επίπεδο του αντίπαλου αθλητή, ενώ σχέση φαίνεται να έχει και η σπουδαιότητα του κάθε αγώνα.

Η παντοδυναμία του ραδιοφωνικού εαυτού - ιδεώδες του οργανισμού, περίπτωση Ρ/Σ Geronimo Groony
Γαζή Α.

Μέσα από ένα καθεστώς ταυτίσεων και προβολών, αναδεικνύεται ο Ραδιοφωνικός Εαυτός.

Στην παρούσα ανακοίνωση θα εξεταστούν οι πρωταρχικές ψυχικές και κοινωνικές δομές, που συνθέτουν το Ραδιοφωνικό Επικοινωνιακό πλαίσιο.

Ο παραγωγός ραδιοφωνικών εκπομπών, συγκροτεί την ραδιοφωνική του ταυτότητα, μέσα από προβολές στο ραδιοφωνικό κοινό και ταυτίσεις με τον ραδιοφωνικό Οργανισμό.

Η αναζήτηση της Παντοδυναμίας του Ραδιοφωνικού Εαυτού είναι ο κινητήριο μοχλός της διαμόρφωσης της ραδιοφωνικής ταυτότητας του παραγωγού.

Η επίτευξη της αίσθησης της παντοδυναμίας, είναι δυνατή ή όχι, μέσω της «Ολιστικής» Ραδιοφωνικής Επικοινωνίας, της αλληλοδιαπλοκής δηλαδή μεταξύ του παραγωγού ραδιοφωνικών προγραμμάτων και του ραδιοφωνικού κοινού καθώς της ταύτισης ή όχι του παραγωγού ραδιοφωνικών προγραμμάτων με το Ιδεώδες του Οργανισμού.

Ο Οργανισμός «στεγάζει» το πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων και είναι υπεύθυνος για την ύπαρξη και την οικοδόμηση της ταυτότητας των μελών του. Ο ραδιοφωνικός σταθμός ως Οργανισμός άλλες φορές γίνεται αντιληπτός ως «πηγή Σωτηρίας», που προάγει το αίσθημα συμπαγούς ταυτότητας και άλλες φορές ως «πηγή Δεινών», οπότε και αποδομείται η ταυτότητα

Θα εξετάσουμε την λειτουργία του Ραδιοφωνικού Σταθμού Geronimo Groony, προκειμένου να διερευνήσουμε την μορφή των σχέσεων που λαμβάνουν χώρα ανάμεσα στον παραγωγό ραδιοφωνικού προγράμματος, στο κοινό και στον ραδιοφωνικό Οργανισμό, στα πλαίσια της «Ολιστικής» Ραδιοφωνικής Επικοινωνίας.

Συγκεκριμένα θα αναφερθούμε σε:

Α. Μεταμεσονύκτια ζώνη εκπομπών με τηλέφωνα ακροατών στον αέρα. (Αναφορά στο ιδιαίτερο επικοινωνιακό πλαίσιο που αναπτύσσεται όταν ο ακροατής «παίρνει» την θέση του παραγωγού.)

Β. Τηλεπαρέες: Τηλεφωνικές επαφές των παραγωγών με τους ακροατές, σε συγκεκριμένες ώρες και σε ιδιωτικό επίπεδο (εκτός αέρα και πέραν της εκπομπής)

**Η ταυτοποιητική ισχύς του "ευάλωτου"
στην ανάγνωση υπέρ-ηρωϊκών κόμικς:
από την ταύτιση με τον υπερ-ήρωα, στην
ταύτιση με τον ήρωα άνθρωπο**

Γερακοπούλου Π.

Η ανακοίνωση αναφέρεται σε έρευνα που τοποθετείται στο χώρο των κοινωνιο-ψυχολογικών θεωριών, οι οποίες άπτονται των διαδικασιών συγκρότησης της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας. Συγκεκριμένα επιχειρείται η προσέγγιση των διαδικασιών αυτών επί τη ευκαιρία μιας δραστηριότητας του αποκαλούμενου «ελεύθερου χρόνου». Η δραστηριότητα αυτή είναι η ανάγνωση κόμικς ως συστηματική μακροχρόνια και συναισθηματικά επενδυμένη ενασχόληση ατόμων που διανύουν την περίοδο της εφηβείας. Επιλέγεται η ειδική κατηγορία των υπέρ- ηρώων με διττή υπόσταση και δη οι λεγόμενοι κλασσικοί υπέρ- ήρωες- άνθρωποι (π.χ. ο Σπάιντερμαν).

Συγκεκριμένα το αντικείμενο προσεγγίζεται μέσα από τη μελέτη βασικών ταυτοποιητικών μηχανισμών, όπως η ταύτιση, η προβολή και η σχάση. Υποστηρίζεται ότι η πλέον ισχυρή ταύτιση του αναγνώστη με τον ήρωα κόμικς, επιτυγχάνεται με την «ανθρώπινη» υπόστασή του και λιγότερο με την υπερφυσική του. Ως «ανθρώπινη» υπόσταση, ορίζεται το σύνολο των ψυχολογικών χαρακτηριστικών του, το επάγγελμα, οι διαπροσωπικές σχέσεις, η αναφορά του σε σχέση με το θάνατο, την ασθένεια, τον τραυματισμό και την ήττα και γενικότερα η ευάλωτη, εκτός υπερφυσικής δράσης, πλευρά του.

Ο νεαρός αναγνώστης «ψυχολογιοποιεί» τον ήρωά του, προβαίνοντας σε μια συσχέτιση αιτιοκρατικού χαρακτήρα, ανάμεσα στα ψυχολογικά χαρακτηριστικά και την υπέρ- ανθρώπινη δράση του ήρωα. Στα πλαίσια μιας συγχρονικής και διαχρονικής προσέγγισης του αντικειμένου, οι ιστορίες ζωής των αναγνωστών κόμικς εμπλέκονται με τις ιστορίες ζωής των υπέρ- ανθρώπων- ηρώων, υποστηρίζοντας τις διαδικασίες

συγκρότησης της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας, επί τη βάση ταυτίσεων, προβολών, σχάσεων αλλά και αναγνωστικών επιλογών και προτιμήσεων.

Η μεθοδολογική προσέγγιση του θέματος γίνεται μέσω συνεντεύξεων με άτομα που δύνανται να οριστούν υπό τη μακροχρόνια αναφορά σε μια συστηματική φαινομενική συνήθεια.

Ομαδικές διεργασίες και δημιουργία κοινοτήτων στο διαδίκτυο

Διαμαντάκη Κ.

Η ψυχολογία του Διαδικτύου είναι ένας καινούργιος χώρος εμπειρίας και επιστημονικής έρευνας. Η παρούσα εισήγηση εξετάζει τις ψυχολογικές διαστάσεις του κυβερνοχώρου, ενός εικονικού και διαμεσολαβημένου χώρου όπου άνθρωποι από ολόκληρο τον πλανήτη δρουν και αλληλοδρούν με νέους, ασυνήθιστους και συχνά πρωτοφανείς τρόπους.

Το Διαδίκτυο, ως ένα νέο αλληλοδραστικό επικοινωνιακό μέσο είναι ένα περιβάλλον πληροφοριακό αλλά όχι με τη στενή έννοια του όρου. Ενέχει μια μετα-επικοινωνιακή δυναμική με την έννοια του ότι δεν αφορά την απλή μετάδοση πληροφορίας αλλά μια συνεχή ροή πληροφοριών που ανήκουν στην ίδια την πραγματικότητα των επικοινωνούντων, σε επίπεδο ενδοψυχικό, διατομικό, ομαδικό και κοινωνικό. Η "δικτυωμένη επικοινωνία" δεν παύει να είναι, παρά την καταλυτική διαμεσολάβηση του τεχνολογικού μέσου, ένα κοινωνικό και κοινωνιακό περιβάλλον, ένας χώρος "συναντήσεων" όπου υφαίνονται σχέσεις, βιώνονται εμπειρίες, κυκλοφορούν νοήματα και ενεργοποιούνται ψυχικές διεργασίες.

Μια διάσταση της ψυχο-κοινωνικής πραγματικότητας του κυβερνοχώρου είναι η δημιουργία μιας πληθώρας ομάδων και κοινοτήτων οι οποίες αναδύονται, εξελίσσονται και διατηρούνται ή διαλύονται απο-

κλειστικά μέσα στο χωρο-χρονικά αποτοπισμένο σύμπαν του Διαδικτύου. Η ικανότητα επιλογής και πρόσβασης σε ταυτότητες, ρόλους, ανθρώπους, πληροφορίες, ομάδες και κοινότητες έχει ως αποτέλεσμα τη σύσταση ιδιαίτερων διαδικτυακών ομάδων, ομάδων που πιθανότατα να μην είχαν ποτέ υπάρξει σε πραγματικό επίπεδο. Αυτές οι ομάδες αναπαράγουν πολλά συμπεριφορά ενδο-ομαδικά σχήματα που χαρακτηρίζουν τις φυσικές, αυτοπρόσωπες ομάδες, ωστόσο κλονιτάς το αυτό τα τροποποιούν και τα μεταλλάσσουν εντάσσοντάς τα σε νέα περιβάλλοντα που μεταφέρουν τους δικούς τους κώδικες και κανόνες.

Συνεπώς, ενώ πολλές κλασικές ψυχολογικές αρχές της "δυναμικής των ομάδων" μπορούν να εφαρμοστούν για την κατανόηση της λειτουργίας αυτών των ομάδων (συγκεκριμένα, ψυχοκοινωνικής ποιότητας φαινόμενα, όπως η αίσθηση του ανήκειν σε μια ομάδα, η διαχείριση εντυπώσεων, η υιοθέτηση ρόλων, τα όρια της ομάδας, η σύγκρουση, η συνοχή, η συνεργασία και η ιεραρχία μέσα στην ομάδα), ωστόσο, είναι επιτακτική η ανάγκη αναζήτησης νέων αρχών και θεωρητικών εργαλείων που θα ερμηνεύσουν την ιδιαιτερότητα τους και τις ουσιαστικές διαφοροποιήσεις τους από τις αυτοπρόσωπες, φυσικές ομάδες. Φαινόμενα όπως η ταυτοτική κινητικότητα, η έλλειψη του προσώπου και των μη-λεκτικών στοιχείων, η εφήμερη φύση των αλληλοδράσεων και η τεχνολογική διαμεσολάβηση ως πλαίσιο της ομαδικής επικοινωνίας, σκιαγραφούν τα όρια ενός νέου ψυχολογικού χώρου όπου διοχετεύεται εκ νέου η διανθρώπινη ανάγκη για επικοινωνία, συνείρεση και συντροφικότητα.

Οι ψυχοκοινωνικές ανάγκες των φοιτητών. Έρευνα σε 3 μεγάλα ελληνικά πανεπιστήμια σχετικά με την ανάγκη λειτουργίας των Συμβουλευτικών Κέντρων Φοιτητών

Ευσταθίου Γ., Ευθυμίου Κ., Καλαντζή - Αζίζι Α.

Οι ψυχοκοινωνικές ανάγκες των φοιτητών σχετικά με τη λειτουργία των Συμβουλευτικών Κέντρων Φοιτητών διερευνήθηκαν σε δείγμα φοιτητών (N=1184) του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου και του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης. Η επιλογή των φοιτητών έγινε με κατά στρώματα τυχαία δειγματοληψία ως προς το Εκπαιδευτικό Ίδρυμα και τη Σχολή Φοίτησης. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο που κατασκεύασε το 1992 η Α. Καλαντζή - Azizi, το οποίο βασίζεται σε ανοικτές κυρίως ερωτήσεις που αποσκοπούν στη μελέτη δέκα τομέων: Δημογραφικά χαρακτηριστικά, οικογενειακή υποδομή, επιλογή σχολής φοίτησης, κατοικία και οικονομική κατάσταση, ζητήματα που απασχολούν τους φοιτητές γενικώς, προβλήματα που αντιμετωπίζουν ή αντιμετώπισαν οι φοιτητές προσωπικά, πρόθεση συνεργασίας με ειδικό του Συμβουλευτικού Κέντρου Φοιτητών, δραστηριότητες που θα πρέπει να έχει ένα συμβουλευτικό κέντρο φοιτητών και παρατηρήσεις, σκέψεις και προτάσεις σχετικά με την οργάνωση και τη λειτουργία ενός Συμβουλευτικού Κέντρου Φοιτητών. Τα ευρήματα καταδεικνύουν τη σημασία των υπηρεσιών που προσφέρονται από τα Συμβουλευτικά Κέντρα Φοιτητών, αλλά και από τα Γραφεία Διασύνδεσης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της φοιτητικής ζωής.

Κοινωνικές αντιλήψεις για την ψυχική διαταραχή σε αγροτικό πληθυσμό της νήσου Κρήτης

Ζήση Α.

Ερευνητικό Αντικείμενο: Διερευνητική μελέτη διεξήχθη σε αγροτική περιοχή της πρώην Επαρχίας Μυλοποτάμου, Κρήτης, προκειμένου να μελετηθούν οι αντιλήψεις και τα ερευνητικά σχήματα που οι κάτοικοί της υιοθετούν για την κατανόηση διαφορετικών ψυχικών διαταραχών.

Μεθοδολογία: Η μελέτη εφήρμοσε συγχρονικό ερευνητικό σχέδιο. Το δείγμα αποτελείτο από 100 κατοίκους του Δήμου Περάματος, Κρήτης, ($n=100$). Οι βινιέτες – σύντομες υποθετικές ιστορίες – ήταν η κύρια τεχνική συλλογής δεδομένων παρουσιάζοντας πέντε διαφορετικές ψυχικές διαταραχές. Τα δεδομένα συνελέγησαν με συνεντεύξεις πρόσωπο-με-πρόσωπο. Ιδιαίτεροι μεθοδολογικοί χειρισμοί διενεργήθηκαν προκειμένου να εξεταστεί η επίδραση του τρόπου συλλογής δεδομένων (ανοιχτού-τύπου ερωτήσεις vs κλειστού τύπου) και του φύλου του πρωταγωνιστή της βινιέτας.

Αποτελέσματα: Οι συνεντευξιαζόμενοι ανεγνώρισαν την προβληματική φύση των συμπεριφορών που παρουσιάζονταν στις βινιέτες και διαφοροποίησαν τη σοβαρότητά τους. Τα ερμηνευτικά και αιτιολογικά σχήματα που υιοθέτησαν βρέθηκαν να διαφοροποιούνται σε σχέση με το είδος της συμπτωματολογίας που η κάθε βινιέτα παρουσίαζε. Οι απαντώντες εξέφρασαν την προτίμησή τους για ψυχολογικές μεθόδους θεραπευτικής αντιμετώπισης διατηρώντας επιφυλάξεις για την ψυχιατρική βοήθεια και τη χρήση φαρμακευτικής αγωγής. Κοινωνικο-δημογραφικά χαρακτηριστικά των απαντώντων δεν επηρέασαν τις αντιδράσεις τους, ενώ το φύλο του πρωταγωνιστή της βινιέτας βρέθηκε να έχει κάποιες επιδράσεις.

Εφαρμογές: Από μεθοδολογική σκοπιά οι βινιέτες αποτέλεσαν μια εξαιρετικά χρή-

σιμη τεχνική συλλογής δεδομένων. Από τη σκοπιά διαμόρφωσης πολιτικών ψυχικής υγείας, αναδείχτηκε με σαφήνεια η ανάγκη οργάνωσης και εφαρμογής παρεμβάσεων προαγωγής ψυχικής υγείας.

Η βία κατά των γυναικών: προγράμματα θεραπείας βίαιων ανδρών

Θεοδώρου Β., Ευθυμίου Κ.

Η κακοποίηση των γυναικών στην σύγχρονη ελληνική κοινωνία είναι ένα ευρύτερο κοινωνικό ζήτημα και δεν πρέπει να ακολουθήσει το μονοπάτι των προηγούμενων γενεών, μέσα από το φόβο και την τροπή της γυναίκας, την αυτοενοχοποίηση της, την αποδοχή της κακοποίησής της ως τιμήμα ενός «παραδοσιακού τρόπου ζωής». Η κακοποίηση μέσα στην οικογένεια, πρέπει να ξεφύγει από την συγκάλυψη και να γίνει αντικείμενο συζήτησης. Μόνο με αυτό το τρόπο θα αναδειχθούν κατάλληλες πολιτικές αντιμετώπισης, και πάνω από όλα πρόληψης, του φαινομένου. Θα καταστεί δυνατό να εξετασθούν και οι διάφορες μορφές θεραπείας για τις περιπτώσεις, που αυτό κρίνεται αναγκαίο. Στην ενδοοικογενειακή βία υπάρχει θύμα και θύτης, υπάρχουν αξιόποινες πράξεις, υπάρχουν σωματικές και ψυχικές επιβαρύνσεις, βλάβες και επιπτώσεις. Υπάρχει πόνος και αδιέξοδο, τις περισσότερες φορές το αδιέξοδο και η αγωνία υπάρχει και στις δυο πλευρές, και στο θύμα και στο θύτη. Η θεραπεία του θύτη, του φορέα της βίας συμπεριφοράς, του άνδρα στην συντριπτική πλειοψηφία των περιστατικών, είναι ένα θέμα που θα μας απασχολήσει τα επόμενα χρόνια, τόσο για την χρησιμότητά της όσο και για την αποτελεσματικότητά της. Η εισήγηση αυτή θα προσεγγίσει το θέμα μέσα από την περιγραφή των αιτιών και των μηχανισμών που εξαπολύουν την βία συμπεριφορά και την περιγραφή του Γνωσιακού Συμπεριφοριστικού μοντέλου ομαδικής θεραπείας βίαιων αν-

δρών. Η προσπάθεια για μια πρώτη αξιολόγηση των ομαδικών προγραμμάτων παρέμβασης για βίαιους άνδρες είναι αναγκαία για την εφαρμογή ενός παρόμοιου προγράμματος στην Ελλάδα.

Διαφορετικότητα και αυτοσεβασμός αυτοεκτίμηση

Ιωαννίδου - Johnson A., Μπέκιου Α., Τσερεγκούνη Μ., Γκολφάκη Π., Σόφου Δ., Χατζηχρήστου Π.

Σ' αυτή τη συνεχιζόμενη έρευνα στο εργαστήριο προσχολικής αγωγής (πρωτη πιλοτική έρευνα παρουσιάστηκε στο Συνέδριο Πανεπιστημίου Κρήτης, Οκτώβριος 21-23, 1999 «Η Έρευνα στην Προσχολική Εκπαίδευση» Ένα μοντέλλο διεπιστημονικής συνεργασίας στο Εργαστήριο Προσχολικής Αγωγής στο χώρο του ΤΕΙ Πατρών) ελέγχεται η υπόθεση ότι υπάρχει σχέση μεταξύ υψηλής αυτοεκτίμησης-αυτοσεβασμού και αντιμετώπισης του «διαφορετικού». Αυτό γίνεται σε δύο επίπεδα

1ον στην εβδομαδιαία ομάδα γονέων-οι γονείς μπαίνουν στη διαδικασία της δικής τους αντιμετώπισης της διαφορετικότητας. Στη συνέχεια τα παιδιά 2,5 έως 3,5 και 3,5 έως 5,5 ακολουθούν ένα εβδομαδιαίο πρόγραμμα στις αντίστοιχες τους ομάδες όπου βιωματικά αντιμετωπίζουν και διαπραγματεύονται τα συναισθήματά τους σε σχέση με το διαφορετικό. Επίσης οι παιδαγωγοί, εκπαιδευόμενοι κοινωνικοί λειτουργοί και η κοινωνική λειτουργός του ΕΠΑ, συναντιούνται δύο φορές το μήνα και συζητούν για τους δικούς τους προβληματισμούς και αντιμετώπιση του διαφορετικού.

Έτσι σε μία προσπάθεια συστημικής-ψυχοδυναμικής αντιμετώπισης εξετάζεται αυτή η διάσταση της ψυχολογικής ωριμότητας. Στη συνέχεια και οι γονείς αλλά και το προσωπικό του ΕΠΑ συμπληρώνει μια κλίμακα «Στάση Ζωής και Συμπεριφορά» (Johnson-Tournas, 1990, Ιωαννίδου-Joh-

nson, 1998), στην αρχή του ακαδημαϊκού έτους και στο τέλος για να μετρηθεί η τυχόν διαφορά αφού ολοι περάσουν από αυτό το πρόγραμμα. Τα πρώτα αποτελέσματα θα τα έχουμε την εποχή του συνεδρίου καθώς η φετεινή είναι η πρώτη χρονιά της πειραματικής αυτής έρευνας.

Κοινωνικοί ρόλοι των δύο φύλων: προκαταλήψεις στις σχέσεις των δύο φύλων ως προς τους ρόλους

Καπόλα Ζ., Μιχοπούλου Α.

Επίκεντρο της προβληματικής που κατευθύνει την παρούσα μελέτη είναι η ανάδειξη των προκαταλήψεων που έχει ο μέσος Έλληνας ως προς τους κοινωνικούς ρόλους των δυο φύλων, έτσι όπως αυτοί διαμορφώνονται στους διάφορους τομείς της κοινωνικής ζωής, όπου συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν τα δυο φύλα (οικογένεια, εργασιακό, φιλικό, συγγενικό περιβάλλον).

Όπως προκύπτει, στην ελληνική κοινωνία, μια κοινωνία βαθιά παραδοσιακή, με τα φυλετικά στερεότυπα ριζωμένα στη συνείδησή της, οι προκαταλήψεις ως προς τους ρόλους των δυο φύλων εξακολουθούν να είναι παρούσες.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με την χρήση κλειστού ερωτηματολογίου. Το δείγμα αποτέλεσαν 50 υποκείμενα, ηλικίας από 20 έως 70 ετών (23 άνδρες, 27 γυναίκες), όλα κάτοικοι βορείου προαστίου του νομού Αττικής. Η διαίρεση του δείγματος σε ομάδες ανάλογα με το φύλο και την ηλικία μας έδωσε την δυνατότητα να διερευνήσουμε την επίδραση των δυο παραπάνω ανεξάρτητων μεταβλητών στο βαθμό προκατάληψης των υποκειμένων.

Ο πολιτικός κυνισμός και η "Διαπλοκή" των κοινωνικών επιστημών Κόλοκας Π.

Η παρούσα έρευνα συνιστά μία βιβλιογραφική προσέγγιση της έννοιας του *Πολιτικού κυνισμού*, όπως αυτή έχει σχηματοποιηθεί από τους κοινωνικούς επιστήμονες διεθνώς. Επιχειρείται μια συστηματική ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, η οποία παρατίθεται σύμφωνα με ένα δομημένο ερμηνευτικό σχήμα. Σε πρώτο επίπεδο, τοποθετείται μια σύντομη "γενεαλογία" του όρου ώστε να καταστεί σαφές το πολυεπίπεδο των συσχετισμών του, δεδομένου ότι ο *Πολιτικός κυνισμός* συναρθρώνει το μεθοδολογικό apparatus της ψυχολογίας, της κοινωνιολογίας, της επικοινωνιολογίας και της φιλοσοφίας.

Στη συνέχεια, δια μέσου μιας συγκριτικής εξέτασης πρόσφατων ερευνών, συγκροτείται συνθετικά ο εννοιολογικός και ο λειτουργικός προσδιορισμός του όρου. Παράλληλα αρθρώνεται η κεντρική προβληματική της έρευνας, η οποία αποσκοπεί στη δημιουργία ενός μοντέλου ερμηνείας των φαινομένων πολιτικού κυνισμού.

Ιδιαίτερο βάρος αποδίδεται στα ερμηνευτικά μοντέλα που συνάγονται σύμφωνα με τους επικρατέστερους τρόπους συγκρότησης και άρθρωσης της έννοιας. Επιχειρείται μια στοιχειώδης ομαδοποίηση των θεωρητικών οριζουσών αλλά και των λειτουργικών "εργαλείων" παρατήρησης και καταγραφής των υπό εξέταση μεταβλητών. Η συγκριτική παράθεση και αξιολόγηση των ερευνητικών προσπαθειών καταλήγει σε μια συνολική εκτίμηση των μεθοδολογικών κωλυμάτων και των εννοιολογικών αδυναμιών. Με δεδομένη την συνθετότητα του όρου, ο οποίος διαπλέκει το *micro* και το *macro* επίπεδο ανάλυσης, η παρούσα εργασία καταλήγει στην κατάρτιση μιας πρότασης για μελλοντική έρευνα στον εν λόγω τομέα βασισμένη στο μοντέλο των κοινωνικών αναπαραστάσεων.

Επαγγελματική εξουθένωση εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Κουστέλιος Α., Μαυρογένη Σ., Σακκά Δ.

Η επαγγελματική εξουθένωση (*burnout*) είναι ένα φαινόμενο που έχει αρνητικές επιπτώσεις τόσο για τους εργαζόμενους όσο και για τους οργανισμούς στους οποίους αυτοί εργάζονται. Σκοπός της έρευνας αυτής είναι: (α) να καταγράψει το βαθμό της επαγγελματικής εξουθένωσης των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και να εξετάσει την επίδραση συγκεκριμένων δημογραφικών χαρακτηριστικών στην επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών (β) να διερευνήσει τις ειδικότερες δυσκολίες που συναντά ο εκπαιδευτικός στο έργο του καθώς και τους τρόπους αντιμετώπισης αυτών των δυσκολιών.

Το δείγμα αποτέλεσαν 97 εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης από τους νομούς της Δράμας, της Ξάνθης και της Ροδόπης. Για την επεξεργασία των παραγόντων της μελέτης χρησιμοποιήθηκε: (α) Το *Ερωτηματολόγιο Καταγραφής της Επαγγελματικής Εξουθένωσης* της Maslach (*Maslach Burnout Inventory - MBI*, Maslach & Jackson, 1986) το οποίο μετρά τρεις διαστάσεις της επαγγελματικής εξουθένωσης (αποπροσωποποίηση, συναισθηματική εξάντληση, έλλειψη προσωπικών επιτευγμάτων). (β) *Ερωτηματολόγιο* το οποίο κατασκευάστηκε για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης και εξετάζει τις συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών, τις δυσκολίες που συναντούν στο έργο τους, την ένταση και τους τρόπους αντιμετώπισης αυτών των δυσκολιών καθώς και τους παράγοντες/συνθήκες που προκαλούν δυσάρεσκεια ή άγχος στους εκπαιδευτικούς.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης του συγκεκριμένου δείγματος ήταν χαμηλή. Τα αποτελέσματα συζητώνται σε σχέση με συγκεκριμένα δημογραφικά χαρακτηριστικά, με το είδος των δυσκολιών που συναντούν οι

εκπαιδευτικοί καθώς και με τους τρόπους τους οποίους χρησιμοποιούν για να αντιμετωπίσουν αυτές τις δυσκολίες.

Μελέτη της συμπεριφοράς καταναλωτών, σχετικά με τις προσφορές προϊόντων σε πακέτο των 2, 3, 4, 5, και 6 τεμαχίων
Μακρή Δ.

Το πρόβλημα της συνολικής αξίας ενός προϊόντος όταν πωλείται σε συσκευασία μελετήθηκε αρχικά από τους οικονομολόγους (Bernouilli, 1738) στη συνέχεια από μαθηματικούς (Savage, 1954). Αυτοί μάλιστα πρότειναν την έννοια των «diminishing returns» για να εξηγήσουν το φαινόμενο που συνάντησαν. Πιο αναλυτικά η σχέση που καθορίζει την τιμή ενός προϊόντος όταν πωλείται μεμονωμένο ή σε συσκευασία διαφέρει. Η σχέση δεν είναι γραμμική, αντιθέτως επιβραδύνεται. Π.χ. η υποκειμενική αξία πέντε χαρτονομισμάτων των 1.000 δραχ. δεν ισούται με την υποκειμενική αξία ενός χαρτονομίσματος των 5.000 δραχ. Με άλλα λόγια η υποκειμενική αξία ενός αγορασμένου προϊόντος σε συσκευασία των δύο δεν ισούται με το διπλάσιο της υποκειμενικής αξίας του καθενός όταν το δούμε μεμονωμένα.

Το φαινόμενο αυτό μελετήθηκε και από τους ψυχολόγους. Ο Shanteau έκανε μία έρευνα (1992) παίρνοντας είδη υγιεινής. Έδειξε ότι το φαινόμενο των «diminishing returns» εμφανίζεται ανεξάρτητα από το είδος του αντικειμένου που μελετάμε. Εμείς, μέσα στα πλαίσια της έρευνας (το δείγμα προερχόταν από την περιοχή της Αιδηψού – Β. Εύβοια) προσπαθήσαμε να προεκτείνουμε την έρευνα του Shanteau παίρνοντας τέσσερις κατηγορίες προϊόντων:

1. Είδη υγιεινής (σαπούνια, οδοντόβουρτσες, οδοντόπαστες, αποσμητικά σώματος, χτένες και σαμπουάν).
2. Είδη ψυχαγωγίας (δίσκους, κασέτες,

βιντεοκασέτες, μυθιστορήματα, ταξιδιωτικούς οδηγούς και βιβλία τέχνης).

3. Είδη ενδυμασίας (φουλάρια, κάλτσες, γάντια, φανέλες, μπλουζάκια και γραβάτες).

4. Είδη ζαχαροπλαστικής (σοκολάτες, κρουασάν, βάζα μαρμελάδας, καραμέλες, λουκουμία και κουραμπιέδες).

Στη συνέχεια τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν τους καταναλωτές. Ο κάθε ερωτώμενος έπρεπε να εκτιμήσει:

1. την αξία των προϊόντων όταν πωλούνται μεμονωμένα ή σε συσκευασία των 2, 3, 4, ... 7 και να υπολογίσει την τιμή τους πάνω σε μία συνεχόμενη κλίμακα τιμών.

2. πόσο του άρεσε το κάθε προϊόν, μόνο του ή σε συσκευασία, σημειώνοντας κάθε φορά το βαθμό της αρέσκειας του πάνω σε μία άλλη κλίμακα με ψυχολογικά μεγέθη αυτή τη φορά (πολύ, καθόλου).

Στη συνέχεια τα ερωτηματολόγια μετρήθηκαν. Έγινε ανάλυση της διασποράς. Τα πορίσματα επίκεινται να δημοσιευτούν σε άρθρο σε συνεργασία με τον διευθυντή της Ecole Pratique des Hautes Etudes κύριο Etienne Mullet.

Σχεδιασμός θεραπευτικής παρέμβασης σε ασθενείς με ιστορικό θεραπευτικών αποτυχιών

Μαλιδέλης Δ., Παπαδόπουλος Π., Παναγούλιας Ε.

Σκοπός της μελέτης αυτής ήταν να διερευνηθεί εάν και κατά πόσο υπήρξε κάποια διαφορά όσον αφορά στο θεραπευτικό αποτέλεσμα ομάδας ασθενών, με προηγούμενες θεραπευτικές αποτυχίες (παρέμβαση βασισμένη σε φαρμακευτική αγωγή ή σε άτυπη ψυχοθεραπευτική αντιμετώπιση), μετά από εφαρμογή συνδυασμένης θεραπευτικής παρέμβασης στο Κ.Ψ.Υ. Περιστέρου. Πρόκειται για αναδρομική μελέτη η οποία συμπεριέλαβε 20 ασθενείς.

Από διαγνωστικής πλευράς υπήρξε:

α) Ψυχιατρική διάγνωση σύμφωνα με τους άξονες I και II του DSM IV.

β) Ψυχολογική αξιολόγηση με τη χορήγηση ερωτηματολογίων (MMPI, MCMI) και προβλητικών δοκιμασιών (ROSCARCH, D.A.P.)

γ) Ψυχοδυναμική αξιολόγηση μέσα από την ψυχοδυναμική δομική συνέντευξη (O. KERNBERG), η οποία αφορά στη διερεύνηση:

- 1) του βαθμού διάχυσης ταυτότητας,
- 2) των αμυντικών μηχανισμών,
- 3) της αρχής της πραγματικότητας.

Η συνδυασμένη θεραπευτική αντιμετώπιση έγκειται σε εφαρμογή: α) ψυχοδυναμικής ψυχοθεραπείας στη βάση αρχών της ψυχαναλυτικής ψυχοθεραπείας του O. Kernberg για την οριακή οργάνωση της προσωπικότητας και β) ψυχιατρικής αντιμετώπισης, με ή χωρίς σύνοδη φαρμακευτική αγωγή. Εξετάστηκαν παράμετροι όπως: φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, θεραπευτική προσέγγιση και έκβαση.

Από τα ευρήματα αξίζει να σημειωθεί ότι η πλειοψηφία των περιστατικών που επιλέχθηκαν για συνδυασμένη παρέμβαση (15 ασθενείς), παρουσίασαν σημαντική βελτίωση. Τα υπόλοιπα περιστατικά (5 ασθενείς), που επίσης δέχτηκαν συνδυασμένη παρέμβαση, είχαν περιορισμένο βαθμό βελτίωσης, γεγονός το οποίο μπορεί να αποδοθεί στην απουσία βελτίωσης του βαθμού διάχυσης της ταυτότητας, αποτέλεσμα της μη εγκατάστασης θεραπευτικής συμμαχίας. Τα περιστατικά αυτά δεν περατώθηκαν, κατόπιν διακοπής της επαφής από τους ασθενείς.

Τα ερωτηματολόγια Εργασιακής Προσωπικότητας (OPQ) στην Ελλάδα: μεθοδολογία εφαρμογής και στατιστικά δεδομένα
Μελικίδης Γ., Σταμπουλίδης Π., Γκέγκιου Ε., Σταύρου Α.

Το Ερωτηματολόγιο Εργασιακής Προ-

σωπικότητας (Occupational Personality Questionnaire) είναι ένα από τα κυριότερα εργαλεία για την εστιασμένη μέτρηση της προσωπικότητας και των συμπεριφορικών προτιμήσεων σε εργασιακά πλαίσια. Οι διάφορες εκδόσεις του έχουν εκτενώς χρησιμοποιηθεί για επιλογή προσωπικού, επαγγελματικό προσανατολισμό, ατομική επαγγελματική ανάπτυξη κλπ. Μέχρι σήμερα το ερωτηματολόγιο έχει γνωρίσει τέσσερις διαφορετικές εκδόσεις και έχει δοθεί σε αρκετές χιλιάδες άτομα.

Παρουσιάζονται οι παράγοντες της νέας έκδοσης του ερωτηματολογίου (OPQ 32) και των σχετικών δεδομένων στάθμισής του σε ελληνικά δείγματα. Θα γίνει σύντομη αναφορά στα στατιστικά δεδομένα των προηγούμενων εκδόσεων του ερωτηματολογίου (αξιοπιστία κλιμάκων, συσχετίσεις και ομαδοποιήσεις των παραγόντων) και σε σχετικές μελέτες εγκυρότητας. Θα παρουσιαστούν δείγματα από οθόνες συμπλήρωσής του στο διαδίκτυο και μέρη από τις αυτόματες περιγραφικές αναφορές που παράγονται από ειδικό λογισμικό.

Θα γίνει, τέλος, σημαντική μνεία στην εκπαίδευση που λαμβάνουν οι χρήστες του ερωτηματολογίου, η οποία στοχεύει στη σωστή αντιμετώπιση των δεδομένων που προκύπτουν, μέσα στο ευρύτερο πλαίσιο μιας διαδικασίας επιλογής προσωπικού ή επαγγελματικού προσανατολισμού.

Θεραπευτική παρέμβαση ψυχικής ευρωστίας σε μια περίπτωση με πολλαπλά δυσλειτουργικά σχήματα
Παλαιολόγου Α.

Παρουσιάζεται αναλυτικά ένα παραδειγματικό περιστατικό πλέγματος δυσλειτουργικών γνωσιακών σχημάτων σε μία τριαντάχρονη γυναίκα. Περιγράφεται το ψυχολογικό προφίλ της, το πλέγμα των γνωσιακών δυσλειτουργικών σχημάτων που διείπαν τη σκέψη της, η μέθοδος της θεραπευ-

τικής προσέγγισης ψυχικής ευρωστίας που υιοθετήθηκε, οι όροι ανταπόκρισης της ασθενούς, ορισμένα εμπόδια στην εφαρμογή του μοντέλου, και οι συνθήκες του πέρατος της θεραπείας. Γίνεται, τέλος, μια σύντομη διαπραγμάτευση σχετικά με τις προοπτικές για τις εφαρμογές του μοντέλου.

Μέτρηση και διάγνωση ψυχολογικών επιπτώσεων βασανιστηρίων

Πανταζής Δ.

Η ακριβής διάγνωση των γεγονότων βασανιστηρίων και η ανάλογη ταξινόμηση των πληροφοριών και συμπτωμάτων, είναι σημαντική και οδηγεί προς μια αποτελεσματική παρέμβαση προς τους επιβιώσαντες βασανιστηρίων.

Η εισήγηση εξετάζει τους ψυχοκοινωνικούς, πολιτισμικούς και ιατρικούς παράγοντες, οι οποίοι βοηθάνε τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας στο να διαγνώσουν την εμπειρία βασανιστηρίων. Η αναγνώριση και μέτρηση αυτών των παραγόντων, καθώς και μια επισκόπηση των ανάλογων μεθόδων διάγνωσης, είναι βοηθητικά εργαλεία στην θεραπεία και στην γενικότερη αποκατάσταση των επιβιωσάντων βασανιστηρίων.

Στάσεις φοιτητών προς τη συμμετοχή παιδιών μεταναστών στο σχολικό εορτασμό εθνικών επετείων

Παυλόπουλος Β.

Η παρούσα έρευνα αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια καταγραφής των στάσεων των φοιτητών απέναντι στη συμμετοχή παιδιών μεταναστών στο σχολικό εορτασμό των εθνικών επετείων. Η διερεύνησή του θέματος αυτού προκαλεί το ενδιαφέρον της Κοινωνικής Ψυχολογίας και της Διαπολιτιστικής Ψυχολογίας, καθώς σχετίζεται με τη

διαδικασία επιπολιτισμού και ψυχολογικής προσαρμογής των μεταναστών.

Το δείγμα αποτελείται από 150 φοιτητριες/-ές Ψυχολογίας των Πανεπιστημίων Αθηνών και Κρήτης. Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο, το περιεχόμενο του οποίου διαμορφώθηκε μέσα από προφορικές συζητήσεις με μικρές ομάδες φοιτητών. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να δηλώσουν τη γνώμη τους για επτά στάσεις με μία κλίμακα τύπου Likert, από 1=«διαφωνώ απόλυτα» μέχρι 5=«συμφωνώ απόλυτα». Επιπλέον, καταγράφηκαν στοιχεία για την προσωπική γνωριμία με μετανάστη, καθώς και για την τακτική προσαρμογής, την οποία οι φοιτητές θεωρούν ότι θα έπρεπε να υιοθετήσουν οι μετανάστες στην Ελλάδα.

Με τη χρήση της μεθόδου της πολυδιάστατης ταξινόμησης, εντοπίστηκαν δύο διαστάσεις στάσεων των φοιτητών: η πρώτη αναφέρεται στην υποχρεωτική/προαιρετική συμμετοχή των παιδιών μεταναστών στις σχολικές γιορτές, ενώ η δεύτερη αναφέρεται την όμοια/διαφορετική αντιμετώπισή τους, σε σύγκριση με τους Έλληνες μαθητές. Ο βαθμός συμφωνίας με τις στάσεις που μετρήθηκαν, κυμαίνεται από την πλήρη απόρριψη μέχρι την πλήρη αποδοχή, ενώ διαφορετική επίδραση βρέθηκε ότι ασκεί η παράμετρος της προσωπικής γνωριμίας με μετανάστη. Η συζήτηση των αποτελεσμάτων γίνεται σε συνάρτηση με τις θεωρίες για τον επιπολιτισμό (Berry, 1997) και την κοινωνική ταυτότητα (Tajfel, & Fraser, 1979).

Ψυχική υγεία και Μ.Μ.Ε.: Χίλια και ένα πρόσωπα για τον ελληνικό λαό

Παπαδή Μ., Παπαδόπουλος Σ.

Στην εργασία αυτή συνοψίζονται τα ευρήματα έρευνας σχετικής με τα δημοσιεύματα για την ψυχική υγεία που εμφανίστηκαν στον ελληνικό Τύπο, αθηναϊκό και

επαρχιακό (εφημερίδες / περιοδικά) για τη χρονική περίοδο Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 1999. Πραγματεύεται ο ρόλος του Τύπου και των Μ.Μ.Ε. γενικότερα στην αναπαγωγική στάσεων, αναπαραστάσεων και στερεοτύπων μέσα από τον τρόπο παρουσίας των διαστάσεων του προβλήματος στο αναγνωστικό κοινό.

Αντίληψη των μητέρων για την ικανοποίηση στο γάμο και την ψυχική τους υγεία σε σχέση με την ψυχοκοινωνική προσαρμογή του παιδιού

Παπαδιώτη - Αθανασίου Β., Πετρογιάννης Κ., Ομάδα φοιτητών

Έχει φανεί ότι η ικανοποίηση από τη συζυγική σχέση, έτσι όπως την αντιλαμβάνεται η μητέρα, και η αντίληψή της για την ψυχική της υγεία, επηρεάζει την ψυχοκοινωνική προσαρμογή του παιδιού. Η παρούσα μελέτη διερευνά τη σχέση που μπορεί να υπάρχει μεταξύ των παραμέτρων αυτών, σε ένα δείγμα παιδιών σχολικής ηλικίας από την πόλη των Ιωαννίνων.

Οι μεταβολές της «εμπλοκής» και των επαγγελματικών αναπαραστάσεων των εργαζομένων μετά από την παρακολούθηση σεμιναρίου σχετικά με την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού

Παπαλόη Ε.

Τα παραδείγματα του ανταγωνισμού, το τέλος του μονοπωλίου των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα και το γενικότερο πνεύμα της παγκοσμιοποίησης δίνουν το στίγμα μιας νέας κοινωνικο-οικονομικής περιόδου επιβάλλοντας νέες συνθήκες στην παραγωγική διαδικασία και στην αγορά εργασίας. Οι επιχειρήσεις καλούνται να αλλάξουν προσεγγίσεις και δομές προκειμένου να ανταποκριθούν καλύτερα

στις απαιτήσεις της ελεύθερης αγοράς. Η διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού και η εκπαίδευση μπορούν να βοηθήσουν στην προετοιμασία των εργαζομένων να δεχτούν την αλλαγή στις διαδικασίες, στη δομή και στην κουλτούρα της επιχείρησης.

Η παρούσα μελέτη αφορά σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού: στα πλαίσια της προσπάθειας να αναλυθεί η αλληλεπίδραση μεταξύ οργανισμού - ατόμου - εκπαίδευσης, μοιράστηκαν ερωτηματολόγια σε τρεις φάσεις (πριν, αμέσως μετά, τρεις μήνες μετά την παρακολούθηση σεμιναρίων σχετικά με την ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η εκπαίδευση, θέτοντας στο κέντρο του ενδιαφέροντός της τον άνθρωπο, μπορεί να συμβάλει αποτελεσματικά στην ενδυνάμωση της εμπλοκής του εργαζόμενου στον χώρο της εργασίας του, στην προσωπική του ανάπτυξη καθώς και στην εξέλιξη του οργανωτικού συστήματος. Ειδικότερα, ο εργαζόμενος, μετά την παρακολούθηση σεμιναρίων, αντιλαμβάνεται διαφορετικά τον ρόλο του μέσα στην επιχείρηση, ενσωματώνεται καλύτερα στην οργανωτική κουλτούρα και χαράσσει ένα πλάνο επαγγελματικής εξέλιξης μεταβάλλοντας τις αναπαραστάσεις και τη στάση του.

Εκτίμηση της ικανότητας για εμπλοκή στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία μέσω ερωτηματολογίου

Παττακού - Παρασύρη Β., Hawkins, J.P., Νέστορος Ν.Ι.

Παρά το γεγονός ότι έχουν αναπτυχθεί τα διάφορα μοντέλα ψυχοθεραπείας εξακολουθεί να υπάρχει το πρόβλημα της πρόωρης διακοπής της θεραπείας. Στα πλαίσια της σύγχρονης ψυχοθεραπευτικής έρευνας, γίνεται μια προσπάθεια από την ερευνητική μας ομάδα τα τελευταία 3 χρόνια να κατασκευαστεί και να σταθμισθεί μια κλίμα-

κα κατάλληλη για όλες τις σχολές (μοντέλα) ψυχοθεραπείας, σύμφωνα και με την νέα τάση της σύνθεσης στην ψυχοθεραπεία. Η κλίμακα αυτή απευθύνεται σε ασθενείς οι οποίοι θα είναι υποψήφιοι για ψυχοθεραπεία και στοχεύει να προβλέψει την ικανότητά τους για εμπλοκή στην ψυχοθεραπευτική διαδικασία. Η κατασκευή του ερωτηματολογίου βασίστηκε στην 1) ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, 2) σε 40 ημιδομημένες συνεντεύξεις με ασθενείς που βρίσκονταν ήδη σε ψυχοθεραπεία και 3) στους κοινούς παράγοντες για όλα τα είδη της ψυχοθεραπείας. Οι ερωτήσεις αξιολογήθηκαν από ψυχοθεραπευτές και από 53 ψυχοθεραπευόμενους οι οποίοι αποτέλεσαν και τον πληθυσμό για την πρώτη στάθμιση και ανάλυση του ερωτηματολογίου.

Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων (Alpha Cronbach, Pearson, Spearman's) δείχνουν ότι το ερωτηματολόγιο είναι ένα έγκυρο και αξιόπιστο όργανο που μπορεί να συμβάλλει στην καλύτερη απόδοση του έργου του ψυχοθεραπευτή.

Το περαιτέρω μεθοδολογικό σκεπτικό του ερωτηματολογίου, τα επιμέρους θεωρητικά και εμπειρικά στοιχεία που το συναρθρώνουν, οι τεχνικές πρακτικής εφαρμογής του και σχετικά αποτελέσματα θα παρουσιαστούν και θα συζητηθούν.

Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης

Ρήγα Ε., Χρηστάκη Α., Φαρμάκη Χ.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η δημιουργία μιάς νέας υπηρεσίας, η οποία ως πρωταρχικό μέλημα της έχει την προαγωγή της αλληλεπίδρασης γονέα-βρέφους και την πρόληψη των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων του παιδιού και της οικογένειας. Μέσω ενός ειδικά σχεδιασμένου εκπαιδευτικού προγράμματος που απευθύνεται σε Επαγγελματίες Πρωτοβάθμιας Πε-

ρίθαλψης (ΕΠΠ), δίνεται η δυνατότητα σε ΕΠΠ να διακρίνουν παιδιά και οικογένειες που έχουν ανάγκη και να παρεμβαίνουν συμβουλευτικά, υποστηρικτικά αλλά και θεραπευτικά (όταν αυτό είναι δυνατό ή να παραπέμπουν σε ειδικές υπηρεσίες όταν η δυσκολία της οικογένειας είναι πέρα από την αρμοδιότητα των ΕΠΠ) σε μεγάλο αριθμό οικογενειών στο πλαίσιο της καθημερινής πρακτικής. Στην μελέτη πέρνουν μέρος εκτός της Ελλάδας, οι Κύπρος, Αγγλία, Φιλανδία και Γιουγκοσλαβία.

Η κατασκευή της Ελληνικής Κλίμακας Μέτρησης Στάσεων Απέναντι στους Υπολογιστές

Ρούσσος Π., Ομάδα 13 φοιτητών Πανεπιστημίου Indianapolis

Πολύ συχνά, οι ερευνητές που ασχολούνται με τις εφαρμογές των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας στην εκπαίδευση διαπιστώνουν την ανάγκη να έχουν μια εκτίμηση της στάσης των μαθητών απέναντι στους υπολογιστές. Η παρούσα εργασία παρουσιάζει την πρώτη ελληνική κλίμακα μέτρησης στάσεων απέναντι στους υπολογιστές (GCAS). Μια πρώτη εκδοχή της κλίμακας (αποτελούμενη από 79 προτάσεις τύπου Likert) κατασκευάστηκε και χορηγήθηκε σε 185 άτομα στην Αθήνα. Με τη βοήθεια της ανάλυσης στοιχείων ο αριθμός των προτάσεων μειώθηκε σε 34. Η τροποποιημένη κλίμακα επαναχορηγήθηκε σε 165 φοιτητές στην Αθήνα και βρέθηκε να έχει υψηλή εσωτερική συνέπεια και ικανοποιητική αξιοπιστία επαναληπτικής χορήγησης καθώς και εγκυρότητα εννοιολογικής κατασκευής. Επίσης, οι μετρήσεις των συμμετεχόντων στην κλίμακα βρέθηκε ότι συσχετίζονται με την εμπειρία και την αυτοπεποίθησή τους σχετικά με τους υπολογιστές καθώς και το γνωστικό αντικείμενο των σπουδών τους.

Αξιολόγηση του συμβουλευτικού και θεραπευτικού έργου του Συμβουλευτικού Κέντρου Φοιτητών (ΣΚΦ) του Πανεπιστημίου Αθηνών

Σκαπετοράχη Α., Καπράλου Ι.,
Καλαντζή - Αζίζι Α.

Πρόκειται για μια έρευνα αξιολόγησης του συμβουλευτικού και θεραπευτικού έργου του Συμβουλευτικού Κέντρου Φοιτητών (ΣΚΦ) του Τομέα Ψυχολογίας, Φιλοσοφική Σχολή, Πανεπιστήμιο Αθηνών. Στους κύριους στόχους του ΣΚΦ συμπεριλαμβάνονται η παροχή συμβουλευτικής, άμεσης ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και ψυχοθεραπευτικής παρέμβασης, όπου αυτή κρίνεται απαραίτητη, σε φοιτητές του Πανεπιστημίου Αθηνών. Η παρούσα έρευνα αφορά ακριβώς στην αξιολόγηση αυτού του έργου στο συγκεκριμένο πλαίσιο. Ένα ερωτηματολόγιο αξιολόγησης χορηγήθηκε σε φοιτητές που είχαν απευθυνθεί στο ΣΚΦ για βοήθεια και έχουν ολοκληρώσει την θεραπεία τους και τις συνεδρίες επανεκτίμησης (follow up). Οι φοιτητές του δείγματος είχαν προσέλθει κατά τις χρονολογίες 1993 - 2000, αναφέροντας διαφόρων τύπων προβλήματα. Κατά κύριο λόγο επρόκειτο για αγχώδεις διαταραχές, κατάθλιψη, οικογενειακές συγκρούσεις και δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις. Στο δείγμα δεν συμπεριελήφθησαν φοιτητές που παραπέμφθηκαν σε κάποιο άλλο φορέα ψυχικής υγείας ή φοιτητές που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο πρώτης επαφής, αλλά δεν προσήλθαν για θεραπεία. Το κύριο μοντέλο θεραπευτικής παρέμβασης είναι το γνωσιακό - συμπεριφοριστικό. Στόχος της αξιολόγησης είναι η ποιοτική εκτίμηση και διαρκής βελτίωση της λειτουργίας του ΣΚΦ, ώστε να ανταποκριθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στις διάφορες ψυχοκοινωνικές ανάγκες των φοιτητών.

Άνδρες: αντιδραστική κατάθλιψη και ψυχοθεραπεία

Σκόδρα Ε., Σκαλτσάς Α.

Τα τελευταία χρόνια έχει παρουσιαστεί το φαινόμενο, πολύ πιο έντονο από ότι στο παρελθόν, «αντιδραστική κατάθλιψη στους άνδρες». Η παραδοσιακή αντιμετώπιση του προβλήματος, για παράδειγμα η χρήση διαφόρων ψυχοφαρμάκων, δεν παρουσιάζεται τόσο αποτελεσματική, όσο το παράδειγμα σε άλλες ομάδες, όπως οι γυναίκες. Η παρούσα μελέτη, ασχολείται με μία προσέγγιση αντιμετώπισης της κατάθλιψης στους άνδρες που θεωρείται γνωστικό - συμπεριφοριστική ψυχοθεραπεία. Η μελέτη βασίζεται στην εθνογραφική ανάλυση 35 περιπτώσεων ανδρών 25 έως 40 ετών. Οι συνεντεύξεις έχουν ολοκληρωθεί το 98 - 99 σε δύο πόλεις της Ελλάδος. Τα αποτελέσματα της δουλειάς αυτής είναι σημαντικά τόσο για την βελτίωση των «ανδρών με κατάθλιψη» όσο και για την γνωστικο-συμπεριφοριστική μέθοδο ψυχοθεραπείας.

Ο ρόλος της σχολικής επίδοσης στο γυμνάσιο και των σημαντικών άλλων προσώπων στην εκπαιδευτική επαγγελματική επιλογή μετά το γυμνάσιο

Στεφάνου Γ.

Η παρούσα εργασία, συνυπολογίζοντας το κοινωνικοοικονομικό οικογενειακό πλαίσιο, εξέτασε το ρόλο: των υπηρεσιών, των σημαντικών άλλων προσώπων, της βαθμολογίας του Γυμνασίου και της αντιλαμβανόμενης σχολικής επίδοσης στο Γυμνάσιο στην εκπαιδευτική επιλογή του Λυκείου ή των Τεχνολογικών Επαγγελματικών Εκπαιδευτηρίων. 300 μαθητές και μαθήτριες της πρώτης τάξης των Τ.Ε.Ε. και του Λυκείου συμμετείχαν στην έρευνα. Η συμβολή των υπηρεσιών και του Σ.Ε.Π στην επιλογή του τύπου σχολείου ήταν,

σχεδόν, μηδαμινή. Οι περισσότεροι μαθητές του Λυκείου και των Τ.Ε.Ε. επηρεάστηκαν στην επιλογή τους, από τους δυο γονείς, μαζί, και από την μητέρα, αντίστοιχα, παρά από άλλα πρόσωπα. MANOVA, ακολουθούμενη από ANOVA, φανέρωσε ότι οι μαθητές του Λυκείου είχαν υψηλότερο μέσο όρο από τους μαθητές του Τ.Ε.Ε στις ανεξάρτητες μεταβλητές. Ακόμη, Discriminant Function ανάλυση αποκάλυψε ότι ο βαθμός του απολυτηρίου του Γυμνασίου, η αντιλαμβανόμενη επίδοση στο Γυμνάσιο, η μητέρα, ο πατέρας, οι φίλοι, τα αδέρφια και οι καθηγητές, με αυτή τη σειρά, είχαν την ισχύ να διαφοροποιήσουν τους μαθητές που επέλεξαν το Τ.Ε.Ε. από τους μαθητές που επέλεξαν το Λύκειο. Είναι αναγκαία η εμπλοκή της Συμβουλευτικής στο πλαίσιο της Εκπαίδευσης και, γενικότερα, στα πολιτισμικά και κοινωνικά συστήματα όπου το παιδί και ο έφηβος εξελίσσονται και η αναβάθμιση του ρόλου του Σ.Ε.Π. στο σχολείο.

Συλλογή ψυχομετρικών δοκιμασιών που χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα

Τριλίβα Σ., Σταλίκας Α., Ρούσση Π.

Πολλαπλές ερευνητικές δραστηριότητες οδήγησαν πρόσφατα στην εμφάνιση μιας σειράς από τεστ, δοκιμασίες και ερωτηματολόγια που έχουν κατασκευαστεί ή προσαρμοστεί για ερευνητικούς και κλινικούς λόγους στον Ελληνικό χώρο. Τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερα, έχει παρατηρηθεί μια αυξανόμενη τάση στην κατασκευή, μετάφραση και γενικότερα στην προσαρμογή ψυχομετρικών εργαλείων στον Ελληνικό χώρο. Η παρουσίαση αυτή επιχειρεί μια πρώτη απόπειρα συλλογής και ταξινόμησης των εργαλείων που χρησιμοποιούνται στους πανεπιστημιακούς και κλινικούς χώρους. Μετά από μια σειρά επαφών που είχαμε και από ανοικτή πρόσκληση στους πανεπιστημιακούς και κλινικούς χώρους,

συλλέξαμε ένα μεγάλο αριθμό τέτοιων εργαλείων. Στόχος μας είναι η παρουσίαση της συλλογής, η παροχή πληροφοριών σχετικά με τις ψυχομετρικές ιδιότητες των ψυχομετρικών εργαλείων, και η συζήτηση πρόσφατων προσαρμογών κατασκευής και προσαρμογής νέου υλικού που βρίσκεται σε εξέλιξη τόσο στον πανεπιστημιακό όσο και στον κλινικό χώρο. Η συλλογή αυτών των εργαλείων αποτελεί το πρώτο βήμα σε μια σειρά από πρωτοβουλίες για την καταγραφή και συστηματική παρουσίαση των ψυχομετρικών εργαλείων. Τα εργαλεία παρουσιάζονται κατά θεματικές ενότητες.

Συμπεριφορά και στάση των Ελλήνων απέναντι σε μετανάστες (Αλβανούς και Τούρκους)

Τσορδάρα Ε., Μιχοπούλου Α.

Από το 1990 με την πτώση του κομμουνισμού στην Αλβανία και το άνοιγμα των Ελληνικών Συνόρων, η χώρα μας δέχτηκε μεγάλο αριθμό μεταναστών προερχόμενο κυρίως από αυτήν. Η αρνητική εικόνα που αναπτύχθηκε εναντίον τους καθώς και το ευρέως αποφατικό κλίμα μας οδήγησε στην τωρινή έρευνα της Ελληνικής συνειδητής (conscious) και ασυνείδητης (unconscious) στάσης και συμπεριφοράς. Επίσης ανιχνεύτηκε και η στάση των Ελλήνων απέναντι στους Τούρκους. Το δείγμα αποτέλεσαν τριάντα έξι Έλληνες φοιτητές 19 έως 25 ετών, που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο, πραγματοποίησαν το Implicit Association Test (IAT) στον υπολογιστή σε τρία στάδια (pre, main, delay), και διάβασαν ένα από τα δύο κείμενα με αρνητικό ή θετικό περιεχόμενο απέναντι στους Αλβανούς και τους Τούρκους. Το «IAT» είχε το πλεονέκτημα να αποκαλύψει αρνητική προδιάθεση ακόμη και για εκείνους που συνειδητά ήταν απρόθυμοι να την εκφράσουν. Πράγματι, παρατηρήθηκε ότι η συνειδητή στάση αλλάζει σύμφωνα με την

επίδραση των κειμένων ενώ η ασυνείδητη παραμένει ανεπηρέαστη. Πιθανοί λόγοι για αυτόν τον διχασμό μεταξύ συνειδητής και ασυνείδητης στάσης αναλύονται σε σχέση με τα σύγχρονα μοντέλα συνειδητής και ασυνείδητης γνώσης (cognition).

Το προφίλ του φοιτητή των παιδαγωγικών σπουδών: κίνητρα, προσδοκίες και προσαρμογή στην ζωή του πανεπιστημίου
Χαλαμανδάρη Κ.Φ.

Ο σκοπός της παρούσας μελέτης είναι διπλός: (α) να μελετήσει το προφίλ του φοιτητή των παιδαγωγικών σπουδών, και (β) να μελετήσει τους παράγοντες που συμβάλλουν στην ομαλή ή μη ακαδημαϊκή και ψυχοκοινωνική προσαρμογή του φοιτητή στην ζωή του Πανεπιστημίου. Η συλλογή στοιχείων έγινε μέσω ερωτηματολογίου το οποίο αποτελούνταν από δύο μέρη: το πρώτο μέρος περιελάμβανε μια σειρά ερωτήσεων που αφορούσαν τα κίνητρα, τις προσδοκίες, και τις προσωπικές εκτιμήσεις των φοιτητών όσον αφορά την προσαρμογή τους. Το δεύτερο μέρος αποτελούνταν από μία σειρά αξιόπιστων και ευρέως χρησιμοποιούμενων ερωτηματολογίων τα οποία αξιολογούν παράγοντες της προσωπικότητας (MBTI) σε σχέση με την επιλογή επαγγέλματος, κίνητρα για επιτυχία/ αποφυγή της αποτυχίας (Argyle, Robinson, 1962) ψυχοκοινωνική και ακαδημαϊκή προσαρμογή (CAQ, Cronbach 1989). 243 φοιτητές Παιδαγωγικών σπουδών συμμετείχαν συνολικά. Η στατιστική ανάλυση περιλαμβάνει συσχετισμούς (Pearson correlation), ανάλυση της διασποράς (ANOVA), και ιεραρχική παλινδρόμηση (Hierarchical Multiple Regression). Τα αποτελέσματα θα συζητηθούν μέσα στο πλαίσιο της συμβουλευτικής επαγγελματικού προσανατολισμού.

Δραστηριότητες του Συμβουλευτικού Κέντρου Φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών κατά το διάστημα 1993-2000

*Χαρίλα Ν., Καλαντζή-Αζίζι Α.,
Καραδήμας Ε.*

Το Συμβουλευτικό Κέντρο Φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών (ΣΚΦ) παρουσιάζει δραστήριο έργο εδώ και μια δεκαετία. Στα πλαίσια του ΣΚΦ έχει υλοποιηθεί μια σειρά δραστηριοτήτων που αναφέρονται στις ανάγκες του φοιτητικού πληθυσμού του Πανεπιστημίου. Οι δραστηριότητες αυτές καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα από την παροχή ατομικής και ομαδικής συμβουλευτικής στήριξης, ως την κατασκευή καινοτόμων προγραμμάτων κοινοτικής παρέμβασης και την διερεύνηση των αναγκών και των ψυχολογικών χαρακτηριστικών των φοιτητών. Σε αυτή την αναρτημένη εργασία θα παρουσιαθούν αναλυτικά οι δραστηριότητες του ΣΚΦ για τα έτη 1993-2000. Συγκεκριμένα, θα γίνει αναφορά στον αριθμό των ατομικών συνεδριών και στο είδος των προβλημάτων που έτυχαν αντιμετώπισης, στη μορφή και το είδος των ομαδικών παρεμβάσεων, στα κυριότερα πορίσματα των ερευνητικών προσπαθειών, καθώς και στις λοιπές δράσεις του ΣΚΦ, όπως η δημιουργία δικτύου τηλεσυμβουλευτικής.

Μια κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση του τρόπου πρόσληψης της εργασίας από τη σπουδάζουσα νεολαία. Η επίδραση της εκπαιδευτικής κατεύθυνσης
Χρηστίδου Σ.

Πως προσλαμβάνει η σπουδάζουσα νεολαία την εργασία και πως η εκπαιδευτική κατεύθυνση διαφοροποιεί τις στάσεις της απέναντι στην εργασία;

Ένα δείγμα νέων (N=453) και των δύο φύλων, μαθητές από γυμνάσια (Α' τάξη) και λύκεια γενικής και τεχνικής κατεύθυν-

σης (Γ' τάξη) της Θεσσαλονίκης καθώς επίσης και φοιτητές (στο πτυχίο) από επιλεγμένα τμήματα σχολών του ΑΠΘ και του ΤΕΙΘ, απάντησαν σ' ένα ερωτηματολόγιο σχετικό με τα παραπάνω ζητήματα.

Στο σύνολο των προτάσεων του ερωτηματολογίου και για το σύνολο των ερωτώμενων, έγινε μια γραμμική ανάλυση σε κύριες συνιστώσες (του SPSS) με στόχο την εξέταση των διαστάσεων που οργανώνουν την κοινωνική αναπαράσταση της εργασίας.

Διαπιστώθηκε ότι η κοινωνική αναπαράσταση των ερωτώμενων για την εργασία αποτελείται από οκτώ διαστάσεις που κατατάσσονται με φθίνουσα σειρά ως εξής: αλτρουιστική-ηθική, συμβιβαστική, ωφελμιστική-καταναλωτική, δημιουργική, ωφελμιστική-χρηματική, επιβιωτική, κοινωνική και καταναγκαστική διάσταση.

Για την εξέταση των στάσεων των αποκρινόμενων απέναντι στις παραπάνω οκτώ διαστάσεις σε συνάρτηση με την εκπαιδευτική κατεύθυνση (γυμνάσιο, γενικά λύκεια-ΑΕΙ, τεχνικά λύκεια-ΤΕΙ), έγινε τμηματοποίηση του δείγματος με την εφαρμογή της ανάλυσης συστάδων (K means cluster analysis του SPSS).

Διαπιστώθηκε ότι οι στάσεις απέναντι στην εργασία διαφοροποιούνται ανάλογα με την εκπαιδευτική κατεύθυνση. Η στατιστική σημαντικότητα οφείλεται στις στάσεις των νέων της τεχνικής εκπαίδευσης και των μαθητών γυμνασίου.

[23] Στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών

Θεματική Συνεδρία

Η Διαταραχή Ελλειμματικής Προσοχής - Υπερκινητικότητας από την οπτική των εκπαιδευτικών

Δαβάζογλου Α., Κουραντζή Ε., Κόκκινος Κ.

Οι εκπαιδευτικοί καθημερινά αντιμετωπίζουν μαθητές, οι οποίοι παρουσιάζουν προβλήματα ελλειμματικής προσοχής και διαταραχές συμπεριφοράς όπως υπερκινητικότητα / παρορμητικότητα. Όμως είναι εκείνοι, οι οποίοι πρώτοι συγκεντρώνουν στοιχεία και πληροφορίες για τον κάθε μαθητή, συχνά αποφασιστικής σημασίας στη διαγνωστική και θεραπευτική προσέγγιση.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να μελετήσει και να καταγράψει τις αντιλήψεις των εκπαιδευτικών αναφορικά με τα χαρακτηριστικά του υπερκινητικού / παρορμητικού καθώς και του απρόσεκτου μαθητή. Αποσκοπεί ακόμη στο να εξετάσει τι πιστεύουν οι εκπαιδευτικοί για τις αιτίες που προκαλούν αυτές τις συμπεριφορές στους μαθητές. Τέλος, διερευνά την επίδραση ορισμένων δημογραφικών μεταβλητών (φύλο, ηλικία, χρόνια υπηρεσίας, τύπος σχολείου κ.α.) του δείγματος, στις αντιλήψεις τους σχετικά με το ερευνώμενο θέμα.

Το δείγμα αποτέλεσαν 100 εκπαιδευτικοί της α/θμιας, οι οποίοι συμπλήρωσαν ανώνυμο ερωτηματολόγιο.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων διαπιστώθηκε ότι:

1) Το προφίλ του υπερκινητικού / παρορμητικού και απρόσεκτου μαθητή όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των εκπαιδευτικών φαίνεται να συνάδει με τα χαρακτηριστικά που περιγράφουν την διαταραχή τα σύγχρονα διαγνωστικά κριτήρια.

2) Οι εκπαιδευτικοί αποδίδουν τα χαρακτηριστικά συμπεριφοράς αυτών των μαθητών σε δύο κυρίως παράγοντες: οικογενειακούς (πειθαρχία στο σπίτι...) και

κοινωνικούς (παλινδρόση).

3) Τα δημογραφικά στοιχεία δεν φαίνεται να διαφοροποιούν ιδιαίτερα τις απαιτήσεις των εκπαιδευτικών.

Τα ευρήματα αυτά ερμηνεύονται και συζητιούνται αναφορικά με τα δεδομένα της διεθνούς βιβλιογραφίας.

Μαθησιακές δυσκολίες: προκριματική αξιολόγηση με βάση τις εκτιμήσεις του Δασκάλου και των αποτελεσμάτων του Αθηνά Τεστ - Συγκριτική παρουσίαση Ζεργιώτης Α.

Η παρούσα έρευνα αφορά στην προκριματική αξιολόγηση της σχολικής επίδοσης μαθητών της Αε τάξης του Δημοτικού Σχολείου και στη διερεύνηση ύπαρξης μαθησιακών δυσκολιών ή στον εντοπισμό παιδιών σε κίνδυνο σχολικής αποτυχίας, με βάση τις εκτιμήσεις του Δασκάλου της τάξης τους και τα αποτελέσματα της χορήγησης του ΑθηνάΤεστ διάγνωσης μαθησιακών δυσκολιών.

Γίνεται συγκριτική παρουσίαση, αξιολόγηση και ανάλυση των αποτελεσμάτων.

Ως μέσα συλλογής, χρησιμοποιήθηκαν, ένα ερωτηματολόγιο, που κατασκευάστηκε για τη διερεύνηση και την αποτύπωση των εκτιμήσεων του δασκάλου της τάξης και το ΑθηνάΤεστ, διάγνωσης μαθησιακών δυσκολιών.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 86 παιδιά, μαθητές της Αε τάξης του δημοτικού σχολείου, από 60 σχολεία της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας και της Ελλάδας.

Τι βρίσκεται πίσω από ένα βαθμό; Περιγραφές Ελλήνων δασκάλων του Δημοτικού Σχολείου σχετικά με τα βαθμολογικά κριτήρια και τις πρακτικές τους.

Ζμπάινος Δ.

Οι έρευνες στον τομέα της βαθμολόγησης των μαθητών στο σχολείο, διεθνώς και ιστορικά, έχουν δείξει ότι οι σχολικοί βαθμοί αντιπροσωπεύουν τόσο ακαδημαϊκά όσο και μη ακαδημαϊκά χαρακτηριστικά των μαθητών. Αλλά και οι σύγχρονες έρευνες που έχουν εξετάσει τις πρακτικές και τα κριτήρια βαθμολόγησης των δασκάλων αποδεικνύουν ότι λίγα έχουν αλλάξει.

Η παρούσα έρευνα εξέτασε τα κριτήρια βαθμολόγησης και τις βαθμολογικές πρακτικές των Ελλήνων δασκάλων του Δημοτικού Σχολείου. Κατ' αρχήν, δεκαεπτά συνεντεύξεις με δασκάλους εξέτασαν την έκταση στην οποία εφαρμόζεται η νομοθεσία σχετικά με τη βαθμολόγηση στο δημοτικό σχολείο από τους δασκάλους, καθώς επίσης και τα πιθανά κριτήρια τα οποία θεωρούν ότι χρησιμοποιούν κατά τη βαθμολόγηση των μαθητών.

Η ανάλυση των συνεντεύξεων έδειξε ότι η βαθμολογία των μαθητών επηρεάζεται όχι μόνο από την ακαδημαϊκή επίδοση τους αλλά και από μη ακαδημαϊκά κριτήρια. Στην πρώτη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται τα κριτήρια που διαμορφώνουν τη συνολική εικόνα της επίδοσης των μαθητών, όπως η επίδοση σε γραπτές εξετάσεις, η συμμετοχή του μαθητή στην τάξη και η προετοιμασία του μαθητή στο σπίτι. Στην δεύτερη κατηγορία συμπεριλαμβάνονται κριτήρια όπως η οικογένεια του μαθητή, το γλωσσικό του επίπεδο, η νοημοσύνη, τα κίνητρα του μαθητή, η συμπεριφορά, οι προσωπικές συμπάθειες του δασκάλου, το γεγονός ότι η επίδοση σε ένα γνωστικό αντικείμενο μπορεί να επηρεάζει τη βαθμολόγηση σε άλλο, καθώς και τοπικοί παράγοντες.

Πάνω στη βάση των συνεντεύξεων σχεδιάστηκε ένα ερωτηματολόγιο έτσι ώστε να μελετηθεί μεγαλύτερο δείγμα δασκά-

λων. Τετρακόσιοι εβδομήντα δύο δάσκαλοι του δημοτικού και των δύο φύλων, εργαζόμενοι σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, με διαφορετική πείρα και εκπαίδευση συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο. Η ανάλυσή τους έδειξε το βαθμό στον οποίο επηρεάζονται κατά τη βαθμολόγηση των μαθητών τους από τα κριτήρια που εμφανίστηκαν στις συνεντεύξεις, και τις διαφορές που εμφανίζουν μεταξύ τους. Τέλος, ανάλυση παραγόντων των κριτηρίων αυτών, ανάλογα με τις απαντήσεις των δασκάλων, επέτρεψε τη διαμόρφωση ενός μοντέλου των παραγόντων που επηρεάζουν τη βαθμολόγηση, το οποίο μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για ερμηνεία του τελικού βαθμού που λαμβάνουν οι μαθητές.

Οι εκτιμήσεις της προβληματικής συμπεριφοράς μαθητών από δασκάλους και συνομηλίκους

Κωνσταντινίδου Ζ.

Σε αυτή την έρευνα μελετάται, η εκτίμηση της προβληματικής συμπεριφοράς τόσο από τους δασκάλους όσο και από τους συνομηλίκους συμμαθητές, σε μια προσπάθεια σύγκρισης των μέσων όρων των βαθμολογιών τους, ως προς την παρατηρούμενη συχνότητα και σοβαρότητα των συμπτωμάτων της. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε το Behavior Problem Checklist των Quay & Peterson (1970), προσαρμοσμένο για τον ελληνικό πληθυσμό (Ερωτηματολόγιο Συμπτωμάτων Προβληματικής Συμπεριφοράς Ε.Σ.Π.Σ., Παρασκευόπουλος και Λεούση 1975).

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 163 μαθητές της Εα τάξης δημοτικών σχολείων του Δήμου Αθηναίων, καθώς και οι 8 δάσκαλοι των αντίστοιχων τμημάτων.

Μελετήθηκε η εκτίμηση της προβληματικής συμπεριφοράς σε 4 βασικούς άξονες, (αντικοινωνική συμπεριφορά, υπερβολική αναστολή – νευρώση, ανεπάρκεια – ανωρι-

μότητα, ψυχοσωματικά συμπτώματα), όπως αναφέρονται στο Ε.Σ.Π.Σ., καθώς για κάθε μαθητή του δείγματος, υπήρχε μια αναφορά από τον δάσκαλο και μία από το διπλανό συμμαθητή του. Τα αποτελέσματα εξετάστηκαν, επίσης, και σε σχέση με δημογραφικούς παράγοντες.

Τα αποτελέσματα φανερώνουν ότι οι μαθητές είναι πιο ευαίσθητοι κριτές και πιο ενημερωμένοι σε σχέση με τις μορφές της συμπεριφοράς των συμμαθητών τους, οι οποίες εκτείνονται σε ένα φάσμα πιο ευρύ από τη μαθησιακή διαδικασία, ενώ οι δάσκαλοι παρουσιάζουν ενημερότητα μόνο σε συμπεριφορές εξωτερικής ή σε όσα συμπτώματα σχετίζονται στενά με τη μαθησιακή διαδικασία. Επιπρόσθετα και οι δύο κριτές χρησιμοποιούν διαφορετικά κριτήρια στις εκτιμήσεις τους.

Οι απόψεις των εκπαιδευτικών για την αντιμετώπιση των προβλημάτων συμπεριφοράς: μια εμπειρική προσέγγιση

Μαυροπούλου Σ., Παντελιάδου Σ.

Η παρούσα μελέτη είχε ως στόχο να προσεγγίσει εμπειρικά τις ακόλουθες ερωτήσεις: α) ποιοι είναι οι τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων συμπεριφοράς που οι εκπαιδευτικοί προτείνουν ως πιο κατάλληλους ή μη, β) αν υπάρχει συσχέτιση της ικανότητας χειρισμού των προβλημάτων συμπεριφοράς και των παρεμβάσεων που επιλέγουν οι εκπαιδευτικοί, και γ) αν υπάρχει σχέση της διδακτικής εμπειρίας και του φύλου των εκπαιδευτικών με τις μορφές αντιμετώπισης των προβλημάτων συμπεριφοράς.

Μεθοδολογία: Στην έρευνα συμμετείχαν 263 εκπαιδευτικοί που συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο που περιελάμβανε: α) ένα σύνολο από δεκαπέντε προτάσεις-τρόπους αντιμετώπισης (κλίμακα αξιολόγησης της συμφωνίας/ διαφωνίας: «1-4») της προβληματικής συμπεριφοράς ενός παιδιού

(vignette) και β) την Κλίμακα Χειρισμού Προβλημάτων Συμπεριφοράς (Teacher Manageability Scale) του Safran, που περιλαμβάνει 42 συμπεριφορές που κατηγοριοποιούνται σε 9 ομάδες προβλημάτων συμπεριφοράς.

Αποτελέσματα: Οι εκπαιδευτικοί διαφώνησαν απόλυτα ότι η χρήση σωματικής βίας και ο αποκλεισμός του μαθητή από δραστηριότητες είναι οι τρόποι που οι ίδιοι θα επέλεγαν για να αντιμετωπίσουν προβλήματα συμπεριφοράς. Αντίθετα, συμφώνησαν απόλυτα ότι θα χρησιμοποιούσαν την ενθάρρυνση, τη συζήτηση και την ενημέρωση των γονιών του παιδιού. Επιπλέον, οι αντιλήψεις των εκπαιδευτικών ως προς την χρήση τρόπων για την αντιμετώπιση προβλημάτων συμπεριφοράς βρέθηκαν ότι διαφοροποιούνται σημαντικά σε σχέση με το φύλο τους (και όχι σε σχέση με την διδακτική εμπειρία).

Τέλος, οι εκπαιδευτικοί που δήλωσαν ότι έχουν μεγαλύτερη ικανότητα στον χειρισμό προβλημάτων συμπεριφοράς είχαν την τάση να προτιμούν τους θετικούς τρόπους αντιμετώπισης. Αντίθετα, οι εκπαιδευτικοί με χαμηλότερη ικανότητα χειρισμού των προβλημάτων συμπεριφοράς φάνηκε ότι προτιμούν τους αρνητικούς τρόπους παρέμβασης.

Στάσεις και αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών Δωδεκανήσου και Κυκλάδων σχετικά με την αξιολόγησή τους

Τσίνας Ε., Φωτεινός Ν., Γεωργακοπούλου Α., Γεωργάς Π., Αλειφέρη Ν., Ξανθάκου Π., Καίλα Μ.

Την τελευταία δεκαετία γίνονται διάφορες προσπάθειες συγκρότησης ή μεταρρύθμισης της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών συστημάτων. Οι λειτουργίες της αξιολόγησης έχουν φυσικά να κάνουν με το ρόλο του σχολείου και της εκπαίδευσης γενικότερα. Η αναγκαιότητα, εξεύρεσης ενός κατάλλη-

λου τύπου αξιολόγησης, και στη χώρα μας τα τελευταία χρόνια, κερδίζει έδαφος. Οι όλο και περισσότεροι μειωμένοι πόροι που διατίθενται για την εκπαίδευση, απαιτούν ορθολογικό καταμερισμό και οικονομία, που θα βασίζεται στην αποτελεσματικότητα και θα στοχεύει στην αποδοτικότητα των εκπαιδευτικών πρακτικών αλλά και των παραγόντων (έμφυχων και άψυχων) που μετέχουν στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Ειδικότερα, αξιολογικά μοντέλα για εκπαιδευτικούς υπήρξαν κατά καιρούς αρκετά, διεθνώς, όπως «αξιολόγηση με βάση τα χαρακτηριστικά του καλού εκπαιδευτικού», «αξιολόγηση με βάση την επίδοση του μαθητή», «αξιολόγησης μέσω τρίτων», «αξιολόγηση κατόπιν συμφωνίας», «αυτοαξιολόγηση» κ.ο.κ.

Πολύς λόγος γίνεται και γινόταν και στο παρελθόν τόσο για την αναγκαιότητα όσο και για τους βαθύτερους στόχους και σκοπούς της αξιολόγησης των εκπαιδευτικών, για το αν πρέπει να αξιολογούνται ή όχι, και σε τι αποσκοπεί μια τέτοιου είδους ενέργεια. Απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα έγινε προσπάθεια να απομονωθούν σε μια έρευνα που σαν πρωταρχικό στόχο είχε να ανιχνεύσει τάσεις στις στάσεις και τις αναπαραστάσεις, αλλά και και προτάσεις των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης των Δωδεκανήσων και των Κυκλάδων σχετικά με την αξιολόγησή τους. Η συγκέντρωση των δεδομένων έγινε με ερωτηματολόγιο και η στατιστική ανάλυσή τους (μετά την εισαγωγή τους σε H/Y) διενεργήθηκε με το στατιστικό πακέτο SPSS (v. 10,0).

Εναισθητοποίηση εκπαιδευτικών σε θέματα ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση: στοχεύοντας στην προσωπική και επαγγελματική αλλαγή
Φρόση Α., Δεληγιάννη - Κουϊμτζή Β.

Στόχος της εισήγησης είναι να περιγραφεί:

(α) μια προσπάθεια επιμόρφωσης-ευαισθητοποίησης εκπαιδευτικών σε θέματα ισότητας των φύλων στην εκπαίδευση και ταυτοτήτων φύλου, και

(β) τα αποτελέσματά της.

Στην επιμόρφωση, κατά την οποία εφαρμόστηκε το μοντέλο «ο εκπαιδευτικός ως ερευνητής» που εντάσσεται στην έρευνα δράσης, πήραν μέρος 40 εκπαιδευτικοί Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης, 20 γυναίκες και 20 άνδρες.

Στόχος των μετρήσεων που πραγματοποιήθηκαν πριν και μετά την επιμόρφωση ήταν: α) ο εντοπισμός του βαθμού της αλλαγής των απόψεων του συνόλου των εκπαιδευτικών γύρω από μια σειρά μεταβλητών (βαθμός ευαισθητοποίησής τους σε θέματα ισότητας, ύπαρξη ανδρικών και γυναικείων επαγγελματιών, σχολικές επιδόσεις αγοριών και κοριτσιών, στερεότυπες αντιλήψεις για τα αγόρια και τα κορίτσια, στερεότυπες αντιλήψεις για το ρόλο ανδρών και γυναικών στην οικογένεια, χαρακτηριστικά του πετυχημένου άνδρα και της πετυχημένης γυναίκας) και (β) η ανίχνευση διαφορών στο βαθμό της αλλαγής των απόψεων ανδρών και γυναικών εκπαιδευτικών γύρω από τα παραπάνω ζητήματα.

Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων έγινε με διερευνητική ανάλυση παραγόντων και συγκρίσεις μεταξύ πρώτης και δεύτερης μέτρησης. Η συζήτηση των αποτελεσμάτων δίνει έμφαση στον τρόπο με τον οποίο ο παράγοντας φύλο επηρεάζει την τοποθέτηση των εκπαιδευτικών απέναντι στις διαδικασίες αλλαγής, τόσο σε προσωπικό, όσο και επαγγελματικό επίπεδο.

[24] Μελετώντας τον λόγο στην ψυχολογική έρευνα και πρακτική Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: Μπίμπου-Νάκου Ι., Κωνσταντινίδου Ε.

Συζητητής: Μποζατζής Ν.

Η πρόταση για το συγκεκριμένο συμπόσιο καταγράφει, ως ένα βαθμό, την πορεία όσων συμμετείχαν σε μια αναγνωστική ομάδα που διαλέγεται μεταξύ διαφορετικών ερευνητικών πεδίων και χρησιμοποιεί ποικίλες προσεγγίσεις της ανάλυσης λόγου. Αναλυτικότερα, η κυρία Φίγγου επιχειρεί μια κριτική προσέγγιση στις παραδοσιακές ερμηνείες που διερευνούν τη σχέση των στερεοτύπων και της προκατάληψης. Χρησιμοποιώντας ως μέθοδο την ανάλυση λόγου, εξετάζει τη δόμηση και τη λειτουργία των στερεοτύπων ως προσωπικών πεποιθήσεων και ως πολιτισμικά διαθέσιμων αναπαραστάσεων. Η κυρία Τσέλιου παρουσιάζει ένα ερευνητικό παράδειγμα από τη συνεργασία της με ετερόφυλα ζευγάρια μικτής εθνικότητας. Ο συστημικός τρόπος σκέψης σε θεραπευτικό πλαίσιο συναντά τις ποιοτικές μεθοδολογίες σε αντίστοιχο ερευνητικό πλαίσιο και η ερευνήτρια συζητά τις πολλαπλές προοπτικές που εμφανίζονται κατά τη διαδρομή της ερευνητικής μελέτης. Τα επόμενα δυο παραδείγματα στηρίζονται στη μεταφεμινιστική προσέγγιση και χρησιμοποιούν την ανάλυση λόγου σε δυο διαφορετικά πλαίσια. Το πρώτο της κυρίας Παπαθανασίου και του κύριου Τσονίδη αναφέρεται στο λόγο των κακοποιημένων γυναικών σχετικά με την απόδοση νοήματος στις εμπειρίες της βίας μέσα στην οικογένεια όπως αυτός αποτυπώνεται στο λόγο/ λόγους περί ανδρικής κυριαρχίας και στις κοινωνικές κατασκευές. Το δεύτερο παράδειγμα παρουσιάζεται από την κυρία Λιανού και αφορά τους λόγους και τα θεσμικά πλαίσια με τα οποία εμπλέκονται γυ-

ναίκες που επιλέγουν ή όχι να κάνουν παιδιά, προσεγγίζοντας τη μητρότητα ως κοινωνική κατασκευή. Η *κυρία Αυδή* επιχειρεί να διερευνήσει την πορεία της «θεραπευτικής αλλαγής» ως κοινό πεδίο διαπραγμάτευσης των συμμετεχόντων και του πλαισίου της οικογενειακής θεραπευτικής σχέσης που στηρίζεται στη συστημική σκέψη. Τέλος, η μελέτη της *κυρίας Γκέσσογλου* (σε συνεργασία με την κυρία Μπίμπου) αντιπαρβαλλάεται προς τις περισσότερες «ενήλικες» προσεγγίσεις για τον εντοπισμό της «δύσκολης» συμπεριφοράς στο σχολείο και ενδιαφέρεται να κατανοήσει τις διηγήσεις των παιδιών-μαθητών σχετικά με τη «δύσκολη συμπεριφορά», καθώς και τη διαπραγμάτευση ενεργητικού νοήματος από την πλευρά τους.

Χρησιμοποιώντας την ανάλυση λόγου στη μελέτη των στερεοτύπων και της προκατάληψης
Φίγγου Ε.

Η "προκατάληψη" τόσο στην κοινωνικο-ψυχολογική βιβλιογραφία όσο και στην καθημερινή χρήση του όρου τείνει να συνδέεται με τα στερεότυπα. Η υπεργενίκευση κάποιων αρνητικών χαρακτηριστικών της εξωομάδας θεωρείται αναγκαία (αν και όχι πάντα απαραίτητη) προϋπόθεση για την εκδήλωση της προκατάληψης απέναντι σε αυτή. (πβλ. Brown, 1995). Η σχέση προκατάληψης και στερεοτύπων έχει πρόσφατα επανεξεταστεί από μελέτες που τείνουν να διακρίνουν ανάμεσα σε εκείνη τη χρήση στερεοτύπων που βασίζεται σε προσωπική πεποίθηση και σε αυτή που απλώς αντανάκλα την ύπαρξη (διαθεσιμότητα) των στερεοτύπων με μια πολιτισμική κοινότητα (stereotypes as personal beliefs vs stereotypes as cultural representations) (Devine, 1989; Devine et al., 1991). Οι τελευταίοι υποστηρίζουν ότι η γνώση ενός στερεοτύπου δεν συνεπάγεται αναγκαστι-

κά την υιοθέτησή του και ότι τα στερεότυπα ως προσωπικές πεποιθήσεις αποτελούν ασφαλέστερο προβλεπτικό παράγοντα της προκατάληψης. Η παρούσα μελέτη, υιοθετώντας την προσέγγιση της ανάλυσης λόγου, εξετάζει τη χρησιμότητα της διάκρισης που αναφέρεται παραπάνω και υποστηρίζει ότι κατά την ενεργητική δόμηση και χρήση των στερεοτύπων (active construction and deployment) στο λόγο, διαφορετικές "κατασκευές" του ίδιου στερεοτύπου (ως προσωπική πεποίθηση και ως πολιτισμικά διαθέσιμη αναπαράσταση) μπορεί να χρησιμοποιούνται για τον ίδιο σκοπό.

Ο/Η ερευνητής/τρια ως "συμμετέχων παρατηρητής": η διαδρομή μιας μελέτης των ετερόφυλων σχέσεων ανάμεσα σε συντρόφους μικτής εθνικότητας με οδηγό την grounded theory
Τσέλιου Ε.

Στη συγκεκριμένη ανακοίνωση θα προσπαθήσω να περιγράψω τη μέχρι τώρα διαδρομή, αλλά και τους ενδιάμεσους σταθμούς, μιας ερευνητικής μελέτης που βρίσκεται σε εξέλιξη και αφορά ετερόφυλα ζευγάρια Ελλήνων/ίδων-Αγγλων/ίδων που ζουν στη Θεσσαλονίκη και το Λονδίνο. Θα προσπαθήσω να δείξω πώς η χρήση μιας ποιοτικής ερευνητικής μεθοδολογίας, της grounded theory, μου παρείχε το "εργαλείο" για να διερευνήσω την αρχική ερευνητική μου υπόθεση αλλά και να εστιάσω σε περιοχές με αναλυτικό ενδιαφέρον. Θα περιγράψω πώς η μέθοδος αυτή, στην κατασκευαστική της εκδοχή, μου έδωσε τη δυνατότητα, ενσωματώνοντας και τη συστημική μου οπτική, να δω την όλη διαδρομή ως μια διαδικασία συν-κατασκευής ανάμεσα σε μένα και τους/τις συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα. Τέλος, θα συζητήσω τα ερωτήματά μου γύρω από τις δυνατότητες και τους περιορισμούς της συγκεκριμένης μεθοδολογίας με στίξη στις ιδέες μου για μια διαφορετική συ-

νέχεια της διαδρομής της συγκεκριμένης ερευνητικής μελέτης.

Μιλώντας για την οικογενειακή βία: αναφορές κακοποιημένων γυναικών για τη βία μέσα στην οικογένεια

Παπαθανασίου Μ., Τσονίδης Α.

Η ενδοοικογενειακή βία έχει σε μεγάλο βαθμό εξεταστεί αγνοώντας την οπτική του φύλου και αποσιωπώντας σχέσεις εξουσίας και ανισότητας μεταξύ των φύλων, οι οποίες συντελούν στην άσκηση βίας κατά των γυναικών. Με τη σειρά τους οι περισσότερες φεμινιστικές προσεγγίσεις δεν έχουν διερευνήσει τη συμβολική διάσταση της βίας κατά των γυναικών και τους τρόπους που αυτή ασκείται μέσω του λόγου της ανδρικής κυριαρχίας και των κοινωνικών κατασκευών που δρουν νομιμοποιητικά υπέρ της. Η παρούσα έρευνα επιχειρεί να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο γυναίκες που υφίστανται κακοποίηση από το σύντροφό τους εξηγούν, νοηματοδοτούν και συγκροτούν μέσω του λόγου την εμπειρία τους. Ως δείγμα της έρευνας χρησιμοποιούνται απομαγνητοφωνημένες συνεδρίες συμβουλευτικής με κακοποιημένες γυναίκες, οι οποίες αναλύονται με τη μέθοδο της ανάλυσης λόγου. Έμφαση δίνεται στην εξέταση των ρητορικών στρατηγικών και πρακτικών που χρησιμοποιούν οι γυναίκες στις αναφορές τους και η λειτουργία τους σε σχέση με ευρύτερες κοινωνικές κατασκευές οι οποίες δρουν ως λόγος νομιμοποίησης και δικαιολόγησης της ανδρικής βίας.

Η κοινωνική κατασκευή της μητρότητας: το ζήτημα της γυναικείας επιλογής στη (μη) μητρότητα

Λιανού Κ.

Η είσοδος στην μητρότητα αποτελεί μια

απόφαση προσδιορισμού ενός ρόλου που σηματοδοτεί την εμπλοκή των γυναικών όχι μόνο με τα παιδιά, αλλά και με συσχετιζόμενα θεσμικά δίκτυα. Η φεμινιστική έρευνα εστιάζει, κατά κύριο λόγο, στις εμπειρίες της μητρότητας με τρόπους που θεωρούν ως δεδομένη την επιθυμία για μητρότητα. Δεν απαντά, ωστόσο, στο ερώτημα του αν οι γυναίκες επιλέγουν ή όχι να γίνουν μητέρες. Με θεωρητικό πλαίσιο τον σύγχρονο μεταδομισμό και την προοπτική του για την μητρότητα ως κατασκευασμένη μέσα από το δημόσιο λόγο και υλικές πρακτικές, θα επιχειρήσω να διερευνήσω σε ποιο βαθμό υπάρχει «ατομική» απόφαση, και πώς αυτή συνδέεται με τα κυρίαρχα συστήματα λόγων, τα αντίστοιχα θεσμικά μοτίβα μητρότητας και τις κανονικοποιητικές πρακτικές που υιοθετούνται. Επιπλέον, ενδιαφέρομαι για τη διεργασία λήψης αποφάσεων εκ μέρους των γυναικών για το αν θα κάνουν παιδιά σε σχέση με την προσωπική κατασκευή της μητρότητας (κοινωνικός κονστρουκτιονισμός). Θεωρώ πως η συμμετοχική συνέντευξη με Ελληνίδες που επιλέγουν τη μη-μητρότητα επιτρέπει από την μια πλευρά, την άρθρωση λόγου σχετικά με τη διαπραγμάτευση μιας τέτοιας επιλογής από τις συμμετέχουσες, και από την άλλη πλευρά, την χρήση της ανάλυσης λόγου με τη δυνατότητα αναστοχαστικότητας από την πλευρά μου ως ερευνήτριας.

Η μελέτη της συστημικής ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας μέσα από την ανάλυση λόγου

Αυδή Ε.

Εξετάζεται η εφαρμογή και η χρησιμότητα της μεθόδου ανάλυσης λόγου (discourse analysis) στη μελέτη της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας. Με βάση τους "λόγους" του/της θεραπευτή/τριας και της οικογένειας σε συνεδρίες μιας οικογενειακής-συστημικής θεραπείας διερευνάται η πο-

ρεία της αλλαγής όπως εκφράζεται στο επίπεδο του λόγου και η διαδικασία συγκατασκευής των "θεραπευτικών συζητήσεων".

Συζητώντας για τη "δύσκολη" συμπεριφορά στο σχολείο: κοινές και/ή διαφορετικές αφηγήσεις παιδιών και εκπαιδευτικών

Γκέσογλου Ε., Μπίμπου - Νάκου Ι.

Η μελέτη προσπαθεί να καταλάβει το πώς παιδιά σχολικής ηλικίας περιγράφουν τις εμπειρίες τους για την αναγνώριση της «δύσκολης συμπεριφοράς» στο σχολείο και την αντιμετώπισή της από όσους συμμετέχουν κατά τη διάρκεια της εκδήλωσής της. Οι περισσότερες ψυχολογικές θεωρίες έχουν προσδιορίσει τα παιδιά σε μια θέση εξάρτησης, ευαλωσιμότητας, και ανεπάρκειας, όπου συχνά οι ενήλικες ενεργοποιώντας συγκεκριμένες πολιτικές και πρακτικές *επάνω στα, για ή μαζί με* τα παιδιά αναλαμβάνουν να τα κατευθύνουν προς την ενηλικίωση μέσα από επισφαλείς διαδρομές. Περισσότερο από τις περιγραφές των παιδιών για το πώς αναγνωρίζουν και βιώνουν αντίστοιχες «δύσκολες συμπεριφορές», μας ενδιαφέρει η αναζήτηση ερμηνειών για το πώς τα ίδια τα παιδιά σηματοδοτούν τις εμπειρίες τους και σε ποιο βαθμό διαπραγματεύονται ενεργητικά και, συχνά, αντιστέκονται στις κοινωνικές κατασκευές της παιδικής ηλικίας που τους είναι διαθέσιμες. Μέσα από ομαδικές συνευξείς των παιδιών, επιχειρούμε να συνδέσουμε τις ιστορίες των παιδιών και των ενηλίκων σχετικά με την εμφάνιση/ διατήρηση μιας «δύσκολης συμπεριφοράς» στο σχολείο. Επιπλέον, προσπαθούμε να κατανοήσουμε κατά πόσο ο κοινωνικός κόσμος των παιδιών καθορίζεται από τους ενήλικες είτε τοπικά (σπίτι, σχολείο, γειτονιά), είτε μέσα από κοινωνικές και πολιτικές πρακτικές που απευθύνονται στην παιδική ηλικία. Η σύγκριση των αναφορών των παιδιών με αυτές των εκπαιδευτικών, μας

επιτρέπει να προσδιορίσουμε, ως ένα βαθμό, τη συγκεκριμένη θέση των παιδιών στην κοινωνική δράση και αποτελούν παράδειγμα σύνδεσης του εμπειρικού με το θεωρητικό, όπως έχει υποστηριχθεί από τις «νέες» μελέτες της παιδικής ηλικίας (κοινωνιολογία, ανθρωπολογία).

[25] Ψυχολογική Ορολογία

Συνάντηση Εργασίας

Οργανωτής: Δ.Σ. της ΕΛ.Ψ.Ε.

Ομιλητές: Εκπρόσωποι των Κλάδων της ΕΛ.Ψ.Ε.

Συνάντηση εκπροσώπων των Κλάδων της ΕΛ.Ψ.Ε. για να συζητηθούν τρόποι, μηχανισμοί οι οποίοι θα εξασφάλιζαν τη συμφωνία και κοινώς αποδεκτή χρήση της ψυχολογικής ορολογίας.

[26] **Κοινωνικός αποκλεισμός -
Κοινωνική συνηγορία
Κοινοτικές πολιτικές**

Θεματική Συνεδρία

Η στάση των κατοίκων της Λέρου απέναντι στις εξωνοσοκομειακές δομές
Αρβανιτίδης Α., Ηλιοπούλου Α.

Η παρούσα εργασία αναφέρεται στη στάση που κράτησαν οι κάτοικοι της Λέρου απέναντι στα προστατευόμενα διαμερίσματα, τα οποία δημιουργήσαμε κατά τη διάρκεια του 2000 στο νησί της Λέρου.

Το γεγονός και μόνο ότι το ένα πέμπτο, περίπου, των κατοίκων του νησιού εργάζεται στο Κρατικό Θεραπευτήριο, καθώς και το ότι εδώ και αρκετά χρόνια υπάρχουν και άλλες παρόμοιες δομές εφησύχασε την επιστημονική ομάδα στην αρχή. Θεωρήθηκε ότι δεν ήταν απαραίτητη κάποιοι είδους παρέμβαση στην κοινότητα. Δυστυχώς απεδείχθη το αντίθετο. Αφού πρώτα υπήρξαν δυσκολίες να καμφθούν οι αντιστάσεις που προέβαλλε ο κόσμος ώστε να αποδεχθεί τις νέες δομές που δημιουργήθηκαν, αποφασίστηκε να μελετηθεί η στάση αυτή της κοινότητας.

Στόχος της ομάδας εργασίας ήταν να εξετάσει τις ανησυχίες του κόσμου και να διερευνήσει τι πιστεύει ο κόσμος για τους ψυχικά άρρωστους. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο ανώνυμο, αυτοσυμπληρούμενο, το οποίο μοιράστηκε πόρτα-πόρτα και η συμπλήρωσή του έγινε παρουσία επιστημονικού προσωπικού για τυχόν διευκρινιστικές ερωτήσεις.

Τέλος, μαζί με την παρουσίαση των αποτελεσμάτων του ερωτηματολογίου θα γίνει αναφορά στον τρόπο με τον οποίο έγινε η επιλογή των ασθενών που τοποθετήθηκαν στις εξωνοσοκομειακές δομές. Θα γίνει σύγκριση της εντύπωσης που έχει σχηματίζει ο κόσμος για τους «ένοικους» -

ασθενείς, με το ποιοι πραγματικά είναι, ως κλινικές περιπτώσεις.

Διαμορφώνοντας την κοινοτική κοινωνική πολιτική. Αποτελέσματα μιας επιδημιολογικής έρευνας σε έναν αθηναϊκό Δήμο
Ευθυμίου Κ., Καλαντζή - Αζίζι Α., Μαδιανός Μ.

Η ιδεολογία της κοινοτικής ψυχικής υγιεινής ενσωματώνει τη διαδικασία συμμετοχής της ίδιας της κοινότητας στη διάδοση αυτής της ιδεολογίας.

Στον τομέα των υπηρεσιών ψυχικής υγιεινής, η ανάγκη για τη συμμετοχή της κοινότητας στον σχεδιασμό και την διεξαγωγή προληπτικών προγραμμάτων με στόχο την προαγωγή της ψυχικής υγείας των κατοίκων είναι μεγάλη.

Ο πυρήνας της επίτευξης της προαγωγής της υγείας είναι το τρίπτυχο: "διευκολύνω - μεσολαβώ - υποστηρίζω" με την ενίσχυση της κοινοτικής δράσης και παράλληλα με τη διαμόρφωση μιας κοινοτικής κοινωνικής πολιτικής. Η παρέμβαση ξεκινάει από την επισήμανση των αναγκών και την διατύπωση των στόχων με την χρήση των επιδημιολογικών μεθόδων και τη χρήση αντικειμενικών στοιχείων σε αντίθεση με τα υποκειμενικά στοιχεία του πληθυσμού. Έχοντας επισημάνει τα κίνητρα και τις αντιστάσεις οι επαγγελματίες της υγείας προχωρούν στη κοινοποίηση των πληροφοριών και στο σχεδιασμό των αποφάσεων.

Ο Δήμος Μελισσίων Αττικής, στα πλαίσια της άνωθεν συλλογιστικής, συμφώνησε να διεξαχθεί επιδημιολογική έρευνα σκοπιμότητας σχετικά με την πρόθεσή του να δημιουργήσει ένα Κοινοτικό Κέντρο Ψυχικής Υγιεινής.

Στα πλαίσια της παρουσίασης θα περιγραφούν τα προκαταρκτικά ευρήματα της έρευνας επί δείγματος 754 οικογενειών (10% του πληθυσμού) αναφορικά με την άποψη του πληθυσμού απέναντι στην δημι-

ουργία ενός Κ.Ψ.Υ., την στάση τους απέναντι στην ψυχική υγεία και διάφορα επιδημιολογικά ευρήματα βάσει έξι ερωτηματολογίων που κλήθηκαν να συμπληρώσουν.

Τύπος δραστηριότητας και καταθλιπτική συμπτωματολογία στους ηλικιωμένους
Κλεφτάρας Γ., Καραμπατζιάκης Κ., Εργελετζής Σ.

Προηγούμενες έρευνες μας εκτός Ελλάδας επιβεβαιώνουν τη συμπεριφορική θεωρία του Lewinsohn σύμφωνα με την οποία το επίπεδο των θετικών ενισχύσεων που δέχεται ένα ηλικιωμένο άτομο από τις δραστηριότητες μέσα στις οποίες εμπλέκεται παίζει καθοριστικό ρόλο για την ανάπτυξη ή μη καταθλιπτικών συμπτωμάτων. Στη παρούσα έρευνα γίνεται προσπάθεια αφενός να επαναεπιβεβαιωθούν αυτά τα αποτελέσματα και σε ελληνικό πληθυσμό ηλικιωμένων και αφετέρου πηγαίνοντας ένα βήμα πιο πέρα να μελετηθούν οι τύποι και τα είδη των ευχάριστων δραστηριοτήτων που ενδεχομένως συνδέονται με τα καταθλιπτικά συμπτώματα. Ένα δείγμα 100 ηλικιωμένων ατόμων από τα ΚΑΠΗ και τα Κέντρα Φιλίας της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας έλαβαν μέρος σ' αυτή την έρευνα συμπληρώνοντας: α) το Ερωτηματολόγιο της Αυτοεκτιμώμενης Καταθλιπτικής Συμπτωματολογίας και β) το Ερωτηματολόγιο των Ευχάριστων Δραστηριοτήτων. Οι 66 προτάσεις-δραστηριότητες του τελευταίου ερωτηματολογίου ταξινομήθηκαν σε 14 κατηγορίες-τύπους δραστηριοτήτων. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν τη σχέση μεταξύ δραστηριοτήτων και κατάθλιψης στους ηλικιωμένους και δείχνουν ξεκάθαρα ότι δεν έχουν όλοι οι τύποι δραστηριοτήτων τον ίδιο αντίκτυπο στην κατάθλιψη. Αναλυτικότερα οι τύποι δραστηριοτήτων που κατ' εξοχήν συνδέονται με την κατάθλιψη έχουν σχέση με: α) Έκφραση αγάπης, β) Χαλάρωση-Ρομαντισμός, γ) Ανεξαρτησία-Δημι-

ουργικότητα, δ) Ικανότητα-Αποτελεσματικότητα και ε) Διαπροσωπικού χαρακτήρα δραστηριότητες. Με βάση τα παραπάνω δεδομένα είναι δυνατόν να προωθηθεί αποτελεσματικότερα η πρόληψη και η αντιμετώπιση της κατάθλιψης στους ηλικιωμένους.

Η φιλοσοφία της ενδυνάμωσης στο τομέα της ψυχικής υγείας
Κοκαλιάση Ε.

Η συγκριτική αυτή μελέτη πραγματοποιήθηκε στην Αγγλία, Ολλανδία και Ελλάδα το 1999-2000. Αναφέρεται στη φιλοσοφία της 'Ενδυνάμωσης' και στην εφαρμογή της στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας.

Η μελέτη έγινε με δομημένες συνεντεύξεις που απευθύνθηκαν σε διευθυντές 'ξενώνων' και σκόπευε να διερευνήσει τα επίπεδα γνώσεων τους σε σχέση με τις ατομικές και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις του όρου της ενδυνάμωσης.

Η υπόθεση της μελέτης είναι να ελέγξει αν υπάρχει σχέση μεταξύ μεταξύ της γνώσης της φιλοσοφίας της ενδυνάμωσης και της θετικής παροχής υπηρεσιών στους ξένους για άτομα με ψυχιατρικές εμπειρίες.

Ο όρος ενδυνάμωση έχει μετετραπεί σε καθοδηγητική φιλοσοφία στο τομέα ψυχικής υγείας και στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού. Είναι ιδιαίτερα πολυδιάστατος όρος. Σχετίζεται με θετική αυτοεκτίμηση, αυτεπάρκεια, αυτοπεποίθηση, και αυτοέλεγχο. (Rappaport 1984, Payne 1997, Salzer 1997)

Επίσης έχει και κοινωνικοπολιτικές διαστάσεις που αναφέρονται στις σχέσεις δύναμης και ανάγκης για κοινωνική αλλαγή. Στις υπηρεσίες ψυχικής υγείας αυτό μεταφράζεται σε μια διαδικασία όπου δίνεται στο εξυπηρετούμενο η ευκαρία να συμμετάσχει ενεργά στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, στο σχεδιασμό και δημιουργία των υπηρεσιών των οποίων είναι χρήστης. (Anthony 1994, Deegan 1992, Gilbert

1995, Katz 1984, Pinderhughes 1989)

Τα αποτελέσματα της μελέτης δεν είναι αντιπροσωπευτικά παρά μόνο για το συγκεκριμένο δείγμα. Η υπόθεση επαληθεύτηκε και έδειξε ότι η κατανόηση της ενδυνάμωσης μπορεί να συμβάλλει καταλυτικά στην εξέλιξη των υπηρεσιών. Αντιθέτως η έλλειψη κατανόησης αυτής της φιλοσοφίας μπορεί να συμβάλλει στη στασιμότητα των υπηρεσιών ή όπως υποστηρίζει και ο Riger (1993) στη δημιουργία της 'παράισηση της ενδυνάμωσης' όπου απουσιάζει ουσιαστική ανακατανομή του κεφαλαίου της δύναμης. Επίσης πολλά ενδιαφέροντα σημεία αναδύθηκαν που προσφέρονται για περαιτέρω μελέτη.

Μεθοδολογία αξιολόγησης βιωματικής εκπαίδευσης στα πλαίσια κοινοτικών προγραμμάτων πρόληψης και προαγωγής της υγείας
Λαμπίδη Α.

Στην παρούσα εισήγηση, καταγράφεται η εμπειρία από πιλοτικές εφαρμογές αξιολόγησης βιωματικών σεμιναρίων συστημικής προσέγγισης, που έγιναν στα πλαίσια κοινοτικών προγραμμάτων πρόληψης και προαγωγής της υγείας, και προτείνονται τρόποι συνθετικής αντιμετώπισης των ατομικών αποτιμήσεων των συμμετοχόντων με την αξιοποίηση τόσο ποσοτικών όσο και ποιοτικών μεθόδων. Παρουσιάζεται ένα επιστημολογικό μοντέλο πολυεπίπεδης, πολυεστιακής αξιολόγησης, όπου ποσοτικοί και ποιοτικοί δείκτες συνθέτονται για να προσφέρουν μία ολιστική θεώρηση του αντίκτυπου της εκπαίδευσης, τόσο σε ατομικό γνωστικό-συγκινησιακό επίπεδο των μελών, όσο και σε συλλογικό, στο επίπεδο της δυναμικής της ομάδας. Η αξιοποίηση ποικιλίας μεθόδων και εργαλείων μέτρησης, η επιλογή της κατάλληλης χρονικής στιγμής για την αξιολόγηση, ώστε να καταγραφούν οι αλλαγές που έχουν ήδη εμπει-

ρωθεί, και να αναδειχθούν αυτές που είναι σε εξέλιξη, και η "ανοικτότητα" του ερευνητή στις όψεις της διεργασίας που οι ίδιοι συμμετέχοντες ορίζουν ως σημαντικές γι'αυτούς, αναδεικνύονται ως τα πλέον σημαντικά στοιχεία, για μία "επί της ουσίας" αξιολόγηση.

Τα παραδείγματα που εικονογραφούν την πρόταση, αντλούνται από κοινοτικά προγράμματα εκπαίδευσης γονέων, εφήβων, εκπαιδευτικών και επαγγελματιών υγείας του Ινστιτούτου Υγείας του Παιδιού (Ι.Υ.Π.), και του Αθηναϊκού Κέντρου Μελέτης του Ανθρώπου (Α.Κ.Μ.Α.).

Αξιολόγηση της ποιότητας ζωής των νοσημάτων των εξωνοσοκομειακών διαμερισμάτων του Κ.Θ. Λέρου
Παξινός Ι.

Σκοπός: Μετά την εφαρμογή του κανονισμού 815 και των Αποκαταστασιακών Προγραμμάτων ΛΕΡΟΣ Ι και ΙΙ, έγινε δυνατή η έξοδος στην Κοινότητα 103 πρώην ασθενών του Ψυχιατρείου της Λέρου, οι οποίοι διαμένουν σήμερα σε 19 ομαδικά Διαμερίσματα στο ακριτικό νησί.

Στα πλαίσια διδακτορικής διατριβής η οποία διενεργήθηκε από τον Τομέα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, αξιολογήθηκε η Ποιότητα Ζωής των πρώην νοσηλευομένων του Κ.Θ.Λέρου. Παράλληλα εκτιμήθηκε η ψυχιατρική και η λειτουργική κατάσταση των νοσημάτων καθώς και οι αντιλήψεις του προσωπικού (N=64) οι οποίοι εργάζονται στις Εξωνοσοκομειακές Δομές του Ψυχιατρείου σε ότι αφορά την εφαρμογή ασυλιακών πρακτικών στο χώρο διαμονής των νοσημάτων.

Ψυχομετρικά εργαλεία: Τα ερωτηματολόγια τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα ήταν η Συνέντευξη Ποιότητας Ζωής του Lehman, η κλίμακα B.P.R.S. για την αξιολόγηση της ψυχιατρικής κατάστασης των νοσημάτων, το Rehab για την εκτίμηση

της λειτουργικής τους κατάστασης, ενώ οι αντιλήψεις του προσωπικού των Δομών αξιολογήθηκαν μέσω του Environmental Index.

Ευρήματα: Οι ένοικοι εκφράζουν την ικανοποίησή τους στις περισσότερες παραμέτρους Ποιότητας Ζωής και ιδιαίτερα για τον τόπο διαμονής, τις φιλικές σχέσεις, ενώ αξιολογούν θετικά την τωρινή ζωή τους στην Κοινότητα (92.6%). Αντίθετα, η πλειονότητα των ενοίκων δεν έχει καμία εργασιακή απασχόληση, εκφράζει έλλειψη ικανοποίησης για τις ελάχιστες επαφές που έχουν με τα οικογενειακά τους πρόσωπα, ενώ δεν συμμετέχει σε αποφάσεις και δεν παίρνει πρωτοβουλίες για να αλλάξει κάτι που δεν είναι της αρεσκείας τους.

Οι ένοικοι παρουσιάζουν ελαφριά ψυχοπαθολογία και η λειτουργική τους συμπεριφορά χαρακτηρίζεται από τις μειωμένες Κοινωνικές και Κοινοτικές δραστηριότητες.

Τέλος το προσωπικό των Δομών εμφανίζει μικρού μεγέθους περιοριστική και ασυλιακή νοοτροπία στο περιβάλλον των ενοίκων.

Πολιτικές κοινωνικής ένταξης. Πρόσφατες κοινωνικές αλλαγές κατά του κοινωνικού αποκλεισμού και υπέρ της τοπικής ανάπτυξης

Τσομπάνογλου Γ.

Οι πρόσφατες εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη του ΟΟΣΑ που αναφέρονται στην ανάπτυξη του Τρίτου Τομέα της οικονομίας (ΜΚΟ, εθελοντικές μορφές εργασίας και κοινωνικές επιχειρήσεις) αποτελούν ενδιαφέρουσες προτάσεις για τους κοινωνικούς φορείς της χώρας μας (ΟΟΣΑ, 1998). Η παρουσίαση αυτή προσπαθεί πρώτα να περιγράψει τον όρο «κοινωνικός αποκλεισμός», πώς οι άνθρωποι γίνονται κοινωνικοί παράγοντες (social actors) και πώς η οικογένεια συ-

γκροτείται σαν η βάση των κοινωνικών σχέσεων και του κοινωνικού ελέγχου. Στην συνέχεια ο ρόλος του σχολείου σαν μηχανισμού ενσωμάτωσης ή αποκλεισμού με την επακόλουθη σχέση του με την απασχόληση. Στην συνέχεια παρουσιάζεται το γενικό πλαίσιο το οποίο συνδράμει στην δημιουργία των νέων προτάσεων κοινωνικής καινοτομίας που γεφυρώνουν το κενό μεταξύ κοινωνίας και οικονομίας. Αυτές οι νέες μορφές είναι οι εταιρικές σχέσεις (social partnerships) που αναπτύσσονται σε τοπικό επίπεδο μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και των εθελοντικών οργανώσεων των ανέργων, των ΑΜΕΑ και των κοινωνικά αποκλεισμένων ομάδων εν γένει. Ένα φαινόμενο που κυριαρχεί χαρακτηρίζεται από την τοπικότητα και την πολυμετοχικότητα των τοπικών εταίρων με κύρια τάση την κοινωνική ένταξη (social inclusion) στα πλαίσια της οικονομίας της αλληλεγγύης.

**[27] Αντιμετώπιση των ατόμων
με σχιζοφρενικά συμπτώματα
με το συνθετικό μοντέλο
ψυχοθεραπείας**

Ομάδα Εργασίας

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Νέστορος Ι.*
Ομιλητές: *Νέστορος Ι., Βαλλιανάτου Ν.,
Ζγαντζούρη Κ., Καλαϊτζάκη Α.*

Στο Εργαστήριο Κλινικής & Κοινωνικής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης ερευνάται η αποτελεσματικότητα του Συνθετικού Μοντέλου Ψυχοθεραπείας στην αντιμετώπιση των ατόμων με σχιζοφρενικά συμπτώματα. Στη διαμόρφωση του μοντέλου συνέβαλαν η αρχαία και σύγχρονη ελληνική φιλοσοφία και ο πολιτισμός, οι νευροεπιστήμες και οι σύγχρονες τάσεις σύνθεσης των μοντέλων ψυχοθεραπείας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους κοινούς θεραπευτικούς παράγοντες σε όλες τις ψυχοθεραπείες (θεραπευτική συμμαχία, μείωση του άγχους και της έντασης, αλλαγή του γνωστικού πλαισίου, κλπ.) και στο συνδυασμό πολλών διαφορετικών θεραπευτικών προσεγγίσεων (ατομική και οικογενειακή ψυχοθεραπεία και φαρμακοθεραπεία) για την αντιμετώπιση των ψυχωσικών συμπτωμάτων.

Μελετάται πληθυσμός 100 ατόμων, με την εφαρμογή συστηματικών ψυχομετρικών αξιολογήσεων από τους ίδιους τους θεραπευόμενους, το θεραπευτή τους, τα μέλη της οικογένειάς τους και εξωτερικούς παρατηρητές.

Στην παρούσα εργασία γίνεται αναφορά: 1) Στους νευροφυσιολογικούς μηχανισμούς αγγογένεσης και αγγόλυσης, που συνιστούν το νευροεπιστημονικό υπόβαθρο του Συνθετικού μοντέλου. Παρουσιάζονται σχετικά ερευνητικά δεδομένα που αφορούν στο ρόλο των νευροδιαβιβαστών, όπως η ντοπαμίνη, το γ-αμινοβουτυρικό οξύ (GABA) και η χολοκυστοκίνη (CCK). 2)

Στη μελέτη και ανάλυση της ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας, μέσω ηχογραφημένων ή βιντεοσκοπημένων ψυχοθεραπευτικών συνεδριών. Παρουσιάζονται ερευνητικά δεδομένα που αφορούν στους ενδοσυνεδριακούς μηχανισμούς γένεσης των παραληρηματικών ιδεών και ιδιαίτερα στην επίδραση του άγχους στην ανάπτυξη των ψυχωσικών συμπτωμάτων. 3) Στη διερεύνηση των ενδοοικογενειακών σχέσεων. Από τα αποτελέσματα σχετικών ερευνών προκύπτει ότι η επιτυχής θεραπευτική αντιμετώπιση των ατόμων με ψυχωσικά συμπτώματα συμβάλλει σημαντικά και στη βελτίωση των ενδοοικογενειακών τους σχέσεων.

[28] **Σχολική ψυχολογία στην πράξη: το παράδειγμα της συνεργασίας του Κέντρου Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και της Συμβουλευτικής - Ψυχολογικής Υπηρεσίας της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας**

Συμπόσιο - Ενιαία Παρουσίαση
Ερευνητικού Προγράμματος

Οργανωτής / Πρόεδρος: *Χατζηχρήστου Χ.*
Συζητητής: *Γεωργουλέας Γ.*
Ομιλητές: *Χατζηχρήστου Χ., Γεωργακοπούλου Α., Βαϊτση Α., Δημητροπούλου Π., Παρασκευοπούλου Ε.*

Στο Συμπόσιο αυτό παρουσιάζεται η πορεία σχεδιασμού και υλοποίησης ενός πολυεπίπεδου προγράμματος που στοχεύει στην οργάνωση μιας ψυχολογικής συμβουλευτικής υπηρεσίας στο χώρο του σχολείου στα πλαίσια της συνεργασίας του Πανεπιστημίου με σχολεία και φορείς της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα το Κέντρο Έρευνας και Εφαρμογών Σχολικής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών συνέβαλε στην αναδιοργάνωση της δομής και λειτουργίας της Συμβουλευτικής-Ψυχολογικής Υπηρεσίας της Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας. Ειδικότερα, παρουσιάζονται ο σχεδιασμός και οι δραστηριότητες που αφορούν στη λειτουργία των ακόλουθων τομέων: α) ψυχοδιαγνωστική αξιολόγηση των μαθητών που παραπέμπονται στην Υπηρεσία, β) προγράμματα παρέμβασης και προαγωγής ψυχικής υγείας για μαθητές, γ) διαλεκτική ψυχολογική συμβουλευτική, δ) στατιστικά στοιχεία από τις παραπομπές που έγιναν στην Συμβουλευτική-Ψυχολογική Υπηρεσία, ε) επιμόρφωση-ευαισθητοποίηση εκπαιδευτικών, στ) ενημέρωση-ευαισθητοποίηση γονέων, ζ) εκπαίδευση, πρακτική κατάρτιση και εποπτεία μεταπτυχιακών

φοιτητών που αναλαμβάνουν την παρακολούθηση περιστατικών στο χώρο της Υπηρεσίας και η) υλοποίηση ερευνητικών προγραμμάτων στα πλαίσια της λειτουργίας της Υπηρεσίας. Τα παραπάνω στοιχεία συζητώνται υπό το πρίσμα ενός μοντέλου που στοχεύει στη σύνδεση Πανεπιστημίου και σχολικής πράξης, θεωρητικής εκπαίδευσης και πρακτικής κατάρτισης ψυχολόγων στο χώρο του σχολείου.

[29] **Συνύπαρξη ειδικών γλωσσικών δυσκολιών και κινητικής αδεξιότητας σε παιδιά του δημοτικού σχολείου: αρχική ανίχνευση, αξιολόγηση και παρέμβαση**

Συμπόσιο Κλάδου Εξειδικευμένης Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Οργανωτής/Πρόεδρος: Μπαμπλέκου Ζ.
Ομιλητές: Πήτα Ρ., Τσερκέζογλου Σ., Ραμμίδης Κ., Κιοσέογλου Γ.

Στόχος: Να παρουσιαστεί ένα διατημηματικό πρόγραμμα της Επιτροπής Ερευνών του Α.Π.Θ., το οποίο ασχολείται με α) τον πιθανό βαθμό συσχέτισης μεταξύ δυσκολιών του προφορικού και γραπτού λόγου και κινητικής αδεξιότητας σε παιδιά του δημοτικού σχολείου, β) το σχεδιασμό ενός πιλοτικού προγράμματος αντιμετώπισης των συνδυασμένων κινητικών και γλωσσικών δυσκολιών, εφόσον διαπιστωθεί συνύπαρξή τους σε μια ομάδα του πληθυσμού. Περίπου 5-15% των παιδιών φαίνεται να αντιμετωπίζει κινητικές δυσκολίες (Loss et al., 1991) και 10-15% γλωσσικές δυσκολίες (Slobin, 1997). Μέχρι σήμερα, ελάχιστες διερευνήσεις ενός πιθανού μεικτού προβλήματος έχουν επιχειρηθεί διεθνώς. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν 300 παιδιά, Γ' και ΣΤ' δημοτικού. Τα αποτελέσματά μας έδειξαν ότι: 1) πράγματι μια ομάδα παιδιών εμφάνισε μεικτές γλωσσικές και κινητικές δυσκολίες, 2) οι δυσκολίες έγιναν σοβαρότερες στα μεγαλύτερα παιδιά και, 3) η εφαρμογή του προγράμματος παρέμβασης βελτίωσε ορισμένες πλευρές της επίδοσης των παιδιών.

Θέματα: Δημιουργία και εφαρμογή του εργαλείου γλωσσικής αξιολόγησης, επιλογή και εφαρμογή του εργαλείου κινητικής αξιολόγησης, ζητήματα μεθοδολογίας και ανάλυσης των δεδομένων, δημιουργία και εφαρμογή του προγράμματος παρέμβασης, συνολική συζήτηση του προγράμματος.

[30] **Σύγχρονες απόψεις για την πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών - ο ρόλος των γονέων**

Ομάδα Εργασίας

Οργανωτής/Πρόεδρος: Εσαγιάν Γ.
Ομιλητές: Καφάλης Γ., Βραχιώλας Σ.

Η Χρήση των ουσιών είναι ένα φαινόμενο πολυπαραγοντικής αιτιολογίας που αντανακλά κυρίως τις κοινωνικές αλλαγές και ανακατατάξεις. Η κοινωνία στην οποία ζούμε μεταβάλλεται συνεχώς και τα σταθερά σημεία αναφοράς τίθενται υπό αμφισβήτηση. Οι έντονοι μεταβαλλόμενοι αυτοί ρυθμοί δημιουργούν άγχος και σύγχυση με αποτέλεσμα οι διαπροσωπικές σχέσεις να υστερούν επικοινωνιακά, γεγονός που μεταφέρεται και στη διαμόρφωση του οικογενειακού κλίματος.

Η ευρύτερη κοινωνική πραγματικότητα θέτει τον ρόλο της πρωτογενούς πρόληψης σε νέα βάση. Μέσα από την βιοματική, ενεργητική μάθηση και την ανάπτυξη ατομικών και κοινωνικών δεξιοτήτων ενισχύει την επικέντρωση στις ψυχολογικές ανάγκες και προάγει την ψυχική υγεία. Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο το γνωστικό και το συναισθηματικό μοντέλο της εφαρμογής προληπτικών παρεμβάσεων συναντά το ψυχοκοινωνικό διαμορφώνοντας τους άξονες μιας συνολικής πολιτικής πρόληψης.

Στην παρούσα ομάδα εργασίας με βάση τον παραπάνω προβληματισμό εξετάζεται ο ρόλος των γονέων στην πρόληψη μέσα από την εφαρμογή ενός εκπαιδευτικού υλικού πρόληψης με τίτλο: "Επικοινωνία στην Οικογένεια".

[31] Παρουσίαση ψυχολογικών δοκιμασιών - 2 -

Κατασκευή Κλίμακας για την αξιολόγηση δεξιοτήτων παιδιών προσχολικής ηλικίας
Μαριδάκη - Κασσωτάκη Α., Ράλλη Α.

Η αξιολόγηση των δεξιοτήτων παιδιών προσχολικής ηλικίας με σκοπό την ανίχνευση προβλημάτων που σχετίζονται με τη γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική τους ανάπτυξη για την έγκαιρη αντιμετώπισή τους, αποτελεί το αντικείμενο μελέτης πολλών ψυχολόγων τα τελευταία χρόνια. Η κλίμακα των Desforges και Lindsay (1995) θεωρείται κατάλληλη για το σκοπό αυτό και χρησιμοποιείται ευρέως στον Αγγλοσαξωνικό χώρο. Η παρούσα έρευνα αποσκοπούσε στο να προσαρμόσει στην ελληνική πραγματικότητα την παραπάνω κλίμακα προκειμένου να προσφέρει στον ελληνικό χώρο ένα εργαλείο για την αξιολόγηση των δεξιοτήτων παιδιών ηλικίας 5-6 ετών με σκοπό τον εντοπισμό προβλημάτων που σχετίζονται με τους εξής τομείς ανάπτυξης: α) γνωστικό, β) ψυχοσυναισθηματικό και γ) ψυχοκινητικό. Στην κλίμακα των Desforges και Lindsay έγιναν οι τροποποιήσεις που κρίθηκαν αναγκαίες για την προσαρμογή της στους στόχους του ελληνικού αναλυτικού προγράμματος για την προσχολική εκπαίδευση. Η κλίμακα που προέκυψε, μετά τις σχετικές τροποποιήσεις, δόθηκε σε 200 νηπιαγωγούς για την πιλοτική στάθμισή της. Κατά τη διάρκεια της εισήγησής μας, θα γίνει λεπτομερής περιγραφή της ελληνικής κλίμακας και θα ανακοινωθούν τα αποτελέσματα της πιλοτικής έρευνας.

Σχεδίαση και υλοποίηση ενός συστήματος αυτόματου εντοπισμού μαθητών με πιθανά μαθησιακά προβλήματα

Πρωτόπαπας Α., Νικολόπουλος Δ., Σκαλούμπας Χ., Καραμάνης Μ., Κρίμπα Α.

στιθέμενης αξίας στο ελληνικό δίκτυο σχολείων», το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και το Ινστιτούτο Επεξεργασίας του Λόγου αναπτύσσουν μια εφαρμογή αυτόματου εντοπισμού μαθητών με πιθανά μαθησιακά προβλήματα, η οποία, αφού εφαρμοστεί πιλοτικά, θα είναι διαθέσιμη στους εκπαιδευτικούς όλης της χώρας. Η εφαρμογή αυτή δεν αποσκοπεί σε οριστική διάγνωση μαθησιακών δυσκολιών αλλά θα παρέχει συστάσεις για την παραπομπή ορισμένων μαθητών σε ειδικούς για πληρέστερη αξιολόγηση των αναγκών τους. Η πρώτη φάση της ανάπτυξης του λογισμικού έχει ήδη ολοκληρωθεί με τη σχεδίαση και υλοποίηση μιας σειράς δοκιμασιών βασισμένων στο χαρακτηριστικό προφίλ των μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες, με έμφαση στο γραπτό λόγο. Περιλαμβάνει ασκήσεις γνωστικών, γλωσσικών και αντιληπτικών λειτουργιών. Συγκεκριμένα, εκτιμώνται: (α) η ταχύτητα ανάγνωσης με κατανόηση του κειμένου, (β) η ικανότητα διόρθωσης ορθογραφικών λαθών σε κείμενο, (γ) η ικανότητα ορθογραφικής διάκρισης και επιλογής, (δ) η ικανότητα εντοπισμού απλού ήχου σε περιβάλλον αντίστροφης χρονικής σκίασης, (ε) η ικανότητα ακουστικής διάκρισης συχνοτήτων, (στ) η αναπαραγωγή ακουστικών αλληλουχιών, (ζ) η φωνολογική μνήμη και (η) η βραχυπρόθεσμη μνήμη για αλληλουχίες γραμμάτων. Στη δεύτερη φάση θα πραγματοποιηθεί πιλοτική εφαρμογή των δοκιμασιών σε πανελλήνιο δείγμα μαθητών με παράλληλη εξατομικευμένη αξιολόγηση από ειδικούς. Θα ακολουθήσει στατιστική επεξεργασία των αποτελεσμάτων με στόχο την επιλογή των δοκιμασιών και περιορισμό του περιεχομένου τους με γνώμονα τη μέγιστη αξιοπιστία και εγκυρότητα στον εντοπισμό μαθησιακών δυσκολιών.

Στα πλαίσια του έργου «υπηρεσίες προ-

Παραγοντική ανάλυση του Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας για Νέους της Eysenck (Junior Eysenck Personality Questionnaire - JEPI)

Αλεξόπουλος Δ., Σακελλάρη Μ.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τη δομή του Ερωτηματολογίου Προσωπικότητας για Νέους της Eysenck (JEPI) σε ένα ελληνικό δείγμα. Το τεστ αυτό αποτελείται από εξήντα (60) ερωτήσεις της μορφής ΝΑΙ ή ΟΧΙ και χρησιμοποιείται για παιδιά ηλικίας 7 έως 16 ετών. Το ερωτηματολόγιο αυτό περιλαμβάνει κλίμακες για τη μέτρηση του νευρωτισμού, της εξωστρέφειας /εσωστρέφειας και της κλίμακας του ψεύδους. Το τεστ χορηγήθηκε σε 2153 άτομα (1059 κορίτσια και 1086 αγόρια), συμπλήρωσαν όμως όλες τις ερωτήσεις 1985 άτομα, σε διάφορες περιοχές της χώρας. Εφαρμόστηκε διερευνητική παραγοντική ανάλυση και χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των κύριων συνιστωσών. Πραγματοποιήθηκε μη-ορθογώνια περιστροφή παραγόντων με τη μέθοδο *direct oblimin*. Εξήχθησαν τρεις παράγοντες που ερμηνεύουν το 21.4% της διακύμανσης. Η λύση αυτή αποδείχθηκε ερμηνεύσιμη, οικονομική και κατέληγε σε απλή δομή. Ο Παράγων 1 ερμηνεύει το 7.63% της διακύμανσης και μπορεί να ονομαστεί κλίμακα ψεύδους. Ο Παράγων 2 ερμηνεύει το 6.49% της διακύμανσης και μπορεί να ονομαστεί εξωστρέφεια/εσωστρέφεια και ο Παράγων 3 ερμηνεύει το 7.28% της διακύμανσης και μπορεί να ονομαστεί νευρωτισμός. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την ύπαρξη τριών παραγόντων σύμφωνα με το μοντέλο της Eysenck.

[32] Κοινωνικές αντιλήψεις και στάσεις

Θεματική Συνεδρία

Πολιτική ιδεολογία και ατομική ταυτότητα: ανάλυση δύο ιστοριών ζωής

Αντωνάκης Σ.

Διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της οικογενειακής-ατομικής ιστορίας και της επιλογής πολιτικής ιδεολογίας στην περίπτωση δύο γυναικών, μίας βιομηχανικής εργάτριας και μίας επιστημόνισας, οι οποίες δραστηριοποιήθηκαν έντονα στις πολιτικές οργανώσεις της ελληνικής αριστεράς τα πρώτα χρόνια της μεταπολίτευσης (1974-1977).

Μέσα από την ανάλυση των ιστοριών ζωής, των δύο ερευνητικών υποκειμένων, διαπιστώθηκε ότι και στις δύο περιπτώσεις στην επιλογή της πολιτικής ταυτότητας κύριο ρόλο έπαιξαν η οικογενειακή παράδοση και το γενικότερο πολιτικό κλίμα της εποχής και δευτερεύοντα η κοινωνική θέση. Ακόμα στον τρόπο που η κάθε μία βίωσε τη σχέση της με την πολιτική οργάνωση αποτυπώνονταν έντονα στοιχεία των ατομικών εμπειριών από την ζωή στη πρώτη οικογένεια, πολλά από τα οποία «πρόβαλλαν» στην σχέση τους με την πολιτική οργάνωση και την κοινωνική δράση γενικότερα. Ο χώρος της πολιτικής ομάδας έγινε, για μία περίοδο τουλάχιστον, πεδίο μεγάλων προσδοκιών για ατομική πραγμάτωση και ευτυχία, το «εμείς» σε αντιδιαστολή με τους «άλλους» ξένους-εχθρούς. Τέλος αντίστοιχες επιδράσεις διαπιστώθηκαν και στην αντίληψη της κάθε μίας για την ταυτότητα και το ρόλο της Αριστεράς.

Το υλικό ανάλυσης συγκεντρώθηκε με τη μορφή των ατομικών ημιδομημένων συνεντεύξεων και του γενογράμματος που παραχωρήθηκαν στην συγγραφέα σε τρεις και δύο αντίστοιχα συναντήσεις τον Ιανουάριο και Φεβρουάριο του 1999 στην Αθήνα.

**Κοινωνική και πολιτική δραστηριότητα
Ελλήνων φοιτητών**
Γαλάνης Γ.

Η μέχρι σήμερα ψυχολογική έρευνα σχετικά με την κοινωνική και πολιτική δραστηριοποίηση χρησιμοποιώντας διάφορα μοντέλα ανάλυσης (προσωπικότητας, δημογραφικών, προσδοκιών Χ αξιών) έδειξε ότι υπάρχουν πολλές ουσιαστικές συσχετίσεις παραμέτρων οι οποίες αποτελούν βασικούς δείκτες μορφών συμμετοχής. Η πλειοψηφία των ερευνών στο πεδίο της πολιτικής συμμετοχής εξετάζει την επιρροή της κάθε παραμέτρου της προσωπικότητας ξεχωριστά χωρίς άμεση θεωρητική σύνδεση. Υπό αυτή την έννοια το μοντέλο προσωπικότητας του Krampen (1987) ανοίγει ενδιαφέρουσες προοπτικές, βασιζόμενο στην κοινωνική θεωρία μάθησης του Rotter συσχετίζει ψυχολογικές παραμέτρους της προσωπικότητας με το γενικό ψυχολογικό σχέδιο προσδοκίας Χ αξίας. Η πολιτική και κοινωνική συμπεριφορά έχει άμεση κοινωνική αξία. Αντίθετα το κοινωνικό υπόβαθρο επηρεάζει τις στάσεις και αντιλήψεις σε πολιτικά και κοινωνικά θέματα.

Με την κατασκευή ενός ερωτηματολογίου σχετικά με την κοινωνική και πολιτική δραστηριοποίηση επιδιώκουμε να αποκτήσουμε πληροφορίες σχετικά με την κοινωνική και πολιτική δράση ελλήνων φοιτητών των πανεπιστημίων Αθηνών και Ιωαννίνων. Τα ευρήματα του ελληνικού δείγματος (N=400) αποκτούν ιδιαίτερο ενδιαφέρον αν συγκριθούν με τα ανάλογα ευρήματα της αντίστοιχης έρευνας του γερμανικού (N=181) και του κολομβιανού δείγματος (N=226) φοιτητών ψυχολογίας και πολιτικών επιστημών, απαντώντας στο ερώτημα αν το ίδιο ερμηνευτικό μοντέλο είναι εξίσου κατάλληλο για την πρόγνωση μορφών συμμετοχής σε διαφορετικές πολιτιστικές κοινωνίες.

**Αξίες και κοινωνικές αναπαραστάσεις της
πολιτικής ζωής και του πολίτη στους νέους.
Ανάλυση της κοινωνιο - γνωστικής
κατασκευής ενός αντικειμένου**
Γκέκα Μ.

Η παρούσα ανακοίνωση εγγράφεται στον τομέα έρευνας των αξιών, της κοινωνικής αναπαράστασης της πολιτικής καθώς και της πολιτικής κοινωνικοποίησης των νέων. Πιο συγκεκριμένα η παρούσα έρευνα έχει ως σκοπό να μελετήσει το σύστημα αξιών των νέων και τη σχέση αυτών με την αναπαράσταση του πεδίου της πολιτικής και των πρακτικών δράσης σε αυτό το χώρο. Το ενδιαφέρον μας στρέφεται στην κοινωνιο - γνωστική κατασκευή της πολιτικής, έννοια η οποία περιλαμβάνει θέματα μελέτης όπως εκείνα του πολίτη, της συμμετοχής και της δράσης από τη μια πλευρά, και των κομμάτων, των πολιτικών και των θεσμών από την άλλη. Στην παρούσα ανακοίνωση θα περιγράψουμε το ποιοτικό περιεχόμενο των αξιών των νέων και την κοινωνική τους αναπαράσταση της πολιτικής ζωής καθώς και αυτή του πολίτη. Το δείγμα αυτής της έρευνας αποτελείται από νέους έλληνες (44 υποκειμένα), αγόρια και κορίτσια, κάτοικοι Αθήνας και Θεσσαλονίκης, ηλικίας από 17 έως 26 ετών. Το δείγμα επιπλέον χαρακτηρίζεται από δύο κύριες μεταβλητές α) δράση και συμμετοχή σε κάποια πολιτική παράταξη ή σε κάποια κοινωνική οργάνωση, β) κοινωνική θέση των νέων: μαθητές λυκείου, φοιτητές, εργαζόμενοι και άνεργοι. Υποθέτουμε ότι τα διαφορετικά χαρακτηριστικά των υποκειμένων μας (πολιτική ή κοινωνική δράση, κοινωνική θέση, φύλο και ενδεχομένως γεωγραφική προέλευση) υποθάλλτουν διαφορετικές αξίες και διαφορετικές πολιτικές αναπαραστάσεις. Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την έρευνα των αξιών των νέων καθώς και του περιεχομένου της κοινωνικής αναπαράστασης της πολιτικής ζωής και του πολίτη ήταν αυτή των *ημι - κατευθυνόμενων συνεντεύξεων*. Τα δεδομένα υποβλήθηκαν σε θεματικές και εννοιολογικές αναλύσεις και σε ανάλυση κει-

μένου με το στατιστικό μοντέλο Alceste. Τα αποτελέσματα των δεδομένων φανερώνουν το περιεχόμενο των αξιών των νέων και αναγείρονται τα θέματα που αγγίζουν την πολιτική ζωή και τον πολίτη. Διαπιστώνουμε ότι οι διάφορες υπό - ομάδες των νέων υιοθετούν διαφορετικές αξίες και τοποθετούνται με διαφορετικό τρόπο αναφορικά με τις αξίες του συλλογικού. Επίσης διαφορετική τοποθέτηση των υπό - ομάδων εμφανίζεται απέναντι στα θέματα της έννοιας της πολιτικής ζωής και αυτής του πολίτη. Οι τάσεις διαφοροποίησης αφορούν κυρίως τη φύση και το χαρακτήρα (συγκεκριμενοποίηση, ηθικοποίηση, ιδανικοποίηση) της γνωστικής πληροφορίας που εκφέρεται.

Οι έννοιες της αλλαγής και της ρύθμισης στις κοινωνικές αναπαραστάσεις: πολυμεθοδολογική προσέγγιση

Κατερέλος Γ.

Αν και η διαφοροποίηση στις κοινωνικές αναπαραστάσεις –τόσο συγχρονικά όσο και διαχρονικά- είναι κάτι “προφανές”, διακρίνουμε μια αδυναμία πρώτα σε θεωρητικό επίπεδο σχετικά με τον προσδιορισμό της έννοιας της αλλαγής και, δευτερευόντως, σε σχέση με τις μεθόδους ως προς την κατάδειξη της. Κατά την διάρκεια της ανακοίνωσης, θα αναφερθούμε σε πορίσματα πρόσφατων ερευνών σχετικά με την «αλλαγή» στις κοινωνικές αναπαραστάσεις είτε εμπειρικά είτε πειραματικά. Τα αποτελέσματα των ερευνών δείχνουν μια αμφισημία η οποία μας οδηγεί σε μια συνολική αναθεώρηση του προβλήματος.

Προκατάληψη και διακρίσεις: ο ρόλος του σθένους των διομαδικών στάσεων

Κοκκινάκη Φ.

Η έννοια των στάσεων αποτελεί κεντρι-

κό στοιχείο στον ορισμό και τη μελέτη της προκατάληψης. Πως συνδέονται όμως οι στάσεις των ατόμων απέναντι στα μέλη της εξω-ομάδας με τη συμπεριφορά τους και την εκδήλωση διακρίσεων; Στη μελέτη των στάσεων και ειδικότερα της συνέπειας στάσεων – συμπεριφοράς σημαντική θέση κατέχει η έννοια του σθένους των στάσεων. Οι στάσεις που είναι ισχυρές επηρεάζουν και προβλέπουν τη συμπεριφορά με εγκυστότητα. Κατά συνέπεια, είναι εξίσου πιθανό το σθένος των διομαδικών στάσεων να καθορίζει την εκδήλωση ή μη διομαδικής μεροληψίας και διακρίσεων. Ο βασικός σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει το ρόλο του σθένους στα πλαίσια της μελέτης των διομαδικών σχέσεων. Η έρευνα εξέτασε τις στάσεις δείγματος νέων Ελλήνων απέναντι σε τέσσερις εθνικές ομάδες (Αλβανοί, Αμερικανοί, Ευρωπαίοι, Φιλιππινέζοι) καθώς και τις προθέσεις τους να δεχθούν ή να εμπλακούν σε συγκεκριμένες συμπεριφορές με μέλη των ομάδων αυτών. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι διομαδικές στάσεις καθαυτές, αν και λιγότερο θετικές από τις στάσεις απέναντι στην ενδοομάδα, δεν είναι απαραίτητα αρνητικές. Η θετικότητα ή αρνητικότητα των διομαδικών στάσεων εξαρτάται από τη συγκεκριμένη κάθε φορά εξω-ομάδα. Παρόλο που η σχέση στάσεων – προθέσεων είναι γενικά ισχυρή, σημαντικός είναι ο ρυθμιστικός ρόλος του σθένους και ιδιαίτερα συγκεκριμένων δεικτών όπως η βεβαιότητα και η προσβασιμότητα. Συνολικά τα ευρήματα δείχνουν ότι στη μελέτη των διομαδικών σχέσεων δεν αρκεί η μέτρηση των διομαδικών στάσεων – είναι χρήσιμο να λαμβάνεται υπόψιν και το σθένος τους δεδομένου ότι επηρεάζει τον αντίκτυπό τους στη συμπεριφορά απέναντι στην εξω-ομάδα.

Η μελέτη των διαομαδικών σχέσεων με τη χρήση των αιτιωδών δικτύων

Ξενικού Α.

Η παρούσα έρευνα στοχεύει στην μελέτη των στερεοτύπων όχι ως απλές λίστες χαρακτηριστικών που αποδίδονται σε κοινωνικές ομάδες, αλλά ως καλά οργανωμένα συστήματα λεπιωθήσεων. Αυτή η θεωρητική προσέγγιση των στερεοτύπων ονομάζεται τυπολογική και εστιάζει την προσοχή στην συνοχή ανάμεσα στα διάφορα χαρακτηριστικά που αποτελούν το στερεότυπο. Σύμφωνα πάντα με αυτήν την θεώρηση, τα στερεοτυπικά χαρακτηριστικά συνδέονται μεταξύ τους με αιτιώδεις σχέσεις. Η μελέτη των αιτιωδών σχέσεων μεταξύ των στερεοτυπικών χαρακτηριστικών βασίζεται στην έννοια των αντιληπτών αιτιωδών δομών που παρουσίασε ο Kelley (1983). Χρησιμοποιώντας την έννοια των αιτιωδών δομών μελετώ το κατά πόσο κάποια στερεοτυπικά χαρακτηριστικά γίνονται αντιληπτά ως αίτια της εμφάνισης άλλων στερεοτυπικών χαρακτηριστικών. Μέσω αυτής της προσέγγισης στην μελέτη των στερεοτύπων στοχεύω στην διερεύνηση των αναπαραστάσεων που Έλληνες μαθητές, σπουδαστές και φοιτητές έχουν για άλλες εθνικές ομάδες που είτε ζουν στην Ελλάδα είτε θα μπορούσαν να έρθουν να ζήσουν στο άμεσο μέλλον. Πιο συγκεκριμένα, θα συζητηθούν οι αναπαραστάσεις που οι νέοι Έλληνες έχουν για την εθνική ομάδα των Αλβανών και των Αμερικανών που ζουν ή θα ζήσουν στο άμεσο μέλλον στην Ελλάδα.

Ξενοφοβία: ο ρόλος της θέσης των ομάδων - στόχων και των σχέσεων μεταξύ Ελλάδας και χωρών προέλευσης

Χαντζή Α.

Η ξενοφοβία μπορεί να οριστεί ως προκατάληψη απέναντι σε άτομα ή ομάδες αλλοεθνών. Στόχος της παρούσας έρευνας

ήταν η διερεύνηση των προκαταλήψεων (που συνήθως ορίζονται ως στάσεις απέναντι σε μια κοινωνική ομάδα), και των στερεοτύπων (που αποτελούν το γνωστικό πυρήνα της προκατάληψης) των νέων Ελλήνων αναφορικά με άλλες εθνικές ομάδες. Ο σχεδιασμός της παρούσας έρευνας στηρίχτηκε στην υπόθεση ότι η ξενοφοβία δεν εκδηλώνεται απαραίτητα απέναντι στο σύνολο της ομάδας «ξένοι», αλλά απέναντι σε ομάδες-στόχους με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και ως σημαντικά χαρακτηριστικά επελέγησαν (1) η προσλαμβανόμενη θέση των ομάδων-στόχων σε σχέση με τους Έλληνες (Αλβανοί, Φιλιππίνεζοι: χαμηλότερη, Αμερικανοί, Ευρωπαίοι: υψηλότερη) και (2) οι προσλαμβανόμενες σχέσεις της Ελλάδας με τις χώρες προέλευσης των ομάδων-στόχων (Ευρωπαίοι, Φιλιππίνεζοι: μάλλον καλές, Αμερικανοί, Αλβανοί: μάλλον κακές). Συνοπτικά τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τόσο η θέση των ομάδων-στόχων σε σχέση με τους Έλληνες, όσο και οι σχέσεις μεταξύ των χωρών προέλευσής τους και της Ελλάδας επηρεάζουν τη στερεοτυπική πρόσληψη και τις στάσεις των συμμετεχόντων απέναντι σ' αυτές τις ομάδες προς την αναμενόμενη κατεύθυνση και επιπλέον, ανάμεσα στις ομάδες στόχους χαμηλής θέσης προσλαμβάνονται θετικότερα οι Φιλιππινέζοι σε σχέση με τους Αλβανούς και ανάμεσα στις ομάδες στόχους υψηλής θέσης προσλαμβάνονται θετικότερα οι Ευρωπαίοι σε σχέση με τους Αμερικανούς.

[33] Νεανική παραβατικότητα και χρήση ουσιών

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: Παπαδόπουλος Μ.
Συζητητής: Θεοδώρου Γ.

Παγκύπρια έρευνα για την αυτο-ομολογούμενη νεανική παραβατικότητα μαθητών γυμνασίων και λυκείων της Κύπρου
Παπαδόπουλος Μ., Γιαλλουρίδης Γ.

Η παρούσα ερευνητική εργασία έγινε κατόπιν αιτήματος του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου με στόχο τη μέτρηση της νεανικής παραβατικότητας των μαθητών γυμνασίου και λυκείου όπως αυτή παρουσιάζεται μέσω ερωτηματολογίου απευθυνόμενου στο μαθητή-δράστη.

Εκτός από την έκταση του φαινομένου της αφανούς νεανικής παραβατικότητας των εβήβων μαθητών της Κύπρου διερευνήθηκαν και μια σειρά παράμετροι οι οποίες πιθανόν να σχετίζονται με την εκδήλωση νεανικής παραβατικότητας όπως: το φύλο, η σχολική επίδοση, η εκπαιδευτική βαθμίδα, ο συνδυασμός μαθημάτων στο λύκειο, η τάξη, το μορφωτικό επίπεδο γονέων, η γεωγραφική καταγωγή και ο τόπος διαμονής των μαθητών (πόλη ή χωριό).

Τον πληθυσμό της έρευνας αποτελούσαν μαθητές δημοσίων σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Κύπρου που φοιτούσαν κατά τη σχολική χρονιά 1999-2000 στη Β' και Γ' γυμνασίου και στην Α' και Β' Λυκείου.

Στον πληθυσμό της έρευνας μας, που αποτελούσε το 4% των μαθητικού πληθυσμού των αντίστοιχων τάξεων, χορηγήσαμε ερωτηματολόγιο αυτοομολογούμενης παραβατικότητας το οποίο περιλαμβάνει πέντε κατηγορίες παραβατικών συμπεριφορών: τροχαίες παραβάσεις, επίθεση κατά προσώπου, επίθεση κατά περιουσίας, βία στα γήπεδα, χρήση νόμιμων και παράνομων ουσιών.

Η πρόληψη της τοξικοεξάρτησης - Ερευνητική εργασία σε Γυμνάσια και Λύκεια της πόλης και της επαρχίας Λεμεσού
Λεωνίδου Δ., Βασιλείου Μ.

Η παρούσα ερευνητική εργασία έγινε μετά από αίτημα του Δήμου Λεμεσού για εισήγηση τρόπων διοργάνωσης αποτελεσματικότερων εκστρατειών πρόληψης της τοξικοεξάρτησης που θα απευθύνονται στους νέους.

Η πρόληψη για τα ναρκωτικά που γινόταν μέχρι σήμερα στην Κύπρο στηριζόταν κατά κύριο λόγο στην απλή ενημέρωση και διαφώτιση για την απειλή της ζωής που κρύβει η χρήση ναρκωτικών ουσιών, γεγονός που φαίνεται να μην είναι αρκετό για να αποτρέψει το φαινόμενο της τοξικοεξάρτησης. Μια τέτοια επικέντρωση της πρόληψης σε μία και μόνο μέθοδο διεξαγωγής της, την ενημέρωση, περιορίζει την αποτελεσματικότητα της και υποβαθμίζει τον ρόλο της αφού αγνοεί την πολυμέρεια των αναγκών και των ιδιαιτεροτήτων των ατόμων στα οποία επιθυμεί να απευθυνθεί. Αντίθετα, η πρόληψη που αναγνωρίζει το προφίλ του υποψηφίου δέκτη της και προσαρμόζει σε αυτό τις μεθόδους που χρησιμοποιεί μεγιστοποιεί την πιθανότητα του αποτελέσματος της. Ως εκ τούτου στα πλαίσια αυτού του σκεπτικού θέσαμε ως αντικείμενο της έρευνας τη διερεύνηση του υποψηφίου δέκτη της πρόληψης. Συγκεκριμένα μελετήθηκαν οι παρακάτω παράμετροι:

1. Στάσεις προς την πρόληψη
2. Πραγματικές και επιθυμητές πηγές ενημέρωσης
3. Αντιλήψεις για την ουσία και τις συνέπειες της
4. Αυτοεικόνα
5. Σχέσεις με το κοινωνικό περιβάλλον
6. Ματαιώσεις και αναπληρώσεις.

Υποκείμενα της έρευνας αποτέλεσαν 831 μαθητές της Γαε Γυμνασίου και της Γ' Λυκείου της πόλης και επαρχίας Λεμεσού.

Δουλεύοντας με τους «εαυτούς» και τους «άλλους»: ο ρόλος της διαμορφωτικής αξιολόγησης σε μια πρότυπη εκπαιδευτική εμπειρία

Ανδρούσου Α.

Από το Σεπτέμβριο 1997 έως τον Ιούνιο του 2000 λειτούργησε στην Αθήνα, σε ένα δημοτικό σχολείο του οποίου ο μαθητικός πληθυσμός περιελάμβανε 65% μαθητές/τριες άλλης μητρικής γλώσσας, ένα πρότυπο ολοήμερο εκπαιδευτικό εγχείρημα με στόχους:

- τον σεβασμό της διαφορετικότητας
- την ισότιμη ένταξη όλων των παιδιών στην εκπαιδευτική διαδικασία
- την εφαρμογή καινοτόμων εκπαιδευτικών πρακτικών
- την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών σε θέματα διδακτικής μεθοδολογίας.

Στην ανακοίνωση θα εστιαστούμε στον τρόπο με τον οποίο επεξεργαστήκαμε το δίδυμο ταυτότητα-ετερότητα μέσα από την χρήση της καθημερινής καταγραφής και αξιολόγησης των εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων του απογευματινού προγράμματος.

Θα παρουσιάσουμε:

- α) το πλαίσιο
- β) τις μεθοδολογικές επιλογές
- γ) τα όρια και τις αντιστάσεις των εμπυχωτών και των παιδιών
- δ) την αποτίμηση αυτής της εμπειρίας.

Ψυχοκοινωνικές παράμετροι προσαρμογής παλιννοστούντων αλλοδαπών μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

Γιαβρόιμης Π., Κωνσταντίνου Ε., Χατζηχηρήστου Χ.

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας εί-

ναι η διερεύνησης διαστάσεων της σχολικής και ψυχοκοινωνικής προσαρμογής παλιννοστούντων – αλλοδαπών μαθητών στο νέο εκπαιδευτικό και πολιτισμικό περιβάλλον. Το δείγμα αποτέλεσαν 246 μαθητές, εκ των οποίων 43 αλλοδαποί, της Ε' τάξης Δημοτικών σχολείων του Λεκανοπεδίου Αττικής. Για την αξιολόγηση των συγκεκριμένων διαστάσεων της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής των μαθητών χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα ερωτηματολόγια: α) ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικών αξιολόγησης σχολικών δεξιοτήτων και κριτήρια σχολικής επίδοσης, β) το ερωτηματολόγιο «Στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων» (Athens Coping Scale) του Η.Γ. Μπεξεβέγκη, γ) το ερωτηματολόγιο αυτοαντίληψης (Self Description Questionnaire) του Marsh και δ) το ερωτηματολόγιο του Άγχους (STAIC) ΤΩΝ Spielberg, et al. Τα αποτελέσματα έδειξαν διάφορες σχολικές δεξιότητες, τη σχολική επίδοση και παραμέτρους του άγχους και της αυτοαντίληψης. Επίσης, στην ομάδα των αλλοδαπών υπάρχει διαφοροποίηση των δύο φύλων ως προς τις εξεταζόμενες παραμέτρους. Γίνεται συζήτηση της σπουδαιότητας των αποτελεσμάτων για τη στήριξη των [παλιννοστούντων – αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Ψυχολογικές μεταβλητές στην οικογένεια. Μια διαπολιτισμική προσέγγιση
Γιώτσα Α.

Σκοπός της έρευνας είναι να εξετάσει τη σχέση ψυχολογικών μεταβλητών, δομής και λειτουργίας της οικογένειας σε διαφορετικά πολιτιστικά περιβάλλοντα. Η έρευνα έλαβε χώρα στην Ελλάδα (N=507), την Ολλανδία (N=171), τη Χιλή (N=450) και το Πακιστάν (N= 212). Γίνεται παρουσίαση, αξιολόγηση και ανάλυση των αποτελεσμάτων των σχέσεων ανάμεσα στη δομή και λειτουργία της οικογένειας και ψυχο-

λογικές μεταβλητές συγκεκριμένα, η εικόνα του εαυτού, χαρακτηριστικά της προσωπικότητας, οικουμενικές αξίες, οικογενειακές αξίες και η συναισθηματική απόσταση από άλλα άτομα. Η διαπολιτισμική σύγκριση θα εντοπίσει τις ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών και θα διευκολύνει την ερμηνεία για τη σημασία που έχει κάθε μεταβλητή σε κάθε κοινωνία ξεχωριστά.

Στάσεις των μουσουλμάνων γονέων απέναντι στην αξία του «σχολικού κεφαλαίου»

Κουφάκη - Πρόπη Ε.

Το “σχολικό κεφάλαιο” θεωρείται ότι αποτελεί κεντρικό σημείο αναφοράς των στρατηγικών της σύγχρονης οικογένειας ως προς την κοινωνική ένταξη του παιδιού. Μάλιστα η “επένδυση” σε αυτό αξιολογείται ως ένα στοιχείο της “προσαρμοστικότητας” (αναδίπλωσης) της οικογένειας στο νέο βιομηχανικό κοινωνικό περιβάλλον.

Πρόθεση μας είναι να διερευνήσουμε τις αντιλήψεις που υιοθετεί η μουσουλμανική οικογένεια και ιδιαίτερα οι γονείς παιδιών που παρακαλουθούν την υποχρεωτική εκπαίδευση, για την αξία του κεφαλαίου αυτού, θεωρώντας ότι η θετική αξιολόγησή του αποτελεί ενισχυτικό παράγοντα στη σχολική επιτυχία των μουσουλμάνων μαθητών. Επίσης θεωρούμε ότι για κοινωνικούς, πολιτικούς και ιδεολογικούς λόγους οι αναπαραστάσεις του ευρύτερου, στη μουσουλμανική οικογένεια, κοινωνικού σώματος για τις στάσεις της στο σχετικό θέμα δομούνται συχνά μέσα από στερεότυπες οπτικές.

Στη βάση ερευνητικών δεδομένων από ένα μικρό -στη φάση αυτή - δείγμα μουσουλμανικών οικογενειών της Θράκης, θα προσπαθήσουμε να καταδείξουμε ποιες κοινωνικές κατηγορίες μουσουλμάνων γονέων επιβεβαιώνουν και ποιες τείνουν να απορρίψουν τους μύθους που συνοδεύουν

τη μουσουλμανική οικογένεια, σε σύγκριση με τους μη μουσουλμάνους γονείς των αντίστοιχων κοινωνικών τύπων οικογένειας.

Η οικογένεια στη μουσουλμανική κοινωνία της Θράκης και η θέση της γυναίκας *Μαλκίδης Φ.*

Η εργασία αναφέρεται στις ιδιαιτερότητες της οικογένειας, στην κοινωνία των μουσουλμανικών μειονοτήτων της Θράκης, επισημαίνει την ιδιαιτερότητά της, τόσο στον ελλαδικό χώρο, όσο και γενικότερα στο μουσουλμανικό κόσμο, περιγράφει τα ζητήματα γάμου και του διαζυγίου και αναλύει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η γυναίκα, που στην ισλαμική κοινωνία κρατά ένα ιδιαίτερο ρόλο, προσεγγίζοντας τις αιτίες που τα δημιουργούν.

Αναλύεται η οικογένεια στις μουσουλμανικές κοινωνίες, και γίνεται μια πρώτη εκτίμηση για τη δομή της, σε μια ιδιόμορφη μουσουλμανική κοινωνία, με αρκετά κοσμικά στοιχεία και δράση μέσα σε ένα έντονα διαφορετικό περιβάλλον, όπως είναι αυτό της Θράκης και της Ελλάδας και αναπτύσσεται η θέση της γυναίκας μουσουλμάνας που κρατά μειονεκτική θέση στο περιορισμένο πλαίσιο διαβίωσης των οικογενειών στη μουσουλμανική κοινωνία.

Η εργασία έχει στοχεύει στην ανάδειξη του ζητήματος της οικογένειας στη μουσουλμανική κοινωνία της Θράκης καθώς και τη θέση της μουσουλμάνας γυναίκας, συμβάλλοντας στη διερεύνηση ενός σχετικά άγνωστου θέματος μέσα στη γενικότερη προσπάθεια που γίνεται για επαναφορά στο προσκήνιο, των προβλημάτων που απασχολούν το χώρο.

Δομή της έννοιας του εαυτού: κοινωνικοί ρόλοι (διαπολιτισμική έρευνα)

Παναγιωτοπούλου Π.

Στην παρούσα έρευνα εξετάζεται η δομή της έννοιας του εαυτού σε σχέση με το οικολογικο-κοινωνικό περιβάλλον του ατόμου. Η βασική θεωρητική υπόθεση είναι ότι τα κοινωνικο-πολιτιστικά περιβάλλοντα στα οποία εντάσσεται το άτομο δομούν το περιεχόμενο και διαμορφώνουν την έννοια του εαυτού. Συγκεκριμένα, διερευνάται το εξής ερώτημα: ποιοι κοινωνικοί ρόλοι – κοινωνικές ταυτότητες κυριαρχούν στην έννοια του εαυτού. Απάντηση στο ερώτημα αυτό θα συμβάλει στη διευκρίνιση των συγκεκριμένων κοινωνικών παραμέτρων που διαμορφώνουν την έννοια του εαυτού στους διάφορους πολιτισμούς. Επιπλέον, θα γίνει εφικτή η διερεύνηση της σχέσης ανάμεσα στην πολυπλοκότητα της δομής της κοινωνίας και στη δομή της έννοιας του εαυτού. Το δείγμα αποτελείται από φοιτητές πανεπιστημίων της Ελλάδας, του Μεξικού και της Γερμανίας. Η πολλαπλή ανάλυση διακύμανσης έδειξε ότι υπάρχει σχέση μεταξύ της ταξινόμησης των χωρών ως προς τη διάσταση ατομικισμός-συλλογικότητα (Hofstede, 1980) και του τύπου της έννοιας του εαυτού ο οποίος διαμορφώνεται στους διάφορους πολιτισμούς. Τα ευρήματα δείχνουν επίσης ότι οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των κοινωνικών ρόλων που συνθέτουν την έννοια του εαυτού κατηγοριοποιούνται κατά τρόπο συστηματικό. Ειδικότερα, η εθνικότητα, η θρησκεία, το επάγγελμα, οι συνομήλικοι και η οικογένεια αποτελούν διαστάσεις που εντοπίζονται σε πολλούς πολιτισμούς και δίνουν τη δυνατότητα εντοπισμού του τύπου της έννοιας του εαυτού ο οποίος διαμορφώνεται σε μια κοινωνία.

[35] Γνωστική Ψυχολογία: σύγχρονες τάσεις και προοπτικές

Συμπόσιο Κλάδου Γνωστικής Ψυχολογίας της ΕΑ.Ψ.Ε.

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Βοσνιάδου Σ.*
Ομιλητές: *Βελλή Θ., Σαμαρτζή Σ., Βοσνιάδου Σ., Ντάβου Μ.*

Ο 21^{ος} αιώνας βρίσκει τον κλάδο της Γνωστικής Ψυχολογίας στην πρώτη πενηκονταετία της ζωής του. Η ανάπτυξη θεωριών και μεθοδολογίας ήταν ραγδαία, πλούσια σε θεματικές και προβληματισμούς που αφορούν στη μελλοντική διαμόρφωση της πορείας του κλάδου τόσο σε θεωρητικό, όσο και σε μεθοδολογικό επίπεδο. Στόχος του Συμποσίου είναι να αναφερθεί στις σύγχρονες τάσεις και προοπτικές, στους τομείς της Οπτικής Αντίληψης (Θ. Βελλή), της Μνήμης (Στ. Σαμαρτζή), της Μάθησης (Στ. Βοσνιάδου), της Μεταγνώσης (Α. Ευκλείδη), καθώς και στον ρόλο που παίζουν τα Συναισθήματα στις Γνωστικές Λειτουργίες (Μπ. Ντάβου).

Οι ψυχολογικοί παράγοντες στην καρκινική νόσο*Καλιακάτσου Α., Καραολίδου Μ., Παπαδάκης Θ.*

Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η διερεύνηση των πιθανών σχέσεων ανάμεσα στην εκδήλωση της καρκινικής νόσου και τους ψυχολογικούς και ψυχοκοινωνικούς παράγοντες. Από την βιβλιογραφική επεξεργασία του θέματος προκύπτει ότι παρά την ανομοιογένεια των μελετών και των μεθόδων αξιολόγησης, συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας συνδέονται με την ανάπτυξη της ασθένειας.

Συνοπτικώς, η ανάπτυξη κακοήθων νεοπλασιών συνδέεται με την ύπαρξη έντονων ψυχοτραυματικών γεγονότων, με καταθλιπτικές τάσεις των ατόμων ή με συναισθήματα απόγνωσης και απελπισίας. Τα άτομα που έχουν την προδιάθεση να εκδηλώσουν την νόσο χαρακτηρίζονται από την τάση για άρνηση και καταπίεση των συναισθημάτων τους και ειδικότερα του θυμού. Είναι άτομα συμβατικά, με πολλές αναστολές και έντονη προσαρμογή προς το εξωτερικό περιβάλλον. Τα ίδια χαρακτηριστικά φαίνεται να επηρεάζουν και την εξέλιξη και τελική έκβαση της νόσου. Επιπροσθέτως, η χρήση της ψυχολογικής αξιολόγησης, όχι μόνο για ερευνητικούς σκοπούς, αποκτά ιδιαίτερη σημασία καθώς η συμβολή της στον τομέα της πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς πρόληψης κρίνεται ως απαραίτητη και αποτελεσματική.

Συμπεριφορά τύπου Α και ανάπτυξη Στεφανιαίας νόσου*Μεσσήνης Α., Μπίρης Α.*

Η στεφανιαία νόσος έχει γίνει μια επιδη-

μία του σύγχρονου πολιτισμού και συγκαταλέγεται ανάμεσα στις κυριότερες αιτίες θανάτου στον κόσμο. Διάφοροι παράγοντες έχουν αναγνωριστεί που ενισχύουν ή συσχετίζονται με την ανάπτυξη στεφανιαίας νόσου αλλά, η έκταση και ακριβής φύση της συμβολής τους στην εμφάνιση της στεφανιαίας νόσου δεν έχει πλήρως κατανοηθεί. Παραδοσιακοί παράγοντες κινδύνου που έχουν συσχετιστεί με την ανάπτυξη ή την πορεία της στεφανιαίας νόσου αποτελούν, τα υψηλά επίπεδα χοληστερόλης στον ορό του αίματος, η υψηλή αρτηριακή πίεση, το κάπνισμα, η ηλικία, το φύλο, η παχυσαρκία, ο σακχαρώδης διαβήτης, η έλλειψη άσκησης και το οικογενειακό ιστορικό. Ωστόσο, ακόμα και ο πιο δυνατός συνδυασμός των παραπάνω παραγόντων δεν έχει αποδειχθεί αρκετός για να εξηγήσει όλα τα περιστατικά της στεφανιαίας νόσου. Επιπλέον, η αντιφατικότητα των ευρημάτων ορισμένων επιδημιολογικών μελετών μας οδηγεί να ψάξουμε τον ψυχολογικό παράγοντα ή παράγοντες και τη συνεισφορά τους στην ανάπτυξη της στεφανιαίας νόσου. Στους διαχρονικά, παραδοσιακούς παράγοντες κινδύνου για τη στεφανιαία νόσο, έχει αναγνωριστεί πρωτίστως και η συμπεριφορά τύπου Α. Το πρότυπο συμπεριφοράς τύπου Α, σύμφωνα με σύγχρονες μελέτες αποτελείται από πέντε συνιστώσες: υπερβολική ανταγωνιστικότητα (competitiveness), εχθρότητα (hostility), επίτευξη συνεχώς ανανευόμενων στόχων (achievement striving), ανυπομονησία (impatience) και υπερβολικό θυμό (anger). Πρόσφατες μελέτες έδειξαν, ότι ενώ το πρότυπο συμπεριφοράς τύπου Α συνιστά πράγματι παράγοντα κινδύνου για τη στεφανιαία νόσο, η υπερβολική ανταγωνιστικότητα και η εχθρότητα θεωρούνται οι πλέον επικίνδυνες από τις συνιστώσες για την ανάπτυξη στεφανιαίας νόσου. Στην παρούσα μελέτη, χρησιμοποιώντας ανιστηρά κριτήρια συμπεριληψής και κατανομής / διαστρωμάτωσης των συμμετεχόντων, και λαμβάνοντας υπόψη προηγούμενες μελέτες, αναπτύχθηκε μια ατομική Συμπεριφορική θεραπευτική προσέγγιση η οποία συνδυά-

στη με στρατηγικές χαλάρωσης (προοδευτική μυϊκή χαλάρωση και ΗΜΓ βιοεπανατροφοδότηση). Η παραπάνω θεραπευτική προσέγγιση εφαρμόστηκε ατομικά σε δείγμα 21 συμμετεχόντων (ομάδα θεραπείας) με στεφανιαία νόσο, που είχαν στρατολογηθεί/επιλεγθεί από δυο Ελληνικά Νοσοκομεία (Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Λάρισας και Πανεπιστημιακό Νοσοκομείο Πάτρας). Μία δεύτερη ομάδα 19 συμμετεχόντων (ομάδα ελέγχου) με στεφανιαία νόσος στρατολογήθηκε επίσης από τα ίδια Νοσοκομεία. Η δεύτερη αυτή ομάδα δεν έλαβε την παραπάνω θεραπευτική παρέμβαση. Στους συμμετέχοντες και των δύο ομάδων, χορηγήθηκαν πριν και με μετά την εκπόνηση της θεραπευτικής παρέμβασης, η Κλίμακα Κατάθλιψης του Beck (Beck Depression Inventory) και η Κλίμακα άγχους Spielberger (Spielberger State-Trait Anxiety Inventory) (μεταφρασμένη και στα ελληνικά δεδομένα). Χορηγήθηκε επίσης η κλίμακα εχθρότητας - έκφρασης θυμού του Cook - Medley (Cook - Medley Hostility and Anger Expression Scale - μεταφρασμένη στα ελληνικά). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι συμμετέχοντες στην (ομάδα Θεραπείας) που έλαβαν την ατομική Συμπεριφορική θεραπευτική προσέγγιση η οποία συνδυάστηκε με τεχνικές χαλάρωσης, παρουσίασαν μεγαλύτερες αλλαγές στο πρότυπο συμπεριφοράς τύπου Α απ' ό,τι οι συμμετέχοντες της ομάδας ελέγχου. Ειδικότερα, η παραπάνω θεραπευτική προσέγγιση είχε σημαντικές επιδράσεις στις συνιστώσες της εχθρότητας, ανταγωνιστικότητας και θυμού (μείωσε σημαντικά τις συνιστώσες αυτές στους συμμετέχοντες της ομάδας που έλαβε την θεραπεία, σε σχέση με τους συμμετέχοντες της ομάδας ελέγχου).

Επιδημιολογικά στοιχεία και χειρισμός της αυτοκτονίας στην Ελλάδα: παρουσίαση περιστατικού

Μεσσήνης Α., Μπίρης Α.

Στην ανάλυσή μας της στατιστικής των

αυτοκτονιών 2 περιοχών της Ελλάδας παραβάλλοντας δημογραφικά στοιχεία βρίσκουμε συσχετίσεις της συχνότητας των αυτοκτονιών με το εισόδημα, την κοινωνική τάξη και την ηλικία, καθώς και με τη μέθοδο που χρησιμοποιήθηκε. Γίνεται επίσης μία παρουσίαση του τρόπου με τον οποίο γίνεται ο χειρισμός ενός αποπειραθέντα στο Γενικό Νοσοκομείο Λάρισας, αλλά και ο τρόπος με τον οποίο οι ίδιοι οι αποπειραθέντες αντιμετωπίζουν τους επαγγελματίες ψυχικής υγείας και το Νοσοκομείο. Γίνονται προτάσεις για τον καλύτερο χειρισμό αυτών των περιπτώσεων και τη συστηματική τους παρακολούθηση για την αποφυγή υποτροπής που περιλαμβάνουν την ενίσχυση της χρήσης ενός κώδικα δεοντολογίας, την ανασκόπηση στατιστικών στοιχείων σε τοπικό επίπεδο, τη συλλογή πιο χρήσιμων αιτιολογικά πληροφοριών και την παροχή μεγαλύτερης έμφασης στην ανάλυση των πληροφοριών. Τα προγράμματα πρόληψης πρέπει να περιλαμβάνουν περισσότερες από μία στρατηγικές, και όπου αυτό είναι δυνατόν, να συνδέονται περισσότερο με τις διαθέσιμες δομές ψυχικής υγείας της κοινότητας.

Η συσχέτιση της ικανότητας διάκρισης με την ψυχολογική δυσφορία

Ρούσση Π., Βασιλάκη Ε., Τριλιβα Σ.

Πρόσφατες μελέτες υποδεικνύουν ότι η ικανότητα διάκρισης, δηλαδή η ικανότητα του ατόμου να αξιολογήσει μια στρεσογόνο κατάσταση σωστά και να προσαρμόσει τον τρόπο αντιμετώπισης έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της, είναι σημαντικός παράγων στην προσπάθεια προσαρμογής στο στρες. Σε αντίθεση με την κυρίαρχη άποψη που δέχεται ότι η υψηλή αντίληψη ελέγχου συμβάλλει στην προσαρμογή, οι παραπάνω μελέτες θεωρούν ότι ο συγκεκριμένος τρόπος εκτίμησης της απειλής ως ελεγχόμενης ή μη, δεν είναι τόσο σημαντικός, όσο είναι η ικανό-

τητα διάκρισης. Επιπροσθέτως, προτείνουν ότι συγκεκριμένες στρατηγικές αντιμετώπισης δεν θεωρούνται ως προσαρμοστικές ή μη, παρά μόνο σαν συναρτησίες της κατάστασης στην οποία εφαρμόζονται.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να εξετασθεί: 1. Εάν η υψηλή αντίληψη ελέγχου σε μη ελεγχόμενες καταστάσεις σχετίζεται με χαμηλή ψυχολογική δυσφορία. 2. Εάν η ικανότητα διάκρισης, ως προς την αντίληψη ελέγχου και ως προς την αντιμετώπιση στρεσογόνων καταστάσεων, σχετίζεται με χαμηλή ψυχολογική δυσφορία. Στην έρευνα συμμετείχαν 70 ασθενείς που πάσχουν από ρευματοειδή αρθρίτιδα. Η ικανότητα διάκρισης μετρήθηκε σε σχέση με την αντίληψη ελέγχου και την αντιμετώπιση της πορείας και των συνεπειών της νόσου.

Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν ότι η ικανότητα διάκρισης σχετίζεται με την χαμηλή ψυχολογική δυσφορία. Αντίθετα, η υψηλή αντίληψη ελέγχου δεν σχετίζεται με την ψυχολογική δυσφορία.

Σακχαρώδης Διαβήτης τύπου I και οικογένεια

Τσαμπαρλή - Κισάρα Α., Κουνενού Κ.

Η παρούσα εισήγηση αναφέρεται στην δυναμική των σχέσεων των οικογενειών όπου υπάρχει ένα παιδί με Σακχαρώδη Διαβήτη.

Η έρευνα γίνεται με βάση των ποιοτική ανάλυση του υλικού δέκα (10) οικογενειών που αποτελούν πιλότο ευρύτερης έρευνας.

Ο στόχος της παρούσας μελέτης είναι διττός: αφενός αφορά στην διερεύνηση των σχέσεων των μελών της οικογένειας μέσα από την ψυχαναλυτική σχολή των σχέσεων αντικειμένου και αφετέρου στην απόπειρα μιας πρώτης διατύπωσης «αστερισμών» χαρακτηριστικών της δυναμικής της εν λόγω οικογένειας ως σύστημα.

[37] Ψυχολογία της ανάπτυξης του παιδιού - 2 -

Θεματική Συνεδρία

Η αναπαράσταση του χώρου και τα σχετικά μεγέθη στο παιδικό ιχνογράφημα

Λοΐζου Α., Κιοσέογλου Γ.

Παλαιότερες, αλλά και πιο πρόσφατες έρευνες έχουν δείξει ότι συχνά το μέγεθος των μορφών (προσώπων και αντικειμένων) σε ένα παιδικό ιχνογράφημα αντανακλά τη *σπουδαιότητα* που έχουν αυτές οι μορφές για το παιδί που ζωγραφίζει (Koppitz, 1984. Machover, 1949. Lowenfeld & Brittain, 1975. Solly & Haigh, 1957). Άλλοι ερευνητές ισχυρίστηκαν ότι το μέγεθος των μορφών εξαρτάται από τη διαδικασία κατασκευής του σχεδίου: Συνήθως το θέμα που σχεδιάζεται πρώτο παριστάνεται μεγαλύτερο και, λόγω ελλιπούς προγραμματισμού, ο διαθέσιμος χώρος δεν επαρκεί για ισομεγέθη απεικόνιση του δευτέρου θέματος (Thomas & Tsalimi, 1988). Φαίνεται, επίσης, ότι τα μεγέθη των θεμάτων στα παιδικά ιχνογραφήματα επηρεάζονται από τον αριθμό των λεπτομερειών που περιλαμβάνουν (Freeman, 1980) ή από το είδος του *συναισθήματος* που επενδύεται σε αυτά (συνπάθεια, απειλή κλπ. Βλ. Graddick, 1963).

Στην παρούσα εργασία εξετάζεται το ερώτημα κατά πόσον η αναπαράσταση των χωροταξικών σχέσεων, προιούσης της ηλικίας, επηρεάζει το μέγεθος των μορφών στο παιδικό ιχνογράφημα. Πιο συγκεκριμένα, εξετάστηκαν οι υποθέσεις ότι: (α) Η πρόνοια να χωρέσουν πιο πολλά πρόσωπα ή αντικείμενα σε ένα σχέδιο συντελεί στη μείωση των μεγεθών τους. (β) Η εγγύτητα μεταξύ των απεικονιζόμενων μορφών οδηγεί στην ορθότερη απόδοση των σχετικών μεγεθών τους (βλ. και Silk & Thomas, 1988). (γ) Η αλληλεπίδραση μεταξύ των απεικονιζόμενων μορφών, η οποία δείχνει ότι αυτές οι μορφές αποτελούν μέρος ενός ευρύτερου πλαισίου (βλ. και Piaget &

Inhelder, 1956), έχει ως αποτέλεσμα τη ρεαλιστικότερη απόδοση των μεγεθών τους.

Θα παρουσιαστούν τα αποτελέσματα που κατά το πλείστον επιβεβαιώνουν τις υποθέσεις, καθώς και ενδεικτικά ιχνογραφήματα των παιδιών (4.5-11.5 χρόνων) που εμφανίζουν την κλιμάκωση στην κατανόηση του χώρου και, ως εκ τούτου, στην ορθότερη απεικόνιση των μεγεθών προσώπων και αντικειμένων.

Νους και Συναισθήματα στην Προσχολική Ηλικία

Μισσηλίδη Π.

Η έρευνα αυτή αποσκοπούσε να μελετήσει αν στην προσχολική ηλικία τα παιδιά κατανοούν τη σχέση ανάμεσα στο νου και τα συναισθήματα. Εξετάστηκαν 100 παιδιά ηλικίας 3 έως 6 ετών και των δύο φύλων. Το πειραματικό έργο που δόθηκε, χρησιμοποίησε εικονογραφημένες ιστορίες στις οποίες ο ήρωας, άλλοτε σκόπιμα και άλλοτε από λάθος, προκαλούσε τον τραυματισμό ενός παιδιού. Ζητήθηκε από τα παιδιά να κρίνουν, με βάση τη συναισθηματική αντίδραση (χαρά, λύπη) του ήρωα, στο τέλος κάθε ιστορίας, αν αυτός(ή) είχε δράσει σκόπιμα και αν είχε προβλέψει το αποτέλεσμα. Οι αναλύσεις των αποτελεσμάτων έδειξαν ότι από την ηλικία των 5 χρόνων, τα παιδιά αρχίζουν να συνδέουν τα συναισθήματα με τις νοητικές καταστάσεις, να αναγνωρίζουν δηλαδή τη χαρά ή τη λύπη ως συνέπειες της ικανοποίησης ή μη των προθέσεων και των προσδοκιών ενός ήρωα. Διαπιστώθηκε επίσης ότι η αναπτυσσόμενη κατανόηση της νοητικής αφηρησίας των συναισθημάτων συμβάλλει στην απόδοση ευθυνών. Η θεωρητική και πρακτική σημασία των ευρημάτων συζητείται.

Κριτήρια διαφοροποίησης του φύλου στα σχέδια των παιδιών

Μισσηλίδη Π., Μπονώτη Φ., Μπάμπα Χ., Καλύβα - Στεργίου Α.

Η έρευνα αυτή εξέτασε τα κριτήρια που χρησιμοποιούν τα παιδιά για τη διαφοροποίηση των δύο φύλων στα σχέδιά τους. Στην έρευνα πήραν μέρος 120 παιδιά και των δύο φύλων που ταξινομήθηκαν σε τρεις ηλικιακές ομάδες, με μέσο όρο ηλικίας 6¹/₂, 9¹/₂ και 11¹/₂ χρόνια. Σε μία πρώτη πειραματική μελέτη ζητήθηκε από τα παιδιά να σχεδιάσουν δύο ντυμένες φιγούρες (μια ανδρική και μια γυναικεία) και δύο φιγούρες με μαγιώ. Σκοπός ήταν να διαπιστωθεί ο βαθμός που τα παιδιά διαφοροποιούν το φύλο της φιγούρας με βάση εξωγενή (ρουχισμός, μήκος μαλλιών, ύψος φιγούρας και λεπτομέρειες) και ενδογενή (τριχοφυία, καμπύλες και όγκος φιγούρας) χαρακτηριστικά. Στη δεύτερη μελέτη δόθηκαν στα ίδια παιδιά προσχεδιασμένες φιγούρες, οι οποίες διαφοροποιούνταν μεταξύ τους ως προς ένα εξωγενές ή ένα ενδογενές χαρακτηριστικό. Ενδιέφερε να διαπιστωθεί αν τα παιδιά αναγνωρίζουν το φύλο της φιγούρας με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά (π.χ. ύψος φιγούρας ή τριχοφυία). Τα ευρήματα έδειξαν ότι τα παιδιά χρησιμοποιούν περισσότερο τα εξωγενή χαρακτηριστικά για τη διαφοροποίηση των δύο φύλων τόσο στα σχέδια τους, όσο και στο έργο της αναγνώρισης. Αναπτυξιακές διαφορές παρατηρήθηκαν μόνο στο δεύτερο έργο, ενώ σε σχέση με το φύλο βρέθηκε ότι τα κορίτσια χρησιμοποιούν περισσότερο ενδογενή χαρακτηριστικά από τα αγόρια.

Η αναπαράσταση του χώρου σε παιδιά νηπιακής ηλικίας

Οικονόμου Α., Ραφτόπουλος Α.

Το αντικείμενο της μελέτης μας είναι η

αναπαράσταση του χώρου από τα νήπια. Γίνεται ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας και εκτενής συζήτηση. Η κλασική θεωρία των Piaget και Inhelder για την αναπαράσταση του χώρου ελέγχεται με βάση τα ευρήματα των νεότερων θεωριών (Case, Deloache, Δημητρίου) αλλά και δικών μας ερευνών. Πιο συγκεκριμένα, τίθεται σε αμφισβήτηση ο ισχυρισμός ότι το παιδί των 3 - 4 ετών έχει ήδη αποκτήσει μια στοιχειώδη αναπαράσταση του χώρου, η οποία του επιτρέπει να εντοπίζει αντικείμενα, αλλά η ικανότητα λογικού πολλαπλασιασμού δύο διαστάσεων εμφανίζεται στη ηλικία των δέκα ετών.

Συμπεραίνουμε ότι:

- τα παιδιά των 3 - 4 ετών έχουν αποκτήσει ένα πρωτογενές "σχήμα εντοπισμού αντικειμένων",
- τα παιδιά των 5 - 6 ετών εκδηλώνουν δείγματα ικανότητας λογικού πολλαπλασιασμού δύο διαστάσεων και χρήσης της "ευκλείδειας" απόστασης,
- τα νήπια παρουσιάζουν έντονες διαφορές τόσο στις επιδόσεις όσο και στις στρατηγικές που επιλέγουν για να επιλύσουν σχετικά προβλήματα.
- σε κάθε χρονολογική ηλικία ανιχνεύονται στρατηγικές που αλληλεπικαλύπτονται.

Δημιουργική κίνηση: ποικιλία δεξιοτήτων σε παιδιά προσχολικής ηλικίας

Τουφεγγοπούλου Κ., Τρεύλας Ε., Ζαχοπούλου Ε.

Σκοπός αυτής της έρευνας ήταν να ερευνηθεί η δυνατότητα κινητικής δημιουργικότητας, ως ευχέρεια ανάκλησης και αξιοποίησης της υπάρχουσας κινητικής γνώσης. Επιμέρους σκοποί ήταν η διερεύνηση της δυνατότητας λειτουργίας σε συνθήκες προβληματισμού και ανακάλυψης εναλλακτικών κινητικών απαντήσεων. Στην έρευνα συμμετείχαν 22 παιδιά (11 κο-

ρίτσια και 11 αγόρια) νηπιακής ηλικίας ($M = 5,5 \pm 0,6$ ετών). Η καταγραφή της ευχέρειας και της ποικιλίας των κινητικών απαντήσεων έγινε με την εφαρμογή του Divergent movement ability test (1993). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά εκτέλεσαν επτά δεξιότητες μετακίνησης και συχνότερα εκτελούσαν την υπερπήδηση από δύο σε δύο πόδια (36%) και την υπερπήδηση από ένα σε ένα πόδι (30%). Επίσης εκτέλεσαν επτά δεξιότητες μη μετακίνησης, όπου τη μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισαν οι διάφορες μορφές ισορροπίας, όπως ισορροπία στο ένα πόδι (33%) και ισορροπία από πρηνή θέση σε τρία σημεία (19%), και τέσσερις δεξιότητες χειρισμού όπου η ρύψη ήταν η δεξιότητα με την μεγαλύτερη συχνότητα εκτέλεσης (47%). Η ευχέρεια και η ποικιλία των κινητικών δεξιοτήτων που εκτέλεσαν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας στην συγκεκριμένη έρευνα ήταν σχετικά μικρή, παρά την ύπαρξη μεγάλου αριθμού κεκτημένων δεξιοτήτων σ' αυτήν την ηλικία. Στο περιβάλλον προβληματισμού του συγκεκριμένου τεστ εκδηλώθηκε αδυναμία ανάκλησης των πλέον συνηθισμένων κινητικών δεξιοτήτων, όπως για παράδειγμα το κουτσό. Αυτό υποδηλώνει την ανάγκη κατάλληλης διδακτικής διαδικασίας με βασικό σκοπό τον προβληματισμό και τη μαθησιακή ενεργοποίηση των μαθητών, που έχει ως αποτέλεσμα όχι μόνο την κατάκτηση της γνώσης, αλλά ενεργοποιεί τη σκέψη για σύνθεση, ανακάλυψη απαντήσεων ή λύσεων σ' ένα πρόβλημα.

Επίδραση περιβαλλοντικών παραγόντων στη νοητική και γλωσσική ικανότητα παιδιών 9 ετών

Φιλιππάτου Δ., Αλεξόπουλος Δ., Διαμαντή Β.

Πρωταρχικός σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνηθεί την επίδραση διαφόρων παραγόντων όπως είναι το φύ-

λο, η ηλικία, η σειρά γέννησης, το μορφωτικό επίπεδο και το επάγγελμα του πατέρα και της μητέρας καθώς και το μέγεθος της οικογένειας, στις νοητικές και γλωσσικές ικανότητες παιδιών τρίτης δημοτικού. Στην έρευνα πήραν μέρος 43 παιδιά ηλικίας 8,4 - 9,3 χρονών, 26 αγόρια και 17 κορίτσια από δύο σχολεία του Βόλου. Τα σχολεία επιλέχθηκαν έτσι ώστε να καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου της πόλης. Στα παιδιά δόθηκαν το Τεστ Ανίχνευσης της Αναγνωστικής Ικανότητας της Τάφα, ένα Τεστ Αναγνωστικής Ακρίβειας και ένα Τεστ Λεξιλογίου που κατασκευάστηκαν για τις ανάγκες της έρευνας καθώς και έξι γλωσσικές δοκιμασίες από το Αθηνά Τεστ. Βρέθηκαν: α) Στατιστικές σημαντικές διαφορές μεταξύ αγοριών-κοριτσιών, υπέρ των αγοριών σχετικά με την ολοκλήρωση των προτάσεων του Αθηνά Τεστ. β) Στατιστικώς σημαντικές συνάφειες μεταξύ των περισσότερων γλωσσικών, αναγνωστικών και νοητικών δοκιμασιών, στοιχείο που δείχνει τη σχέση που υπάρχει μεταξύ διαφόρων επιμέρους δεικτών αναγνωστικής ικανότητας, γλωσσικής ικανότητας (διάκριση και σύνθεση γραφημάτων και φθόγγων) και νοητικής ικανότητας (λεξιλόγιο, γλωσσικές αναλογίες και RAVEN test). γ) Στην πολλαπλή παλινδρομική ανάλυση χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος ENTER. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές προέβλεψαν σε στατιστικώς σημαντικό βαθμό μόνο την ολοκλήρωση προτάσεων ($p = .01$) και το λεξιλόγιο ($p = .05$).

[38] Δουλεύοντας με ομάδες εκπαιδευτικών

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Ναυρίδης Κ.*
Ομιλητές: *Ναυρίδης Κ., Μπακιρτζής Κ.,
Μαρούδα - Χατζούλη Α., Παπαδιώτη Β.,
Παλαιολόγου Α.*

Στόχος του συμποσίου είναι η παρουσίαση παρεμβάσεων και «δουλειάς» με ομάδες εκπαιδευτικών που αποσκοπούν στην ευαισθητοποίηση των συμμετεχόντων σε θέματα διαπροσωπικής επικοινωνίας και ανθρώπινων σχέσεων στον εργασιακό τους χώρο.

Διερευνώνται παράγοντες που συνδέονται με την ανάλυση της δυναμικής και των διεργασιών που αναπτύσσονται στις ομάδες, όπως ο ρόλος του εμπυκωτή, το πλαίσιο παρέμβασης, οι ενδοπροσωπικές και διαπροσωπικές διεργασίες και σχέσεις αλληλεπίδρασης των συμμετεχόντων μέσα στην ομάδα, καθώς και οι ψυχοκοινωνικές διεργασίες και σχέσεις των ιδίων στο επαγγελματικό και θεσμικό τους πλαίσιο.

[39] Τομείς εφαρμογών της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας

Συμπόσιο Κλάδου Συμβουλευτικής
Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Οργανωτής/Πρόεδρος: Σταλίκας Α.

Η Συμβουλευτική Ψυχολογία έχει πολλές εφαρμογές στη σημερινή εποχή. Το συμπόσιο αυτό στοχεύει στη σύνδεση των βασικών αρχών που διέπουν τη Συμβουλευτική Ψυχολογία (Σ.Ψ.) με τους τομείς εφαρμογών της. Προς το σκοπό αυτό η κ. Στογιαννίδου θα παρουσιάσει τις εφαρμογές της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας στη τριτοβάθμια εκπαίδευση. Συγκεκριμένα θα τονίσει τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της επαγγελματικής συμβουλευτικής αφού πρέπει να περιλαμβάνει τους τομείς πληροφόρησης, ατομική και ομαδική επαγγελματική συμβουλευτική καθώς και μηχανισμούς διερεύνησης και σύνδεσης των αποφοίτων με την αγορά εργασίας. Ο κ. Τσίτσας θα μιλήσει θα αναφερθεί στις εφαρμογές της Σ.Ψ. στο στρατό, με έμφαση στα προβλήματα που χαρακτηρίζουν το χώρο αυτό και το ρόλο που πρέπει να διαδραματίζει ο συμβουλευτικός ψυχολόγος για την αντιμετώπιση και επίλυση τους. Ο κ. Κλεφτάρας θα παρουσιάσει την πολυπολιτισμική συμβουλευτική προσέγγιση εφαρμοσμένη σε εθνικές μειονότητες. Θα τονιστεί η σπουδαιότητα της πολιτισμικής συνείδησης και ο σεβασμός προς τον πολιτισμό της εθνικής ομάδας καθώς και η αναγνώριση ότι ένα σημαντικό μέρος κάθε πολιτισμικά κατάλληλης παρέμβασης θα πρέπει να περιλαμβάνει τόσο το άτομο όσο και την οικογένεια, την ομάδα και την γειτονιά. Ο κ. Καραδήμας θα παρουσιάσει ένα πλήρες πολυδύναμο μοντέλο υποστήριξης ατόμων με αναπηρία που στοχεύει α) στην ενίσχυση και εκπαίδευση του ίδιου του ασθενούς, β) της οικογένειας του και, γ) στην εκπαίδευση του ιατρικού προσωπικού που χειρίζεται αυτές τις περιπτώσεις. Τέλος ο κ.

Σταλίκας θα εντοπίσει τις αρχές και πιστεύω που διαφοροποιούν την Σ.Ψ. από τους άλλους κλάδους της Ψυχολογίας και θα τις συνδέσει με τις εφαρμογές της Σ.Ψ.

Επαγγελματική συμβουλευτική στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Στογιαννίδου Α.

Η παρούσα ανακοίνωση συζητά θέματα που σχετίζονται με την επαγγελματική συμβουλευτική στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η σύνδεση των αποφοίτων των ΑΕΙ με την αγορά εργασίας, η οποία πραγματοποιείται κύρια μέσω των Γραφείων Διασύνδεσης, είναι πολυδιάστατη και πρέπει να περιλαμβάνει τουλάχιστον τους τομείς της πληροφόρησης, ατομικής και ομαδικής επαγγελματικής συμβουλευτικής καθώς και μηχανισμούς διερεύνησης και σύνδεσης των αποφοίτων με την αγορά εργασίας. Η συμβουλευτική ανήκει στο παραπάνω πλαίσιο και στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στη μεγιστοποίηση των προσωπικών ικανοτήτων αναζήτησης και σε διαδικασίες που διευκολύνουν την αυτογνωσία αλλά και την αύξηση των ατομικών προσόντων των συμβουλευόμενων.

Παρουσιάζονται ευρήματα που αφορούν στο επίπεδο της αυτεπάργειας (απίληψη της προσωπικής ικανότητας) ως προς την επαγγελματική σταδιοδρομία του φοιτητικού πληθυσμού. Τα ευρήματα προέρχονται από ευρύτερη έρευνα που διενεργήθηκε από τα Γραφεία Διασύνδεσης του ΑΠΘ.

Η συμβουλευτική στα πλαίσια του στρατού

Τσίτσας Γ.

Η συμβουλευτική στα πλαίσια του Στρατού είναι εκείνη η διαδικασία που αποσκοπεί στη ομαλή προσαρμογή του νέ-

ου και στην διασφάλιση της ψυχικής του υγείας. Στο Ελληνικό Στρατό λειτουργεί τη τελευταία δεκαετία ο θεσμός της Ψυχοκοινωνικής μέριμνας, που έχει ως σκοπό την παροχή στήριξης σε όλους τους υπηρετούντες. Η συμβουλευτική στα πλαίσια του Στρατού παρουσιάζει ιδιαιτερότητες λόγω του ότι λαμβάνει χώρα σε ένα ιδιότυπο περιβάλλον, που χαρακτηρίζεται α) από την συνάθροιση και συμβίωση ενός μεγάλου αριθμού ατόμων, μια στενή ομάδα που ζει σε στενό περιβάλλον, και β) από τις αυξημένες απαιτήσεις. Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον μπορούν να παρουσιαστούν προβλήματα και έλλειψη ικανότητας προσαρμογής. Με μια τέτοια δεδομένη κατάσταση, στη ομιλία παρουσιάζονται οι ρόλοι που πρέπει να παίξει ο Σ.Ψ. και ο ρόλος της Σ.Ψ. στο Στρατό γενικότερα.

Πολυπολιτισμική συμβουλευτική σε άτομα που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες *Κλεφτάρας Γ.*

Οι εθνικές μειονότητες συχνά συνδέονται με κάποιες μορφές κοινωνικής καταπίεσης όπως λιγότερες ευκαιρίες για εκπαίδευση και για εργασίες με καλές αμοιβές και κοινωνικό γόητρο. Έτσι λοιπόν τα άτομα που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες είναι συχνά φτωχά, έχουν χαμηλό κοινωνικοοικονομικό επίπεδο, ή είναι άνεργα και – ή άστεγα. Όλοι αυτοί οι παράγοντες ευνοούν την ανάπτυξη χαμηλής αυτό εκτίμησης και καθιστούν το άτομο ευάλωτο σε ψυχολογικές δυσλειτουργίες, ψυχοπαθολογία και προβλήματα προσαρμογής. Τα κύρια στοιχεία της πολυ-πολιτισμικής συμβουλευτικής είναι πρώτον η σπουδαιότητα της πολιτισμικής συνείδησης, και του σεβασμού της πολιτισμικής ομάδας, στην οποία ανήκει ο καθένας, και δεύτερον η αναγνώριση ότι ένα απαραίτητο μέρος κάθε πολιτισμικά κατάλληλης παρέμβασης θα πρέπει πιθανόν να περιλαμβάνει τόσο το άτομο όσο και την οι-

κογένεια, την ομάδα και την γειτονιά. Πολλά άτομα που ανήκουν σε εθνικές μειονότητες κατηγορούν τους εαυτούς τους για τις συνθήκες της ζωής τους. Το έργο του συμβούλου είναι να απελευθερώσει τα άτομα αυτά από τις αυτομορφές, να τα ενθαρρύνει, να δουν τα προβλήματα τους μέσα σε ένα κοινωνικό και οικογενειακό πλαίσιο, και να διευκολύνει την προσωπική δράση για την βελτίωση των συνθηκών ζωής τους. Οι έννοιες της πολιτισμικής ταυτότητας, της αυτοεκτίμησης και του κεντρικού ελέγχου, της γλώσσας και της μη-λεκτικής έκφρασης, των πολιτισμικά απαγορευμένων συμπεριφορών και συναισθημάτων και της αντίληψης του κόσμου συζητούνται σε σχέση με την πολυ-πολιτισμική συμβουλευτική σε άτομα εθνικών μειονοτήτων.

Ψυχοκοινωνική παρέμβαση σε άτομα με αναπηρίες εξαιτίας τραύματος στη σπονδυλική στήλη ή ασθένειας: η ανάπτυξη ενός πολυδύναμου μοντέλου συμβουλευτικής υποστήριξης *Καραδήμας Ε.*

Η διάγνωση μιας αναπηρίας αποτελεί ένα σοβαρό σοκ και τους ίδιους τους ασθενείς, αλλά και για την οικογένεια τους. Αντιδράσεις όπως η απόσυρση από την πραγματικότητα, το πένθος, η απελπισία, η άρνηση και άλλα, είναι συνηθισμένες και αναμενόμενες. Είναι πιθανόν όμως η ένταση των αντιδράσεων αυτών ή η διάρκεια τους να παρεμποδίζει την ομαλή προσαρμογή του ατόμου και της οικογένειας του στις νέες συνθήκες, ή την λειτουργική αντιμετώπιση προβλημάτων που προκύπτουν και επιζητούν λύση. Τα άτομα με αναπηρίες, εξαιτίας τραυματισμού ή ασθένειας συνήθως έχουν μπροστά τους πολλά χρόνια ζωής. Η κύρια πρόκληση είναι, επομένως, να επαναδιοργανώσουν τις ικανότητες τους ώστε να επιτύχουν την καλύτερη δυνατή ποιότητα ζωής στα νέα πλαίσια των

δυνατοτήτων τους. Η προσαρμογή στις νέες συνθήκες μπορεί όμως, να αποδειχθεί εξαιρετικά δύσκολη. Για την διευκόλυνση της διαδικασίας αυτής έχουν αναπτυχθεί διάφορες στρατηγικές, όπως εκπαίδευση δημιουργία υπηρεσιών υποστήριξης και αποκατάστασης, διάφορες συμπεριφοριστικές και γνωσιακές τεχνικές οικογενειακή θεραπεία, ψυχοθεραπεία. Κατά την παρουσίαση θα αναπτυχθεί ένα πλήρες πολυδύναμο μοντέλο Ψυχοκοινωνικής υποστήριξης των ατόμων με αναπηρία που στοχεύει α) στην ενίσχυση και εκπαίδευση του ίδιου του ασθενούς, β) της οικογένειας του και, γ) στην εκπαίδευση του ιατρικού προσωπικού που χειρίζεται αυτές τις περιπτώσεις. Το πρόγραμμα στηρίζεται στην εφαρμογή γνωσιακών-συμπεριφοριστικών και συστημικών αρχών και τεχνικών.

Βασικές αρχές της συμβουλευτικής ψυχολογίας και η σχέση τους με τους διαφορετικούς τομείς εφαρμογών
Σταλίκας Α.

Αυτή η παρουσίαση στοχεύει στο να συνδέσει τις βασικές αρχές που διέπουν την Συμβουλευτική Ψυχολογία με τους τομείς εφαρμογών της. Η Συμβουλευτική Ψυχολογία διαφοροποιείται από την Κλινική Ψυχολογία και Ψυχιατρική με κριτήρια τις βασικές αρχές που την διέπουν και που τις προσδίδουν την ταυτότητά της. Μπορούμε να εντοπίσουμε τουλάχιστον δέκα τέτοιες αρχές. Σ'αυτήν την παρουσίαση αυτές οι αρχές θα παρουσιαστούν και θα συγκριθούν με τους τομείς εφαρμογών της. Σ.Ψ.

[40] Παρουσίαση ψυχολογικών δοκιμασιών - 3 -

Το συμβολικό διάστημα και οι δομές της προσωπικότητας. Μια κλινική δοκιμασία, το D 10 του Dr J. Le Men Καθηγητού στο Τμήμα Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου της Grenoble Γαλλίας

Κούβελα Ε., Dr J. Le Men, Δρούζια Α.

Το D10 (dessinez 10 éléments) είναι μια κλινική μέθοδος διερεύνησης της προσωπικότητας. Το D10 σαν τεστ προσωπικότητας δίνει στο υποκείμενο την δυνατότητα να εκφράσει όλα τα στοιχεία της προσωπικότητάς του. Το θέμα του D10 είναι παρμένο από την καθημερινή ζωή.

«Σχεδιάσε ένα τοπίο με έναν άνδρα, ένα δρόμο, μία γυναίκα, βουνά, ένα αγόρι, ένα σπίτι, ένα κορίτσι, ένα ποτάμι, ένα ζώο, ένα αυτοκίνητο».

Το D10 εφαρμόστηκε στην Ελλάδα το 1978 σε 100 παιδιά ηλικίας 7-9 ετών και έγινε σύγκριση αποτελεσμάτων με ανάλογο δείγμα παιδιών της Γαλλίας.

Η έρευνα επαναλήφθηκε το 2000 σε δείγμα παιδιών ίδιας ηλικίας. Συγκριτικά αποτελέσματα έρευνας 1978-2000.

Η παρουσίαση θα αφορά:

Α) Το θεωρητικό μέρος Β) Προβολή αντιπροσωπευτικών σχεδίων και παρουσίαση συγκριτικής μελέτης ετών 1978-2000. Γ) Διερεύνηση της δομής της προσωπικότητας βάσει των σχεδίων σύμφωνα με την Συστημική προσέγγιση (οικοθεωρίες).

Boston Diagnostic Aphasia Examination ή Διαγνωστική εξέταση της Βοστώνης για την αφασία (Goodglass and Kaplan, 1983)
Τσάνταλη Ε., Τσολάκη Μ., Πήτα Ρ.

Η συστοιχία Boston Diagnostic Aphasia Examination (BDAE)(Goodglass, H. & Kaplan, E., 1983) χρησιμοποιείται ως δια-

γνωστική κλίμακα για να αξιολογηθεί η γλώσσα των αφασικών ασθενών.

Οι υποδοκιμασίες του BDAE ομαδοποιημένες από τους κατασκευαστές εξετάζουν τις παρακάτω διαστάσεις του λόγου:

- τη σοβαρότητα της διαταραχής της επικοινωνίας (προφορική αφήγηση διαμέσου της εικόνας)

- την ευχέρεια του προφορικού λόγου (μέγεθος φράσης, μελωδικότητα, λεκτική ικανότητα)

- την ακουστική κατανόηση (ακουστική διάκριση λέξης, αναγνώριση μελών σώματος, εντολές, σύνθετο υλικό με ιδέες)

- την εύρεση λέξης (κατονομασία, οπτική κατονομασία, κατονομασία ζώων, αυτοματοποιημένος λόγος)

- την επανάληψη (λέξεων, προτάσεων υψηλής συχνότητας, προτάσεων χαμηλής συχνότητας)

- την παραφασία (νεολογιστική, συλλαβική, λεκτική, εκτεταμένη)

- την ανάγνωση (λέξης, προφορική ανάγνωση προτάσεων, διάκριση γραπτού συμβόλου, αναγνώριση λέξης, κατανόηση προφορικού συλλαβισμού, αντιστοίχιση εικόνας-λέξης, ανάγνωση προτάσεων και παραγράφων)

- τη γραφή (μηχανισμός γραφής, γραφή σειράς στοιχείων, πρωταρχικό επίπεδο υπαγόρευσης, συλλαβισμός προς υπαγόρευση, γραπτή κατονομασία, προτάσεις προς υπαγόρευση, γραπτή αφήγηση)

- και τις οπτικοχωρικές λειτουργίες (σχεδιασμός αντικειμένου εικόνας και τρισδιάστατου αντικειμένου, προσανατολισμός δεξιά-αριστερά, αρίθμηση, τοποθέτηση δεικτών ρολογιού).

Ο χρόνος που απαιτείται για να δοθεί όλη η συστοιχία είναι από μια ώρα για τις καλύτερες των περιπτώσεων, μέχρι και τέσσερις ώρες. Γι' αυτό συχνά χρησιμοποιούνται ορισμένες υποδοκιμασίες επιλεκτικά σε συνδυασμό με άλλες νευροψυχολογικές δοκιμασίες.

Ανάπτυξη και στάθμιση του τεστ γλωσσικών ικανοτήτων για εφήβους 15 έως 18 ετών

Αλεξόπουλος Δ., Πόρποδας Κ., Μαλεβίτη Γ., Καμίση Ε

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η ανάπτυξη ενός τεστ γλωσσικών ικανοτήτων για εφήβους 15-18 ετών. Για το σκοπό αυτό κατασκευάστηκε ένα ερωτηματολόγιο που περιείχε ογδόντα τέσσερις ερωτήσεις κλειστού τύπου στις οποίες οι εξεταζόμενοι καλούνταν να επιλέξουν τη σωστή απάντηση από δύο ή τρεις προτεινόμενες εναλλακτικές απαντήσεις. Το ερωτηματολόγιο αποτελούνταν από τέσσερις ενότητες, δηλαδή Λεξιλόγιο, Ορθογραφία, Μορφολογία και Σύνταξη, καθεμιά από τις οποίες περιλάμβανε 21 ερωτήσεις. Το δείγμα αποτελούνταν από χίλια (1000) υποκείμενα, 445 αγόρια και 555 κορίτσια, ηλικίας 15-18 ετών, που φοιτούσαν στην Γαε Γυμνασίου και στις Αα, Βα, Γα και Δα τάξεις Λυκείου και προέρχονταν από πέντε (5) διαφορετικά διαμερίσματα της χώρας. Ο συντελεστής αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας, alpha του Cronbach, κυμαινόταν από 0.46 έως 0.66 στις τέσσερις ενότητες του τεστ. Οι συνάφειες του τεστ με τους βαθμούς σε διάφορα μαθήματα (Αρχαία Ελληνικά, Νέα Ελληνικά, Μαθηματικά, Φυσική, Χημεία) κυμαίνονταν 0.24 έως 0.50 και με ένα τεστ λεξιλογίου ήταν .47. Πραγματοποιήθηκε επίσης παραγοντική ανάλυση των τεσσάρων ενοτήτων με τη μέθοδο των κύριων συνιστωσών. Εξήχθη ένας παράγων που ερμηνεύει το 100% της διακύμανσης και μπορεί να ονομαστεί γενική γλωσσική ικανότητα. Ευρέθησαν οι τυπικοί βαθμοί (νόρμες) για κάθε ηλικία και κάθε ενότητα σε t-τιμές και γλωσσικά πηλικά (μέσος όρος 100, τυπική απόκλιση 15).

[41] **Ψυχολογία και Ιδεολογία, ή ο Ιανός στην Εξουσία: ψυχολογικές θεωρίες και ιδεολογικές πρακτικές**

Ομιλητής: Παλασάμου Στάμος

Μετά από περισσότερο ενός αιώνα ζωής, η ψυχολογική επιστήμη έχει ωριμάσει πλέον αρκετά ώστε να αντέχει (ίσως και να επιζητά) την άσκηση αυστηρής επιστημολογικής κριτικής η οποία να αποσκοπεί στην οριοθέτηση του εύρους των ψυχολογικών θεωριών και της συμμετοχής σ' αυτές, καθώς και στις απορρέουσες κοινωνικές πρακτικές («επιστημόνων» και «αφελών» ψυχολόγων) διαφόρων ιδεολογημάτων και ιδεοληψιών. Συγκεκριμένα, στην ομιλία επιχειρείται η συζήτηση των όρων κάτω από τους οποίους η ψυχολογική επιστήμη διεκδίκησε και διεκδικεί την ιδεολογική της ουδετερότητα, γεγονός που από μόνο του πιστοποιεί την βαθύτατη εμπλοκή της ιδεολογίας στην παραγωγή ψυχολογικής γνώσης. Επιχειρείται, επίσης, η ανάλυση των συνθηκών που καθορίζουν το ιδεολογικό στίγμα των θεωριών αυτών, τόσο στο φαινομενολογικό επίπεδο της θεματικής τους επιλογής, όσο και σε εκείνο των επιστημολογικών ευαισθησιών πάνω στις οποίες στηρίχτηκαν οι θεωρίες αυτές για να καστασκυνάσουν το αξιωματικό τους οικοδόμημα. Επιχειρείται, τέλος, μια διακλαδική συγκριτική ανάγνωση των βασικών ευρημάτων της ψυχολογικής επιστήμης, με στόχο την επισήμανση – και ενδεχομένως περαιτέρω ανάλυση – των ιδεολογικών καταβολών ή / και προεκτάσεών τους.

[42] **Διαταραχές του γραπτού λόγου**

Θεματική Συνεδρία

Οι διαταραχές της γραφής σε μαθητές Δημοτικού

Ανδρεοπούλου Α., Μπουγιτοπούλου Β., Inshakova O.

Η σωστή γραφή και ανάγνωση αποτελούν μία από τις σημαντικότερες προϋποθέσεις για τη σχολική επιτυχία. Είναι το μέσο κατάκτησης γνώσεων και σε μεγάλο βαθμό καθορίζουν την επιτυχημένη σχολική πορεία του μαθητή.

Οι διαταραχές της γραφής και της ανάγνωσης επηρεάζουν αρνητικά την επίδοση του μαθητή.

Στόχος της έρευνας είναι η μελέτη των διαταραχών της γραφής σε μαθητές 7-9 χρονών. Η έρευνα περιλαμβάνει 630 μαθητές της Β', Γ' και Δ' τάξης του Δημοτικού.

Η μέθοδος εξέτασης πραγματοποιήθηκε βασιζόμενη στην ανάλυση και καταγραφή των ειδικών λαθών σε ειδικά επεξεργασμένα κείμενα:

- ακουστική ορθογραφία
- αντιγραφή
- σκέφτομαι και γράφω

Το βασικό αποτέλεσμα έδειξε ότι το 20,9 % των μαθητών παρουσιάζουν διαταραχές στη γραφή, οι οποίες χαρακτηρίζονται από ειδικά λάθη. Το 21 % των μαθητών που παρουσίασαν τέτοιου είδους διαταραχές φοιτούσαν στη Β', το 21,6 % στην Γ' και το 18,23 % στην Δ' Δημοτικού.

Τα λάθη των μαθητών που αναλύσαμε και ταξινομήσαμε επαναλαμβάνονται στους μαθητές και των τριών τάξεων. Σηριζόμενοι σε αυτό μπορούμε να πούμε ότι τα παραπάνω λάθη μπορούν να χαρακτηριστούν ως ειδικά, δυσλεξικά λάθη, τα οποία υποχωρούν μόνο μετά από ειδική λογοπεδική παρέμβαση.

Η χρήση των Οπτικών Προκλητών Δυναμικών στη διερεύνηση της Δυσγραφίας και Δυσορθογραφίας στα παιδιά *Βλάχος Φ., Καραπέτσας Α., Βαϊτσής Κ.*

Η δυσγραφία έχει περιγραφεί ως μια μαθησιακή διαταραχή που αφορά τη δεξιότητα της γραφής και δε σχετίζεται με άλλες μαθησιακές δυσκολίες στην ανάγνωση, το συλλαβισμό ή την αριθμηση. Εκδηλώνεται ως φτωχή γραφική δεξιότητα σε παιδιά με τουλάχιστον κανονική νοημοσύνη που δεν έχουν εμφανή νευρολογική διαταραχή ή/και έκδηλο αντιληπτικο-κινητικό μειονέκτημα και συχνά σχετίζεται με δυσορθογραφία. Δεδομένου ότι η απαραίτητη για το γραπτό λόγο αναγνώριση των γραμμικών προϋποθέτει την ορθή οπτική/ορθογραφική λειτουργία, διαφαίνεται η αναγκαιότητα εκκίνησης κάθε προσπάθειας διερεύνησης της δεξιότητας της γραφής και των διαταραχών της, από τη διερεύνηση της λειτουργίας του οπτικού συστήματος.

Τα οπτικά προκλητά δυναμικά (VEPs) έχουν χρησιμοποιηθεί ευρύτατα για την εκτίμηση της λειτουργικότητας της οπτικής οδού κατά τη νεογνική, βρεφική και παιδική ηλικία. Η μέθοδος αυτή έχει χρησιμοποιηθεί συχνά για τη διερεύνηση μαθησιακών διαταραχών (όπως π.χ. η δυσλεξία) που εμπλέκονται με το οπτικό σύστημα, δεν έχει όμως αξιοποιηθεί για τη μελέτη των ειδικών διαταραχών της δυσγραφίας και της δυσορθογραφίας.

Στη συγκεκριμένη έρευνα μαθητές ηλικίας 7-9 ετών υποβλήθηκαν σε ψυχομετρικές δοκιμασίες διάγνωσης δυσγραφίας και δυσορθογραφίας σύμφωνα με τη μέθοδο του Luria. Ταυτόχρονα χορηγήθηκαν δοκιμασίες της ψυχομετρικής κλίμακας WISC III, για να διαμορφωθεί μια εικόνα του δείκτη νοημοσύνης τους. Μετά την αξιολόγηση των παραπάνω δοκιμασιών δημιουργήθηκαν δύο ομάδες παιδιών, η πειραματική ομάδα (παιδιά με δυσγραφία και δυσορθογραφία) και η ομάδα ελέγχου με τη μέθοδο της εξίσωσης κατά ζεύγη. Στα παιδιά, μετά

τη σύμφωνη γνώμη των γονέων τους, εφαρμόστηκαν οπτικά προκλητά δυναμικά διαφόρων ερεθισμών και καταγράφηκαν τόσο τα βραχεία όσο και τα σταθερής κατάστασης δυναμικά. Οι καταγραφές μας αναλύθηκαν ως προς τις παραμέτρους του λανθάνοντος χρόνου και του ύψους και έδειξαν λεπτές διαφορές ανάμεσα στις δύο ομάδες παιδιών. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι η μέθοδος των VEPs μπορεί να προσφέρει συμπληρωματικές πληροφορίες τόσο στη διάγνωση όσο και στη διάκριση των τύπων δυσγραφίας και δυσορθογραφίας.

Ανάγνωση και ορθογραφία λέξεων διαφορετικού αριθμού συλλαβών με ή χωρίς κανονική φωνοτακτική δομή από παιδιά ηλικίας 7-9 ετών

Μάνιου - Βακάλη Μ., Τσεκουράκη Ε.

Η έρευνα αυτή αποσκοπούσε να μελετήσει τη φύση και την ανάπτυξη της ανάγνωσης και της ορθογραφίας λέξεων στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού, καθώς και τη σχέση ανάμεσα στη δεξιότητα της ανάγνωσης και της ορθογραφίας. Η παρούσα έρευνα αποσκοπούσε, επίσης, να εξετάσει αν λέξεις με κανονική ή μη κανονική φωνοτακτική δομή, καθώς και με διαφορετικό αριθμό συλλαβών επηρεάζουν τις επιδόσεις των μαθητών/τριών. Στις λέξεις με μη κανονική φωνοτακτική δομή συμπεριλήφθηκαν λέξεις με συμπλέγματα, συνδυασμούς, δίψηφα σύμφωνα και φωνήεντα, διπλά σύμφωνα, διφθόγγους και άφωνα γράμματα. Βασικός στόχος της έρευνας ήταν, ακόμη, να μελετήσει αν η ηλικία, το φύλο και η περιφέρεια του σχολείου επιδρούν στις επιδόσεις των υποκειμένων. Για τους παραπάνω σκοπούς δόθηκαν σε 268 μαθητές και μαθήτριες των τριών πρώτων τάξεων του Δημοτικού (ηλικίας 7 έως 9 ετών) 134 λέξεις με κανονική ή μη κανονική φωνοτακτική δομή, καθώς και με διαφορετικό αριθμό συλλαβών. Οι στατιστικές αναλύσεις που έγιναν με βάση την

ορθότητα ή μη της ανάγνωσης και της ορθογραφίας των υποκειμένων έδειξαν ότι οι μαθητές/τριες και των τριών πρώτων τάξεων του Δημοτικού δυσκολεύονται μέχρι και τη Γ' τάξη του Δημοτικού κατά την ανάγνωση και ορθογραφία λέξεων με μη κανονική φωνοτακτική δομή. Ο αριθμός των συλλαβών, η ηλικία και η περιφέρεια του σχολείου επηρεάζουν σε στατιστικώς σημαντικό βαθμό τις επιδόσεις των υποκειμένων, ενώ το φύλο δεν βρέθηκε να έχει στατιστικώς σημαντική επίδραση.

Διερεύνηση της προσωπικότητας του δυσλεξικού - δυσορθογραφικού παιδιού μέσα από τις προβολικές δοκιμασίες

Σαρρής Δ.

Για να καταστεί ικανοποιητική η προσέγγιση των μαθημάτων από ένα παιδί, πρέπει να έχει κατακτηθεί αποτελεσματικά η πρακτική της γραφής. Γι' αυτό απαιτείται μακρά μάθηση μιας αποδεκτά ποιοτικής εκτέλεσης, τόσο της γραφής όσο και της ορθογραφίας. Το άρθρο αυτό αποσκοπεί στη διερεύνηση της προσωπικότητας του δυσορθογραφικού - δυσλεξικού μαθητή μέσα από την προβολική δοκιμασία Rorschach.

Ειδικότερα, διερευνάται η εικόνα των συναισθηματικών σχέσεων που διατηρεί το δυσορθογραφικό παιδί με την οικογένειά του, αλλά και με την αντικειμενική πραγματικότητα (σχολείο, παιδαγωγός, μάθηση, συμβολισμός του γραπτού λόγου). Αξιολογές ενδείξεις για την αξιολόγηση της προσωπικότητας του δυσορθογραφικού παιδιού, συνιστούν ο τρόπος με τον οποίο ο μαθητής αντιλαμβάνεται το σώμα του (σωματικό σχήμα - εικόνα του σώματος), όπως επίσης και οι ασυνείδητες φαντασιώσεις του υποκειμένου για τον κόσμο και τον ίδιο του τον εαυτό, όπως αυτές (οι φαντασιώσεις, οι αναπαραστάσεις) αναδύονται στην προβολική δοκιμασία.

Ορθογραφικά λάθη παιδιών 11-16 ετών με μαθησιακές δυσκολίες στον γραπτό λόγο *Σκαλούμπακας Χ.*

Σε δείγμα 60 παιδιών 11-16 ετών που προσήλθαν στο Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Ραφήνας του Παιδοψυχιατρικού Νοσοκομείου Αττικής για εξέταση λόγω Μαθησιακών Δυσκολιών στο γραπτό λόγο καταγράφονται και αναλύονται οι επιδόσεις τους στην ορθογραφική διατύπωση (κείμενο, λέξεις) και γίνεται μια προσπάθεια ομαδοποίησης των σφαλμάτων σε α) φωνολογικά (γραφοφωνημικής αντιστοίχισης), β) μορφολογικά (γραμματικά ή καταλυτικά) και γ) ιστορικά - οπτικά. Διερευνάται η σχέση μεταξύ των διαφορετικών κατηγοριών σφαλμάτων καθώς και η σχέση μεταξύ διαφορετικών κατηγοριών σφαλμάτων με την ηλικία και την πιθανότητα αναφοράς προβλημάτων λόγου στο αναπτυξιακό ιστορικό.

Σχολιάζεται η παρατηρούμενη σχέση μεταξύ φωνολογικών λαθών και αναφερομένων αναπτυξιακών προβλημάτων στο λόγο. Συζητείται η σχέση μεταξύ επεξεργασίας του γραπτού και επεξεργασίας του προφορικού λόγου καθώς και η σχέση των ερευνητικών ευρημάτων με την υιοθέτηση διαφορετικών πρακτικών στην διδακτική της γλώσσας ιδιαίτερα στις πρώτες τάξεις του Δημοτικού.

Επίδραση των ορθογραφικών κανόνων της ελληνικής γλώσσας στην ορθογραφία των μαθητών και μαθητριών ηλικίας 9-12 ετών

Τσαπουτζόγλου Μ., Μάνιου-Βακάλη Μ.

Ένας από τους πιο σημαντικούς λόγους δυσκολίας της ελληνικής ορθογραφίας είναι το πλήθος των ορθογραφικών κανόνων με τις εξαιρέσεις τους, που πρέπει να μαθευτούν και να διατηρηθούν στη μακροχρόνια μνήμη, έτσι ώστε να είναι δυνατή η εφαρμογή τους κατά τη γραφή. Η παρούσα

έρευνα αποσκοπούσε να εξετάσει τις επιδόσεις των μαθητών και μαθητριών του Δημοτικού Σχολείου στην ορθογραφημένη γραφή προκαταληκτικών μερών των λέξεων που ακολουθούν συγκεκριμένους κανόνες (είδος γραμματικού - ορθογραφικού κανόνα) και παρουσιάζουν εξαιρέσεις. Η έρευνα αυτή αποσκοπούσε, επίσης, να εξετάσει αν οι παράγοντες: ηλικία και φύλο των υποκειμένων επηρεάζουν τις επιδόσεις αυτών. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 630 μαθητές/τριες της Γ', Δ', Ε' και Στ' Δημοτικού, οι οποίοι/ες εξετάστηκαν στην ορθογραφία των βασικών προκαταλήξεων όλων των κλιτών μερών του λόγου, μέσα από την καθ' υπαγόρευση γραφή 200 λέξεων οι οποίες ήταν επιλεγμένες από το βασικό λεξιλόγιο των τάξεων αυτών.

Πολυμεταβλητές αναλύσεις διακύμανσης έδειξαν ότι υπάρχει στατιστικώς σημαντική επίδραση του παράγοντα εφαρμογή κανόνα ή γραφή εξαίρεσης, καθώς και του είδους του γραμματικού-ορθογραφικού κανόνα στις επιδόσεις των παιδιών. Η ηλικία και το φύλο των υποκειμένων, καθώς και ο παράγοντας σχολικό περιβάλλον διαφοροποιούν σε στατιστικώς σημαντικό βαθμό τις επιδόσεις αυτών στην ορθογραφία. Τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με το Αναλυτικό Πρόγραμμα και τη μέθοδο διδασκαλίας της ορθογραφίας που εφαρμόζεται στο Δημοτικό Σχολείο.

[43] Στάσεις και αντιλήψεις των μαθητών για το σχολείο

Θεματική Συνεδρία

Σχέση των στάσεων των μαθητών των πρώτων τάξεων του δημοτικού απέναντι στο σχολικό και εξωσχολικό διάβασμα με την επαφή με το γραπτό λόγο και την αναγνωστική ικανότητα

Αναστασίου Δ.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ των στάσεων απέναντι στο σχολικό και εξωσχολικό διάβασμα, της επαφής με το γραπτό λόγο και της αναγνωστικής ικανότητας σε παιδιά που φοιτούσαν στις πρώτες τέσσερις τάξεις του Δημοτικού.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 319 Έλληνες μαθητές της Α', Β', Γ' και Δ' τάξης έξι δημοτικών σχολείων της περιφέρειας Αθηνών. Οι στάσεις των παιδιών απέναντι στο σχολικό και εξωσχολικό διάβασμα εξετάστηκαν με μια προσαρμοσμένη μορφή του ερωτηματολογίου των McKenna & Kear (1990), μια εικονογραφική κλίμακα τύπου Likert. Η επαφή με το γραπτό λόγο εξετάστηκε με τη Λίστα Τίτλων Βιβλίων, χρησιμοποιώντας μια τεχνική που ανέπτυξε ο Stanovich et al. (1989, 1990). Η αναγνωστική ικανότητα μετρήθηκε με ένα νέο εργαλείο, το Ανιχνευτικό Τεστ Αναγνωστικής Ικανότητας. Εξετάστηκαν τα ψυχομετρικά χαρακτηριστικά των παραπάνω μέσων. Ιδιαίτερα, για την εκτίμηση της αξιοπιστίας «επαναληπτικών μετρήσεων» έγινε επαναληπτική χορήγηση των ερευνητικών μέσων σε 190 μαθητές του αρχικού δείγματος.

Τα ευρήματα αναλύονται σε σχέση, κυρίως, με το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, το φύλο του παιδιού και τη σχολική τάξη. Προσεγγίζονται τα ευρήματα για τη σχέση αναγνωστικής στάσης - αναγνωστικής συμπεριφοράς, σύμφωνα με θεωρητικά μοντέλα στάσεων, όπως των McKenna (1994) και συζητιέται η σημασία που έχει η επαφή με

το γραπτό λόγο για τις αναγνωστικές στάσεις και την αναγνωστική ικανότητα.

Αντιλήψεις παιδιών και εφήβων για τη διαπροσωπική επικοινωνία των εκπαιδευτικών στην τάξη

Βαϊτοη Α., Χατζηχηρότου Χ.

Στη διεθνή βιβλιογραφία οι μελέτες που αναφέρονται στο περιβάλλον μάθησης υπογραμμίζουν το ρόλο της διαπροσωπικής επικοινωνίας εκπαιδευτικών-μαθητών στη σχολική προσαρμογή των παιδιών. Στη συγκεκριμένη έρευνα διερευνήθηκαν οι αντιλήψεις των παιδιών και εφήβων αναφορικά με διαστάσεις του ρόλου των εκπαιδευτικών τους στην τάξη. Το δείγμα αποτέλεσαν 272 μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου, ηλικίας 10-15 ετών, και των δύο φύλων (αγόρια $N=128$, κορίτσια $N=144$), από επτά Δημοτικά Σχολεία και Γυμνάσια στην περιοχή της Αθήνας. Για τις ανάγκες της έρευνας χρησιμοποιήθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο, η κατασκευή του οποίου βασίστηκε στη σχετική διεθνή βιβλιογραφία. Οι παράγοντες που προέκυψαν από τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων αφορούν τη βοήθεια και τη στήριξη των μαθητών από τους εκπαιδευτικούς τους, τη διδακτική ικανότητα, την ικανότητα οργάνωσης της τάξης, καθώς και τη δίκαιη και ισότιμη αντιμετώπιση των μαθητών στο σχολείο. Τα αποτελέσματα επίσης έδειξαν διαφοροποιήσεις στις αντιλήψεις των μαθητών για τις διαστάσεις του ρόλου των εκπαιδευτικών τους ανάλογα με το φύλο, τη σχολική επίδοση, τη βαθμίδα εκπαίδευσης και την εθνική προέλευση των μαθητών. Γίνεται συζήτηση των αποτελεσμάτων σε σχέση με τη σπουδαιότητα των διαφορετικών διαστάσεων του ρόλου του εκπαιδευτικού στη σχολική προσαρμογή των παιδιών και δίνονται αντίστοιχες κατευθύνσεις στα πλαίσια της σχολικής ψυχολογικής συμβουλευτικής.

Αιτιακές αποδόσεις μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τη σχολική επίδοση

Δημητροπούλου Π., Χατζηχηρότου Χ.

Η παρούσα έρευνα έχει ως στόχο τη διερεύνηση των αντιλήψεων των αιτιολογικών προσδιορισμών μαθητών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αναφορικά με τη σχολική επίδοση. Από τους μαθητές ζητήθηκε να αναφέρουν τις απόψεις τους για τις πιθανές αιτίες οι οποίες σχετίζονται με την επίδοσή τους στο σχολείο. Το δείγμα αποτέλεσαν 266 μαθητές (οι 132 φοιτούν σε Δημοτικά σχολεία και 134 σε Γυμνάσια). Για τη συλλογή των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο αιτιολογικών προσδιορισμών, η κατασκευή του οποίου ακολούθησε η στατιστική ανάλυση των στοιχείων από την οποία προέκυψαν παράγοντες που αφορούν την εμπλοκή των γονέων στη μάθηση, τις διαπροσωπικές σχέσεις με τους εκπαιδευτικούς και τους συμμαθητές, τη δομή και λειτουργία του εκπαιδευτικού συστήματος, ατομικά χαρακτηριστικά και συνήθειες του μαθητή καθώς και παράμετροι σχετικοί με τη μαθησιακή διαδικασία. Επιπλέον, τα αποτελέσματα έδειξαν διαφοροποιήσεις των αιτιολογικών προσδιορισμών σε σχέση με μεταβλητές όπως το φύλο των μαθητών, τη σχολική επίδοση, καθώς και το μορφωτικό επίπεδο των γονέων. Δίνεται έμφαση στη σπουδαιότητα και χρησιμότητα των αποτελεσμάτων τόσο στην εκπαιδευτική πράξη όσο και στην ψυχολογική στήριξη των παιδιών.

Η αυτοεκτίμηση μαθητών και οι στάσεις απέναντι στο σχολείο

Κόκκινος Κ.Μ.

Η ερευνητική αυτή εργασία επικεντρώνεται στη μελέτη της σχέσης της αυτοεκτίμησης και των στάσεων απέναντι στο scho-

λείο μαθητών των τριών τελευταίων τάξεων του δημοτικού. Επίσης εξετάζει τον τρόπο που οι μαθητές προσεγγίζουν το σχολείο σε σχέση με το επίπεδο της αυτοεκτίμησής τους (υψηλή, χαμηλή), καθώς και την επίδραση ορισμένων δημογραφικών μεταβλητών (φύλο, ηλικία, κοινωνικοοικονομική προέλευση) και της σχολικής τους επίδοσης στις μεταβλητές υπό έρευνα.

Το δείγμα αποτέλεσαν 498 μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου οι οποίοι συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο αυτοεκτίμησης του Lawrence (1981), καθώς και μια κλίμακα στάσεων απέναντι στο σχολείο που κατασκευάστηκε για τις ανάγκες της έρευνας.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι υπάρχει θετική συνάφεια ανάμεσα στην αυτοεκτίμηση και τις στάσεις απέναντι στο σχολείο, που όταν όμως εξετάζεται χωριστά για κάθε υπο - ομάδα του δείγματος, παρουσιάζει αξιοσημείωτες διαφοροποιήσεις. Οι μαθητές με υψηλή αυτοεκτίμηση βρέθηκε να έχουν θετικότερες στάσεις απέναντι στο σχολείο σε σχέση με αυτούς με χαμηλή αυτοεκτίμηση. Τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος φάνηκε ότι διαφοροποιούν τις στάσεις των μαθητών απέναντι στο σχολείο, όχι όμως την αυτοεκτίμηση, η οποία βρέθηκε να επηρεάζεται μόνο από το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο και τη σχολική επίδοση των μαθητών.

Η στάση των μαθητών απέναντι στη μάθηση και το σχολείο: εμπειρική ψυχοπαιδαγωγική έρευνα σε πανελλήνιο δείγμα μαθητών

Παπαιωάννου Α., Παπαδόπουλος Ν.Γ., Πουρκός Μ.

Υπάρχουν αρκετές ή και πολλές ενδείξεις, από παρόμοιες έρευνες (Μπόμπας, 1995_ Χασάπης, 1994__ αλλά και την καθημερινή εμπειρία, ότι ο Έλληνας μαθητής έχει αρνητική στάση απέναντι στο σχολείο

γενικά και ότι το σχολείο αποτελεί γι' αυτόν χώρο ταλαιπωρίας και πηγή δυσάρεστων συναισθημάτων (χαρακτηριστική η περίπτωση των μαθητών ορισμένων Λυκείων που στο τέλος της σχολικής χρονιάς κάνουν σε μια μορφή «ερωτελεστίας» τα βιβλία τους). Τίθεται το ερώτημα: Ποιοι είναι οι παράγοντες που οδηγούν στη διαμόρφωση αυτής της αρνητικής στάσης. Είναι φανερό ότι οι διαστάσεις του θέματος είναι πολλές και μπορούν βασικά να καθορισθούν ως εξής: Ο μαθητής απέναντι στα *μαθήματα* και το *εκπαιδευτικό σύστημα*, στους *δασκάλους* του, στους *συμμαθητές* του, στο *χώρο του σχολείου*, στην *οικογένειά* του, στην *κοινωνία* όπου ζει.

Οι διαστάσεις αυτές αποτέλεσαν τη βάση για τη σύνταξη αντίστοιχων ερωτημάτων που τέθηκαν στους μαθητές.

Για την έρευνα του θέματος συντάχθηκαν αντίστοιχα ερωτηματολόγια για μαθητές της 6^{ης} τάξης Δημοτικού, και της 3^{ης} Γυμνασίου και Λυκείου με τα οποία και ερευνήθηκαν οι αντίστοιχες στάσεις.

Από τα πρώτα συμπεράσματα της έρευνας ο χώρος του σχολείου, η συμπεριφορά των εκπαιδευτικών, ο τρόπος διδασκαλίας και τα μαθήματα – αντικείμενα μάθησης φαίνεται να αποτελούν τις συνήθεις αρνητικές πηγές της αντιπάθειας του Έλληνα μαθητή προς το σχολείο και τη μάθηση.

Η ποιότητα της συζήτησης στο μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας: διαφορές μεταξύ μονοθέσιων, διθέσιων και πολυθέσιων δημοτικών σχολείων *Καψάλης Γ.*

Οι μέχρι τώρα έρευνες που ασχολούνταν με τις διαφορές μεταξύ των διαφόρων τύπων σχολείων (ολιγοθέσια-πολυθέσια) εξετάζουν τις διαφορές τους σε σχέση με τα αποτελέσματα της μάθησης. Η έρευνα αυτή εξετάζει ομοιότητες και διαφορές μεταξύ 1/θεσίων, 2/θεσίων και πολυθεσίων

σχολείων ως προς την ποιότητα της συζήτησης μέσα στην τάξη, όπως αυτή προκύπτει από τα γλωσσικά πρωτόκολλα των απομαγνητοφωνημένων μαθημάτων Νεοελληνικής Γλώσσας.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι στις Γ και Ε τάξη η συζήτηση περιστρέφεται περισσότερο γύρω από πληροφορίες, ενώ στην Α έχουμε κυρίως κλειστές ερωτήσεις και απαντήσεις. Ως προς την γνωστική εμπλοκή των παιδιών, δεν υπήρξαν διαφορές ανάμεσα στις Α, Γ και Ε τάξεις. Όταν εξετάστηκαν διαφορές μεταξύ διαφορετικών τύπων σχολείων, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι στα 2/θέσια έχουμε περισσότερη συζήτηση που στηρίζεται στην επεξεργασία πληροφοριών, ενώ στα 1/θέσια η γνωστική εμπλοκή των παιδιών στηρίζεται σε συζήτηση που δεν προάγει τη σκέψη, κυρίως στην Γ Δημοτικού.

[44] **Χαρισματικότητα και εναισθητοποίηση φορέων της εκπαίδευσης**

Συμπόσιο

Πρόεδρος: *Γκαρή Α.*

Συζητητής: *Καλαντζή - Αζίζι Α.*

Η έννοια της χαρισματικότητας για τη χώρα μας αποτελεί ένα ελάχιστο γνωστό αντικείμενο μελέτης, ενώ η εμπειρική έρευνα της χαρισματικότητας τόσο στο χώρο της εκπαίδευσης, όσο και στο χώρο της συμβουλευτικής φαίνεται μόλις να έχει κάνει την εμφάνισή της. Σκοπός του συμποσίου είναι να παρουσιάσει σημαντικές πτυχές της θεωρίας και έρευνας σχετικά με το χαρισματικό-ταλαντούχο μαθητή, σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία και την έρευνα στην Ελλάδα. Στους επιμέρους στόχους του συμποσίου συγκαταλέγονται η παρουσίαση των πρώτων ερευνητικών προσπαθειών για τον εντοπισμό του χαρισματικού μαθητή στο ελληνικό δημόσιο Δημοτικό σχολείο, με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, καθώς και με τη βοήθεια ψυχομετρικών και στατιστικών μεθόδων. Άλλος επιμέρους θεματικός στόχος είναι η διερεύνηση των στερεοτυπικών αντιλήψεων που αποδέχονται για το χαρισματικό παιδί φορείς της εκπαίδευσης, όπως είναι ο ενεργειακός εκπαιδευτικός στη δημόσια εκπαίδευση, καθώς και οι φοιτητές που φοιτούν σε καθηγητικές σχολές και αποτελούν τους μελλοντικούς εκπαιδευτικούς στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ένας άλλος στόχος είναι η παρουσίαση ενός προγράμματος εμπλουτισμού, το οποίο χρησιμοποιείται ευρύτατα στην εκπαίδευση χαρισματικών-ταλαντούχων παιδιών. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα, ως ένα χρήσιμο «υπόδειγμα» εμπλουτισμού του αναλυτικού σχολικού προγράμματος ήδη εφαρμόζεται σε «κανονικό σχολείο» της ιδιωτικής πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Αθήνα και απευθύνεται σε όλους τους μαθητές του σχολείου. Τέλος, παρουσιάζεται ένας θεμελιώδης προβληματι-

σμός, με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία, σχετικά με την έγκαιρη και κατάλληλη παροχή βοήθειας και καθοδήγησης εκ μέρους του συμβούλου σχολικού επαγγελματικού προσανατολισμού, με στόχο την επαγγελματική ανάπτυξη και τον επαγγελματικό προσανατολισμό του χαρισματικού μαθητή.

Ψυχομετρικές και στατιστικές διαδικασίες στην επισήμανση του χαρισματικού μαθητή: η συμμετοχή του εκπαιδευτικού *Μυλωνάς Κ., Γκαρή Α., Γιαννίτσας Ν.*

Κατά τη διαδικασία επισήμανσης του χαρισματικού μαθητή οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν διάφορα προβλήματα, τα οποία πολλές φορές οφείλονται στην υποκειμενική προσέγγιση του μαθητή και στην απουσία περισσότερο αντικειμενικών κριτηρίων. Επομένως, η συμβολή των εκπαιδευτικών στη διαδικασία της επισήμανσης της χαρισματικότητας δυσχεραίνεται, καθώς δεν υποστηρίζεται από καθορισμένα κριτήρια και άμεσα διαθέσιμα μέσα για την εκτίμηση των κριτηρίων αυτών. Η μελέτη δύο ψυχομετρικών κριτηρίων, συγκεκριμένα των νοητικών ικανοτήτων και της δημιουργικότητας, για 1765 μαθητές δημοτικού, και η επεξεργασία των πληροφοριών μέσω μιας πολυμεταβλητής στατιστικής μεθόδου, αποτελεί μία προτεινόμενη μέθοδο για την αντικειμενικότερη επισήμανση του χαρισματικού μαθητή, σε συνδυασμό με τις προτάσεις-κρίσεις 89 εκπαιδευτικών δημοσίων σχολείων που συμμετείχαν στην έρευνα. Η συγκεκριμένη μέθοδος βασίστηκε σε πληροφορίες για τις νοητικές ικανότητες που συνέλεξαν με το Τεστ Οπτικοκινητικής Αντίληψης του *Beery (VMI)* και σε πληροφορίες σχετικά με τη δημιουργικότητα, οι οποίες συνέλεξαν μέσω δοκιμασιών Δημιουργικής Σκέψης του *Torrance Test* και βαθμολογήθηκαν ως προς τον δείκτη "ποσότητα ιδεών". Μέσω πολυμεταβλητής ανάλυσης συστάδων και εντοπισμού των

πολυμεταβλητών εκτόπων τιμών καταλήξαμε στην επισήμανση 12 χαρισματικών μαθητών, 5 από τους οποίους είχαν κατονομασθεί ως χαρισματικοί και από τους εκπαιδευτικούς. Οι υπόλοιποι 7 –σύμφωνα με την ψυχομετρική-στατιστική διαδικασία– χαρισματικοί μαθητές, δεν είχαν κατονομασθεί από τους εκπαιδευτικούς, γεγονός που υπογραμμίζει την δυσκολία πρόσβασης των εκπαιδευτικών σε κρίσιμες πληροφορίες ως προς τη χαρισματικότητα των μαθητών τους. Η συγκεκριμένη μέθοδος αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια, καθώς τα χρησιμοποιούμενα κριτήρια για την ανίχνευση της χαρισματικότητας δεν είναι τα μόνα σε δεύτερη ερευνητική φάση εξετάζονται και άλλοι δείκτες δημιουργικότητας, στην ίδια ψυχομετρική και στατιστική βάση, ενώ επιπλέον δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην αναγκαιότητα ύπαρξης σταθμισμένων μέσων μέτρησης της δημιουργικότητας, μέσα που ο εκπαιδευτικός χρειάζεται άμεσα να διαθέτει.

Τα χαρακτηριστικά και οι αντιλήψεις που αποδίδονται σε χαρισματικούς μαθητές στα πλαίσια της εκπαιδευτικής κοινότητας

Γκαρή Α., Μυλωνάς Κ., Κаланτζή - Αζίζι Α.

Μελετώνται τα χαρακτηριστικά που αποδίδει στους χαρισματικούς μαθητές ο εκπαιδευτικός, κατά τη διαδικασία της συμμετοχής του στον εντοπισμό/στην επισήμανση των χαρισματικών μαθητών στην τάξη του. Επίσης, οι αντιλήψεις που έχουν υιοθετήσει γενικότερα για το χαρισματικό μαθητή φορείς που εμπλέκονται σε εκπαιδευτικές διαδικασίες. Ειδικότερα, δίνεται έμφαση στη διερεύνηση των χαρακτηριστικών που αποδίδονται από τον εκπαιδευτικό πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε χαρισματικούς μαθητές, καθώς και σε μαθητές τους οποίους, ενώ δεν πληρούν τα αντίστοιχα χρησιμοποιούμενα από τη συγκεκριμένη

έρευνα ψυχομετρικά και στατιστικά κριτήρια, ο εκπαιδευτικός κατονομάζει ως χαρακτηριστικούς. Στην έρευνα συμμετείχαν 89 εκπαιδευτικοί δημόσιων δημοτικών σχολείων της Αθήνας και του Ηρακλείου και Χανίων Κρήτης. Οι εκπαιδευτικοί συμπλήρωσαν 129 ερωτηματολόγια σχετικά με χαρακτηριστικά που θεωρούν ότι χαρακτηρίζουν τους χαρακτηριστικούς μαθητές, στα πλαίσια της διαδικασίας για την επισήμανση χαρακτηριστικών μαθητών στην τάξη. Η διερευνητική ανάλυση παραγόντων ανέδειξε τρεις παράγοντες χαρακτηριστικών: «Νοητικές Ικανότητες», «Κίνητρα για Σχολική Επιτυχία» και «Ιδανική Συμπεριφορά στο Σχολείο». Συζητώνται τα χαρακτηριστικά αυτά των μαθητών σε σχέση με τις αντιλήψεις που οι εκπαιδευτικοί έχουν υιθητήσει γενικότερα για τα χαρακτηριστικά παιδιά, καθώς και κάποια δημογραφικά χαρακτηριστικά των ίδιων των εκπαιδευτικών.

Επαγγελματική ανάπτυξη και επαγγελματικός προσανατολισμός χαρακτηριστικών παιδιών

Σιδηροπούλου - Δημακάκου Δ.

Η επαγγελματική ανάπτυξη των χαρακτηριστικών παιδιών είναι ένας χώρος ανεξερεύνητος για τα ελληνικά δεδομένα, με αποτέλεσμα τα στελέχη του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού να μην γνωρίζουν πώς να χειρισθούν αυτή την ομάδα των μαθητών. Τα χαρακτηριστικά παιδιά διαθέτουν συνήθως πολλά talέντα και, κατά συνέπεια, ανοίγεται μπροστά τους ένα ευρύ φάσμα επαγγελματικών ευκαιριών που τείνει να αυξήσει την πολυπλοκότητα της διαδικασίας λήψης εκπαιδευτικών και επαγγελματικών αποφάσεων. Στην εισήγηση αυτή θα επισημανθούν οι ιδιαίτεροι παράγοντες της επαγγελματικής ανάπτυξης των χαρακτηριστικών παιδιών και θα τονισθεί η ανάγκη παροχής υπηρεσιών επαγγελματικού προσανατολισμού και

συμβουλευτικής, από πολύ νωρίς στη ζωή τους, ώστε να βοηθηθούν να αναγνωρίσουν τις ιδιαίτερες δυνατότητές τους, να ξεκαθαρίσουν τα ενδιαφέροντά τους και να διευκολυνθούν στη λήψη ορθών επαγγελματικών επιλογών.

Χαρισματικότητα και "κανονική εκπαίδευση": εφαρμογή προγραμμάτων εμπλουτισμού στη Σχολή Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου, 4 χρόνια εμπειρίας

Τσιάμης Α.

Η ιδέα του Εμπλουτισμού του Αναλυτικού Προγράμματος χρησιμοποιείται ευρύτατα στα πλαίσια ιδιαίτερων εκπαιδευτικών παροχών προς χαρακτηριστικά/ταλαντούχα παιδιά. Το πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος αφορά στην επιπλέον προσφορά δραστηριοτήτων, υλικού και πληροφοριών προς τους μαθητές. Μέσα από τέτοια προγράμματα εμπλουτίζονται οι γνώσεις των συμμετεχόντων, καλλιεργούνται και αναπτύσσονται ικανότητες, ιδιαίτερες κλίσεις-ενδιαφέροντα και καλύπτονται οι αντίστοιχες ανάγκες. Το τελικό προϊόν είναι σχετικό με τους σκοπούς που έχει θέσει το κάθε πρόγραμμα. Στο σχολείο μας θεωρούμε ότι η «κανονική εκπαίδευση» έχει ως σκοπό να βοηθήσει κάθε μαθητή να εκφράσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο το δυναμικό του μέσα από διάφορες δραστηριότητες. Ένα πρόγραμμα εμπλουτισμού φαίνεται ότι προσφέρει ένα ιδιαίτερα κατάλληλο πλαίσιο για την εξυπηρέτηση αυτού του σκοπού. Για πρώτη φορά το πρόγραμμα εφαρμόστηκε την σχολική χρονιά 95-96, σε μαθητές τρίτης και έκτης δημοτικού, όπου χρησιμοποιήθηκε η τεχνική «Λύση Μελλοντικών Προβλημάτων» για την καλλιέργεια της δημιουργικότητας των μαθητών. Τα τελευταία τρία χρόνια παίρνουν μέρος οι μαθητές του Παιδικού Σταθμού, του Νηπιαγωγείου και της ΑεΔημοτικού, με θέματα του προγράμματος αντίστοιχα: «Λάδι, Ελιά, Σι-

τάρι», «Το παιγνίδι», και «Στις γειτονιές του κόσμου, ο άνθρωπος». Το πρόγραμμα της φετινής χρονιάς έχει τίτλο «Μεταμορφώσεις της τέχνης». Η εμπειρία των προηγούμενων χρόνων δείχνει ότι οι μαθητές α) εμπλουτίζουν τις γνώσεις τους, β) καλλιεργούν την δημιουργικότητα τους και χρησιμοποιούν την φαντασία τους, και γ) δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον και συμμετέχουν με ευχάριστη διάθεση στις δραστηριότητες των προγραμμάτων, συνεργαζόμενοι με συμμαθητές και δασκάλους. Επιπλέον, τα προϊόντα τους, συχνά πρωτότυπα και ευφάνταστα, είναι αποτέλεσμα ομαδικών, οργανωμένων και συγχρόνως δημιουργικών δραστηριοτήτων. Πιστεύουμε ότι τα αποτελέσματα αυτά δεν θα υπήρχαν μέσα από τις δραστηριότητες που προβλέπει το αναλυτικό πρόγραμμα. Επίσης, ότι η εφαρμογή μιας πρακτικής που εφαρμόζεται κυρίως σε χαρισματικά/ταλαντούχα παιδιά συνέβαλε στην πιο ολοκληρωμένη έκφραση του γνωστικού και κοινωνικού δυναμικού των μαθητών μας.

[45] Ψυχολογία και Νέες Τεχνολογίες

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος : Ρούσσος Π.
Συζητητής: Βοσνιάδου Σ.

Τα τελευταία χρόνια, με τη ραγδαία ανάπτυξη του Διαδικτύου και την ολοένα αυξανόμενη χρήση των Νέων Τεχνολογιών σε όλες τις περιοχές της καθημερινής ζωής, το ενδιαφέρον των ερευνητών και των εκπαιδευτικών από όλους τους ακαδημαϊκούς χώρους για τις εφαρμογές των υπολογιστικών και δικτυακών τεχνολογιών στη μαθησιακή διαδικασία και την έρευνα έχει αυξηθεί εντυπωσιακά. Η ψυχολογία βεβαίως δεν αποτελεί εξαίρεση σε αυτή την τάση.

Το συμπόσιο αυτό εστιάζει σε τρεις περιοχές όπου η σύγχρονη ελληνική ψυχολογική έρευνα συναντά και αξιοποιεί τις νέες τεχνολογίες:

1. Δημιουργία περιβαλλόντων και κοινοτήτων μάθησης που υποστηρίζονται από τις τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας
2. Διδασκαλία της ψυχολογίας
3. Ψυχολογική αξιολόγηση

Και οι τέσσερις ανακοινώσεις διαπραγματεύονται τις σύγχρονες τάσεις στο αντικείμενό τους, συζητούν τα προβλήματα που έχουν προκύψει και απασχολούν διεθνώς τους ερευνητές, υποδεικνύουν σχεδιαστικές αρχές που πρέπει να διέπουν ανάλογες προσπάθειες, και παρουσιάζουν παραδείγματα από τη σχετική ερευνητική δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα στην πατρίδα μας τα τελευταία χρόνια.

Από την ψυχολογική έρευνα στο σχεδιασμό τεχνολογικά υποστηριζόμενων περιβαλλόντων μάθησης *Βοσνιάδου Σ.*

Η παρουσίαση εστιάζει στις αρχές που προκύπτουν από την έρευνα στην ψυχολογία για το σχεδιασμό περιβαλλόντων μάθησης που βασίζονται στην τεχνολογία.

Τα ευρήματα που έχουν προκύψει τα τελευταία χρόνια από την έρευνα στο χώρο της εκπαιδευτικής ψυχολογίας, της γνωστικής ανάπτυξης και της γνωσιακής επιστήμης οδηγούν στην ανάγκη για τη δημιουργία ενός νέου εκπαιδευτικού περιβάλλοντος, στο οποίο ιδιαίτερη σημασία θα έχουν η ενεργητική οικοδόμηση γνώσεων, οι αυθεντικές δραστηριότητες, η ανάπτυξη της αυτενέργειας του μαθητή και της ικανότητας μεταγνωστικού ελέγχου και κριτικής σκέψης, καθώς και η συνεργασία στη μάθηση.

Η χρήση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση έχει χαρακτηριστικά που ευνοούν τη μάθηση, όπως είναι η ανάπτυξη κινήτρων και ευχαρίστησης, η οπτικοποίηση, η δραστηριότητα και η αλληλεπίδραση, ο αυτοέλεγχος, η αυθεντικότητα, η συνεργασία, ο διαμεσολαβητικός ρόλος του εκπαιδευτικού.

Η παρουσίαση συνοδεύεται από παραδείγματα εφαρμογής των αρχών αυτών στο σχεδιασμό των Έργων Επίδειξης Νέων Τεχνολογιών (ΕΠΕΑΕΚ), στα οποία συμμετέχει το ΜΙΘΕ.

Δημιουργία κοινοτήτων μάθησης στο χώρο του διαδικτύου για την υποστήριξη της διαρκούς επιμόρφωσης και κατάρτισης εκπαιδευτικών

Παπαδόπουλος Γ., Καραμάνης Μ., Ιωάννου Β., Χούσου Ε., Τριαντοπούλου Θ.

Με την υλοποίηση του Έργου «Προετοιμασία του Δασκάλου της ΚτΠ / Αρχική

Επιμόρφωση όλων των Εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ», το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο αποσκοπεί στην καθιέρωση μιας μη εντατικής, συστηματικής και μακροχρόνιας επιμορφωτικής διαδικασίας των εκπαιδευτικών όλης της χώρας, όσον αφορά την αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στη διδασκαλία και τη μάθηση. Η αξιοποίηση και τελικά η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στο χώρο του σχολείου αναμένεται ως αποτέλεσμα της δημιουργικής σύνθεσης των γνώσεων, εμπειριών, αντιλήψεων και κλίσεων των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών. Στην κατεύθυνση αυτή, δημιουργούνται ομάδες εργασίας εκπαιδευτικών από σχολεία όλης της χώρας. Τα μέλη των ομάδων εργασίας αξιοποιούν εφαρμογές των ΤΠΕ σε όλο το φάσμα του Προγράμματος Σπουδών -στο πλαίσιο των διδακτικών τους καθηκόντων και με τη συμμετοχή των μαθητών τους- για την παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού και δραστηριοτήτων. Το έργο των ομάδων υποστηρίζεται και συντονίζεται από ανθρώπινο δίκτυο ειδικών επιστημόνων-συντονιστών. Οι ομάδες εργασίας των εκπαιδευτικών κάνουν χρήση εξειδικευμένων εφαρμογών λογισμικού (Groupware) για τη διενέργεια συνεργατικών δραστηριοτήτων στο χώρο του Διαδικτύου. Τα αποτελέσματα της δουλειάς των ομάδων προβάλλονται σε ειδικό χώρο στον Παγκόσμιο Ιστό Πληροφοριών. Τελικός και ουσιαστικός στόχος της λειτουργίας των ομάδων, είναι η θεμελίωση κοινοτήτων μάθησης, οι οποίες θα λειτουργήσουν ως εστίες μάθησης, αλληλοϋποστήριξης και αυτο-μόρφωσης των εκπαιδευτικών.

Η διδασκαλία της ψυχολογίας με τη χρήση νέων τεχνολογιών

Ρούσσος Π.

Οι δυνατότητες που προσφέρουν οι υπολογιστικές και δικτυακές τεχνολογίες (ΥΔΤ) για τη διδασκαλία διαφόρων γνω-

στικών αντικειμένων έχουν από χρόνια προσελκύσει το ενδιαφέρον και της ακαδημαϊκής ψυχολογικής κοινότητας. Η παρουσίαση αυτή εστιάζει το ενδιαφέρον της στη διδασκαλία της ψυχολογίας με τη χρήση ΥΔΤ και συγκεκριμένα:

- Στο πρώτο μέρος, γίνεται μια αναφορά στην υποστήριξη της διδασκαλίας και της μάθησης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση μέσω συναφών δικτυακών τόπων, οι οποίοι γίνονται σημεία αναφοράς των φοιτητών, αναζήτησης πληροφοριών, ηλεκτρονικής συνάντησης, ενημέρωσης και επικοινωνίας. Παρουσιάζεται μια πρόσφατη σχετική προσπάθεια που έλαβε χώρα στο ΜΙΘΕ και η αξιολόγησή της από τους φοιτητές, ενώ συζητιούνται οι δυνατότητες που προσφέρει η σύγχρονη τεχνολογία και οι σχεδιαστικές αρχές που πρέπει να διέπουν ανάλογες προσπάθειες.

- Στο δεύτερο μέρος η παρουσίαση διαπραγματεύεται τη χρήση των ΥΔΤ για την πραγματοποίηση πειραματικών δραστηριοτήτων (κυρίως στο χώρο της γνωστικής και της κοινωνικής ψυχολογίας) τόσο για ερευνητικούς σκοπούς όσο και για διδακτικούς και μαθησιακούς. Σε αυτό το πλαίσιο παρουσιάζεται τμήμα ενός ελληνικού εκπαιδευτικού λογισμικού για την ψυχολογία (είναι υπό κατασκευή), το οποίο βασίζεται στις αρχές της διερευνητικής (exploratory) και της ενεργητικής μάθησης (learning by doing).

Διαδραστική ψυχολογία (Interactive Psychology): Η χρήση των νέων τεχνολογιών στην ψυχολογική αξιολόγηση

Τσαούσης Γ., Ρούσος Π.

Η παρουσίαση εστιάζει καταρχάς στις δυνατότητες που προσφέρουν σήμερα οι νέες τεχνολογίες στην ψυχολογική αξιολόγηση. Στοχεύει στη διαπραγμάτευση ορισμένων από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει η σχετική έρευνα (όπως για παρά-

δειγμα η εγκυρότητα των δραστηριοτήτων) κατά το σχεδιασμό ηλεκτρονικών (και ιδιαίτερα διαδικτυακών) ψυχομετρικών εργαλείων, ενώ γίνεται και διεξοδική συζήτηση των νέων διαστάσεων και των επίμαχων ζητημάτων που έχουν προκύψει από τις εξελίξεις στο χώρο αυτό.

Τέλος, παρουσιάζεται η ηλεκτρονική έκδοση του Τεστ Χαρακτηριστικών Προσωπικότητας (ΤΕΧΑΠ – Τσαούσης, 1999) και προτείνονται ορισμένες μεθοδολογικές υποδείξεις στη βάση των τελευταίων ευρημάτων και των προσεγγίσεων που ακολουθούνται διεθνώς.

[46] Ψυχοθεραπείες

Θεματική Συνεδρία

Η σχέση ανάμεσα στο είδος των θεραπευτικών παρεμβάσεων και των ενδοσυνεδριακών αλλαγών, σε θεραπείες με υψηλή και χαμηλή θεραπευτική σχέση με εκπαιδευόμενους θεραπευτές

Γεωργιάδου Π., Σταλίκας Α.

Η μέχρι σήμερα έρευνα στον τομέα της εξέλιξης των εκπαιδευόμενων θεραπευτών έχει καταδείξει ότι κατά την διάρκεια της εκπαίδευσης τους οι νέοι θεραπευτές εξελίσσονται όσον αφορά τις θεραπευτικές παρεμβάσεις που χρησιμοποιούν. Παρόλα αυτά, ελάχιστες έρευνες έχουν ασχοληθεί με το είδος των παρεμβάσεων αυτών των θεραπευτών στην διάρκεια της συνεδρίας όταν αντιμετωπίζουν την έντονη έκφραση συναισθήματος των ασθενών τους. Αυτή η έκφραση έντονων συναισθημάτων στη διάρκεια της συνεδρίας έχει αναγνωρισθεί σαν σημαντική για την επιτυχή έκβαση της θεραπείας. Ο σκοπός αυτής της έρευνας είναι να εξετάσει την σχέση ανάμεσα στις θεραπευτικές παρεμβάσεις όταν ο ασθενής κλαίει σε δύο διαφορετικές συνθήκες θεραπευτικής σχέσης, και στην εμφάνιση θεραπευτικών ενδοσυνεδριακών φαινομένων. Χρησιμοποιήθηκαν αποσπάσματα συνεδριών από 4 δυάδες θεραπευτή που αποτελούνταν από πρωτοετείς, υπο εκπαίδευση φοιτητές. Οι δυο από τις τέσσερις δυάδες είχαν υψηλή ποιότητα θεραπευτικής σχέσης και οι άλλες δυο χαμηλή ποιότητα. Εξετάσθηκαν οι διαφορές στην εξέλιξη των τεσσάρων αυτών δυάδων στα τρία στάδια της θεραπείας (αρχικό, μεσαίο, τελικό) με ποσοτικές και με ποιοτικές μεθόδους. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας προσφέρουν μια νέα προοπτική στον τρόπο εξέλιξης των υπο εκπαίδευση θεραπευτών, και υποδεικνύουν περαιτέρω δρόμους για μελλοντικές έρευνες.

Ο ρόλος του άγχους στη μείωση των ψυχωτικών συμπτωμάτων ατόμων με σχιζοφρενικά συμπτώματα: αξιολογήσεις πριν και μετά την ψυχοθεραπευτική συνεδρία συνθετικού τύπου

Ζγαντζούρη Κ., Βαλλιανάτου Ν., Νέστορος Ι.

Η αποτελεσματικότητα εκάστης ψυχοθεραπευτικής συνεδρίας, η οποία εκδηλώνεται κυρίως με τη μείωση των συμπτωμάτων του θεραπευόμενου, αποτελεί το συνδετικό κρίκο μεταξύ των μικρών ενδοσυνεδριακών διαδικασιών και της συνολικής μακροπρόθεσμης αποτελεσματικότητας της ψυχοθεραπείας. Στην παρούσα μελέτη διερευνήθηκε: α) εάν το άγχος και τα ψυχωσικά συμπτώματα, που εκδηλώνονται από το άτομο, μπορούν να ανιχνευθούν ως σαφώς μειωμένα αμέσως μετά από κάθε μια συνεδρία και β) εάν υπάρχει κάποια συστηματική σχέση μεταξύ των επιπέδων άγχους και των ψυχωσικών συμπτωμάτων αμέσως μετά τη συνεδρία. Αξιολογήθηκαν 50 συνεδρίες Συνθετικής Ψυχοθεραπείας 8 ατόμων που παρουσίαζαν σχιζοφρενικά συμπτώματα, με ψυχομετρικά εργαλεία που συμπληρώθηκαν πριν και μετά τη συνεδρία από τους θεραπευόμενους (*Κλίμακα SCL-90, Ερωτηματολόγιο Άγχους του Spielberg, Κλίμακες Οπτικού Αναλόγου 28 Παραγόντων, Κλίμακα Συγκρότησης & Προσανατολισμός στη Ζωή*) και από το θεραπευτή τους (*BPRS, SANS & SAPS*). Βρέθηκαν πολύ υψηλές διαφορές των μέσων όρων των τιμών πριν και μετά από κάθε συνεδρία στις περισσότερες κλίμακες, ενώ, από την ανάλυση παλινδρόμησης, προέκυψε ότι η σχέση άγχους και ψυχωσικών συμπτωμάτων μειώνεται αμέσως μετά τη συνεδρία, συγκρινόμενη με τα αντίστοιχα επίπεδα πριν από τη συνεδρία. Τα ευρήματα αυτά καταδεικνύουν την αποτελεσματικότητα της Συνθετικής Ψυχοθεραπείας στην δραματική και σε βραχύ χρονικό διάστημα μείωση των ψυχωσικών συμπτωμάτων, τα οποία επηρεάζονται σημαντικά από το άγχος του ατόμου.

Ψυχοθεραπευτική παρέμβαση σε Έλληνες μετανάστες με ψυχοσυναισθηματικές διαταραχές

Καϊτατζή - Χουλιούμη Δ., Ευαγγελινού Χ.

Τα άτομα τα οποία προέρχονται από άλλες χώρες, μετανάστες πρόσφυγες κ.λ.π. αντιμετωπίζουν συνήθως προβλήματα επικοινωνίας λόγω γλώσσας και πολιτισμικών διαφορών με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται η ψυχοθεραπευτική διαδικασία. Έτσι σε Αμερική και Σουηδία λειτουργούν Ειδικές Μονάδες ψυχικής υγείας π.χ. El Centro de Salud Mental στο San Francisco ή ειδικά ψυχοθεραπευτικά προγράμματα. Στην Μονάδα Ανοιχτής Ψυχιατρικής περιθάλψης ενηλίκων της Πανεπιστημιακής Ψυχιατρικής Κλινικής του Πανεπιστημίου Ουψάλα Σουηδίας, εφαρμόσαμε κατά το 1982 έως 87, ένα καινοτόμο πρόγραμμα παρέμβασης προς τους 100 περίπου Έλληνες επισκέπτες του Κέντρου. Οι επισκέπτες ήταν άτομα τα οποία δεν κατείχαν την σουηδική γλώσσα και δεν είχαν ενταχθεί στην σουηδική κοινωνία. Στην πλειοψηφία τους παρουσίαζαν ψυχοσυναισθηματικές διαταραχές εκτός μεμονωμένων ψυχωσικών περιστατικών. Τα συνηθέστερα συμπτώματα που παρουσίαζαν ήταν ψυχοσωματικές αντιδράσεις, άγχος, προβλήματα ύπνου, περισυλλογή, απόσυρση, παθητικότητα, θλίψη, επιθυμία θανάτου. Το θεραπευτικό πρόγραμμα αποτελούνταν από βραχυπρόθεσμη ψυχοδυναμική - ψυχαναλυτική γνώ- ενισχυτική ψυχοθεραπεία, από υποστηρικτική ζευγαριών, ψυχιατρική φυσιοθεραπεία, χαλάρωση και ομαδική υποστηρικτική ψυχοθεραπεία και κοινωνιοθεραπεία. Το θεραπευτικό αποτέλεσμα κρίθηκε θετικό αφού επιτεύχθηκε μείωση των συμπτωμάτων και οι ασθενείς αναπροσδιόρισαν την στάση τους απέναντι στην χώρα προέλευσης και την χώρα υποδοχής.

Ο ρόλος του συνθετικού μοντέλου ψυχοθεραπείας στις ενδοοικογενειακές σχέσεις θεραπευμένων με αγχώδη διαταραχή και ψυχωτικά συμπτώματα: σύγκριση με οικογένειες φυσιολογικών ατόμων
Καλαϊτζάκη Α., Νέστορος Ι.

Στην παρούσα μελέτη διερευνήθηκαν οι ενδοοικογενειακές σχέσεις με τα *Ερωτηματολόγια του Πατέρα, της Μητέρας και του Παιδιού* (Καλαϊτζάκη & Νέστορος, 1997/1999) σε τρεις ομάδες οικογενειών. Οι οικογένειες αυτές είχαν αντίστοιχα α) ένα άτομο με συμπτώματα σχιζοφρένειας παρανοϊκού τύπου ή σχιζοσυναισθηματικής διαταραχής, β) ένα άτομο με αγχώδη διαταραχή και γ) ένα φυσιολογικό άτομο. Τα άτομα με ψυχωσικά συμπτώματα και αγχώδη διαταραχή αντιμετωπίζονταν ψυχοθεραπευτικά με το Συνθετικό Μοντέλο Ψυχοθεραπείας σε εβδομαδιαίες συνεδρίες διάρκειας 50 λεπτών η κάθε μία.

Τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής έδειξαν ότι οι ενδοοικογενειακές σχέσεις στις οικογένειες του υπό ψυχοθεραπεία μέλους, όταν αυτό εκδηλώνει ψυχωσικά συμπτώματα, είναι περισσότερο διαταραγμένες, από τις ενδοοικογενειακές σχέσεις στις οικογένειες όπου το υπό ψυχοθεραπεία μέλος εκδηλώνει συμπτώματα αγχώδους διαταραχής. Επιπλέον, οι ενδοοικογενειακές σχέσεις των οικογενειών αυτών διαφέρουν από τις ενδοοικογενειακές σχέσεις των φυσιολογικών ατόμων, τα οποία δεν υποβάλλονται σε ψυχοθεραπεία. Οι διαταραγμένες ενδοοικογενειακές σχέσεις καταγράφονται τόσο στις αξιολογήσεις της σχέσης του κάθε ατόμου με τα άλλα μέλη της οικογένειας (αξιολόγηση του εαυτού), όσο και στις αξιολογήσεις της σχέσης των άλλων μελών προς το άτομο αυτό (αξιολόγηση του άλλου ατόμου).

Drama Therapy - Θεραπεία και Πολιτισμικό Γεγονός
Κρασανάκης Σ.

Drama-therapy είναι μια διαδικασία με ψυχοθεραπευτικούς στόχους ομαδική ή ατομική που αξιοποιεί την τέχνη με εστίαση στο θέατρο και γενικότερα την έννοια της μεταφοράς. Αποτελεί την εντελέστερη μέθοδο διερεύνησης, αντιμετώπισης και κατανόησης των προβλημάτων του σύγχρονου ατόμου διότι:

1. Αντιμετωπίζει το υποκείμενο ως όλον. Οι τεχνικές απευθύνονται στο σώμα αλλά και στο πνεύμα, ο λόγος, η κίνηση και η έκφραση γενικότερα ευρίσκονται σε συνεργασία, αλληλουχία και συντονισμό.

2. Σε μια εποχή παγκοσμιοποίησης που είμαστε αναγκασμένοι να αντιμετωπίσουμε διαφορετικούς και ποικίλους πληθυσμούς μας δίδεται η δυνατότητα μέσα από την μέθοδο να δουλέψουμε χωρίς το πρόβλημα της γλώσσας ή του διαφορετικού υπόβαθρου με προβλήματα διεθνούς εμβέλειας όπως π.χ. οι εξαρτήσεις.

3. Την ίδια στιγμή που συμβαίνει το προηγούμενο μας δίδεται η ευκαιρία για διερεύνηση και ανάδειξη των ιδιαίτερων εθνολογικών, ανθρωπολογικών αλλά και πολιτισμικών στοιχείων, υλικών που ανήκουν στο πλούσιο συλλογικό ασυνείδητό μας.

4. Η συγκεκριμένη θεραπεία συνδέει τον πολιτισμό και την σημειολογία της καθημερινής ζωής με την «εσωτερική σκηνή» και επιτρέπει την οριοθετημένη εκδραμάτιση σε καταστάσεις όπως π.χ. το πένθος, εκεί όπου η ζωή δεν το επιτρέπει.

Τέλος αξιοποιεί έννοιες όπως: ο μεταβατικός χώρος, ο χρόνος και ο χώρος οργανώνοντας ένα πλήρες θεραπευτικό σύμπαν.

Ψυχοδυναμική ψυχοθεραπεία διαταραχών προσωπικότητας σε κέντρο ψυχικής υγείας

Μαλιδέλης Δ., Παπαδόπουλος Π., Παναγιούλιας Ε., Τυχόπουλος Γ.

Το Κ.Ψ.Υ. Περιστερίου λειτουργεί από το 1990 και δέχεται όλα τα περιστατικά με ψυχιατρικά και ψυχολογικά προβλήματα εκτός από εκείνα που παρουσιάζουν αλκοολισμό και χρήση τοξικών ουσιών.

Για την αντιμετώπιση ασθενών με ιδιαίτερη και κυρίαρχη παθολογία στην προσωπικότητα που συνήθως αναφέρονται στην βιβλιογραφία ως σοβαρές διαταραχές της προσωπικότητας ή οριακοί (borderline) ασθενείς, χρησιμοποιείται το μοντέλο ψυχοδυναμικής ψυχοθεραπείας του Ο. Kernberg (1984) για τους οριακούς ασθενείς.

Παρουσιάζεται συνοπτικά το συγκεκριμένο μοντέλο ψυχαναλυτικής ψυχοθεραπείας και συζητιέται η χρησιμοποίησή του, η τροποποίησή του και η αποτελεσματικότητά του στο εν λόγω κλινικό πλαίσιο.

Σύντομη παρουσίαση περιστατικού (διαγνωστικά στοιχεία και περιγραφή θεραπευτικής παρέμβασης)

Αξιολόγηση της συνοχής των αυτοβιογραφικών αφηγημάτων των θεραπευομένων ως μέσο διερεύνησης της θεραπευτικής αλλαγής

Μπαφίτη Τ., Ανδρουτσοπούλου Α., Θανοπούλου Κ., Οικονόμου Ε.

Την τελευταία τουλάχιστον δεκαετία, η λεγόμενη αφηγηματική στροφή της συστημικής και οικογενειακής θεραπείας, εμπλούτισε σημαντικά την ερευνητική ατζέντα. Στην εργασία που παρουσιάζουμε διερευνούμε το κατά πόσο η θεραπευτική «αλλαγή» εκφράζεται στον τρόπο που οι θεραπευόμενοι αφηγούνται τα της ζωής τους και τα των οικογενειακών τους σχέσεων. Εξετάζεται συγκεκριμένα η συνοχή

των αφηγημάτων πριν και μετά από μακρόχρονη ομαδική συστημική θεραπεία. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 30 θεραπευόμενοι του Εργαστηρίου Διερεύνησης Ανθρώπινων Σχέσεων. Οι 15 είχαν πρόσφατα ξεκινήσει τη θεραπεία τους, ενώ οι υπόλοιποι 15 την είχαν ολοκληρώσει ένα με δύο χρόνια πριν. Η συνέντευξη ήταν ημι-δομημένη. Η (ποιοτική) ανάλυση μορφής των αφηγημάτων έδειξε μεγάλους περιορισμούς στη συνοχή των αφηγημάτων για τους θεραπευόμενους που ήταν στην αρχή της θεραπείας, και πολύ μικρότερους περιορισμούς για τα άτομα που την είχαν ολοκληρώσει. Οι διαφορές μεταξύ των αφηγήσεων των δύο ομάδων εντοπίστηκαν συγκεκριμένα σε τρεις διαστάσεις (κριτήρια συνοχής): α) στη συνέπεια μεταξύ λεκτικών νοημάτων, β) στην ευελιξία του τρόπου σκέψης, γ) στο χειρισμό του συναισθήματος.

[47] Βίαιες συμπεριφορές

Θεματική Συνεδρία

Διαδικασίες και μηχανισμός θυματοποίησης από συνομηλίκους στον χώρο του σχολείου: το φαινόμενο της παιδικής παρενόχλησης (Bullying)

Ανδρέου Ε.

Τα διεθνή επιδημιολογικά δεδομένα καταδεικνύουν πως τα μισά περίπου παιδιά σε κάποιο στάδιο της σχολικής τους ζωής πέφτουν θύματα καφονιών, παρενοχλήσεων, απειλών, επιθετικών ενεργειών, βίαιων εκφοβισμών, πειραγμάτων, ψευτοπαλικαρισμών και άλλων μορφών ή τάσεων συμπεριφορών τέτοιου είδους που συνιστούν την έννοια του φαινομένου «bullying». Επίσης, πλήθος διαχρονικών ερευνών αποδεικνύει πως η χρόνια μαθητική θυματοποίηση συνδέεται με ψυχολογικά προβλήματα υπερβολικής αναστολής, μοναξιά, κατάθλιψη και νευρωσικά άγχη κατά την παιδική, εφηβική και ενήλικη ζωή. Με βάση δύο πολύ πρόσφατες έρευνες του Π.Τ.Δ.Ε. του Παν/μίου Θεσσαλίας, που πραγματοποιήθηκαν με σκοπό τη μελέτη της προσωπικότητας δραστών και θυμάτων βίαιης σωματικής και ψυχολογικής παρενόχλησης σε δημοτικά σχολεία των Νομών Ιωαννίνων και Μαγνησίας, η παρούσα εργασία επικεντρώνεται στη μελέτη τόσο των διαδικασιών όσο και των μηχανισμών θυματοποίησης από συνομηλίκους στο χώρο του σχολείου. Παρουσιάζονται θέματα που σχετίζονται με την έννοια και την αξιολόγηση του φαινομένου «bullying», τα ψυχολογικά προφίλ των θυμάτων, των δραστών και των δραστών/θυμάτων, αξιολογείται ο βαθμός σοβαρότητας των περιστατικών και αναλύονται οι ενισχυτικοί συμμετοχικοί ρόλοι ολόκληρης της σχολικής ομάδας. Παράλληλα, εξετάζονται οι διαφορές στο είδος και το βαθμό θυματοποίησης με βάση το φύλο και την ηλικία των παιδιών και προτείνονται τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης στο χώρο του σχολείου. Οι προτεινόμενες παρεμ-

βατικές ενέργειες βασίζονται στην αξιοποίηση του κρυμμένου ψυχοδυναμικού του σχολείου, με σκοπό την αποδυνάμωση των μηχανισμών και διαδικασιών επιβολής εξουσιαστικής δύναμης εις βάρος ενός μεγάλου αριθμού ανίσχυρων μαθητών.

Η βία κατά των γυναικών στην οικογένεια *Θεοδώρα Β., Σακαρέλη Σ., Νίκα Σ.*

Με δεδομένο ότι στην σύγχρονη Ελλάδα, περισσότερο από κάθε φορά, γίνεται λόγος για τα δικαιώματα των γυναικών και την διασφάλιση της ισότητας των δυο φύλων, δειλά –δειλά εμφανίζονται τα πρώτα στοιχεία γύρω από το θέμα της ενδοοικογενειακής βία. Το θέμα αυτό αποτελεί ταμπού για την ελληνική κοινωνία. Η παρούσα εισήγηση θα επιχειρήσει μια επισκόπηση του προβλήματος, μέσα από την διεθνή βιβλιογραφία και την εμπειρία του συγγραφέα στο συγκεκριμένο θέμα. Επιχειρείται ο ορισμός του προβλήματος, των μορφών του, η περιγραφή των κυριότερων θεωριών και των δυνατοτήτων παρέμβασης με το γνωσιακό- συμπεριφοριστικό μοντέλο. Τέλος παρουσιάζονται ερευνητικά στοιχεία από τον διεθνή και τον ελληνικό χώρο. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό ο ψυχολόγος, ως επαγγελματίας του τομέα Υγείας και Πρόνοιας, να είναι ευαισθητοποιημένος και εξοικειωμένος με το συγκεκριμένο πρόβλημα, ώστε να προσφέρει τις υπηρεσίες του στην κακοποιημένη γυναίκα αλλά και να γίνει φορέας αλλαγής των κοινωνικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων, τα οποία οδηγούν την κακοποιημένη γυναίκα στην εσωστρέφεια και την γεμίζουν ενοχές, παρότι η ίδια είναι το θύμα. Οι φορείς, οι οποίοι υποστηρίζουν την κακοποιημένη γυναίκα, παρότι τις όσες προσπάθειες είναι λίγοι, η πολιτεία δεν ευαισθητοποιείται-πρέπει να δράσει η ίδια η κοινωνία και πρώτα οι ίδιες οι γυναίκες.

Η σωματική τιμωρία ως μέσο διαπαιδαγώγησης: εμπειρίες και στάσεις στην Ελλάδα του 2000

Φακίνος Μ., Χαλκιά Δ., Σεραφίδου Ε., Eisenstein J., Erbacher T., Hyman, I.

Η παρούσα εργασία αποτελεί μέρος μιας διαπολιτισμικής μελέτης που καλύπτει τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής, την Ισπανία και την Ελλάδα με στόχο την διερεύνηση της πιθανής σχέσης ανάμεσα στις κοινωνικές αντιλήψεις για την χρήση της σωματικής τιμωρίας στην διαπαιδαγώγηση των παιδιών και στα αντίστοιχα κρούσματα παιδικής κακοποίησης. Παρουσιάζονται τα ευρήματα που προέκυψαν από τις απαντήσεις 290 νεαρών ενηλίκων ατόμων και των δύο φύλων, κατοίκων της ευρύτερης περιοχής πρωτεύουσας, στις ερωτήσεις ειδικά διαμορφωμένου ερωτηματολογίου. Το ερευνητικό υλικό συλλέχτηκε την περίοδο Απριλίου-Ιουνίου 2000 και οι ερωτήσεις κάλυπταν βιογραφικά ατομικά και οικογενειακά στοιχεία (12 ερωτήσεις), τις εμπειρίες τους στην οικογένεια που μεγάλωσαν σχετικά με την σωματική τιμωρία (13 ερωτήσεις), και τις στάσεις τους ως προς την χρήση σωματικής τιμωρίας στην διαπαιδαγώγηση των παιδιών (επτά ερωτήσεις). Η συζήτηση των ευρημάτων καλύπτει επί μέρους παραμέτρους, π.χ. το ρόλο του φύλου (παιδιού και γονέως) καθώς και συνολικά τους τρεις γενικούς άξονες του ερευνητικού εργαλείου. Τα ευρήματα συσχετίζονται με τα αντίστοιχα άλλων σχετικών ερευνών εντός και εκτός Ελλάδος, και εξετάζεται η σημασία της διαπολιτισμικής έρευνας στο συγκεκριμένο θέμα. Τέλος, εξετάζονται οι ερευνητικές προοπτικές που διαγράφονται, και η σημασία των ευρημάτων στους τομείς παρέμβασης και πρόληψης της παιδικής κακοποίησης.

**Όρια του εαυτού και "οριακή" οδήγηση
μοτοσυκλέτας**
Χρηστάκης Ν.

Στόχος της ανακοίνωσης αυτής είναι η παρουσίαση και η συζήτηση των πρώτων αποτελεσμάτων μιας έρευνας αναφορικά με το νόημα, όπως αυτό προκύπτει μέσα από το λόγο των υποκειμένων, μιας ριψοκίνδυνης συμπεριφοράς. Η συμπεριφορά αυτή είναι η γρήγορη οδήγηση μοτοσυκλέτας σε δρόμο (δηλαδή όχι σε πίστα). Πρόκειται για μια έρευνα που είναι σε εξέλιξη από τον Σεπτέμβριο του 2000 και που διεξάγεται με εις βάθος συνεντεύξεις υποκειμένων που γενικώς έχουν "πάθος" με τη μοτοσυκλέτα και οδηγούν γρήγορα τη μοτοσυκλέτα τους σε δρόμο. Από τις μέχρι τώρα διενεργηθείσες συνεντεύξεις, αλλά και από την ευρύτερη, εθνολογικού τύπου, παρατήρηση του χώρου αυτού, προκύπτει ότι η "οριακή" οδήγηση αποτελεί ένα είδος (μοναχικού ή μη) τελετουργικού αναζήτησης και αναπροσδιορισμού των προσωπικών ορίων. Η ευχαρίστηση και η υπέρβαση που επιτυγχάνονται με την ταχύτητα έχουν ως τίμημα τον κίνδυνο ενός λιγότερο ή περισσότερο σοβαρού ατυχήματος. Συνειδητά το τελευταίο αποτελεί απλώς μια πιθανότητα, αλλά ταυτόχρονα φαντάζει και ως η ύστατη δοκιμασία της πραγματικότητας, έτσι ώστε στο σύνολό της η διαδικασία να αναδεικνύει τις ικανότητες και την "αξία" του υποκειμένου. Συσχετίζοντας τα παραπάνω με άλλα στοιχεία της μοτοσυκλετιστικής "κοσμοθεωρίας" θα χαρακτηρίζαμε, στην παρούσα τουλάχιστον φάση της έρευνας, αυτή την αντιφατική (δραματική ενίοτε) δυναμική που βλέπουμε επί τω έργω στο λόγο και στη συμπεριφορά των υποκειμένων, ως "απόδραση με αφετηρία και προορισμό τον εαυτό".

[48] Η συστημική και οικογενειακή ψυχοθεραπεία στον τομέα της πρόληψης και της απεξάρτησης. Δουλεύοντας με οικογένειες εφήβων χρηστών και εξαρτημένων

Ομάδα Εργασίας

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Καλαρρύτης Γ.*
Ομιλητές: *Ρήγος Η., Ανδρουλάκη Δ., Σκοδρογιάννη Κ.*

Ανάμεσα στους πολλούς αιτιολογικούς παράγοντες της κατάχρησης ουσιών στην εφηβεία η οικογένεια κατέχει "ξηλευτή" θέση. Ανάμεσα, όμως, στους κρίσιμους παράγοντες αποθεραπείας εφήβων χρηστών και εξαρτημένων κατέχει την πρώτη.

Το να δουλεύεις με έφηβους χρήστες ψυχοτρόπων ουσιών και τις οικογένειές τους είναι απαιτητικό και συγχρόνως πολύ δημιουργικό. Η συστημική σκέψη προσφέρει ένα λειτουργικό πλαίσιο και οι διάφορες θεωρήσεις και πρακτικές της οικογενειακής θεραπείας δίνουν εργαλεία, που είναι εξαιρετικά χρήσιμα στις διάφορες φάσεις της θεραπευτικής παρέμβασης.

Στο εργαστήριο, όλα τα πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα θα προστεθούν στη θεραπευτική εμπειρία και θα δοθεί η δυνατότητα για καλύτερη γνωριμία με το προφίλ των οικογενειών που αντιμετωπίζουν πρόβλημα χρήσης ουσιών αλλά και για διερεύνηση των δυνατοτήτων που η Συστημική και η Οικογενειακή Θεραπεία προσφέρουν σε όποιον καλείται να βοηθήσει τις οικογένειες αυτές.

[49] Κοινωνικές σχέσεις παιδιών και εφήβων

Συμπόσιο

Οργανωτής / Πρόεδρος: *Γαλανάκη Ε.*
Συζητητής: *Βορριά Π.*

Το θέμα του συμποσίου αναφέρεται στις κοινωνικές σχέσεις των παιδιών των εφήβων, ιδιαίτερα τις σχέσεις τους με τους συνομηλίκους, καθώς και στα συναισθήματα που αφορούν αυτές τις σχέσεις. Οι κοινωνικές σχέσεις των παιδιών και των εφήβων και ο τρόπος με τον οποίο τις αντιλαμβάνονται γνωστικά και τις βιώνουν συναισθηματικά είναι ένα κάπως παραμελημένο μέχρι το πρόσφατο παρελθόν πεδίο έρευνας, σε σύγκριση μάλιστα με το γνωστικό τομέα της ανάπτυξης. Στο συμπόσιο αυτό θα παρουσιαστεί αρχικά μια εμπειρική έρευνα στην οποία εξετάστηκε η ανεπιθύμητη συμπεριφορά των παιδιών (τα είδη της, οι σχέσεις μέσα στις οποίες εμφανίζεται, οι ερμηνείες για την εμφάνισή της και οι παρεμβάσεις) από την οπτική γωνία των συνομηλίκων. Ακολουθεί μια άλλη εμπειρική έρευνα για τον τρόπο με τον οποίο το παιδί, καθόλη τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας, αντιλαμβάνεται το συναίσθημα της μοναξιάς και, πιο συγκεκριμένα, πώς το ορίζει, πού το αποδίδει και τι κάνει για να το αντιμετωπίσει. Στο θέμα της μοναξιάς και της αντιμετώπισής της αναφέρεται και η επόμενη έρευνα, στην οποία εξετάστηκε η σχέση της κοινωνικής και συναισθηματικής μοναξιάς των εφήβων με το χιούμορ ως τρόπο-στρατηγική αντιμετώπισής της. Το συμπόσιο κλείνει με συγκεκριμένες προτάσεις για τη διαμόρφωση έγκαιρων προληπτικών προγραμμάτων παρέμβασης, που θα έχουν στόχο τη βελτίωση της κοινωνικής και συναισθηματικής επάρκειας των παιδιών και των εφήβων.

Η «ανεπιθύμητη» συμπεριφορά των παιδιών στο σχολείο: απόψεις των συνομηλίκων

Αντωνιάδου Ε., Μπίμπου - Νάκου Ι.

Οι σχέσεις των παιδιών με την ομάδα των συνομηλίκων στο σχολείο είναι σημαντικές, καθώς το σχολείο αποτελεί σημαντικό κοινωνικό περιβάλλον για τα παιδιά (Davies, 1990). Η δυναμική των σχέσεων εμπεριέχει διεργασίες αλλαγής με εκδηλώσεις κοινωνικής συμπεριφοράς που συχνά χαρακτηρίζονται «ανεπιθύμητες» στο πλαίσιο του σχολείου. Τις περισσότερες φορές, η αναγνώριση μιας συμπεριφοράς ως ανεπιθύμητης προέρχεται από τους εκπαιδευτικούς και χαρακτηρίζεται ως «προβληματική» ή «ακατάλληλη» (π.χ. Galloway et al., 1982).

Η παρούσα έρευνα εξέτασε τις απόψεις των ίδιων των παιδιών καθώς συζητούν για τις σχέσεις τους στο σχολείο και την εκδήλωση «ανεπιθύμητης» (δεν θεωρείται απαραίτητη η διάκριση σε σωστή ή λανθασμένη συμπεριφορά) και «ενοχλητικής» συμπεριφοράς από τους συμμαθητές τους. Τριάντα έξι παιδιά (είκοσι αγόρια και δεκαέξι κορίτσια) ηλικίας 9-12 ετών συμμετείχαν σε εννέα ομάδες (τρεις ομάδες από την Δ' δημοτικού, τρεις από την Ε' και άλλες τρεις από την ΣΤ' τάξη). Καλέσαμε τα παιδιά να συζητήσουν με βάση: α) την περιγραφή των συμπεριφορών που χαρακτηρίζονται «ανεπιθύμητες», β) την περιγραφή των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ των συνομηλίκων όταν εμφανίζονται ανεπιθύμητοι τρόποι συμπεριφοράς, γ) τις ερμηνείες που επικαλούνται για την εμφάνιση συγκεκριμένης συμπεριφοράς και δ) τις βοηθητικές επιλογές παρέμβασης. Η ανάλυση των συνεντεύξεων έγινε με τη βοήθεια του NVivo (QSR NUD*IST Vivo).

Τα ευρήματα έδειξαν πως οι αναφορές των παιδιών σχετίζονται τόσο με την ακαδημαϊκή όσο και με την κοινωνική διάσταση του σχολείου, ενώ οι σχέσεις που αναπτύσσονται περιγράφονται ως συνεχείς και μεταβαλλόμενες. Οι ερμηνείες που επικαλού-

νται τα παιδιά σχετίζονται με το οικογενειακό περιβάλλον του συνομηλίκου, τα χαρακτηριστικά του συνομηλίκου και την ευθύνη της ομάδας στην εμφάνιση «ανεπιθύμητων» συμπεριφορών. Τέλος, οι προτεινόμενες παρεμβάσεις τονίζουν ιδιαίτερα το ρόλο του εκπαιδευτικού αλλά και της ομάδας.

Τα ευρήματα συζητούνται με βάση τη διεθνή βιβλιογραφία σχετικά με την κοινωνική γνώση και αντίληψη των παιδιών.

Η μοναξιά στο παιδί σχολικής ηλικίας: Πώς την αντιλαμβάνεται, πού την αποδίδει και πώς την αντιμετωπίζει

Γαλανάκη Ε., Μπεξεβέγκης Η.

Στόχος αυτής της έρευνας ήταν να μελετήσει τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά σχολικής ηλικίας αντιλαμβάνονται και ορίζουν τη μοναξιά, τις αιτίες στις οποίες την αποδίδουν και τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν για να την αντιμετωπίσουν. Μόλις πρόσφατα άρχισε να μελετάται διεθνώς το συναίσθημα αυτό στα παιδιά. Η έρευνα αυτή είναι από τις πρώτες που εστιάζονται στην αντίληψη της μοναξιάς από τα παιδιά αυτής της ηλικίας και αποτελεί συνέχεια άλλων ερευνών (Γαλανάκη, 1994, Γαλανάκη & Μπεξεβέγκης, 1996).

Διεξήχθησαν ημιδομημένες συνεντεύξεις (το περιεχόμενο των οποίων προέκυψε κατόπιν προκαταρκτικών ερευνών) με 180 παιδιά Βα, Δα και ΣΤα δημοτικού (ηλικίας 7-12 ετών περίπου). Οι ερωτήσεις αφορούσαν το πώς ορίζουν τα παιδιά τη μοναξιά που εμφανίζεται στους συνομηλίκους και στους ενήλικους (άμεσες ερωτήσεις, συνώνυμα, αντίθετα κ.λπ.), το πότε και το γιατί ένα παιδί και ένας ενήλικος μπορεί να νιώθει μοναξιά και τι μπορεί να κάνει για να την αντιμετωπίσει, καθώς και την πιθανότητα το παιδί να αναγνωρίζει τις θετικές πλευρές της μοναξιάς. Άλλες ερωτήσεις αφορούσαν το τι θα έκαναν τα ίδια τα παιδιά για να βοηθήσουν ένα συνομηλί-

κο να μη νιώθει μοναξιά, καθώς και τι θα έπρεπε να κάνουν ο δάσκαλος, οι γονείς και τα αδέρφια ενός παιδιού για να μη νιώθει μοναξιά. Τέλος, ζητήθηκε από τα παιδιά να αφηγηθούν μια ιστορία για τη μοναξιά, να ζωγραφίσουν μια εικόνα που δείχνει μοναξιά και να σχολιάσουν τη ζωγραφιά που έφτιαξαν.

Η ποιοτική ανάλυση του περιεχομένου των απαντήσεων των παιδιών αναμένεται να δείξει ενδιαφέροντα στοιχεία για τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά, καθόλη τη διάρκεια της σχολικής ηλικίας, αντιλαμβάνονται τη μοναξιά, καθώς και για τις αναπτυξιακές διαφορές που παρατηρούνται στην αντίληψη αυτή.

Η μοναξιά των Ελλήνων εφήβων και το χιούμορ ως τρόπος αντιμετώπισής της

*Πολυχρόνη Φ., Αντωνίου Α.,
Παναγιώτου Μ.*

Πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα από τη διεθνή βιβλιογραφία έδειξαν ότι η μοναξιά αποτελεί συχνό βίωμα κατά την εφηβική ηλικία. Έχει διαπιστωθεί ότι η μοναξιά των εφήβων σχετίζεται με αποτυχία στις διαπροσωπικές σχέσεις, έλλειψη αποδοχής από τους συνομηλίκους, συμπτώματα κατάθλιψης, μειωμένα κίνητρα και χαμηλή σχολική επίδοση, ενώ οι έφηβοι που διαθέτουν μια ομάδα φίλων παρουσιάζουν περισσότερες κοινωνικές δεξιότητες και λιγότερα προβλήματα από τους συνομηλίκους τους που δεν αναπτύσσουν τέτοιου είδους σχέσεις. Επίσης, έχει βρεθεί ότι η μειωμένη αίσθηση του χιούμορ μπορεί να δημιουργήσει κοινωνική απόσταση και να οδηγήσει κατ'επέκταση σε κοινωνική απομόνωση και μοναξιά.

Στην έρευνα αυτή εξετάστηκε η σχέση ανάμεσα στη μοναξιά των εφήβων και στο χιούμορ, καθώς και ο ρόλος του δεύτερου ως στρατηγικής αντιμετώπισής της. Σε δείγμα 214 μαθητών, που φοιτούσαν σε

Λύκεια της Αθήνας, με μέσο όρο ηλικίας 16,2 έτη, δόθηκαν ερωτηματολόγια για την κοινωνική και συναισθηματική μοναξιά, καθώς και για τη χρήση του χιούμορ.

Τα ευρήματα έδειξαν ότι οι έφηβοι βιώνουν μέτρια έως υψηλά επίπεδα μοναξιάς, τα οποία είναι σημαντικά υψηλότερα για τα κορίτσια. Ακόμη, διαπιστώθηκε ότι οι έφηβοι δεν χρησιμοποιούν συχνά το χιούμορ ως στρατηγική αντιμετώπισης των προβλημάτων τους. Όσον αφορά τις μεταξύ των φύλων διαφορές, τα αγόρια βρέθηκε να χρησιμοποιούν το χιούμορ πιο συχνά από ό,τι τα κορίτσια.

Συζητείται η σημασία των παραπάνω ευρημάτων για τη γενικότερη κοινωνική και συναισθηματική προσαρμογή των εφήβων και προτείνονται τρόποι αντιμετώπισης της μοναξιάς κατά την κρίσιμη και την καθοριστική για την μετέπειτα εξέλιξη του ατόμου περίοδο της εφηβείας.

Φέροντας την κοινωνική και συναισθηματική εκμάθηση μέσα στη σχολική τάξη
Τριλίβα Σ., Chimienti G.

Τον τελευταίο καιρό το ενδιαφέρον για τη «συναισθηματική νοημοσύνη» και την κοινωνική και συναισθηματική μάθηση έχει προκαλέσει το ερώτημα αν είναι δυνατόν να βελτιωθεί η κοινωνική και συναισθηματική επάρκεια των παιδιών και των εφήβων. Η έρευνα στους τομείς της ψυχικής ανάπτυξης, της αλλαγής της συμπεριφοράς και της αξιολόγησης προληπτικών προγραμμάτων υποδηλώνει ότι βελτιώσεις αυτού του είδους είναι εφικτές. Ωστόσο, οι προσεγγίσεις που συνήθως επιχειρούνται στα πλαίσια των σχολικών προγραμμάτων διδασκαλίας δεν μπορούν να εφαρμοστούν με επιτυχία στην εκπαίδευση στις κοινωνικές δεξιότητες. Η κοινωνική και συναισθηματική μάθηση είναι διαφορετική από τη νοητική και ακαδημαϊκή και προϋποθέτει διαφορετική προσέγγιση στην διαδικασία

της εκπαίδευσης και της μάθησης.

Ο σκοπός αυτής της εργασίας είναι τριπλός. Πρώτον, να παρουσιαστούν οι διαφορές της κοινωνικής και συναισθηματικής μάθησης από τη νοητική και ακαδημαϊκή. Δεύτερον, να συνοψιστούν οι δεξιότητες και οι ικανότητες που ενέχονται και απαιτούνται στην κοινωνική και συναισθηματική μάθηση. Και τέλος, να προταθούν ορισμένες προδιαγραφές για τη διαμόρφωση προληπτικών προγραμμάτων στον αναπτυσσόμενο αυτό τομέα.

Διδακτικές μέθοδοι για τη συνεκπαίδευση παιδιών με και χωρίς ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
Αγαλιώτης Ι.

Τα κυριότερα από τα ζητήματα που εγείρουν όσοι εκφράζουν έντονο σκεπτικισμό απέναντι στο κίνημα της συνεκπαίδευσης (Inclusive Education) είναι: η ανεπάρκεια του χρόνου, η ακαταλληλότητα των προγραμμάτων, η πιθανή επιβάρυνση των άλλων μαθητών και η μη κατοχή από το μέσο εκπαιδευτικό των γνώσεων που απαιτούνται για την εξατομίκευση της διδασκαλίας. Προκειμένου να διερευνηθούν οι πιθανές λύσεις στα παραπάνω ζητήματα οργανώθηκε η παρούσα έρευνα. Τέσσερις μαθητές με Ειδικές Μαθησιακές Δυσκολίες ενταγμένοι σε τέσσερις συνηθισμένες τάξεις διαφορετικών σχολείων, δέχθηκαν οργανωμένη υποστήριξη διαμέσου ενός προγράμματος που υλοποιήθηκε από τον εκπαιδευτικό της κάθε τάξης και στηρίχθηκε στις εξής μεθοδολογικές επιλογές: Εκπαιδευτική Αξιολόγηση (Educational Assessment), Εξατομίκευση με τη Βοήθεια της Ομάδας (Team-Assisted Individualization), Άμεση Διδασκαλία (Direct Instruction), Διδασκαλία Στρατηγικών Μάθησης (Strategy Instruction). Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι τα αναφερόμενα ως εμπόδια της συνεκπαίδευσης μπορούν να αρθούν, αρκεί να οργανωθεί σωστά η διαδικασία. Βασικό στοιχείο της οργάνωσης είναι μια ακολουθία ενεργειών που είναι θετικό να εφαρμοστεί από όσους θελήσουν να ασχοληθούν με παρόμοια προγράμματα και που παρουσιάζεται στην εργασία. Επίσης επισημαίνονται δέκα παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα την έκβαση της όλης προσπάθειας, χωρισμένοι σε τρεις ομάδες: παράγοντες που σχετίζονται με τον εκπαιδευτικό, παράγοντες που σχετίζονται

με το περιβάλλον και την οργάνωση της συνεκπαίδευσης και παράγοντες που σχετίζονται με το διδακτικό πρόγραμμα.

Αναγνώριση Αντικειμένων με Χρήση "Δισδιάστατου Φίλτρου Χωρικής Συχνότητας" από άτομα με νοητική υστέρηση και τυπική ανάπτυξη

Αλευριάδου Α., Χατζηνικολάου Κ., Μπλιάτσου Α., Γρούϊος Γ.

Η παρούσα έρευνα εξετάζει την επίδραση της τεχνικής του "δισδιάστατου φίλτρου χωρικής συχνότητας" (ΔΦΧΣ) στην αναγνώριση αντικειμένων από άτομα με νοητική υστέρηση και τυπική ανάπτυξη. Σύμφωνα με την τεχνική αυτή οι εικόνες (αντικείμενα) υφίστανται δισδιάστατη ηλεκτρονική αλλοίωση με την παρεμβολή παραλληλόγραμμων εικονοστοιχείων. Άμεση συνέπεια της αλλοίωσης αυτής είναι η διαστρέβλωση της οπτικής αντίληψης. Στην εργασία έλαβαν μέρος τρεις πειραματικές ομάδες εξισωμένες ως προς το φύλο και τη νοητική ηλικία: α) μια ομάδα ατόμων με νοητική υστέρηση οργανικής αιτιολογίας (ANY-O) (n=17), β) μια ομάδα ατόμων με νοητική υστέρηση μη οργανικής αιτιολογίας (ANY-MO) (n=10) και γ) μια ομάδα ατόμων με τυπική ανάπτυξη (ΑΤΑ) (n=20). Ζητήθηκε από τα υποκείμενα να αναγνωρίσουν 9 γνωστά αντικείμενα, αλλοιωμένα με την τεχνική του ΔΦΧΣ. Βρέθηκε ότι η επίδοση των ANY-O είναι στατιστικά υποδεέστερη από την επίδοση των δύο άλλων πειραματικών ομάδων ($F=5,94, p<0.0001$). Δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στην γνωστική επίδοση μεταξύ των ANY-MO και των ΑΤΑ. Τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την υπόθεση της "όμοιας δομής", σύμφωνα με την εξελικτική προσέγγιση του Zigler. Τα ευρήματα αυτά έχουν σημαντικές εφαρμογές στην εκμάθηση στρατηγικών που δίδουν έμφαση στην ολιστική ή παράλληλη επεξεργασία

οπτικών ερεθισμάτων (π.χ., εικόνες, πίνακες, διαγράμματα και χάρτες).

Οικογένεια με παιδί με ειδικές ανάγκες *Αντζακλή Ε.*

Η οικογένεια με παιδί με ειδικές ανάγκες έχει ερευνηθεί κύρια ως προς τα προβλήματα και τις πιθανότητες δυσπροσαρμογής για τους γονείς και τα αδέρφια των παιδιών με ειδικές ανάγκες και ελάχιστα ως προς την προσαρμογή. Η παρούσα έρευνα διερευνά και περιγράφει την προσαρμοστική λειτουργία της οικογένειας καθώς και των πατέρων, των μητέρων και των αδελφών των παιδιών με ειδικές ανάγκες με την συμπλήρωση της Κλίμακας Αυτοαναφοράς Αξιολόγησης της Οικογένειας (Beavers & Hampson, 1990). Επίσης μέσω ημιδομημένων συνεντεύξεων με ολόκληρη την οικογένεια και την συμπλήρωση γενεογραμμάτων διερευνάται και περιγράφεται το συναισθηματικό σύστημα των σχέσεων μεταξύ των μελών της οικογένειας, οι ενδοοικογενειακές και οι εξωτερικές πιέσεις που βιώνουν οι πατέρες, οι μητέρες και τα αδέρφια καθώς και οι στρατηγικές αντιμετώπισης που έχουν αναπτύξει. Το δείγμα αποτέλεσαν 20 οικογένειες που έχουν παιδί με ειδικές ανάγκες. Τα δεδομένα της έρευνας βρίσκονται υπό επεξεργασία και θα παρουσιαστούν τα ευρήματα και τα πρώτα συμπεράσματα.

Επίδραση των νοητικά καθυστερημένων παιδιών στην αυτοεκτίμηση των φυσιολογικών αδερφών τους *Αργυρακούλη Ε., Ζαφειροπούλου Μ.*

Στόχος της παρούσας εργασίας ήταν να διερευνήσει την επίδραση που ασκεί η παρουσία ενός παιδιού με νοητική καθυστέρηση και με συναφείς εξελικτικές δυσκο-

λίες στα φυσιολογικά του αδέρφια. Ειδικότερα διερευνήθηκαν: α) η επίδραση των νοητικά μειονεκτικών παιδιών στην αυτοεκτίμηση των κανονικών τους αδερφών, β) οι ενδοομαδικές διαφοροποιήσεις της αυτοεκτίμησης των παιδιών με νοητικά καθυστερημένα αδέρφια, οι οποίες σχετίζονται με δημογραφικές μεταβλητές και γ) η συμβολή εξωτερικών μεταβλητών στη διακύμανση της αυτοεκτίμησης των κανονικών αδερφών νοητικά καθυστερημένων παιδιών.

Στην έρευνα πήραν μέρος 55 παιδιά (9-18 ετών) με νοητικά καθυστερημένα αδέρφια και 55 παιδιά (9-18 ετών) με φυσιολογικά μόνο αδέρφια. Οι δύο ομάδες εξισώθηκαν σχολαστικά περίπτωση ανά περίπτωση (case by case) ως προς την ηλικία, το φύλο, τη σειρά γέννησης και τον αριθμό των παιδιών στην οικογένεια. Χρησιμοποιήθηκε το «Διαπολιτισμικό Ερωτηματολόγιο Αυτοεκτίμησης για Παιδιά» του James Battle.

Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι η αυτοεκτίμηση των αδερφών μειονεκτικών παιδιών είναι συγκρίσιμη με την αυτοεκτίμηση των αδερφών κανονικών παιδιών. Ενδοομαδικές μεταβλητές, όπως το φύλο και η σειρά γέννησης των αδερφών νοητικά καθυστερημένων παιδιών, βρέθηκε ότι δεν επηρεάζουν την αυτοεκτίμηση. Ωστόσο, το φύλο σε συνδυασμό με τη σειρά γέννησης και η ηλικιακή απόσταση των κανονικών παιδιών από τα νοητικά καθυστερημένα αδέρφια αποδείχτηκαν διαφοροποιητικοί παράγοντες. Σε ό,τι αφορά τη διακύμανση της αυτοεκτίμησης, οι μεταβλητές που βρέθηκε να την προβλέπουν είναι η ηλικία για τα αγόρια και ο αριθμός των αδερφών στην οικογένεια για τα κορίτσια.

"Εν τω Βάθει Αισθητικότητα" ατόμων με νοητική υστέρηση οργανικής αιτιολογίας και ατόμων με τυπική ανάπτυξη

Γρούϊος Γ., Αλευριάδου Α., Κιοσέογλου Γ.

Η εργασία αυτή σχεδιάστηκε για να μελετήσει την "εν τω βάθει αισθητικότητα" σε άτομα με νοητική υστέρηση (ANY), οργανικής αιτιολογίας και σε άτομα με τυπική ανάπτυξη (ΑΤΑ). Η μελέτη της "εν τω βάθει αισθητικότητας" έγινε με την αξιολόγηση της βαρογνωσίας και της κιναισθησης. Στην εργασία έλαβαν μέρος 12 ANY (αγόρια/κορίτσια=7/5) και 12 ΑΤΑ, εξισωμένα ως προς το φύλο και τη νοητική ηλικία. Καθένα από τα άτομα των δύο πειραματικών ομάδων δεν παρουσίαζε περιφερικά ή κεντρικά συμπτώματα που να δικαιολογούν κινητικές ή αισθητικές διαταραχές. Για την αξιολόγηση της βαρογνωσίας και της κιναισθησης χρησιμοποιήθηκαν οι δοκιμασίες βαρογνωσίας της Lafayette και κιναισθησης των Cratty & Hutton, αντίστοιχα. Δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στη βαρογνωσία και κιναισθηση των δύο πειραματικών ομάδων. Τα αποτελέσματα της εργασίας αυτής μαρτυρούν ότι η επίδοση των ANY, σε κινητικά θέματα στοιχειωδών γνωστικών απαιτήσεων, δεν υπολείπεται από εκείνη των ΑΤΑ. Επιπλέον, η "εν τω βάθει αισθητικότητα" διατηρεί ανέπαφο το λειτουργικό της χαρακτήρα, όπως προκύπτει από τα παραπάνω ευρήματα. Τα δεδομένα μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι προγράμματα ψυχοκινητικής εκπαίδευσης, ελεγχόμενου γνωστικού φορτίου, μπορεί να έχουν θετική επίδραση στην αυτοεξυπηρέτηση και βελτίωση της προσαρμοστικής συμπεριφοράς των ANY.

Η ψυχολογική αντιμετώπιση παιδιών ηλικίας 3-6 ετών με αναπτυξιακή διαταραχή συντονισμού (Developmental Coordination Disorder: D.C.D.), χαμηλή απόδοση στη κιναισθητική δοκιμασία ακριβείας (Kinaesthetic Acuity Test: K.A.T.) και σε κινητικές δοκιμασίες.

Δεπάστα Μ., Μπούρδας Δ.

Το αντικείμενο της μελέτης είναι η ανασκόπηση της θεραπευτικής αντιμετώπισης των παιδιών με Αναπτυξιακή Διαταραχή Συντονισμού (D.C.D) τα οποία στη Κιναισθητική Δοκιμασία Ακριβείας (K.A.T., Livesey & Intili 1996) έχουν χαμηλές τιμές. Η Κ.Α.Τ. σε συνδυασμό με κινητικές δοκιμασίες ισορροπίας, δεξιότητας χειρών-δακτύλων, ικανότητα σχεδίου και ζωγραφικής εξετάζει εκτενέστερα τη σχέση μεταξύ κιναισθησης και απόδοσης σε κινητικές δοκιμασίες. Ο συντελεστής σχετικής αξιοπιστίας είναι $r = 0,896$ και $r = 0,66-0,67$ για την Κ.Α.Τ. και τις κινητικές δοκιμασίες αντίστοιχα (Laszlo & Bairstow 1996). Τα παιδιά που αρχίζουν το σχολείο με ελαφριά μορφή D.C.D. φαίνεται ότι δεν την αποβάλλουν στη διάρκεια εξέλιξής τους (Henderson 1993). Τα παιδιά με D.C.D. έχουν περιορισμένη αλληλεπίδραση με το περιβάλλον τους, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε οριακή πρόοδο την αναπτυξιακή τους εξέλιξη. Η συνύπαρξη κινητικών προβλημάτων, μαθησιακών δυσκολιών και χαμηλής αυτοεκτίμησης, είναι συνηθισμένο φαινόμενο στη μέση παιδική ηλικία (Henderson, May & Umney 1989, Van Rossum & Vermeer 1990). Έτσι, η διαπίστωση των ελλείψεων στη Κιναισθηση και τη Κινητική Απόδοση στα αρχικά στάδια της γνωστικής και ψυχοκινητικής εξέλιξης στα παιδιά είναι επιτακτική. Η Κ.Α.Τ. μαζί με τις κινητικές δοκιμασίες μπορεί να χρησιμοποιηθεί από μία διεπιστημονική ομάδα (δάσκαλος, ψυχολόγος, καθηγητής φυσικής αγωγής, γιατρός νευρολόγος) για να ανιχνεύσει και κατ' επέκταση να αντιμετωπίσει παιδιά με D.C.D. πριν φθάσουν στην εφηβική τους ηλικία.

Όψεις της Θεωρίας του Νου: δεδομένα από την Εξελικτική Δυσφασία (SLI)
Σταυρακάκη Σ.

Με βάση τα κριτήρια των Stark & Tallal (1981), η Εξελικτική Δυσφασία (ΕΔ) (Specific Language Impairment) ορίζεται ως διαταραχή στην ανάπτυξη του λόγου των παιδιών και κυρίως των μορφοσυντακτικών τους ικανοτήτων εν απουσία νοητικής καθυστέρησης, προβλημάτων ακοής, νευρολογικών και ψυχολογικών διαταραχών.

Στόχος της εργασίας αυτής είναι να εξετάσει μια ομάδα παιδιών με ΕΔ καθώς και μια ομάδα ελέγχου Γλωσσικής Ηλικίας σε καθήκοντα θεωρίας του νου ή μετα-νόησης (Theory of Mind or metacognition- Leslie, 1988). Οι όροι θεωρία του νου/μετα-νόηση αναφέρονται στην ικανότητα να αποδίδουμε στον εαυτό μας και σε άλλους νοητικές καταστάσεις και να προβλέπουμε την ανθρώπινη συμπεριφορά με βάση πεποιθήσεις, επιθυμίες κτλ. Η ανάπτυξη της ικανότητας αυτής προϋποθέτει χρονολογική ηλικία μεγαλύτερη των 4 ή 5 ετών.

Τα παιδιά της ομάδας με ΕΔ μολονότι είναι ηλικίας 7,3 (έτη: μήνες) κατά μέσο όρο (ΜΟ) αντιστοιχούν σε φυσιολογικά παιδιά ηλικίας 4,1 (έτη: μήνες) κατά ΜΟ. Και οι δύο ομάδες εξετάστηκαν σε παραλλαγές πειραμάτων ψευδούς πεποίθησης (false belief- Perner et al., 1989). Στη βάση του ότι τα παιδιά με ΕΔ, αν και έχουν γλωσσική ηλικία που δε διασφαλίζει επιτυχία στα πειράματα αυτά, σημειώνουν επιτυχία, υποστηρίζεται ότι ο μηχανισμός της θεωρίας του νου είναι αυτοτελής και εγγενής (module) και ανεξάρτητος από τη γλωσσική ανάπτυξη (Leslie, 1988, Fodor, 1992).

[51] Δίκαιο και Ψυχολογία

Ομιλητής: Σχινάς Ιωάννης

[52] Γνωσιακή Επιστήμη και Ψυχολογία

Ομιλία Κλάδου Γνωστικής Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Ομιλητές: Βοσνιάδου Στέλλα και Koninon Boicho

[53] Η συμβουλευτική ψυχολογία στην πολυπολιτισμική κοινωνία του 2000

Ομιλία Κλάδου Συμβουλευτικής Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Ομιλήτρια: Χαρίτου - Φατούρου Μίκα

[54] **L'être humain crée-t-il l'homme à son image?**

Ομιλητής: *Deconchy Jean-Pierre*

Quand l'être humain traite une information qui porte sur les attitudes et sur les comportements de l'homme (soi-même, autrui, les autres ...), il semble qu'il travaille cognitivement à ce que l'on ne puisse pas référer la production de ces attitudes et de ces conduites à des déterminismes naturels propres à l'espèce et constitutifs de l'espèce. _ titre illustratif, on présentera deux expérimentations: la première pour établir le processus; la seconde pour évoquer leurs soubassements axiologiques. Par ailleurs, il semble que, en contrepoint de ce traitement de l'information, l'être humain travaille également à se construire une image de l'«espèce humaine» à laquelle il se réfère cognitivement quand il s'agit, pour lui, de connaître un individu humain empiriquement repérable. A titre illustratif, on présentera trois expérimentations: la première pour établir le processus; la seconde pour comparer la représentation de l'«espèce humaine» et celle d'une «espèce animale» particulière; la troisième pour voir si et pourquoi les processus de ce genre sont différents chez les hommes et chez les femmes. En fin de compte comme au départ du travail, il s'agit de voir comment, par ses propres moyens, l'être humain se construit l'idée qu'il n'est pas une «donné de nature»

Το ανθρώπινο ον δημιουργεί τον άνθρωπο κατ' εικόνα και ομοίωση;

Όταν το ανθρώπινο ον επεξεργάζεται μια πληροφορία η οποία αφορά τις στάσεις και τις συμπεριφορές του ανθρώπου (τον εαυτό του, τον συνάνθρωπο, τον άλλο ...), φαίνεται ότι η γνωστική του διεργασία εί-

ναι τέτοια που απαγορεύει την αναγωγή της παραγωγής αυτών των στάσεων και συμπεριφορών σε φυσικούς ντετερμινισμούς, χαρακτηρισμούς και συστατικούς του είδους. Για να δώσουμε μια εικόνα θα παρουσιάσουμε δύο πειράματα: το πρώτο για να καταδείξουμε τη διαδικασία, το δεύτερο για να αναφέρουμε τα αξιολογικά θεμέλια. Από την άλλη, φαίνεται ότι, στον αντίποδα αυτής της επεξεργασίας της πληροφορίας, το ανθρώπινο ον επιχειρεί εξίσου να δομήσει μια εικόνα του «ανθρώπινου είδους» στην οποία αναφέρεται γνωστικά όταν πρόκειται να γνωρίσει ένα ανθρώπινο ον εμπειρικά αναγνωρίσιμο. Για να δώσουμε μια εικόνα, θα παρουσιάσουμε τρία πειράματα: το πρώτο για να καταδείξουμε τη διαδικασία, το δεύτερο για να συγκρίνουμε την αναπαράσταση του «ανθρώπινου είδους» με αυτήν ενός ιδιαίτερου «ζωικού είδους», το τρίτο για να δούμε εάν και γιατί αυτού του είδους οι διαδικασίες διαφέρουν στους άντρες και στις γυναίκες. Τέλος, όπως στην αρχή της εργασίας, θα δούμε με ποιο τρόπο, με ιδία μέσα, το ανθρώπινο ον δομεί εις εαυτόν την ιδέα ότι δεν είναι ένα «κατά φύση δεδομένο».

[55] **Αναρτημένες Εργασίες -2-
Ψυχοπαθολογία
Μαθησιακές Δυσκολίες
Ειδική Αγωγή**

Αξιολόγηση της επίδοσης των παιδιών με το σύνδρομο της ελλειμματικής προσοχής - υπερκινητικότητα (A.D.H.D.) σε WISC-III και R.O.C.F.

Αγαπητού Π., Καραπέτσας Α.

Είναι γνωστό ότι το σύνδρομο της ελλειμματικής προσοχής – υπερκινητικότητα (A.D.H.D.) επηρεάζει την νοητική ανάπτυξη του παιδιού, η οποία σχετίζεται και με την απόκτηση γνωστικών δεξιοτήτων και με την αξιοποίηση των ήδη αποκτημένων δεξιοτήτων. Στο Εργαστήριο Νευροψυχολογίας του Τμήματος Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, μελετήσαμε παιδιά σχολικής ηλικίας με το σύνδρομο της ελλειμματικής προσοχής – υπερκινητικότητα (A.D.H.D.) Προκειμένου να αξιολογήσουμε την νοητική λειτουργία και την προσαρμογή των παιδιών αυτών, χορηγήσαμε τις λεκτικές και τις μη λεκτικές κλίμακες του WISC – III (Ελληνική έκδοση). Χορηγήθηκε επίσης το σχήμα των Rey – Osterrieth Complex Figure (R.O.C.F.) για να εξετάσουμε την οπτικοκινητική τους δεξιότητα, ελέγχοντας την ικανότητα της αντιγραφής και την ικανότητα της μνημονικής αναπαραγωγής. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά με A.D.H.D. παρουσιάζουν χαμηλότερη επίδοση τόσο στις λεκτικές όσο και στις μη λεκτικές κλίμακες του WISC – III συγκρινόμενα με τα παιδιά της ομάδας ελέγχου. Η οπτικοκινητική επίδοση κατά την διάρκεια της αντιγραφής και της μνημονικής αναπαραγωγής του σύνθετου σχήματος R.O.C.F. των παιδιών με A.D.H.D. είναι σε πολύ χαμηλά επίπεδα σε σύγκριση με τα παιδιά της ομάδας ελέγχου.

Εντοπισμός και επίλυση σημασιολογικών ελλείψεων στα προφορικά μηνύματα από παιδιά με μαθησιακές ιδιαιτερότητες
Αντωνοπούλου Α., Παπαδόπουλος Α.

Τα τελευταία χρόνια, συστηματική έρευνα γύρω από τις δεξιότητες συσχετιστικής επικοινωνίας (referential communication) έχει δείξει ότι τα παιδιά έως και 9 ετών έχουν την τάση να παραβλέπουν ελλείψεις στο περιεχόμενο προφορικών ή γραπτών μηνυμάτων και να ανταποκρίνονται σε διαφορετούμενα μηνύματα σαν να ήταν ακριβή (Αντωνοπούλου, 1999, Bonitatibus & Flavell, 1985, Lloyd, Mann & Peers, 1998, Olson, 1996, Robinson, 1981). Η επικοινωνιακή συμπεριφορά παιδιών με και χωρίς μαθησιακές δυσκολίες φαίνεται να είναι ανάλογη (Beveridge, Newton & Grantley, 1982, Lloyd & Beveridge, 1981). Στην Ελλάδα δεν υπάρχουν παρόμοια εμπειρικά δεδομένα. Η παρούσα έρευνα στοχεύει στο να περιγράψει τις ικανότητες ακρόασης 12 παιδιών με σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες ηλικίας από 8 έως 14 ετών. Πρόκειται για μία πιλοτική προσπάθεια η οποία δίνει πληροφορίες για τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά του δείγματος, εντοπίζουν ελλείψεις περιεχομένου σε προφορικά μηνύματα, αξιολογούν τα μηνύματα αυτά και επιχειρούν να επιλύσουν και να αποκαταστήσουν σημασιολογικά κενά. Οι παραπάνω ικανότητες των παιδιών αξιολογήθηκαν μέσα από παιγνιώδεις δραστηριότητες όπως το παιχνίδι του χάρτη και το παιχνίδι εντοπισμού διαφορών. Τα πρώτα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα παιδιά με σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες τείνουν να αντιμετωπίζουν ελλειπή ή διαφορετούμενα μηνύματα σαν να ήταν απολύτως επαρκή, αποφεύγουν να αξιολογούν το περιεχόμενό τους και σπάνια χρησιμοποιούν στρατηγικές επίλυσης. Η έρευνα αυτή προτείνει ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης παιδιών με μαθησιακά προβλήματα ώστε να αντιμετωπίζουν με επιτυχία σημασιολογικά κενά κατά την επικοινωνία τους στο σχολείο.

Ψυχολογική Αξιολόγηση, Συμβουλευτική Γονέων & Συμπεριφορική Παρέμβαση σε παιδιά με Διαταραχές Ελλειμματικής Προσοχής: πρόκληση για τον Κλινικό και Συμβουλευτικό Ψυχολόγο
Βασιλειάδης Γ.

Η ψυχολογική εκτίμηση των παιδιών σχολικής ηλικίας με διαταραχές ελλειμματικής προσοχής αποτελεί πρόκληση και απαιτεί επίπονη προσπάθεια από τον κλινικό παιδοψυχολόγο. Η συνύπαρξη συμπτωμάτων διάσπασης προσοχής, υπερκινητικότητας, παρορμητικότητας, υποεπίδοσης στο σχολείο, ή των προβλημάτων συμπεριφοράς σ'ένα παιδί ηλικίας από 6 έως 12 χρονών καθιστούν επιτακτική την ανάγκη για έλεγχο του Συνδρόμου Ελλειμματικής Προσοχής- Υπερκινητικότητας (ΣΕΠ-Υ). Η κλινική εκτίμηση προϋποθέτει τη μαρτυρία τόσο των γονέων όσο και των εκπαιδευτικών σχετικά με τα κύρια συμπτώματα των διαταραχών ελλειμματικής προσοχής, καθώς και τον μέγεθος και την σοβαρότητα δυσλειτουργικών φαινομένων. Η χρησιμοποίηση κλινικών δοκιμασιών ενδείκνυται κατά την εκτίμηση και τη διαφορική διάγνωση προβληματικών εκδηλώσεων, οι οποίες συνυπάρχουν με τη διαταραχή (δηλ. συναισθηματικές ή/και αγγώδεις διαταραχές, μαθησιακές δυσκολίες, και νοητική υστέρηση). Η θεραπεία που προτείνεται για την αντιμετώπιση των διαταραχών ελλειμματικής προσοχής και της υπερκινητικότητας είναι μια ολιστική-πολυπαραγοντική μέθοδος που περιλαμβάνει ιατρική, ψυχολογική, και εκπαιδευτική παρέμβαση σε συνδιασμό με τεχνικές ελέγχου της συμπεριφοράς. Ψυχοκοινωνικές συνιστώσες, όπως είναι ικανότητα αυτοελέγχου, η αυτο-πεποίθηση, και η ιδιοσυγκρασία του παιδιού, καθώς και η επίδραση της οικογενειακής ατμόσφαιρας στο παιδί συνδέονται άρρηκτα τόσο με την εκδήλωση όσο και με την πρόληψη των δευτερογενών συμπτωμάτων της διαταραχής. Γι'αυτόν τον λόγο, ο συνδιασμός της χρησι-

μοποίησης τεχνικών ελέγχου της συμπεριφοράς με την κατάλληλη γονεϊκή αντιμετώπιση και χειρισμούς έχει γίνει ο τελικός στόχος μιας αποτελεσματικής προσέγγισης των παιδιών με διαταραχές ελλειμματικής προσοχής.

Συγκράτηση πληροφοριών στη μνήμη εργασίας ενός παιδιού με Ειδική Αναγνωστική Καθυστέρηση. Μελέτη περίπτωσης
Δαβάζογλου Α., Σακονίδης Χ., Γραμμένου Α.

Η παρούσα εργασία ερευνά τον τρόπο συγκράτησης των πληροφοριών στην στη μνήμη εργασίας ενός παιδιού με Ειδική Αναγνωστική Καθυστέρηση. (Αναπτυξιακή Δυσλεξία). Σύμφωνα με το μοντέλο της Μνήμης Εργασίας που προτάθηκε από τον Baddeley, η φωνολογική κωδικοποίηση των πληροφοριών είναι απαραίτητη προκειμένου αυτές να εισέλθουν και να συγκρατηθούν στην Μνήμη Εργασίας. Το ερώτημα που τέθηκε σε αυτή την έρευνα ήταν κατά πόσο διαφοροποιείται η χρήση του φωνολογικού κώδικα ανάλογα με το είδος των προς συγκράτηση πληροφοριών. Η τεχνική που χρησιμοποιήθηκε ήταν η ελεύθερη ανάκληση (free recall) αριθμών, συγκεκριμένων ουσιαστικών και λέξεων από την μαθηματική ορολογία. Το υποκείμενο της έρευνας, ένα αγόρι ηλικίας 10 ετών και 7 μηνών, είχε μεγάλο ποσοστό επιτυχημένων ανακλήσεων στις αρχικές θέσεις παρουσίασης των σειρών των αριθμών και μηδενικό ποσοστό στις πρόσφατες θέσεις. Η αντίστροφη εικόνα παρουσιάσθηκε κατά την ανάκληση συγκεκριμένων ουσιαστικών και λέξεων της μαθηματικής ορολογίας. Τα αποτελέσματα της έρευνας σχολιάζονται συγκριτικά με τα προτεινόμενα μοντέλα της μνήμης εργασίας του Baddeley και των Erikson και Kintch.

Ανοιχτή μελέτη ομαδικής θεραπευτικής παρέμβασης σε παιδιά 8-12 ετών με μετατραυματική συμπτωματολογία μετά το σεισμό της Αθήνας

Δικαιάκου Α., Γιαννοπούλου Ι.

Επιστημονικές μελέτες έδειξαν την συσχέτιση μεταξύ απειλητικών για την ζωή εμπειριών και της μετατραυματικής συμπτωματολογίας στα παιδιά (επαναβίωση των γεγονότων, αποφυγή, συμπτώματα υπερδιέγερσης). Εως σήμερα δεν υπάρχουν τυχαίοποιημένες ελεγχόμενες μελέτες που να χρησιμοποιούν το συμπεριφορικο-γνωσιακό μοντέλο θεραπείας στα παιδιά και εφήβους. Αντίθετα υπάρχουν ανοιχτές μελέτες, τα αποτελέσματα, των οποίων δείχνουν ότι η συναισθηματική αποφόρτιση (debriefing) σε ομάδα βοηθάει τα παιδιά.

Το ενδιαφέρον της κλινικής αυτής μελέτης είναι ότι χρησιμοποιήθηκε συγκεκριμένο μοντέλο θεραπείας βασισμένο σε συμπεριφορικές-γνωσιακές αρχές και στο εγχειρίδιο των P. Smith και συνεργατών «Παιδιά & καταστροφές – διδασκαλία τεχνικών ανάκτησης».

Η εργασία αφορά την έκβαση ομαδικής θεραπευτικής παρέμβασης, σε παιδιά 8-12 ετών, τα οποία απευθύνθηκαν στην Παιδοψυχιατρική Υπηρεσία του Κ.Ψ.Υ. Περιστερίου, με μετατραυματική συμπτωματολογία που εμφάνισαν μετά το σεισμό του Σεπτεμβρίου 1999, στην Αθήνα.

Δείγμα: Ομάδα 1 : 10 παιδιά, έναρξη 3 μήνες μετά το σεισμό

Ομάδα 2: 7 παιδιά, έναρξη 6 μήνες μετά το σεισμό

Εκτίμηση: έγινε με τις εξής κλίμακες : «κλίμακα κατάθλιψης» του Birlson , «Παιδική κλίμακα άγχους» Spence και «Αναθεωρημένη κλίμακα της επίδρασης τραυματικών γεγονότων».

Αποτελέσματα: Η ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι η ομαδική θεραπεία είχε ευεργετική επίδραση στα περισσότερα παιδιά. Υπήρξε στατιστικά σημαντική πτώση στη βαθμολογία των επιμέρους κλιμάκων

(πριν – και στο τέλος της θεραπείας).

Τα αποτελέσματα και οι περιορισμοί αυτής της κλινικής μελέτης θα συζητηθούν αναλυτικά.

Μαθητές με ειδικές μαθησιακές ανάγκες στην Γενική Πρωτοβάθμια εκπαίδευση Ν. Σερρών

Καϊτατζή – Χουλιούμη Δ., Ευαγγελινού Χ.

Κατά τα σχολικά έτη 98 - 99 και 99-2000 η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση Ν. Σερρών εφάρμοσε πρόγραμμα παρέμβασης ψυχολόγου προς τους μαθητές με ιδιαίτερες, με στόχο την υποστήριξη του εκπαιδευτικού έργου.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να περιγράψει το προφίλ αυτών των μαθητών και των ιδιαίτερων προβλημάτων τους.

Η έρευνα στοχεύει να απαντήσει στα ακόλουθα ερωτήματα:

1. Ποια είναι η αιτία παραπομπής των μαθητών

2. Ποια είναι η φύση των ιδιαιτεροτήτων αυτών των μαθητών

3. Ποια είναι τα ειδικά υποστηρικτικά μέτρα για την αντιμετώπιση των ιδιαιτεροτήτων των μαθητών.

Οι πληροφορίες οι οποίες αναλύθηκαν στατιστικά προέρχονται από τους φακέλους των μαθητών του αρχείου της ψυχολόγου, η οποία για τη εκτίμηση- αξιολόγηση χρησιμοποίησε κλινική συνέντευξη μαθητού, εκπαιδευτικού, γονέα, καθώς επίσης και τα ακόλουθα τεστ: RAVEN, WISC, GRIFFITHS, ΑΘΗΝΑ, FROSTIG, Τεστ οικογένειας, CAT, Μύθοι Doss, Άνθρωπος MASHOWER.

Το δείγμα αποτελείται από 142 μαθητές Α' έως ΣΤ' τάξης οι οποίοι παραπέμφθηκαν για ψυχολογική εκτίμηση κατά το σχολικό έτος 1998-1999.

Οι μαθητές του δείγματος προέρχονται από 21 δημοτικά σχολεία της επαρχίας και 21 δημοτικά σχολεία της πόλης του Ν. Σερρών.

Ο συχνότερος λόγος παραπομπής είναι προβλήματα μάθησης με ποσοστό 49,5% και ακολουθούν τα προβλήματα μάθησης συνοδευόμενα από προβλήματα συμπεριφοράς.

Κατά την εκτίμηση της ψυχολόγου ένας μεγάλος αριθμός των μαθητών παρουσιάζουν ελαφρά νοητική υστέρηση, ωστόσο υπάρχουν και μαθητές με μέτρια και βαρεια νοητική υστέρηση, στοιχεία αυτισμού και αυτιστικό σύνδρομο, ψυχοσυναισθηματικά προβλήματα και ψυχική διαταραχή.

Φαίνεται ότι υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά μεταξύ των δύο φύλων ως προς τους λόγους παραπομπής και την εκτίμηση της ψυχολόγου.

Φαίνεται επίσης ότι τα ειδικά μέτρα για την υποστήριξη των μαθητών είναι ανεπαρκή και δεν καλύπτουν τις ανάγκες τους.

Η σχέση μεταξύ των κοινωνικών στερεοτύπων του φύλου και της συχνότητας εμφάνισης της Διαταραχής Ελλειμματικής Προσοχής - Υπερκινητικότητας

Κάκουρος Ε., Μανιαδάκη Κ.

Τα σύγχρονα διαγνωστικά κριτήρια των αναπτυξιακών διαταραχών δεν διαφοροποιούνται ανάλογα με το φύλο του παιδιού. Η εργασία αυτή έχει ως πρωταρχικό στόχο να διερευνήσει την επίδραση του φύλου του παιδιού στη διαφοροποίηση των κοινωνικών αντιλήψεων σχετικά με ορισμένες μορφές συμπεριφοράς οι οποίες θεωρούνται τυπικές της Διαταραχής Ελλειμματικής Προσοχής - Υπερκινητικότητας (ΔΕΠ-Υ).

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 82 σπουδάστριες του τμήματος Βρεφονηπιοκομίας του Τ.Ε.Ι. Αθήνας και 46 γονείς παιδιών προσχολικής ηλικίας (N=128). Σπουδάστριες και γονείς συμπλήρωσαν μία κλίμακα στάσεων απέναντι στις μορφές συμπεριφοράς που χαρακτηρίζουν τη ΔΕΠ-Υ καθώς και ένα ερωτηματολόγιο

για τη συγκέντρωση δημογραφικών στοιχείων και τη διερεύνηση των αντιλήψεων σχετικά με την υπερκινητικότητα.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το 54% του δείγματος θεωρεί πως οι μορφές συμπεριφοράς που χαρακτηρίζουν τη ΔΕΠ-Υ εκδηλώνονται κυρίως από αγόρια.. Μάλιστα το ποσοστό αυτό αυξάνεται στο 70,2%, στις περιπτώσεις των γονέων που έχουν αγόρια. Επιπλέον, φαίνεται ότι η άποψη αυτή αντιπροσωπεύει περισσότερο εκείνους που πιστεύουν ότι η υπερκινητικότητα ενός παιδιού προκαλεί σημαντική ενόχληση στο οικογενειακό και κοινωνικό του περιβάλλον (60%).

Στη βάση των αποτελεσμάτων αυτών συζητείται η σχέση μεταξύ στερεοτύπων αντιλήψεων του φύλου και διαφοροποίησης της συμπεριφοράς αγοριών και κοριτσιών. Διατυπώνονται επίσης απόψεις σχετικά με την ορθότητα του τρόπου καθορισμού των διαγνωστικών κριτηρίων για τις αναπτυξιακές διαταραχές.

Η σημασία της ενσωμάτωσης του παιχνιδιού στην αντιμετώπιση του αυτισμού

Καλύβα Ε.

Ο αυτισμός είναι μια αναπτυξιακή διαταραχή με πολλές ελλείψεις στο γνωστικό και στον κοινωνικό τομέα. Οι περισσότερες θεραπευτικές προσεγγίσεις χρησιμοποιούν ειδικό εκπαιδευτικό υλικό για την απόκτηση αυτών των δεξιοτήτων. Το παιχνίδι είναι μια δραστηριότητα που χρησιμοποιείται για την ξεκούραση του παιδιού και του θεραπευτή και αποτελεί ένα διάλειμμα από την εκπαιδευτική διαδικασία. Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να τονιστεί ο πολύ σημαντικός ρόλος του παιχνιδιού στην θεραπεία του αυτισμού. Το παιχνίδι μπορεί να βοηθήσει το παιδί να επικοινωνήσει με την οικογένεια και τους συνομηλίκους, ανοίγοντας έτσι νέους τρόπους επικοινωνίας και βελτιώνοντας τις κοινω-

νικές δεξιότητες. Μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη των γλωσσικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, καθώς και στην εδραίωση της έννοιας του εαυτού. Το παιχνίδι καλλιεργεί την φαντασία και την ικανότητα του αυτιστικού παιδιού να ακολουθεί και να πλάθει μια ιστορία. Μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί ως μια μέθοδος γενίκευσης των δεξιοτήτων που αποκτά το αυτιστικό παιδί σε όλους τους τομείς. Τέλος, σκοπός του παιχνιδιού πρέπει να είναι να μπορεί το αυτιστικό παιδί να απασχολεί δημιουργικά τον εαυτό του στον ελεύθερο χρόνο, μειώνοντας έτσι την εμφάνιση των στερεοτυπιών και των τελετουργικών συμπεριφορών.

Σχήματα δράσης και επίλυση προβλημάτων σε καταθλιπτικούς ασθενείς (Γνωστική, Ψυχιατρική και Νευροψυχολογική προσέγγιση)

*Κανελλάκη Σ., Νέστορος Ι.,
Βαλλιανάτου Ν.Γ.*

Ο μετωπιαίος λοβός θεωρείται ως υπεύθυνος για την μνήμη των εκουσίων κινήσεων, των κινητικών προτύπων, τη συγκέντρωση, το σχεδιασμό, την επίλυση προβλημάτων, καθώς και για σειρά άλλων «υψηλών γνωστικών διαδικασιών», όπως η αφαιρετική σκέψη, η αντιληπτική ικανότητα των κινητικών προτύπων και η λήψη αποφάσεων. Βλάβες στο μετωπιαίο λοβό και ιδιαίτερα στο αριστερό ημισφαίριο, πρέπει να διαφοροδιαγιγνώσκονται από την κατάθλιψη, της οποίας οι ασθενείς εμφανίζουν, εκτός των άλλων συμπτωμάτων, ψυχοκινητική επιβράδυνση, δυσκολία στη συγκέντρωση, συμπτώματα τα οποία αξιολογούνται με ιδιαίτερη σαφήνεια όταν το άτομο προσπαθεί να διαβάσει ή να επιτελέσει κάποια άλλη «υψηλή γνωστική διαδικασία».

Στα πλαίσια της προβληματικής για το αν και κατά πόσο τα σχήματα δράσης στις

παθολογικές περιπτώσεις, επηρεάζονται ή «καταργούνται» για να δημιουργηθούν νέα σχήματα, μελετήθηκαν συνολικά 25 ασθενείς εκ των οποίων οι 22 έχουν χαρακτηριστεί ως καταθλιπτικοί μέσα από διαφορετικές κλίμακες και 3 οι οποίοι πάσχουν από τη νόσο Alzheimer. Η δοκιμασία των υποκειμένων ήταν ατομική και περιελάμβανε το πρόβλημα του Πύργου του Ανόι του οποίου η επίλυση απαιτεί αφενός την δημιουργία σχημάτων κατάλληλων για την επίτευξη του στόχου, αφετέρου τον προγραμματισμό και τη λήψη ορθής απόφασης στις διαφορετικές φάσεις του προβλήματος.

Νευροψυχολογική διερεύνηση της καθρεπτικής γραφής σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας

Καραπέτσας Α., Μήτσιου Γ.

Η καθρεπτική γραφή χαρακτηρίζεται από την παραγωγή γραμμάτων και αριθμών σε αντίθετη κατεύθυνση από την κανονική. Γράμματα, λέξεις, αριθμοί είναι καλά σχηματισμένα αλλά προς λανθασμένη κατεύθυνση. Γράψιμο τύπου καθρέπτη έχουμε όταν κάποιος γράφει ολόκληρες λέξεις, φράσεις ή προτάσεις από τα δεξιά προς τα αριστερά με όλα τα γράμματα μετεστραμμένα και στη σωστή διαδοχική σειρά.

Με την παρούσα εργασία επιχειρήσαμε τη διερεύνηση της καθρεπτικής γραφής σε φυσιολογικά παιδιά που για πρώτη φορά έρχονται αντιμέτωπα με το μηχανισμό εκμάθησης της γραφής, καθώς και στην ανεύρεση των διαφορών που αναπτύσσονται μεταξύ των ατόμων του προσχολικού και σχολικού πληθυσμού κατά την ανάπτυξη των οπτικοκινητικών δεξιοτήτων.

Η υπόθεσή μας ήταν ότι υπάρχουν διαφοροποιήσεις στην ωριμότητα και οργάνωση του νευρικού συστήματος, στην εγκεφαλική ασυμμετρία και στην οπτικο-χωρική αντίληψη. Τετρακόσια δύο(402) παιδιά συμμετείχαν σε αυτήν τη μελέτη, εκ των

οποίων τα 201 ήταν νήπια και τα 201 ήταν παιδιά της Α' δημοτικού. Για την επίτευξη του σκοπού της έρευνας διεξήχθησαν δύο ερευνητικές διαδικασίες. Στην πρώτη διαδικασία χρησιμοποιήσαμε επτά(7) τεστ και στη δεύτερη διαδικασία ακλουθήσαμε τη νευροφυσιολογική διερεύνηση σαράντα τεσσάρων (44) 6χρονων και 7χρονων παιδιών, με την εξέταση των Οπτικών Προκλητών Δυναμικών (VEPs) εκ των οποίων το 49.1% ήταν καθρεπτικοί γραφείς και το 50.9% εμφάνισαν φυσιολογική γραφή.

Τα αποτελέσματά μας έδειξαν ότι το 24,8% επί του συνόλου του δείγματος κάλυψε η καθρεπτική γραφή και το 75,3% η φυσιολογική γραφή. Ειδικότερα η καθρεπτική γραφή κατέχει μικρότερα ποσοστά εμφάνισης με μέση τιμή (8.14) στην πρώτη τάξη και μεγαλύτερα ποσοστά στα νήπια(14.93). Σε σχέση με το φύλο δε σημειώθηκε σημαντική διαφορά ανάμεσα στα αγόρια (12.21%) και στα κορίτσια(10.89%) του νηπιαγωγείου, στο ποσοστό εμφάνισης καθρεπτικής γραφής. Σε σχέση με την προτίμηση χεριού το μεγαλύτερο ποσοστό καθρεπτικής γραφής και έλλειψης οπτικοχωρικού προσανατολισμού, εμφανίζουν οι αριστερόχειρες (13.06%, 12.74% αντίστοιχα). Κατά τη νευροφυσιολογική εξέταση του P100 βρήκαμε διαφορές στο λανθάνοντα χρόνο μεταξύ των δύο ομάδων ως προς όλες τις κατηγορίες που εξετάσαμε (P100, LP100, RP100, O1-O2). Συγκεκριμένα ο λανθάνων χρόνος των καθρεπτικών είναι P1=117.73 msec, LP1=117.48 msec, RP1=118.27 msec και των φυσιολογικών P1=109.72 msec, LP1=109.75 msec, RP1=111.02 msec.

Η συνεισφορά των ηλεκτροφυσιολογικών τεχνικών στη διάγνωση και μελέτη των μαθησιακών δυσκολιών

Καραπέτσας Α., Μήτσιου Γ., Βούλγαρη Κ., Βαϊτσης Κ.

Η εφαρμογή των EEG μεθόδων με την

ανάπτυξη της τεχνολογίας προσφέρει ένα αντικειμενικό διαγνωστικό εργαλείο που βοηθάει τη διάγνωση και μελέτη των μαθησιακών δυσκολιών σε παιδιά μικρής ηλικίας. Ένα μέρος της δραστηριότητας του εγκεφάλου μπορεί να παρακολουθηθεί από το EEG, ακόμη και αν αυτό το μέρος είναι το συναθροιστικό αποτέλεσμα της δραστηριότητας εκατομμυρίων νευρώνων. Ορισμένα EEG φαινόμενα αντανακλούν στη λειτουργία των υποσυστημάτων νευρικών στοιχείων που είναι θεμελιώδη, όπως η ανάγνωση, η γραφή και η αριθμητική επεξεργασία. Η μελέτη μας αφορά την εφαρμογή *Προκλητών Δυναμικών* σε παιδιά ηλικίας 6-13 ετών. Το αντικείμενο της μελέτης μας αφορά δύο ομάδες παιδιών. Η πρώτη αποτελείται από παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες (δυσλεξία, δυσγραφία, δυσσορθογραφία, δυσαριθμησία, γενικευμένες μαθησιακές δυσκολίες κ.α.) και φυσιολογικά παιδιά, απαλλαγμένα από νευρολογικές ανεπάρκειες, βαρηκοΐα και κρανιοεγκεφαλικές κακώσεις. Η νευροφυσιολογική τεχνική των προκλητών δυναμικών εφαρμόστηκε και στις δύο ομάδες. Οι καταγραφές έγιναν σε ένα μονωμένο χώρο, ηλεκτρικά και ακουστικά, στο εργαστήριο Νευροψυχολογίας του τμήματος Ειδικής Αγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Και για τις δύο ομάδες τηρήθηκαν τα ίδια πρωτόκολλα καταγραφής όσον αφορά τον τύπο και το είδος του ερεθίσματος. Τα δεδομένα της έρευνάς μας βρίσκονται σε στάδιο επεξεργασίας, τα αποτελέσματα της οποίας θα ανακοινωθούν στο συνέδριο.

Γλωσσικό Τέστ Αφασίας

Κατοίκου Σ., Κουβαδά Σ., Παπαζολούδη Ε., Σταυρακάκη Σ.

Η εργασία αυτή αποτελεί μέρος ενός ερευνητικού προγράμματος της Ερευνητικής Ομάδας του Ελληνικού Συλλόγου για την Αφασία, το οποίο στοχεύει στην εκπό-

νηση και στάθμιση ενός Γλωσσικού Τεστ για ασθενείς με Αφασία.

Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται:

(1) τα τμήματα που απαρτίζουν το τεστ

(2) τα αποτελέσματα της πιλοτικής εφαρμογής του τεστ σε ασθενείς με ρέοντα (fluent) και μη ρέοντα (non fluent) λόγο.

Όσον αφορά στο (1), επισημαίνουμε πως η κατασκευή του τεστ στηρίχθηκε σε ανάλογες δοκιμασίες που έχουν αναπτυχθεί κυρίως για την Αγγλική γλώσσα (BOSTON, PALPA, MINNESOTA κτλ.) ωστόσο λαμβάνει υπόψη τις ιδιαιτερότητες της Ελληνικής Γλώσσας, και μάλιστα τις μορφοσυντακτικές. Το τεστ περιλαμβάνει τμήμα παραγωγής και κατανόησης λεξιλογίου, κλιτικής και παραγωγικής μορφολογίας και σύνταξης.

Όσον αφορά στο (2), η πιλοτική εφαρμογή κυρίως στοχεύει στην αξιολόγηση της διαγνωστικής εγκυρότητας του τεστ, δηλ. στο κατά πόσο τα επιμέρους τμήματα του τεστ μπορούν να δώσουν διακρίσεις τύπων Αφασίας. Στη βάση λοιπόν των αποτελεσμάτων του πιλοτικού τεστ, επιχειρείται επαναξιολόγηση των αρχικών τεμαχίων του τεστ (items).

Συναισθηματική ευφυΐα και τύποι προσκόλλησης ενηλίκων

Καφέτσιος Κ., Mitchell V., Yeadon J.

Η έκδοση της απλουστευμένης αλλά αποτελεσματικής επιχειρηματολογίας του Goleman (1995) για την Συναισθηματική Ευφυΐα, έχει προξενήσει μεγάλο ενδιαφέρον για το πώς οι ικανότητες στο χειρισμό και την κατανόηση συναισθημάτων του εαυτού αλλά και των άλλων επιδρούν σε διαφορετικές πτυχές της κοινωνικής ζωής. Παρ' όλο το ενδιαφέρον, η ψυχολογική έρευνα πολύ πρόσφατα ανταπεξήλθε στο αίτημα για αξιόπιστη και έγκυρη μέθοδο μέτρησης τέτοιου είδους ατομικών διαφο-

ρών (e.g Salovey, Bedell, Detweiler and Mayer, 2000). Η ανάπτυξη νέων εργαλείων μέτρησης που θα επιτρέψουν διευκρινίσεις του θεωρητικού υποβάθρου είναι απαραίτητη για να εδραιωθεί η νέα περιοχή έρευνας. Η παρουσίαση θα συζητήσει δεδομένα από πρόσφατη έρευνα που χρησιμοποίησε ένα νέο εργαλείο για την μέτρηση της συναισθηματικής (MSCEIT: Meyer, Salovey & Caruso Emotional Intelligence Test). Οι Salovey & Mayer (1990) ήταν οι συγγραφείς του άρθρου που εισαγάγει την έννοια στην επιστημονική βιβλιογραφία. Ο κύριος σκοπός της έρευνας ήταν να εξεταστεί αν οι τύποι προσκόλλησης ενηλίκων διαφοροποιούνται ως προς την συναισθηματική ευφυΐα. Η υπόθεση ήταν ότι ανασφαλείς τύποι προσκόλλησης χαρακτηρίζονται από χαμηλά επίπεδα συναισθηματικής ευφυΐας σε σύγκριση με τους ασφαλείς τύπους. Από την θεωρητική σκοπιά ο λειτουργικός/ δυσλειτουργικός έλεγχος των συναισθημάτων βρίσκεται στο κέντρο και των δύο ψυχολογικών εννοιών. Οι συμμετέχοντες (N=150) προήλθαν από ένα ευρύ φάσμα ηλικιών και κοινωνικών υποβάθρων. Με βάση αυτά τα δεδομένα η παρουσίαση θα αναπτύξει τις συνιστώσες της συναισθηματικής ευφυΐας και θα συζητήσει την τον έλεγχο των συναισθημάτων ως κεντρικής έννοια.

Οι αντιλήψεις των επαγγελματικά εξουθενωμένων εκπαιδευτικών για την ανεπιθύμητη συμπεριφορά των μαθητών

Κόκκινος Κ. Μ., Δαβάζογλου Α.

Η εργασία παρουσιάζει τα αποτελέσματα εμπειρικής έρευνας που στοχεύει στη διερεύνηση των αντιλήψεων των επαγγελματικά εξουθενωμένων εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με την ανεπιθύμητη συμπεριφορά των μαθητών. Είκοσι οκτώ από τους 430 εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα επιλέχθηκαν

με βάση τα κριτήρια της επαγγελματικής εξουθένωσης όπως καθορίζονται από το Ερωτηματολόγιο Επαγγελματικής Εξουθένωσης για Εκπαιδευτικούς της Maslach. Οι διαστάσεις της ανεπιθύμητης συμπεριφοράς των μαθητών που αξιολογήθηκαν ήταν η διαταρακτική συμπεριφορά, η απόσυρση, η ανοικτά προκλητική συμπεριφορά και η έλλειψη αυτοελέγχου.

Από τα αποτελέσματα διαπιστώθηκε ότι οι επαγγελματικά εξουθενωμένοι εκπαιδευτικοί θεωρούν ως περισσότερο σοβαρές τις παραπάνω συμπεριφορές σε σχέση με τους άλλους συναδέλφους τους, ενώ η διαταρακτική συμπεριφορά αγοριών και κοριτσιών καθώς και η απόσυρση των κοριτσιών εκτιμάται ως περισσότερο σοβαρή σε στατιστικά σημαντικό επίπεδο. Εξετάστηκε επίσης η σχέση ανάμεσα στα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος και τις αντιλήψεις για την ανεπιθύμητη συμπεριφορά.

Τα αποτελέσματα της έρευνας καταδεικνύουν ότι τα αυξημένα επίπεδα επαγγελματικού άγχους μπορούν να συμβάλλουν στον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται και κατά συνέπεια διαμορφώνουν στάσεις και υιοθετούν τρόπους αντιμετώπισης της ανεπιθύμητης συμπεριφοράς των μαθητών.

Ψυχολογική αξιολόγηση ενός (1) παιδιού με εξελικτική δυσφασία

Κολιάδης Εμμ., Κουμπιάς Εμμ., Φουστάνα Α.

Η παρούσα μελέτη ασχολείται με την ψυχολογική αξιολόγηση ενός παιδιού ηλικίας εννέα ετών που φοιτά στην Γ΄ Τάξη του Δημοτικού Σχολείου και έχει διαγνωστεί από το Τμήμα Ψυχολογικής Παιδιατρικής του Νοσοκομείου Παιδών «Αγία Σοφία» με Εξελικτική Δυσφασία.

Η Εξελικτική Δυσφασία αποτελεί μία ειδική γλωσσική διαταραχή που χαρακτηρίζεται από την έλλειψη, ανακοπή ή ανα-

στολή της ανάπτυξης του λόγου και της ομιλίας στη χρονική περίοδο, όπου δομείται ο λόγος και οργανώνεται η ομιλία. Σχετίζεται με δυσκολίες τόσο στην πρόσληψη, επεξεργασία και οργάνωση του λόγου, όσο και στην κατανόηση και την ορθή εκφορά του. Συχνά συνοδεύεται από μαθησιακά προβλήματα, όπως αναγνωστικές δυσκολίες, και συναισθηματικές – συμπεριφορικές δυσκολίες.

Η ψυχολογική αξιολόγηση του παιδιού της παρούσας μελέτης περιελάμβανε:

- Αξιολόγηση Αναγνωστικής Ικανότητας με τη βοήθεια του Τεστ Ανίχνευσης Αναγνωστικής Ικανότητας της Τάφα.

- Αξιολόγηση Προβληματικής Συμπεριφοράς με την βοήθεια του Ερωτηματολογίου Αξιολόγησης Προβληματικής Συμπεριφοράς CBCL του Achenbach.

- Αξιολόγηση Δυσκολιών Μάθησης με τη βοήθεια του Αθηνά Τεστ Διάγνωσης Δυσκολιών Μάθησης.

- Αξιολόγηση Νοητικής Ικανότητας με τη βοήθεια του Ελληνικού WISC-III.

Τα παραπάνω στοιχεία, συνεξετάστηκαν και ερευνήθηκαν στα πλαίσια συμμεταβαλλομένων παραμέτρων, όπως, ορισμένα στοιχεία της ταυτότητας του παιδιού, καθώς και στοιχεία που αναφέρονταν στην παρούσα του κατάσταση.

Προσωπαγνώσια μετά από απλή Ερπική Εγκεφαλίτιδα

Κοσμίδου Μ., Κολιάτσος Β.

Η βιβλιογραφία της εγκεφαλίτιδας από ιό του απλού έρπητα υποστηρίζει κυρίως αμφοτερόπλευρη κροταφική βλάβη και μειονεξίες στην προδρομική και αναδρομική μνήμη. Εξετάσαμε μία 79-χρονη γυναίκα μετά από εγκεφαλίτιδα από ιό του απλού έρπητα, που παρουσίασε ποικίλες γνωστικές μειονεξίες, η κυριότερη από τις οποίες ήταν η προσωπαγνώσια αποκλειστικά για το σύζυγό της. Συγκεκριμένα, θέλαμε να

διαλευκάνουμε το βαθμό στον οποίο αυτή η κλινική εικόνα οφειλόταν στη δυναμική στη συζυγική τους σχέση ή στις εγκεφαλικές βλάβες που υπέστη η ασθενής εξαιτίας της εγκεφαλίτιδας. Η μαγνητική τομογραφία έδειξε ότι η ερπική μόλυνση είχε επηρεάσει και τους δύο κροταφικούς λοβούς (ήταν πιο εμφανής στο δεξιό) και είχε εξαπλωθεί στο δεξιό μετωπιαίο λοβό. Το νευροψυχολογικό της προφίλ κατέδειξε έναν μη αντιληπτικό τύπο οπτικής αγνωσίας, κατά την οποία αναγνώριζε μεμονωμένα στοιχεία μιας εικόνας αλλά δεν μπορούσε να τα οργανώσει σε ένα σύνολο για να αντιληφθεί ολόκληρη την εικόνα. Επίσης, παρατηρήθηκε μειονεξία στην επεξεργασία ερεθισμάτων με συναισθηματική χροιά, στη χρήση ορόσημων για να προσανατολισθεί στο χώρο, και στη μάθηση και μνήμη λεκτικών και μη λεκτικών πληροφοριών. Το μοτίβο των μειονεξιών της ασθενούς ήταν σύμφωνο με διαταραχή της κάτω ινιακής-κροταφικής διόδου που επεξεργάζεται πληροφορίες σχετικά με την ταυτότητα του αντικειμένου. Η επιλεκτική προσωπαγνώσια φαίνεται να οφείλεται σε συνδυασμό των σοβαρών της εγκεφαλικών βλαβών και των διαπροσωπικών δυσκολιών στη σχέση της.

Ψυχολογική Αξιολόγηση πέντε (5) παιδιών με διαταραχή στην ανάγνωση (Δυσλεξία)

Κουμπιάς Ε., Γιαβρίμης Π.

Η παρούσα μελέτη ασχολείται με την ψυχολογική αξιολόγηση πέντε παιδιών ηλικίας 8 ετών που φοιτούν στην Γαε Τάξη του Δημοτικού Σχολείου και έχουν διαγνωστεί από Κέντρα Κοινωνικής Ψυχικής Υγιεινής της Αθήνας με Ειδική – Εξελικτική Δυσλεξία.

Η Διαταραχή στην Ανάγνωση χαρακτηρίζεται από μειωμένη επίδοση του παιδιού στην ακρίβεια, την ταχύτητα ή την κατανόηση αυτού που διαβάζει. Είτε το παιδί διαβάζει φωναχτά είτε από μέσα του η

ανάγνωση παρουσιάζει παραμορφώσεις υποκαταστάσεις ή παραλήψεις είναι αργή και το παιδί κάνει λάθη στην κατανόηση. Εμφανίζεται σε παιδιά σχολικής ηλικίας που προγραμματικά διέρχονται το στάδιο εκμάθησης της πρώτης ανάγνωσης και γραφής. Οι παραπάνω δυσκολίες εντοπίζονται ακόμα κι όταν επιβεβαιώνεται το κατάλληλο πολιτιστικό – εκπαιδευτικό περιβάλλον, το απαραίτητο κίνητρο, οι υγιείς αισθήσεις και η επαρκής νοημοσύνη.

Η ψυχολογική αξιολόγηση των πέντε παιδιών της παρούσας έρευνας περιελάμβανε:

- Αξιολόγηση Αναγνωστικής Ικανότητας με την βοήθεια του Τεστ Ανίχνευσης Αναγνωστικής Ικανότητας Ταφα.

- Καταγραφή των Αναγνωστικών λαθών των παιδιών.

- Αξιολόγηση Δυσκολιών Μάθησης με την βοήθεια του ΑθηνάΤεστ Διάγνωσης Δυσκολιών Μάθησης.

- Αξιολόγηση Νοητικής Ικανότητας με τη βοήθεια του Ελληνικού WISC-III.

- Αξιολόγηση Προβληματικής Συμπεριφοράς με τη βοήθεια του Ερωτηματολογίου Αξιολόγησης Προβληματικής Συμπεριφοράς CBCL του Achenbach.

Τα παραπάνω στοιχεία, συνεξετάστηκαν και ερευνηθήκαν στα πλαίσια συμμεταβαλλομένων παραμέτρων, όπως, στοιχεία της ταυτότητας του παιδιού, καθώς και στοιχεία που αναφέρονται στην παρούσα του κατάσταση.

Συμπτώματα μαθησιακών δυσκολιών και οικογενειακή θεραπεία: μελέτη περίπτωσης

Λόξα Γ., Κυρίση Κ.

Στις μέρες μας οι παραπομπές στα διάφορα Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα με αφορμή προβλήματα επίδοσης στο σχολείο, είναι αρκετά συνηθισμένες. Η ψυχολογική εκτίμηση και αξιολόγηση από τη διεπιστη-

μονική ομάδα, αρκετές φορές οδηγεί στην διάγνωση ειδικών μαθησιακών δυσκολιών και συνίσταται εξατομικευμένη γνωστική υποστήριξη. Υπάρχουν φορές όπου η ανάλυση των αποτελεσμάτων των ψυχολογικών υποδοκιμασιών δεν υπογραμμίζουν κάποια γνωστική ιδιαιτερότητα, ενώ υπάρχει έντονα το σύμπτωμα κάποιας μαθησιακής δυσκολίας.

Η παροχή συνδυασμένης θεραπευτικής παρέμβασης (ψυχολογικής και γνωστικής) ενδείκνυται για τέτοιες περιπτώσεις παρόλα που προκύπτουν πολύπλοκα θεραπευτικά σχήματα, όπως παράλληλη οικογενειακή και γνωστική υποστήριξη. Υπογραμμίζεται η υποστήριξη και η ανάγκη φορέων με τις κατάλληλες ειδικότητες (οικογενειακός θεραπευτής, εξειδικευμένος παιδαγωγός κ.λπ.).

Το περιστατικό στο οποίο αναφερόμεθα αναδεικνύει την ανάγκη αυτής της συνδυαστικής θεραπευτικής προσέγγισης καθώς και τις δυσκολίες στα τωρινά δεδομένα της χώρας μας σχετικά με την παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας.

Η περίπτωση που παρουσιάζεται ενός εφήβου που δύσκολα ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της τάξης του ενώ διαθέτει φυσιολογική νοημοσύνη και δεν έχει κάποια ειδική γνωστική ελλειμματικότητα, αναλύει το διαγνωστικό μέρος καθώς και τα κυριότερα σημεία της σύνθετης υποστήριξης.

Ψυχολογικές επιπτώσεις της νοσηλείας του παιδιού και αντιμετώπιση - ψυχολογική υποστήριξη στο Γενικό Νοσ/μείο Παιδων Πεντέλης

Μιχοπούλου Α., Φωτοπούλου Ο., Τσιού Α.

Σκοπός της έρευνας αυτής είναι η ανάλυση των ψυχολογικών επιπτώσεων της νοσηλείας των παιδιών και των παραγόντων επιδείνωσης καθώς και των μεθόδων αντιμετώπισης τους στο Γενικό Νοσοκομείο Παιδων Πεντέλης.

Πραγματοποιήθηκαν 120 συνεντεύξεις (80 γονείς, 20 ιατροί και 20 νοσηλεύτες) στο χώρο των Παιδιατρικών Κλινικών του νοσοκομείου και η μέθοδος που επιλέχθηκε ήταν η ημικατευθυνόμενη συνέντευξη.

Ανευρέθη ότι: τα κυριότερα συμπτώματα προβληματικής συμπεριφοράς είναι το κλάμα και η γκρίνια. Ακολουθούν η επιθετικότητα, οι διαταραχές ύπνου και η παλινδρόμηση του παιδιού. Σαν αίτια αναφέρθηκαν η καθήλωση του παιδιού στο κρεβάτι, ο φόβος και ο πόνος. Οι παράγοντες εκείνοι που συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των συμπτωμάτων αναφέρονται στην ενημέρωση του παιδιού για την ασθένεια, σ' ένα πιο φιλόξενο νοσοκομειακό χώρο και στην παρουσία ψυχολόγου.

Η Ψυχολογική Υπηρεσία έχει αρχίσει να εφαρμόζει μεθόδους ψυχολογικής προετοιμασίας των παιδιών με παιγνιοθεραπεία, έτσι ώστε η διαμονή τους στο νοσοκομείο να είναι όσο το δυνατό λιγότερο επώδυνη ψυχολογικά.

Μεταγνωστικές στρατηγικές και ανάγνωση: μια συγκριτική έρευνα ανάμεσα σε κουφά / βαρύνκοα παιδιά και παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες

Νικολαράϊη Μ., Παντελιάδου Σ.

Πλήθος ερευνών έχουν αναδείξει το σημαντικό ρόλο των μεταγνωστικών στρατηγικών στην κατάκτηση της ανάγνωσης και έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι πολλές από τις αναγνωστικές δυσκολίες που συναντούν τα παιδιά οφείλονται στην περιορισμένη χρήση των μεταγνωστικών στρατηγικών στην κατανόηση του κειμένου. Στόχος αυτής της έρευνας ήταν να διερευνήσει ποιες μεταγνωστικές στρατηγικές χρησιμοποιούν τα κουφά/βαρύνκοα παιδιά και τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες στην ανάγνωση και ποιος είναι ο ρόλος που αποδίδουν σε αυτές τις στρατηγικές. Στην έρευνα συμμετείχαν παιδιά δημοτικού, οι απόψεις των

οποίων διερευνήθηκαν με τη μέθοδο της συνέντευξης. Συγκεκριμένα, η συλλογή των δεδομένων έγινε με τη βοήθεια μίας δομημένης συνέντευξης και η ανάλυση των ευρημάτων στηρίχθηκε στις αρχές της βασισμένης θεωρίας. Η ανάλυση των απαντήσεων δείχνει πως τα παιδιά καταφεύγουν στη χρήση μεταγνωστικών στρατηγικών για να κατανοήσουν ένα κείμενο. Ωστόσο, οι περισσότερες από τις στρατηγικές είναι χαμηλού επιπέδου, ενώ περιορισμένη είναι η εφαρμογή σύνθετων στρατηγικών, που θεωρούνται απαραίτητες για την κατανόηση ενός πιο πολύπλοκου κειμένου. Τα ευρήματα της έρευνας δημιουργούν πολλά ερωτήματα σχετικά με τα αίτια που ωθούν τα παιδιά να χρησιμοποιούν περιορισμένες και χαμηλού επιπέδου μεταγνωστικές στρατηγικές στην ανάγνωση, και επικεντρώνουν την προσοχή στη διδασκαλία και την ένταξη των μεταγνωστικών στρατηγικών στη καθημερινή σχολική πραγματικότητα, με στόχο την κατάκτηση της ανάγνωσης.

Στρεσογόνοι παράγοντες και στρατηγικές αντιμετώπισης σε ένα δείγμα φοιτητών

Πετρογιάννης Κ., Μπαρδός Α.

Στην ανακοίνωση αυτή παρουσιάζονται τα ευρήματα μιας πρώτης πιλοτικής έρευνας που διεξήχθη σε ένα δείγμα 97 φοιτητών και φοιτητριών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων κατά την ακαδ. χρονιά 1999-2000. Η μελέτη εξετάζει τη σχέση μεταξύ διάφορων στρεσογόνων παραγόντων και των τρόπων αντιμετώπισης τους, με σκοπό να περιγραφούν, σε πρώτη φάση, τα μοτίβα προσαρμογής των νέων ατόμων στις νέες κοινωνικές καταστάσεις και απαιτήσεις στον τόπο των σπουδών τους. Τα αποτελέσματα εξετάζονται σε συνάτηση με το φύλο τους και άλλες κοινωνικές μεταβλητές.

Διαπολιτισμική μελέτη της "Κλίμακας Γενικών Ικανοτήτων για ενήλικες" (General Ability Measure for Adults - GAMA) στην Ελλάδα: Πρώτη Πιλοτική έρευνα

Πετρογιάννης Κ., Μπαρδός Α., Crawford N., Politikos N.

Τα «μη-λεκτικά» τεστ αφορούν σε μια κατηγορία δοκιμασιών για την εκτίμηση των νοητικών ικανοτήτων των παιδιών και των ενηλίκων. Έχοντας ελάχιστες προφορικές απαιτήσεις, διαθέτουν το πλεονέκτημα να είναι προσίτα σε πολλές ομάδες ατόμων που προέρχονται από διαφορετικά γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα. Η «Κλίμακα Γενικών Ικανοτήτων για Ενήλικες» (General Ability Measure for Adults - GAMA) (Naglieri & Bards, 1997), είναι μια νέα και πρόσφατα σταθμισμένη κλίμακα, που συγκεντρώνει τα πλεονεκτήματα αυτής της κατηγορίας των ψυχολογικών δοκιμασιών και βασίζεται στην αναγνώριση σχημάτων και εικόνων.

Στην παρούσα μελέτη, η οποία αποτελεί μια πρώτη πιλοτική εφαρμογή του εργαλείου στην Ελλάδα, εξετάστηκαν οι επιδόσεις 88 νεαρών ενηλίκων. Οι σταθμισμένες τιμές τους συγκρίθηκαν με αυτές ενός αμερικάνικου δείγματος στάθμισης, αφού προηγουμένως τα δύο δείγματα εξισώθηκαν ως προς την ηλικία, το φύλο και το μορφωτικό τους επίπεδο. Δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο δειγμάτων. Στην πραγματικότητα, οι επιδόσεις τους ήταν σχεδόν πανομοιότυπες. Τα δεδομένα αυτής της πρώτης μελέτης προτείνουν την περαιτέρω έρευνα και ενισχύουν την άποψη ότι η συγκεκριμένη μη-λεκτική δοκιμασία εκτίμησης των νοητικών ικανοτήτων (GAMA) μπορεί να χρησιμοποιηθεί και στην Ελλάδα.

Επικοινωνία, τεχνολογικά βοηθήματα και άνθρωποι με προβλήματα όρασης
Πολίτης Γ., Πήτα Ρ.

Η χρήση των Η/Υ παρέχει νέες δυνατότητες στα άτομα με προβλήματα όρασης σε ό,τι αφορά την ενημέρωση, την εκπαίδευση και την επικοινωνία τους.

Ο τυφλός δεν έχει πλέον περιορισμούς στην πρόσβαση στην πληροφορία, καθώς είναι σε θέση να υποκαταστήσει το γραπτό λόγο, και επομένως τις πληροφορίες που περιέχονται σε αυτόν, σε προφορικό λόγο με ένα σύνολο βοηθημάτων σε επίπεδο υλικού και λογισμικού. Οι νέες τεχνολογίες είναι ελκυστικές και καλύπτουν σε ποικίλα επίπεδα τις ανάγκες για επικοινωνία των ατόμων με προβλήματα όρασης μέσα σε ένα περιβάλλον διαμορφωμένο για βλέποντες. Έτσι, δίδονται ευκαιρίες στους τυφλούς ή/και στους μερικώς βλέποντες να ανταλλάσουν απόψεις και εμπειρίες μεταξύ τους, καθώς αφενός αντιμετωπίζουν από κοινού, επιλύουν κοινά προβλήματα ή μοιράζονται κοινά ενδιαφέροντα μεταξύ τους, και αφετέρου έχουν πλέον πρόσβαση σε κάθε μορφής κειμένου.

Το ζήτημα που ανακύπτει, ωστόσο, είναι εάν, κατά πόσο και πώς μέσω αυτών των νέων δυνατοτήτων τα άτομα με προβλήματα όρασης κερδίζουν έδαφος στην κοινωνική τους ένταξη ή εάν πιθανώς ελλοχεύουν κίνδυνοι απομόνωσης/αποκλεισμού, καθώς εγλωβίζονται σε μια «εικονική πραγματικότητα» επικοινωνίας, περιορισμένοι στο χώρο τους και εξαρτημένοι από αυτόν.

Τα νέα τεχνολογικά βοηθήματα, η χρήση, η προσφορά τους και ο προηγούμενος προβληματισμός θα περιγραφούν και αναλυθούν στην ανακοίνωση.

Η διακύμανση της επίδοσης στο WISC-III των παιδιών με διαταραχή σχολικών ικανοτήτων

Ρότσικα Β., Λεγάκη Α., Σίνη Α.

Αναλύθηκε η βαθμολογία στο WISC-III 60 παιδιών ηλικίας 7 έως 14 ετών (Μέση ηλικία 9;5 ετών και σταθερή απόκλιση 2;3 ετών.) που προσήλθαν στην Υπηρεσία Παιδιών και Εφήβων του Κέντρου Κοινωνικής Ψυχικής Υγιεινής Βύρωνα – Καισαριανής.

Τα παιδιά αυτά είχαν τη διάγνωση «ειδική αναπτυξιακή διαταραχή σχολικών ικανοτήτων» μετά από μαθησιακή εξέταση στην ανάγνωση, γραφή, κατανόηση κειμένου και αριθμητική.

Τα αποτελέσματα έδειξαν πως τα παιδιά αυτά έχουν χαμηλότερο Δείκτη Γενικής νοημοσύνης, σ' επίπεδο στατιστικά σημαντικό, από το αντίστοιχο αντιπροσωπευτικό δείγμα του ελληνικού πληθυσμού. Επίσης βρέθηκε ότι έχουν χαμηλότερη βαθμολογία στο δείκτη «ΜΠΑΚ» (Μνήμη Αριθμών, Πληροφορίες, Αριθμητική και Κωδικοποίηση) και στα Σχέδια με Κύβους.

Η συσχέτιση της βαθμολογίας στο WISC-III με την ψυχοκινητική ανάπτυξη έδειξε πως το 30% των παιδιών παρουσίαζαν καθυστέρηση στην ανάπτυξη του λόγου. Επίσης διαπιστώθηκε θετική συσχέτιση μεταξύ της εκπαίδευσης της μητέρας και της επίδοσης στις Πληροφορίες και το Λεξιλόγιο.

Συγκριτική προσέγγιση των αποτελεσμάτων δυσλεξικών και νοητικά καθυστερημένων παιδιών στο TEST WISC

Σαρρήs Δ.

Το άρθρο αυτό μελετά τα αποτελέσματα δυσλεξικών και νοητικά καθυστερημένων παιδιών στο test WISC. Οι υποθέσεις της έρευνας είναι οι εξής:

• Στο test WISC εκφράζεται η μερική ή και ολική αποτυχία των δυσλεξικών από-

μων σε συγκεκριμένους τομείς του; Τα ίδια αποτελέσματα παρουσιάζονται και στα νοητικά καθυστερημένα παιδιά;

• Αν αυτή η αποτυχία διαπιστωθεί τόσο στα δυσλεξικά όσο και στα νοητικά καθυστερημένα άτομα, σε ποιους ειδικούς τομείς επικεντρώνεται;

• Η συγκριτική προσέγγιση των αποτελεσμάτων των δυσλεξικών και των νοητικά καθυστερημένων παιδιών στο WISC επιτρέπει τη διαφοροποίηση σε συγκεκριμένους τομείς του WISC, των δύο αυτών πληθυσμών;

Η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ της επίδοσης σε τεστ νοημοσύνης με την ικανότητα ορθογραφημένης γραφής σε παιδιά 7-17 ετών με μαθησιακές δυσκολίες

*Σκαλούμπακας Χ., Στάμου Ε.,
Αναγνώστου Ε.*

Σε δείγμα 40 παιδιών 7-17 ετών που προσήλθαν στο Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Ραφήνας για εξέταση λόγω μαθησιακών δυσκολιών στο γραπτό λόγο εξετάζεται η σχέση της επίδοσής τους σε τεστ νοημοσύνης (WISC-III) με την επίδοσή τους σε δοκιμασίες ορθογραφικής διατύπωσης του γραπτού λόγου (κείμενο, λέξεις). Διερευνάται η σχέση των επιδόσεων στις επιμέρους κλίμακες με την επίδοση των παιδιών στην ορθογραφική διατύπωση. Αναλύεται στατιστικά η επίδοσή τους στις επιμέρους κλίμακες με διαφορετικού τύπου ορθογραφικά λάθη. Συζητούνται τα ερευνητικά αποτελέσματα σε μια προσπάθεια διευκρίνισης της σχέσης νοημοσύνης και μαθησιακών δυσκολιών στο γραπτό λόγο.

Αξιολόγηση της χρήσης ενός τρισδιάστατου ηχητικού περιβάλλοντος αναζήτησης πληροφοριών από τυφλούς και βλέποντες χρήστες

Ταρνανάς Ι.

Η έρευνα αυτή αξιολόγησε την αναζήτηση πληροφοριών, μέσω της χρήσης μιας πρωτότυπης εφαρμογής τρισδιάστατης ηχητικής παρουσίασης πληροφοριών. Η εφαρμογή αυτή χρησιμοποιούσε ηχογραφημένα κείμενα και πληροφορίες από τον παγκόσμιο ιστό πληροφοριών (Web) και τα παρουσίαζε με τρισδιάστατο τρόπο (διαφορετικές ηχητικές πηγές στο χώρο). Αξιολογήσαμε την λειτουργία ενός φαινομένου της αντίληψης, που περιλαμβάνει ασυνείδητη, σημασιολογική επεξεργασία πληροφοριών, γνωστού ως: «φαινόμενο του κοκτέιλ πάρτι». Η πειραματική διαδικασία περιελάμβανε 16 τυφλούς και 16 βλέποντες χρήστες. Μετρήσαμε την επίδοση των υποκειμένων σε 3 διαφορετικές συνθήκες και συλλέξαμε τις υποκειμενικές τους εντυπώσεις σε ερωματολογία. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως το φαινόμενο του «κοκτέιλ πάρτι» διαφοροποιεί στατιστικά σημαντικά την επίδοση, ιδιαίτερα σε τυφλούς χρήστες, κατά την αναζήτηση πληροφοριών στο διαδίκτυο. Αυτό το πειραματικό μοντέλο θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί με επιτυχία σαν εναλλακτική μέθοδος αναζήτησης και παρουσίασης πληροφοριών στο διαδίκτυο.

Συνδυασμένη λογοθεραπευτική και εργοθεραπευτική παρέμβαση σε παιδιά με Ειδική Γλωσσική Διαταραχή

Τζουβελέκης Π., Λεύθερη Κ., Σούμα Ε.

Σκοπός: Η αξιολόγηση των δυσλειτουργιών της οπτικοκινητικής αντίληψης -συντονισμού που εμφανίζονται σε σημαντικό ποσοστό σε παιδιά με Ειδική Γλωσσική Διαταραχή.

Υλικό: Συμμετείχαν 31 παιδιά ηλικίας 4 - 6 ετών (5 κορίτσια - 26 αγόρια) που προσήλθαν λόγω σοβαρών δυσκολιών στην κατανόηση και εκφορά του λόγου. Παράλληλα η κλινική τους εικόνα συνοδευόταν από κινητική αδεξιότητα, ελλειμματική προσοχή, υπερκινητικότητα, δυσκολία στην ενσωμάτωση - ολοκλήρωση οπτικών και ακουστικών ερεθισμάτων, προβλήματα βραχυπρόθεσμης μνήμης και προσανατολισμού στο χώρο, ελλείψεις επίδοσης στον οπτικοκινητικό συντονισμό, παράγοντας ιδιαίτερα σημαντικός για την ανάπτυξη γραφοκινητικών δεξιοτήτων.

Μέθοδος: 18 από 31 παιδιά (58%) παρακολούθησαν λογοθεραπευτική και εργοθεραπευτική παρέμβαση (4 συνεδρίες εβδομαδιαίως), που κυμάνθηκε από 6 - 24 μήνες για κάθε παιδί.

Αποτελέσματα: Μετά το πέρας της παρέμβασης παρουσίασαν βελτίωση των επιδόσεών τους στο λόγο και στον οπτικοκινητικό συντονισμό, όπως φάνηκε και από την κατάταξή τους σε εκατοστιαίες θέσεις κατά την τελική δοκιμασία.

Συμπέρασμα: Επισημαίνεται η αποτελεσματικότητα της συνδυασμένης παρέμβασης στην αντιμετώπιση πρωτογενών και δευτερογενών συμπτωμάτων με τελικό στόχο την ενσωμάτωση στο σχολείο.

Τα γλωσσικά λάθη ως διαγνωστικοί δείκτες συγκεκριμένου τύπου άνοιας

*Τσάνταλη Ε., Τσολάκη Μ, Ευκλείδη Α.
Κιοσέογλου Γ.*

Συχνά τα γλωσσικά λάθη αποτελούν διαγνωστικά κριτήρια για την εκτίμηση μιας γνωστικής διαταραχής καθώς και για τη διαφορική διάγνωση μεταξύ των γνωστικών διαταραχών. Έτσι η έκπτωση στην κατονομασία, ο ρέων αλλά άδειος λόγος, τα διάφορα είδη παραφρασιών και η έκπτωση στην ακουστική και γραπτή κατανόηση αποτελούν διαγνωστικούς δεί-

κτες για τα διάφορα είδη ανοιών. Η λεξιλογική ένδεια και η δυσκολία εύρεσης λέξεων είναι από τους πρώτους δείκτες για τη διάγνωση της άνοιας τύπου Alzheimer. Ωστόσο τα μέρη του λόγου επηρεάζονται με διαφορετικό τρόπο. Σε συντακτικό επίπεδο οι ανοϊκοί ασθενείς τύπου Alzheimer μπορούν να παράγουν συντακτικά αποδεκτές δομές, ιδιαίτερα απλές και αυτοματοποιημένες, ενώ σε σημασιολογικό, η επίδοσή τους είναι καλύτερη στο επίπεδο μιας λέξης και στις συνθήκες αυτοματοποιημένης χρήσης του λεξιλογίου παρά στο σύνθετο σημασιολογικό επίπεδο που απαιτεί την κατανόηση μεγαλύτερων ομάδων λέξεων.

Έτσι στη νόσο Alzheimer γλωσσικές υποδοκιμασίες που μπορούν να λειτουργήσουν ως διαγνωστικοί δείκτες για τη συγκεκριμένη μορφή άνοιας, είναι η *Κατονομασία*, η *Γραφή κυρίως αφηγηματικού κειμένου*, η *Αναγνωστική Κατανόηση*, η *Επανάληψη σε προτασιακό επίπεδο* και η *Ακουστική Κατανόηση*.

Η επαναταξινόμηση των αποτελεσμάτων (92%) έδειξε τη συμβολή αλλά και τη χρησιμότητα των γλωσσικών λαθών ως επιπρόσθετων διαγνωστικών κριτηρίων για τη διάγνωση της νόσου Alzheimer με βάση τις παραπάνω γλωσσικές υποδοκιμασίες.

**Ενσωμάτωση νέων πληροφοριών στις
προϋπάρχουσες γνώσεις***Δόλγυρα Κ.*

Στόχος της παρούσας ερευνητικής εργασίας είναι η μελέτη της ενσωμάτωσης ή της τμηματοποίησης νέων εννοιών στη μνήμη. Συγκεκριμένα το ενδιαφέρον εστιάζεται στη μελέτη της δομής της οργάνωσης των γνώσεων έμπειρων και μη έμπειρων στην πληροφορική. Το θεωρητικό πλαίσιο αφορά τα σημασιολογικά δίκτυα ενεργοποίησης και αναλύεται η λειτουργία με την οποία η κωδικοποίηση μιας νέας πληροφορίας μπορεί να ενεργοποιήσει προϋπάρχουσες στη μνήμη πληροφορίες. Σε μια σειρά από τρία πειράματα χρησιμοποιήθηκαν α) δύο είδη κειμένων: «σχετικό» (με τον τομέα της πληροφορικής) και «άσχετο» β) κείμενα όπου οι λέξεις των νέων εννοιών ήταν παρούσες (πείραμα 1) ή απύσες (πειράματα 2, 3) γ) δύο είδη λέξεων με τους ορισμούς τους: «πραγματικές» και «τεχνητές» (πείραμα 2) και δ) δύο είδη πληθυσμού: «έμπειροι στην πληροφορική» (πειράματα 1, 2, 3) και «άσχετοι στην πληροφορική» (πείραμα 3). Τα αποτελέσματα βασισμένα σε μια σύγκριση των χρόνων αντίδρασης έδειξαν ότι τα περιεχόμενα των κειμένων μέσα στα οποία η πληροφορία-στόχος είναι ενσωματωμένη δεν παίζει αποφασιστικό ρόλο στο επίπεδο ενεργοποίησης του στόχου για τους έμπειρους, ενώ το αντίθετο συμβαίνει για τους αρχάριους αν και οι συμπεριφορές ανάμεσα στους έμπειρους και τους μη έμπειρους δεν είναι τόσο διαφορετικές όσο θα υπέθετε κανείς. Αυτά τα αποτελέσματα αφήνουν να υποθεθεί ότι η αναπαράσταση της δομής της μνήμης είναι αυτή του ενός και μοναδικού δικτύου. Συμφωνούν δηλαδή με το μοντέλο της διερεύνησης που κατευθύνεται από το γλωσσικό πλαίσιο αναφοράς.

Το θέμα της ειδικής ανά πεδίο γνώσης στην εξέταση της δημιουργικότητας: σύγκριση των επιδόσεων σε ένα δοκίμιο γενικής αποκλίνουσας σκέψης και ένα παράλληλο, ειδικού περιεχομένου δοκίμιο Διακίδου Ι, Σπανούδης Γ.

Η ανάπτυξη και χρήση δοκιμίων αποκλίνουσας σκέψης στηρίζεται κατά βάση στην υπόθεση ότι η αποκλίνουσα σκέψη είναι σημαντικό συστατικό της δημιουργικότητας. Πρόσφατα, ωστόσο, έχει προταθεί ότι η δημιουργικότητα είναι μια ικανότητα με ψυχολογικά διακριτές εκφάνσεις στα διαφορετικά πεδία γνώσης και άρα με μια λειτουργική δομή εξειδικευμένη ανά πεδίο γνώσης. Αν η πρόταση αυτή είναι ορθή, τότε η χρησιμότητα των δοκιμίων εξέτασης μιας γενικής αποκλίνουσας σκέψης, περιορίζεται σημαντικά στο πλαίσιο της εκπαίδευσης, όπου τα τελευταία χρόνια καταβλήθηκε σημαντική προσπάθεια πρόβλεψης των δημιουργικών δυνατοτήτων των μαθητών γενικά αλλά και σε παραδοσιακά αντικείμενα μάθησης, όπως τα μαθηματικά, η φυσική, η γλώσσα και η ιστορία. Η παρούσα έρευνα επικεντρώνεται στην επίδοση σε δοκίμια αποκλίνουσας σκέψης. Εξετάζεται η συνεισφορά ειδικών ανά πεδίο συστατικών μέσω της σύγκρισης της επίδοσης σε ένα έργο γενικής δημιουργικότητας και της επίδοσης σε ένα παράλληλο ως προς τη δομή του, έργο ειδικού περιεχομένου. Τα λεκτικά πρωτόκολλα του δοκιμίου δημιουργικής σκέψης του Torrance (ΔΔΣΤ) χρησιμοποιήθηκαν για να μετρηθεί η γενική αποκλίνουσα σκέψη. Για τη μέτρηση της ειδικής ανά πεδίο δημιουργικότητας στο μάθημα της ιστορίας κατασκευάστηκαν λεκτικά πρωτόκολλα κατααντιστοιχίαν προς αυτά του ΔΔΣΤ. Εξετάστηκαν 112 μαθητές της Γαβυμνασίου από δύο διαφορετικά σχολεία της Λευκωσίας. Τα αποτελέσματα της έρευνας υποδεικνύουν ότι η δημιουργικότητα δεν είναι μια γενική ικανότητα αλλά εξειδικεύεται ανά γνωστικό πεδίο.

Η επίδραση της παρουσίας της εικόνας ή του ονόματος ενός προσώπου στην αναζήτηση λεκτικών πληροφοριών σχετικών με το πρόσωπο αυτό

Καργόπουλος Φ., Μπαμπλέκου Ζ., Γωνίδα Ε., Κιοσέογλου Γ.

Η έρευνα αυτή εξέτασε την υπόθεση ότι είμαστε σε θέση να θυμηθούμε περισσότερες πληροφορίες για κάποιο πρόσωπο όταν αυτές τις συνδέσουμε με κάποια εικόνα του προσώπου παρά όταν τις συνδέσουμε με το όνομά του. Για το σκοπό αυτό εξήντα τέσσερα υποκείμενα χωρίστηκαν σε δύο ομάδες και η πρώτη εξετάστηκε σε άμεση (μετά πέντε λεπτά) και καθυστερημένη (μετά από μια εβδομάδα) ανάκληση προσωπικών πληροφοριών 96 πρόσωπα χ 7 πληροφορίες = 42) όταν αυτές παρουσιάζονται με κάποια φωτογραφία του προσώπου, και στη συνέχεια σε ανάλογη ανάκληση προσωπικών πληροφοριών όταν αυτές συνοδεύονται από το όνομα του προσώπου. Η άλλη ομάδα εξετάστηκε στο ίδιο υλικό αλλά με την αντίστροφη σειρά (πρώτα πληροφορίες που παρουσιάζονται με όνομα και στη συνέχεια οι πληροφορίες που παρουσιάζονται με τη φωτογραφία του προσώπου). Τα αποτελέσματα επιβεβαίωσαν τη βασική υπόθεση και ειδικότερα, στην περίπτωση της καθυστερημένης ανάκλησης. Βρέθηκε, επίσης, ότι οι επιδόσεις των υποκειμένων αυξήθηκαν σημαντικά όταν γνώριζαν τις απαιτήσεις του έργου. Τέλος, η μνημονική επίδοση των γυναικών ήταν σε σημαντικό βαθμό ανώτερη από την αντίστοιχη των ανδρών.

Η επίδραση πεποιθήσεων που αφορούν τα αίτια της προσωπικής σχολικής επίδοσης στη διαμόρφωση μεταγνωστικών εμπειριών κατά τη διαδικασία λύσης προβλημάτων

Μεταλλίδου Π., Ευκλείδη Α.

Στόχος της παρούσας μελέτης ήταν η

διερεύνηση των επιδράσεων που δέχονται ποικίλες μεταγνωστικές εμπειρίες κατά τη διαδικασία λύσης προβλημάτων από γενικές πεποιθήσεις των παιδιών για τα αίτια της σχολικής τους επίδοσης. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 572 μαθητές και μαθήτριες της Α', Β', Γ' Γυμνασίου. Η εξέτασή τους περιελάμβανε, πρώτον, τη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου το οποίο αφορούσε τις πεποιθήσεις τους για το βαθμό στον οποίο ορισμένοι αιτιακοί παράγοντες ευθύνονται για την αποτυχία ή/και την επιτυχία τους στο σχολείο (π. χ., αποτυχάνω στα σχολικά τεστ γιατί δεν προσπαθώ). Δεύτερον, τη λύση δύο μαθηματικών προβλημάτων τα οποία διαφοροποιούνταν ως προς το επίπεδο συνθετότητας. Η εξέταση αυτή περιλάμβανε τρεις φάσεις. Στην πρώτη φάση μετά την ανάγνωση του κάθε προβλήματος και πριν τη λύση του ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να απαντήσουν με βάση μια τετράβαθμη κλίμακα σε ερωτήσεις που αφορούσαν ποικίλα αισθήματα (π.χ., δυσκολίας), εκτιμήσεις (π.χ., προσπάθειας) και ιδέες (π.χ., ανάγκη χρήσης ενός κανόνα) που είχαν για το πρόβλημα. Κατά τη δεύτερη φάση της-λύσης του προβλήματος- ζητήθηκε και πάλι η εκτίμηση της δυσκολίας του έργου. Τέλος, στην τρίτη φάση-μετά τη λύση του έργου-οι συμμετέχοντες καλούνταν να απαντήσουν και αυτή τη φορά σε μια σειρά ερωτήσεων που αφορούσαν μεταγνωστικές εμπειρίες (αισθήματα, εκτιμήσεις, και ιδέες). Η Ανάλυση του Δικτύου των Σχέσεων για το κάθε έργο χωριστά έδειξε ότι οι μεταγνωστικές εμπειρίες συνιστούν σύνθετες κατασκευές καθώς βρέθηκε να δέχονται επιδράσεις τόσο από γνωστική επίδοση αυτή καθαυτή όσο και από γενικές πεποιθήσεις που αφορούν την απόδοση αιτίων. Επιπλέον, ορισμένες από τις υπό εξέταση εμπειρίες βρέθηκε να μεταβάλλονται κατά τις φάσεις της λύσης του προβλήματος και να επηρεάζονται από το επίπεδο δυσκολίας του έργου.

Γνωστική επίδοση και μεταγνωστική ενημερότητα

Μακρός Ν.

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της σχέσης μεταξύ μεταγνωστικής ενημερότητας για την ύπαρξη και ενεργοποίηση εξειδικευμένων γνωστικών ικανοτήτων, όπως η πειραματική, η ποσοτική και εικονική ικανότητα και επίδοσης σε γνωστικά έργα που απευθύνονται στα αντίστοιχα πεδία της πραγματικότητας. 261 έφηβοι ηλικίας 12 έως 16 χρόνων εξετάστηκαν με δύο συστοιχίες έργων. Η πρώτη περιελάμβανε έξι γνωστικά έργα τα οποία απευθύνονταν ανά δύο σε καθεμία από τις παραπάνω ικανότητες. Η δεύτερη περιελάμβανε 9 ερωτήσεις σχετικές με το βαθμό ενεργοποίησης των εξειδικευμένων συστατικών των τριών ικανοτήτων που μελετήθηκαν στην έρευνα κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας των γνωστικών έργων. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι όσο πιο υψηλή η γνωστική επίδοση των συμμετεχόντων στην έρευνα τόσο πιο ακριβής η μεταγνωστική ενημερότητα τους σχετικά με τη διάκριση των γνωστικών ικανοτήτων, και αντίστροφα. Η μορφή αυτή της σχέσης μεταξύ γνωστικής επίδοσης και μεταγνωστικής ενημερότητας δεν φάνηκε να επηρεάζεται από το συμβολικό σύστημα διαμέσου του οποίου εκφράζονταν τα γνωστικά έργα και από το επίπεδο δυσκολίας τους. Τα αποτελέσματα συζητώνται με αναφορά στις σύγχρονες απόψεις για την οργάνωση και λειτουργία του γνωστικού συστήματος αλλά και τις απόψεις για το ρόλο της μεταγνωστικής ενημερότητας στη γνωστική λειτουργία.

Η καλλιέργεια της μεταγνώσης στο σχολείο

Οικονομοπούλου Ε., Ξανθάκου Γ.,
Καίλα Μ.

Ζωηρό είναι το ενδιαφέρον σήμερα για

την καλλιέργεια της ικανότητας των μαθητών να αναπτύσσουν αυτόνομους τρόπους μάθησης και να κατακτούν τη νέα γνώση ώστε να είναι σε θέση να κατανοούν και να ανταποκρίνονται στις προκλήσεις της εποχής τους. Προετοιμάζοντας τους μαθητές να αντιμετωπίσουν τις απαιτήσεις ενός αβέβαιου μέλλοντος με ευρύτητα πνεύματος χρειάζεται ένας αναπροσανατολισμός στα εκπαιδευτικά προγράμματα ο οποίος θα επικεντρώνεται πιο πολύ στη διαδικασία μάθησης παρά στο περιεχόμενο.

Η χάραξη μιας τέτοιας εκπαιδευτικής πολιτικής επιβάλλει στους μαθητές να αναπτύσσουν τις δεξιότητες και τις στάσεις εκείνες που τους επιτρέπουν να σκέπτονται και να ελέγχουν τις διαδικασίες της σκέψης τους. Είναι απαραίτητο να γνωρίζουν τότε κατανοούν, τότε πρέπει να μάθουν περισσότερα και πώς να κατευθύνουν αποτελεσματικά τις προσωπικές τους αναζητήσεις για τη γνώση.

Η μεταγνώση τους διευκολύνει στην απόκτηση και στον έλεγχο της γνώσης. Συνεπάγεται σκέψεις για το τι γνωρίζουν και τι αγνοούν βοηθώντας τους έτσι στο να εντοπίζουν τις νοητικές ικανότητες και τις αδυναμίες τους και επιπλέον τους καθιστά ικανούς να παρακολουθούν και να ρυθμίζουν τις γνωστικές διαδικασίες. Βοηθά τους μαθητές να οργανώνουν τη σκέψη τους και να την αυτοκατευθύνουν ακόμα και να επιλέγουν στρατηγικές, να έχουν διαρκή αντίληψη της εφαρμογής τους και να αξιολογούν την αποτελεσματικότητά τους. Είναι ένα καθοριστικής σημασίας στοιχείο για την αποτελεσματική μάθηση αφού επιτρέπει στους μαθητές να γνωρίζουν πως μαθαίνουν και ποια μονοπάτια ακολουθεί η σκέψη τους, όταν αποκτούν και ελέγχουν τη γνώση.

Η μεταγνώση μπορεί να διδαχθεί στο σχολείο και οι δεξιότητές της είναι δυνατό ν'αποκτηθούν σιγά σιγά από τους μαθητές. Η σύγχρονη βιβλιογραφία αναφέρεται σε στρατηγικές με τις οποίες οι εκπαιδευτικοί μπορούν να αναπτύξουν ποικίλες μεταγνω-

στικές ικανότητες και δεξιότητες στους μαθητές τους.

Οικεία πρόσωπα: ο ρόλος του πλαισίου στη λειτουργία της αναγνώρισής τους
Σουσαμίδου - Καραμπέρη Α.

Στόχος της έρευνας ήταν να μελετήσει αν η παρουσία ενός πλαισίου, σύμφωνα με το οικείο πρόσωπο που περιβάλλει, αυξάνει τη πιθανότητα αναγνώρισης αυτού του προσώπου, ενώ τη μειώνει στην περίπτωση που απουσιάζει ή αντικαθίσταται από ένα ασυνήθιστο για το πρόσωπο πλαίσιο. Για το σκοπό αυτό εξετάστηκαν 350 συμμετέχοντες πέντε διαφορετικών ηλικιών, 7,9,11,13,15,17 και 19, και από τα δύο φύλα. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να αναγνωρίσουν οικεία πρόσωπα στα οποία το σύμφωνο πλαίσιο παρέμενε το ίδιο με το αρχικό(με αυτό που έβλεπαν στη φάση της παρουσίασης), απουσίαζε ή αντικαθίστατο από ένα ασυνήθιστο πλαίσιο. Η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι η παρουσία του σύμφωνου πλαισίου διευκόλυνε τη λειτουργία της αναγνώρισης στους συμμετέχοντες κάθε ηλικιακής ομάδας και των δύο φύλων (αύξησε τον αριθμό των ορθών αναγνωρίσεων των οικείων προσώπων και μείωσε τον αριθμό των εσφαλμένων αναγνωρίσεων), ενώ η απουσία πλαισίου ή η αντικατάστασή του από ένα ασυνήθιστο για το πρόσωπο πλαίσιο δυσχέρανε την παραπάνω λειτουργία.

[57] Στάσεις και συμπεριφορές των νέων

Θεματική Συνεδρία

Στάσεις ζωής και συμπεριφορά: ψυχολογική ωριμότητα και αποχωρισμός νέων 20-28 ετών από τους γονείς
Ιωαννίδου - Johnson Α., Παύλου Μ.

Στη πιλοτική αυτή έρευνα μέσω γενεών (25 νεαροί και οι γονείς τους) ελέγχεται η υπόθεση ότι η μορφή αποχωρισμού, ο τρόπος με τον οποίο αποχωρίζεται ο/η νεαρός από τον γονιό του, έχει σχέση με τον τρόπο που αποχωρίζεται ο ίδιος ο γονιός από τον δικό του γονιό. Είναι μια έρευνα που χρησιμοποιεί τη κλίμακα ψυχολογικής ωριμότητας (Johnson-Tourgnas, 1990 Ιωαννίδου-Johnson, 1998) η οποία βασίζεται στη θεωρία της «αυτοδιαφοροποίησης» του Bowen(1978), του «αποχωρισμού-αυθύπαρκτης ατομικότητας» της Mahler, (Mahler et al.,1975), και της «ικανότητας για σχέση» του Stern(1985). Η κλίμακα αυτή αποτελείται από 7 υποκλίμακες και η κάθε υποκλίμακα αντιπροσωπεύει ενότητες που θεωρούνται κύριες για τη μελέτη της ψυχολογικής ωριμότητας του ατόμου. Αυτές οι υποκλίμακες είναι: μητέρας, πατέρα, φίλου, συντρόφου, οικογένειας, εαυτού, και απωλειών-αποχωρισμών (Johnson-Tourgnas, 1990, Ιωαννίδου-Johnson, 1998). Η κλίμακα αυτή πρωτοδημιουργήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής για να μετρήσει τη ψυχολογική ωριμότητα του ατόμου σε σχέση με τις προκαταλήψεις του. Η ψυχολογική ωριμότητα ορίζεται εδώ ως μία δια βίου εξελικτική διαδικασία, μέσα από την οποία οι άνθρωποι αποχωρίζονται συναισθηματικά από την οικογένειά τους διατηρώντας ταυτόχρονα μία στενή συναισθηματική επαφή μαζί της. Έτσι επιτυγχάνεται μία κατάσταση σχετικής διαφοροποίησης, αυτονομίας ή αυθύπαρκτης ατομικότητας (Ιωαννίδου-Johnson, 1998, σελ. 17). Τα αποτελέσματα της πιλοτικής αυτής έρευνας επαληθεύουν την υπόθε-

ση. Μαλιστα στις τρεις γενεές φαίνεται ότι αντίθετα με αυτό που ισχυρίζεται ο Bowen (1978) ότι κάθε καινούργια γενεά θα έχει περισσότερα προβλήματα, δηλαδή ότι θα αδυνατίζει ο άνθρωπος ψυχολογικά, εδώ δείχνει ότι αποχωρίζεται πιο εύκολα ο νέος και ζει τη δική του ζωή, ενώ συγχρόνως διατηρεί καλύτερες ισορροπίες με τους γονείς του απ' αυτές που διατηρούσαν οι γονείς του σε σχέση με τους δικούς τους γονείς. Τα αποτελέσματα ενισχύουν προσπάθειες για ομάδες γονέων και εδώ γίνεται πιο συγκεκριμένος ο παράγοντας του αποχωρισμού που δύναται να έχει σοβαρές συνέπειες στη συμπεριφορά του νέου σε σχέση με το περιβάλλον του και την επιρροή του στη μεγαλύτερη διαμόρφωση της προσωπικότητας των νέων της εκάστοτε γενεάς.

Διαφορές στις προσεγγίσεις μελέτης μεταξύ Α/ετών και Δ/ετών φοιτητών Φιλοσοφικής Σχολής
Καραγιαννοπούλου Ε.:

Οι υπάρχουσες έρευνες αναδεικνύουν ότι οι φοιτητές διαφοροποιούν τις προσεγγίσεις στη μάθηση κατά τη διάρκεια των σπουδών τους μετακινούμενοι από μια «σε βάθος» μάθηση (κατανόησης-νοήματος) σε μια «επιφανειακή» προσέγγιση λόγω της μορφής των εξετάσεων και της ποσότητας ύλης που έχουν να καλύψουν. Η παρούσα έρευνα εστιάζεται στις προσεγγίσεις μάθησης που χρησιμοποιούν Αετείς κι Δετείς φοιτητές. Χρησιμοποιήθηκε η κλίμακα «Approaches to studying» (Entwistle, 1981), η οποία συμπληρώθηκε από 90 Αετείς και 50 Δετείς φοιτητές. Η μελέτη έδειξε ότι δεν υπήρχαν διαφορές στις προσεγγίσεις: «επιφανειακή» και «σε βάθος» ανάμεσα στους Αετείς και Δετείς φοιτητές. Ωστόσο, τόσο στο στυλ μάθησης που αφορά το νόημα-κατανόηση του κειμένου όσο και στο λειτουργικό στυλ μάθησης (comprehension και operation learning style), οι Αετείς φοιτητές

σκόραραν υψηλότερα από τους Δετείς. Το εύρημα αυτό ενισχύει εν μέρει προηγούμενα ερευνητικά αποτελέσματα, καθώς οι Αετείς, ανεξάρτητα από τον τρόπο κατανόησης των κειμένων είναι πιο προσανατολισμένοι στην κατανόηση. Αυτό ενισχύθηκε επίσης από τις πληροφορίες που προήλθαν από 16 συνεντεύξεις με Αετείς και Δετείς φοιτητές. Επίσης, οι Δετείς φοιτητές παρουσίασαν σε μικρότερη έκταση μορφές παθολογίας στη μάθηση και ήταν πιο προσανατολισμένοι στην επιτυχία (achieving orientation). Τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με το ενδιαφέρον των φοιτητών για την ύλη, τις απαιτήσεις των εξετάσεων και τις κυρίαρχες αναπαραστάσεις της γνώσης.

Η σχέση των εξετάσεων ως σοβαρού αγχογόνου γεγονότος και των γνωσιακών σχημάτων με την ψυχική υγεία των φοιτητών
*Καραδήμας Ε., Κάλαντζή-Αζίζι Α.,
Ευσταθίου Γ.*

Η επίδραση των αγχογόνων γεγονότων στην ψυχική και σωματική υγεία έχει τεκμηριωθεί επιστημονικά εδώ και δεκαετίες, αν και υπάρχουν ακόμα ορισμένα σημεία που χρήζουν διερεύνησης, όπως το μέγεθος της επίδρασης, οι παράγοντες που εμπλέκονται, οι διαδικασίες της σχέσης αυτής. Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της υγείας διαδραματίζουν τα γνωσιακά σχήματα που κάθε φορά ενεργοποιούνται σε συσχέτιση με τα όσα συμβαίνουν στο περιβάλλον. Στην παρούσα έρευνα εξετάζονται τα επίπεδα ορισμένων δεικτών ψυχικής υγείας πριν, κατά τη διάρκεια και μετά από ένα γεγονός που συνήθως βιώνεται ως αγχογόνο, όπως είναι οι εξετάσεις φοιτητών στο τέλος κάθε εξαμήνου. Στην έρευνα αυτή έλαβαν μέρος 291 φοιτητές του Πανεπιστημίου Αθηνών, οι οποίοι συμπλήρωσαν μια σειρά ερωτηματολογίων 4 περίπου μήνες πριν την εξεταστική περίοδο του Ιουνίου (φάση Α), στην έναρξη της περιόδου (φάση Β) και 15 ημέρες μετά το

πέρας των εξετάσεων (φάση Γ). σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι φοιτητές δηλώνουν χειρότερα επίπεδα στους δείκτες ψυχικής υγείας στη φάση Βα, σε σύγκριση με τη φάση Αα, ενώ οι δείκτες επανέρχονται στα αρχικά επίπεδα κατά τη φάση Γα. Διαπιστώθηκε, επίσης, πως ορισμένα γνωσιακά σχήματα (π.χ. «ευπάθεια») και συναισθήματα σχετίζονται σημαντικά με τα επίπεδα ψυχικής υγείας. Η σημασία των ευρημάτων αυτών για τη γενικότερη σχέση μεταξύ αγχογόνων γεγονότων και ψυχικής υγείας θα συζητηθεί κατά την παρουσίαση.

Η λήψη αποφάσεων στο Δίλημμα του Φοιτητή ως συνάρτηση της διάθεσης του υποκειμένου και της κατάστασης της υγείας του υποθετικού φοιτητή
Κυρίστη Κ.

Η λήψη αποφάσεων από σπουδαστές σε χαρούμενη, μελαγχολική ή ουδέτερη ψυχική διάθεση αναφορικά με υποτιθέμενο σπουδαστή που είτε έπασχε από καρκίνο και σχεδίαζε τις καλοκαιρινές του διακοπές είτε ήταν υγιής και σκόπευε να δουλεύει το καλοκαίρι ερευνήθηκε σε πειραματική προσαρμογή του Διλήμματος του Φοιτητή. Το Δίλημμα του Φοιτητή αποτελεί εκδοχή του Διλήμματος του Φυλακισμένου που συνέλαβε ο Carter (1997). Συναισθήματα χαράς, λύπης ή ουδέτερη διάθεση υπεβλήθησαν πειραματικά σε τρεις ομάδες υποκειμένων με μουσική που είχε αξιολογηθεί από κριτές ως χαρωπή, καταθλιπτική ή ουδέτερη, αντίστοιχα, και με την παροχή ευχάριστης, δυσάρεστης ή συναισθηματικά αδιάφορης ψευδούς ενημέρωσης για την απόδοσή τους στο τεστ γνωστικών ικανοτήτων του Leopold (1962). Τα υποκείμενα αυθυποβλήθηκαν επιπρόσθετα στην προβλεπόμενη για κάθε συνθήκη διάθεση ανακαλώντας εμπειρία τους ανάλογης συναισθηματικής φόρτισης. Στο τέλος της πειραματικής διαδικασίας κλήθηκαν να αποφασίσουν να ανταγωνι-

στούν ή να συνεργαστούν με τον υποτιθέμενο σπουδαστή σαν να ήταν οι ίδιοι ένας από τους δύο πρωταγωνιστές σεναρίου συγκρουομένων κινήτρων. Υπολογίστηκε στατιστικώς σημαντικός συντελεστής συνάφειας (C) διάθεσης και απόφασης. Οι συντελεστές συσχέτισεως (r_{TB}) και (φ) υπέδειξαν διατεταγμένη αλληλεπίδραση της διάθεσης των υποκειμένων με την κατάσταση της υγείας του υποτιθέμενου σπουδαστή. Τα αποτελέσματα του πειράματος αντιπαράτιθενται σε ερμηνείες της αλτροουίστικης συμπεριφοράς προτεινόμενες από τη θεωρία της εξέλιξης. Σε αντιδιαστολή με προβλέψεις της θεωρίας της συγκινησιακά σύμφωνης μάθησης, τα ευρήματα ενισχύουν την υπόθεση ότι τα συναισθήματα λύπης περιορίζουν τη γνωστική επεξεργασία σε κεντρικές μόνο πληροφορίες, ενώ τα συναισθήματα χαράς προάγουν ολοκληρωμένη επεξεργασία κεντρικών και περιφερειακών πληροφοριών. Το πείραμα διεξήχθη υπό την επίβλεψη της Καθηγήτριας κ. Α. Χουντουμάδη στο Αμερικανικό Κολλέγιο Αθηνών.

Η συμπεριφορά των αθλητών ομαδικών αθλημάτων

Λάππα - Βαρδούλη Κ.

Ο αθλητισμός είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο, του οποίου η σημασία συνεχώς αυξάνει, λόγω της εξάπλωσης της τεχνολογίας και της βιομηχανοποίησης που απομακρύνουν τον άνθρωπο από τον φυσικό τρόπο ζωής. Έτσι όλο και περισσότερα άτομα, ιδιαίτερα νέοι ασχολούνται με τον αθλητισμό. Ο αθλητισμός εκδηλώνεται με διάφορα ατομικά και ομαδικά αθλήματα. Από τις μακρόχρονες εμπειρίες, που είναι στον καθένα κατανοητές, είναι γνωστό. Έτσι στα ατομικά αθλήματα, παρ' όλο που ο αθλητής βρίσκεται σε ανταγωνισμό με τον αντίπαλο ή με τον χρόνο ή με τη φύση, δεν δημιουργούνται ιδιαίτερες εξάρσεις επιθετικότητας, κύρια γιατί το άτομο δεν έρχεται σε άμεση

σύγκρουση με τον αντίπαλο. Αντίθετα, στα ομαδικά αθλήματα και περισσότερο σ' εκείνα που οι αντίπαλοι έρχονται σε στενή σωματική επαφή, δημιουργούνται τριβές, οι οποίες συνήθως προκαλούν βίαιες αντιδράσεις. Ο ανταγωνισμός που δημιουργείται είναι πολύ έντονος και οι αθλητές ξεπερνούν τα όρια του «ευ αγωνίζεσθαι». Στην παρούσα εργασία θα εξετασθεί η αθλητική συμπεριφορά των αθλητών που πέτυχαν υψηλές επιδόσεις και τις επιπτώσεις που έχουν αυτές οι επιδόσεις στην προσωπικότητά τους. Η έρευνα αναφέρεται γενικά στους μηχανισμούς που διαμορφώνουν και επηρεάζουν το χαρακτήρα και τη συμπεριφορά του ατόμου. Γίνεται ακόμα αναφορά στην αντικοινωνική και αντιαθλητική συμπεριφορά των αθλητών ομαδικών αθλημάτων καθώς και στον ορισμό της επιθετικότητας. Ο σχεδιασμός και τα συμπεράσματα αυτής της έρευνας ολοκληρώνουν αυτή την εργασία.

Διαταραχές διατροφής σε φοιτητικό πληθυσμό

*Μπακομήτρον Φ., Διαμαντοπούλου Δ.,
Καλαντζή - Αζίζι Α.*

Η παρούσα έρευνα διεξάγεται σε δείγμα από φοιτητές του Πανεπιστημίου Αθηνών. Πρόκειται για επιδημιολογική έρευνα με στόχο να διερευνήσει τον επιπολασμό των διαταραχών διατροφής - ψυχογενούς ανορεξίας και βουλιμίας- στο γυναικείο φοιτητικό πληθυσμό του Πανεπιστημίου Αθηνών, τις συνήθειες, διαθέσεις και στάσεις του δείγματος ως προς την τροφή, καθώς και τα συμπεριφορικά και ψυχολογικά χαρακτηριστικά των ατόμων με ψυχογενή ανορεξία και βουλιμία. Για την αξιολόγηση των παραπάνω στοιχείων χρησιμοποιήθηκαν τα εξής ερωτηματολόγια: Eating Attitudes και Eating Disorders Inventory EDI. Μελετάται η συσχέτιση των διαταραχών αυτών με παράγοντες όπως τα δημο-

γραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος, τα γνωσιακά σχήματα και ιδιοσυγκρασία. Πρόκειται για μία από τις πρώτες επιδημιολογικές έρευνες για τις διαταραχές διατροφής σε ελληνικό φοιτητικό πληθυσμό που σκοπεύει στο να συνεισφέρει στην καλύτερη κατανόηση του προβλήματος.

Ταυτοτικές διεργασίες στα πλαίσια της υποκουλτούρας χέβυ μέταλ στην Ελλάδα: οι πρακτικές έκφρασης της κοινωνικής διαφοροποίησης των μελών σε επίπεδο δραστηριοτήτων του ελεύθερου χρόνου
Χαραλαμπόπουλος Α., Γερακοπούλου Π.

Το πλαίσιο της ανακοίνωσης κινείται στο επίπεδο της κοινωνικής διαφοροποίησης και αδιαφοροποίησης των μελών της υποκουλτούρας χέβυ μέταλ και πρωτίστως στις συνθήκες αναζήτησης κοινωνικής διακρισιμότητας. Συγκεκριμένα, συντελούνται διεργασίες οικοδόμησης της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας μέσα από την υιοθέτηση πρακτικών που καθιστούν εμφανή τη διαφοροποίηση των μελών σε σχέση με την «επικρατούσα δημοφιλή νεανική κουλτούρα» (Αστρινάκης 1991). Στο πλαίσιο αυτό, τα μέλη της υποκουλτούρας αναπτύσσουν δραστηριότητες κοινωνικής έκφρασης σε περιβάλλον «ευνοϊκών συνθηκών» σύμφωνα με το μοντέλο του Ziller (1964). Πραγματοποιήθηκε εθνογραφική μελέτη πεδίου μέσω συμμετοχικής παρατήρησης και συνεντεύξεων μελών της υποκουλτούρας χέβυ μέταλ. Τα ευρήματα καταδεικνύουν μια τάση των υποκειμένων για διαφοροποίηση από την «επικρατούσα δημοφιλή νεανική κουλτούρα» μέσω της υιοθέτησης συγκεκριμένων στυλιστικών προτύπων σε περιπτώσεις συλλογικής έκφρασης, η οποία καθίσταται δυνατή (και) κατά τη συγκέντρωση μελών της υποκουλτούρας σε χώρους διασκέδασης ειδικά διαμορφωμένους για το συγκεκριμένο κοινό.

[58] Αναπαράσταση Οικογενειακής Φωτογραφίας

Ομάδα Εργασίας

Οργανωτής/Πρόεδρος: Βερεβελίδου Φ.

Οι παραδοσιακές φωτογραφίες που όλοι ξέρουμε, δεν απεικονίζουν μόνο τα πρόσωπα της οικογένειας: με τη στάση τους και το ύψος τους τα πρόσωπα αυτά έδειχναν και τη θέση τους ή το ρόλο που είχαν μέσα στην οικογένεια καθώς και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Αυτό που ο Adler αποκαλεί «οικογενειακό αστερισμό».

Σε αυτή την ιδέα βασίζεται η αναπαράσταση της οικογενειακής φωτογραφίας όπως γίνεται σε μια θεραπευτική ή εκπαιδευτική ομάδα. Ο ενδιαφερόμενος διαλέγει από τα μέλη της ομάδας τα άτομα που θα παραστήσουν τον εαυτό του και τα άλλα πρόσωπα της οικογένειας μέσα στην οποία μεγάλωσε και διαμόρφωσε την προσωπικότητά του. Ο ίδιος σκηνοθετεί μια «φωτογράφιση», καθορίζοντας τη θέση, τη στάση και το ύψος του καθενός.

Κάθε υποδουόμενος καλείται να εκφράσει τι σκέπτεται και τι αισθάνεται έτσι όπως τοποθετήθηκε, για τον εαυτό του και για τους άλλους γύρω του. Έτσι φανερώνεται και η δυναμική της οικογένειας σαν σύστημα. Ο θεραπευτής θα διευθύνει την ψυχοδραματική αυτή εμπειρία, παρεμβαίνει και διευκολύνει ανάλογα με την περίπτωση. Η ομάδα σχολιάζει τα γινόμενα.

Η δυνατότητα να δει κανείς αναδρομικά την οικογένειά του από άλλη σκοπιά, δηλαδή και «απ' έξω» και «μέσα από τα μάτια των άλλων», διευρύνει το πλαίσιο αυτοαναφοράς και ανατρέπει προκατειλημμένες ιδέες, με αποτελέσματα πολλές φορές εντυπωσιακά.

[59] Ψυχοπαθολογία του παιδιού

Θεματική Συνεδρία

Προβλήματα συμπεριφοράς μαθητών πρωτοβάθμιας - δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Κολιάδης Ε., Μυλωνάς Κ.Α., Κουμπιάς Ε.Α., Γιαβρίμης Π., Βάρφη Β.

Στην παρούσα μελέτη περιγράφονται οι φάσεις του ερευνητικού προγράμματος που αφορά στη σύγκριση των Προβλημάτων Συμπεριφοράς μαθητών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

Ένας γενικά αποδεκτός ορισμός της Παιδικής Προβληματικής Συμπεριφοράς, αναφέρεται στη σύνδεση αυτής με έναν αρκετά μεγάλο βαθμό υποκειμενικής ενόχλησης ή και με έκπτωση της λειτουργικότητας του παιδιού σε έναν ή περισσότερους τομείς της ζωής του. Πρόκειται για μια αποτυχημένη προσπάθεια του παιδιού να αντιμετωπίσει τις δυσκολίες που του παρουσιάζονται, μια αναποτελεσματική και αυτοαναιρούμενη απόπειρα για ομαλή προσαρμογή.

Στην πρώτη φάση της έρευνας, αξιολογήθηκαν τα Προβλήματα Συμπεριφοράς 1220 μαθητών της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης από το ευρύτερο λεκανοπέδιο του Νομού Αττικής, με τη βοήθεια του Ερωτηματολογίου Προβληματικής Συμπεριφοράς TRF του Achenbach.

Στη δεύτερη φάση, έγινε σύγκριση των Συμπεριφορικών Προβλημάτων των δύο ομάδων των μαθητών του δείγματος. Στόχος αυτής της φάσης, ήταν ο εντοπισμός της συχνότητας και των διαφορών Προβληματικής Συμπεριφοράς ανάμεσα στις δύο ομάδες των μαθητών του δείγματος.

Τα οχτώ Σύνδρομα Προβληματικής Συμπεριφοράς του ερωτηματολογίου TRF περιγράφηκαν ως προς τα ειδικά χαρακτηριστικά των δύο ομάδων των μαθητών (φύλο, ηλικία, κ.ά.) και αξιολογήθηκαν σε μονομεταβλητό και πολυμεταβλητό επίπεδο. Τα συμπεράσματα συζητώνται τόσο στο θεωρητι-

κό πλαίσιο της Προβληματικής Συμπεριφοράς, όσο και στο πλαίσιο των παραμέτρων που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική πράξη.

Ψυχοπαθολογία και Δυσλεξία

Θεοδωράτου - Μπέκου Μ., Παγιατάκη Ζ., Καραθανάση Α.

Είναι γνωστό ότι η δυσλεξία δεν οφείλεται σε συναισθηματικές διαταραχές, άγχος και γενικότερα ψυχολογικά προβλήματα (Μαυρομμάτη 1995, Μάρκου 1998, Καραπέτσας 1991.) Καθώς όμως τα άτομα με δυσλεξία έχουν πλούσιο συναισθηματικό κόσμο και είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα, είναι προφανές ότι η ύπαρξη χρόνιων αρνητικών συναισθηματικών παραγόντων στο οικογενειακό κλίμα θα επιβαρύνει την ήδη επιβαρυσμένη γνωστική και συμπεριφορική λειτουργία τους.

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει ένα περιστατικό ενός δυσλεξικού κοριτσιού 10 χρονών, της Άννας, της οποίας η κλινική εικόνα ήταν επηρεασμένη -μεταξύ άλλων στοιχείων- από την επίδραση χρόνιων καταθλιπτικών παραγόντων που υπήρχαν στην οικογένεια και έτσι έδινε την εντύπωση ενός παιδιού με νοητική καθυστέρηση. Η διάγνωση ήταν πολύ δύσκολη, καθώς το παιδί ήταν έτοιμο να πάει σε ειδική τάξη, δεδομένου ότι οι δάσκαλοι γνώριζαν πολύ λίγα στοιχεία για τα χαρακτηριστικά της δυσλεξίας και το χαρακτήριζαν 'τεμπέλικο'.

Μετά από ψυχοθεραπευτική δουλειά τριών ετών περίπου (συνδυασμένη με παράλληλη στήριξη από διεπιστημονική ομάδα), η κοπέλα σήμερα μπορεί να παρακολουθεί πολύ καλά το κανονικό σχολείο, να γράφει, να διαβάξει, αλλά και να επικοινωνεί και να λειτουργεί γενικότερα φυσιολογικά.

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι να παρουσιάσει τα βήματα που ακολουθήθηκαν, προκειμένου να υπάρξει το σημερινό πολύ καλό αποτέλεσμα, το οποίο επιβεβαιώνεται τόσο από τους γονείς, όσο και από τους

δασκάλους του κοριτσιού. Η θεραπευτική παρέμβαση βασίζεται στην οικογενειακή θεραπεία του Μ. Bowen.

Επίσης, μέσα από την αναλυτική περιγραφή της θεραπευτικής διαδικασίας παρουσιάζεται με σαφήνεια ο επιβαρυντικός ρόλος των ψυχοπαθολογικών στοιχείων στα δυσλεξικά συμπτώματα.

Πρώιμη ανίχνευση διαταραχής συντονισμού σε παιδιά ηλικίας 4 - 8 ετών

Καραμπατζάκη Ζ., Σταύρου Α.

Σύμφωνα με έρευνες, τα παιδιά με αναπτυξιακή διαταραχή συντονισμού, βρίσκονται σε κίνδυνο να παρουσιάσουν σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες. Ακόμα είναι πιθανό να παρουσιάσουν, δευτερογενώς, συναισθηματικά προβλήματα ή προβλήματα συμπεριφοράς καθώς σε πολλές περιπτώσεις επηρεάζεται σημαντικά η καθημερινή τους ζωή.

Η πρώιμη ανίχνευση και η αναγνώριση αυτής της διαταραχής είναι υψίστης σημασίας, επειδή μας επιτρέπει να παρέμβουμε έγκαιρα με θεραπευτικά προγράμματα. Στη χώρα μας υπάρχει έλλειψη ανάλογων σταθμισμένων δοκιμασιών.

Στην παρούσα έρευνα αναπτύξαμε και σταθμίσαμε ένα εργαλείο πρώιμης ανίχνευσης και αναγνώρισης της διαταραχής συντονισμού. Αφορά παιδιά ηλικίας 4-8 ετών. Αποτελείται από ένα (1) ερωτηματολόγιο και ένα (1) τεστ.

Το ερωτηματολόγιο απευθυνόταν σε νηπιαγωγούς και δασκάλους, ενώ την εφαρμογή του τεστ πραγματοποιήσαμε οι ίδιοι προσωπικά.

Για τη δόμηση του ερωτηματολογίου στηριχτήκαμε :

1. Στα δεδομένα της διεθνούς βιβλιογραφίας

2. Σε παρατηρήσεις παιδιών στις τάξεις τους

3. Σε συζητήσεις με εκπαιδευτικούς

4. Σε προσωπική εμπειρία επαφής με παιδιά για πολλά χρόνια, λόγω επαγγελματικής ιδιότητας

Για τη δόμηση του τεστ, το οποίο αποτελείται από δέκα (10) υποτέστ, βασιστήκαμε σε άλλα γνωστά διεθνώς τεστ όπως :

1. Gessel test –αντιγραφής σχημάτων

2. Griffiths test

3. Denver test

4. Basic motor ability test

5. Coffee yar test

6. Goodenough-Harris test- Draw a man

7. Test of motor impairment της Henderson

Το ερωτηματολόγιο και το τεστ σταθμίστηκαν από το Δεκέμβριο του 1998 μέχρι το Μάιο του 1999, σε χίλια διακόσια (1200) παιδιά απ' όλη την Ελλάδα. Τα σχολεία στα οποία φοιτούσαν τα παιδιά επελέγησαν με τη μέθοδο της τυχαίας δειγματοληψίας.

Το φαινόμενο του εκλεκτικού γλωσσικού αρνητισμού - Μελέτη περίπτωσης

Πρεντουλή Δ., Γαλάνης Γ.

Η φύση των σημερινών εκπαιδευτικών προβλημάτων απαιτεί την εξειδίκευση των δασκάλων ακόμα και σε θέματα που κάποτε θεωρούνταν "εξαιρέσεις του κανόνα". Φαινόμενα, όπως αυτό του εκλεκτικού γλωσσικού αρνητισμού, αποτελούν πια μέρος της ελληνικής σχολικής κοινότητας, η οποία πλημμυρίζεται από παιδιά αλλοδαπών, τα οποία παρουσιάζουν σιωπηλή συμπεριφορά. Αυτή η διαταραχή του λόγου δεν έχει ερευνηθεί εκτενώς από τους Έλληνες επιστήμονες, αν και αρχίζει να απασχολεί ολοένα και περισσότερους εκπαιδευτικούς.

Ο γλωσσικός αρνητισμός είναι μια ψυχογενούς προέλευσης διαταραχή της παιδικής ηλικίας, η οποία χαρακτηρίζεται από μια επίμονη αποτυχία για ομιλία. Τα άτομα με γλωσσικό αρνητισμό σιωπούν αν και καταλαβαίνουν την χρήση της γλώσσας και

έχουν τη δυνατότητα να μιλήσουν. Η άρνηση αυτή για ομιλία τυπικά δεν τα εμποδίζει να μαθαίνουν δεξιότητες κατάλληλες για την ηλικία τους, αλλά ουσιαστικά τους στερεί ευκαιρίες για κοινωνική αλληλεπίδραση και γενικότερα μειώνει τους ρόλους που θα μπορούσαν ν' αναλάβουν στο σχολείο. Η αλαλία περιορίζει εξάλλου το δάσκαλο στην αξιολόγηση των δεξιοτήτων και της πνευματικής ανάπτυξης του παιδιού. Γι' αυτό, αν και οι νοητικές ικανότητες του βρίσκονται μέσα στα φυσιολογικά πλαίσια, η απόδοση του πλησιάζει τα κατώτερα φυσιολογικά όρια. Στην εργασία αυτή παρουσιάζεται μια περίπτωση αλαλίας, μελετάμε τα χαρακτηριστικά της και προτείνουμε κατευθύνσεις παρέμβασης, που μπορεί να φανούν χρήσιμες στους δασκάλους ώστε να αναγνωρίζουν τέτοιους μαθητές και να δραστηριοποιούνται αποτελεσματικά.

[60] Διαγνωστικές μέθοδοι

Θεματική Συνεδρία

Αξιοπιστία και εγκυρότητα της κλίμακας Ενδοπροσωπικού - Εξωπροσωπικού Ελέγχου για Παιδιά των Nowicki και Strickland

Αλεξόπουλος Δ., Ανδρέου Ε.,
Μαρμαρινός Ι., Παλληγκαρά Ο.,
Μαργαρίτη Ο., Αλεξοπούλου Ε.

Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν να ευρευθεί η αξιοπιστία και η εγκυρότητα της συντομευμένης μορφής της κλίμακας Ενδοπροσωπικού-Εξωπροσωπικού Ελέγχου για Παιδιά των Nowicki και Strickland. Η κλίμακα αποτελείται από είκοσι ερωτήσεις και μετράει τον Εξωπροσωπικό Έλεγχο. Χορηγήθηκε σε 572 παιδιά (237 αγόρια και 296 κορίτσια) ηλικίας 11-12 ετών, της Εα και ΣΤα τάξης του Δημοτικού σε διάφορες περιοχές της χώρας για να είναι το δείγμα αντιπροσωπευτικό. Ο μέσος όρος της κλίμακας ήταν 7.98 και η τυπική απόκλιση 3.20. Ο συντελεστής αξιοπιστίας εσωτερικής συνέπειας, alpha του Cronbach, ήταν 0.62. Επίσης χορηγήθηκαν η κλίμακα αυτή και η του Bialer, που μετράει τον Ενδοπροσωπικό Έλεγχο, σε 79 μαθητές/τριες (41 κορίτσια και 38 αγόρια) της Εα και ΣΤα τάξης του Δημοτικού. Η μεταξύ τους συνάφεια, δηλαδή η εγκυρότητα της κλίμακας, βρέθηκε ότι είναι -0.79 , $p < .0001$, για κριτήριο διπλής κατεύθυνσης. Πραγματοποιήθηκε επίσης παραγοντική ανάλυση με τη μέθοδο των κύριων συνιστωσών και με περιστροφή VARIMAX. Εξήχθησαν δύο παράγοντες. Ο πρώτος ερμηνεύει το 12.30% της διακύμανσης και μπορεί να ονομαστεί μοιρολατρία-αδυναμία ελέγχου γεγονότων ή καταστάσεων και ο δεύτερος το 8.09% και μπορεί να ονομαστεί αδράνεια-γενική αίσθηση αδυναμίας στις διαπροσωπικές σχέσεις.

Τα Γνωστικά Προκλητά Δυναμικά (P300) ως εργαλείο αξιολόγησης των διαταραχών του Κεντρικού Νευρικού Συστήματος. Χρήση τους σε ασθενείς με σχιζοφρένεια παρανοϊκού τύπου
Βαλλιανάτου Ν.

Τα προκλητά δυναμικά, ακουστικά, οπτικά και σωματoισθητηριακά, αποτελούν αξιόπιστες, ανώδυνες και αντικειμενικές εργαστηριακές μετρήσεις για την αξιολόγηση της ακουστικής, οπτικής και σωματoισθητικής οδού. Η εφαρμογή τους δεν συνοδεύεται από παρενέργειες και δεν κρύβουν κινδύνους για τη ζωή του εξεταζόμενου ατόμου. Η χρήση τους πριν δέκα χρόνια περιοριζόταν μόνο σε νευρολογικές εξετάσεις ενώ τελευταία τα γνωστικά προκλητά δυναμικά (P300) άρχισαν να χρησιμοποιούνται ευρέως και από τους κλινικούς νευροψυχολόγους στην αξιολόγηση α) των ψυχοφυσικών παραμέτρων της ακοής, της όρασης και της αίσθησης και β) των διαταραχών του Κεντρικού Νευρικού Συστήματος. Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιήσαμε τα γνωστικά προκλητά δυναμικά ως εργαλείο πρόγνωσης, διάγνωσης και αξιολόγησης της ψυχικής διαταραχής σε μια ομάδα δέκα ασθενών που είχαν λάβει την διάγνωση σχιζοφρένειας παρανοϊκού τύπου. Τα αποτελέσματα της αξιολόγησης από τα προκλητά δυναμικά συσχετίζονται α) με την πορεία της διαταραχής, β) με την πιθανή βελτίωση ή επιδείνωση της και γ) με την ύπαρξη θετικών και αρνητικών ψυχωσικών συμπτωμάτων.

Βουλμικοί Ασθενείς και Rorschach Test
Βεκιάρη Δ., Καραολίδου Μ., Πιπεργιά Ι.

Σκοπός της εργασίας είναι να συγκρίνει τους ποσοτικούς παράγοντες των πρωτοκόλλων Rorschach ασθενών με ψυχογενή βουλμία και υγιούς πληθυσμού.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από δεκαεπτά (17) γυναίκες που πληρούν τα

κριτήρια διάγνωσης της ψυχογενούς βουλιμίας κατά το DSM - III - R. Τα πρωτόκολλα του Rorschach κωδικοποιήθηκαν ανεξάρτητα από δύο έμπειρους ψυχολόγους, σύμφωνα με το σύστημα του Beck και των συνεργατών (1961).

Τα αποτελέσματα συγκρίνονται με αυτά του φυσιολογικού πληθυσμού, όπως αναφέρονται στη διεθνή βιβλιογραφία. Τα ευρήματα δείχνουν ότι οι βουλιμικοί ασθενείς διαφέρουν στατιστικά, σημαντικά σε σχέση με το φυσιολογικό πληθυσμό σε παραμέτρους του Rorschach που ερμηνεύονται ως εξής: Οι βουλιμικοί ασθενείς επιδεικνύουν σχετικά φτωχή αντιληπτική ακρίβεια και δυσκολεύονται να αντιληφθούν την πραγματικότητα με πρακτικό, αντικειμενικό τρόπο. Επίσης, έχουν ένα αδύναμο Εγώ και διακατέχονται από υψηλά επίπεδα άγχους. Τέλος, βρέθηκε ότι τα άτομα αυτά είναι ικανά να δημιουργήσουν ικανοποιητικές διαπροσωπικές σχέσεις.

Κλίμακα αξιολόγησης των συναισθημάτων και αναγκών των περιθάλπonton ασθενείς με άνοια

Ευφραιμίδου Ε., Νακοπούλου Ε., Μουζακίδης Χ.

Η άνοια είναι εκφυλιστική νόσος του εγκεφάλου η οποία έχει ως αποτέλεσμα την προοδευτική εξάρτηση του ασθενή από κάποιον περιθάλποντα. Κατάθλιψη και συναισθηματικό στρες είναι μερικά από τα συμπτώματα που εμφανίζουν οι περιθάλποντες ασθενείς με άνοια. Η βιβλιογραφία έχει αναδείξει κάποιες κλίμακες οι οποίες ασχολούνται με την εκτίμηση των συμπτωμάτων αυτών. Η συγκεκριμένη μελέτη είναι πιλοτική και έχει ως στόχο την ανάπτυξη μιας κλίμακας η οποία εκτός από το συναισθηματικό βάρος θα αξιολογεί τα συναισθήματα αυτοαποτελεσματικότητας αλλά και αναγκών των περιθάλπonton. Η θεματολογία της κλίμακας αναπτύχθηκε τόσο βά-

ση άλλων συναφών κλιμάκων αλλά και προσωπικών αναφορών περιθάλπonton. Η κλίμακα δόθηκε διά τηλεφώνου σε 28 περιθάλποντες (22 γυναίκες, 6 άνδρες) με μέση ηλικία τα 60,2 έτη. Το μεγαλύτερο μέρος του δείγματος αποτελείτο από τις συζύγους των ασθενών. Το μεγαλύτερο ποσοστό φροντίζει τον ασθενή για τουλάχιστον 5 χρόνια και για περισσότερες από 5 ώρες την ημέρα κυρίως σε εξωτερικές και οικιακές εργασίες. Η ανάλυση αξιοπιστίας έδωσε καλό ποσοστό αξιοπιστίας στις κλίμακες του Συναισθηματικού Βάρους ($\alpha=0.7249$) και Αναγκών ($\alpha=0.7961$) ενώ αρκετά ικανοποιητικά ήταν και τα επίπεδα αξιοπιστίας στις κλίμακες Αυτοαποτελεσματικότητας ($\alpha=0.6948$) και Συναισθηματικής Κάλυψης ($\alpha=0.6454$). Βρέθηκε επίσης αρνητική συσχέτιση ανάμεσα στην κλίμακα Αναγκών και την κλίμακα Αυτοαποτελεσματικότητας ($r=-0.432$, $p=0.22$). Όσο αυξάνει η ανάγκη για πληροφόρηση τόσο μειώνεται η αίσθηση της αυτοαποτελεσματικότητας. Τέλος βρέθηκε ότι οι σύζυγοι και κατά δεύτερον τα παιδιά των ασθενών τείνουν να παρουσιάζουν περισσότερο συναισθηματικό βάρος όσον αφορά στη φροντίδα των ασθενών.

Η χρήση της τεχνικής του ηλεκτροπαλατογράφου στη μελέτη της γλωσσικής άρθρωσης στη βαρηκοΐα - κώφωση

Νικολαΐδου Κ.

Η ερευνητική εργασία έχει ως στόχο την μελέτη της γλωσσικής άρθρωσης κωφών ατόμων με την τεχνική του ηλεκτροπαλατογράφου. Η τεχνική αυτή καταγράφει δυναμικά την επαφή της γλώσσας με τον ουρανίσκο κατά τη διάρκεια της συνεχούς ομιλίας. Συγκεκριμένα, επιτρέπει την ανάλυση όλων εκείνων των ήχων που παράγονται με επαφή γλώσσας-ουρανίσκου, όπως για παράδειγμα των ήχων /t, d, k, g, s, z, l, n/. Επιπλέον, επιτρέπει στο χρήστη να βλέπει την επαφή της γλώσσας στην οθόνη του

υπολογιστή και, σε περιπτώσεις προβλημάτων γλωσσικής άρθρωσης, να προσαρμόζει την άρθρωση του σύμφωνα με μοντέλα φυσιολογικού λόγου. Χρησιμοποιείται δηλαδή σαν τεχνική οπτικής επανατροφοδότησης και επιτρέπει στο χρήστη να τοποθετήσει τη γλώσσα του σωστά και να αρθρώσει σύμφωνα με το φυσιολογικό μοντέλο. Η τεχνική έχει χρησιμοποιηθεί εκτεταμένα στο εξωτερικό για την μελέτη της γλωσσικής άρθρωσης και για λογοθεραπευτική παρέμβαση σε ποικίλους πληθυσμούς, συμπεριλαμβανομένου και του βαρήκοου/κωφού, με πολύ καλά αποτελέσματα. Τα δεδομένα που παρουσιάζονται στην εργασία είναι από δύο Έλληνες κωφούς εφήβους οι οποίοι παρουσιάζουν ποικίλα προβλήματα στην άρθρωση των ήχων τους. Η εργασία παρουσιάζει μια λεπτομερή ανάλυση των χαρακτηριστικών των ήχων τους όπως αυτά καταγράφονται με την τεχνική του ηλεκτροπαλατογράφου, αναλύει τους πιθανούς στόχους της παρέμβασης με βάση τα συγκεκριμένα δεδομένα, και περιγράφει μερικά από τα αποτελέσματα της παρέμβασης με τη χρήση της τεχνικής αυτής.

Ενδείξεις πρόωρης διακοπής της θεραπευτικής διαδικασίας μέσω των δοκιμασιών MMPI και Rorschach

Χατζημπαλή Σ. Θ., Βογιατζάκη Ζ., Τεολίδου Χ.

Οι πρόωρες διακοπές της Ψυχοθεραπευτικής διαδικασίας έχουν απασχολήσει έντονα την διεθνή επιστημονική κοινότητα (Chisholm, et al., 1997, Hilsenroth, et al., 1995, Persons et al., 1988). Το μέσο που κυρίως έχει χρησιμοποιηθεί για την πρόγνωση τους είναι οι ψυχολογικές δοκιμασίες και ιδιαιτέρως το MMPI και το Rorschach, εν συνεχεία (Aaronson, et al., 1996, Hilsenroth, et al., 1995, Chisholm, et al., 1997, Duckworth, & Anderson, 1995). Η πρόσφατη αξιοποίηση του Rorschach,

αντανακλά την μετατόπιση του κέντρου βάρους από την διάγνωση στην δυναμική θεώρηση της ψυχοπαθολογίας και την αντίληψη του ατόμου ως μέρους ενός δικτύου αλληλεπιδράσεων.

Στο MMPI (MMPI και MMPI-2) οι κλίμακες που έχουν συσχετισθεί με την πρόωγη διακοπή είναι Ma, Pd, Si, MAC-R, AAS, APS, (Chisholm, et al., 1997, Aaronson, et al., 1996). Στο Rorschach, οι δείκτες που έχουν συσχετισθεί με την πρόωγη διακοπή είναι κυρίως οι Y, AG, COP, MOR, SCIZ, Sum6, DEPI, (Chisholm, et al., 1997, Hilsenroth, et al., 1995). Διαπιστώνεται, λοιπόν, ότι η ικανότητα του σχετίζεσθαι του θεραπευόμενου παίζει καθοριστικό ρόλο στην διακοπή ή τη συνέχιση της θεραπείας του.

Βάση της ανωτέρω σύγχρονης διεθνούς βιβλιογραφίας κρίνεται απαραίτητο, η χορήγηση μίας συστοιχίας δοκιμασιών, να περιλαμβάνει το MMPI και το Rorschach.

Η Κλίμακα Δυσλειτουργικών Γνωστικών Προτύπων (Dysfunctional Working Models - Scale): ευρήματα από την εφαρμογή της σε φοιτητικό πληθυσμό και διερευνητική παραγοντική ανάλυση

Σίμος Γ., Μπρούμας Β.

Η Κλίμακα Δυσλειτουργικών Γνωστικών Προτύπων-ΚΔΓΠ (Dysfunctional Working Models- Scale ή DWM-S) δημιουργήθηκε από τον καθηγητή Carlo Perris σε συνεργασία με την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, και με σκοπό την διερεύνηση και αξιολόγηση των γνωστικών εκείνων σχηματισμών που προεξάρχουν στη Σχιζοφρένεια, καθώς και ως χρήσιμο εργαλείο για την συνακόλουθη γνωστική θεραπευτική παρέμβαση. Στην παρούσα έρευνα η ΚΔΓΠ χορηγήθηκε σε μια ομάδα 80 φοιτητών του Α.Π.Θ. με σκοπό την συγκριτική της αξιολόγηση σε σχέση με μια ομάδα 30 σχιζοφρενικών ασθενών. Οι δύο ομάδες διαφορο-

ποιούνταν σημαντικά στη συνολική βαθμολογία της κλίμακας, αλλά και στην πλειοψηφία των επί μέρους θεμάτων. Η εφαρμογή της κλίμακας στον φοιτητικό πληθυσμό έδειξε πως και σε αυτό τον πληθυσμό των φοιτητών η ΚΔΓΠ εμφάνιζε υψηλή εσωτερική συνέπεια, καθώς ο συντελεστής αξιοπιστίας Άλφα ήταν ίσος 0,81.

Η διαδικασία της ανάλυσης των πρωταρχικών στοιχείων (Principal Components Analysis) της ΚΔΓΠ, από την εφαρμογή της στον συνολικό πληθυσμό, και η διαδικασία της οριζόντιας ανακύκλισης (Varimax rotation), απέδωσαν μια ποικιλία υπο-παραγόντων ή υποκλιμάκων. Παρουσιάζονται ακόμη, οι διερευνητικές παραγοντικές ανάλυσεις που ακολούθησαν και είχαν ως σκοπό την καλύτερη εννοιολογική συνάφεια των επί μέρους υπο-παραγόντων.

[61] Δυσλεξία

Θεματική Συνεδρία

Η χρήση στρατηγικών επίλυσης προβλημάτων προσθετικής μορφής από δυσλεκτικά άτομα

Γραμμένου Α., Δαβάζογλου Α.

Η εκμάθηση επίλυσης προβλημάτων προσθετικής μορφής αποτελεί βασικό στόχο των Αναλυτικών Προγραμμάτων της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης διεθνώς. Η μελέτη της χρήσης στρατηγικών κατά την επίλυση προβλημάτων προσθετικής μορφής ήταν στο επίκεντρο των ερευνητών κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια. Η μέχρι τώρα βιβλιογραφία έχει καλύψει εκτενώς θέματα που αναφέρονται στην χρήση στρατηγικών κατά την λύση τέτοιου είδους προβλημάτων από παιδιά όλων των ηλικιών. Τα αναπτυξιακά στάδια από τα οποία περνούν τα παιδιά κατά τη λύση τέτοιου είδους προβλημάτων έχουν περιγραφεί διεξοδικά. Η χρήση στρατηγικών κατά τη λύση προβλημάτων από παιδιά με αριθμητική δυσκολία έχει επίσης περιγραφεί. Η παρούσα εργασία συγκρίνει την χρήση στρατηγικών κατά την επίλυση προβλημάτων προσθετικής μορφής από δυσλεκτικά παιδιά με τις στρατηγικές που χρησιμοποιούν συνομήλικοί τους χωρίς μαθησιακές δυσκολίες. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα δυσλεκτικά άτομα χρησιμοποιούν λιγότερο αναπτυγμένες στρατηγικές συγκριτικά με τους συνομηλίκους τους. Επίσης εμφανίζουν συγκεκριμένους τύπους λαθών στην εκτέλεση πράξεων με συχνότερα τα λάθη αρίθμησης και τη σύγχυση στην επιλογή της κατάλληλης πράξης. Τα είδη των λαθών των δυσλεκτικών ατόμων εμφανίζουν ομοιότητες με τα λάθη κατά την εκτέλεση πράξεων από ασθενείς με εγκεφαλική βλάβη.

Συγκρότηση τεστ πρώιμης αντίχνευσης του συνδρόμου Ειδικής Αναπτυξιακής Δυσλεξίας

Ζακοπούλου Β., Σταύρου Α.

Στο πλαίσιο λειτουργίας του Εργαστηρίου Ειδικής και Θεραπευτικής Αγωγής, επιχειρήθηκε ο σχεδιασμός και η εφαρμογή μιας διαχρονικής έρευνας με στόχο την πρώιμη αντίχνευση και αντιμετώπιση της δυσλεξίας κατά την προσχολική ηλικία.

Το κύριο εργαλείο μέτρησης το οποίο εφαρμόστηκε είναι ένα σφαιρικό και πολυσχιδές τεστ, το οποίο λειτουργεί διαγνωστικά και προληπτικά.

Οι κύριες θεωρητικές αρχές της εφαρμογής της παρούσας έρευνας και της συγκρότησης του εργαλείου μέτρησης είναι οι ακόλουθες:

1. Η δυσλεξία ορίζεται, και, κατά συνέπεια, μετράται ως σύνδρομο ειδικής αναπτυξιακής δυσλεξίας, το οποίο δεν περιορίζεται στην κατάκτηση ή μη της ανάγνωσης και γραφής και μόνο.

2. Το δυσλεξικό παιδί έχει ανάγκη να κατανοήσουμε το πρόβλημά του έγκαιρα, (από την προσχολική, ήδη, ηλικία), με αποτέλεσμα την όσο το δυνατό πρώιμότερη και αποτελεσματικότερη παρέμβαση και αναπαιδαγώγηση.

3. Η συγκρότηση ενός οργάνου μέτρησης της δυσλεξίας κατά την προσχολική ηλικία απαιτεί τη δυνατότητα σύνθεσης και συνεξέτασης πολυποίκλων χαρακτηριστικών, τα οποία, όμως, συγκροτούν μια κοινή, ιδιαίτερη, συμπεριφορά, αυτή που αργότερα θα χαρακτηρίσουμε ως «δυσλεξική».

4. Τα κύρια αυτά χαρακτηριστικά, τα οποία θεωρούνται ως παράγοντες ιδιαίτερα σημαντικοί και άμεσα συσχετιζόμενοι με την εκδήλωση της συμπτωματολογίας της δυσλεξίας είναι τόσο οι ατομικές ικανότητες και λειτουργίες του ίδιου του παιδιού (αντίληψη, μνήμη, ψυχοκινητικότητα, σωματικό σχήμα, γραφοκινητικότητα, πλευρίωση, προσανατολισμός στο χώρο και το χρόνο), όσο και τα στοιχεία σύστα-

σης του γνωστικού αντικειμένου το οποίο καλείται να κατακτήσει και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες καλείται να λειτουργήσει (δομή της γλώσσας, γραπτό σύστημα λόγου, αναλυτικά προγράμματα).

Χαρακτηριστικά της ακουστικο-λεκτικής και οπτικής βραχύχρονης μνήμης των παιδιών με Δυσλεξία

Μπουγοτοπούλου Β., Ανδρεοπούλου Α., Inshakova O.

Στόχος της έρευνας είναι η μελέτη της βραχύχρονης ακουστικο-λεκτικής και οπτικής μνήμης των παιδιών με δυσλεξία.

Η έρευνα περιλαμβάνει μία ομάδα 35 μαθητών 7-9 χρονών με δυσλεξία. Το δείγμα αποτελείται από μία ομάδα 31 μαθητών της ίδιας ηλικίας με πολύ καλές σχολικές επιδόσεις.

Οι μέθοδοι εξέτασης της μνήμης βασίστηκαν στο νευροψυχολογικό τεστ μνήμης A. R. Luria.

Το βασικό αποτέλεσμα έδειξε ότι το 74,28 % των παιδιών με δυσλεξία παρουσιάζουν διαταραχές μνήμης.

Συναντούμε συχνότερα διαταραχές στην οπτική βραχύχρονη μνήμη αλλά οι διαταραχές που εμφανίζονται στην ακουστική βραχύχρονη μνήμη είναι βαθύτερες και ισχυρότερες.

Με βάση τα παραπάνω η λογοθεραπευτική παρέμβαση θα πρέπει να δομείται έτσι ώστε να χρησιμοποιεί ως πρωταρχικό σημείο στήριξης τις υγιείς μορφές της μνήμης.

Η εκδήλωση της Δυσλεξίας (developmental dyslexia) στην Ελληνική γλώσσα

Νικολόπουλος Δ., Πόρποδας Κ.

Η μελέτη αυτή εξετάζει τις γνωστικές αδυναμίες μιας ομάδας 50 Ελλήνων δυσλε-

κτικών διαφόρων ηλικιών. Στόχος αυτής της ερευνητικής μελέτης ήταν να προσδιορίσει τις γνωστικές αδυναμίες των Ελλήνων δυσλεκτικών και να τις συγκρίνει με αυτές των Άγγλων δυσλεκτικών που έχουν να χειριστούν ένα πολύ πιο ιδιόμορφο ορθογραφικό σύστημα από το Ελληνικό. Οι συμμετέχοντες σ' αυτήν την μελέτη εξετάστηκαν σε μία σειρά από δοκιμασίες που είχαν ως στόχο την αξιολόγηση της μη λεκτικής τους νοημοσύνης, της αναγνωστικής και ορθογραφικής τους ικανότητας, καθώς και άλλων γνωστικών ικανοτήτων όπως αυτών της φωνολογικής, γραμματικής και μορφο-συντακτικής τους ενημερότητας ή επεξεργασίας. Τα αποτελέσματα στο σύνολό τους φανερώουν την ύπαρξη σημαντικών διαφορών, αλλά και ομοιοτήτων, μεταξύ του γνωστικού προφίλ των Ελλήνων δυσλεκτικών και αυτού που αναφέρεται στην Αγγλική βιβλιογραφία. Για παράδειγμα, η αναγνωστική ακρίβεια των περισσότερων Ελλήνων δυσλεκτικών κυμάνθηκε σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα - όχι όμως και η αναγνωστική τους ταχύτητα. Υψηλά ποσοστά σωστών αποκρίσεων παρατηρήθηκαν επίσης και σε ένα μεγάλο αριθμό δοκιμασιών συλλαβικής και φωνημικής ενημερότητας. Παρά την ευεργετική επίδραση της ορθογραφικής ομαλότητας της Ελληνικής γλώσσας στην ανάπτυξη αυτών των ικανοτήτων, σημαντικές αποκλίσεις παρατηρήθηκαν σε αρκετές δοκιμασίες φωνολογικής επεξεργασίας, οι οποίες φανερώνουν ότι το νευρολογικό υπόβαθρο των αναγνωστικών και ορθογραφικών δυσκολιών και στις δύο γλώσσες είναι παρόμοιο, ανεξάρτητα από τις σημαντικές διαφορές στην ορθογραφική τους δομή.

Η Δυσλεξία και οι στρατηγικές διαχείρισης από τα δυσλεκτικά άτομα

Παριτάκη Ζ.Κ.,

Θεοδωράτου-Μπέκου Μ., Ζάχος Δ.

Το Κέντρο Ψυχολογικών Μελετών εί-

να μία αστική επιστημονική εταιρεία που εφαρμόζει διάγνωση και προγράμματα αποκατάστασης σε παιδιά και εφήβους με δυσλεξία. Με τον όρο δυσλεξία νοείται η δυσχέρεια σε όλες τις πλευρές της γλωσσικής λειτουργίας: την ανάγνωση, την κατανόηση, τη γραφή και την έκφραση, τόσο στο γραπτό όσο και στον προφορικό λόγο.

Ωστόσο, πέραν των πρωτογενών συμπτωμάτων της δυσλεξίας που είναι προφανή και κοινά αποδεκτά, ταυτόχρονα υφίστανται δευτερογενή ψυχοκοινωνικά συμπτώματα. Η δυσλεξία δεν παύει να είναι μία δυσκολία, ένα πρόβλημα στο οποίο καλείται το παιδί ή ο έφηβος να προσαρμοστεί και το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει.

Η παρούσα μελέτη ασχολείται με την εξέταση της προσαρμογής των μαθητών του Κέντρου σε αυτήν ακριβώς τη συγκεκριμένη δυσκολία που αντιμετωπίζουν, θεωρημένη μέσα σε ένα ευρύ ψυχοκοινωνικό πλαίσιο.

ΣΚΟΠΟΣ: Σκοπός της μελέτης είναι η καταγραφή, εξέταση και αξιολόγηση των στρατηγικών διαχείρισης (coping strategies) των δευτερογενών προβλημάτων της δυσλεξίας που χρησιμοποιούν οι έφηβοι που επισκέπτονται το Κέντρο μας.

ΜΕΘΟΔΟΣ: Για την καταγραφή των στρατηγικών διαχείρισης του προβλήματος, έχει χρησιμοποιηθεί μία κλίμακα που ονομάζεται Ε.Τ.Σ., δηλαδή κλίμακα της Τουλούζη για τις στρατηγικές διαχείρισης, η οποία έχει κατασκευασθεί από τον καθηγητή Ρ. Ταρ και έχει μεταφρασθεί και σταθμιστεί από τη Μ. Θεοδωράτου-Μπέκου.

ΣΤΟΧΟΣ:

- Κοινοποίηση των ευρημάτων της μελέτης σε όλη την επιστημονική ομάδα του Κέντρου.

- Εκμετάλλευση των αποτελεσμάτων της έρευνας για εξατομικευμένη υποστηρικτική, στα πλαίσια του προγράμματος αποκατάστασης, των εφήβων του Κέντρου που θα βασίζεται στην ενίσχυση των λειτουργικών και στην αποδυνάμωση των δυσλει-

τουργικών στρατηγικών διαχείρισης που εφαρμόζουν.

• Χρησιμοποίηση των ευρημάτων της έρευνας σαν ένα κοινό πλαίσιο αναφοράς και σαν κοινός τόπος συνεργασίας με την οικογένεια και το σχολείο του εφήβου.

Ανάλυση περιεχομένων κειμένων παιδιών με συμπτώματα δυσλεξικής συμπεριφοράς

Σταύρου Α.

Η έρευνά μας στηρίχθηκε στη μελέτη 243 δυσλεξικών κειμένων μαθητών ειδικών τάξεων, από Αα έως ΣΤα Δημοτικού

της περιοχής Ηπείρου. Ως μέθοδος έρευνας χρησιμοποιήθηκε η ανάλυση περιεχομένου, η οποία στηρίχθηκε στη συχνότητα εμφάνισης των συμπτωμάτων, ως προς το φύλο, την ηλικία και το σύμπτωμα. Μελετήθηκαν συνολικά 13 κατηγορίες συμπτωμάτων, ως προς τη συχνότητα εμφάνισής τους: (i) στα δύο φύλα όλων των σχολικών τάξεων, (ii) στο κάθε φύλο χωριστά και στην κάθε τάξη και (iii) στο κάθε φύλο συνολικά όλων των τάξεων.

Οι 13 κατηγορίες συμπτωμάτων είναι οι ακόλουθες:

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση μελετήθηκαν και οι 13 παραπάνω κατηγορίες συμπτωμάτων, ενώ στη δεύτερη επιλέχθηκαν για μελέτη μόνο οι υπ' αριθμ. 2, 3, 10 και 12, ως οι σημαντικότερες και οι χαρακτηριστικότερες για λόγους που αφορούν τόσο στη σημαντικότητα της ερμηνευτικής δυναμικής τους, όσο και στα ευρήματα της πρώτης φάσης της έρευνας. Σύμφωνα με την τελευταία: (i) η συχνότητα εμφάνισης των συμπτωμάτων αυτών είναι μεγαλύτερη στις Βα & Γα τάξεις Δημοτικού και (ii) τα αγόρια παρουσιάζουν πολύ μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισής τους σε σχέση με τα κορίτσια. Τα ευρήματα της δεύτερης φάσης συνάδουν με εκείνα της πρώτης (φάσης). Ειδικότερα,

σημειώνουμε:

(I) ότι, ως προς την εκδήλωση και των τεσσάρων παραπάνω κατηγοριών συμπτωμάτων, τα ποσοστά εμφάνισής τους είναι συγκριτικά ανάλογα ανάμεσα στα δύο φύλα.

(II) ότι η δεύτερη κατηγορία συμπτωμάτων, *σύγχυση γραμμάτων*, είναι η επικρατέστερη, εύρημα που μας κάνει να σκεφθούμε ότι η μέθοδος *έμμεσης εισαγωγής (μύησης) του παιδιού στα γραπτά σύμβολα στο νηπιαγωγείο, όπως και εκείνη της άμεσης εισαγωγής του στο δημοτικό σχολείο*, δεν είναι η ενδεδειγμένη.

(III) ότι ως καταλληλότερη σχολική τάξη για τη διάγνωση της δυσλεξικής συμπεριφοράς είναι η Βα Δημοτικού, γεγονός που πρέπει να μας κάνει εξαιρετικά επιφυλακτικούς για την προσπάθεια οριστικής εντόπισής της στην Αα Δημοτικού, δεδομένου ότι στην τελευταία αυτή ο μαθητής μείνει εξελικτικά στην εκμάθηση των διαδικασιών ανάγνωσης και γραφής.

(IV) ότι οι παράγοντες, οι οποίοι ενοχοποιούνται για την εμφάνιση της δυσλεξικής συμπεριφοράς, πρέπει να μελετώνται συνθετικά, “δυναμικά”, συγκριτικά και ξεχωριστά για κάθε περίπτωση μαθητή με σκοπό την εξατομικευμένη κάθε φορά προσέγγιση της δυσλεξικής συμπεριφοράς τους τόσο όσον αφορά στην αιτιολόγησή της, όσο και στην διορθωτική αγωγή.

(V) ότι ο διαμεσολαβητικός ρόλος του βιώματος του υποκειμένου – παιδιού – μαθητή και της διαχείρισης της δυναμικής της παιδαγωγικής σχέσης αποτελούν *sine qua non* υπόβαθρο της ψυχοπαιδαγωγικής παρέμβασης.

[62] Το παρόν και το μέλλον στο επάγγελμα του ψυχολόγου στην Ελλάδα

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Πανελλήμιος Ψυχολογικός Σύλλογος - Ποταμιάνος Γ.*

Το επάγγελμα του ψυχολόγου στην Ελλάδα μετρά λίγες δεκαετίες με φυσικό επακόλουθο να υπάρχει αφενός μια ρευστότητα στο θεσμικό πλαίσιο, που το διέπει και αφετέρου έλλειψη πληροφόρησης γύρω από τα προβλήματα του κλάδου. Το επάγγελμα του ψυχολόγου θεσμοθετήθηκε το 1979 και από τότε έχουν γίνει μερικές αποσπασματικές τροποποιήσεις. Η γνώση της νομοθεσίας μας δίνει την δυνατότητα να προτείνουμε κατάλληλους και ρεαλιστικούς τρόπους για την αναβάθμιση του επαγγέλματος. Ζητούμενο πλέον είναι να δημιουργηθεί ένα νέο ενιαίο πλαίσιο άσκησης του επαγγέλματος, που να ανταποκρίνεται στις σημερινές ανάγκες των επαγγελματιών και να διασφαλίζει ποιοτικές υπηρεσίες για τους πελάτες τους. Η ανάγκη για τη θεσμική κατοχύρωση ενός κώδικα δεοντολογίας και η δέσμευση των επαγγελματιών για την τήρησή του, προβάλλει ως βασική επιδίωξη του κλάδου και πρέπει να αναζητήσουμε τις κατάλληλες διαδικασίες, ώστε να φτάσουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Θέματα όπως η κατοχύρωση του θεραπευτικού έργου των ψυχολόγων και της εξειδίκευσης κατά κλάδο της ψυχολογίας μέσα από ακαδημαϊκές ή επαγγελματικές εκπαιδευτικές διαδικασίες απασχολεί και θα απασχολήσει τους ψυχολόγους. Βασική συνθήκη για όλα τα παραπάνω είναι να γνωρίζουμε περισσότερα για τους ίδιους τους ψυχολόγους, για την επαγγελματική τους διαδρομή, τις υπηρεσίες που προσφέρουν, τα προσόντα τους, την εκπαίδευσή τους. Η έρευνά μας αποτελεί μια πρωτοπόρα πιλοτική έρευνα, ελπίζουμε απαρχή μιας συστηματικής καταγρα-

φής και ανάλυσης του προφίλ του επαγγελματία ψυχολόγου. Η γνώση όλων των παραπάνω και η επίγνωση του έργου, το οποίο καλείται να προσφέρει ο ψυχολόγος σε μια μοντέρνα κοινωνία, μπορούν να εγυνηθούν, ότι όποιες αλλαγές κριθούν απαραίτητες θα είναι και οι πλέον ενδεδειγμένες

Θεσμικό Πλαίσιο

Θεοδώρου Β.

Προβλήματα ηθικής και δεοντολογίας

Πανταζής Δ.

Ειδικότητες στην ψυχολογία και ψυχοθεραπεία

Ευθυμίου Κ.

Παρουσίαση έρευνας: παρεχόμενες υπηρεσίες ψυχικής υγείας από ψυχολόγους στο λεκανοπέδιο Αττικής

Ευθυμίου Κ., Θεοδώρου Β.

[63] Γνωστικοί και μεταγνωστικοί παράγοντες στον προφορικό και γραπτό λόγο των παιδιών

Συμπόσιο Κλάδου Εξειδικευμένης
Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Μπαμπλέκου Ζ., Πήτα Ρ.*

Στο συμπόσιο εξετάζεται η συμβολή γνωστικών και μεταγνωστικών παραγόντων στις λειτουργίες του προφορικού και γραπτού λόγου παιδιών 6-12 ετών. Οι δύο πρώτες εργασίες συζητούν ένα αναπτυξιακό πλαίσιο της γλώσσας. Η Πήτα και συν. αποτυπώνουν το γλωσσικό προφίλ παιδιών Γαε και ΣΤαε δημοτικού, όπως διαμορφώνεται στις επιδόσεις των παιδιών σε έργα διερεύνησης του φωνολογικού, μορφοσυνηκτικού και πραγματολογικού επιπέδου του γραπτού λόγου, καθώς και σε έργα λεπτής κινητικότητας που σχετίζονται με τη γραφή. Η Μπαμπλέκου και συν. επικεντρώνουν στην εξέλιξη της ανάγνωσης μεταξύ 6.5-10.5 ετών και επισημαίνουν τη στροφή από μια φωνολογική σε μια ορθογραφική προσέγγισή της στα 10 περίπου χρόνια. Ερευνούν επίσης την εξέλιξη σημασιολογικών, μορφολογικών και φωνολογικών παραμέτρων στην ανάγνωση. Μια αντίστοιχη φωνολογική συμβολή στον προφορικό λόγο παρουσιάζεται από τις Μασούρα και Gathercole, αυτήν της εργαζόμενης μνήμης στην απόκτηση λεξιλογίου σε παιδιά 6.5 χρόνων. Εξετάζουν τη σχέση μεταξύ της επίδοσης των παιδιών σε έργα φωνολογικής εργαζόμενης μνήμης στην αγγλική και ελληνική γλώσσα και της επίδοσης σε τεστ λεξιλογίου. Τέλος, ο Σιδερίδης και συν. συζητούν την επίδραση μεταγνωστικών παραγόντων (π.χ. κίνητρα, σημαντικότητα του στόχου, σημασία των συνεπειών εξαιτίας της επίδοσης) σε παιδιά με και χωρίς γλωσσικά προβλήματα, ηλικίας 10-12 χρό-

νων. Επισημαίνουν την ύπαρξη χαμηλότερων επιδόσεων στους μεταγνωστικούς παράγοντες στα παιδιά με προβλήματα ανάγνωσης, ορθογραφίας και φωνολογικής ενημερότητας.

Γλωσσικό προφίλ παιδιών Γ' και ΣΤ' δημοτικού - Ιδιαιτερότητες και δυσκολίες
Πήτα Ρ., Μπαμπλέκου Ζ., Κιοσέογλου Γ., Κουρτέσης Θ.

Η εξέλιξη της σιωπηρής ανάγνωσης σε παιδιά 7-10 ετών
Μπαμπλέκου Ζ., Πήτα Ρ., Κιοσέογλου Γ.

Η συμβολή της βραχύχρονης μνήμης στην απόκτηση λεξιλογίου
Μασούρα Ε., Gathercole S.

Διαφέρουν τα κίνητρα μαθητών δημοτικού με και χωρίς προβλήματα γλώσσας; Μια συγκριτική μελέτη
Σιδερίδης Γ., Παντελιάδου Σ., Μπότσιας Γ.

[64] Έρευνα και εφαρμογές της
Ψυχολογίας σε χώρες των
Βαλκανίων και της Κεντρι-
κής Ευρώπης

Ομιλητές: *Czigler Istvan, Kolesaric Vladimir,
Nesrin Sahin, Rus Velko, Sturma Jaroslav,
Toeplitz-Winiewska Malgorzata*

[65] Τα θετικά και τα αρνητικά
της ψυχολογικής έρευνας
στην Ελλάδα

Ομιλητής: *Παρασκευόπουλος Ιωάννης*

[66] Ομιλία για τους εκπαιδευτικούς της
Σαμοθράκης

[67] Κοινωνική - κλινική ψυχολο-
γία: εφαρμογές σε κοινωνικά
αποκλεισμένες ομάδες

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Ρήγα Α. - Β.*

Το συμπόσιο αναφέρεται στις εφαρμο-
γές της Κοινωνικής Ψυχολογίας σε απο-
κλεισμένες κοινωνικά ομάδες. Θα παρου-
σιαστούν ερευνητικές εργασίες που απο-
σκοπούν στην σε βάθος ποιοτική ανάλυση
σύγχρονων κοινωνικών προβλημάτων.
Ήτοι: α) στην μελέτη της ψυχοκοινωνικής
ταυτότητας των παιδιών εκτός γάμου στην
Ελλάδα σήμερα σχετικά με την διάσταση
μεταξύ βιωμένης πραγματικότητας και επι-
θυμιών/προσδοκιών αυτών των παιδιών β)
στην εγγραφή της χρήσης ενέσιμης ηρωϊ-
νης στο σύστημα ταυτότητας νέων ατόμων
χρηστών και μη χρηστών. Πώς αναπαρί-
σταται η ενέσιμη ηρωΐνη και η σύριγγα στα
άτομα αυτά, σαν «εξοικίωση» ή σαν
«απέχθεια». Ποιά η κοινωνική διάσταση
της χρήσης; γ) στην μελέτη της ανάλυσης
της ψυχοπαιδαγωγικής πρακτικής με πα-
ραβατικούς εφήβους δ) στην παρουσίαση
της ψυχοκοινωνικής ταυτότητας των τσιγ-
γάνων και τις κοινωνικές αναπαραστάσεις
τους για την εργασία και την οικογένεια
(πρόγραμμα Leonardo) ε) στην μελέτη της
ψυχοκοινωνικής ταυτότητας των μελών οι-
κογενειών κωφών ατόμων με την εγω-οικο-
λογική μέθοδο προσέγγισης και στ) στην
παρουσίαση του ERGOTEST HELLAS,
μιας δοκιμασίας ετοιμότητας για εργασία
ατόμων με νοητική υστέρηση.

**Πλαίσιο ταυτότητας παιδιών εκτός γά-
μου: «Υπαρκτού» και «Προσδοκώμενου»**
Ρήγα Α.-Β.

Η παρουσίαση αφορά τη συνέχιση μιας

εκτεταμένης σειράς ερευνών για την εκτός γάμου μητρότητα (Ρήγα, 1990 - 1999), οι οποίες έχουν επιβεβαιώσει την κυριαρχία του πυρηνικού οικογενειακού μοντέλου στη σύγχρονη Ελλάδα: Το ερευνητικό πρωτόκολλο, ελεγκτείται στα χαρακτηριστικά της ταυτότητας των παιδιών που γεννιούνται εκτός των νόμιμων διαδικασιών, με μια μελέτη περιπτώσεων παιδιών εκτός γάμου, μέσω ερωτηματολογίων και αυτοβιογραφικών συνεντεύξεων, σχετικά με τη διάσταση μεταξύ βιωμένης πραγματικότητας και επιθυμιών - προσδοκιών αυτών των παιδιών, ήτοι:

(α) τους τρόπους έκφρασης της ανάγκης των παιδιών εκτός γάμου που μεγαλώνουν κοντά στη μητέρα, για αναπλήρωση του Ονόματος του Πατέρα,

(β) την ανησυχία με την οποία τα παιδιά εκτός γάμου αντιμετωπίζουν τον "κυκεώνα" κοινωνικών αντικειμένων που αναμένεται να συναντήσουν με την έξοδό τους από το ίδρυμα,

(γ) τις ιδιαίτερες δυσκολίες των κοριτσιών που έχουν γεννηθεί από άγαμες μητέρες, να επιβιώσουν στον κοινωνικό τους κόσμο, αντιμετωπίζοντας με φόβο την πιθανότητα "να ακολουθήσουν τα ίχνη της μητέρας" και, από την άλλη πλευρά,

(δ) τον αντίκτυπο των διαπλεκόμενων πολιτισμικών, θρησκευτικών και οικογενειακών δομών, στην οργάνωση της ταυτότητας των αγοριών που, όντας παιδιά εκτός γάμου, δε βρίσκουν πρόσφορη τη δυνατότητα εδραίωσης μιας νέας ψυχοκοινωνικής ταυτότητας μέσω του γάμου και της ανεύρεσης ενός νέου οικογενειακού ονόματος.

Η εγγραφή της χρήσης ενέσιμης ηρωίνης στο σύστημα ταυτότητας ατόμων που είναι χρήστες. "Εξοικείωση" ή "Απέχθεια" προς τη σύριγγα;

Τριανταφυλλίδου Σ., Ρήγα Α.-Β.

Η παρούσα εργασία αποσκοπεί να δώ-

σει μια πρώτη απάντηση στον προβληματισμό που τοποθετήθηκε από αρκετούς εκπαιδευτικούς κατά το προηγούμενο έτος, σχετικά με το κατά πόσο η νόμιμη διάθεση της σύριγγας στους χρήστες ηρωίνης μπορεί να επιφέρει μια γενικότερη "εξοικείωση" των νέων με το αντικείμενο, ωθώντας τους προς τη χρήση ηρωίνης. Η απάντηση δίδεται μέσω της διερεύνησης του τρόπου με τον οποίον αναπαρίσταται και ενσωματώνεται η χρήση στο σύστημα ταυτότητας 22 χρηστών και 22 μη -χρηστών ναρκωτικών και των δύο φύλων, κατοίκων της περιοχής της Αθήνας.

Η Εγω-Οικολογική ανάλυση των αποσπασμάτων του λόγου των συμμετεχόντων (Zavalloni & Louis -Guerin, 1984 /1996), που αφορούν τη χρήση ενέσιμης ηρωίνης, υποδεικνύει ότι η "νομιμοποίηση" της σύριγγας μειώνει την ικανότητα του αντικειμένου να καταστεί σύμβολο μιας ιδιαίτερης κουλτούρας (Μαρσέλος κ.α., 1996, Ρήγα, 1997) και προκαλεί αντίστοιχες αλλαγές στις ατομικές και ομαδικές πρακτικές των χρηστών, τις αναπαραστάσεις και τις κοινωνικές διαστάσεις της χρήσης. Παράλληλα, η ανίχνευση των μηχανισμών μέσω των οποίων οι ουσίες (και η χρήση τους) καθίστανται συμβατές με τις αναζητήσεις του Εαυτού, επιτρέπει μια ανατοποθέτηση της έννοιας "εξάρτηση" και των μέχρι σήμερα διαδεδομένων στρατηγικών πρόληψης και απεξάρτησης.

Ο παραβατικός έφηβος. Ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση

Μάντης Ν.

Μια διάσταση της ψυχοπαιδαγωγικής πρακτικής με παραβατικούς εφήβους οι οποίοι δεν έχουν εμπλακεί στο σύστημα απονομής δημόσιας δικαιοσύνης είναι η σταδιακή ένταξή τους σε ένα νέο δίκτυο διαπροσωπικών και διομαδικών σχέσεων. Ένα δίκτυο που περιλαμβάνει τον θερα-

πευτή, τον παραβατικό έφηβο και άλλα πρόσωπα, μερικά από τα οποία, θα μπορούσαν να λειτουργήσουν αποσπασματικά και κατά περιπτώσει ως *συνθεραπευτές*, με στόχο την εξομοίωση του θεραπευτικού περιβάλλοντος με αυτό εντός του οποίου προγραμματίζεται να διαβιώσει ο παραβατικός έφηβος. Η εγκατάσταση μιας ισχυρής σχέσης μεταξύ του ειδικού και του παραβατικού εφήβου είναι η εγγύηση για την οριστική απομάκρυνση του εφήβου από την παραβατική δραστηριότητα. Ο παραβατικός έφηβος μαθαίνει να προσεγγίζει και τα αντικείμενα και τις σχέσεις με έναν τρόπο διαφορετικό. Μέσα από αυτήν την διαφορετική ανάγνωση των πραγμάτων και των σχέσεων μαθαίνει να προσεγγίζει με διαφορετικό τρόπο και τον εαυτό του. Ως βασική δράση του θεραπευτή θα πρέπει να είναι η ανεύρεση των στοιχείων εκείνων που διαφοροποιούν τον έφηβο από το πλαίσιο παραβατικών ιδεών, αντιλήψεων, πεποιθήσεων, που τον συνέδεε με την παραβατική δραστηριότητα, και μέσα από ειδικές ψυχοπαιδαγωγικές παρεμβάσεις να αναπλαισιωθεί η ατομική και η κοινωνική δραστηριότητα του εφήβου.

Παρουσίαση προγράμματος Leonardo για τους τσιγγάνους

Ρήγα Α.-Β., Προδρομίτης Γ., Δαιμονάκου Σ.

Η εργασία αυτή παρουσιάζει τα πρώτα αποτελέσματα της συνεργασίας τεσσάρων (4) κρατών – μελών (Γαλλία –Perpignan, Ισπανία, Γερμανία, Ελλάδα) στα πλαίσια προγράμματος Leonardo, σχετικά με τη μελέτη των αναπαραστάσεων της κοινωνικής ταυτότητας και της εργασίας των οικισμών των τσιγγάνων στις αντίστοιχες χώρες. Το Πρόγραμμα, που αποτελείται από 4 φάσεις – περιόδους, περιλαμβάνει: την κατάρτιση ερωτηματολογίων σχετικών με τα υπό έρευνα αντικείμενα, τη μετάφρασή τους

στις γλώσσες των συμμετεχόντων χωρών και την εφαρμογή τους σε 200 άτομα της τσιγγάνικης φυλής ανά χώρα (1^η και 2^η φάση), τη σύσταση πιλοτικού σχεδίου βασισμένου στα αποτελέσματα των δύο πρώτων φάσεων και την επαλήθευσή τους αναφορικά με τις διαφορετικές μελέτες στα κράτη – μέλη (3^η και 4^η φάση).

Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα όσον αφορά την Ελλάδα, εμφανίζονται όμοια με εκείνα των άλλων τριών χωρών, δηλαδή ότι οι τσιγγάνοι δείχνουν προτίμηση στην εργασία περισσότερο απ' ό,τι στην εκπαίδευσή τους, είναι κοινωνικοί, αγαπούν την οικογένεια, τα ήθη και τα έθιμά τους. Η διαφορά των τσιγγάνων που ζουν στην Ελλάδα έγκειται στο ζήτημα της ταυτότητας, όπου φανερώνεται το αίσθημα του ανήκειν στον ελληνικό χώρο ως Έλληνες – Τσιγγάνοι, περισσότερο ενσωματωμένοι στον ελληνικό πληθυσμό, ενώ επίσης υπηρετούν στο στρατό. Παρόλ' αυτά, η εκπαίδευσή τους παραμένει δύσκολο εγχείρημα. Στην Ελλάδα ξεκινά πιλοτική εκπαίδευση δύο τσιγγάνων γυναικών στη νοσηλευτική, τα αποτελέσματα της οποίας θα ανακοινωθούν στο παρόν συνέδριο.

Ψυχοκοινωνική προσέγγιση και εκπαιδευτικές διαδικασίες ατόμων με νοητική υστέρηση. Παρουσίαση εργαλείου αξιολόγησης «ετοιμότητα για εργασία»

Ρήγα Α.-Β., Μέλλον Ρ., Παναγιωτακόπουλος Δ.

Το ERGO Test Hellas σχεδιάστηκε για να προσφέρει με ποσοτικές και ποιοτικές μεθόδους, ψυχοκοινωνική στήριξη και ένταξη των νοητικά υστερούντων ατόμων σε χώρους εργασίας. Η δοκιμασία αυτή μπορεί να δείξει την εξέλιξή τους στην εργασία και παράλληλα να καθορίσει συγκεκριμένες ικανότητες και τάσεις που χρειάζεται να έχουν ώστε να προετοιμαστούν για την ένταξή τους στον εργασιακό χώρο.

Το ERGO Test Hellas προσφέρει επίσης σημαντικές οδηγίες για τον σχεδιασμό ειδικών κοινωνικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων με σκοπό την κοινωνικοποίηση και την απόκτηση δεξιοτήτων και τάσεων που χρειάζονται τα άτομα με νοητική υστέρηση.

Κατά την άποψή μας, η ικανότητα για εργασία μπορεί να αλλάξει την ποιότητα ζωής των ατόμων με κοινωνική υστέρηση, να τονώσει την αυτοεκτίμησή τους, να μετριάσει τους στερεότυπους σιγματισμούς και τις προκαταλήψεις. Ένας τρόπος για να αντιμετωπιστεί σωστά ο σιγματισμός, ξεκινά με την προοπτική ότι *“Κάθε άτομο μπορεί να γίνει ικανό να εργάζεται”*. Ποια είναι λοιπόν τα απαραίτητα χαρακτηριστικά συμπεριφοράς και κοινωνικότητας που ένα άτομο με νοητική υστέρηση χρειάζεται να έχει έτσι ώστε να είναι έτοιμο για εργασία; Ποιες είναι οι κατάλληλες συνθήκες που θα οδηγήσουν το άτομο αυτό στην απόκτηση δεξιοτήτων ετοιμότητας για εργασία; Το εν λόγω τεστ δίνει απάντηση σ' αυτά τα ερωτήματα.

[68] Ειδική Αγωγή

Θεματική Συνεδρία

Εφηβεία και Ειδική Αγωγή

Κουρκούτας Η.

Στην παρούσα εργασία γίνεται αναφορά στα προβλήματα που σχετίζονται με τις ειδικές ανάγκες εφήβων (με νοητική καθυστέρηση ή σωματική αναπηρία) και τις ιδιαίτερες αντιδράσεις αυτών των τελευταίων, κατά την διάρκεια της εφηβείας, εφόσον αυτή η φάση αποτελεί για όλα τα άτομα μία «κρίσιμη» αναπτυξιακή περίοδο (περίοδος ορμονικών και σωματικών αλλαγών, όπως και διαθέσεων ή ακόμη και ψυχικών αναταράξεων για κάποιους από αυτούς τους εφήβους).

Μία σειρά από ιδιαίτερα προβλήματα παρουσιάζονται στην περίοδο αυτή που σχετίζονται με νέες συμπεριφορές. Προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικογένεια ή το θεραπευτικό πλαίσιο το οποίο έχει αναλάβει τον έφηβο. Πιο συγκεκριμένα τα προβλήματα αυτά σχετίζονται α) με την «επιθετικότητα», β) με τις σεξουαλικές επιθυμίες, γ) με την σχέση με τους γονείς, αλλά και τους θεραπευτές, δ) με το πώς και σε ποιο βαθμό βιώνει ή είναι ικανός να βιώσει ο έφηβος με ειδικές ανάγκες τις σωματικές και ορμονικές αλλαγές.

Για τους εφήβους που πάσχουν από ανίατα οργανικά νοσήματα ή από (επίκτητες ή εγγενείς) σωματικές αναπηρίες, η περίοδος της εφηβείας αποτελεί μία κρίσιμη περίοδος για την εικόνα εαυτού, για την εικόνα του σώματος και για το πώς βιώνει ο έφηβος το «ανάπηρο», «ελλειμματικό» ή «ανεπαρκές» σώμα.

Επί πλέον για όλους τους εφήβους με ειδικές ανάγκες, η περίοδος αυτή είναι σημαντική εφόσον φαίνεται να αναδεικνύει με οξύ τρόπο τις αδυναμίες, τις συγκρούσεις, τις προστριβές που υπάρχουν στην σχέση με το οικογενειακό περιβάλλον, όπως και τις ελλείψεις στην θεραπευτική

υποστήριξη ή στην εξειδικευμένη ψυχο-παιδαγωγική αντιμετώπιση που έχει υπάρξει στο παρελθόν.

Στην εργασία γίνονται αναφορές στους τρόπους θεραπευτικής και παιδαγωγικής αντιμετώπισης των προβλημάτων που δημιουργούνται σε προσωπικό, και οικογενειακό (εφόσον πολλοί γονείς φαίνεται να κατακλύζονται από νέα αγχωτικά διλήμματα), όπως και σε θεσμικό επίπεδο (επίπεδο ιδρυμάτων).

Προφορικός και γραπτός λόγος σε άτομα με Σύνδρομο Down

Κιοσέογλου Γ., Πήτα Ρ., Φωτακοπούλου Ο., Ζαφείρη Μ.

Η παρούσα έρευνα αποσκοπούσε στην αξιολόγηση των γλωσσικών και επικοινωνιακών ικανοτήτων ατόμων με Σύνδρομο Down σε όλα τα επίπεδα επικοινωνιακών πραγματώσεων. Εξετάστηκαν 32 άτομα με Σύνδρομο Down, 18 αγόρια και 14 κορίτσια, Μ.Ο. ηλικίας 16 ετών. Ως ερευνητικό εργαλείο εφαρμόστηκε η δοκιμασία Γιούρια Τεστ στην τρίτη αναθεωρημένη έκδοσή της, που περιλαμβάνει 10 επιμέρους δοκιμασίες σε προφορικό και γραπτό επίπεδο λόγου. Παράλληλα, αξιολογήθηκαν γνωστικές λειτουργίες όπως είναι η αντίληψη, η προσοχή και η μνήμη. Η χορήγηση του εργαλείου πραγματοποιήθηκε στο «Σύλλογο Γονέων Παιδιών με Σύνδρομο Down Βορείου Ελλάδος».

Όσον αφορά τις επιδόσεις των υποκειμένων στις επιμέρους υποκλίμακες βρέθηκε ότι τα άτομα με Σύνδρομο Down μπορούν να ανταποκριθούν ικανοποιητικά σε αυτές, ακόμη και αν παρατηρείται διακύμανση στις επιδόσεις τους ανά έργο. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι οι επιδόσεις τους υπήρξαν εξαιρετικά χαμηλές στην υποδοκιμασία που περιελάμβανε έργα αξιολόγησης των δεξιοτήτων ανάγνωσης και γραφής. Γενικότερα, τα ευρήματα συμβαδί-

ζουν με τη διεθνή βιβλιογραφία, όπου επισημαίνεται ότι η γλωσσική ανάπτυξη των ατόμων με Σύνδρομο Down ακολουθεί τη γλωσσική ανάπτυξη των τυπικών ατόμων, ωστόσο, με βραδύτερους ρυθμούς και μερικώς διαφοροποιημένο γλωσσικό κώδικα.

Η παρούσα έρευνα παρέχει ένα γλωσσικό προφίλ των ατόμων με Σύνδρομο Down για τα ελληνικά δεδομένα, συμβάλλοντας επιπλέον στη διαδικασία στάθμισης του Γιούρια Τεστ.

Γνώσεις - στάσεις των ατόμων με Σύνδρομο Down σχετικά με τη σεξουαλικότητά τους. Απόψεις γονέων. Πρόταση για πρόγραμμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης Λειβαδιώτου Χ.

Η παρούσα ανακοίνωση αφορά στη διερεύνηση θεμάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα των ατόμων με Σύνδρομο Down.

Στην έρευνα έλαβαν μέρος 32 άτομα ηλικίας 15 - 27 χρονών (17 αγόρια - 15 κορίτσια), κάτοικοι Θεσσαλονίκης. Ζητήθηκε από τα άτομα κατά τη διάρκεια ημιδομημένων συνεντεύξεων, οι οποίες μαγνητοφωνήθηκαν, να αναγνωρίσουν και να ορίσουν δραστηριότητες σεξουαλικού περιεχομένου μέσα από μια σειρά σκίτσων (Picture Yourself LDA, Hilary Dixon & Ann Craft). Ακόμη τους ζητήθηκε να περιγράψουν δικές τους εμπειρίες. Έλαβαν χώρα και συνεντεύξεις με τους γονείς τους όπου διερευνήθηκαν οι γνώσεις τους για την ενημέρωση των παιδιών τους σε θέματα σεξουαλικότητας και για την πιθανή προσωπική εμπειρία τους. Τέλος συζητήθηκε η στάση των γονέων για τη λειτουργία και χρησιμότητα ενός προγράμματος σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Βρέθηκε ότι δεν υπάρχει ενημέρωση για την αντιούλληψη και ότι επικρατεί παραπληροφόρηση για δραστηριότητες που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα. Η πλει-

οιηφρία των παιδιών εξέφρασε την επιθυμία για γάμο και τεκνοποίηση, γεγονός που ερχόταν σε αντίθεση με τις θέσεις και τους φόβους των γονέων. Αυτοί με τη σειρά τους, αν και γνώριζαν την παραπληροφόρηση των παιδιών τους, δεν επεδίωκαν τη σωστή ενημέρωση ούτε και τη διερεύνηση των επιθυμιών τους.

Τα αποτελέσματα συζητούνται ως προς τη χρησιμότητα για εφαρμογή προγράμματος σεξουαλικής αγωγής. Προτείνεται πρόγραμμα το οποίο θα εντάσσεται στα πλαίσια λειτουργίας ήδη υπάρχοντος προγράμματος προ-επαγγελματικής κατάρτισης και αυτονομίας.

Δομή της συλλογιστικής ικανότητας ενηλίκων με Down Syndrome και τυπικώς αναπτυσσόμενων παιδιών προσχολικής ηλικίας

Νατσόπουλος Δ., Χρίστου Κ., Ραφτόπουλος Α., Κοντσελίμη Μ., Καρεφυλλίδου Χ.

Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκαν 15 ενήλικες με σύνδρομο Down (DS) μέσου όρου ηλικίας 30.56 ετών και 15 παιδιά προσχολικής ηλικίας μέσου όρου 5 ετών και 3 μηνών σε μια συστοιχία έργων, αφού εξισώθηκαν στη λεκτική τους ικανότητα. Ειδικότερα, τα υποκείμενα εξετάστηκαν σε πέντε γνωστικά έργα: Έγχρωμες Ποοδευτικές Μήτρες του Raven* μεταβατικότητα τριών έργων* κατηγορικούς συλλογισμούς* κλασική αναλογική σκέψη και μνήμη προτάσεων. Η ανάλυση των δεδομένων (MANOVA) έδειξε ότι (1) η ομάδα των παιδιών υπερέιχε σε γενική επίδοση. (2) η εφαρμογή του "δομικού μοντέλου σε τρία επίπεδα, ήτοι εξίσωση των φορτίων των παραγόντων (factor loadings) με δείκτη CFI 0.965* εξίσωση των συσχετίσεων των παραγόντων (factor correlations) με δείκτη -CFI 0.993 και εξίσωση της μέτρησης των σφαλμάτων (measurement of errors) με δείκτη -CFI 0.998 έδειξε ότι η δομή της

συλλογιστικής ικανότητας των ενηλίκων με DS είναι όμοια με εκείνη των παιδιών προσχολικής ηλικίας. (3) Τα δεδομένα υποστηρίζουν την άποψη ότι υπάρχει ενδελέχεια και συνέπεια στις εκφάνσεις της ευφυΐας των DS, όπως συμβαίνει και με τα τυπικώς αναπτυσσόμενα παιδιά, η οποία συμφωνεί με τη "Φιλελεύθερη Εξελικτική Προσέγγιση" αλλά όχι με την "Εξελικτική Θεωρία" και τη "Θεωρία Διαφοράς".

Δυσκολία κατανόησης του λόγου κωφών και βαρήκων εφήβων

Πήτα Ρ., Παπαδοπούλου Κ., Κιοσέογλου Γ.

Στις καθημερινές γλωσσικές πράξεις όταν ο ένας συνομιλητής δεν κατανοεί τον άλλο ζητά διευκρινίσεις, ώστε να μπορέσει να αποκωδικοποιήσει το μήνυμα που άκουσε. Ο βαθμός ευκολίας κατανόησης των λόγων δεν εξαρτάται μονάχα από τη φωνοτακτική δομή των λέξεων, τη συχνότητα εμφάνισής τους κ.ο.κ., αλλά ταυτόχρονα και από τα υπερτμηματικά στοιχεία της γλώσσας. Ωστόσο, οι άνθρωποι που εμφανίζουν διαταραχές ακοής δεν εκτίθενται στο γλωσσικό περιβάλλον με τον ίδιο τρόπο με τους ακούοντες, και επομένως δεν μπορούν να αντιληφθούν τα ακουστικά μηνύματα των συνομιλητών τους. Από την άλλη, η περιορισμένη έως μηδενική έκθεση σε γλωσσικά ακουστικά ερεθίσματα δυσχεραίνει την αρθρωτική τους ικανότητα, και συνεπώς την κατανόηση του λόγου τους από τους ακούοντες ομιλητές.

Για πρώτη φορά στον ελληνικό χώρο, στα πλαίσια του Προγράμματος ANEP της Επιτροπής Ερευνών ΑΠΘ με τίτλο: «Αρθρωτική Ποικιλομορφία στη Βαρηκοΐα και την Κώφωση: μια ηλεκτροπαλατο-γραφική μελέτη των διαταραχών λόγου σε άτομα με προβλήματα ακοής σε σύγκριση με το φυσιολογικό λόγο», δημιουργήθηκε σε υπολογιστική μορφή αρχείων ήχου ένα πρώτο τεστ αντιληπτικότητας του λόγου βαρήκο-

ων και κωφών εφήβων 15-16 ετών. Το τεστ εφαρμόστηκε σε ακούοντες, εξοικειωμένους και μη με το λόγο των κωφών/βαρήκων, ενώ τα ποσοστά απόλυτης κατανόησης του λόγου κυμάνθηκαν σε ανάλογα ποσοστά (15-20%) με αυτά της διεθνούς βιβλιογραφίας (Marcides, 1983· Morton, 1994). Το όλο εγχείρημα θα παρουσιαστεί αναλυτικά στην ανακοίνωση.

Ανάλυση σκίτσων από άτομα με σύνδρομο Down

Φωτακοπούλου Ο., Πήτα Ρ., Ζαφείρη Μ., Κιοσέογλου Γ.

Η παρούσα μελέτη αποσκοπεί στην ανάλυση σκίτσων (αυτοπροσωπογραφία) που ζωγράφησαν 10 άτομα με Σύνδρομο Down, Μ.Ο. ηλικίας 16.5 ετών και χωρίς ιδιαίτερες διαταραχές όρασης, σε συσχέτιση με τις γλωσσικές ικανότητες και το χωροταξικό προσανατολισμό, όπως εκτιμήθηκαν από μία συστοιχία αξιολόγησης αυτών των γνωστικών δεξιοτήτων. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε στο «Σύλλογο Γονέων Παιδιών με Σύνδρομο Down Βορείου Ελλάδος». Το συνολικό σκορ των υποκειμένων στη συστοιχία κυμάνθηκε από χαμηλά έως υψηλά σκορ (69-492, με μέγιστο το 500), αντιπροσωπευτικές τιμές σύμφωνα μάλιστα με τη διεθνή βιβλιογραφία.

Τα σκίτσα τους, από την άλλη, ανταποκρίνονταν ως προς τη δομή, τα απεικονιζόμενα στοιχεία, τις λεπτομέρειες, τις διαστάσεις και τη χωροταξική δόμηση σε ζωγραφιές παιδικής ηλικίας, συγκεκριμένα από 3.4 έως 7.2 ετών. Η μεταφορά του τρισδιάστατου σε δύο διαστάσεις αποδεικνύεται έργο δύσκολο για τα άτομα με Σύνδρομο Down όσον αφορά τη νοητική αναπαράσταση του εαυτού τους. Η απλουστευμένη και/ή παραποιημένη εικόνα που δίνουν ζωγραφίζοντας τον εαυτό τους ερμηνεύεται με διττό τρόπο: αφενός δηλώνει την απλουστευμένη νοητική αναπαράστα-

ση του γύρω κόσμου που έχουν, συμπεριλαμβανομένου και του εαυτού τους, αφετέρου η μετατροπή των τριών σε δύο διαστάσεις σε μία κόλλα χαρτί αποδεικνύεται σύνθετη διαδικασία, ενώ όπως φάνηκε στην προαναφερθείσα συστοιχία το γλωσσικό επίπεδο ανάπτυξής τους απέχει σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό από αυτό του τυπικού πληθυσμού, δυσχεραίνοντας τους ακόμη περισσότερο.

[69] **Διαχείριση του στρες: δημιουργία και εφαρμογή ενός γνωσιακού - συμπεριφοριστικού ομαδικού προγράμματος για την εκμάθηση δεξιοτήτων αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών του στρες**

Ομάδα Εργασίας

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Καραδήμας Ε., Κаланτζή - Αζίτζι Α.*

Οι προσπάθειες αντιμετώπισης των αρνητικών συνεπειών του στρες είναι πολύ παλιές. Μια μεγάλη σειρά θεραπευτικών-παρεμβατικών προσεγγίσεων και προγραμμάτων εκπαίδευσης, σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο, έχουν εφαρμοσθεί. Οι παρεμβάσεις αυτές αναφέρονται στο χειρισμό αφενός του στρες που προκαλεί η καθημερινή ζωή, αφετέρου ειδικών 'μορφών' άγχους και προβλημάτων. Αρχικά οι προσπάθειες στρέφονταν προς την εκμάθηση νέων δεξιοτήτων, στην ενίσχυση των υπαρχόντων διαθεσίμων ή στη μείωση των προσωπικών δυσχερειών. Η πρόοδος στην κατανόηση της φύσης και των διαδικασιών του στρες, καθώς και η ανάπτυξη λειτουργικότερων τεχνικών και στρατηγικών παρέμβασης, είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ακόμα πιο αποτελεσματικών προγραμμάτων διαχείρισης του στρες. Η χρησιμοποίηση γνωσιακών-συμπεριφοριστικών μεθόδων και η προσπάθεια να βοηθηθεί το άτομο να επαναπροσδιορίσει τη θέση του μέσα στον κόσμο χαρακτηρίζουν τις νεότερες αυτές προσπάθειες. Στην ομάδα εργασίας θα παρουσιασθεί ένα ομαδικό πρόγραμμα για την αντιμετώπιση του στρες γνωσιακής-συμπεριφοριστικής κατεύθυνσης. Το πρόγραμμα δομήθηκε και δοκιμάστηκε στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του Συμβουλευτικού Κέντρου Φοιτητών του Πανεπιστημίου Αθηνών. Θα παρουσιασθεί η λογική και η δομή του προγράμματος, οι ασκήσεις που περιλαμβάνει καθώς και τα πρώτα ερευνητικά δεδομένα από την έως τώρα εφαρμογή του, τα οποία παρέχουν ενδείξεις ως προς την αποτελεσματικότητά του.

[70] **Αντιλήψεις για το διαζύγιο στη σχολική κοινότητα: μια προσπάθεια σύνδεσης της θεωρίας και της πράξης**

Συμπόσιο - Ενιαία παρουσίαση ερευνητικού προγράμματος

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Χατζηχρήστου Χ.*
Συζητητής: *Σιδηροπούλου - Δημακάκου Δ.*
Ομιλητές: *Χατζηχρήστου Χ., Γκαρή Α., Γιαβρίμης Π., Βαϊτση Α., Δημητροπούλου Π.*

Σκοπός του συμποσίου είναι η μελέτη του διαζυγίου στα πλαίσια της σύνδεσης της θεωρίας, της έρευνας και της συμβουλευτικής υποστήριξης μονογονεϊκών οικογενειών. Ειδικότερα, μελετάται το διαζύγιο σε επίπεδο μακροσυστήματος, δηλαδή σε σχέση με τις γενικότερες αντιλήψεις και στάσεις για θέματα οικογενειακής ζωής και σχέσεων στην οικογένεια. Με ερωτηματολόγιο που κατασκευάστηκε για τους σκοπούς της συγκεκριμένης έρευνας, εξετάζονται οι αντιλήψεις σχετικά με το διαζύγιο, καθώς και οι αντιλήψεις για την προσαρμογή των παιδιών διαζευγμένων οικογενειών, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι διαζευγμένες μητέρες και τους ρόλους που διαδραματίζουν οι «κρίσιμες ομάδες» ή οι «σημαντικοί άλλοι» στην προσαρμογή των παιδιών διαζευγμένων οικογενειών. Καταγράφεται επίσης ο βαθμός και οι τρόποι με τους οποίους αντλούνται πληροφορίες σχετικά με τις διαζευγμένες οικογένειες (προσωπική εμπειρία, έντυπο υλικό, μέσα μαζικής ενημέρωσης, ενημέρωση από το σχολείο κ.ά.). Το ερωτηματολόγιο απευθύνεται σε μέλη της σχολικής κοινότητας και συγκεκριμένα, στην παρούσα φάση μελέτης του θέματος, σε μαθητές και εκπαιδευτικούς πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Παρουσιάζονται τα σημαντικότερα ευρήματα σχετικά με τις αντιλήψεις μαθητών και εκπαιδευτικών για το διαζύγιο μαθητές. Με βάση την παραγοντική δομή που προέ-

κλυσε από τα δεδομένα εντοπίστηκαν διαφορές στους παράγοντες στάσεων για το διαζύγιο και αντιλήψεων για την προσαρμογή των παιδιών χωρισμένων γονέων. Δίνεται έμφαση στη διαφοροποίηση των αντιλήψεων των μαθητών ως προς την ηλικία-παιδιά σχολικής ηλικίας και έφηβοι, τον τόπο κατοικίας και την οικογενειακή κατάσταση-παιδιά διαζευγμένων και διπυρηνικών οικογενειών, καθώς και των αντιλήψεων των εκπαιδευτικών ως προς τη βαθμίδα εκπαίδευσης στην οποία εργάζονται, τον τόπο κατοικίας, την ηλικία και την οικογενειακή κατάσταση. Τα ευρήματα συζητώνται στα πλαίσια της σχολικής ψυχολογικής συμβουλευτικής και της εφαρμογής προγραμμάτων παρέμβασης στη σχολική κοινότητα.

[71] Σκέψη

Θεματική Συνεδρία

Ο ρόλος του σημασιολογικού περιεχομένου στην επίλυση αριθμητικών λεκτικών προβλημάτων αφαίρεσης από παιδιά σχολικής ηλικίας

Αποστόλου Μ., Σαμαρτζή Σ.

Σκοπός της μελέτης αυτής είναι η εξέταση της διαφορικής επίδρασης του σημασιολογικού περιεχομένου και του τύπου του άγνωστου όρου στις λύσεις, τις οποίες παιδιά διαφορετικών ηλικιακών ομάδων παρέχουν, σε λεκτικά αριθμητικά προβλήματα αφαίρεσης. Εμπειρικά ευρήματα συγκλίνουν στη σημασία της σημασιολογικής δομής του προβλήματος, η οποία γίνεται αντικείμενο επεξεργασίας στη φάση της κατασκευής της εννοιολογικής αναπαράστασης του προβλήματος. Εξετάστηκαν 46 παιδιά, που φοιτούσαν στη Βæ, Γæ και Δæ Τάξη του δημοτικού, στα οποία παρουσιάστηκαν 10 λεκτικά προβλήματα αφαίρεσης. Τα προβλήματα ανήκαν σε πέντε διαφορετικές σημασιολογικές κατηγορίες. Συνολικά χρησιμοποιήθηκαν δύο προβλήματα διαχωρισμού, ένα πρόβλημα μέρους-όλου, δύο προβλήματα ένωσης, τρία προβλήματα σύγκρισης και δύο προβλήματα ισοστάθμισης. Ο άγνωστος όρος ήταν η αρχική κατάσταση, η τελική κατάσταση ή ο μετασχηματισμός που αναπαριστούσε το πρόβλημα. Από την ανάλυση των λεκτικών πρωτοκόλλων προέκυψαν σημαντικές διαφορές μεταξύ των προβλημάτων ως προς το βαθμό δυσκολίας και ως προς την κατανόηση του σημασιολογικού περιεχομένου. Η ανάλυση των στρατηγικών που τέθηκαν σε εφαρμογή και των λαθών που πραγματοποιήθηκαν, παρείχαν ενδείξεις που υποστηρίζουν τη διαφορική επιλογή στρατηγικών ανά τύπο προβλήματος και ανά ηλικία, καθώς και την επιλεκτική εμφάνιση συγκεκριμένων τύπων λαθών ανά πρόβλημα.

Η κατανόηση των σχέσεων στα εντατικά μεγέθη: η σημασία της έννοιας "συγκριτικά"
Δεσλή Δ.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξετάσει κάτω από ποιες συνθήκες τα παιδιά σκέφτονται 'συγκριτικά' όταν εξηγούν εντατικά μεγέθη, η μέτρηση των οποίων στηρίζεται στη θεώρηση μιας ποσότητας συγκρινόμενης με μια άλλη. Ο Freudenthal (1983) πρότεινε ότι ο λόγος ανάμεσα σε δύο μεταβλητές που εμπεριέχονται σε ένα εντατικό μέγεθος συνδέεται με την έκφραση 'συγκριτικά' και δίνει νόημα σε προτάσεις όπως, 'Ο ψύλλος πηδά συγκριτικά ψηλότερα από τον άνθρωπο'. Σε αυτό το παράδειγμα, η απόλυτη αξία είναι μικρότερη (το ύψος του άλματος είναι πολύ μικρό), αλλά συγκριτικά με το μέγεθός του ψύλλου δεν είναι. Στη συγκεκριμένη έρευνα ζητήθηκε από παιδιά (N=105) ηλικίας 6-8 χρόνων να κρίνουν τη σχετική αξία μιας ποσότητας (π.χ., το κόστος ποπ-κορν), δεδομένης της απόλυτης αξίας αυτής της ποσότητας (π.χ., ίδιο ποσό χρημάτων που δίνεται για διαφορετικές ποσότητες που αγοράζονται). Τα έργα που παρουσιάστηκαν αφορούσαν ευθείες και αντίστροφες σχέσεις, ενώ δεν απαιτούνταν συγκεκριμένοι αριθμητικοί υπολογισμοί. Η επίδοση των εξάχρονων παιδιών ήταν σημαντικά καλύτερη στα έργα με ευθείες σχέσεις παρά με αντίστροφες, ενώ δεν υπήρχε σημαντική διαφορά για τα παιδιά μεγαλύτερης ηλικίας. Στα έργα που αφορούσαν αντίστροφες σχέσεις τα περισσότερα παιδιά δεν σκέφτονταν συγκριτικά. Προτείνεται ότι η ικανότητα των παιδιών να σκέφτονται με συγκριτικό τρόπο κατέχει σημαντική θέση στην κατανόηση των εντατικών μεγεθών.

Αναλογικές συμπερασματικές διαδικασίες: εκτιμήσεις βεβαιότητας και ορθότητας, ως προς τα είδη της αναλογίας
Κόρδας Δ.

Οι συμπερασματικές διαδικασίες που αφορούν στην αναλογία, βασίζονται στην αναζήτηση ομοιοτήτων ανάμεσα σε περιοχές γνώσης με στόχο την μεταβίβαση γνώσης από μια οικεία κατάσταση σε μια άλλη νέα μη οικεία. Περιορισμοί όπως, η ομοιότητα ανάμεσα σε δύο περιεχόμενα, η αντιστοιχία της δομής, η συστηματικότητα στη χαρτογράφηση και ο στόχος της αναλογίας αποτελούν κρίσιμα συστατικά για την οικοδόμηση αναλογιών. Η ερευνητική αυτή εργασία εστιάζει στην διερεύνηση της αναλογικής διαλογιστικής επεξεργασίας. Στο πειραματικό σχέδιο ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν: α) τύπος έργου (χαρτογράφηση χαρακτηριστικών – συστημάτων), β) είδος χαρακτηριστικών (επιφανειακά – δομικά), γ) τρόποι διαλογιστικής επεξεργασίας (παραγωγική – επαγωγική) και δ) είδος συμπερασμών (επιβεβαιωτικοί – διαψευδτικοί) και εξαρτημένες μεταβλητές ήταν: α) εκτιμήσεις βεβαιότητας, β) εκτιμήσεις ορθότητας και γ) εκτιμήσεις ομοιότητας και αναλογίας. Στην έρευνα συμμετείχαν 111 φοιτητές. Τα πρώτα αποτελέσματα έδειξαν ότι στο έργο της χαρτογράφησης χαρακτηριστικών, οι εκτιμήσεις βεβαιότητας στις επιβεβαιωτικές διαδικασίες διαφοροποιήθηκαν σημαντικά ως προς την επίδραση της μεταβλητής είδος χαρακτηριστικών (επιφανειακά – δομικά), ενώ δεν διαφοροποιήθηκαν οι εκτιμήσεις της ορθότητας. Στο έργο της χαρτογράφησης συστημάτων δεν υπήρξε διαφοροποίηση των εκτιμήσεων. Διαφορές δεν παρατηρήθηκαν, επίσης, στις εκτιμήσεις βεβαιότητας και ορθότητας στις διαψευδτικές διαδικασίες, ως προς το είδος των χαρακτηριστικών. Τα αποτελέσματα συζητώνται ως προς τις θεωρητικές προεκτάσεις που έχουν στην περιγραφή των διαφόρων τρόπων συμπερασμού.

Η επιβάρυνση της εργαζόμενης μνήμης και η ικανότητα επίλυσης αριθμητικών πράξεων ως παράγοντες διαφοροποίησης των μεταγνωστικών εμπειριών
Μητσοπούλου Χ.

Η έρευνα αυτή αποσκοπούσε στη μελέτη της διαφοροποίησης των μεταγνωστικών εμπειριών ως αποτέλεσμα της γνωστικής ικανότητας και της επιβάρυνσης της εργαζόμενης μνήμης. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 86 μαθητές της τέταρτης τάξης του δημοτικού σχολείου, οι οποίοι χωρίστηκαν σε δύο ομάδες ανάλογα με την ικανότητά τους να επιλύουν αριθμητικές πράξεις. Η εξέτασή τους περιλάμβανε την επίλυση τριών απλών μαθηματικών ασκήσεων, οι οποίες διαφοροποιούνταν ως προς το βαθμό δυσκολίας. Προκειμένου να ελεγχθεί η επίδραση του φόρτου της εργαζόμενης μνήμης, η επίλυση των ασκήσεων γινόταν γραπτά, νοερά ή ταυτόχρονα με κάποιο άλλο έργο. Πριν την επίλυση καθώς και μετά οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να απαντήσουν σε ερωτήσεις που αφορούσαν στα μεταγνωστικά αισθήματα της δυσκολίας, της οικειότητας και της ικανοποίησης καθώς στις εκτιμήσεις της προσπάθειας, της ορθότητας της απάντησης και της ταχύτητας επίλυσης. Η ανάλυση των δεδομένων έγινε με Ανάλυση Διακύμανσης, υπολογισμού του Συντελεστή Συσχέτισης (Pearson, r) και απλή Γραμμική Παλινδρόμηση. Οι αναλύσεις έδειξαν ότι τόσο οι μεταγνωστικές εμπειρίες όσο και οι μεταξύ τους σχέσεις επηρεάζονται από τον τρόπο επίλυσης, την επιβάρυνση δηλαδή της εργαζόμενης μνήμης, αλλά και από την ικανότητα των υποκειμένων να επιλύουν αριθμητικές πράξεις. Η θεωρητική και πρακτική σημασία των ευρημάτων συζητιέται.

Επίπεδα κατανόησης εννοιών των Θετικών επιστημών από μαθητές ηλικίας 11-12 χρονών
Σακονίδης Χ., Παπαγεωργίου Γ., Μίχας Π.

Η έρευνα που αφορά στην εκπαίδευση στις θετικές επιστήμες έχει συχνά εντοπίσει, σε διεθνές επίπεδο, τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει ένας μεγάλος αριθμός μαθητών στα σχετικά αντικείμενα του αναλυτικού προγράμματος του Δημοτικού Σχολείου. Ωστόσο, η σχετική έρευνα είναι πολύ περιορισμένη στην Ελλάδα.

Η παρούσα μελέτη φιλοδοξεί να συμβάλει προς την κατεύθυνση της συστηματικής καταγραφής και ερμηνείας των δυσκολιών των μαθητών στα αντικείμενα αυτά στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Συγκεκριμένα, στόχος της έρευνας είναι η καταγραφή και η σύγκριση των επιπέδων κατανόησης και των εναλλακτικών ιδεών των μαθητών σε ερωτήσεις από τρία γνωστικά πεδία: τα μαθηματικά, τη φυσική και τη χημεία. Το συνολικό δείγμα αποτελούνταν από 1721 μαθητές ηλικίας 11 – 12 χρόνων από το Ν. Έβρου, 725 από τους οποίους απάντησαν στο ερωτηματολόγιο των μαθηματικών, 406 της φυσικής και 590 της χημείας. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι η πλειοψηφία των μαθητών αδυνατεί να χειριστεί βασικές έννοιες και διαδικασίες και στις τρεις περιοχές και συχνά χρησιμοποιεί με συστηματικό τρόπο εναλλακτικά, στην πλειοψηφία τους λανθασμένα, σχήματα, για να ανταπεξέλθει στις γνωστικές απαιτήσεις των ερωτήσεων.

[72] Ψυχολογία της Υγείας: έρευνα και εφαρμογές σε χρόνιους ασθενείς

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Αναγνωστόπουλος Φ.*

Συζητητής: *Ποταμιάνος Γ.*

Στο Συμπόσιο αυτό θα παρουσιαστούν τέσσερις εργασίες που καλύπτουν ερευνητικά θέματα στο χώρο της ψυχολογίας της υγείας, καθώς και εφαρμογές στον τομέα της ποιότητας ζωής και της ενημέρωσης των ασθενών για την υγεία τους. Η πρώτη ομιλία των ασθενών αναφέρεται στους παράγοντες που συμβάλλουν στον τρόπο αντιμετώπισης της νόσου από τους ασθενείς με καρκίνο. Στην έρευνα, στην οποία συμμετείχαν 110 γυναίκες με καρκίνο μαστού, μελετήθηκε η επίδραση μιας σειράς παραγόντων (νοητική προσαρμογή στον καρκίνο, αυτοεκτίμηση, αισιόδοξη στάση, κοινωνική υποστήριξη) στον τρόπο αντιμετώπισης στρεσογόνων γεγονότων όπως η ασθένεια. Το κύριο εύρημα ήταν ότι το μαχητικό πνεύμα, η αισιόδοξη στάση και η αγχώδης ενασχόληση με τα θέματα υγείας μπορούν να προβλέψουν τις στρατηγικές αντιμετώπισης του προβλήματος υγείας. Η δελυτερη ομιλία αφορά το περιεχόμενο των αναπαραστάσεων της νόσου σε ασθενείς με καρκίνο μαστού. Οι διαστάσεις των αναπαραστάσεων που εξετάστηκαν ήταν τα αίτια της νόσου, οι συνέπειές της, η θεραπευσιμότητα, η διάρκεια και η πορεία της. Τα δεδομένα από το δείγμα των ασθενών (N=80) συγκρίθηκαν με αυτά από το δείγμα υγιών γυναικών (N=150). Οι ασθενείς με καρκίνο φαίνεται να κρατούν μια πιο αισιόδοξη στάση απέναντι στην ασθένεια. Αντιθέτως οι υγιείς επηρεάζονται περισσότερο από τη «μυθολογία» που υπάρχει για τον καρκίνο γύρω μας. Η Τρίτη ομιλία εστιάζει στο ερωτηματολόγιο ποιότητας ζωής του Παγκόσμιου Οργανισμού

Υγείας (Π.Ο.Υ.) το οποίο χορηγήθηκε σε δείγμα (N=300) χρόνιων ασθενών με υπέρταση, καρκίνο, ή διαβήτη. Παρουσιάζονται οι ψυχομετρικές ιδιότητες του ερωτηματολογίου, όπως είναι η αξιοπιστία επαναληπτικών μετρήσεων, η εγκυρότητα αντιπροσωπευτικού περιεχομένου και η εγκυρότητα συγχρονικής συνάφειας. Η τέταρτη ομιλία αποτελεί εφαρμογή των μοντέλων αποτελεσματικής ενημέρωσης των ογκολογικών ασθενών. Με τη χρήση video θα προβληθούν οι δεξιότητες που είναι απαραίτητες στους επαγγελματίες ψυχικής υγείας προκειμένου να συμβάλλουν στην ενημέρωση του ασθενούς για την ασθένειά του (διάγνωση, πρόγνωση, αποτελεσματικότητα θεραπείας).

Η μέτρηση της ποιότητας ζωής σε χρόνιους ασθενείς

Κοκκώση Μ.

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (Π.Ο.Υ.) θεωρώντας ότι η ποιότητα ζωής αποτελεί μια έννοια πολυδιάστατη που λαμβάνει υπόψη της «το άτομο μέσα στο πλαίσιο που ζει» και συνεκτιμώντας την προσωπική και πολιτισμική συνιστώσα της υγείας, έχει αναπτύξει το ερωτηματολόγιο WHO-QOL για την αξιολόγηση της ποιότητας ζωής. Το ερωτηματολόγιο αυτό περιλαμβάνει εκατό ερωτήσεις οι οποίες ομαδοποιούνται σε έξι γενικές ενότητες όπως είναι η σωματική ενότητα (π.χ. πόνοι και ενοχλήματα), η ψυχολογική (π.χ. θετικά συναισθήματα, αυτοεκτίμηση), το επίπεδο ανεξαρτησίας (δραστηριότητες καθημερινής ζωής), οι κοινωνικές σχέσεις (υποστήριξη από το κοινωνικό περιβάλλον), το ευρύτερο περιβάλλον (διαθεσιμότητα υπηρεσιών υγείας), η πνευματικότητα / θρησκεία. Στην ελληνική έκδοση του ερωτηματολογίου έχουν προστεθεί τέσσερις συμπληρωματικές υποενότητες (π.χ. οικογενειακή ζωή, ικανοποίηση από την εργασία). Στο συμπόσιο αυτό θα παρουσια-

στούν οι ψυχομετρικές ιδιότητες του ερωτηματολογίου όπως είναι η αξιοπιστία επαναληπτικών μετρήσεων, η εγκυρότητα συγχρονικής συνάφειας και η εγκυρότητα αντιπροσωπευτικού περιεχομένου, όπως προέκυψαν από τη χορήγηση του ερωτηματολογίου σε δείγμα (N=300) χρόνιων ασθενών με υπέρταση, καρκίνο ή διαβήτη.

Παράγοντες που συμβάλλουν στον τρόπο αντιμετώπισης του καρκίνου

Αναγνωστόπουλος Φ.

Σκοπός της έρευνας ήταν να μελετηθούν οι τρόποι με τους οποίους οι γυναίκες με καρκίνο μαστού αντιμετωπίζουν την ασθένειά τους, καθώς και οι παράγοντες που επηρεάζουν την επιλογή συγκεκριμένων στρατηγικών αντιμετώπισης έναντι άλλων. Στην έρευνα ανταποκρίθηκαν 110 γυναίκες με καρκίνο μαστού, μέσης ηλικίας 53.4 ετών, σε ποσοστό 77.3% έγγαμες, στην πλειοψηφία τους (80%) απόφοιτοι λυκείου ή ανώτερης σχολής. Οι γυναίκες του δείγματος αυτού είχαν υποβληθεί σε μαστεκτομή κατά μέσο όρο 45.4 μήνες πριν, είχαν κάνει χημειοθεραπεία ή ακτινοθεραπεία, ενώ ποσοστό 80.9 % ήταν χωρίς μεταστάσεις κατά τη διάγνωση της νόσου. Εκτός από ένα ερωτηματολόγιο γενικών και ιατρικών πληροφοριών, χορηγήθηκε το ερωτηματολόγιο καταγραφής του τρόπου αντιμετώπισης στρεσογόνων γεγονότων (COPE, Carver et al. 1989), το ερωτηματολόγιο αυτοεκτίμησης του Rosenberg (1989), το ερωτηματολόγιο αισιόδοξης στάσεις (Scheier & Carver, 1985) και το ερωτηματολόγιο κοινωνικής υποστήριξης (Power et al. 1988). Για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η παραγοντική ανάλυση, η γραμμική πολλαπλή παλινδρόμηση και τα δομικά μοντέλα. Το μαχητικό πνεύμα, η αισιόδοξη στάση και η αγχώδης ενασχόληση με τα θέματα υγείας στους ασθενείς προέβλεψαν τόσο τις στρατηγικές ρύθμισης των

συναισθημάτων όσο και αυτές της άμεσης αντιμετώπισης του προβλήματος υγείας.

Συμπερασματικά, με βάση τα ευρήματα της έρευνας, μπορεί να οδηγηθούμε στο σχεδιασμό ψυχολογικών παρεμβάσεων που θα τροποποιούν δυσλειτουργικές στρατηγικές αντιμετώπισης και θα ενισχύουν στρατηγικές που βοηθούν την προσαρμογή στις συνθήκες της ασθένειας.

Οι αναπαραστάσεις της νόσου σε ασθενείς με καρκίνο του μαστού: συγκριτική μελέτη

Πυρένη Κ.

Οι αναπαραστάσεις της ασθένειας αποτελούν πρόσφατο πεδίο έρευνας στο χώρο της ψυχολογίας της υγείας και περιλαμβάνουν τις πεποιθήσεις και απόψεις που αναπτύσσει κάθε άτομο για την ταυτότητα (ονομασία και συμπτώματα), τα αίτια, τις συνέπειες, τη θεραπευσιμότητα και την διάρκεια και πορεία μιας ασθένειας (Leventhal et al. 1980, 1984, Bishop 1986).

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να προσδιοριστεί τα περιεχόμενα και η δομή των αναπαραστάσεων του καρκίνου σε ογκολογικούς ασθενείς με καρκίνο μαστού και να εξεταστεί το κατά πόσο οι αναπαραστάσεις αυτές διαφοροποιούνται από τις αντίστοιχες αναπαραστάσεις υγιών γυναικών.

Μέθοδος: Το δείγμα των ασθενών απετέλεσαν 80 γυναίκες με καρκίνο του μαστού που προσήλθαν για μετεγχειρητική παρακολούθηση στα εξωτερικά ιατρεία Δημοσίου Ογκολογικού Νοσοκομείου. Την ομάδα ελέγχου απετέλεσαν 150 υγιείς γυναίκες, που προσέβιναν σε καθαρά προληπτικό έλεγχο υγείας. Στις δύο ομάδες αυτές χορηγήθηκε ερωτηματολόγιο καταγραφής της γνωστικής αναπαράστασης του καρκίνου (Schiaffino et al. 1998) καθώς και ερωτηματολόγιο γενικών πληροφοριών.

Αποτελέσματα: Οι υγιείς γυναίκες φαί-

νεται να επηρεάζονται περισσότερο από τις προκαταλήψεις για τη νόσο που επικρατούν στο ευρύ κοινό ότι ο καρκίνος είναι ανίατη αρρώστια, με επώδυνη πορεία και αίσθηση προσωπικής ευθύνης στην εμφάνιση της πάθησης. Οι ασθενείς είχαν μια πιο επεξεργασμένη εικόνα των συμπτωμάτων της νόσου και μια πιο ευνοϊκή αντίληψή της.

Συμπεράσματα: οι ασθενείς με καρκίνο κρατούν μια πιο αισιόδοξη στάση απέναντι στην ασθένειά τους, γεγονός που τους βοηθά να την αντιμετωπίσουν. Αντιθέτως οι υγιείς επηρεάζονται περισσότερο από τη <μυθολογία> που υπάρχει για τον καρκίνο.

Επικοινωνία και ενημέρωση με τον ογκολογικό ασθενή

Ιακωβίδης Β.

Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει συστηματική έρευνα σχετικά με τις τεχνικές επικοινωνίας και τον τρόπο ενημέρωσης των ατόμων με καρκίνο (Maguire 1985, Slaby 1988, Buckman 1992). Αυτή η παρουσίαση, με τη χρήση video, θα επικεντρωθεί στην εφαρμογή των τεχνικών πληροφόρησης των ογκολογικών ασθενών για την ασθένειά τους. Θα παρουσιασθούν το πώς διαμορφώνεται ένα πλαίσιο συνομιλίας στο οποίο επικρατεί κλίμα εμπιστοσύνης, πώς διερευνώνται οι γνώσεις τους ασθενούς γύρω από την κατάσταση της υγείας του, πώς εκτιμώνται οι ανάγκες του για πληροφόρηση, πώς παρέχονται οι πληροφορίες για τη διάγνωση, πώς γίνεται ο χειρισμός δύσκολων συναισθημάτων του αρρώστου, πώς υποστηρίζεται ο ασθενής σε μακροπρόθεσμη βάση. Θα επισημανθεί η αναγκαιότητα εφαρμογής δεξιοτήτων εκ μέρους των επαγγελματιών ψυχικής υγείας με σκοπό την προαγωγή της προσαρμογής του ογκολογικού ασθενούς στις συνθήκες της πάθησής του και την ικανοποίησή του από την επαφή με αυτούς.

[73] Κοινωνικο - ψυχολογική έρευνα σε Οργανισμούς: ανατροπές και πραγματικότητες

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Δικαίου Μ.*

Η κοινωνικο-ψυχολογική έρευνα - ως διαδικασία που εκπροσωπεί συγκεκριμένα κοινωνικο - ψυχολογικά μοντέλα σκέψης - δοκιμάζει και δοκιμάζεται στη σύγχρονη πραγματικότητα, καθώς έρχεται αντιμέτωπη με ερωτήματα που αναρρούν πολύ συχνά τους όρους (μεθοδολογίες και στρατηγικές) και τα όριά της (φαινόμενα που απαιτούν συνδυασμό μικρο και μακρο-κοινωνικών προσεγγίσεων). Οι Οργανισμοί ως συστήματα σχέσεων αποτελούν από παράδειγμα αυτής της δοκιμασίας. Το Συμπόσιο που οργανώνεται, φιλοδοξεί να αναδείξει τις ανατροπές και τις νέες πραγματικότητες που διαμορφώνονται όταν οι ερευνητές έρχονται να διερευνήσουν:

1. την επίδραση της κοινωνικής αλληλεξάρτησης στη λήψη αποφάσεων μέσα στους Οργανισμούς,
2. τις διαδικασίες που ενέχονται στη λήψη αποφάσεων για την επίλυση συγκρούσεων στο χώρο της βιομηχανίας,
3. την άσκηση διοίκησης ως ένα σύνθετο σύνολο ρόλων που εκτυλίσσονται σε πολλαπλά επίπεδα στους Οργανισμούς και τέλος,
4. την αξιολόγηση εμπειρίας από προγράμματα εφαρμογής σε Ανώτατα Ιδρύματα.

Η ποικιλομορφία των στόχων της έρευνας στις τέσσερις παραπάνω καταστάσεις-πλαίσια Οργανισμών- δίνει την δυνατότητα να τεθούν ερωτήματα για την ανάπτυξη, την προοπτική και τη χρησιμότητα της κοινωνικο-ψυχολογικής έρευνας σε Οργανισμούς, αντλώντας από παραδείγματα του ελληνικού και του διεθνούς χώρου.

Λήψη αποφάσεων στους Οργανισμούς από τη σκοπιά της κοινωνικής αλληλεξάρτησής τους: αποφάσεις αυτοσυντήρησης, αποφάσεις αυτοαναίρεσης
Κορδούτης Π.

Η λήψη απόφασης ορίζεται από πολλές θεωρίες της Οργανωτικής Ψυχολογίας αλλά και Κοινωνικές Ψυχολογικές θεωρίες για τους Οργανισμούς ως ενδοατομική ενσυνείδητη λογική διεργασία στην οποία οι οργανωτικοί, παραγωγικοί-οικονομικοί και κοινωνικοί παράγοντες αποτελούν εισιόντα, για άλλες θεωρίες με περισσότερο για άλλες με μικρότερο βάρος, σε έναν αλγόριθμο με τελικό προϊόν την απόφαση που οφείλει να ανταποκρίνεται στο κριτήριο της «βελτιστοποίησης» της παραγωγικής μηχανής του οργανισμού. Η θεωρία της αλληλεξάρτησης αντίθετα ορίζει την απόφαση ως «σημείο μετασχηματισμού» μεταξύ των λειτουργικών σχέσεων που έχουν οι παράγοντες αυτοί με απώτερο στόχο την ομοιόσταση, την αυτοσυντήρηση ή στην καλύτερη περίπτωση την μεγιστοποίηση της ευεξίας του Οργανισμού μάλλον παρά την αύξηση της παραγωγής και τη μείωση του κόστους. Σύμφωνα με την αντίληψη αυτή δεν υφίσταται πραγματική εσωτερική ανανέωση (innovation) ενός Οργανισμού παρά μόνον εάν τροποποιηθεί η σχέση του με εξωγενείς οργανισμούς και κυρίως την κοινότητα που «καταναλώνει» τα προϊόντα του. Η θεωρητική και μεθοδολογική αξία της οπτικής αυτής έγκειται στο ότι έχει την ανατρεπτική δυνατότητα να αξιολογεί τη λειτουργική σχέση μεταξύ Οργανισμού-προϊόντος-και κοινότητας με κριτήρια που αφήνουν περιθώρια ακόμα και να αμφισβητηθεί η λογική της συνεχούς αύξησης ή βελτίωσης της παραγωγής, της επέκτασης του οργανισμού και της ίδιας της χρησιμότητάς του για την κοινωνία.

Άσκηση διοίκησης ως σύνολο ρόλων σε πολλαπλά επίπεδα
Σταφυλά Α.

Η άσκηση διοίκησης ως ένα δυναμικό μακρο-σύστημα περιλαμβάνει τρία μικρο-συστήματα (προϊστάμενος, υφιστάμενοι, κατάσταση) τα οποία χαρακτηρίζονται από τη δική τους, εσωτερική δυναμική.

Στην προσπάθεια κατανόησης αυτής της πολυ-επίπεδης δυναμικής που αναπτύσσεται, αναγνωρίζεται εκ νέου η σημασία της ταυτόχρονης μελέτης των μικρο-συστημάτων με εστίαση του ερευνητικού ενδιαφέροντος στην αλληλεπίδραση των προϊσταμένων και υφισταμένων και του συστήματος αξιών που επικοινωνούνται κατά τη διάρκεια αυτής της αλληλεπίδρασης.

Η παρούσα έρευνα (μέρος ενός ευρύτερου προγράμματος για διδακτορική διατριβή), έχοντας εντοπίσει δυο χαρακτηριστικές καταστάσεις πλαισίων εργασίας, επικεντρώνεται σ'ένα μέρος του ως άνω συστήματος: τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι προσωπικές αξίες προϊσταμένων-υφισταμένων επιδρούν στην επιλογή του τρόπου άσκησης διοίκησης.

Προς αυτή την κατεύθυνση, αξιοποιεί τις απαντήσεις 465 εργαζομένων σε ελληνικούς οργανισμούς (115 προϊστάμενων και 350 υφιστάμενων) σε ερωτηματολόγια («Σύστημα Προσωπικών Αξιών»-«Περιγραφή Συμπεριφοράς Προϊσταμένου») και συνεντεύξεις. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας συζητούνται μέσα από την οπτική της συνεισφοράς τους στη δημιουργία ενός θεωρητικού πλαισίου σύνδεσης αξιών και άσκησης διοίκησης, καθώς και της πρακτικής εφαρμογής τους στην επιλογή προϊσταμένων και στη σύνθεση των ομάδων εργασίας.

Αξιολογώντας την εμπειρία από προγράμματα εφαρμογής σε ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα
Μπάκα Α.

Η αξιολόγηση του προγράμματος Ε.Π.Ε.Α.Ε.Κ. «Δημιουργία Προγράμματος Σπουδών για την Οργανωτική Ψυχολογία /Διοίκηση και Οργάνωση Επιχειρήσεων» του Τμήματος Ψυχολογίας αντιμετώπισε το πρόγραμμα ως ένα σύστημα αποτελούμενο από διαφορετικές ομάδες, με διαφορετικά ενδιαφέροντα και στόχους, τις ομάδες των φοιτητών, των εισηγητών αλλά και των υπεύθυνων για το σχεδιασμό και την υλοποίησή του, οι οποίες βίωσαν διαφορετικά το πρόγραμμα και αποκόμισαν διαφορετικές εμπειρίες.

Προκειμένου να μελετηθεί και να αξιολογηθεί αυτή η πολλαπλότητα εμπειριών των μελών ενός συστήματος εφαρμόστηκε ένα σχέδιο αξιολόγησης που ήταν ευέλικτο και ποικιλόμορφο, με πολλαπλά αποτελέσματα, που αλληλο-ενισχύονταν λογικά. Η συλλογή πληροφοριών έγινε με έμφαση σ' εκείνες που παρουσιάζουν ποιοτικά, εις βάθος στοιχεία, ενισχύουν την ποιοτική αξιολόγηση του προγράμματος και οδηγούν σ' εναλλακτικές ή συμπληρωματικές προτάσεις ύστερα από διαπραγμάτευση και συζήτηση γύρω από τα αποτελέσματα της. Για τους λόγους αυτούς η αξιολόγηση χρησιμοποίησε την ερευνητική μέθοδο της μελέτης περίπτωσης με εργαλεία την παρατήρηση, τη μελέτη αρχείων, το ερωτηματολόγιο, τη συνέντευξη και τις ομάδες εστίασης (focus groups) αλλά και με ποσοτικές αλλά και ποιοτικές μεθόδους ανάλυσης αποτελεσμάτων.

[74] Ευρωπαϊκό Πλαίσιο για την Εκπαίδευση των Ψυχολόγων

Στρογγυλό Τραπέζι

Ομιλητές: *Γεώργιος Δ., Παπαστάμου Σ., Παπαδάκης Θ., Χαρίτων - Φατούρου Μ.*

Το θέμα της Στρογγυλής Τράπεζας είναι η συζήτηση για το “Κοινό Πλαίσιο Εκπαίδευσης των Ευρωπαίων Ψυχολόγων”. Το πλαίσιο αυτό αποτελεί πρόταση επιτροπής εκπροσώπων από δεκαπέντε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπό την αιγίδα της ΕΦΡΡΑ, για την κατάρτιση ενός κοινού ευρωπαϊκού πλαισίου γνώσεων, δεξιοτήτων και επαγγελματικής επάρκειας για την αναγνώριση της επαγγελματικής εκπαίδευσης των ψυχολόγων, το οποίο μπορεί να αποτελέσει τη βάση για ένα μελλοντικό “Ευρωπαϊκό Δίπλωμα Ψυχολόγου”. Η έμφαση δόθηκε στον καθορισμό των κριτηρίων ειδίκευσης στην ψυχολογία, π.χ. κλινικός ψυχολόγος, σχολικός ψυχολόγος, οργανωτικός ψυχολόγος. Το πλαίσιο συγκρίνει τα προγράμματα εκπαίδευσης στην ψυχολογία στα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια και, επίσης, τα συστήματα επαγγελματικής εκπαίδευσης στις ειδικότητες της ψυχολογίας σε κάθε χώρα της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Δίπλωμα Ψυχολόγου θα συμβάλλει: α' στη δημιουργία περισσότερο “διάφανων” συστημάτων αμοιβαίας αναγνώρισης την ειδικοτήτων της ψυχολογίας στις ευρωπαϊκές χώρες, β' τη διευκόλυνση της κινητικότητας των ψυχολόγων ανάμεσα στα κράτη-μέλη της ΕΕ μέσω της δημιουργίας κοινού πλαισίου κριτηρίων ειδίκευσης στην ψυχολογία και γ' την ανάπτυξη νέων μοντέλων επαγγελματικής εκπαίδευσης που θα βασίζονται στα κριτήρια και την επάρκεια του ειδικευμένου ψυχολόγου, καθώς και σε βασικές προαπαιτούμενες γνώσεις.

[75] Αναρτημένες Εργασίες -3- Ψυχολογία της Ανάπτυξης Ψυχολογία της Εκπαίδευσης

Οι στρατηγικές αντιμετώπισης αγχογόνων καταστάσεων σε δείγμα μαθητών Δημοτικού σε σχέση με το είδος της αγχογόνου κατάστασης.

Αγγελή Α., Βλάχου Μ.

Το Ερωτηματολόγιο Αντιμετώπισης Αγχογόνων Καταστάσεων (Athen Coping Scale – AcopS) για παιδιά και εφήβους χορηγήθηκε σε 679 μαθητές των τεσσάρων τελευταίων τάξεων του Δημοτικού. Το ερωτηματολόγιο αναφέρεται σε στρατηγικές αντιμετώπισης που χρησιμοποίησε το παιδί σε κάποια συγκεκριμένη αγχογόνο κατάσταση που αντιμετώπισε κατά το πρόσφατο παρελθόν. Οι απαντήσεις των παιδιών στην ανοικτή ερώτηση σχετικά με την αγχογόνο κατάσταση που αντιμετώπισαν υποβλήθηκαν σε ανάλυση περιεχομένου από δύο διαφορετικές ομάδες βαθμολογητών, προκειμένου να υπολογιστεί η αξιοπιστία μεταξύ βαθμολογητών. Θα γίνει αναφορά στη χρήση των διαφόρων στρατηγικών αντιμετώπισης που μετρά το ερωτηματολόγιο (οικογενειακή στήριξη βοήθειας, αναθεώρηση – ανασύνταξη) ανάλογα με το είδος αγχογόνου κατάστασης.

Το παιχνίδι των νηπίων στην αυλή του σχολείου την ώρα του διαλείμματος

Αλεξάνδρου Γ., Κορηλάκη Κ., Χλουβεράκης Γ.

Το παιχνίδι του και ο ρόλος του για την γνωστική, κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών έχει μελετηθεί εκτενώς (Goldstein, 1994. Moyles, 1989. Smith, 1990). Λιγότερη, όμως, προσοχή έχει δοθεί στο πώς τα παιδιά παίζουν στο χώρο της αυλής του σχολείου κατά τη διάρκεια του δια-

λείμματός τους. Η μελέτη του παιχνιδιού την ώρα του διαλείμματος παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για το λόγο ότι τα παιδιά έχουν την ευκαιρία να αλληλεπιδράσουν με το δικό τους τρόπο, μέσα σε ένα ασφαλές περιβάλλον μακριά από τα μάτια των ενηλίκων. Σχετικές μελέτες των Blatchford (1998) και Blatchford & Sumpner (1998) έχουν ασχοληθεί κυρίως με το παιχνίδι των μεγαλύτερων παιδιών του δημοτικού και γυμνασίου. Σκοπός αυτής της εργασίας είναι α) να καταγράψει σε ποιες δραστηριότητες επιδίδονται τα παιδιά του νηπιαγωγείου κατά την ώρα του διαλείμματος και β) να αξιολογήσει την ποιότητα του χώρου μέσα στον οποίο διεξάγεται το παιχνίδι των παιδιών και των ερεθισμάτων που παρέχει το ίδιο το σχολείο για παιχνίδι. Η μελέτη αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη.

Μια συγχρονική μελέτη σταθερότητας και αλλαγής της αυτοεκτίμησης από την πρώτη έως την τελευταία φάση της εφηβείας
Αργυρακούλη Ε., Ζαφειροπούλου Μ.

Στη συγχρονική αυτή μελέτη διερευνώνται οι αναπτυξιακές αλλαγές της αυτοεκτίμησης από την πρώτη έως την τελευταία φάση της εφηβείας. Δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 218 έφηβοι (96 αγόρια και 122 κορίτσια) ηλικίας 11, 13, 15 και 17 ετών. Για τη μέτρηση της αυτοεκτίμησης χρησιμοποιήθηκε το *Διαπολιτισμικό Ερωτηματολόγιο Αυτοεκτίμησης του Battie* (1981), το οποίο μεταφράστηκε και ελέγχθηκε ως προς την αξιοπιστία του.

Η έρευνα ασχολείται με τη διερεύνηση τριών ζητημάτων: 1. Η αυτοεκτίμηση αυξάνει ή μειώνεται από την πρώτη στην τελευταία φάση της εφηβείας; 2. Ποιες αναπτυξιακές διαφορές παρατηρούνται σε συνάρτηση με την ηλικία και το φύλο; 3. Σε σχέση με το συνολικό δείγμα, εντοπίζονται διαφορές στην αυτοεκτίμηση ανάμεσα στα δύο φύλα;

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι συνολικά το μέσο επίπεδο της αυτοεκτίμησης δεν αλλάζει σημαντικά στις ηλικίες 11, 13, 15 και 17, αν και παρατηρείται σταδιακή μείωση. Εξάλλου, ως προς τις μεταβλητές ηλικία και φύλο, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα αγόρια παρουσιάζουν σχετική σταθερότητα της αυτοεκτίμησης στο συγκεκριμένο ηλικιακό φάσμα, ενώ τα κορίτσια παρουσιάζουν σημαντικές πτωτικές τάσεις. Έτσι, υπάρχουν περισσότερα κορίτσια παρά αγόρια με χαμηλή αυτοεκτίμηση στην πρώτη εφηβεία, και αυτή η διαφορά γίνεται μεγαλύτερη προς το τέλος της εφηβείας. Τέλος, ο μέσος όρος της αυτοεκτίμησης των αγοριών όλων των ηλικιών είναι σημαντικά υψηλότερος από τον αντίστοιχο των κοριτσιών. Τα αποτελέσματα αυτά επιβεβαιώνουν ανάλογα ξένων ερευνών.

Χρόνος και κίνητρα επιλογής επαγγέλματος στους Έλληνες εφήβους σήμερα: εμπειρική ψυχολογική έρευνα σε πανελλήνιο δείγμα

Βίκη Α., Παπαδόπουλος Ν. Γ.

Στην παρούσα έρευνα επιδιώκεται η επισήμανση χρόνου πρώτης σκέψης και τελικής επιλογής επαγγέλματος και των αντίστοιχων κινήτρων στην επιλογή αυτή. Παρόμοιες έρευνες έχουν γίνει ελάχιστες στην Ελλάδα (π.χ. Kostaki 1990, Κασσιμάτη 1989), στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Flouris/Kassotakis/Vamvoukas 1990) και αρκετές σε χώρες του εξωτερικού.

Η έρευνά μας γίνεται με τη χρήση αυτοσχέδιου ερωτηματολογίου και δύο δοκιμασιών (τεστ) (Bergmann/Eder, UST/AIST και Brickenkamp, GIS). Το δείγμα είναι πανελλήνιο, τυχαίο και αντιπροσωπευτικό (μαθητές γυμνασίου και λυκείου, 14 - 18 ετών).

Οι θεματικές του ερωτηματολογίου είναι ποικίλες με επίκεντρο το χρόνο πρώτης σκέψης για επιλογή επαγγέλματος, το χρόνο

της τελικής απόφασης, και τα κίνητρα που ώθησαν σ' αυτή ή δυσκολεύουν την απόφαση (σε περίπτωση αμφιταλάντευσης).

Μερικές από τις σχετικές διαπιστώσεις έχουν ως εξής:

Τα επαγγέλματα με τις περισσότερες προτιμήσεις είναι: γιατρός, αστυνομικός, νηπιαγωγός, αισθητικός, πολιτικός μηχανικός, γυμναστής, πιλότος. Στην ερώτηση όμως τι έχουν ήδη επιλέξει να γίνουν, τα ποσοστά διαφοροποιούνται σε αξιοπρόσεκτο βαθμό. Συγκεκριμένα από το 54%, που έχουν οριστικά αποφασίσει για το μελλοντικό επάγγελμά τους, η κλίμακα (με ποσοστιαία σειρά) είναι: αισθητικός, οικονομολόγος, στρατιωτικός, μηχανικός, αστυνομικός, βρεφονηπιοκόμος. Τα ιατρικά επαγγέλματα περιορίζονται στο 2%. Στη συνέχεια εξετάζονται σε αντιπαραβολή τα διάφορα κίνητρα (π.χ. κοινωνική θέση-χρήματα κ.λπ.) με την οποία επισημαίνονται αξιοπρόσεκτες προτιμήσεις των μαθητών.

Η ψυχομετρική προσαρμογή στα ελληνικά του τεστ "φόρμα αναφοράς για τον / την νηπιαγωγό - βρεφονηπιοκόμο 1^{1/2} - 5 ετών"

Γεωργακοπούλου Α., Τσαούσης Ι.

Αντικείμενο της συγκεκριμένης έρευνας ήταν η στάθμιση στην ελληνική γλώσσα του τεστ που μελετά την παιδική ψυχοπαθολογία στο χώρο της προσχολικής ηλικίας. Το παραπάνω τεστ έχει κατασκευαστεί από τον Αμερικανό ψυχολόγο Thomas Achenbach.

Κατά τη διαδικασία της στάθμισης των δύο ψυχομετρικών εργαλείων από τη μια γλώσσα στην άλλη, πραγματοποιήθηκαν μετάφραση και αντίστροφη μετάφραση (translation back translation), μια πιλοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε σχολεία της Ρόδου, η ανάλυση των συλλεγόμενων στοιχείων, ο έλεγχος της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας και η δημιουργία νορμών. Τους

συμμετέχοντες στο τεστ, αποτέλεσαν 70 περίπου εκπαιδευτικοί από τις περιοχές της Αττικής και των Δωδεκανήσων. Στόχος της έρευνας ήταν να συλλέξουμε πληροφορίες (μέσω του ερωτηματολογίου) για περισσότερα από 700 παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Συγκριτική μελέτη της ταυτότητας του ρόλου του φύλου εφήβων και μετεφήβων *Γεωργουλέας Γ.*

Στην ερευνητική αυτή μελέτη 274 έφηβοι ηλικίας 13-19 ετών και 185 μετέφηβοι ηλικίας 20-25 ετών συμπλήρωσαν την ελληνική μορφή του ερωτηματολογίου ταυτότητας του ρόλου του φύλου της Bem (Bem Sex Role Inventory). Μέσω του ερωτηματολογίου B.S.R.I. διερευνάται η διαμόρφωση της ταυτότητας του ρόλου του φύλου και τα άτομα κατατάσσονται, -ανάλογα με τη βαθμολογία τους στις μεταβλητές “αρρενωπότητα” και “θηλυκότητα”, όπως αυτή προκύπτει από τις απαντήσεις τους στα αντίστοιχα θέματα θέματα (items) του ερωτηματολογίου- σε μία από τις τέσσερις ακόλουθες κατηγορίες: “ανδρόγυνη”, “αδιαφοροποίητη”, “αρρενωπή” και “θηλυκή” ταυτότητα του ρόλου του φύλου. Γίνεται συγκριτική παρουσίαση των ποσοστιαίων αναλογιών καθεμιάς από τις κατηγορίες ταυτότητας του ρόλου του φύλου και διερευνώνται διαφορές ως προς το φύλο και την ηλικιακή ομάδα. Επίσης, γίνεται σύγκριση των μέσων όρων των μεταβλητών “αρρενωπότητα” και “θηλυκότητα” για τα δύο φύλα και για τις επιμέρους ηλικιακές ομάδες, όπως προκύπτουν από τη στατιστική ανάλυση των ερωτηματολογίων. Τέλος, παρουσιάζονται στατιστικά σημαντικές διαφορές ως προς το φύλο και την ηλικιακή ομάδα στα 60 επιμέρους θέματα (items) του ερωτηματολογίου και διατυπώνονται προτάσεις για την περαιτέρω συνέχιση της έρευνας.

Πόσα γραπτά είναι αρκετά; Ο ρόλος της σειράς παρουσίασης στην αξιολόγηση των μαθητικών γραπτών στο Δημοτικό Σχολείο

Δημάκος Ι., Κουστουράκης Γ.

Σκοπός της μελέτης αυτής ήταν η εξέταση του παράγοντα “γνωστική κόπωση”, που προσδιορίστηκε από τον αριθμό των προηγούμενων γραπτών που έχει αξιολογήσει ο συγκεκριμένος εκπαιδευτικός πριν από τη διόρθωση μιας έκθεσης. Πιο συγκεκριμένα, τέσσερις εκθέσεις μαθητών Ε' τάξης Δημοτικού σχολείου κρίθηκαν αρχικά από τους ερευνητές ως προς την συνολική τους ποιότητα στις κατηγορίες: χαμηλή, υψηλή και μέτρια (2 εκθέσεις). Στη συνέχεια, θέτοντας την μια εκ των δυο μετρώων εκθέσεων στο τέλος και αλλάζοντας τη σειρά παρουσίασης των υπολοίπων, θελήσαμε να ποσοτικοποιήσουμε την επίδραση που έχει η παρουσίαση των εκθέσεων διαφορετικής ποιότητας στο βαθμό της τελευταίας έκθεσης.

Τα αποτελέσματα έδειξαν πως υπήρξε στατιστικώς σημαντική διαφορά στη βαθμολογία της τελευταίας έκθεσης ανάλογα με τη σειρά παρουσίασης των προηγούμενων εκθέσεων. Επίσης, στατιστικώς σημαντικές διαφορές παρατηρήθηκαν μεταξύ των βαθμολογιών υψηλής και μέτριας ποιότητας, αλλά και μεταξύ υψηλής και χαμηλής ποιότητας εκθέσεων. Παρότι οι εκπαιδευτικοί δεν είναι συνηθισμένοι στο να βαθμολογούν εκθέσεις στο Δημοτικό σχολείο εντούτοις παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση στη βαθμολογία τους που οφείλεται στην ανάγνωση των προηγούμενων εκθέσεων. Με δεδομένη τη σημασία που έχει η βαθμολόγηση των εκθέσεων στις επόμενες εκπαιδευτικές βαθμίδες, ερωτήματα τίθενται σχετικά με την αναγκαιότητα της εμπειροστατωμένης αξιολόγησης των γραπτών εκθέσεων από τους εκπαιδευτικούς του Δημοτικού σχολείου.

Ο παιδαγωγικός ρόλος του καθηγητή της μέσης εκπαίδευσης βασικός μοχλός στην πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών

Δημητρίου Β., Πασσά Ε., Εσαγιάν Γ.

Η πρόληψη έχει ως βάση την ακόλουθη υπόθεση: η επαφή με την εξαρτησιογόνο ουσία μπορεί να έχει σχέση με την περίοδο των αλλαγών της εφηβείας. Συνεπώς ένας από τους στόχους της πρόληψης είναι η στήριξη του εφήβου στην διαχείριση των ψυχοσωματικών εξελικτικών διαδικασιών της εφηβείας.

Πρωταρχικό ρόλο στη διαπαιδαγώγηση και στήριξη των παιδιών παίζει η οικογένεια και το σχολείο. Οι θεσμοί αυτοί μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη στάσεων και συμπεριφορών που θα επιτρέψουν στο παιδί να αποκτήσει αυτονομία, να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά τις πιεσοδές που δέχεται και να αποφασίζει συνειδητά και υπεύθυνα για τη ζωή του.

Το έργο των καθηγητών συνίσταται, όχι μόνο στην προσφορά γνώσης στα παιδιά, αλλά ταυτόχρονα οι ίδιοι αποτελούν για τους μαθητές τους σημαντικά πρότυπα ταύτισης ως πρόσωπα κύρους και υπ' αυτήν την έννοια συμβάλλουν τα μέγιστα στην ψυχολογική ωρίμανση και στην κοινωνικοποίηση των νέων.

Το Κέντρο Πρόληψης συμβάλλει στην εκπαίδευση των καθηγητών σε δραστηριότητες που υπερβαίνουν τα στενά πλαίσια της μάθησης, δίνοντας έμφαση στον παιδαγωγικό ρόλο του διδασκάλου. Έτσι, ακολουθείται μία νέα προσέγγιση του μαθητή που αναδεικνύει την ανάπτυξη της προσωπικότητας, της αυτοεκτίμησης, των κοινωνικών δεξιοτήτων και των διαπροσωπικών σχέσεων του εφήβου.

Ανάπτυξη της συγκινησιακής εκφραστικότητας του προσώπου

Δημουλάς Κ., Σγούρας Κ., Φαρμάκης Ν.

Για να δειχτεί η «έξοδος» του συναισθήματος στο πρόσωπο σε «ροή» (βίωση, έκφραση, έκφραση βιωμένων), κατόπιν δοκιμαστικής και (ανά 12 άντρες και γυναίκες) πειραματικής διαδικασίας και έλεγχο πιθανής προκατάληψης (32 άντρες και 32 γυναίκες, ανά 16, από 8 για τη λύπη και την ευτυχία, πέριξ των οποίων θα συνεγείρονταν όλα τα συναισθήματα), σε δείγμα 30 παιδιών (6,9,11 ετών, 5 αγόρια και 5 κορίτσια σε κάθε ομάδα) μαγνητοσκοπήθηκε η αυθόρμητη έκφραση της συγκίνησης, από την ακρόαση αποδεδειγμένα ικανών να διεγείρουν συγκινησιακά μουσικών κομματιών, και η από ένα σημείο και μετά, τεχνητή (αηδιστική νοητική εικόνα) εμπλοκή της ανέλιξης της συγκίνησης, που προβλεπόταν να βγει στην έκφραση του προσώπου. Στο τέλος κάθε φάσης, το υποκείμενο κατέγραφε, από 1 έως 7, ό' τι αισθάνθηκε στη διάρκεια της. Τη βιντεοταινία είδαν, χωρίς ήχο, 4 κριτές (2 άντρες και 2 γυναίκες), που αποτύπωσαν τη συναισθηματική έκφραση των υποκειμένων σε κάθε φάση, στην ίδια βαθμολογική κλίμακα. Φάνηκε αύξηση της εκφραστικής πλαστικότητας κυρίως των παιδιών 9 ετών, επιβεβαιωμένη σε δείγμα 114 παιδιών (ηλικίας όπως παραπάνω, ανά 19 αγόρια και κορίτσια στην ομάδα), με ένταξη σε εκείνο, έτσι που να σχηματίζονται ομάδες των 24 αγοριών και 24 κοριτσιών, για κάθε ηλικία, σε σύνολο 144 παιδιών, και στη διάρκεια ρυθμικής γυμναστικής.

Ανάπτυξη της ρηματικής όψης στην παιδική γλώσσα: ο ρόλος του φύλου των παιδιών

Ευθυμίου Α.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να

διερευνηθεί ο ρόλος του φύλου των παιδιών στην ανάπτυξη της ρηματικής όψης, δηλαδή του συντελεσμένου, που εκφράζεται με τους ρηματικούς τύπους της οριστικής, της υποτακτικής και της προστακτικής του αορίστου και της οριστικής του στιγμιαίου μέλλοντα, και του ασυντέλεστου, που εκφράζεται με τους ρηματικούς τύπους της οριστικής του παρατατικού και του εξακολουθητικού μέλλοντα και της προστακτικής και της υποτακτικής του ενεστώτα. Στην έρευνα πήραν μέρος 66 παιδιά, 33 αγόρια και 33 κορίτσια, ηλικίας 3 έως και 6 ετών. Χρησιμοποιήθηκαν εικονογραφημένα περιοδικά-μικρά βιβλία για παιδιά. Οι εικόνες αυτών των βιβλίων αποτέλεσαν τη βάση συζήτησης ανάμεσα στον ερευνητή και το κάθε παιδί χωριστά για μισή ώρα περίπου. Έγινε εγγραφή της συζήτησης σε κασετόφωνο και στη συνέχεια απομαγνητοφώνησή της. Εντοπίστηκαν, απαριθμήθηκαν και ταξινομήθηκαν οι τύποι των ρημάτων που φανερώνουν το συντελεσμένο και το ασυντέλεστο της ρηματικής όψης κατά παιδί, φύλο και ηλικία. Τα δεδομένα έδειξαν ότι υπάρχουν διαφορές ανάπτυξης του συντελεσμένου και του ασυντέλεστου ανάμεσα στα παιδιά των δύο φύλων της ίδιας ηλικίας και ότι οι διαφορές αυτές ποικίλουν από ηλικία σε ηλικία. Οι παραπάνω διαφορές θα αξιολογηθούν με τη μέθοδο ANOVA για να διερευνηθεί η στατιστική τους σημαντικότητα. Τα συμπεράσματα συζητώνται.

Τα χαρακτηριστικά της άσκησης του γονεϊκού ελέγχου και η σχέση τους με την αυτοαντίληψη των εφήβων

Ζαφειροπούλου Μ., Ρούση Χ., Σωτηρίου Α.

Στόχος της έρευνας ήταν:

α) η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι γονείς ελέγχουν την συμπεριφορά των παιδιών τους και

β) η μελέτη της επίδρασης που έχει ο έλεγχος αυτός στην αυτοαντίληψη των παιδιών.

Για τη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο οι γονείς ελέγχουν τη συμπεριφορά των παιδιών χρησιμοποιήθηκε το Parental Authority Questionnaire του Buri, το οποίο βασίστηκε στο θεωρητικό σχήμα της Baumbrind, ενώ για την μέτρηση της αυτοαντίληψης χρησιμοποιήθηκε η Perceived Competence Scale for Adolescents της Harter. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 216 μαθητές και μαθήτριες της Γαε Λυκείου και οι γονείς τους.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα χαρακτηριστικά του τρόπου με τον οποίο οι μητέρες ελέγχουν τη συμπεριφορά των παιδιών τους είναι διαφορετικά από τα χαρακτηριστικά του τρόπου με τον οποίο ασκούν τον έλεγχο οι πατέρες. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι ορισμένα από τα χαρακτηριστικά αυτά συσχετίζονται με την αυτοαντίληψη των εφήβων.

Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας και τρόποι μάθησης: ερευνητική προσέγγιση Ζενάκου Ε.

Η παρούσα μελέτη αποσκοπούσε στο να εξετάσει την συσχέτιση, που υπάρχει μεταξύ των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας και των προτιμήσεων μάθησης. Συγκεκριμένα, η μελέτη αυτή προσπάθησε να διερευνήσει εάν ο τύπος της προσωπικότητας των ατόμων ασκεί επίδραση στον τρόπο, με τον οποίο μαθαίνουν καινούριες γνώσεις και πληροφορίες. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 120 προπτυχιακοί Φοιτητές/τριες του Χαροκοπείου Παν/μίου, καθώς και 60 Φοιτητές/τριες των Τμημάτων Ξένων Γλωσσών της Φιλοσοφικής Σχολής του Παν/μίου Αθηνών, ηλικίας 19 έως 24 ετών. Για τη διακρίβωση του τύπου της προσωπικότητας των υποκειμένων χρησιμοποιήθηκε το σταθμισμένο σε ελληνικό πληθυσμό MBTI Test (Myers & Briggs, 1976). Για τη διερεύνηση των προτιμήσεων μάθησης των υποκειμένων χρησιμοποιή-

θηκε το Learning Styles Test (Jim Wingate, 2000), το οποίο σταθμίστηκε στα ελληνικά για το σκοπό της συγκεκριμένης έρευνας.

Η μελέτη βρίσκεται σε εξέλιξη. Τα αποτελέσματα αναμένεται να δείξουν, ότι υπάρχει συσχέτιση ανάμεσα στον τύπο της προσωπικότητας των ατόμων και στον τρόπο, με τον οποίο αυτά μαθαίνουν νέα πληροφοριακά στοιχεία.

Η προσέγγιση της υπεροχής και του "τάλαντου" μέσα από το εκπαιδευτικό μας σύστημα

Θεοδωρίδου Σ., Δαβάζογλου Α.

Μια σύντομη ανασκόπηση στο πιο πρόσφατο νομοσχέδιο της χώρας μας σ' ό,τι αφορά την ειδική εκπαίδευση, καταδεικνύει το κενό που υπάρχει στον τομέα πρόβλεψης και πρόνοιας για τους μαθητές που αποκλίνουν θετικά. Όπου εμφανίζεται η φράση «μαθητές ή άτομα με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες», αφορά αποκλειστικά σε άτομα με μειονεξίες, έναντι του μέσου όρου.

Πρόκειται για αντικατοπτρισμό της ελληνικής εκπαιδευτικής πραγματικότητας, εφόσον η πρόβλεψη αλλά και ο εκπαιδευτικός σχεδιασμός, απευθύνονται εξ ολοκλήρου σε άτομα που εμφανίζουν: «σημαντική δυσκολία μάθησης και προσαρμογής εξαιτίας σωματικών, διανοητικών, ψυχολογικών, συναισθηματικών και κοινωνικών ιδιαιτεροτήτων.»

Είναι εύλογος ο προβληματισμός για τη δομή του εκπαιδευτικού μας συστήματος, εάν λάβουμε υπόψη την εισηγητική έκθεση στο σχέδιο νόμου όπου αναφέρεται ότι: «Αναγνωρίζεται η διαφορετικότητα ως δικαίωμα και ως στοιχείο διάκρισης από τα άλλα άτομα, χωρίς αυτό να σημαίνει μειονεξία».

Η υπεροχή, ως άλλη όψη της διαφορετικότητας, μπορεί να εμφανίζεται σε επίπεδο διανόησης, δημιουργικότητας, επίπεδο κιναισθητικό όπως επίσης και σε ψυχοκοινο-

νικό. Το γεγονός αυτό, σε καμία περίπτωση δεν αποκλείει, άτομα για παράδειγμα, με σωματική αναπηρία να διαθέτουν ιδιαίτερες διανοητικές, ηγετικές ικανότητες ή άλλα ταλέντα και να αξιώνουν ισότιμη εκπαιδευτική αντιμετώπιση. Πρόκειται για παραμέτρους, που σε εκπαιδευτικά συστήματα άλλων χωρών υπάρχει σαφής πρόθεση να μην εξαιρεθούν από τις νομοθετικές ρυθμίσεις που αφορούν στον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, προκειμένου να διασφαλιστούν ίσες ευκαιρίες συμμετοχής στην κατανομή των κοινωνικών αγαθών για όλους τους αποκλίνοντες μαθητές, υπερέχοντες και μειονεκτούντες.

Θεωρία του νου και κατανόηση συναισθημάτων: ο ρόλος της πειραματικής διαδικασίας

Καραγιωργίου Ε., Κορηλάκη Κ., Χλουβεράκης Γ.

Η θεωρία του νου (theory of mind) εξετάζει αν τα παιδιά μπορούν να ερμηνεύσουν τις πράξεις των άλλων με βάση το τι τα ίδια πιστεύουν και επιθυμούν (beliefs & desires). Οι μελέτες στο χώρο αυτό έχουν δείξει ότι τα παιδιά πριν την ηλικία των 4 ετών δεν έχουν αναπτύξει μια θεωρία για το νου των άλλων και τείνουν να ερμηνεύουν τη συμπεριφορά εκείνων, στηριζόμενα στα δικά τους πιστεύω και όχι στις πεποιθήσεις των άλλων (Baron-Cohen, Leslie & Frith, 1985. Perner, Leekman & Wimmer, 1987. Wimmer & Perner, 1983). Η κριτική που ασκήθηκε στις μελέτες αυτές βασίστηκε στο ότι τα παιδιά ενδέχεται να αποτυγχάνουν, όχι επειδή δεν έχουν αναπτύξει τη θεωρία του νου, αλλά επειδή η ίδια η πειραματική διαδικασία παρουσιάζει αδυναμίες. Τα παιδιά πιθανόν να μην κατανοούν το περιεχόμενο της ιστορίας (Lewis, 1994), το σκοπό της ερώτησης (Siegal & Beattie, 1991) ή το χρονικό προσδιορισμό που τίθεται σ' αυτήν (Lewis & Osborne, 1990). Διάφοροι μελετητές έχουν εξετάσει κατά πόσο

η θεωρία του νου μπορεί να ερμηνεύσει τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά κατανοούν τα συναισθήματα των άλλων (Harris, 1989). Σκοπός αυτής της μελέτης είναι να εξετάσει τη σχέση θεωρίας του νου και συναισθημάτων στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων των εσφαλμένων πεποιθήσεων (false-beliefs tasks), όπως αναπτύχθηκε από τον Harris (1989). Στη μελέτη μας, όμως, αυτή με το σχηματισμό πειραματικής ομάδας και ομάδας ελέγχου, ελέγχονται συστηματικά οι παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάζουν την επίδοση των παιδιών, δηλαδή το επίπεδο κατανόησης της ιστορίας και η σαφήνεια των ερωτήσεων. Τα δεδομένα της μελέτης βρίσκονται στη διαδικασία επεξεργασίας τους.

Συμπαθητικός - Αντιπαθητικός δάσκαλος *Καραθανάση Α.*

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη διερεύνηση των χαρακτηριστικών του συμπαθητικού και του αντιπαθητικού δασκάλου όπως, αυτός βιώνεται από τους μαθητές και στη σχέση μεταξύ φύλου, ηλικίας και εικόνας δασκάλου. Η μέθοδος, η οποία χρησιμοποιήθηκε είναι η ελεύθερη συνέντευξη, κατά την οποία τα άτομα του δείγματος περιέγραψαν τα χαρακτηριστικά και τις συμπεριφορές του συμπαθητικού και του αντιπαθητικού δασκάλου. Το δείγμα αποτέλεσαν 280 παιδιά ηλικίας 9-11 ετών (Εα και ΣΤα Δημοτικού) και 290 έφηβοι ηλικίας 12-16 ετών. Από τα ευρήματα της έρευνας φαίνεται ότι:

- Τα βασικά χαρακτηριστικά του συμπαθητικού δασκάλου είναι, η συναισθηματική διαθεσιμότητα (αγάπη, προσέγγιση, κατανόηση, επικοινωνία) τα θετικά πνευματικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά (χιούμορ, φιλικότητα, καλοσύνη και ηρεμία) καθώς επίσης και ορισμένα που αναφέρονται στη διδασκαλία (καλό μάθημα, μεταδοτικότητα, αντικειμενική αξιολόγηση).

- Τα βασικά χαρακτηριστικά του αντιπαθητικού δασκάλου, είναι η έλλειψη συναισθηματικής διαθεσιμότητας (έλλειψη αγάπης, προσέγγιση, ενδιαφέροντος, αποστασιοποίηση, ψυχρότητα), τα αρνητικά κοινωνικά συναισθηματικά χαρακτηριστικά (νευρικότητα, αυστηρότητα, λεκτική επιθετικότητα) και ορισμένα που αναφέρονται στη διδασκαλία (βαρετό μάθημα, έλλειψη μεταδοτικότητα και εξηγήσεων).

- Δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων.

- Δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των ηλικιακών ομάδων (παιδιών - εφήβων).

Παρουσίαση πιλοτικού προγράμματος **"Καλή Υγεία" για παιδιά Νηπιαγωγείου** **στο Δήμο Ζωγράφου** *Κοκολοδημητράκη Α., Τραγάκη Ε.,* *Ξυδά Ε.*

Παρουσίαση πιλοτικού προγράμματος
"ΚΑΛΗ ΥΓΕΙΑ" ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΟΥ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟΥ ΣΤΟ ΔΗΜΟ ΖΩΓΡΑΦΟΥ
- ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ

Το πρόγραμμα "Καλή Υγεία" αναπτύσσεται από κοινού με τη συνεργασία του τμήματος Κοινωνικής Παιδιατρικής του νοσοκομείου Παίδων "Αγλαΐα Κυριακού" και του Συμβουλευτικού Κέντρου Οικογενειών του Δήμου Ζωγράφου.

Σκοπός του προγράμματος είναι η προαγωγή της σωματικής και ψυχικής υγείας των παιδιών που φοιτούν στα δημόσια νηπιαγωγεία της περιοχής του Δήμου Ζωγράφου αφού είναι ευρέως αποδεκτό ότι η πρόωμη προαγωγή ειδικά της ψυχικής υγείας συνεισφέρει στην κατάσταση της ψυχοκοινωνικής υγείας του ατόμου καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου της ζωής του.

Η προαγωγή της ψυχικής υγείας είναι επίσης μια πρόκληση για τη χρησιμοποίηση πολλών πηγών, στρατηγικών και επαγγελματιών.

Θα αναπτυχθεί μόνο η συμμετοχή του Συμβουλευτικού Κέντρου με στόχο την πρωτογενή αλλά και δευτερογενή πρόληψη των ψυχικών διαταραχών στα παιδιά που αποτέλεσαν το δείγμα μας.

Η παρέμβαση γίνεται:

i. Στα ίδια τα παιδιά μέσα από υλικό και τεχνικές που εφήρμοσαν οι νηπιαγωγοί υπό την εποπτεία του Σ.Κ.Ο.

ii. Στους γονείς των παιδιών με τη λειτουργία σχολής γονέων.

iii. Στους νηπιαγωγούς με διδακτικό και βιωματικό σεμινάριο.

Επίσης έγινε εκτίμηση σχολικής ετοιμότητας σε 36 παιδιά που επρόκειτο να φοιτήσουν στο Δημοτικό με την εφαρμογή του "Αθηνά test" που εκτιμούν σφαιρικά τη σχολική ετοιμότητα και ωριμότητα των παιδιών από 5 - 8 ετών.

Θα παρουσιασθούν τέλος κάποια πρώτα συμπεράσματα από τον πρώτο χρόνο εφαρμογής του προγράμματος.

Υπάρχουν διαφορές στις προσδοκίες της μητέρας και του πατέρα όσον αφορά την ανάπτυξη του παιδιού τους;

Κωστοπούλου Π., Κορηλάκη Κ., Χλουβεράκης Γ.

Μελέτες έχουν δείξει ότι η ανάπτυξη των παιδιών θα επηρεαστεί σε σημαντικό βαθμό τόσο από τις προσδοκίες που θέτει το άμεσο οικογενειακό τους περιβάλλον, όσο και από τις προσδοκίες που θέτει το ευρύτερο κοινωνικό-πολιτισμικό περιβάλλον για τα μέλη του (Chen & Uttal, 1988. Clarke, 1983). Οι περισσότερες μελέτες έχουν επικεντρώσει το ενδιαφέρον τους στις προσδοκίες της μητέρας και έχουν κυρίως διαπολιτισμικό χαρακτήρα. Συγκρίνουν, δηλαδή, τις προσδοκίες που θέτουν οι μητέρες διαφορετικών πολιτισμικών περιβαλλόντων για τα παιδιά τους (Goodnow & Collins 1990. Hess et al. 1980). Δεν έχει εξεταστεί, όμως, αν οι προσδοκίες των

ίδιων των γονέων ενός παιδιού μπορεί διαφέρουν μεταξύ τους. Σκοπός αυτής της μελέτης είναι να εξετάσει, αν υπάρχουν διαφορές στις προσδοκίες που έχουν οι μητέρες και οι πατέρες μεσοαστικών κοινωνικών στρωμάτων για τα παιδιά τους. Για το σκοπό της έρευνας υιοθετήθηκε η κλίμακα αναπτυξιακών προσδοκιών του Hess et al. (1980) - αφού πρώτα έγιναν αλλαγές για να βελτιωθεί η σαφήνεια κάποιων ερωτήσεων - η οποία και επιδόθηκε σε ένα δείγμα 100 ατόμων (50 μητέρες και 50 πατέρες). Με την κλίμακα αυτή μπορούσαμε να εξετάσουμε 7 κατηγορίες αναπτυξιακών στόχων που θέτουν οι γονείς για τα παιδιά τους και που αναφέρονται στη συναισθηματική ωριμότητα, τη συμμόρφωση, την ανεξαρτησία, την ευγένεια, τις κοινωνικές δεξιότητες, τη λεκτική ικανότητα και τη σχολική τους επίδοση. Τα δεδομένα της μελέτης βρίσκονται στη φάση ανάλυσης τους.

Παιδικές φιλίες κατά την προσχολική ηλικία

Λαγουδάκη Β., Κορηλάκη Κ.

Πολλές μελέτες έχουν εξετάσει τις παιδικές φιλίες και έχουν υπογραμμίσει τη σημασία τους στην κοινωνική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών (Berndt & Ladd, 1989. Cassidy & Asher, 1992. Dunn, 1993. Hartup, 1983). Η παρούσα έρευνα μελετά τις φιλίες των παιδιών κατά την προσχολική ηλικία, ηλικία κατά την οποία το παιδί εισέρχεται στο χώρο της οργανωμένης εκπαίδευσης και συνδέεται με άλλους συνομήλικούς του. Πιο συγκεκριμένα η μελέτη αυτή εξετάζει ποια είναι τα κριτήρια με τα οποία τα μικρά παιδιά επιλέγουν τους φίλους τους, ποια είναι τα χαρακτηριστικά που τα παιδιά επιθυμούν να έχουν οι φίλοι τους, τι κάνουν τα μικρά παιδιά με τους φίλους τους και ποιοι είναι οι λόγοι που μπορούν να οδηγήσουν στον τερματισμό μιας φιλίας. Ακόμα εξετάζεται ο ρόλος του φύ-

λου των παιδιών ως παράγοντα που ενδεχομένως να διαφοροποιεί τα κριτήρια τους. Με τη μέθοδο της ημι-κατευθυνόμενης συνέντευξης εξετάστηκαν 80 νήπια τα οποία παρακολουθούσαν νηπιαγωγεία της πόλεως του Ρεθύμνου. Τα δεδομένα της μελέτης βρίσκονται στη διαδικασία ανάλυσής τους.

Η διαμόρφωση της αυτοεικόνας στον έφηβο

Λεωνίδου Δ.

Η παρούσα ερευνητική εργασία διερευνά τη διαδικασία δόμησης της αυτοεικόνας στον έφηβο και τους βασικούς παράγοντες που συσχετίζονται με τη διαδικασία διαμόρφωσης της.

Βασική υπόθεση ήταν η συνάφεια μεταξύ του γνωστικού στύλ του έφηβου, συγκεκριμένα του βαθμού αυτονομίας – εξάρτησης από το πεδίο και του βαθμού διαφοροποίησης και απαρτίωσης της αυτοεικόνας.

Υποθέτουμε πως όσο πιο ψηλός βαθμός εξάρτησης από το πεδίο χαρακτηρίζει τον έφηβο τόσο πιο αδιαφοροποίητη, συγκεκριμένη και ανεπαρκώς δομημένη θα είναι η αυτοεικόνα του, ενώ αντίθετα όσο ψηλός βαθμός αυτονομίας από το πεδίο χαρακτηρίζει τον έφηβο τόσο πιο διαφοροποιημένη, απαρτιωμένη και επαρκώς δομημένη θα είναι η αυτοεικόνα του.

Για την επιβεβαίωση της υπόθεσης έγινε συγκριτική ανάλυση μεταξύ της ομάδας των εξαρτημένων και των αυτόνομων από το πεδίο εφήβων όσον αφορά:

1. στη γνωστική και τη συναισθηματική αντίληψη του εξωτερικού κόσμου και του εαυτού.

2. στην επίδραση που έχει στη δόμηση της αυτοεικόνας των εφήβων η εικόνα που οι γονείς έχουν για τον έφηβο.

3. στους ψυχολογικούς μηχανισμούς άμυνας στους οποίους καταφεύγουν οι έφηβοι στην αντιμετώπιση και επίλυση βασικών ψυχολογικών συγκρούσεων.

Υποκείμενα της έρευνας αποτέλεσαν 137 έφηβοι, 13-14 ετών από σχολεία μέσης εκπαίδευσης της Λεμεσού και της Μόσχας με σκοπό την επισήμανση διαπολιτιστικών παραγόντων που εμπλέκονται στη διαδικασία δόμησης της αυτοεικόνας.

Μοντέλα διαπαιδαγώγησης και ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων

Λοΐζου Α., Καρτσιόγλου Α.

Σύμφωνα με τις επικρατέστερες απόψεις, οι κοινωνικές δεξιότητες των ατόμων είναι αλληλένδετες με τα γνωστικο-συναίσθηματικά επίπεδα ανάπτυξης (Hinsch & Pflingsten, 1983) και με τη δυνατότητα επικοινωνίας μέσω μη λεκτικής συμπεριφοράς (Argyle, 1972). Η ανάπτυξη των κοινωνικών δεξιοτήτων επηρεάζεται από πληθώρα παραγόντων, σημαντικότεροι των οποίων θεωρούνται οι οικογενειακοί (επάγγελμα, κοινωνικο-οικονομική κατάσταση, ηθικές αξίες των γονέων, συνοχή της οικογένειας, τρόπος διαπαιδαγώγησης. Βλ. και Faix & Laier, 1991). Έμφαση δίνεται στην αλληλεπίδραση της συμπεριφοράς γονέων-παιδιών, στη γνωστική επεξεργασία της συμπεριφοράς των παιδιών και στη διάκριση της αυτο-εικόνας από την εικόνα των άλλων. Ο παιδαγωγός, λοιπόν, δε μπορεί να θεωρηθεί ως ανεξάρτητη μεταβλητή στη διαδικασία της διαπαιδαγώγησης (Herrmann, 1980. Lukesch, 1980. Tausch & Tausch, 1970).

Στην παρούσα εργασία εξετάζουμε την τοποθέτηση των γονέων σε δύο νέα μοντέλα διαπαιδαγώγησης, τα οποία εστιάζονται στις έννοιες της *διεκδίκησης*, αφενός (με στοιχεία του αυταρχικού-εξουσιαστικού μοντέλου), και της *“προκοινωνικής”* στάσης, αφετέρου (με στοιχεία του δημοκρατικού μοντέλου). Στην έρευνα συμμετείχαν 600 γονείς παιδιών των Αε, Γα και Στατάξεων από δημοτικά σχολεία της Θεσσαλονίκης, εξίσου κατανεμημένα σε χαμηλό, με-

σαίο και υψηλό ΚΟΙΕ. Χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο που περιλάμβανε ερωτήματα σχετικά με τις κοινωνικές δεξιότητες και προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού, τους τρόπους διαπαιδαγώγησης και τη συνοχή της οικογένειας.

Κατηγοριοποιήσεις των ορισμών της δημιουργικότητας

Μακρή Α., Ζαχοπούλου Ε.

Η δημιουργικότητα δεν είναι εύκολο να ορισθεί γιατί συνδέεται εννοιολογικά με πολλές επιμέρους παραμέτρους και η ερμηνεία αυτής της έννοιας περιέχει κάποιο βαθμό υποκειμενικότητας. Οι ορισμοί που έχουν δοθεί είναι αρκετοί και συνεχώς αυξάνονται. Ωστόσο, κάποια κοινά στοιχεία και κάποιες συναφείς ιδέες σε αυτούς τους ορισμούς, όπως αναφορές στη δημιουργική διαδικασία/ σκέψη, στο δημιουργικό άτομο / προϊόν, στις αισθήσεις, στην αντίληψη, το σχηματισμό και τον συνδυασμό, στην επίλυση προβλημάτων, στην ανακάλυψη νέων ιδεών, στην παρακίνηση και στις εσωτερικές / διανοητικές διαδικασίες, διευκολύνουν κάποια μορφή κατηγοριοποίησής της. Η παρούσα έρευνα, κατέγραψε τους υπάρχοντες ορισμούς της δημιουργικότητας με στόχο την αποσαφήνιση της πολυσήμαντης αυτής έννοιας και την κατανόηση της λειτουργίας της. Οι κατηγορίες που σχηματίστηκαν αναφέρονται στη δημιουργικότητα ως αντιληπτική διαδικασία με σκοπό τον συνδυασμό ιδεών, ως τελικό προϊόν μιας διαδικασίας που περιέχει τα στοιχεία της καινοτομίας, ως μέσο έκφρασης, ως ψυχοαναλυτική διαδικασία και ως μέθοδος λύσης προβλημάτων.

Κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση της Ειδικής Παιδαγωγικής, στα πλαίσια της σχολικής επιτυχίας και αποτυχίας.

Μιχαηλίδης Κ., Φερεντίνος Σ.

Από τη μελέτη της υπάρχουσας ελληνικής και ξένης βιβλιογραφίας, διαπιστώνεται ότι ο χώρος της παιδείας, ως σημαντική κοινωνική λειτουργία, σε ότι έχει σχέση με τον άνθρωπο, τη δομή της προσωπικότητάς του, τη συμπεριφορά, ανάπτυξη κι εξέλιξή του, διέπεται από παράγοντες εξαιρετικής σπουδαιότητας, που λειτουργούν άλλοτε «σιωπηλά» κι άλλοτε «φανερά», τη σημασία των οποίων δεν υποπευόμαστε. Λόγω της μυστικότητάς τους, οι παράγοντες αυτοί προσλαμβάνουν ιδιότητες «μεταφυσικές», που επιδρούν στα πιο απόκρυφα, στα πιο βαθιά μέρη της ανθρώπινης ψυχής για να μάθουν στο παιδί κάτι παραπέρα από εκείνο που κατά κάποιον τρόπο προτείνει ο μαθησιακός σκοπός και στόχος της παιδείας.

Η παρούσα ερευνητική διαδικασία αποτελεί μια προσπάθεια κοινωνιοψυχολογικής ανάλυσης της παιδαγωγικής διάστασης της σχολικής μονάδας, όπου υπάρχουν και μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, υπό το πρίσμα του «κοινωνιοψυχολογικού βλέμματος» (Παπαστάμου, 1989^α). Οι δύο αυτές διαστάσεις του σχολικού φαινομένου, δηλαδή η παιδαγωγική και η κοινωνιοψυχολογική, αλληλοεπηρεαζόμενες αποτελούν τους βασικούς άξονες της εφαρμογής ειδικών προγραμμάτων μέσα στις σχολικές μονάδες της γενικής εκπαίδευσης. Στα πλαίσια αυτής της ανάλυσης, η συγκεκριμένη έρευνα επεκτάθηκε στη σχέση της επισημονικής προσέγγισης της σχολικής τάξης, με την ευρύτερη κοινωνική πλαίσιαση, με σκοπό την ανάδυση των κοινωνιοψυχολογικών μηχανισμών, που άλλοτε διευκολύνουν κι άλλοτε παρεμποδίζουν την εφαρμογή των ειδικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και τους ρόλους που διαδραματίζονται στις σύγχρονες σχολικές μονάδες, ως μηχανισμοί άσκησης εξουσίας και κοι-

ωνικού ελέγχου. Οι βασικοί άξονες της έρευνας είναι η αποδοχή ή μη από τους πα-
ράγοντες εμπλοκής, των μαθητών με εκπαι-
δευτικές ιδιαιτερότητες, στα πλαίσια του
σχολικού, οικογενειακού κι ευρύτερα κοι-
νωνικού περιβάλλοντος, η υλικοτεχνική και
κτιριακή υποδομή των σχολικών μονάδων
έτσι ώστε να βρίσκονται σε πλήρη ετοιμότη-
τα για να μπορεί να προσφέρεται ειδική εκ-
παίδευση, ανάλογα με τις εκπαιδευτικές
ιδιαιτερότητες του κάθε μαθητή, η επαγ-
γελματική ετοιμότητα και παιδαγωγική
ενημερότητα του εκπαιδευτικού προσωπι-
κού και οι γνώσεις του για την ειδική αγωγή
κι εκπαίδευση, η προσφορά κατάλληλης
διεπιστημονικής ομάδας για την έγκαιρη
ανίχνευση κι αξιόπιστη διάγνωση του μαθη-
σιακού προβλήματος, η αξιολόγηση κι υπο-
στήριξη τόσο του σχολικού, όσο και του οι-
κογενειακού περιβάλλοντος και τέλος η
προσέγγιση του μοντέλου της συν-εκπαί-
δευσης με σκοπό τη σχολική επιτυχία στην
των μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανά-
γκες κι όχι την περιθωριοποίησή τους μέσα
από τη σχολική αποτυχία και τον κοινωνικό
αποκλεισμό τους.

**Η επίδραση της εξωτερικής εμφάνισης
μαθητών ειδικών κατηγοριών στις κρίσεις
εκπαιδευτικών σχετικά με την απόδοση
ευθυνών: αποτελέσματα έρευνας**
*Παλαιολόγου Ν., Παπάνης Ε., Ομάδα φοι-
τητών*

Η παρούσα έρευνα είναι μια παραλλα-
γή του πειράματος του Dion (1972) σχετικά
με το κατά πόσο η εξωτερική εμφάνιση των
μαθητών επηρεάζει τις κρίσεις των εκπαι-
δευτικών σχετικά με τις αποδόσεις ευθυ-
νών στους μαθητές τους.

Οι μεταβλητές που εξετάζονται είναι: η
εξωτερική εμφάνιση των παιδιών (όμορφη
ή άσχημη), η οποία μετρήθηκε με βάση ένα
σύστημα πολλών αξιολογητών (raters), η
σοβαρότητα του παραπτώματος (ήπιο ή σο-

βαρό), η εθνικότητα του παιδιού (έλληνας
ή αλλοδαπός), το φύλο του παιδιού και το
είδος του παραπτώματος (προς αντικείμε-
να ή πρόσωπα).

Το όλο φαινόμενο ("halo effect") είναι η
τάση των ατόμων που κατέχουν κοινωνικά
αποδεκτά χαρακτηριστικά, όπως η όμορφη
εξωτερική εμφάνιση, να θεωρείται ότι δια-
θέτουν και άλλα θετικά χαρακτηριστικά τα
οποία απορρέουν από την πρώτη.

Για τις ανάγκες της έρευνας χρησιμο-
ποιήθηκε δείγμα 200 (N) Νηπιαγωγών και
Δασκάλων στις οποίες παρουσιάστηκαν
παραπτωματικές και καλές πράξεις κλιμα-
κούμενης σοβαρότητας καθώς και φωτο-
γραφίες παιδιών (ελλήνων και αλλοδα-
πών) τα οποία αξιολογήθηκαν ως όμορφα
ή άσχημα προκειμένου να διαπιστωθεί κα-
τά πόσο οι Εκπαιδευτικοί έκαναν το σφάλ-
μα απόδοσης ευθυνών στα παιδιά.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν
ιδιαίτερο ενδιαφέρον σχετικά με τις από-
ψεις που διαμορφώνουν οι Εκπαιδευτικοί
για τους μαθητές τους οι οποίες σε μεγάλο
βαθμό επηρεάζονται από την εξωτερική
εμφάνιση των μαθητών και την εθνική κα-
ταγωγή τους.

**Η Ψυχομετρική προσαρμογή στα ελληνι-
κά του Τεστ "Λίστα Συμπλήρωσης παιδι-
κής συμπεριφοράς για ηλικίες 1,5 - 5
ετών"**

Παναγιωτοπούλου Γ., Τσαούσης Ι.:

Αντικείμενο της συγκεκριμένης έρευ-
νας ήταν η στάθμιση στην ελληνική γλώσσα
του τεστ που μελετά την παιδική ψυχοπα-
θολογία στο χώρο της προσχολικής ηλι-
κίας. Το παραπάνω τεστ έχει κατασκευα-
στεί από τον Αμερικανό ψυχολόγο Thomas
Achenbach.

Κατά τη διαδικασία της στάθμισης των
δύο ψυχομετρικών εργαλείων από τη μια
γλώσσα στην άλλη, πραγματοποιήθηκαν
μετάφραση και αντίστροφη μετάφραση

(translation back translation), μια πιλοτική έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε σχολεία της Ρόδου, η ανάλυση των συλλεγόμενων στοιχείων, ο έλεγχος της αξιοπιστίας και της εγκυρότητας και η δημιουργία νορμών. Τους συμμετέχοντες στο τεστ, αποτέλεσαν 700 περίπου γονείς από τις περιοχές της Αττικής και των Δωδεκανήσων. Στόχος της έρευνας ήταν να συλλέξουμε πληροφορίες (μέσω του ερωτηματολογίου) για περισσότερα από 700 παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Προσδιορισμός εγκεφαλικής ασυμμετρίας μέσω πλευρικής δραστηριότητας και πλευρικής προτίμησης σε λεκτικά και μη λεκτικά ερεθίσματα και γνωστικές δραστηριότητες

Παπαηλιού Χ., Κοντάκος Α., Πολεμικός Ν.

Η πλευρική προτίμηση χεριού, ποδιού, ματιού και αυτιού σε μη λεκτικές δραστηριότητες καθώς και η πλευρική δραστηριότητα τους σε λεκτικά ερεθίσματα θεωρούνται δείκτες εγκεφαλικής ασυμμετρίας. Στις μέχρι τώρα σχετικές μελέτες οι δείκτες αυτοί έχουν χρησιμοποιηθεί ανεξάρτητα. Ωστόσο, ο συνδυασμός τους είναι δυνατόν να συμβάλει στον πληρέστερο προσδιορισμό της εγκεφαλικής οργάνωσης. Στόχος της παρούσας έρευνας είναι ο προσδιορισμός της φύσης και της έκτασης της εγκεφαλικής ασυμμετρίας δεξιόχειρων και αριστερόχειρων ατόμων μέσω της συσχέτισης μεταξύ του βαθμού σταθερότητας στην προτίμηση του ομόπλευρου χεριού, ποδιού, ματιού και αυτιού σε μη γλωσσικές δραστηριότητες με την πλευρική δραστηριότητα σε λεκτικά ερεθίσματα, μη λεκτικά ερεθίσματα και γνωστικές δραστηριότητες. Στην έρευνα συμμετείχαν 50 δεξιόχειρες και 50 αριστερόχειρες φοιτητές. Ο βαθμός πλευρικής προτίμησης χεριού, ποδιού, ματιού και αυτιού προσδιορίστηκε μέσω του Ερωτηματολογίου Πλευρικής Προτίμησης (Coren, 1993). Η πλευρική δραστηριότητά

παρατηρήθηκε σε τρεις μαγνητοσκοπημένες πειραματικές συνθήκες: (1) επίλυση προβλήματος, (2) ακρόαση τριλεπτής αφήγησης, και (3) ακρόαση τριλεπτου μουσικού ερεθίσματος. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις απαντήσεις στο Ερωτηματολόγιο Πλευρικής Προτίμησης και από την καταγραφή της πλευρικής δραστηριότητας στις τρεις πειραματικές συνθήκες, συσχετίζονται προκειμένου να αξιολογηθεί ο βαθμός ασυμμετρίας των δύο ημισφαιρίων στα δεξιόχειρα και αριστερόχειρα άτομα.

Η αλληλεπίδραση μητέρων με τα τρίμηνα βρέφη τους σε αστικές και αγροτικές περιοχές

Παπαληγούρα Ζ., Κοκκινάκη Θ.,

Παπαηλιού Χ., Χρυσικού Ε., Μουσούλη Β., Αποστόλου Μ.

Εισαγωγή: Η έρευνα αυτή αποτελεί μέρος μίας διαπολιτισμικής και διαχρονικής μελέτης. Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να διερευνηθεί το πρότυπο γονεϊκής φροντίδας στην Ελλάδα και να παρατηρηθούν οι διαφορές στον τρόπο φροντίδας και ανατροφής των βρεφών ανάμεσα στα αστικά κέντρα και στην επαρχία. Η έννοια της ανάπτυξης προσλαμβάνεται ως μια διαδικασία δυναμικής πρόσληψης πληροφοριών, οι οποίες οργανώνονται μέσα από αναπτυξιακά στάδια τα οποία αν και εν μέρει καθορίζονται βιολογικά, προσλαμβάνουν ερμηνείες που ποικίλλουν ανάλογα με το κοινωνικό και οικονομικό περιβάλλον.

Μέθοδος: Μελετήθηκαν 120 βρέφη ηλικίας, (80 από αστικά κέντρα και 40 από αγροτικές περιοχές). Οι ερευνητές πραγματοποίησαν 4 επισκέψεις στο σπίτι της κάθε οικογένειας, στη διάρκεια των οποίων έγιναν 20 δεκαπεντάλεπτες παρατηρήσεις των γονεϊκών πρακτικών. Μητέρα και βρέφος βιντεοσκοπήθηκαν σε τρεις διαφορετικές συνθήκες, ενώ η μητέρα κλήθηκε

να συμπληρώσει 1) το Ερωτηματολόγιο Άγχους των Γονέων - (P.S.I) και 2) ένα ερωτηματολόγιο σχετικά με τις πεποιθήσεις των γονέων που αφορούν στα βρέφη και την ανάπτυξή τους.

Αποτελέσματα-Συμπεράσματα: Σύμφωνα με τα προκαταρκτικά αποτελέσματα: 1). Φαίνεται πως ο θηλασμός δεν συνιστά την κυρίαρχη διατροφική πρακτική, εφόσον μόνο το 15% των μητέρων θήλαζαν τα βρέφη τους. 2) Το μορφωτικό - οικονομικό επίπεδο των μητέρων καθώς και η σειρά γέννησης φαίνεται να επηρεάζουν την ποιότητα και συχνότητα του παιχνιδιού.

Άγχος εξέτασης, κίνητρο επίτευξης και έλεγχος της δράσης: διαφορές στη δομή των σχέσεών τους από την πρώιμη εφηβεία έως την αρχή της ενηλικίωσης
Παπαντωνίου Γ., Ευκλείδη Α.

Ο έλεγχος της δράσης (ή βούληση) έχει οριστεί ως η ικανότητα διαφύλαξης της τάσης για δράση, προς την οποία ο οργανισμός έχει δεσμευτεί, από άλλες ανταγωνιστικές τάσεις. Ο Kuhl (1987) έκανε τη διάκριση ανάμεσα στον προσανατολισμό προς τη δράση, σε αντιδιαστολή με τον προσανατολισμό προς την κατάσταση. Ωστόσο, λίγα πράγματα είναι γνωστά για τη σχέση ανάμεσα στο άγχος εξέτασης και τον προσανατολισμό προς την κατάσταση ---δηλαδή τη νοητική απορρόφηση--- έπειτα από αποτυχία, καθώς και για τη σχέση ανάμεσα στο κίνητρο για επιτυχία και στον προσανατολισμό προς τη δράση. Η έρευνα αυτή στοχεύει στη διερεύνηση των πιθανών εξελικτικών επιδράσεων στις σχέσεις που εντοπίζονται μεταξύ των παραπάνω παραγόντων κινήτρου και βούλησης. Στην έρευνα πήραν μέρος 390 συμμετέχοντες οι οποίοι ήταν μαθητές της Ε' Δημοτικού, της Α' και της Γ' Γυμνασίου, της Β' Λυκείου καθώς και φοιτητές της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. Οι κλίμακες που χορηγήθη-

καν ήταν: α/το Ερωτηματολόγιο Άγχους Εξέτασης του Spielberg (1980), β/το Ερωτηματολόγιο Γνωστικής Παρεμβολής των Sarason et al., (1986), γ/οι κλίμακες που προτείνουν οι Nygard και Gjessme (1973) για τη μέτρηση των δύο όψεων του κινήτρου επίτευξης, και δ/ το Ερωτηματολόγιο Ελέγχου της Δράσης του Kuhl (1994b). Η επεξεργασία των δεδομένων θα γίνει μέσω της επιβεβαιωτικής ανάλυσης παραγόντων.

Παρώθηση και στάσεις παιδιών προσχολικής ηλικίας στην εκμάθηση της αγγλικής ως ξένης γλώσσας

Παππά Ε., Ζαφειροπούλου Μ., Ζησάκη Α.

Ο ρόλος της παρώθησης στη μάθηση αποτέλεσε αντικείμενο πολλών ερευνητικών εργασιών κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Η αναγνώριση της σπουδαιότητάς της δημιούργησε την κοινή παραδοχή ότι η σχολική επίδοση είναι κάτι περισσότερο από θέμα νοημοσύνης. Σχετικές έρευνες στο χώρο της εκμάθησης ξένης γλώσσας υποστηρίζουν ότι ο βαθμός επίδρασης της παρώθησης σχετίζεται αντίστροφα με την ηλικία του μαθητή. Όσο, δηλαδή, μεγαλύτερος είναι ο μαθητής τόσο λιγότερο σημαντικός παράγοντας είναι η παρώθηση. Επιπρόσθετα, τα πλεονεκτήματα της πρώιμης εκκίνησης εκμάθησης ξένης γλώσσας έχουν απασχολήσει αρκετές έρευνες κατά τα τελευταία έτη.

Η παρούσα εισήγηση παρουσιάζει τα αποτελέσματα έρευνας που αφορούσε την επίδραση των στάσεων και της παρώθησης σε παιδιά προσχολικής ηλικίας κατά την εκμάθηση ξένης γλώσσας. Βασικός μας στόχος ήταν να διερευνήσουμε εάν οι στάσεις των παιδιών απέναντι στην εκμάθηση της ξένης γλώσσας διαφοροποιούνται όταν η επαφή τους με τη συγκεκριμένη γλώσσα αρχίζει στην ηλικία των έξι ετών. Παράλληλα, ερευνητικό ενδιαφέρον μας αποτέλεσε η

μελέτη της επίδρασης των στάσεων των γονέων στην παρωθήση των παιδιών. Παράγοντες που μελετήθηκαν, επίσης, είναι το φύλο και η νοημοσύνη. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε τρία νηπιαγωγεία και η υλοποίησή της διήρκεσε τρεις μήνες. Οι μαθητές των δύο σχολείων διδάχθηκαν την Αγγλική γλώσσα για διάστημα τριών μηνών, ενώ το τρίτο σχολείο αποτέλεσε την ομάδα ελέγχου. Συνεντεύξεις των παιδιών και ερωτηματολόγια για τους γονείς χρησιμοποιήθηκαν πριν και μετά την παρέμβαση.

Η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων βρίσκεται σε εξέλιξη.

Ψυχοπαιδαγωγική: τρόποι παρατήρησης της αθλητικής αγωγής του παιδιού

Σακελλαρίου Κ., Μπενιάρη Α.

Οι τρόποι παρατήρησης και το αντικείμενο παρατήρησης δεν είναι ανεξάρτητα το ένα από το άλλο. Ορίζονται αμοιβαία. Τρόπος και αφητηρία της παρατήρησης αφήνουν το αντικείμενο να φαίνεται σ' ένα ορισμένο φως και το ανασυνθέτουν μ' ένα ορισμένο τρόπο. Οι επιλεγμένοι τρόποι παρατήρησης όμως δεν είναι με κανένα τρόπο τυχαίοι. Ένα αντικείμενο απαιτεί από την πλευρά του, ορισμένους τρόπους παρατήρησης ώστε, σύμφωνα μ' αυτούς να ορίσουμε και το ενδιαφέρον του παρατηρητή.

Αν επιχειρήσει κάποιος να αναγάγει τη μερική έννοια του αθλητισμού ενώπιον της ιστορικής μεταβολής, στο φαινόμενο κίνηση, τότε θα έχει δώσει μια προσωρινή γνωριμία του αντικειμένου στην έννοια «αγωγή μέσω της κίνησης». Αν τέλος θεωρήσει κανείς έτσι τα πράγματα, τότε προκύπτει ένα πρόχειρο σύστημα σχέσεων που μπορεί να δημιουργήσει προσανατολισμούς για παραπέρα παραστάσεις.

Η ανάλυση των σχέσεων αυτών γίνεται κάτω από τρεις σαφώς μεταξύ τους διακριτούς τρόπους θεώρησης, δηλ. την αν-

θρωπολογική, κοινωνικοϊστορική και λαϊκή για τη ζωή θεώρηση.

Εξατομίκευση της διδασκαλίας και ανισότητες στην εκπαίδευση. Μια πρόταση προς υλοποίηση (παράδειγματα από την Α' τάξη)

Σεραφείμ - Ρηγοπούλου Ε.

Σχολική επιτυχία -αποτυχία (Κατάλογος Θεματικών Περιοχών του 8^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου Ψυχολογικής Έρευνας) Αναφέρομαι στις προσδοκίες που συνιστούν την επιτυχία για το μαθητή της Αε δημοτικού και σε τυχαίο παράδειγμα Αε τάξης -όσον αφορά την αναλογία των μαθητών ανά επίδοσή-, εντάσσω δυο των πλέον συχνοεμφανιζόμενων περιπτώσεων μαθητών με μαθησιακά προβλήματα. Εστιάζω στους τρόπους αντιμετώπισης των μαθητών αυτών, στα προβλήματα που προκύπτουν από την αντιμετώπιση αυτή στην τάξη, στο θεσμό της ενισχυτικής διδασκαλίας και στην άποψη των δασκάλων για την πρόοδο του μαθητή με βάση τα αποτελέσματα πρόσφατης κοινωνιολογικής έρευνας με θέμα την «Εκπαιδευτική πραγματικότητα στο Ν. Έβρου, μέσα από το ρόλο και το έργο του δασκάλου».

Αναλύοντας τα ερευνητικά αποτελέσματα και το παράδειγμα, συμπεραίνεται ότι στο πρόβλημα της σχολικής αποτυχίας έχει υπερτονιστεί ο κοινωνιολογικός χαρακτήρας - αναφορά απόψεων των ορισμένων Κοινωνιολόγων-, δεν έχουν θεσπιστεί τρόποι αξιοποίησης των ερευνητικών δεδομένων και ενθάρρυνσης της διεπιστημονικής αντιμετώπισης των περιπτώσεων μαθητών με συγκεκριμένα μαθησιακά προβλήματα.

Προτείνω συγκεκριμένο μοντέλο αξιοποίησης των ερευνητικών δεδομένων με κατάρτιση εξατομικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων δια της συνεργασίας Π.Τ.Δ.Ε, σχολείου, δασκάλου και φοιτητή,

δοκιμαστική εφαρμογή αυτών και συγγραφή των προπτυχιακών εργασιών με το συγχερασμό παρακολουθήσεων και δοκιμαστικής εφαρμογής της θεωρητικής κατάρτισης.

Η παρωθητική επίδραση της αυτοαντίληψης στην σχολική επίδοση των μαθητών *Σωτηρίου Α., Ζαφειροπούλου Μ.*

Στόχος της έρευνας ήταν η μελέτη της παρωθητικής λειτουργίας του συστήματος των αυτοαντιλήψεων και συγκεκριμένα η επίδρασή της στην διεκπεραίωση των σχολικών καθηκόντων και την επίδοση των μαθητών. Δευτερεύων στόχος ήταν η διερεύνηση της επίδρασης διαφόρων κοινωνικο-δημογραφικών παραγόντων στην διαμόρφωση των παρωθητικών λειτουργιών της αυτοαντίληψης. Στην έρευνα έλαβαν μέρος 423 παιδιά, μαθητές και μαθήτριες Δα, Βα και ΣΤατάξης δημοτικών σχολείων ενός επαρχιακού αστικού κέντρου. Για τη μέτρηση των αυτοαντιλήψεων των παιδιών χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Αντιληπτής Ικανότητας της Harter. Για την μέτρηση των κινήτρων των παιδιών χρησιμοποιήθηκε η Κλίμακα Προσανατολισμού των Κινήτρων επίσης της Harter. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι αυτοαντιλήψεις των παιδιών σχετίζονται με το είδος και την έκταση των κινήτρων που τα παρωθούν στην εκ πλήρωση των σχολικών καθηκόντων τους. Επίσης δείχνουν ότι τόσο οι αυτοαντιλήψεις όσο και τα κίνητρα των παιδιών προβλέπουν σε σημαντικό βαθμό την επίδοση των παιδιών στο σχολείο.

Η οργάνωση του συστήματος κανόνων που διέπουν τα ερεθίσματα πειραματικής διαδικασίας για τη μελέτη της άδηλης μάθησης

Τριανταφύλλου Θ., Παπαδόπουλος Ν. Γ.

Στα πλαίσια πειραματικής διαδικασίας μελέτης της άδηλης μάθησης παρουσιάστηκαν άσημες τεχνητές λέξεις που διέπονταν από κανόνες. Οι κανόνες αυτοί αποτελούσαν το υλικό προς εκμάθηση. Επρόκειτο για Κανόνες Τεχνητής Γραμματικής (Artificial Grammar Learning) που εντάσσονταν στον Φθογγολογικό τομέα, δηλαδή αποτελούσαν κανόνες προφοράς. Η εφαρμογή τους καθόριζε την προφορά των φθόγγων που συνιστούσαν τις άσημες τεχνητές λέξεις, οι οποίες εξετάστηκαν ως ερεθίσματα κατά την πειραματική διαδικασία.

Κατά τη φάση της εκμάθησης, τα υποκείμενα έβλεπαν στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή τις άσημες τεχνητές λέξεις και άκουγαν την προφορά τους. Κατά την φάση αξιολόγησης της επίδοσής τους, έβλεπαν στην οθόνη του ηλεκτρονικού υπολογιστή νέες λέξεις (πολύ όμοιες με τις λέξεις που είχαν δει κατά τη φάση της μάθησης) και λάμβαναν την οδηγία πρώτα να προφέρουν τις λέξεις αυτές και κατόπιν να καταγράψουν την προφορά τους.

Στη συγκεκριμένη ανακοίνωση: α) Αναλύεται η οργάνωση του συστήματος των κανόνων προφοράς και ο σχεδιασμός των ερεθισμάτων - λέξεων που τους εμπεριέχουν, ακολουθώντας βασικές αρχές που (σύμφωνα με τα δεδομένα των μέχρι σήμερα ερευνητικών προσεγγίσεων στο θέμα αυτό) διασφαλίζουν την επιτέλεση άδηλης μάθησης (πβ. Reber, 1993). β) Παρουσιάζεται η οργάνωση προβολής του υλικού προς μάθηση.

Ανάλυση της παραγοντικής δομής της κλίμακας Αυτοαντίληψης για τα παιδιά των Piers - Harris, σ' ένα ελληνικό δείγμα
Φουντουλάκη Ε., Αλεξόπουλος Δ.

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η εφαρμογή της Κλίμακας Αυτοαντίληψης για παιδιά των Piers-Harris (PHSCS) σε ελληνικό δείγμα καθώς και η εξέταση διαφορών σε σύγκριση με τα αποτελέσματα του αμερικάνικου δείγματος (WPS Test Report Services, 1996). Η κλίμακα χορηγήθηκε σε 416 μαθητές των τριών τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου, (212 κορίτσια και 204 αγόρια). Η κλίμακα PHSCS αποτελείται από 80 διχοτομημένες δηλώσεις και επτά υποκλίμακες (1 Συμπεριφορά, 2 Νοημοσύνη και Σχολική Επίδοση, 3 Φυσική Εμφάνιση-Ικανότητες, 4 Άγχος, 5 Δημοτικότητα, 6 Ευτυχία-Ικανοποίηση και 7 άλλες ερωτήσεις). Πραγματοποιήθηκε παραγοντική ανάλυση στα δεδομένα με μέθοδο varimax και οι παράγοντες και οι φορτίσεις των δηλώσεων είναι αντίστοιχοι σε αριθμό και περιεχόμενο με εκείνους που προέκυψαν από την έρευνα σε αμερικανικό δείγμα. Η παραγοντική ανάλυση έγινε και κατά φύλο κατά την οποία όμως δεν προέκυψαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα εκτός από τις περιπτώσεις της συμπεριφοράς και του άγχους. Οι επτά παράγοντες ερμηνεύουν το 27,5 της διακύμανσης του τεστ. Από την παραγοντική ανάλυση προκύπτει επίσης ότι η λύση είναι ερμηνεύσιμη, οικονομική και καταλήγει σε απλή δομή.

[76] Προφορικός και γραπτός λόγος - Μεταγνωστικές ικανότητες

Θεματική Συνεδρία

Δημιουργώντας ένα νέο πλαίσιο σκέψης για τη γλώσσα: ο ρόλος της μορφοσυλλαβικής ενημερότητας στην ορθογραφημένη γραφή του θέματος των λέξεων
Αϊδίνης Α.

Σύμφωνα με τις θεωρίες απόκτησης της εγγραμματοσύνης, τα παιδιά περνούν από ένα αλφαβητικό στάδιο όπου μαθαίνουν τις βασικές σχέσεις ανάμεσα στα γράμματα και τους ήχους και αργότερα φτάνουν σε ένα πιο προχωρημένο ορθογραφικό στάδιο όπου μαθαίνουν ανώτερες και πιο περίπλοκες πλευρές της φύσης της γραπτής γλώσσας. Η σημαντικότητα της χρήσης των μορφημάτων στην ορθογραφημένη γραφή έχει επισημανθεί σε διάφορες αλφαβητικές γλώσσες και, σύμφωνα με πρόσφατα ερευνητικά δεδομένα, είναι αδύνατο να μάθει κάποιος να γράφει και να διαβάζει σωστά χωρίς να λάβει υπόψη του τα μορφήματα. Ερευνητικά ευρήματα για την ελληνική γλώσσα έχουν δείξει το ρόλο των μορφημάτων και της μορφοσυλλαβικής ενημερότητας στην ορθογραφημένη γραφή των καταλήξεων των λέξεων. Με βάση αυτά τα ευρήματα διατυπώνεται η υπόθεση ότι υπάρχει ένα γενικότερο επίπεδο γνώσης που βοηθά τα παιδιά να δημιουργήσουν ένα νέο πλαίσιο σκέψης για τη γραπτή γλώσσα. Στα πλαίσια αυτής της υπόθεσης, στην παρούσα εργασία εξετάζεται ένα παράδειγμα ορθογραφημένης γραφής, η γραφή του θέματος των λέξεων, όπου η μορφολογία κατέχει σημαντικό ρόλο. Στην έρευνα έλαβαν μέρος παιδιά από τη δεύτερη μέχρι την πέμπτη τάξη του δημοτικού σχολείου, από τα οποία ζητήθηκε να γράψουν ζευγάρια λέξεων και ψευδολέξεων με το ίδιο θέμα. Οι λέξεις επελέγησαν με

τέτοιο τρόπο ώστε να μπορούν να γραφούν με, τουλάχιστον, δύο διαφορετικούς, αλλά φωνολογικά αποδεκτούς, τρόπους. Επίσης δόθηκαν διάφορα τεστ μορφοσυντακτικής ενημερότητας και ένα τεστ λεκτικής ικανότητας. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι τα παιδιά κατανοούν τις σχέσεις ανάμεσα στις λέξεις με το ίδιο θέμα και γράφουν σταθερά το θέμα, είτε σωστά είτε λανθασμένα. Επίσης βρέθηκαν σημαντικές συσχετίσεις ανάμεσα στα τεστ μορφοσυντακτικής ενημερότητας και στη σταθερή γραφή του θέματος.

Νοητική ωριμότητα και μεταγλωσσικές ικανότητες παιδιών προσχολικής ηλικίας. - Εμπειρική έρευνα

Κρασσανάκης Γ., Μανωλίτσης Γ.

Σκοπός της έρευνας αυτής ήταν η διερεύνηση της σχέσης που υπάρχει μεταξύ των μεταφωνολογικών και μετασυντακτικών ικανοτήτων παιδιών προσχολικής ηλικίας με τη νοητική ωριμότητά τους. Η υπόθεση που διατυπώθηκε ήταν η εξής: Τα παιδιά ηλικίας 5-6 ετών με υψηλότερο επίπεδο νοητικής ωριμότητας θα έχουν και υψηλότερες μεταφωνολογικές και μετασυντακτικές ικανότητες από συνομήλικά τους παιδιά με χαμηλότερο επίπεδο νοητικής ωριμότητας.

Το δείγμα της έρευνας συγκροτήθηκε τυχαία από 159 παιδιά νηπιαγωγείου ηλικίας 5;8-6;2 ετών. Χρησιμοποιήθηκαν έξι κριτήρια για την αξιολόγηση των μεταφωνολογικών ικανοτήτων και τρία κριτήρια για την αξιολόγηση των μετασυντακτικών ικανοτήτων. Η νοητική ωριμότητα αξιολογήθηκε με το έγχρωμο τεστ Raven PM47 και σύμφωνα με τις οδηγίες της ελληνικής στάθμισης του Π. Τσακρή.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο δείκτης νοημοσύνης εμφανίζει θετική σημαντική συσχέτιση χαμηλού βαθμού με τις περισσότερες από τις μεταγλωσσικές ικανότητες.

Η βαθύτερη ανάλυση των δεδομένων της έρευνας έδειξε ότι τα παιδιά που εμφάνισαν υψηλές επιδόσεις στα επιμέρους κριτήρια του test Raven, τα οποία αξιολογούν την ικανότητα για λογικούς συλλογισμούς, είχαν σημαντικά υψηλότερες μεταγλωσσικές ικανότητες από τα παιδιά που εμφάνισαν χαμηλές επιδόσεις στα ίδια κριτήρια. Αντίθετα, η ικανότητα των παιδιών να επιλύουν προβλήματα του test Raven, τα οποία αξιολογούν την απλή αντίληψη ομοιοτήτων ή διαφορών, δεν φάνηκε να διαφοροποιεί σημαντικά τις μεταγλωσσικές ικανότητες των παιδιών.

Γενικά, η υπόθεσή μας επαληθεύτηκε και ταυτόχρονα φάνηκε η πολυπλοκότητα της σχέσης που υπάρχει μεταξύ μεταγλωσσικών ικανοτήτων και νοημοσύνης.

Ανάκληση και αναγνώριση συνωνύμων και αντιθέτων της Ελληνικής Γλώσσας από παιδιά ηλικίας 7 έως 12 χρονών (Β' έως και ΣΤ' Δημοτικού)

Μάνιου - Βαβάλη Μ., Κόρδας Δ.

Η ανάκληση και αναγνώριση συνωνύμων και αντιθέτων της Ελληνικής γλώσσας αποτελούν τμήμα του γενικότερου προβλήματος της σημασιολογικής μνήμης. Η έρευνα αποσκοπεί να μελετήσει τη φύση και την ανάπτυξη των παραπάνω λειτουργιών σε παιδιά 7 έως 12 χρόνων. Ως προς τα συνώνυμα ανεξάρτητες μεταβλητές ήταν: α) Μέρη του λόγου (ουσιαστικά-επίθετα-ρήματα-επιρρήματα),

β) Επίπεδο δυσκολίας (εύκολα-δύσκολα), γ) Τρόπος εξέτασης (ανάκληση-αναγνώριση), δ) Ηλικία, ε) Φύλο, στ) Κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο, ενώ ως προς τα αντίθετα ήταν: α) Μέρη του λόγου (ουσιαστικά-επίθετα-ρήματα-επιρρήματα),

β) Είδος αντίθετης λέξης (διαφορετική λέξη πχ. ήττα-νίκη, ίδια λέξη και στερητικό α-(αν-), πχ. τύχη-ατυχία, ίδια λέξη και πρόθυμα ξε-, πχ. φορτώνω-ξεφορτώνω,

ίδια λέξη και πρόθυμα ευ-/δυσ-, πχ. ευκολία-δυσκολία, ίδια λέξη και πρόθυμα

εισ-(εσ-)/εξ-(εκ-), πχ. είσοδος-έξοδος), γ) Επίπεδο δυσκολίας (εύκολα-δύσκολα),

δ) Τρόπος εξέτασης (ανάκληση-αναγνώριση), ε) Ηλικία, στ) Φύλο, και ζ) κοινωνικο-οικονομικό επίπεδο. Ο αριθμός των συνωνύμων ήταν 48, ενώ των αντιθέτων 152.

Τα ευρήματα της έρευνας έδειξαν ότι τα αντίθετα είναι πιο εύκολα από τα συνώνυμα και ότι η αναγνώριση αντιθέτων και συνωνύμων είναι πιο εύκολη από την ανάκλησή τους. Επίσης, διαπιστώθηκαν στατιστικώς σημαντικές διαφορές στις επιδόσεις των παιδιών στα συνώνυμα και αντίθετα των διαφόρων μερών του λόγου και το επίπεδο δυσκολίας τους. Οι εξελικτικές διαφορές, οι διαφορές φύλου και κοινωνικο-οικονομικού επιπέδου ανιχνεύθηκαν σε συνδυασμό με τους στόχους της έρευνας. Τα αποτελέσματα της έρευνας συζητούνται ως προς τις εκπαιδευτικές εφαρμογές τους.

Προσχολικές μετρήσεις μεταγνωστικών και γλωσσικών ικανοτήτων και η συμβολή τους στην ανάπτυξη των αναγνωστικών και ορθογραφικών ικανοτήτων στις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου
Νικολόπουλος Δ., Πόρποδας Κ.

Η παρουσίαση αυτή παρουσιάζει τα αποτελέσματα της πρώτης φάσης μιας ερευνητικής μελέτης με στόχο: α) να προσδιορίσει την επίδραση της ορθογραφικής διαφάνειας του Ελληνικού ορθογραφικού συστήματος, στην ανάπτυξη της αναγνωστικής και ορθογραφική ικανότητας ή άλλων μεταγνωστικών ικανοτήτων που σχετίζονται άμεσα με αυτήν (π.χ. συλλαβική ή φωνημική ενημερότητα) και β) να προσδιορίσει τη συμβολή αλλά και δυνατότητα πρόβλεψης διαφόρων γλωσσικών (π.χ. όπως το βασικό λεξιλόγιο) και γνωστικών ικανοτήτων (π.χ. όπως η φωνολογική, γραμματική, συντακτική ενημερότητα και

επεξεργασία) στην ανάπτυξη και πρόβλεψη των αναγνωστικών και ορθογραφικών δεξιοτήτων στις πρώτες τάξεις του δημοτικού σχολείου. Σαράντα παιδιά προσχολικής ηλικίας εξετάσθηκαν για πρώτη φορά στο νηπιαγωγείο (Εξέταση 1^η). Η επανεξέταση, τόσο των γλωσσικών και γνωστικών τους ικανοτήτων όσο και η πρώτη εκτίμηση της ανάπτυξης της αναγνωστικής (αναγνωστική ταχύτητα, ακρίβεια, κατανόηση) και ορθογραφικής τους ικανότητας, έγινε στην αρχή (Εξέταση 2^η) και στο τέλος της πρώτης τάξης του δημοτικού (Εξέταση 3^η). Στην επόμενη φάση της ερευνητικής μελέτης, έχει προβλεφθεί η επανεξέταση των συμμετεχόντων στην δεύτερη τάξη του δημοτικού (Εξέταση 4^η). Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης θα παρουσιαστούν και αναλυθούν υπό το πρίσμα ανάλογων ερευνητικών δεδομένων στην Αγγλική γλώσσα που, σε αντίθεση με την Ελληνική, χαρακτηρίζεται από ορθογραφική αδιαφάνεια.

Ελληνικό λεξιλόγιο και συναισθήματα: εμπειρική ερευνητική προσέγγιση
Τσαντήλα Α., Παπαδόπουλος Ν.Γ.

Η έρευνά μας, διδακτορική διατριβή στο Εργαστήριο Γενικής Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, έχει στόχο την οριοθέτηση λεξιλογίου της ελληνικής γλώσσας που αναφέρεται σε συναισθήματα. Βάση της έρευνάς μας είναι αρκετές σχετικές έρευνες (Schmidt-Atzert, 1981, στη Γερμανία, Shaver et al., 1987, στις Η.Π.Α. κ.ά.) στο πλαίσιο των αντίστοιχων γλωσσικών κοινοτήτων.

Αφετηρία της μεθόδου είναι ο σχηματισμός ενός καταλόγου «υποψηφίων» συναισθημάτων (ουσιαστικά, για τα οποία υποθέτουμε ότι συνιστούν συναισθήματα, π.χ. χαρά, λύπη, ελπίδα, ευγένεια κ.ά.) και απόληξή της η εμπειρική διαπίστωση της

ένταξής τους ή μη στην ευρύτερη εννοιολογική κατηγορία του συναισθήματος. Η ένταξη αυτή επιχειρείται μέσω της αξιολόγησης τους από ένα δείγμα υποκειμένων.

Η διερεύνηση του γλωσσικού πλούτου και της πιθανής εννοιολογικής ιδιαιτερότητας της ελληνικής γλωσσικής κοινότητας και του πολιτισμού της κρίνεται σκόπιμη για διάφορους λόγους. Συγκεκριμένα με αυτή:

1. Καταγράφονται τα συναισθήματα που αναγνωρίζει ο σύγχρονος Έλληνας χωρίς να επιβάλλονται μεταφρασμένα δεδομένα ξένων ερευνών ή αποκλειστικά θεωρητικές προσεγγίσεις στην ελληνική πραγματικότητα.

2. Οδηγούμαστε στη δημιουργία ενός καταλόγου γλωσσικών σημείων που μπορεί να διευκολύνει τόσο τη διαγνωστική (π.χ. τη δημιουργία ερωτηματολογίων διερεύνησης του συναισθήματος σχεδιασμένων ειδικά για την ελληνική πραγματικότητα) όσο και τη διαπολιτισμική έρευνα.

Τη διεξοδική παρουσίαση των παραπάνω θα ακολουθήσει και παρουσίαση των πρώτων αποτελεσμάτων της έρευνάς μας.

Η ψυχογένεση της γραφής: μια διερεύνηση της επίδρασης διδακτικών μεταβλητών στην απόκτηση του γραπτού λόγου από παιδιά προ-σχολικής ηλικίας

Τάνταρος Σ.

Τα τελευταία χρόνια, η απόκτηση της γραφής από τα παιδιά προ-σχολικής ηλικίας εξετάζεται συστηματικά σε ό,τι αφορά στην ελληνική γλώσσα. Η σχετική θεωρία μοιάζει να επαληθεύεται και στο ελληνικό γλωσσικό πλαίσιο, αναδεικνύοντας την ψυχογενετική διάσταση αυτής της διαδικασίας. Στον αντίποδα ωστόσο αυτής της καθαρής ψυχολογικής προσέγγισης, βρίσκονται θεωρίες που αντιλαμβάνονται την εισαγωγή στη γραφή ως αποτέλεσμα της επίδρασης παιδαγωγικών – διδακτικών παρα-

γόντων, αφήνοντας το πεδίο ανοιχτό σε αντιπαραθέσεις γύρω από το επιστημολογικό τελικά ερώτημα: εμπειρισμός ή κονστρουκτιβισμός;

Η υπόθεση σχετικά με το συγκερασμό αυτών των δύο τάσεων διατυπώνεται μέσα από μελέτες που, έχοντας δεδομένο τον ψυχογενετικό χαρακτήρα της εισαγωγής στη γραφή, επιχειρούν να διερευνήσουν αν αυτή η διαδικασία είναι μοναδική, ή αν επηρεάζεται από το παιδαγωγικό πλαίσιο και τα διάφορα χαρακτηριστικά της γλώσσας που μαθαίνει ένα παιδί.

Μια παράμετρος της διαδικασίας απόκτησης του γραπτού λόγου είναι η προτίμηση που δείχνουν τα μικρά παιδιά στη χρήση γραμμάτων από το μικρό τους όνομα. Η εξέταση της επίδρασης που έχουν συγκεκριμένα εκπαιδευτικά ερεθίσματα στην παράμετρο αυτή, βρίσκεται στο επίκεντρο της ερευνητικής προσπάθειας που παρουσιάζεται με αυτή την ανακοίνωση. Ο πληθυσμός των νηπίων χωρίζεται σε τρεις ομάδες (δύο πειραματικές και μια ελέγχου) οι οποίες εξετάζονται σε δοκιμασίες επινοημένης γραφής πριν και μετά την επίδραση διδακτικών ερεθισμάτων, στη διάρκεια της σχολικής χρονιάς. Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και η σχετική συζήτηση.

[77] Ψυχολογία της Εφηβείας

Θεματική Συνεδρία

Αντιλήψεις εφήβων και γονέων παιδιών εφηβικής ηλικίας για τη γονεϊκή συμπεριφορά, τις συγκρούσεις και το συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας.

Γεωργουλέας Γ., Μπεξεβέγκης Η.,
Γιαβρίμης Π., Βλειώρας Γ.

Στην ερευνητική αυτή μελέτη, που αποτελεί το πρώτο μέρος μιας διαχρονικής έρευνας, διερευνήθηκαν οι αντιλήψεις των εφήβων και των γονέων παιδιών εφηβικής ηλικίας για τη γονεϊκή συμπεριφορά, τα θέματα που προκαλούν συγκρούσεις ανάμεσα σε γονείς και εφήβους, καθώς και τις αντιλήψεις που έχουν εφήβοι και γονείς για την ποιότητα της επικοινωνίας μεταξύ τους και το συναισθηματικό κλίμα που επικρατεί στην οικογένεια. Έφηβοι και γονείς συμπλήρωσαν ένα ερωτηματολόγιο, στο οποίο τους ζητήθηκε να αξιολογήσουν τη συμπεριφορά των γονέων απέναντι στους εφήβους με βάση την κλίμακα «Δημοκρατικός», «Ανεκτικός», «Αυταρχικός». Ζητήθηκε ακόμα να αξιολογηθεί πόσο συχνά έρχονται εφήβοι και γονείς σε σύγκρουση για μια σειρά από θέματα και πώς χαρακτηρίζουν το συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας. Η μεγάλη πλειονότητα τόσο των εφήβων όσο και των γονέων χαρακτηρίζουν συνολικά τη γονεϊκή συμπεριφορά ως «δημοκρατική», παρότι το σκηνικό αλλάζει αρκετά, όταν ζητείται να αξιολογηθεί η συμπεριφορά των γονέων σε επιμέρους τομείς της καθημερινής ζωής. Σε ό,τι αφορά στις συγκρούσεις, το σχολείο, το λεξιλόγιο και οι ώρες εξόδου φαίνεται πως είναι τα θέματα, για τα οποία προκαλούνται συχνότερα τριβές ανάμεσα σε γονείς και εφήβους, σύμφωνα τόσο με τις απαντήσεις των παιδιών όσο και με τις απαντήσεις των γονέων. Ωστόσο, κοινή είναι η πεποίθηση και των δύο πλευρών ότι τελικά καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό να συνεννο-

ούνται επιτυχώς για θέματα που αφορούν στη ζωή των εφήβων. Τέλος, τόσο οι εφήβοι όσο και οι γονείς, όταν καλούνται να αξιολογήσουν το συναισθηματικό κλίμα της οικογένειας το χαρακτηρίζουν σε μεγάλο βαθμό θερμό και δημοκρατικό, ενώ αντίθετα, σε μικρό βαθμό ανστηρό και χαλαρό και ελάχιστα απορριπτικό.

Μεντορική σχέση στην εφηβεία: κοινωνικές, εξελικτικές διαδικασίες και προσωπικότητα

Δημητρίου Α., Χαλαμανδάρη Κ.Φ., Στέλιος Γ., Σταυρινίδης Π., Doise W.

Η παρούσα μελέτη, η οποία αποτελεί την πρώτη φάση μιας σύνθετης έρευνας της μεντορικής σχέσης έχει τρεις κύριους στόχους: (α) την διερεύνηση των παραγόντων που σχετίζονται με την ανάπτυξη της μεντορικής σχέσης, (β) την μελέτη των παραγόντων της προσωπικότητας οι οποίοι σχετίζονται με την ανάπτυξη και διατήρηση μιας τέτοιας σχέσης. Και τέλος, (γ) η εξέταση των επιδράσεων της μεντορικής σχέσης πάνω στην επαγγελματική εξέλιξη, στην διαμόρφωση της προσωπικότητας, και στην προσωπική ζωή του μεντορευόμενου. Η συλλογή του υλικού έγινε μέσω ερωτηματολογίου, το δεύτερο μέρος του οποίου περιελάμβανε το NEO- FFI (Costa and McCrae, 1991) και το Adult Attachment Style Inventory (Bartolomew and Horowitz, 1991). Συνολικά 76 άτομα (41 άνδρες και 26 γυναίκες)–μέλη ΔΕΠ του πανεπιστημίου Κύπρου-συμμετείχαν στην έρευνα. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η μεντορική σχέση αποτελεί έναν σημαντικό παράγοντα στην διαμόρφωση της σταδιοδρομίας, προσωπικότητας και συμπεριφοράς του ατόμου, και ειδικότερα του ακαδημαϊκού. Τέλος, γίνονται εισηγήσεις για πιθανές εφαρμογές των αποτελεσμάτων και για παραπέρα έρευνα.

Διερεύνηση του πλέγματος των σχέσεων μεταξύ αυτοεκτίμησης και ψυχικής υγείας μητέρας

Μακρή - Μπότσαρη Ε.

Πλήθος εμπειρικών ερευνών έχουν αποκαλύψει το σημαντικό ρόλο της οικογένειας και, ιδιαίτερα, της μητέρας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και την ψυχολογική προσαρμογή του παιδιού. Στόχος της μελέτης αυτής ήταν να διερευνήσει το πλέγμα των αιτιωδών σχέσεων μεταξύ αυτοεκτίμησης και ψυχικής υγείας της μητέρας και του παιδιού της. Συμφωνώντας με τα ευρήματα σχετικών μελετών στο διεθνή χώρο, η από κοινού παραγοντική ανάλυση των ερωτήσεων που αποτυπώνουν το άγχος, την κατάθλιψη και την αυτοεκτίμηση της μητέρας, ανέδειξε ως διακριτούς παράγοντες τον αυτοκτονικό ιδεασμό, καθώς και ένα γενικό παράγοντα ψυχοπαθολογίας, ο οποίος θα μπορούσε να αποδοθεί με τον όρο 'αρνητική συναισθηματικότητα'. Τα αποτελέσματα των αναλύσεων διαδρομών αποκάλυψαν περαιτέρω ότι από τις τρεις μεταβλητές (άγχος, κατάθλιψη και αυτοεκτίμηση μητέρας), η αυτοεκτίμηση της μητέρας είναι η μεταβλητή η οποία ασκεί σημαντική επίδραση στην αυτοεκτίμηση του παιδιού της. Επιπλέον, μεταξύ των εναλλακτικών μοντέλων που ελέγχθηκαν, την καλύτερη προσαρμογή στα δεδομένα του δείγματος είχε το μοντέλο με την αυτοεκτίμηση του παιδιού ως μεσοληβητική μεταβλητή, δηλαδή το μοντέλο στο οποίο η συχνότητα εμφάνισης καταθλιπτικής συμπτωματολογίας στο παιδί επηρεάζεται άμεσα από την αυτοεκτίμησή του.

Οικογενειακή κατάσταση γονέων και ποιότητα σχέσης γονέων - εφήβων

Παππά Β., Χριστοπούλου Α.

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να μελετήσει τη σχέση μεταξύ οικογενειακής

κατάστασης γονέων (έγγαμοι, vs. διαζευγμένοι γονείς) και ποιότητας σχέσης γονέων-εφήβων. 332 έφηβοι (166 έφηβοι έγγαμων γονέων και 166 έφηβοι διαζευγμένων γονέων), μαθητές της Αε Λυκείου, συμπλήρωσαν το Ερωτηματολόγιο για τη Σχέση Γονέων-Παιδιών (Parent-Child Relationship Survey) του M. Fine (1983). Το ερωτηματολόγιο αυτό αποτελείται από 24 ερωτήσεις που εκτιμούν τη σχέση του εφήβου με τον πατέρα του (Ερωτηματολόγιο για τον Πατέρα - Father Scale) και 24 ερωτήσεις που αξιολογούν τη σχέση του εφήβου με τη μητέρα του (Ερωτηματολόγιο για τη Μητέρα - Mother Scale). Επίσης χορηγήθηκαν: α) ένα ερωτηματολόγιο με δημογραφικά στοιχεία, καθώς και β) ένα ερωτηματολόγιο που περιλάμβανε δημογραφικά στοιχεία του διαζυγίου και μεταβλητές που αφορούν στην επίδραση του διαζυγίου στην προσαρμογή του εφήβου, τα οποία δημιουργήθηκαν για τους σκοπούς της παρούσας έρευνας. Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης υποδεικνύουν ότι οι έφηβοι έγγαμων γονέων έχουν καλύτερη σχέση με τον πατέρα τους απ' ό,τι οι έφηβοι διαζευγμένων γονέων. Επίσης, τα αποτελέσματα υποδεικνύουν ότι οι έφηβοι έγγαμων γονέων έχουν καλύτερη σχέση με τον πατέρα τους από τους εφήβους διαζευγμένων γονέων, ιδιαίτερα όταν οι πατέρες τους είναι απόφοιτοι δευτεροβάθμιας ή πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, καθώς και ότι η σχέση του εφήβου με τον πατέρα εμφανίζει μεγαλύτερη συσχέτιση με την ποιότητα της σχέσης του με τους βιολογικούς και τους θετούς του γονείς απ' ό,τι η σχέση του εφήβου με τη μητέρα.

Μια μελέτη για τα κριτήρια αξιολόγησης της ηρωικής συμπεριφοράς σε σχέση με τις στάσεις για την επιτυχία στη ζωή κατά την εφηβική ηλικία

Πλασιδου Μ., Μεταλλίδου Π.

Στόχος της μελέτης ήταν να διερευνηθεί

τη σπουδαιότητα που αποδίδουν οι έφηβοι σε χαρακτηριστικά όπως η εξωτερική εμφάνιση, οι εξαιρετικές ικανότητες-ταλέντα, η οικονομική δύναμη, η εργατικότητα, η κοινωνική προσφορά και ο αλτρουισμός, καθώς αξιολογούν την ηρωική συμπεριφορά των ατόμων. Τα ερωτήματα που διερευνήθηκαν ήταν, πρώτον, σε ποιο βαθμό οι έφηβοι συνεκτιμούν τα παραπάνω ατομικά χαρακτηριστικά όταν αξιολογούν την ηρωική συμπεριφορά. Δεύτερο, σε ποιο βαθμό οι έφηβοι θεωρούν τα παραπάνω χαρακτηριστικά ως κριτήρια επιτυχίας και αναγνώρισης στη σημερινή ζωή και κατά πόσο αυτές οι αντιλήψεις τους επηρεάζουν την αξιολόγηση του ηρωισμού διαφόρων προσώπων. Για το σκοπό αυτό εξετάστηκαν 420 άτομα, ηλικίας από 11 ως 19 ετών, με μια σειρά ερωτηματολογίων. Στο πρώτο κλήθηκαν να εκτιμήσουν το βαθμό στον οποίο το καθένα από τα 26 διάσημα πρόσωπα του ερωτηματολογίου έχει επιδείξει στοιχεία ηρωισμού. Στο δεύτερο ερωτηματολόγιο, τους ζητήθηκε να αναφέρουν σε ποιο βαθμό το καθένα από αυτά τα πρόσωπα διακρίνεται από τα προαναφερθέντα ατομικά χαρακτηριστικά. Τέλος, κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο αντιλήψεων για το βαθμό στον οποίο τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά αποτελούν σημαντικά κριτήρια επιτυχίας και κοινωνικής αναγνώρισης σήμερα. Οι αναλύσεις πολλαπλής παλινδρομικής έδειξαν ότι η έννοια του ήρωα στην εφηβική ηλικία συνιστά μια σύνθετη αλλά και δυναμική κατασκευή. Η εκτίμηση του μεγέθους του ηρωισμού ενός προσώπου βρέθηκε ότι προκύπτει από το συνδυασμό της εκτίμησης ατομικών χαρακτηριστικών που παραδοσιακά σχετίζονται με την ηρωική συμπεριφορά, όπως το χαρακτηριστικό της κοινωνικής προσφοράς και του αλτρουισμού, και χαρακτηριστικών που οι έφηβοι θεωρούν ότι προσδίδουν αξία και κοινωνική αναγνώριση στη σημερινή ζωή, όπως η εργατικότητα.

Χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των εφήβων σύμφωνα με τους ίδιους και τους γονείς τους: σύγκριση ανάμεσα σε επαρκείς, μη επαρκείς εφήβους και κλινικό δείγμα

Τάκης Ν., Βάλτερο Μ., Μόττη - Στεφανίδη Φ.

Η έρευνα αυτή είχε στόχο να εξετάσει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους οι έφηβοι που θεωρούνται από τους καθηγητές τους ψυχολογικά επαρκείς, αυτοί που θεωρούνται λιγότερο επαρκείς και όσοι έχουν παραπεμφθεί για μαθησιακά ή ψυχολογικά προβλήματα. Αποσκοπούσε ακόμα να συγκρίνει τις εκτιμήσεις των εφήβων με αυτές των γονέων τους.

Στη παρούσα μελέτη συμμετείχαν 35 έφηβοι που θεωρήθηκαν από τους καθηγητές τους ως ψυχολογικά υγιείς και επαρκείς, 37 που θεωρήθηκαν μη επαρκείς και 56 έφηβοι που είχαν παραπεμφθεί στο Τμήμα Ψυχολογικής Παιδιατρικής του Νοσοκομείου Παιδών «Αγία Σοφία». Τους ζητήθηκε να περιγράψουν την προσωπικότητά τους βάσει του Adjective Q-Sort test (Block & Block, 1980). Στη συνέχεια ζητήθηκε από τους γονείς να περιγράψουν μέσω του ίδιου test την προσωπικότητά του εφήβου παιδιού τους.

Το προφίλ της προσωπικότητας του καθενός από τους 128 εφήβους συγκρίθηκε με το θεωρητικό ιδεατό προφίλ του ψυχολογικά υγιούς και επαρκούς εφήβου, όπως αυτό είχε περιγραφεί από Έλληνες εκπαιδευτικούς της Βαθβάθμιας εκπαίδευσης (Μόττη-Στεφανίδη, 2000). Βρέθηκε πως τα προφίλ της προσωπικότητας των επαρκών εφήβων συμφωνούν περισσότερο με αυτά των γονέων τους ($F(2,114)=6,59$, $p<0.001$), σε σχέση με τις άλλες δύο ομάδες. Διαπιστώθηκε επίσης πως τα προφίλ των γονέων των επαρκών εφήβων βρίσκονταν σε μεγαλύτερη συμφωνία με το ιδεατό προφίλ των καθηγητών ($F(2,119)=15,57$, $p<0.001$), σε σχέση με τα προφίλ των γονέων των άλλων δύο ομάδων. Αξιοσημείωτο είναι το εύρημα πως τα προφίλ των εφήβων

που είχαν παραπεμφθεί για ψυχολογικά προβλήματα είχαν μεγαλύτερη αμοιβαιότητα με το ιδεατό προφίλ των καθηγητών ($F(2,199)=26,36, p<0,001$), σε σύγκριση με τα προφίλ των άλλων δύο ομάδων.

Η μελέτη αυτή επιχειρεί να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση της εφηβείας στα πλαίσια της σύγχρονης ελληνικής κοινωνίας.

[78] Κοινωνική Ψυχολογία της Ιδεολογίας

Ομάδα Εργασίας Κλάδου Κοινωνικής
Ψυχολογίας της Ε.Α.Ψ.Ε.

Οργανωτής /Πρόεδρος: Παπαστάμου Σ.

Ομιλητές: *Deconchy Jean - Pierre,*

Χρηστάκης Ν., Κατερέλος Γ.

Με αφορμή τις πρόσφατες εργασίες θεωρητικού και πειραματικού χαρακτήρα του Jean-Piere Deconchy πάνω στην γνωστική επεξεργασία των δοξασιών σχετικά με το «ανεξήγητο», στο τραπέζι αυτό επιχειρείται μια συνολικότερη συζήτηση των εργασιών που ασχολούνται με την κοινωνική ψυχολογία της ιδεολογίας, έτσι όπως διαμορφώνεται και λειτουργεί σε θεσμικό και, κυρίως σε καθημερινό πλαίσιο.

[79] **Αναγνώριση μορφών, αντικειμένων και προσώπων, γνωστικά σχήματα «ανακατασκευασμένες μνήμες» προσώπων και γεγονότων**

Συμπόσιο Κλάδου Γνωστικής Ψυχολογίας της ΕΛ.Ψ.Ε.

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Μάνιου-Βακάλη Μ.*
Ομιλητές: *Μάνιου - Βακάλη Μ., Σουσαμίδου - Καραμπέρη Α., Βελλή Θ., Πετρουλάκη Κ.*

Το πρώτο μέρος του Συμποσίου αφορά σε μία κριτική αναδρομή της μελέτης της ανάσυρσης Μορφών, Αντικειμένων και Προσώπων με τη μέθοδο της Αναγνώρισης. Ως προς την αναγνώριση μορφών θα γίνει αναφορά στις θεωρίες α) της ταύτισης διαμέσου ενός πρωτότυπου, β) της ανάλυσης χαρακτηριστικών, γ) των δομικών περιγραφών. Ως προς την αναγνώριση αντικειμένων θα γίνει αναφορά στις θεωρίες που αναπτύχθηκαν από τους Marr (1982), Marr & Nishihara (1978), Biederman (1987) και Humphreys & Bruce (1989). Ως προς την αναγνώριση προσώπων θα γίνει αναφορά στα μοντέλα που διατυπώθηκαν από τους Bruce & Young (1986), Burton, Bruce & Johnston (1990) και Burton & Bruce (1992) (Ν. Μάνιου-Βακάλη και Αι. Σουσαμίδου).

Στο δεύτερο μέρος του Συμποσίου θα γίνει μια κριτική αναδρομή της μελέτης των Γνωστικών Σχημάτων που αφορούν στον "Κατασκευαστικό Χαρακτήρα" της Μνήμης σε αναμνήσεις προσώπων και γεγονότων.

Τόσο στο πρώτο όσο και στο δεύτερο μέρος του Συμποσίου θα γίνουν αναφορές σε δεδομένα που αφορούν ορθές μεν, αλλά ανακριβείς καταθέσεις αυτόπτων μαρτύρων (Θ. Βελλή και Κ. Πετρουλάκη)

Αναγνώριση μορφών και αντικειμένων
Μάνιου Βακάλη Μ.

Η αναγνώριση μορφών είναι ένα από τα πρώτα προβλήματα που μελετήθηκαν στα πλαίσια της Γνωστικής Ψυχολογίας (Neisser, 1967). Η πλούσια σχετική έρευνα οδήγησε στη διατύπωση τριών θεωρητικών ερμηνειών, ήτοι: α) της ταύτισης διαμέσου ενός πρωτότυπου, β) της ανάλυσης των χαρακτηριστικών και γ) των δομικών περιγραφών. Σύμφωνα με το πρώτο είδος θεωριών, η μορφή αναγνωρίζεται όταν σημειωθεί σύμπτωση ανάμεσα σε αυτή και σε ένα εσωτερικό πρωτότυπο που είναι αποθηκευμένο στη μακροχρόνια μνήμη. Σύμφωνα με το δεύτερο είδος θεωριών, η μορφή αναγνωρίζεται διαμέσου της ανάλυσης των βασικών χαρακτηριστικών ή ιδιοτήτων αυτή. Σύμφωνα, τέλος, με το τρίτο είδος θεωριών, οι δομικές περιγραφές είναι προτάσεις που περιγράφουν τη φύση των συστατικών μιας συνολικής δομής και καθιστούν φανερό τη δομική διευθέτηση αυτών των συστατικών. Τα τρία είδη των θεωριών αξιολογούνται ως προς την πληρότητά τους.

Στον εξωτερικό κόσμο, ωστόσο, μας περιβάλλουν αντικείμενα που έχουν τρεις διαστάσεις. Για την αναγνώριση των αντικειμένων έχουν προταθεί διάφορα θεωρητικά μοντέλα, από τα οποία τα πιο σημαντικά είναι των: Marr και Nishihara (1978), Biederman (1987) και Humphreys και Bruce (1989), τα οποία αναλύονται και αξιολογούνται διεξοδικά.

Αναγνώριση προσώπων
Σουσαμίδου - Καραμπέρη Α.

Η αναγνώριση προσώπων αποτελεί ένα ειδικό θέμα έρευνας μέσα στην ευρεία περιοχή της αναγνώρισης, στο οποίο στράφηκε η προσοχή των μελετητών λόγω του φαινομένου της προσωποαγνωσίας και της αμφισβήτησης της εγκυρότητας των καταθέ-

σεων των αυτοπτών μαρτύρων. Για την αναγνώριση των προσώπων υπάρχουν πολλά δεδομένα που προέρχονται τόσο από το χώρο της Γνωστικής Ψυχολογίας όσο και από το χώρο της Γνωστικής Νευροψυχολογίας. Με βάση τα δεδομένα αυτά έχουν διατυπωθεί διάφορα μοντέλα αναγνώρισης οικείων και μη οικείων προσώπων. Από τα σημαντικότερα μοντέλα είναι των Bruce και Young (1986) και των Burton, Bruce και Johnston (1990). Σύμφωνα με το πρώτο μοντέλο, η αναγνώριση ενός προσώπου θεωρείται ως η προσέγγιση μιας σειράς διαφορετικών κωδικών, στους οποίους έχουν αποθηκευθεί πληροφορίες του παρατηρούμενου προσώπου. Όσο περισσότεροι αποθηκευμένοι κώδικες του προσώπου ενεργοποιούνται, τόσο πιο αυξημένη είναι η πιθανότητα αναγνώρισής του. Με βάση το δεύτερο μοντέλο, το οποίο είναι επηρεασμένο από τη λειτουργία του H/Y, η αναγνώριση του προσώπου εξαρτάται από την ενεργοποίηση κεντρικών συνόλων μονάδων, που είναι συνδεδεμένα με διεργετικές ή κατασταλτικές ενώσεις. Η αναγνώριση προσώπων χρειάζεται περαιτέρω έρευνα, αφού κανένα θεωρητικό μοντέλο δεν έχει δώσει μια ξεκάθαρη εικόνα για τα συστήματα αναπαράστασης που συγκρατούν τις αμετάβλητες ιδιότητες ενός προσώπου.

[80] Παρουσίαση ψυχολογικών δοκιμασιών - 4 -

Πινακωτή 1 για παιδιά 3-7 ετών

Πινακωτή 2 για παιδιά 5-9 ετών

Εκπαιδευτικό υλικό και εκπαιδευτικά παιχνίδια για την εκμάθηση των ήχων της ελληνικής γλώσσας, για την ανάγνωση και τη γραφή

Μπεξέ Α., Σφυρόερα Μ., Γαβριηλίδου Ζ.

Η Πινακωτή είναι εκπαιδευτικό υλικό για τους ήχους της ελληνικής γλώσσας. Απευθύνεται κατ' αρχήν σε παιδιά προσχολικής ηλικίας με σκοπό την ανάπτυξη της φωνολογικής συνειδητοποίησης και την προετοιμασία για την ανάγνωση και τη γραφή, αλλά απευθύνεται και σε παιδιά πρώτης σχολικής ηλικίας που εμφανίζουν δυσκολίες στην εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής. Αποτελεί ιδιαίτερα βοηθητικό υλικό για τις Δυσλεξίες καθώς και για τη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης. Με την Πινακωτή 1 (που αφορά 40 ήχους) και την Πινακωτή 2 (που αφορά άλλους 36 ήχους) τα παιδιά μαθαίνουν:

- να διακρίνουν ακουστικά τους ήχους της ελληνικής γλώσσας,
- να προσέχουν αυτά που ακούνε,
- να απομονώνουν έναν ήχο μέσα σε μια λέξη,
- να αναζητούν ενεργά έναν ήχο μέσα σε μια λέξη,
- να συγκρίνουν ήχους που μοιάζουν μεταξύ τους,
- να αναλύουν μια λέξη στους ήχους της,
- να εντοπίζουν έναν ήχο στην αρχή, στη μέση ή στο τέλος μιας λέξης,
- να προφέρουν σωστά,
- να χωρίζουν μια λέξη στις συλλαβές της,
- να συνδέουν κάθε ήχο με τα γράμματα.

Τα παραπάνω επιτυγχάνονται με τη βοήθεια 40 παιχνιδιών (20 για κάθε Πινακωτή) και προτεινόμενων δραστηριοτήτων.

Παρουσιάζονται οι θεωρητικές βάσεις κατασκευής του υλικού, το υλικό καθώς και δείγματα των παιχνιδιών.

Κλίμακα Γραφικής Ικανότητας για παιδιά προσχολικής ηλικίας (Προσαρμογή της Κλίμακας Δυσγραφίας του J. de Ajuriaguerra)
Μπεξέ Α., Ρεκαλίδου Γ.

Παρουσίαση του υλικού, του τρόπου χορήγησης και της βαθμολόγησης μιας κλίμακας η οποία ελέγχει την γραφοκινητική ικανότητα παιδιών προσχολικής ηλικίας. Εκτιμάται η ικανότητα αναπαραγωγής οριζόντιων ευθειών με συγκεκριμένη κατεύθυνση και σε περιορισμένο χώρο καθώς και η ικανότητα τήρησης βασικών συμβάσεων της γραφής, σε επίπεδο αναπαραγωγής γραφισμών και συμβόλων.

[81] Ταυτότητες φύλου στην εφηβεία και επιλογές ζωής: μια έρευνα δράσης στο σχολείο

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος : *Σακκά Δ.*
Συζητητής: *Δεληγιάννη - Κουίμτζή Β.*

Στο συμπόσιο παρουσιάζονται αποτελέσματα από μια έρευνα-δράσης η οποία αφορά στη διαμόρφωση των ανδρικών και γυναικείων ταυτοτήτων στο σχολείο και στον τρόπο με τον οποίο αυτές επηρεάζουν τις επιλογές ζωής των εφήβων στη μεταβατική φάση που οδηγεί από την εκπαίδευση στην ενήλικη ζωή.

Οι στόχοι του προγράμματος ήταν (α) να διερευνήσει σε πανελλήνια κλίμακα τους μηχανισμούς μετάβασης των εφήβων από το σχολείο στην αγορά εργασίας και στην ενήλικη ζωή ως στοιχείο της ανδρικής και γυναικείας ταυτότητας, (β) να διαμορφώσει αποτελεσματικές στρατηγικές που θα διερευνούν τις αντιλήψεις για την ανδρική ή γυναικεία ταυτότητα καθώς και τους ακαδημαϊκούς ορίζοντες και τις επαγγελματικές προοπτικές των αγοριών και των κοριτσιών σε μη παραδοσιακούς τομείς.

Σε πρώτη φάση, έγινε βασική έρευνα στην οποία συμμετείχαν 488 αγόρια και 622 κορίτσια των τάξεων γ' Γυμνασίου, α' και β' Λυκείου από διάφορα σχολεία της χώρας. Για την εξέταση των παραγόντων της μελέτης ζητήθηκε από τους εφήβους να συμπληρώσουν δομημένο ερωτηματολόγιο. Στη δεύτερη φάση επιχειρήθηκε η διαμόρφωση αποτελεσματικών στρατηγικών παρέμβασης στη σχολική τάξη. Στη φάση αυτή, πήραν μέρος μαθητές και μαθήτριες από έξι πιλοτικά σχολεία του Νομού Θεσσαλονίκης καθώς και ομάδα εκπαιδευτικών η οποία είχε προηγουμένα παρακολουθήσει ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης σε

θέματα σχέσεων των δύο φύλων.

Στο συμπόσιο, θα παρουσιαστεί τμήμα των ερευνητικών συμπερασμάτων από την Πανελλήνια έρευνα, το οποίο αφορά (α) στις εκπαιδευτικές επιλογές των εφήβων, (β) στις αντιλήψεις τους για τους ρόλους και τις σχέσεις των δύο φύλων στην οικογένεια, (γ) στις προσδοκίες τους για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία και (δ) στην εικόνα που έχουν για τον εαυτό τους.

Επίσης θα παρουσιαστεί συνοπτικά το πρόγραμμα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών καθώς και τμήμα των συμπερασμάτων που αφορά στις αντιλήψεις και την εικόνα που έχουν οι εκπαιδευτικοί για τα δύο φύλα. Τέλος θα συζητηθούν μεθοδολογικά ζητήματα που προέκυψαν κατά τη διάρκεια επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και της παρέμβασης στη σχολική τάξη και που συνδέονται με το σχεδιασμό και την αξιολόγηση παρόμοιων εγχειρημάτων.

Σχολείο: ταυτότητες φύλου στο σχολείο και εκπαιδευτικές επιλογές *Ψάλτη Α.*

Στη συγκεκριμένη ενότητα διερευνώνται οι απόψεις, αντιλήψεις και προσδοκίες των νεαρών ατόμων που συμμετείχαν στην έρευνα για το σχολείο και τη διαμόρφωση της ταυτότητας του φύλου μέσα σε αυτό. Συγκεκριμένα, παρουσιάζονται: (α) η εικόνα που έχουν τα νεαρά άτομα για τον εαυτό τους ως μαθητές(-τριες), καθώς και η επίδοσή τους σε συγκεκριμένα μαθήματα, (β) τα σχέδια που κάνουν για το μέλλον, όσον αφορά την εκπαίδευσή τους, (γ) κάποιες γενικές απόψεις τους για το ρόλο του σχολείου και την κατάταξη των μαθημάτων σε θετικά και θεωρητικά και (δ) οι αντιλήψεις τους για τα δύο φύλα, πάντα σε σχέση με το σχολείο.

Τα αποτελέσματα κάνουν φανερές τις διαφορές των δύο φύλων τόσο ως προς τον ακαδημαϊκό τους προσανατολισμό και το ρόλο που παίζει το σχολείο στη ζωή και το

μέλλον τους όσο και ως προς τις απόψεις τους για τις ανδρικές και γυναικείες ταυτότητες που διαμορφώνονται μέσα στο χώρο του σχολείου.

Οι αντιλήψεις εφήβων αγοριών και κοριτσιών για τους ρόλους και τις σχέσεις των δύο φύλων στην οικογένεια *Σακκά Δ.*

Στην ανακοίνωση αυτή διερευνώνται οι γνώμες και οι αντιλήψεις των αγοριών και κοριτσιών εφηβικής ηλικίας για τους ρόλους και τις σχέσεις των δύο φύλων μέσα στην οικογένεια καθώς και οι μελλοντικές προοπτικές και επιλογές των εφήβων όσον αφορά την οικογενειακή ζωή.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, ως προς τις αντιλήψεις για τη δομή της οικογένειας, οι έφηβοι αποδίδουν στους άνδρες τον πατριαρχικό ρόλο ενώ διατηρούν παραδοσιακές αντιλήψεις για τη γυναικεία εργασία, τις ικανότητες και το ρόλο των γυναικών καθώς και τον τρόπο άσκησης του ελέγχου στην οικογένεια. Τα αγόρια φάνηκαν να είναι πιο επιρρεπή από τα κορίτσια στη στερεότυπη ως προς το φύλο κατανόηση της πραγματικότητας. Ως προς τις επιλογές για την οικογενειακή ζωή στο μέλλον, διαπιστώθηκε ότι οι έφηβοι προτιμούν την ισότιμη κατανομή της οικιακής εργασίας στο πλαίσιο όμως των παραδοσιακών σχέσεων των δύο φύλων και του τυπικού καταμερισμού των ρόλων ανδρών και γυναικών. Τα αγόρια φάνηκε να είναι επηρεασμένα σε μεγαλύτερο βαθμό από τα κορίτσια, από τις παραδοσιακές αξίες και αντιλήψεις καθώς δεν απορρίπτουν τις τυπικές ως προς το φύλο οικογενειακές δομές.

Τα παραπάνω αποτελέσματα συζητιούνται σε σχέση με το σχεδιασμό ενός προγράμματος παρέμβασης στη σχολική τάξη για τη διεύρυνση των αντιλήψεων των νέων για τον άνδρα και τη γυναίκα.

Αντιλήψεις των δύο φύλων για την επαγγελματική σταδιοδρομία

Στογιαννίδου Α.

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται οι απόψεις των συμμετεχόντων στην έρευνα για θέματα που αφορούν την επαγγελματική σταδιοδρομία. Διαπιστώθηκε ότι, καταρχήν, υπάρχουν σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων ως προς τις στερεότυπες αντιλήψεις διαχωρισμού των επαγγελμάτων. Παρόλο που στις περισσότερες επαγγελματικές κατηγορίες, το υψηλότερο ποσοστό τις θεωρεί ως ανήκουσες και στα δύο φύλα, αγόρια και κορίτσια διαφέρουν ως προς τη «διεκδίκηση» επαγγελμάτων ως χαρακτηριστικών του φύλου τους. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές σε επαγγελματικές κατηγορίες υψηλού κύρους, όπως π.χ. του γιατρού, αλλά και σε δημοφιλή επαγγέλματα, όπως π.χ. του διαφημιστή και συμβούλου επιχειρήσεων.

Η μελέτη των επαγγελματικών αξιών και προσδοκιών δείχνει ότι αγόρια και κορίτσια έχουν παρόμοιες απόψεις και στάσεις. Παρόλο που υπάρχουν κάποιες διαφορές ως προς τα ποσοστά που επιλέγουν τους παράγοντες του ενδιαφέροντος και της συναρπαστικότητας, αγόρια και κορίτσια, χωρίς διαφορά, δείχνουν να κατατάσσουν την οικονομική εξασφάλιση και επαγγελματική ασφάλεια ως τα πλέον επιθυμητά στοιχεία για τη μελλοντική επαγγελματική τους σταδιοδρομία.

Αυτοαντίληψη και φύλο στην εφηβική ηλικία

Συγκολλίτου Ε.

Στη συγκεκριμένη ενότητα της έρευνας έγινε προσπάθεια να ανιχνευθούν οι τρόποι με τους οποίους οι έφηβοι διαμορφώνουν την εικόνα του εαυτού τους στο παρόν και το μέλλον σε σχέση (α) με έννοιες όπως η επιτυχία στη ζωή, και (β) με τα θετικά και

αρνητικά στοιχεία που συνδέουν με το δικό τους και με το άλλο φύλο. Συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε ότι αγόρια και κορίτσια συμφωνούν ως προς τα χαρακτηριστικά του επιτυχημένου ατόμου, που είναι η επαγγελματική και οικονομική επιτυχία, η φήμη, η προσωπική ολοκλήρωση και ο συνδυασμός οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής. Ως προς τα θετικά χαρακτηριστικά που συνδέονται με το κάθε φύλο, διαπιστώθηκε η διαμόρφωση παραδοσιακών και ηγεμονικών ταυτοτήτων φύλου, ενώ ως αρνητικά θεωρήθηκαν αυτά που συνδέονται με τις κοινωνικά κατασκευασμένες υποχρεώσεις για τους άνδρες και τις γυναίκες.

Εικόνες εκπαιδευτικών για τους μαθητές και τις μαθήτριες: η κοινωνική κατασκευή (ή η διαμόρφωση) των ταυτοτήτων φύλου στο σχολικό πλαίσιο *Φρόση Α.*

Η εισήγηση αυτή παρουσιάζει τις εικόνες που δομούν με το λόγο τους εκπαιδευτικοί δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για τα παιδιά εφηβικής ηλικίας. Οι εικόνες αυτές προέκυψαν από την ανάλυση ποιοτικών δεδομένων που συγκεντρώθηκαν με συζητήσεις σε αμιγείς ως προς το φύλο ομάδες εστίασης. Στις συζητήσεις αυτές πήραν μέρος οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στο επιμορφωτικό κομμάτι του προγράμματος, πριν από την υλοποίησή του. Οι εικόνες που παρουσιάζονται συνδέονται με τους παρακάτω θεματικούς άξονες:

(α) Συναισθηματικός κόσμος και χαρακτηριστικά προσωπικότητας των εφήβων, (β) Επιθετικότητα των εφήβων και (γ) Σχολικές επιδόσεις των εφήβων.

Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψε πως ο λόγος των εκπαιδευτικών αποκαλύπτει την ύπαρξη στερεότυπων αντιλήψεων για τα φύλα, οι οποίες συνθέτουν τα παρακάτω ζεύγη αντιθετικών εικόνων:

Ως προς τον πρώτο άξονα:

• «Τα ανώριμα συναισθηματικά αγόρια»- « Τα ώριμα συναισθηματικά κορίτσια»

• «Τα αθώα αγόρια» – «Τα πονηρά, καχύποπτα και υποκρινόμενα κορίτσια»

Ως προς τον δεύτερο άξονα:

• «Τα επιθετικά αγόρια»-« Τα ήσυχα και υπάκουα κορίτσια»

Ως προς τον τρίτο άξονα:

• «Τα έξυπνα αγόρια»- «Τα μελετηρά κορίτσια»

• « Τα άτακτα και τσαπατσούλικα αγόρια»-«Τα επιμελή και τακτικά κορίτσια»

Κατά την εισήγηση αναλύονται οι παραπάνω εικόνες στα επιμέρους δομικά τους στοιχεία, και παρατίθεται το ερμηνευτικό πλαίσιο που υιοθετείται από τους εκπαιδευτικούς και πάνω στο οποίο αυτές θεμελιώνονται.

[82] Μάθηση

Θεματική Συνεδρία

Μαθηματικά και υπολογιστικά νευρωνικά μοντέλα της μνήμης και της μάθησης

Αννινος Φ., Αδαμόπουλος Α., Κοτίνη Α.

Μια συμπληρωματική, εναλλακτική μεθοδολογία στη μελέτη των ανώτερων γνωστικών του Κεντρικού Νευρικού Συστήματος (ΚΝΣ) είναι η χρήση μαθηματικών και υπολογιστικών μοντέλων. Τα μοντέλα αυτά εξομοιώνουν τη λειτουργία τόσο των νευρωνίων (ως δομικών μονάδων του ΚΝΣ) όσο και συνόλων νευρώνων που ονομάζονται νευρωνικά δίκτυα. Η χρήση των τεχνικών αυτών μας επιτρέπει να εξομοιώσουμε και να μελέτησουμε τη δυναμική που αναπτύσσεται τόσο σε επίπεδο κάθε ξεχωριστού νευρώνα, όσο και σε επίπεδο νευρωνικών δικτύων κατά τη διαδικασία γνωστικών λειτουργιών όπως η μνήμη και η μάθηση. Στην παρούσα εργασία παρουσιάζονται τα βασικά στοιχεία των μεθόδων αυτών καθώς και στοιχεία από μοντέλα που αφορούν τη δημιουργία και την απώλεια μνήμης και μάθησης.

Η σχέση μεταξύ γνωσιακής ετοιμότητας για μάθηση και νοημοσύνης: μια πειραματική μελέτη

Ραφτόπουλος Α., Κωνσταντίνου Κ.,

Σπανούδης Γ., Νατσόπουλος Δ.

Το πρόβλημα της εννοιολογικής αλλαγής είναι συνυφασμένο με το γνωστικό προφίλ του υποκειμένου, αφού συγκαθορίζει ποιες έννοιες μπορούν να αποκτηθούν και ποιες όχι. Έρευνες για τις αναπαραστάσεις του φυσικού κόσμου δείχνουν ότι τα παιδιά της προσχολικής ηλικίας διαθέτουν ένα πλούσιο εννοιολογικό υπόβαθρο με βάση το οποίο κατανοούν τον κόσμο, και ότι, αντίθετα προς την Πιαζετιανή άποψη, χρη-

σιμοποιούν ποικίλες αιτιώδεις εξηγήσεις των φυσικών φαινομένων. Άλλες έρευνες δείχνουν τους εννοιολογικούς περιορισμούς που οριοθετούν τον τρόπο με τον οποίο τα παιδιά αντιλαμβάνονται και ερμηνεύουν τα φαινόμενα. Ανάμεσα σ' αυτούς τους περιορισμούς είναι η αδυναμία εκτέλεσης λογικού πολλαπλασιασμού από παιδιά μικρότερα των 5 ετών καθώς και η αδυναμία συντονισμού αιτιωδών σχημάτων.

Στην παρούσα εργασία ασχολούμαστε με τη συσχέτιση του γνωστικού προφίλ και της συγκρότησης νέων εννοιών και, συγκεκριμένα, της έννοιας του μαγνητισμού από παιδιά της προσχολικής ηλικίας. Εξετάσαμε την κατανόηση της έννοιας "μαγνήτης" σε 165 παιδιά, 4-6 ετών. Ο διδακτικός στόχος ήταν η κατανόηση δύο λειτουργικών ορισμών του μαγνητισμού. Ο πρώτος όριζε τον μαγνητισμό ως μία ουσιώδη ιδιότητα της ύλης ενώ ο δεύτερος ως μία συσχετιστική ιδιότητα, ως μία ιδιότητα δηλαδή που προκύπτει από την αλληλεπίδρασή τους με άλλα σώματα. Όλα τα παιδιά διδάχθηκαν και τους δύο ορισμούς. Η υπόθεση μας ήταν ότι τα μικρότερα παιδιά δεν μπορούσαν να κατανοήσουν το δεύτερο ορισμό γιατί δεν είχαν την απαραίτητη γνωστική ετοιμότητα (ικανότητα εκτέλεσης λογικού πολλαπλασιασμού, συνδυασμού αιτιωδών σχημάτων κλπ). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η πλειοψηφία των παιδιών μπορεί να οικοδομήσει τον πρώτο λειτουργικό ορισμό για τον μαγνήτη. Αντίθετα, τα μεγαλύτερα μόνο παιδιά μπόρεσαν να κάνουν το ίδιο σε σχέση με το δεύτερο ορισμό.

Καθώς αυξάνεται η ηλικία, αυξάνεται και η νοημοσύνη, η γνωστική ετοιμότητα και οι εμπειρίες του παιδιού. Το εξελικτικό πρότυπο των επιδόσεων στα έργα του μαγνητισμού μπορεί να εξηγηθεί από τον κάθε ένα από αυτούς τους παράγοντες χωριστά ή από συνδυασμό τους. Η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε ότι η γνωστική ετοιμότητα και όχι η ευφυΐα, είναι αυτή που ερμηνεύει την επίδοση των.

Το φαινόμενο της άδηλης μάθησης κατά τη διαδικασία της απομάθησης και εκ νέου μάθησης

Τριανταφύλλου Θ., Παπαδόπουλος Ν.Γ.

Πρόκειται για βασική έρευνα εργαστηριακού - πειραματικού χαρακτήρα που διενεργήθηκε στο Εργαστήριο Γενικής Ψυχολογίας του Τμήματος Ψυχολογίας του Παν/μίου Κρήτης.

Στην έρευνα αυτή αξιολογήθηκε η άδηλη και η έκδηλη μάθηση κατά την απομάθηση, δηλαδή κατά την αντικατάσταση ήδη μαθημένου υλικού από νέο, ανταγωνιστικού χαρακτήρα, μέσα από 4 πειραματικές συνθήκες, όπως αυτές παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα:

1^η	2^η
Άδηλη Μάθηση	Έκδηλη Μάθηση
Άδηλη Απομάθηση	Έκδηλη Απομάθηση
3^η	4^η
Άδηλη Μάθηση	Έκδηλη Μάθηση
Έκδηλη Απομάθηση	Άδηλη Απομάθηση

Με την πειραματική αυτή διαδικασία αξιολογείται η επίδοση σε κάθε συνθήκη για κάθε φάση (μάθησης και απομάθησης). Η άδηλη μάθηση ως πλαίσιο ασαφών γνωστικών σχημάτων ευνοεί τις εσωτερικές παρεμβολές (γενίκευση) ενώ η έκδηλη μάθηση ως αναλυτικά κωδικοποιημένο πλαίσιο ευνοεί τις προδρομικές παρεμβολές.

Γενικά, με την έρευνα αυτή επιχειρείται: α) συμβολή στο λειτουργικό προσδιορισμό του φαινομένου της άδηλης μάθησης, β) πρόταση εναλλακτικής μεθοδολογίας έρευνας, γ) προβληματισμός για την οικολογική εγκυρότητα της πάγιας μεθοδολογίας έρευνας στο συγκεκριμένο τομέα, και δ) επισήμανση των προεκτάσεων μιας έρευνας αυτού του τύπου στους εφαρμοσμένους τομείς της Ειδικής Αγωγής και της Ψυχοθεραπείας.

[83] Ψυχολογία της ανάπτυξης του βρέφους

Θεματική Συνεδρία

**Οι διαφορές της ποιότητας του δεσμού
μεταξύ βρεφών που ανατρέφονται σε
ίδρυμα και βρεφών που ανατρέφονται σε
οικογένεια**

*Βορριά Π., Παπαληγούρα Ζ., Dunn J., Van
Ijzendoorn M., Steele H.*

Εισαγωγή: Στόχος αυτής της μελέτης ήταν η αξιολόγηση της ποιότητας του δεσμού παιδιών που τοποθετήθηκαν σε ίδρυμα από την πρώιμη βρεφική ηλικία. Χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά στην Ελλάδα η πειραματική διαδικασία της Συνθήκης του Ξένου των Ainsworth και συν. (1978).

Μέθοδος : Μελετήθηκαν δύο ομάδες βρεφών. Στην πρώτη ομάδα, την πειραματική, συμμετείχαν 86 βρέφη ηλικίας 12- 18 μηνών, τα οποία είχαν τοποθετηθεί στο κέντρο βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ». Στη δεύτερη ομάδα, την ομάδα ελέγχου, συμμετείχαν 41 βρέφη που μεγάλωναν με την οικογένειά τους και με τους δύο γονείς τους.

Αποτελέσματα : Τα αποτελέσματα έδειξαν, ότι τα βρέφη της πειραματικής ομάδας είχαν ασφαλή δεσμό (B) σε ποσοστό 50.9%, ενώ της ομάδας ελέγχου ήταν 51.9%. Στην κατηγορία της αποδιοργάνωσης (Δ), η οποία δημιουργήθηκε την τελευταία δεκαετία, το ποσοστό των παιδιών του Κέντρου Βρεφών «Η ΜΗΤΕΡΑ» με αυτό το δεσμό ήταν το 23.3%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην ομάδα ελέγχου ήταν 9.8%.

Συμπέρασμα : Το ενδιαφέρον εύρημα αυτής της έρευνας είναι η μεγάλη διαφορά του ποσοστού μεταξύ των δύο ομάδων στην κατηγορία της αποδιοργάνωσης. Εξ ίσου σημαντικό εύρημα αποτελεί το γεγονός, ότι τα ποσοστά του ασφαλούς δεσμού δεν διέφεραν σημαντικά μεταξύ των δύο ομάδων.

**Ο ρόλος της θεωρίας της προσκόλλησης
στη διαμόρφωση ιδιαίτερων χαρακτηρι-
στικών της προσωπικότητας**
Ζαφειροπούλου Μ., Αβαγιανού Π.

Από τη δημιουργία της η θεωρία της προσκόλλησης αποτελούσε μια θεωρία ψυχοπαθολογίας όσο και μια θεωρία φυσιολογικής εξέλιξης του απόμου. Στόχος της ήταν η μελέτη τόσο της ομαλής δημιουργίας σχέσεων προσκόλλησης, όσο και των επιπτώσεων των 'μη φυσιολογικών' σχέσεων προσκόλλησης.

Η σχετική θεωρία του Bowlby δεν είναι μια θεωρία αποτελέσματος αλλά μια θεωρία διαδικασίας (theory of process). Αρκετές έρευνες αποδεικνύουν ότι τα παιδιά με διαφορετικά είδη προσκόλλησης ερμηνεύουν το περιβάλλον με διαφορετικό τρόπο. Κατά τον Bowlby εάν ο γονέας δεν ανταποκριθεί στις ανάγκες του παιδιού για στοργή και προστασία, η φυσιολογική εξέλιξη απειλείται. Οι υποθέσεις του Bowlby προβλέπουν μια υψηλότερη συχνότητα ψυχικών διαταραχών στα παιδιά και τους ενήλικες των οποίων ο τύπος της σχέσης προσκόλλησης δεν είναι επιθυμητός.

Σκοπός αυτής της μελέτης ήταν να διερευνηθεί τη σχέση ανάμεσα στους διαφορετικούς τύπους προσκόλλησης και τα διάφορα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας που έχουν θεωρηθεί ως προδιαθεσικοί παράγοντες για δημιουργία αρκετών μορφών ψυχοπαθολογίας. Η μέτρηση της προσκόλλησης έχει γίνει με τη χρήση του Parental Bonding Instrument (Parker, 1979) και η σκιαγράφηση της προσωπικότητας με τη χρήση του 16 PF (Cattell). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στους δευτερογενείς παράγοντες του 16 PF όπως η εσωστρέφεια-εξωστρέφεια, επίπεδο άγχους, τάση για ανεξαρτησία, επίπεδο αυτοελέγχου και προσαρμογής.

Το δείγμα αποτελείται από 100 άτομα ηλικίας 16-35. Τα μέχρι τώρα αποτελέσματα (η έρευνα είναι υπό διεξαγωγή) δείχνουν να συνδέεται πιθανά ο τύπος προ-

σκόλλησης με χαμηλή φροντίδα και υψηλό έλεγχο (affectionless control) με τάση για εσωστρέφεια, υψηλό επίπεδο άγχους και χαμηλό επίπεδο αυτοελέγχου και προσαρμογής, κάτι που επιβεβαιώνει τις υποθέσεις του Bowlby.

τουργίες μέσω μη- γλωσσικών φωνητικών προτύπων. Με αυτόν τον τρόπο συμβάλλουν στη ρύθμιση της συνεργατικής επικοινωνίας με τη μητέρα τους, η οποία θεωρείται θεμελιώδης παράγοντας στην ανάπτυξη της γλώσσας.

Η σημασία των φωνητικών εκφράσεων των βρεφών για την ανάπτυξη της γλώσσας

Παπαηλιού Χ.

Η παρούσα διαχρονική μελέτη εξετάζει τα ακουστικά πρότυπα φωνητικών εκφράσεων βρεφών οι οποίες ερμηνεύθηκαν από τις μητέρες τους ως συναισθήματα ή επικοινωνιακές λειτουργίες. Συμμετείχαν 6 πρωτότοκα, υγιή βρέφη, 3 αγόρια και 3 κορίτσια και οι μητέρες τους. Η ακουστική ανάλυση πραγματοποιήθηκε με τη χρήση υπολογιστικού συστήματος Αναγνώρισης Προτύπων. Το σύστημα Αναγνώρισης Προτύπων όχι μόνο υπολογίζει τα χαρακτηριστικά ενός φωνητικού σήματος αλλά επιπλέον ανιχνεύει αυτόματα τη διευθέτηση των χαρακτηριστικών αυτών σε πρότυπα. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα: (1) το σύστημα Αναγνώρισης Προτύπων διέκρινε τις φωνοποιήσεις που ερμηνεύθηκαν ως συναισθήματα από τις φωνοποιήσεις που ερμηνεύθηκαν ως επικοινωνιακές λειτουργίες με συνολικό βαθμό ακρίβειας 87.34% (85.4% για τα συναισθήματα και 89.5% για τις επικοινωνιακές λειτουργίες), και (2) συγκριτικά με τις φωνητικές εκφράσεις συναισθημάτων, οι φωνητικές εκφράσεις επικοινωνιακών λειτουργιών είχαν μικρότερη διάρκεια, χαμηλότερη κορυφαία και τελική τιμή της θεμελιώδους συχνότητας αλλά υψηλότερη τυπική απόκλιση της θεμελιώδους συχνότητας αναλογικά με τη διάρκειά τους. Τα ευρήματα αυτά καταδεικνύουν ότι πριν ακόμη την εμφάνιση των πρώτων λέξεων, τα βρέφη είναι ικανά να εκφράζουν συναισθήματα και επικοινωνιακές λει-

[84] Η ιδιοσυγκρασία σύμφωνα με τον Ραβλον και ο ρόλος της στη διαμόρφωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Καλαντζή-Αζίζι Α.*
Συζητητής: *Καραδήμας Ε.*

Συχνές είναι ως τώρα οι προσπάθειες ορισμού της έννοιας της ιδιοσυγκρασίας, κατανόησης των στοιχείων που περιλαμβάνει, διαφοροποίησης της από την έννοια της προσωπικότητας, καθώς και οριοθέτησης του ρόλου της στη διαμόρφωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Τα τελευταία χρόνια έχει αναπτυχθεί μια μεγάλη προσπάθεια για διερεύνηση της ιδιοσυγκρασίας σύμφωνα με τη θεωρία του Ivan Pavlov. Η προσπάθεια αυτή λαμβάνει χώρα ταυτόχρονα στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες και αποσκοπεί στη μελέτη του φαινομένου με τη χρήση κοινού ερευνητικού εργαλείου (του Pavlovian Temperament Survey - PTS). Σύμφωνα με τον Ραβλον, η ιδιοσυγκρασία είναι ένα σύνολο λειτουργιών που εδράζονται στο Κεντρικό Νευρικό Σύστημα και που αποτελούν τις σταθερές νόρμες στη διαμόρφωση της προσωπικότητας και συμπεριφοράς. Υπάρχουν τρεις τέτοιες λειτουργίες - «δυνάμεις»: η «δύναμη διέγερσης», η «δύναμη αναστολής» και η «κινητικότητα των νευρικών διεργασιών». Στο συμπόσιο θα παρουσιασθεί η θεωρία της ιδιοσυγκρασίας κατά τον Ραβλον, καθώς και οι έρευνες που έχουν διεξαχθεί ως τώρα στην Ελλάδα γύρω από το θέμα αυτό. Θα συζητηθεί η σχέση της ιδιοσυγκρασίας με την προσωπικότητα, το άγχος, τη χρήση ψυχοτρόπων ουσιών, διάφορα ψυχικά προβλήματα και διαταραχές, καθώς και με ειδικές δεξιότητες και συμπεριφορές. Επίσης, θα γίνει συζήτηση για την ερευνητική και πρακτική-κλινική σημασία της διερεύνησης της ιδιοσυγκρασίας.

Οι προσπάθειες ορισμού της ιδιοσυγκρασίας και η θεωρία του I. Pavlov: θεωρητικά και ερευνητικά δεδομένα
Καλαντζή - Αζίζι Α., Καραδήμας Ε.

Η έννοια της ιδιοσυγκρασίας χρησιμοποιείται συχνά στην Ψυχολογία και ιδιαίτερα στην ψυχολογία της προσωπικότητας. Δύσκολα όμως θα μπορούσαμε να ορίσουμε με ακρίβεια το περιεχόμενο της έννοιας αυτής. Συχνά π.χ., ο όρος «ιδιοσυγκρασία» χρησιμοποιείται εναλλακτικά του όρου «προσωπικότητα». Ιδιαίτερα σημαντική για το ζήτημα αυτό είναι η θεώρηση του Ivan Pavlov, σύμφωνα με την οποία υπάρχουν τρεις κύριες ιδιότητες του Κεντρικού Νευρικού Συστήματος που προσδιορίζουν την ανθρώπινη ιδιοσυγκρασία, ενώ ιδιαίτερη δίνεται στις 'δυνάμεις' διέγερσης και αναστολής που σχετίζονται άμεσα με τη διεγερση-δραστηριοποίηση (arousal-activation). Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι λειτουργικά, αναφέρονται στην κληρονομικότητα και επομένως έχουν μια δια-περιστασιακή ισχύ. Έτσι, η ιδιοσυγκρασία γίνεται αντιληπτή ως οι σταθερές σχετικά διαφορές στην ανθρώπινη συμπεριφορά που θα μπορούσαν να ερμηνευτούν με όρους βιολογικών μηχανισμών (Strelau, 1987). Κατά την παρουσίαση θα συζητηθεί η προσπάθεια μελέτης της παβλώφιας αντίληψης της ιδιοσυγκρασίας στα πλαίσια ενός μεγάλου προγράμματος που διεξάγεται ταυτόχρονα σε 9 χώρες (π.χ. Γερμανία, Πολωνία, Ελλάδα, Κορέα, Αυστραλία κ.α.). Επίσης, θα παρουσιασθούν οι έρευνες που έχουν γίνει και συσχετίζουν την ιδιοσυγκρασία κατά Παβλώφ με άλλες θεωρητικές κατασκευές για την προσωπικότητα και την ιδιοσυγκρασία. Τέλος, θα συζητηθεί η σχέση με την ανθρώπινη συμπεριφορά, ενώ θα δοθούν παραδείγματα από ελληνικές έρευνες για το ρόλο που διαδραματίζει η ιδιοσυγκρασία στη διαμόρφωση συγκεκριμένων μορφών συμπεριφοράς και δεξιοτήτων.

Η επίδραση της ιδιοσυγκρασίας και της προσωπικότητας νηπιαγωγών και δασκάλων στον τρόπο αλληλεπίδρασής τους
Μαλικιώση - Λοΐζου Μ.

Η ιδιοσυγκρασία είναι ένα σύνολο σχετικά σταθερών χαρακτηριστικών της ανθρώπινης συμπεριφοράς που μπορούν να αποδοθούν σε βιολογικά-κληρονομικά αίτια. Η προσωπικότητα θεωρείται ότι επιδρά ρυθμιστικά σε κάθε μορφή συμπεριφοράς και επηρεάζει την έκφραση των χαρακτηριστικών-ιδιοτήτων της ιδιοσυγκρασίας. Οι έννοιες της ιδιοσυγκρασίας και της προσωπικότητας είναι συμπληρωματικές ως προς την κατανόηση της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Έρευνες έχουν βρει ότι η ιδιοσυγκρασία και η προσωπικότητα συνδέονται με το επικοινωνιακό ύφος των ανθρώπων. Η παρούσα έρευνα προσπάθησε να μελετήσει τα χαρακτηριστικά εκείνα της προσωπικότητας και της ιδιοσυγκρασίας των εκπαιδευτικών που συνδέονται με το επικοινωνιακό ύφος προς τους μαθητές του. Επίσης, προσπάθησε να απαντήσει στο ερώτημα αν υπάρχουν διαφορές ιδιοσυγκρασίας και προσωπικότητας των εκπαιδευτικών σε σχέση με τον τρόπο αλληλεπίδρασής τους, ανάλογα με την εκπαιδευτική βαθμίδα την οποία υπηρετούν. Προς το σκοπό αυτό ερευνήθηκαν 125 νηπιαγωγοί και 100 δάσκαλοι από τους οποίους ζητήθηκε να απαντήσουν στο Pavlovian Temperament Survey (PTS) της ιδιοσυγκρασίας και στο ερωτηματολόγιο των πέντε παραγόντων της προσωπικότητας (Five-Factor Personality Inventory - FFPI). Επίσης, τους ζητήθηκε να απαντήσουν σε ένα σύντομο διάλογο διαπροσωπικής αλληλεπίδρασης προκειμένου να αξιολογηθεί ο τρόπος με τον οποίο επικοινωνούν. Η σύγκριση των δύο ομάδων ως προς την προσωπικότητα και την ιδιοσυγκρασία και την επίδραση των χαρακτηριστικών τους αυτών στο επικοινωνιακό ύφος υπολογίστηκαν με τη στατιστική μέθοδο της ανάλυσης διακύμανσης.

Η διερεύνηση της εμπλοκής ιδιοσυγκρασιακών χαρακτηριστικών και παραγόντων προσωπικότητας στην καταθλιπτική συμπτωματολογία

Καλαντζή - Αζίζι Α., Κλεφτάρας Γ., Μαλικιώση - Λοΐζου Μ., Πριμικήρη Α., Φαράντου Β.

Παρά το γεγονός ότι συχνά χρησιμοποιείται ο όρος «ιδιοσυγκρασία» αντί του όρου «προσωπικότητα», θα μπορούσαμε να πούμε ότι η προσωπικότητα αποτελεί τη συνισταμένη της αλληλεπίδρασης μεταξύ ιδιοσυγκρασίας και περιβάλλοντος. Η προσωπικότητα όμως, είναι άμεσα συνδεδεμένη με διάφορες ψυχοπαθολογικές διαταραχές και ειδικότερα την κατάθλιψη. Δεδομένου ότι η προσωπικότητα εξ ορισμού εμπεριέχει και τα ιδιοσυγκρασιακά χαρακτηριστικά, θα περιμέναμε ότι η κατάθλιψη θα βρίσκεται επίσης σε συνάφεια με την ιδιοσυγκρασία. Σκοπός αυτής της έρευνας είναι: α) η μελέτη των σχέσεων μεταξύ ιδιοσυγκρασίας, προσωπικότητας και κατάθλιψης και, β) η διερεύνηση της πρωταρχικότητας (path analysis) της ιδιοσυγκρασίας σε σχέση με την προσωπικότητα και την κατάθλιψη. Η έρευνα αυτή φιλοδοξεί να μελετήσει και τις δύο κύριες μεταβατικές ηλικιακές φάσεις του ανθρώπου όπου η συχνότητα της κατάθλιψης είναι ιδιαίτερα αυξημένη: τη μετεφηβική και τη γεροντική περίοδο. Σε αυτή τη φάση έχει ολοκληρωθεί η συλλογή των δεδομένων που αφορούν τη μετεφηβική μόνο περίοδο. Ένα δείγμα 270 φοιτητών συμπλήρωσαν: α) το Ερωτηματολόγιο Ιδιοσυγκρασίας κατά Παβλώφ, β) το Ερωτηματολόγιο Προσωπικότητας Πέντε Παραγόντων και, γ) το Ερωτηματολόγιο Αυτοεκτιμώμενης Καταθλιπτικής Συμπτωματολογίας. Η ανάλυση των δεδομένων δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί αλλά τα μέχρι τώρα αποτελέσματα φαίνεται να συνηγορούν υπέρ του σκεπτικού που προαναφέρθηκε, γεγονός που ανοίγει νέους ορίζοντες στην πρόληψη στην αντιμετώπιση της κατάθλιψης.

Ιδιοσυγκρασία και χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών σε φοιτητικό πληθυσμό

Χαρίλα Ν., Καλαντζή - Αζίζι Α.

Σύμφωνα με τον Pavlov, η ιδιοσυγκρασία αποτελεί το πιο γενικό χαρακτηριστικό του κάθε ανθρώπου, το πιο γενικό και πιο θεμελιώδες χαρακτηριστικό του νευρικού μας συστήματος. Η ιδιοσυγκρασία φαίνεται στην πρώιμη παιδική ηλικία και επηρεάζεται από βιολογικούς παράγοντες κυρίως, ενώ η προσωπικότητα φαίνεται στην ενήλικη ζωή και επηρεάζεται από τη διαδικασία της μάθησης και της κοινωνικοποίησης. Παρόλα αυτά, διάφοροι ερευνητές θεωρούν πως ιδιοσυγκρασία και προσωπικότητα αποτελούν μέρος η μία της άλλης. Η χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών, είναι φαινόμενο πολυπαραγοντικό όπου τόσο ψυχοβιολογικοί όσο και κοινωνικοί παράγοντες παίζουν σημαντικό ρόλο. Η παρούσα έρευνα, μέρος μιας ευρύτερης μελέτης, μελετά την επίδραση ιδιοσυγκρασιακών παραγόντων στη χρήση εξαρτησιογόνων ουσιών σε φοιτητικό πληθυσμό.

Η σχέση της εργασιομανίας και των διαστάσεων της ιδιοσυγκρασίας σε ένα δείγμα ιδιωτευόντων ιατρών

Βλειώρας Γ., Καλαντζή - Αζίζι Α.

Μελετήσαμε τη σχέση μεταξύ της εργασιομανίας και της ιδιοσυγκρασίας σε ένα δείγμα ιδιωτευόντων γιατρών. Από τους 80 συμμετέχοντες, οι 36 (45%) διέμεναν και εργάζονταν στην Αθήνα και οι 44 (55%) στο Βόλο. Επίσης, οι 55 (68,75%) ήταν άντρες και οι 24 (30%) γυναίκες. Η εργασιομανία μετρήθηκε με μια ελληνική μετάφραση του Work Addiction Risk Test (WARTZ Robinson, 1999) και οι διαστάσεις της ιδιοσυγκρασίας με το Ερωτηματολόγιο Ιδιοσυγκρασίας κατά Παβλώφ (ΕΙΠΖ Καλαντζή-Αζίζι, και συν., 1996). Η συνολική επίδοση στο WART είχε στατι-

στικώς σημαντική συνάφεια με τη Δύναμη Αναστολής και κάποιες από τις επιμέρους όψεις του ΕΙΠ. Στατιστικώς σημαντικές συνάφειες βρέθηκαν επίσης μεταξύ των υποκλιμάκων του WART (εκτός της Αυτοεικόνας) και κάποιων από τις επιμέρους όψεις των ιδιοτήτων της ιδιοσυγκρασίας. Τα αποτελέσματα συζητούνται ως προς τη σχέση της εργασιομανίας με την προσωπικότητα, τα συμπεράσματα για την αιτιολογία της εργασιομανίας και ως προς το περιεχόμενο των δύο ερωτηματολογίων.

Η αξιολόγηση του γραπτού λόγου μαθητών από εκπαιδευτικούς: ζητήματα αξιοπιστίας και εγκυρότητας*Δημάκος Ι.*

Στη μελέτη εξετάστηκε η αξιοπιστία και η εγκυρότητα της βαθμολογίας των γραπτών εκθέσεων των μαθητών όπως αυτή αποδίδεται από τους εκπαιδευτικούς. Στα πλαίσια της έρευνας, δείγμα 107 εκπαιδευτικών βαθμολόγησε τρεις εκθέσεις μαθητών, εξισωμένων ως προς την ηλικία, τη σχολική τάξη, την ευφυΐα και το φύλο (αγόρια), ενώ διαφοροποιούνταν μόνο ως προς την συνολική σχολική επίδοσή τους. Οι εκθέσεις αξιολογήθηκαν ως προς διάφορα βασικά στοιχεία του γραπτού λόγου, την έκταση του γραπτού, την εφαρμογή κανόνων γραμματικής, σύνταξης, τον πλούτο του λεξιλογίου, την θεματική ανάπτυξη και συνέχεια, αλλά και την δημιουργικότητα των κειμένων. Τριάντα μέρες μετά την πρώτη αξιολόγηση, ένα μικρότερο δείγμα 36 εκπαιδευτικών επαναβαθμολόγησε μια από τις εκθέσεις. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως ενώ υπήρξε συμφωνία μεταξύ των βαθμών στην αρχική αξιολόγηση, ο βαθμός της δεύτερης αξιολόγησης δεν συμφωνούσε με τον αρχικό, ακόμα και του ίδιου εκπαιδευτικού. Οι διαφορές ήταν εντονότερες όσον αφορά τα πιο “αφαιρετικά” (πχ, θεματική ανάπτυξη - συνέχεια) στοιχεία του γραπτού λόγου. Αν αναλογισθεί κανείς τη σημασία που αποδίδει το εκπαιδευτικό σύστημα στη σχολική βαθμολογία, τότε η θέσπιση συγκεκριμένων κριτηρίων για την αξιόπιστη αξιολόγηση των γραπτών δεξιοτήτων των μαθητών καθίσταται αναγκαία. Ωστόσο, η έλλειψη αξιοπιστίας γεννά ερωτήματα σχετικά με τη δυνατότητα των εκπαιδευτικών να βαθμολογούν σωστά τα γραπτά των μαθητών τους.

Εκπαιδευτικά προγράμματα & βιωματική προσέγγιση της πολιτιστικής κληρονομιάς*Κάβουρα Α.*

Παρουσιάζεται η εφαρμογή των αρχών της ερμηνείας σε εκπαιδευτικά προγράμματα σχετιζόμενα με πολιτιστικά μνημεία ως μία εκπαιδευτική δραστηριότητα που συντελεί ώστε οι μαθητές να αποκτήσουν ενεργό συμμετοχή στον τρόπο προσέγγισης της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η ιδιαιτερότητα των προγραμμάτων έγκειται στον τρόπο προσέγγισης της ιστορικής πληροφορίας. Στόχο έχουν την συμμετοχή των παιδιών σε μια σειρά από αναπαραστατικά δρώμενα. Καθορίζεται η αίσθηση της σύνδεσης του μαθητή με την πολιτιστική κληρονομιά που συντελεί στο να δημιουργηθεί ο συνδετικός κρίκος για την κατανόηση μιας εποχής που προηγήθηκε κατά πολύ αυτής που οι μαθητές βιώνουν. Η χρήση της ερμηνείας φαίνεται να έχει πολύ στενές συσχετίσεις με το πεδίο της εκπαίδευσης. Αποτελεί ένα τρόπο αποκάλυψης που στηρίζεται σε διοχέτευση πληροφοριών και μία μορφή τέχνης η οποία μπορεί να διδαχθεί. Η συλλογή δεδομένων της συγκεκριμένης παρουσίασης στηρίχθηκε σε ποιοτική έρευνα εκπαιδευτικών προγραμμάτων του Υπουργείου Πολιτισμού όπου εξετάζεται η χρήση της ερμηνείας η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αυξήσει την ικανότητα για κατανόηση και να ενθαρρύνει το ενδιαφέρον για τη γνώση μνημείων προσφέροντας επιστημονικές πληροφορίες με τρόπο κατανοητό. Με αυτό τον τρόπο η μάθηση της ιστορίας μπορεί να αποτελέσει μια δραστηριότητα στην οποία οι μαθητές μπορούν να ενεργοποιηθούν και να συμμετέχουν.

Σύνδεση της λειτουργίας της ενσυναίσθησης με διαστάσεις της επαγγελματικής ζωής των εκπαιδευτικών: επιλογή τρόπων χειρισμού παραγόντων έντασης και σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης
Μουζουρα Ε.

Η παρούσα έρευνα διαπραγματεύεται τη σύνδεση της λειτουργίας της ενσυναίσθησης με διάφορες όψεις της επαγγελματικής ζωής των εκπαιδευτικών, όπως τους τρόπους χειρισμού των παραγόντων έντασης και το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης. Διερευνήθηκε ο ρόλος της ενσυναίσθησης στην επιλογή στρατηγικών αντιμετώπισης στρεσογόνων επαγγελματικών όψεων και η λειτουργία της ως ρυθμιστή της έντασης και παράγοντα πρόληψης του συνδρόμου της επαγγελματικής εξουθένωσης των εκπαιδευτικών. Το δείγμα αποτέλεσαν εκπαιδευτικοί της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, από διάφορα γεωγραφικά διαμερίσματα της Ελλάδας. Ως εργαλεία μέτρησης χρησιμοποιήθηκαν τα εξής: ερωτηματολόγιο δημογραφικών στοιχείων, η Κλίμακα Συναισθηματικής Ενσυναίσθησης (Emotional Empathy Scale) των Mehrabian & Epstein (1972), η κλίμακα Τρόπων Αντιμετώπισης Προβλημάτων (Cope Orientations to Problems Experienced) των Carver & Scheier (1989) και το Ερωτηματολόγιο Επαγγελματικής Εξουθένωσης (Maslach Burnout Inventory) των Maslach & Jackson (1986). Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η ενσυναίσθηση συνδέεται με το σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης των εκπαιδευτικών. Επίσης, φαίνεται να σχετίζεται με την επιλογή τρόπων αντιμετώπισης στρεσογόνων επαγγελματικών καταστάσεων και την πρόληψη του συνδρόμου. Τα αποτελέσματα συζητούνται ως προς τη σημασία τους για το σχεδιασμό προγραμμάτων εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης των εκπαιδευτικών, σε θέματα επιλογής αποτελεσματικών τρόπων χειρισμού προβλημάτων και ρύθμισης της επαγγελματικής έντασης.

Η ενημέρωση των εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης για τη διαταραχή ανάγνωσης και σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης
Παγοροπούλου Α., Γιαβρίμης Π., Κουμπιάς Ε.

Η παρούσα μελέτη διερευνά τις γνώσεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ότι αφορά στις διαταραχές ανάγνωσης. Δευτερευόντως, συσχετίζει το επίπεδο ενημέρωσης των εκπαιδευτικών με το σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης. Η διαταραχή στην Ανάγνωση χαρακτηρίζεται από μειωμένη επίδοση του παιδιού στην ακρίβεια, την ταχύτητα ή την κατανόηση αυτού που διαβάζει. Εμφανίζεται σε παιδιά σχολικής ηλικίας που με βάση το σχολικό πρόγραμμα διέρχονται το στάδιο εκμάθησης της πρώτης ανάγνωσης και γραφής. Οι παραπάνω δυσκολίες εντοπίζονται ακόμα κι όταν είναι δεδομένο το κατάλληλο πολιτιστικό – εκπαιδευτικό περιβάλλον, τα απαραίτητα κίνητρα, και η επαρκής ψυχοκινητική ικανότητα. Η αδυναμία προσαρμογής του ατόμου στις εργασιακές απαιτήσεις λόγω χρόνιου επαγγελματικού άγχους, το οποίο ξεπερνά τα όρια αντοχής του, οδηγεί στην επαγγελματική εξουθένωση. Είναι μια κατάσταση συναισθηματικής, ψυχικής αλλά και σωματικής εξάντλησης που προκαλείται από μακροχρόνια και παρατεταμένη έκθεση σε αγχογόνους παράγοντες. Εμφανίζεται ιδιαίτερα σε άτομα που έχουν αντικείμενο εργασίας τον άνθρωπο (εκπαιδευτικοί, νοσηλευτές, κ.ά.). Η καταγραφή της επαγγελματικής εξουθένωσης των ανωτέρω εκπαιδευτικών έγινε με τη βοήθεια του ερωτηματολογίου της Maslach (MBI Form Ed), ενώ σε ότι αφορά στις γνώσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την διαταραχή της ανάγνωσης χρησιμοποιήθηκε αυτοσχέδιο ερωτηματολόγιο. Τα παραπάνω στοιχεία, συνεξετάστηκαν και αξιολογήθηκαν στα πλαίσια συμμεταβαλλομένων παραμέτρων (φύλο, έτη υπηρεσίας, ηλικία, κ.ά.). Οι στατιστικές

αναλύσεις έγιναν σε μονομεταβλητό και πολυμεταβλητό επίπεδο. Τα ευρήματα συζητώνται τόσο στο θεωρητικό πλαίσιο της επαγγελματικής εξουθένωσης, όσο και στο πλαίσιο των διαταραχών της ανάγνωσης καθώς και άλλων παραμέτρων που εμπλέκονται στην εκπαιδευτική πράξη.

Εφαρμογή της συστημικής προσέγγισης στη σχολική πράξη. Θεωρητικές θέσεις και πρακτικές εφαρμογές σε ένα πρόγραμμα επιμόρφωσης νηπιαγωγών
Παπαδιώτη - Αθανασίου Β.

Η βιωματική μάθηση είναι μια από τις θέσεις που προέκυψε από την εφαρμογή της συστημικής προσέγγισης στο χώρο του σχολείου. Διαμορφώθηκε σε αντίθεση με το παραδοσιακό μοντέλο του γνωστικισμού και της νοησιαρχίας και συνδέεται με τη γενικότερη αντίληψη της εκπαίδευσης ως περιεχόμενο και κυρίως με τη μεθοδολογία μετάδοσης της γνώσης.

Στην ανακοίνωση θα παρουσιάσουμε ένα σεμινάριο επιμόρφωσης νηπιαγωγών με θέμα προβλήματα παιδιών προσχολικής ηλικίας που έγινε με βιωματικό τρόπο.

Συναίσθημα και απόδοση αιτίων των διαπροσωπικών σχέσεων μεταξύ των μαθητών και των καθηγητών
Στεφάνου Γ.

Η παρούσα εργασία, χρησιμοποιώντας τις θεωρίες του αιτιολογικού προσδιορισμού των διαπροσωπικών σχέσεων, αποσκοπούσε στη διερεύνηση: α) των αιτίων στις οποίες αποδίδουν οι μαθητές τις αντιλαμβανόμενες θετικές και τις αντιλαμβανόμενες φτωχές διαπροσωπικές τους σχέσεις με τους καθηγητές τους, β) των συναισθημάτων των μαθητών για τη συγκεκριμένη σχέση και γ) της συσχέτισης μεταξύ των

διαμέτρων του αιτιολογικού προσδιορισμού και των συναισθημάτων. 660 μαθητές και μαθήτριες του Λυκείου και της Γαΐ τάξης του Γυμνασίου συμπλήρωσαν τις κλίμακες της αντιλαμβανόμενης διαπροσωπικής τους σχέσης με τους καθηγητές, των συναισθημάτων για αυτή τη σχέση και της απόδοσης αιτιών αυτής. Οι μαθητές απέδωσαν τις καλές και τις φτωχές διαπροσωπικές τους σχέσεις με τους καθηγητές τους σε συσχετιζόμενους παράγοντες με τους ίδιους και με τους καθηγητές, αντίστοιχα. Παρόμοια, απέδωσαν τις πρώτες σε αιτίες εσωτερικές, προσωπικά ελεγχόμενες, σταθερές και μη εξωτερικά ελεγχόμενες, ενώ απέδωσαν τις δεύτερες σε αιτίες εξωτερικές, προσωπικά μη ελεγχόμενες, σταθερές και εξωτερικά ελεγχόμενες. Οι μαθητές βίωσαν έντονα θετικά συναισθήματα για τις καλές διαπροσωπικές τους σχέσεις με τους καθηγητές και έντονα αρνητικά συναισθήματα για τις φτωχές τους σχέσεις. Όλες οι διάμετροι του αιτιολογικού προσδιορισμού συσχετίστηκαν με τα συναισθήματα. Είναι αναγκαία η δημιουργία λειτουργικών διαπροσωπικών σχέσεων στο πλαίσιο του σχολείου, η αποτελεσματική ερμηνεία αυτών και η μελλοντική έρευνα.

Νοητικές λειτουργίες και αρχές της Ανοικτής Εκπαίδευσης: μια ανατοποθέτηση των εννοιών της «μάθησης» και του «λάθους», της «επιτυχίας» και της «αποτυχίας»

Τριανταφυλλίδου Σ., Μπιντάκος Γ., Γεωργιάνη Χ.

Αφετηρία αυτής της εργασίας είναι μια αντιπαράθεση (α) των αποτελεσμάτων πρόσφατων ερευνών που αφορούν στις νοητικές λειτουργίες που εμπλέκονται στις διαδικασίες της μάθησης (Cohen et al., 1999) και (β) των αρχών της Ανοικτής Εκπαίδευσης, ενός νεοεισαχθέντος στην χώρα μας εκπαιδευτικού θεσμού (Λιοναρά-

κης, 1999, Λυκουργιώτης, 1999), μέσω της οποίας υποδεικνύεται η συμβατότητα του μοντέλου της Ανοικτής Εκπαίδευσης, με τα σύγχρονα ερευνητικά ευρήματα που αφορούν τους μηχανισμούς της μάθησης. Με βάση αυτήν την αντιπαράθεση, προχωρήσαμε στην πιλοτική διερεύνηση των αναπαραστάσεων που διατηρούν τα άτομα για τη μάθηση και το λάθος, σε δείγμα ενηλίκων, κατοίκων του αστικού κέντρου και των δύο φύλων και στη βάση ερωτηματολογίου ανοικτών ερωτήσεων. Τα ευρήματα υποδεικνύουν τα νοητικά μοντέλα (Brewer & Treynens, 1981, Gick & Holyoak, 1983) που διέπουν την αντίληψη των ίδιων των ατόμων για τη «μάθηση» και το «λάθος» σε μια μαθησιακή εμπειρία, ειδικότερα δε, τις βασικές πεποιθήσεις και προσδοκίες τους από το γνωστικό αντικείμενο των μαθηματικών και τα σημεία στα οποία οι αρχές της Ανοικτής Εκπαίδευσης απαντούν σ' αυτές τις προσδοκίες.

[86] Σχολική ψυχολογία, έρευνα και σχολική πράξη

Συμπόσιο Κλάδου Σχολικής
Ψυχολογίας της ΕΑ.Ψ.Ε.

Οργανωτής/Πρόεδρος: *Συγκολλίτου Ε.,
Χατζηχρήστου Χ.*

Συζητητής: *Μαλικιώση - Λοΐζου Μ.*

Κατ' αρχάς θα παρουσιαστούν τρεις έρευνες σχετικά με την αυτοαντίληψη των παιδιών και τη σύνδεσή τους με τη σχολική πράξη. Η πρώτη διερευνά τις εξελικτικές διαφορές της αυτοαντίληψης κατά την πρώτη, μέση και ύστερη εφηβεία, και τη σχέση τους με συναισθηματικούς παράγοντες, όπως είναι το θετικό συναίσθημα και ο φόβος αρνητικής αξιολόγησης. Η δεύτερη μελετά τις σχέσεις ανάμεσα στις θεωρίες ευφυΐας, τους μαθησιακούς στόχους, την αυτοαντίληψη ικανότητας και τη σχολική επίδοση, και προσπαθεί να ενσωματώσει τα ευρήματά της σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που να έχει νόημα για την καθημερινή σχολική πρακτική. Η τρίτη, τέλος, διερευνά τη σχέση ποικίλων διαστάσεων της εικόνας του εαυτού με τη λύση προβλημάτων κατά την προσχολική και την πρώτη σχολική ηλικία. Εξετάζει το κίνητρο επίτευξης, την αυτοπεποίθηση, την κοινωνικότητα, ενώ τα αποτελέσματα συζητώνται ως προς τη σημασία που έχουν για την εκπαιδευτική πράξη οι σχέσεις της εικόνας του εαυτού με τις γνωστικές επιδόσεις και τις μεταγνωστικές εκτιμήσεις των παιδιών αυτής της ηλικίας.

Στη συνέχεια θα δοθούν τα δεδομένα μιας έρευνας, στόχος της οποίας ήταν η μελέτη και η σύγκριση απόψεων των εκπαιδευτικών και των ειδικών της ψυχικής υγείας όσον αφορά τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας εκείνων των παιδιών σχολικής ηλικίας τα οποία θεωρούν ψυχολογικά επαρκή (φυσιολογικά), και θα συζητηθεί η σημασία των αποτελεσμάτων σε σχέση με τη δουλειά του ψυχολόγου στο χώρο

του σχολείου. Τέλος, θα αναπτυχθεί ένα πρόγραμμα που εφαρμόστηκε στο σχολικό περιβάλλον για την αντιμετώπιση κρίσεων, και συγκεκριμένα για την ψυχολογική στήριξη μετά από φυσικές καταστροφές. Προτείνεται ένα μοντέλο διασύνδεσης της θεωρίας, της έρευνας και των συμβουλευτικών παρεμβάσεων στο σχολείο.

Εξελικτικές διαφορές της αυτοαντίληψης κατά την εφηβεία: συσχέτιση με συναισθηματικούς παράγοντες

Συγκολλίτου Ε., Δασκάλου Β.

Στόχος της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση εξελικτικών διαφορών της αυτοαντίληψης και της σχέσης τους με συναισθηματικούς παράγοντες κατά την πρώτη, μέση και ύστερη εφηβεία. Οι υποθέσεις που διατυπώθηκαν ήταν από τη μια ότι τα επίπεδα της σφαιρικής αυτοαντίληψης, η οποία είναι πολυδιάστατη και ιεραρχικά δομημένη (Harter, 1983), διαφοροποιούνται εξελικτικά στις τρεις φάσεις της εφηβικής ηλικίας και από την άλλη ότι η θετική αυτοαντίληψη συσχετίζεται θετικά με το θετικό συναίσθημα και αρνητικά με το φόβο αρνητικής αξιολόγησης και αντίστροφα. Το δείγμα αποτέλεσαν 397 μαθητές Γυμνασίου και Λυκείου, ηλικίας 13-18 ετών, και των δύο φύλων, από τέσσερα διαφορετικά Γυμνάσια και Λύκεια της Θεσσαλονίκης και της ευρύτερης περιοχής της. Για τη μέτρηση της αυτοαντίληψης και των επιμέρους στοιχείων της χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο της Hrater (1988), για την εκτίμηση του φόβου αρνητικής αξιολόγησης χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο F.N.E. του Leary (1983), ενώ για την αξιολόγηση του θετικού και αρνητικού αυτοσυναίσθηματος η κλίμακα αυτοαναφοράς PANAS των Clark, Warson & Tellegen (1986). Τα αποτελέσματα έδειξαν α) εξελικτικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των τριών διαφορετικών ηλικιών και β) ότι ο φόβος αρνητικής αξιολόγησης

και το αρνητικό αυτοσυναίσθημα συσχετίζονται αρνητικά με τη σφαιρική αυτοαντίληψη, ενώ το θετικό αυτοσυναίσθημα συσχετίζεται θετικά με αυτήν. Τα αποτελέσματα συζητούνται σε σχέση με τη σημασία που έχουν για την αυτοαντίληψη των μαθητών σε καθεμιά από τις ομάδες ηλικιών καθώς και για τη σύνδεσή τους με το θετικό και αρνητικό αυτοσυναίσθημα.

Θεωρίες ευφυΐας, αυτοαντίληψη ικανότητας και μαθησιακοί στόχοι: επιδράσεις στη σχολική επίδοση

Λεονταρή Α.

Στόχος της μελέτης αυτής ήταν η διερεύνηση των σχέσεων ανάμεσα στις θεωρίες ευφυΐας, τους μαθησιακούς στόχους, την αυτοαντίληψη ικανότητας και τη σχολική επίδοση. Η μελέτη στηρίχθηκε στην υπόθεση ότι οι θεωρίες ευφυΐας που υιοθετούν οι μαθητές/μαθήτριες τους προσανατολίζουν προς ορισμένους μαθησιακούς στόχους και οι στόχοι αυτοί με τη σειρά τους επηρεάζουν τη σχολική επίδοση. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την παρούσα έρευνα παρουσίαζε η αυτοαντίληψη που διατηρούν οι μαθητές-τριες ως προς την ακαδημαϊκή τους ικανότητα και τις επιδόσεις τους. Θεωρητικό υπόβαθρο της μελέτης αποτέλεσε το μοντέλο που προτείνουν η Dweck και οι συνεργάτες της (Dweck, 1986, 1999· Dweck & Leggett, 1988). Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 451 παιδιά (204 αγόρια και 247 κορίτσια), Ε', ΣΤ' Δημοτικού και Α' και Β' τάξεων Γυμνασίου. Η ανάλυση του δικτύου σχέσεων έδειξε ότι οι θεωρίες ευφυΐας αποτελούν καθοριστικό παράγοντα στη διαμόρφωση των μαθησιακών στόχων αλλά δε σχετίζονται άμεσα με τη σχολική επίδοση. Οι δύο μαθησιακοί στόχοι προσέγγισης (ο προσανατολισμός προς το έργο και ο προσανατολισμός προς το εγώ με στόχο την αύξηση της αυτο-εκτίμησης) παρουσίασαν μια έμμεση επίδραση

στη σχολική επίδοση. Ο μαθησιακός στόχος αποφυγής (προσανατολισμός προς το εγώ με στόχο την αποφυγή της αυτο-υποτίμησης) φάνηκε να επιδρά άμεσα στη σχολική επίδοση. Η αυτοαντίληψη ικανότητας αποτέλεσε μια διαμεσολαβούσα μεταβλητή ανάμεσα στους μαθησιακούς στόχους και την επίδοση. Διαπιστώθηκε ότι όσο πιο υψηλά προσανατολισμένο ήταν ένα άτομο στο έργο και όσο πιο θετική άποψη είχε για τις ικανότητές του τόσο υψηλότερη ήταν η σχολική του επίδοση, γεγονός που υποστηρίζουν πολλά ερευνητικά ευρήματα (Ames, 1992· Ames & Archer, 1988· Nichols, 1989). Στο πρότυπο των παραπάνω σχέσεων φαίνεται ότι παίζουν σημαντικό ρόλο οι παράγοντες ατομικών διαφορών, όπως είναι η ηλικία και το φύλο. Τα δύο φύλα και οι δύο ηλικιακές ομάδες διαφοροποιήθηκαν σημαντικά ως προς τις θεωρίες ευφυΐας και τους μαθησιακούς στόχους. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας συγκρίνονται με τις σύγχρονες απόψεις για τα θέματα αυτά και επιχειρείται να ενσωματωθούν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο που να έχει νόημα για την καθημερινή εκπαιδευτική πρακτική.

Λύση προβλημάτων και αντιλήψεις για τον εαυτό κατά την προσχολική και τη πρώτη σχολική ηλικία

Γωνίδα Ε., Κωσταρίδου - Ευκλείδη Α., Κιοσέογλου Γ.

Στόχος της έρευνας αυτής ήταν η διερεύνηση των σχέσεων ποικίλων διαστάσεων της εικόνας του εαυτού (α) με τις γνωστικές επιδόσεις και (β) με τις μεταγνωστικές εκτιμήσεις κατά τη λύση προβλημάτων από παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Ειδικότερα, ως προς την εικόνα του εαυτού διερευνήθηκαν, πρώτον, η αυτο-αποτελεσματικότητα σε συνθήκες επίτευξης ανάλογες με τα υπό επίλυση έργα, και, δεύτερον, κάποιες διαστάσεις της

εικόνας του εαυτού όπως το κίνητρο επίτευξης, η αυτοπεποίθηση, η κοινωνικότητα κ.ά. Στην έρευνα συμμετείχαν 61 κορίτσια και αγόρια, 30 νήπια και 31 μαθήτριες/ητές της Α' Δημοτικού. Τα παιδιά εξετάστηκαν σε 3 κατηγορίες μη-ακαδημαϊκών έργων - εκπαιδευτικών υλικών, τα οποία μετρούσαν τη λογική και τη χωρική σκέψη και την ικανότητα αναπαραγωγής μοντέλου. Η εξέταση ήταν ατομική και υλοποιήθηκε σε 2 φάσεις. Αμέσως μετά τη επίλυση κάθε κατηγορίας έργων τα παιδιά καλούνταν να δηλώσουν σε μια τετράβαθμη κλίμακα πόσο τους άρεσαν τα έργα αυτά, το βαθμό της δυσκολίας των έργων και το βαθμό της βεβαιότητάς τους για την παραγόμενη λύση. Στο τέλος της εξέτασης τα παιδιά καλούνταν να απαντήσουν σε μια σειρά ερωτήσεων που στόχευαν στην καταγραφή της αυτο-αποτελεσματικότητας και σε ένα ερωτηματολόγιο για την εικόνα του εαυτού. Τα αποτελέσματα της έρευνας θα συζητηθούν ως προς τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ της εικόνας του εαυτού, των μεταγνωστικών εμπειριών και των γνωστικών επιδόσεων κατά την ηλικιακή αυτή περίοδο και θα αναδειχθεί η σημασία τους τόσο για την γνωστική ανάπτυξη όσο και για την εκπαιδευτική πράξη.

Το επαρκές φυσιολογικό παιδί σχολικής ηλικίας: απόψεις εκπαιδευτικών και ειδικών της ψυχικής υγείας

Μόττη - Στεφανίδη Φ.

Σκοπός αυτής της έρευνας ήταν να μελετηθούν και να συγκριθούν οι απόψεις των εκπαιδευτικών και των ειδικών της ψυχικής υγείας σχετικά με τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητας παιδιών σχολικής ηλικίας που θεωρούν ψυχολογικά επαρκή, φυσιολογικά. Πενήντα οκτώ (58) δάσκαλοι (16 άντρες και 42 γυναίκες) από 13 δημόσια σχολεία της Αττικής και 89 ειδικοί της ψυχικής υγείας (34 ψυχολόγοι, 20 ψυχίατροι, 25

κοινωνικοί λειτουργοί και άλλοι) από 9 Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα της Αττικής περιέγραψαν, βάσει μιας ημιδομημένης συνέντευξης και με το τεστ προσωπικότητας Καλιφόρνια Q-sort (CCQ), την προσωπικότητα ενός παιδιού που θεωρούν καλά προσαρμοσμένο για τις απαιτήσεις της ηλικίας του, που δεν εμπνέει ανησυχία σε κανένα τομέα της εξέλιξής του. Οι πρώτες στατιστικές αναλύσεις των δεδομένων από το CCQ δείχνουν ότι το θεωρητικό προφίλ του ψυχολογικά επαρκούς παιδιού σχολικής ηλικίας που έδωσαν οι δάσκαλοι συμφωνεί σε σημαντικό βαθμό με αυτό που έδωσαν οι ειδικοί της ψυχικής υγείας ($r=.055$). Τα θεωρητικά προφίλ των δασκάλων και των ειδικών της ψυχικής υγείας θα συγκριθούν με το πραγματικό προφίλ της προσωπικότητας παιδιών που είχαν κατονομασθεί από τους ίδιους δασκάλους ως επαρκή ή μη επαρκή και παιδιών από κλινικό δείγμα. Θα συζητηθεί η σημασία των αποτελεσμάτων σε σχέση με τη δουλειά του ψυχολόγου στο χώρο του σχολείου.

Πρόγραμμα στο σχολικό περιβάλλον για την αντιμετώπιση κρίσεων: ψυχολογική στήριξη μετά από φυσικές καταστροφές Χατζηχρήστου Χ.

Στα πλαίσια των προσπαθειών για την ανάπτυξη της σχολικής ψυχολογίας και συμβουλευτικής στα ελληνικά δημόσια σχολεία διαμορφώθηκε ένα μοντέλο διασύνδεσης της θεωρίας, της έρευνας και των συμβουλευτικών παρεμβάσεων στο σχολείο. Η τέταρτη φάση του μοντέλου περιλαμβάνει το σχεδιασμό και την εφαρμογή διαφόρων παρεμβατικών προγραμμάτων ψυχοκοινωνικής στήριξης μαθητών σε σχολεία και ιδρύματα. Για όλα τα προγράμματα συμβουλευτικής παρέμβασης επιλέχθηκαν συγκεκριμένοι σκοποί και στόχοι. Στην εισήγηση παρουσιάζεται ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του «Προγράμματος

ψυχολογικής στήριξης στο σχολικό περιβάλλον μετά από σεισμό». Το πρόγραμμα σχεδιάστηκε και εφαρμόστηκε σε δέκα δημοτικά σχολεία της περιοχής Ιλίου μετά το σεισμό της Αθήνας το Σεπτέμβριο του 1999 και είχε ως γενικό σκοπό την ψυχολογική υποστήριξη και τη διευκόλυνση της προσαρμογής των μαθητών σε σχολεία των σεισμόπληκτων περιοχών. Το πρόγραμμα παρέμβασης απευθυνόταν σε όλους τους μαθητές των τάξεων που επιλέχθηκαν και περιλάμβανε τέσσερα στάδια υποστηρικτικής διαδικασίας με συγκεκριμένους στόχους συμβουλευτικής και διαφορετικές δραστηριότητες.

[87] Κοινωνική νόηση ή κοινωνική σκέψη

Συμπόσιο Κλάδου Κοινωνικής
Ψυχολογίας της ΕΑ.Ψ.Ε.

Οργανωτής/Πρόεδρος: Παπαστάμου Σ.
Ομιλητές: Κατερέλος Γ., Χαντζή Α, Κορ-
δούτης Π., Σακαλάκη Μ., Προδρομίτης Γ.

Το συμπόσιο αυτό πραγματεύεται ένα ζήτημα που βρίσκεται στο επίκεντρο του κοινωνιοψυχολογικού προβληματισμού στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα παρά το γεγονός ότι, μέχρι σήμερα, γίνονται συστηματικές προσπάθειες συγκάλυψης τόσο του επίκαιρου όσο και του επείγοντος του χαρακτήρα του. Πρόκειται για το δίλημμα το οποίο καλούνται να επιλύσουν οι κοινωνικοί ψυχολόγοι παίρνοντας θέση υπέρ της κοινωνικής νόησης ή της κοινωνικής σκέψης. Η επίλυσή του – εξαιτίας των θεωρητικών κατευθύνσεων στις οποίες βασίζεται, των επιστημολογικών ευαισθησιών τις οποίες εκφράζει και των ιδεολογικών επιλογών από τις οποίες προσδιορίζεται – θα είναι καταλυτική για το μέλλον της Κοινωνικής Ψυχολογίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Πράγματι οι κοινωνικοί ψυχολόγοι καλούνται, εν κατακλείδι, να «αποφασίσουν» (βασιζόμενοι σε ερευνητικά ευρήματα και θεωρητικές αναλύσεις και όχι αναπαράγοντας επιστημοφανείς δοξασίες καθαρά ιδεολογικού χαρακτήρα) αν ο τρόπος με τον οποίο σκέφτεται και δρα το κοινωνικό υποκείμενο είναι απλά (;) διαφορετικός απ' αυτόν που διακρίνει το ατομικό υποκείμενο, ή, επιπλέον φέρει το στίγμα της γνωσιακά λανθασμένης επεξεργασίας των διαθέσιμων δεδομένων. Στο συμπόσιο θα εξετασθούν με κριτική διάθεση επιχειρήματα τόσο υπέρ της μιας, όσο και υπέρ της άλλης άποψης.

[88] Παράγοντες στρες και επαγγελματικής εξουθένωσης

Συμπόσιο

Οργανωτής/Πρόεδρος: Αντωνίου Σ.
Συζητητής: Αναγνωστόπουλος Φ.

Σκοπός του Συμποσίου αυτού είναι να δημιουργήσει έναυσμα για συζήτηση σχετικά με το θέμα του στρες που ιδιαίτερα κατά την τελευταία δεκαετία έχει προκαλέσει το συστηματικό ενδιαφέρον πολλών κλάδων της Ψυχολογίας. Συγκεκριμένα, ο κλάδος της Οργανωτικής Ψυχολογίας έχει να παρουσιάσει πλήθος σημαντικών ερευνών που αφορούν ιδιαίτερα στην ψυχολογική πίεση που υφίστανται τα άτομα μέσα στο εργασιακό τους περιβάλλον. Αναφορά επίσης θα γίνει και στο σύνδρομο επαγγελματικής εξουθένωσης (professional burnout) που αν και σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με το εργασιακό στρες (occupational stress) έχει πλέον αποδειχθεί ότι αποτελεί ένα αυτόνομο σύνδρομο με τις δικές του προσδιορισμένες παραμέτρους. Πρόσφατα, η διεθνής βιβλιογραφία έχει να δείξει αξιολογικές ερευνητικές προσπάθειες για το συγκεκριμένο σύνδρομο καθώς έχει πλέον διαπιστωθεί ότι μπορεί να ερμηνεύσει φορτισμένες καταστάσεις που λαμβάνουν χώρα στο σύνολο σχεδόν των εργασιακών χώρων και όχι μόνο σε συγκεκριμένες κατηγορίες όπως είχε θεωρηθεί αρχικώς. Στο Συμπόσιο θα εξεταστεί το εργασιακό στρες σε δύο κατεξοχήν ευαίσθητους χώρους: νοσοκομεία και σχολεία. Βάσει των ερευνητικών δεδομένων, το νοσοκομειακό περιβάλλον αποτελεί σοβαρή πηγή στρες για όσους διαβιούν μέσα σ' αυτό και ιδιαίτερα για τους γιατρούς που είναι επιφορτισμένοι με την ευθύνη για την αποτελεσματική διαχείριση της δύσκολης κατάστασης των ασθενών τους συνήθως με ανεπαρκή μέσα. Από την άλλη μεριά, η εξειδικευμένη αντιμετώπιση των μαθητών με ειδικές ανάγκες καθιστά το ρόλο του δασκάλου ιδιαίτερα

απαιτητικό και αγχώδη. Όσον αφορά στους οδοντίατρους, αν και εργάζονται στον προσωπικό τους χώρο αυτό όπως έχει διαπιστωθεί δεν είναι αρκετό για να μην βιώνουν το ελάγγελμά τους ως ιδιαίτερα στρεσογόνο πηγή για τη ζωή τους. Τέλος, η εξέταση ορισμένων δεικτών ψυχικής υγείας αποδεικνύει το βαθμό άγχους που προκαλείται στους φοιτητές από την στρεσογόνο εμπειρία των εξετάσεων.

Νέες προοπτικές στην έρευνα της επαγγελματικής εξουθένωσης
Κάντας Α.

Πηγές εργασιακού στρες, στρατηγικές αντιμετώπισής τους και επίπεδα επαγγελματικής ικανοποίησης των Ελλήνων οδοντιάτρων

Αντωνίου Σ., Ορφανίδου Α., Weinberg Α.

Αρκετά νωρίς στη σχετική βιβλιογραφία έχει δοθεί ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο στρεσογόνο χαρακτήρα του οδοντιατρικού επαγγέλματος. Σκοπός της παρουσίασης αυτής είναι να διερευνήσει την εργασιακή πίεση (work pressure) και του μηχανισμού αντιμετώπισης που χρησιμοποιούν συνήθως οι Έλληνες οδοντίατροι για να ανταπεξέρχονται στις δύσκολες επαγγελματικές τους υποχρεώσεις. Ακόμη, αναφορά θα γίνει στους παράγοντες εκείνους που συντελούν στην επαγγελματικής τους ικανοποίηση ή δυσαρέσκεια. Η όλη έρευνα διαιρείται σε δύο επιμέρους στάδια: ποιοτικό και ποσοτικό. Στο πρώτο στάδιο πραγματοποιήθηκαν 40 αναλυτικές ημιδομημένες συνεντεύξεις με τυχαίο δείγμα οδοντιάτρων με σκοπό να εντοπιστούν οι εξειδικευμένοι στρεσογόνοι παράγοντες και στρατηγικές αντιμετώπισης που αφορούν αποκλειστικά στους Έλληνες οδοντίατρους. Στη συνέχεια, κατασκευάστηκε ένα

ερωτηματολόγιο βασισμένο στα αποτελέσματα των συνεντεύξεων και σε προηγούμενες έρευνες από τη διεθνή βιβλιογραφία. Η ανταπόκριση στη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου κρίθηκε σχετικά ικανοποιητική καθώς προσέγγισε το 65%. Το δείγμα αποτελούν 124 οδοντίατροι (68 άνδρες και 56 γυναίκες) οι οποίοι συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο των εξειδικευμένων παραγόντων που περιελάμβανε επίσης την εξαρτημένη μεταβλητή των σωματικών ενοχλήσεων, δημογραφικά στοιχεία και μεταβλητές συμπεριφοράς. Η στατιστική ανάλυση έδειξε ότι οι πλιό σοβαροί στρεσογόνοι παράγοντες για τους Έλληνες οδοντίατρους ήταν: α) οι συνέπειες των ενδεχόμενων λαθών, β) περιπτώσεις ιδιαίτερης δυσκολίας, γ) οι αντιδράσεις των ασθενών σχετικά με την ποιότητα της οδοντιατρικής εργασίας και δ) διαπροσωπικά προβλήματα με τους ασθενείς. Οι πλιό συχνά χρησιμοποιούμενες μέθοδοι αντιμετώπισης αφορούσαν στη διατήρηση ικανοποιητικής επικοινωνίας με τους ασθενείς, τη συζήτηση με φίλους με κατανόηση και την εύρεση χρόνου για ανάπαυση. Τα επίπεδα επαγγελματικής ικανοποίησης του δείγματος κυμαίνονταν σε μέσα επίπεδα. Τέλος, τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας θα σχολιαστούν σε σύγκριση με παρόμοιες έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στη Μεγάλη Βρετανία.

Η σχέση των εξετάσεων ως σοβαρού αγχογόνου γεγονότος και των γνωσιακών σχημάτων με την ψυχική υγεία των φοιτητών
Καραδήμας Ε., Κаланτζή - Αζίζι Α., Ευσταθίου Γ.

Η επίδραση των αγχογόνων γεγονότων στην ψυχική και σωματική υγεία έχει τεκμηριωθεί επιστημονικά εδώ και δεκαετίες, αν και υπάρχουν ακόμα ορισμένα σημεία που χρήζουν διερεύνησης, όπως το μέγεθος της επίδρασης, οι παράγοντες που εμπλέκο-

νται, οι διαδικασίες της σχέσης αυτής. Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της υγείας διαδραματίζουν τα γνωσιακά σχήματα που κάθε φορά ενεργοποιούνται σε συσχέτιση με τα όσα συμβαίνουν στο περιβάλλον. Στην παρούσα έρευνα εξετάζονται τα επίπεδα ορισμένων δεικτών ψυχικής υγείας πριν, κατά τη διάρκεια και μετά από ένα γεγονός που συνήθως βιώνεται ως αγχογόνο, όπως είναι οι εξετάσεις των φοιτητών στο τέλος κάθε εξαμήνου. Στην έρευνα αυτή έλαβαν μέρος 291 φοιτητές του Πανεπιστημίου Αθηνών, οι οποίοι συμπλήρωσαν μια σειρά ερωτηματολογίων 4 περίπου μήνες πριν την εξεταστική περίοδο του Ιουνίου (φάση Α), στην έναρξη της περιόδου (φάση Β) και 15 ημέρες μετά το πέρας των εξετάσεων (φάση Γ). Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι φοιτητές δηλώνουν χειρότερα επίπεδα στους δείκτες ψυχικής υγείας στη φάση Β', σε σύγκριση με τη φάση Α', ενώ οι δείκτες επανέρχονται στα αρχικά επίπεδα κατά τη φάση Γ'. Διαπιστώθηκε, επίσης, πως ορισμένα γνωσιακά σχήματα (π.χ. 'ευπάθεια') και συναισθήματα σχετίζονται σημαντικά με τα επίπεδα ψυχικής υγείας. Η σημασία των ευρημάτων αυτών για τη γενικότερη σχέση μεταξύ αγχογόνων γεγονότων και ψυχικής υγείας θα συζητηθεί κατά την παρουσίαση.

Εργασιακό στρες και τρόποι αποτελεσματικής διαχείρισής του από Έλληνες ειδικούς δασκάλους

Πολυχρόνη Φ., Αντωνίου Σ., Walters B.

Σύμφωνα με τις διεθνείς βιβλιογραφικές αναφορές, αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι οι εκπαιδευτικοί υπηρετούν ένα από τα πιο αγχογόνα επαγγέλματα. Λόγω του ιδιαίτερου χαρακτήρα της εργασίας των ειδικών δασκάλων, τα τελευταία χρόνια διεξάγονται έρευνες με στόχο να διερευνηθούν τις συγκεκριμένες συνθήκες οι οποίες επιδρούν στην ψυχική και σωματική υγεία των ειδικών δασκάλων. Η παρούσα έρευνα εί-

ναι από τις πρώτες που πραγματοποιείται στον Ελληνικό χώρο και εστιάζεται στις πηγές του εργασιακού στρες των ειδικών δασκάλων και στους τρόπους αποτελεσματικής διαχείρισής του. Αποτελεί συνέχεια προγενέστερης έρευνας η οποία ολοκληρώθηκε πρόσφατα με δείγμα ειδικών δασκάλων από την περιοχή της Αττικής. 158 ειδικοί δάσκαλοι (105 άνδρες και 53 γυναίκες) που εργάζονταν σε ειδικά σχολεία και ειδικές τάξεις σε όλη την Ελλάδα συμπλήρωσαν ερωτηματολόγιο το οποίο περιελάμβανε: α) ερωτηματολόγιο εξειδικευμένων παραγόντων στρες με ερωτήσεις στις οποίες οι δάσκαλοι καλούνταν να συμπληρώσουν το βαθμό του στρες που τους προκαλεί ο στρεσογόνος παράγοντας και β) κλίμακα με συγκεκριμένους τρόπους διαχείρισης του στρες όπου οι δάσκαλοι κλήθηκαν να συμπληρώσουν τη συχνότητα με την οποία τους χρησιμοποιούσαν στην επαγγελματική αλλά και προσωπική τους ζωή. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι πιο σημαντικοί παράγοντες στρες για τους ειδικούς δασκάλους ήταν "η σοβαρή έλλειψη μέσων και εξοπλισμού", "η διαρκής ευθύνη για τους μαθητές" και "η έλλειψη συμπαράστασης από την πολιτεία". Επιπλέον, οι ειδικοί δάσκαλοι επέλεξαν συνήθως πρακτικές τεχνικές για την αποτελεσματική διαχείριση του στρες και προσπαθούσαν να διαχωρίζουν συστηματικά τις επαγγελματικές από τις οικογενειακές τους υποχρεώσεις. Τα ευρήματα αυτά θα συγκριθούν με εκείνα της προγενέστερης έρευνας και θα συζητηθούν στο ευρύτερο πλαίσιο της παροχής ειδικής αγωγής στην Ελλάδα.

Βαθμός επαγγελματικής ικανοποίησης και μηχανισμοί αντιμετώπισης στρεσογόνων καταστάσεων των νοσοκομειακών γιατρών στην Ελλάδα

Αντωνίου Σ., Σταυρουλάκη Μ. Κάντας Α.

Η έρευνα αυτή εξετάζει τους τρόπους

στους οποίους καταφεύγουν συχνά οι γιατροί που εργάζονται σε νοσοκομεία της πρωτεύουσας για να ανταπεξέρχονται στις στρεσογόνες καταστάσεις που βιώνουν κατά την άσκηση των καθηκόντων τους. Παράλληλα διερευνούνται τα επίπεδα επαγγελματικής ικανοποίησης σε σχέση με τις γενικότερες συνθήκες εργασίας τους αλλά και άλλους επιμέρους παράγοντες. Το δείγμα αποτελείται από 92 νοσοκομειακούς γιατρούς (67 άνδρες και 25 γυναίκες). Η πλειονότητα του δείγματος αφορούσε ειδικευόμενους γιατρούς μέχρι 35 ετών, παντρεμένους που εργάζονταν σε διάφορες ειδικότητες (κυρίως παθολογικές). Ως μέθοδος συλλογής του ερευνητικού υλικού χρησιμοποιήθηκαν κυρίως τρεις κλίμακες του ερωτηματολογίου Occupational Stress Indicator (OSI), σταθμισμένου και δοκιμασμένου σε πολλές διεθνείς έρευνες Εκτός από τις συγκεκριμένες κλίμακες (στρατηγικών αντιμετώπισης στρες, επαγγελματικής ικανοποίησης και παραγόντων στρες) το ερωτηματολόγιο συμπεριελάμβανε επίσης βιογραφικά και συμπεριφοριστικά στοιχεία των γιατρών. Η στατιστική ανάλυση των δεδομένων έδειξε ότι, γενικά, οι συμμετέχοντες νοσοκομειακοί γιατροί βιώνουν ιδιαίτερα χαμηλά επίπεδα επαγγελματικής ικανοποίησης σε σχέση με τις σημαντικές ευκαιρίες που τους παρέχει το ισχύον σύστημα για προσωπική εξέλιξη στον εργασιακό τους χώρο, με τον ίδιο το χαρακτήρα της εργασίας τους και με το βαθμό επαγγελματικής ασφάλειας που τους παρέχεται. Όσον αφορά στους τρόπους αντιμετώπισης του στρες που οι ίδιοι χρησιμοποιούν ως προστατευτική ασπίδα ενάντια στις έντονες καταστάσεις στρες που ζουν στο νοσοκομειακό περιβάλλον είναι η άμεση διευθέτηση των προβλημάτων τη στιγμή που θα ανακύψουν, ο προγραμματισμός για το μέλλον, η προσπάθεια αναγνώρισης των πραγματικών προσωπικών τους ορίων και η εξεύρεση τρόπων για να καταστήσουν την εργασία τους περισσότερο ενδιαφέρουσα. Συνολικά, από την

ανάλυση των δεδομένων βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες Έλληνες γιατροί παρουσίαζαν στατιστικώς σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα εργασιακής ικανοποίησης και σοβαρότερες πηγές εργασιακού στρες από τον τυπικό πληθυσμό και άλλες συγγενείς εργασιακές ομάδες όπως εκείνες Βρετανών ειδικευόμενων (SHOs) και γενικών γιατρών (GPs).

Οι παιδικές αναμνήσεις σαν διαγνωστική προβλητική δοκιμασία και θεραπευτική μέθοδος*Βεργελίδου Φ.*

Οι αναμνήσεις που εκλεκτικά θυμόμαστε από την πληθώρα των εμπειριών της παιδικής μας ηλικίας, εκφράζουν την σημερινή μας τοποθέτηση στη ζωή. Αυτές οι παιδικές αναμνήσεις, με τα συναισθήματα που τις συνοδεύουν εικονογραφούν τα υποκειμενικά συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε σχετικά με τον εαυτό μας, τους άλλους, τη ζωή και τις αξίες της (life style). Τα συμπεράσματα αυτά, που είναι βασισμένα σε υποκειμενικές αντιλήψεις, μπορεί να είναι λανθασμένα αλλά παρα όλα αυτά αποτελούν πεποιθήσεις που κατευθύνουν την μετέπειτα ζωή μας. Είναι προτρεπτικά ή αποτρεπτικά μηνύματα για το τι να επιδιώκουμε και τι να αποφύγουμε. Κάθε σημαντική αλλαγή σε αυτό το νοητικό πλαίσιο αναφοράς μας, όπως π.χ. μετά από ψυχοθεραπεία, καθρεφτίζεται σε αλλαγές στις αναμνήσεις μας. Αντίστροφα, κάθε παρέμβαση για αλλαγή των αναμνήσεων, π.χ. με ψυχοδραματικές τεχνικές, διευκολύνει την θεραπεία. Αλλάζοντας την ανάμνηση του παρελθόντος, μπορούμε να επηρεάσουμε όχι μόνο το παρόν αλλά και το μέλλον. Μαθαίνοντας να τις ερμηνεύουμε έχουμε ένα σημαντικό διαγνωστικό και θεραπευτικό εργαλείο.

Η καταπιεσμένη μητρότητα στη σύγχρονη Ελληνική κοινωνία. (Η περίπτωση των άγαμων γυναικών)*Κυριακίδης Π.*

Οι ραγδαίες αλλαγές στην ελληνική κοινωνία και η άνοδος του βιοτικού επιπέ-

δου των Ελλήνων δεν έχει μόνον θετικά αποτελέσματα αλλά και αρνητικά. Στην οικονομική εξέλιξη της χώρας συνέβαλε σημαντικά η μόρφωση των Ελληνίδων και η αποφασιστική είσοδός τους στις οικονομικές δραστηριότητες τόσο ως δημοσίων και ιδιωτικών υπαλλήλων όσο και ως στελεχών σε επιχειρήσεις αλλά και ως απλών παραγωγικών μονάδων.

Η βιομηχανική κοινωνία με τις τεχνολογικές εξελίξεις που εισήγαγε απήλλαξε τον γυναικείο πληθυσμό από πολλές βαρειές και ανιαρές εργασίες όχι μόνον στις πόλεις αλλά και στα χωριά. Αυτό είχε ως συνέπεια τη σταδιακή εξομοίωση σε μεγάλο βαθμό του τρόπου ζωής των γυναικών είτε αυτές ζουν σε αστικό είτε σε αγροτικό περιβάλλον.

Η είσοδος της γυναίκας στην οικονομική ζωή με την ταυτόχρονη έξοδο από την οικογένεια, ακριβώς για να πετύχει την οικονομική της ανεξαρτησία σε συνδυασμό με άλλες αλλαγές στη σκέψη και στη νοοτροπία, είχαν ως συνέπεια μεγάλος αριθμός γυναικών που βρίσκονται σε αναπαραγωγική ηλικία να μην δημιουργούν οικογένεια. Το ίδιο βέβαια ισχύει και για τους άνδρες που μένουν άγαμοι. Το πρόβλημα όμως της μη δημιουργίας οικογένειας τελικά θίγει πιο πολύ τις γυναίκες που έχουν το ένστικτο της μητρότητας περισσότερο ισχυρό απ'ό,τι έχουν οι άνδρες το πατρικό.

Τα στοιχεία που αναφέρονται αποτελούν μέρος έρευνας που γίνεται μεταξύ 334 ανδρών και γυναικών ηλικίας 30-45 ετών που είναι άγαμοι και αναφέρονται σε μία μόνον ερώτηση: «Πώς νοιώθετε όταν σε μέρες γιορτινές βρισκόσθε σε ένα περιβάλλον όπου βρίσκονται και άλλες οικογένειες με τα παιδιά τους που παίζουν χαρούμενα;».

Εσωτερικά μοντέλα διεργασίας και επιλογή συντρόφου: η περίπτωση των ανασφαλώς προσκολλημένων ενηλίκων

Λαμπριδής Ε., Παπαδιώτη - Αθανασίου Β., Παλαιολόγου Α., Στασινός Δ.

Οι έρευνες των Hazan και Shaver (1987) και Bartholomew και Horowitz (1991) σχετικά με την εφαρμογή της θεωρίας της Προσκόλλησης (Attachment theory) του Bowlby (1969, 1973, 1980) και της παρεπόμενης σχετικής τυπολογίας της Ainsworth (1963, 1967, 1979) στους ενήλικες, είχε δύο βασικά οφέλη. Πρώτον, τη θεμελίωση και διάδοση μιας ιδιαίτερα προκλητικής επιστημονικά πρότασης για την ερμηνεία των δυναμικών που διέπουν τις στενές διανθρώπινες σχέσεις και την προοπτική μίας σε βάθος κατανόησης των επιλογών συντρόφου του ατόμου στη βάση της φύσης και λειτουργίας των εσωτερικών μοντέλων διεργασίας (Internal Working Models). Δεύτερον, την παραγωγή ενός σημαντικού ερευνητικού όγκου που προσδιόρισε τις επιμέρους διαστάσεις του θέματος από τη λεπτομερή περιγραφή των διαφόρων τύπων ενήλικης προσκόλλησης (Adult Attachment Styles) μέχρι την επίδραση τους στην ποιότητα των στενών διαπροσωπικών σχέσεων. Όμως, η ανισομερής ανάπτυξη του ερευνητικού ενδιαφέροντος άφησε ορισμένα κενά αναφορικά με το συνταίριασμα μεταξύ των διαφόρων τύπων ενήλικου δεσμού. Οι σχετικές έρευνες φαίνονται μάλλον να προτείνουν τα αυτονόητα, είτε δηλαδή ότι τα ασφαλώς προσκολλημένα άτομα προτιμούν και ασφαλώς προσκολλημένους συντρόφους (Pietromonaco & Carnelley, 1994; Kirkpatrick & Davis, 1994), είτε ότι οι ανασφαλείς προτιμούν ασφαλώς προσκολλημένους συντρόφους (The Attachment -Security hypothesis, Chapell & Davis, 1993). Ωστόσο, αυτό που δεν καθιστούν σαφές αφορά στο συνταίριασμα των ανασφαλών τύπων προσκόλλησης (Insecure attachment styles)

Η παρούσα έρευνα (N = 400) επιχειρεί

να απαντήσει σε δύο, κυρίως, ερωτήματα. Αφ' ενός, να εξακριβώσει την τάση και αναλογία σχεσιακού συνταιριάζματος μεταξύ των ανασφαλώς προσκολλημένων τύπων ατόμων, αφ' ετέρου, να εξιχνιάσει την ύπαρξη μίας πιθανής ιεραρχίας επιλογής μεταξύ των ατόμων αυτών. Τα ευρήματα της, πρωτότυπης για τα ελληνικά δεδομένα, έρευνας παρουσιάζουν ενδιαφέρον και για τις δύο περιπτώσεις, καθώς επιβεβαιώνουν την ύπαρξη μιας διακριτής τάσης της επιλογής συγκεκριμένου τύπου ανασφαλούς συντρόφου από επίσης ανασφαλή άτομα όπως και την ύπαρξη συγκεκριμένης ιεραρχίας συνταιριάζματος μεταξύ των ατόμων αυτών.

Αναμενόμενη ικανοποίηση από τη ζωή (οικογένεια, επάγγελμα): μελέτη βασισμένη στη γνωστική συναρτησιακή θεωρία του Norman Anderson

Μακρή Δ., Mullet E.

Η έρευνα μας βασίζεται στη συναρτησιακή θεωρία της γνώσης (Théorie fonctionnelle de la cognition) του Norman Anderson.

Σκοπός της είναι η μελέτη της σχέσης που υπάρχει ανάμεσα στην εργασία, τα οικογενειακά βάρη και την αναμενόμενη ικανοποίηση από τη ζωή. Παρόμοιες μελέτες έχουν γίνει από τον Coombs (1979) και DiBenedetto-Tittle (1990).

Για να πραγματοποιηθεί η έρευνα σχεδιάστηκαν εξήντα τέσσερις ιστορίες. Σε κάθε μία από αυτές άλλαξε συστηματικά το επίπεδο μίας μεταβλητής. Οι μεταβλητές ήταν: *προσωπική εργασία, εργασία του συντρόφου και αριθμός παιδιών*. Συνολικά, 160 νέοι και νέες που μένουν στην Αθήνα απάντησαν σε κάθε μία υποθετική περίπτωση, σημειώνοντας την άποψη τους πάνω στη συνεχόμενη κλίμακα των απαντήσεων. Τα όρια της κλίμακας ήταν η μέγιστη και η ελάχιστη αναμενόμενη ικανοποίηση από τη ζωή.

Έγινε γραφική και στατιστική ανάλυση των απαντήσεων. Η ανάλυση έδειξε ότι τα θεωρητικά μοντέλα που εξηγούν τις απόψεις των γυναικών και των ανδρών διαφέρουν στη δομή τους.

Οι γυναίκες είναι ικανοποιημένες από τη ζωή τους, όταν πληρούνται αίτια ξένα προς το άτομο τους: για παράδειγμα, ο αριθμός των παιδιών που αποκτούν, η ικανοποιητική εργασία του συντρόφου τους κ.ά.

Αντίθετα, η άνδρες είναι ικανοποιημένοι όταν έχουν μια επιτυχημένη επαγγελματική απασχόληση χωρίς να τους επηρεάζουν άμεσα άλλοι παράγοντες.

Μπορούμε να κατατάξουμε τα παραπάνω αποτελέσματα χρησιμοποιώντας δύο συγκεκριμένα μαθηματικά μοντέλα:

Αναμενόμενη ικανοποίηση από τη ζωή στις γυναίκες = (προσωπική εργασία + αριθμός παιδιών) χ εργασία συντρόφου

Αναμενόμενη ικανοποίηση από τη ζωή στους άνδρες = (προσωπική εργασία χ αριθμός παιδιών) + εργασία συντρόφου

Καμιά ένδειξη στα δεδομένα δε φαίνεται να δημιουργεί την ιδέα μιας σύγκρουσης ανάμεσα στην προσωπική εργασία και των αριθμών των παιδιών στις γυναίκες. Σε γενικές γραμμές οι νεοέλληνες άνδρες συμμερίζονται τις απόψεις των γυναικών.

Στο τέλος, προσπαθήσαμε να ελέγξουμε τους νόμους της ολοκλήρωσης (integration) που μας επιτρέπουν να εκτιμήσουμε την ικανοποίηση που περιμένει κανείς από τη ζωή. Όταν μια πληροφορία λείπει τότε αντικαθίστανται μερικώς από τις πληροφορίες που υπάρχουν. Μελετώντας συνεπώς τις νέες απαντήσεις παίρνουμε τις εξής σχέσεις από το σύνολο των αποτελεσμάτων:

Αν η πληροφορία «προσωπική εργασία» λείπει = (-αριθμός παιδιών)

Αν η πληροφορία «αριθμός παιδιών» λείπει = (-προσωπική εργασία)

Αν η πληροφορία «εργασία του συντρόφου» λείπει = (-προσωπική εργασία)

Η πορεία του θεσμού της οικογένειας μέσα στο χρόνο: συγκριτική μελέτη σε Ελλάδα και Κύπρο

Παπαπέτρου Σ., Παππά Ε., Γιάτας Δ.

Η οικογένεια, ως μια ιδιαίτερη ομάδα κοινωνικού συνόλου, διαφοροποιείται ως προς τις αξίες και τους νόμους που διέπουν τους ρόλους και την ιεράρχηση των μελών της. Ωστόσο, με την πάροδο του χρόνου, ο θεσμός αυτός μετεξελίσσεται και η δομή της οικογένειας μπορεί να μεταβληθεί. Όλα αυτά, όμως, βρίσκονται πάντα σε εξάρτηση με το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο εντός του οποίου εξετάζονται.

Σύμφωνα με τη θεωρία της Οικολογικής Ψυχολογίας, οι περιβαλλοντικές και κοινωνικές συνθήκες επηρεάζουν και επηρεάζονται από το άτομο. Οι δεσμοί που αυτό αναπτύσσει με ομάδες και άλλα άτομα μέσα στην κοινωνία, η οικογενειακή παρακαταθήκη που φέρει αλλά και οι θεσμοί της κοινωνίας και τα περιβαλλοντικά στοιχεία καθορίζουν το σύστημα αξιών που υιοθετεί και τις στάσεις που αναπτύσσει.

Στην παρούσα μελέτη διερευνάται κατά πόσο η οικογένεια επηρεάζει το άτομο και επηρεάζεται η ίδια από τις υπόλοιπες παραμέτρους του οικολογικού πλαισίου. Παραρσιάζεται, επίσης, η δομή, η μορφή και η λειτουργία της ελληνικής και κυπριακής οικογένειας συγκριτικά.

Το δείγμα της έρευνας αποτελούν 20 κυπριακές και 20 ελληνικές οικογένειες, οι οποίες ισάριθμα προέρχονται από αγροτικό και αστικό χώρο. Τα επιμέρους στοιχεία που ερευνώνται είναι:

α) ο βαθμός κατά τον οποίο η οικογένεια ανταποκρίνεται στο παραδοσιακό μοντέλο, όσον αφορά αφενός τη διανομή των ενδοοικογενειακών ρόλων κι αφετέρου την άσκηση εξουσίας εντός των ορίων της,

β) η δυναμική των σχέσεων που αναπτύσσουν τα μέλη με εξωοικογενειακό περιβάλλον,

γ) οι δεσμοί που διατηρούν με τα άτομα του ευρύτερου συγγενικού περιβάλλοντος

και

δ) η ιεράρχηση και οι νέοι ρόλοι μεταξύ των μελών της

Η επιβεβαίωση των ερευνητικών ερωτημάτων, τα συμπεράσματα τα οποία προέκυψαν από την ποιοτική ανάλυση των δεδομένων και οι προτάσεις αποτελούν το αντικείμενο της παρούσας εισήγησης.

Αλλαγές στη μορφή της οικογένειας και κοινωνικο - ψυχολογικές επιπτώσεις *Σκόδρα Ε.*

Η μορφή της παραδοσιακής πυρηνικής οικογένειας έχει υποστεί σημαντικές αλλαγές. Για παράδειγμα, το ποσοστό των πυρηνικών οικογενειών έχει μειωθεί και παρατηρούμε μια αύξηση σε μορφές οικογενειών τελείως διαφορετικών. Η παρούσα εργασία προσπαθεί να εξετάσει μορφές οικογενειών που ξεφεύγουν από την παραδοσιακή και να αναλύσει κάποιους από τους λόγους, κοινωνικούς και ψυχολογικούς, οι οποίοι μπορεί να θεωρηθούν ως βασικοί λόγοι για τις αλλαγές που παρατηρούμε αλλά και που θα παρατηρήσουμε στο μέλλον.

Ανάμεσα στα θέματα που θα συζητηθούν είναι και οι επιπτώσεις των αλλαγών της μορφής των οικογενειών στα παιδιά στο δημοτικό σχολείο αλλά και σε ομάδες εκπαιδευτικών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Κλίμακες αξιολόγησης στα ζεύγη και τις οικογένειες

Χαριτάκη Χ., Βεκιάρη Δ., Τσέγκος Ι.

Η παρούσα εργασία επικεντρώνεται σε κλίμακες που δημοσιεύτηκαν από το 1989 έως το 1999 και αξιολογούν τη δυσλειτουργία στη σχέση του ζεύγους και της οικογένειας. Συνολικά, παρουσιάζονται έντεκα

(11) ψυχομετρικές κλίμακες, που επιλέχθηκαν βάσει των κατωτέρω κριτηρίων: α) να είναι εύχρηστες, β) να βασίζονται σε θεωρητικό μοντέλο, γ) να παρουσιάζεται η μεθοδολογία και η στατιστική ανάλυση των δεδομένων.

Από τη βιβλιογραφική ανασκόπηση προέκυψαν τα κάτωθι συμπεράσματα. Στην πλειοψηφία τους οι κλίμακες είναι εύχρηστες, τόσο ως προς το χρόνο χορήγησης όσο και ως προς τον τρόπο βαθμολόγησης.

Από τις έντεκα κλίμακες, μόνο δύο (2) η F.E.S. και η R.A.S. δε βασίζονται σε θεωρητικό μοντέλο.

Όσον αφορά στη στατιστική ανάλυση, οι κλίμακες S.F.I. (98) D.A.S. (96) διαθέτουν την υψηλότερη αξιοπιστία.

Τέλος, οι κλίμακες D.A.S. και R.A.S. διαθέτουν τον υψηλότερο βαθμό συνοχής (80 - 92).

[90] **Οργάνωση Ερευνών στη Συμβουλευτική Ψυχολογία**

Ομάδα Εργασίας Κλάδου Συμβουλευτικής Ψυχολογίας της ΕΑ.Ψ.Ε.

Ομιλητές: Κλεφτάρας, Γ., Μαλικιώση – Λοΐζου Μ., Σιδηροπούλου - Δημακάκου, Δ.

Στόχος της ομάδας εργασίας είναι: α) η γνωριμία με ερευνητές στο χώρο της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας και β) ο σχεδιασμός, η προώθηση και υλοποίηση ερευνητικών προγραμμάτων στη Συμβουλευτική Ψυχολογία σε πανελλήνιο επίπεδο. Τρεις ομιλητές θα παρουσιάσουν τις δικές τους ερευνητικές ανυσηχίες, ενδιαφέροντα και εμπειρίες, οι οποίες θα αποτελέσουν ερέθισμα για περαιτέρω συζήτηση, οριοθέτηση στόχων και δημιουργία ερευνητικών συνεργασιών. Η κ. Σιδηροπούλου-Δημακάκου θα αναφερθεί σε προβληματισμούς που προκύπτουν από τις σύγχρονες ερευνητικές τάσεις στο χώρο της επαγγελματικής συμβουλευτικής. Ο κ. Κλεφτάρας θα αναπτύξει μεθοδολογικά θέματα που αφορούν στην έρευνα της Συμβουλευτικής Ψυχολογίας. Ειδικότερα, θα αναφερθεί στην παρατήρηση, στις μεθόδους που στηρίζονται στις συνάψεις, στις διαχρονικές και μη-προσεγγίσεις, στην πειραματική μέθοδο και στη μελέτη περίπτωσης. Τέλος η κ. Μαλικιώση-Λοΐζου θα αναπτύξει κάποιες νεότερες ερευνητικές προσεγγίσεις της μελέτης και της ανάπτυξης μοντέλων συμβουλευτικής προσαρμοσμένων στις ανάγκες και στις απαιτήσεις του κάθε πολιτισμού και της κάθε κοινωνίας. Οι παρουσιάσεις αυτές πιστεύεται ότι θα αποτελέσουν ερέθισμα για να ξεκινήσει μια εποικοδομητική συζήτηση γύρω από τα θέματα που αυτές θίγουν αλλά και γύρω από τα ερευνητικά ενδιαφέροντα των ίδιων των παρευρισκομένων, με στόχο την παραγωγή νέων, πρωτότυπων ιδεών για έρευνα στα θέματα που απασχολούν τη Συμβουλευτική Ψυχολογία καθώς και τη σύναψη συνεργασιών.

[91] **Συστημική μακροχρόνια ψυχοθεραπεία σε ομάδα: θεωρητικό πλαίσιο, διαδικασία και παράγοντες θεραπευτικής αλλαγής**

Ομάδα Εργασίας

Ομιλητές: Μπαφίτη Τ., Κίσσης Γ.

Στην ομάδα εργασίας θα παρουσιάσουμε την εμπειρία και τις διαπιστώσεις μας από την εφαρμογή ενός μοντέλου συστημικής ψυχοθεραπείας ενηλίκων σε ομάδα. Στόχος μας είναι να επεξεργαστούμε βασικές έννοιες του θεωρητικού πλαισίου της παρέμβασης (στάδια ψυχοθεραπείας, γνωστικό σύστημα αυτοαναφοράς [ΓΣΑ], αφηγήσεις, κ.α.), καθώς και σημαντικές παραμέτρους της θεραπευτικής διαδικασίας και παράγοντες που συμβάλλουν στη θεραπευτική αλλαγή (ρόλος θεραπευτή, δυναμική της ομάδας, θεραπευτική σχέση, τεχνικές, κ.α.).

Η προσέγγιση του θέματος θα είναι βιωματική και θα περιλαμβάνει: α) παραδείγματα από περιπτώσεις θεραπευομένων και β) αξιοποίηση της δυναμικής της ομάδας των συμμετεχόντων, μέσω της επεξεργασίας των παραπάνω θεμάτων σε μικρές ομάδες.

[92] **Πανελλήνια συνάντηση εργασίας για την έρευνα στην Κλινική Ψυχολογία και Ψυχοθεραπεία**

Ομάδα Εργασίας Κλάδου Κλινικής Ψυχολογίας της ΕΑ.Ψ.Ε.

Οργανωτής/Πρόεδρος: Χαρίτου – Φατούρου Μ.

Η ομάδα εργασίας αποτελεί μια πρώτη προσπάθεια για τα Ελληνικά δεδομένα και βασίζεται στην εμπειρία του Διεθνούς Σεμιναρίου Έρευνας (International Research Seminar) που γίνεται κάθε χρόνο πριν από κάθε συνέδριο της Διεθνούς Εταιρείας Συμβουλευτικής. Η ομάδα εργασίας αυτή απευθύνεται σε όλους τους επιστήμονες στο χώρο της Κλινικής Ψυχολογίας και Ψυχοθεραπείας καθώς και σε όλους τους ειδικούς στο χώρο της ψυχικής υγείας που θα ήθελαν να σχεδιάσουν, να προωθήσουν και να μετέχουν σε πανελλαδικές έρευνες. Στόχος είναι οι ερευνητές που θα μετέχουν να συνεργάζονται σε όλες τις φάσεις των μελετών τους από το σχεδιασμό της έρευνας μέχρι τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων. Η ομάδα εργασίας θα αφιερωθεί στον ομαδικό σχεδιασμό ερευνητικών προγραμμάτων. Οι συμμετέχοντες διεξάγουν τις έρευνές τους στον τόπο διαμονής τους και συνεργάζονται στην ερμηνεία των αποτελεσμάτων με απώτερο σκοπό ομαδικές συγγραφικές εργασίες σε Ελληνικά και διεθνή περιοδικά καθώς και σε Ελληνικές και διεθνείς σειρές επιστημονικών βιβλίων.

[93] **Ο παιδαγωγικός ρόλος του δασκάλου - βασικός μοχλός στην πρόληψη της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών**

Ομάδα Εργασίας

Οργανωτής/Πρόεδρος: Καράλης Γ.
Ομιλητές: Εσαγιάν Γ., Κεσουδή Ε., Κουφάκη Ε.

Η πρόληψη βασίζεται στην υπόθεση ότι η επαφή με την εξαρτησιογόνο ουσία μπορεί να έχει σχέση με την περίοδο αλλαγών στην εφηβεία. Ένας από τους στόχους της πρόληψης είναι η στήριξη του εφήβου στην διαχείριση των ψυχοσωματικών και εξελικτικών διαδικασιών της εφηβείας.

Το έργο του εκπαιδευτικού συνίσταται όχι μόνο στην προσφορά γνώσης στα παιδιά αλλά ταυτόχρονα συμβάλλει, μέσα από τις διεργασίες ταύτισης του μαθητού με τον εκπαιδευτικό, σημαντικά στην ψυχολογική ωρίμανση και στην κοινωνικοποίηση των νέων.

Η μεθοδολογία της πρόληψης βασίζεται στο γνωστικό, το συναισθηματικό και ψυχοκοινωνικό μοντέλο. Το γνωστικό εστιάζει στη γνώση για τις επιπτώσεις της χρήσης των ουσιών. Το συναισθηματικό επικεντρώνεται στο άτομο, βελτιώνοντας την αυτογνωσία και τον τρόπο λήψης αποφάσεων του. Το ψυχοκοινωνικό βασίζεται στην ανάπτυξη των ψυχοκοινωνικών δεξιοτήτων του ατόμου, μέσω της αναπαράστασης / εκδραμάτησης από την καθημερινότητα του.

Τα προγράμματα πρωτογενούς πρόληψης πρέπει να ξεκινούν πριν την ηλικία πειραματισμού (εφηβεία) και έναρξης της χρήσης εξαρτησιογόνων ουσιών. Η αναγκαιότητα εφαρμογής προληπτικών παρεμβάσεων είναι πλέον σαφής κατά την σχολική περίοδο. Το πρόγραμμα "Δεξιότητες για Παιδιά του Δημοτικού" στοχεύει στην εκμάθηση προσωπικών και κοινωνικών δε-

ξιοτήτων των μαθητών, στην ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και των γονέων με στόχο την προαγωγή της προστασίας του παιδιού και την απρόσκοπτη ψυχοσυναισθηματική του ανάπτυξη.

[94] Παρουσίαση ψυχολογικών δοκιμασιών - 5 -

Προσαρμογή της Δοκιμασίας αναγνώρισης συναισθημάτων του προσώπου (P. Ekman και W.V. Friesen) σε ελληνικό πληθυσμό, υγιών και χρόνιων σχιζοφρενών
Δημουλάς Κ., Παπαδημητρίου Θ., Δημουλάς Ε.

Η δοκιμασία αποτελείται από 65 διαφάνειες προσώπων με έκφραση ενός (από ολόκληρο το πρόσωπο ή μέρος του) ή περισσότερων (από διαφορετικά μέρη του προσώπου) από τα επτά θεμελίωση συναισθήματα (ευτυχία, λύπη, φόβος, θυμός, έκπληξη, αηδία και περιφρόνηση), με βάση τον άτλαντα του προσώπου που δημιουργήθηκε για τη μέτρηση των συναισθημάτων στο πρόσωπο (Facial Affect Scoring Technique, 1971) από τους Ekman, Friesen και Tomkins. Η προσαρμογή βασίστηκε σε ένα δείγμα 165 υγιών ατόμων (61 αντρών, μέσης ηλικίας 39,67 και μόρφωσης 10,23, και 104 γυναικών, μέσης ηλικίας 37, 32 και μόρφωσης 9,81), συνολικά μέσης ηλικίας 40,22 και μόρφωσης 8,69, ως ομάδας ελέγχου, και ομάδας 133 χρόνιων σχιζοφρενών (81 αντρών, μέσης ηλικίας 39,67 και μόρφωσης 10,23, και 52 γυναικών, μέσης ηλικίας 37, 32 και μόρφωσης 9,81), συνολικά μέσης ηλικίας 38,19 και μόρφωσης 9,96. Οι διαφάνειες προβλήθηκαν σε δύο φάσεις (για αναγνώριση ενός μόνο συναισθήματος και βαθμολόγησης όλων των συναισθημάτων). Με κριτήριο το 20+ % των ατόμων μέσα στην ίδια ομάδα που αποδέχτηκαν την ίδια συναισθηματική σημασιοδότηση ως το συγκεκριμένο συναίσθημα της κάθε διαφάνειας στοιχειοθετήθηκε για κάθε ομάδα λεξικό συναισθηματικής σημασιοδότησης των διαφανειών. Η δυνατότητα αναγνώρισης συναισθηματικών κρίσεων των υποκειμένων με το αντίστοιχο λεξικό.

Εκπαιδευτικό, Πληροφοριακό και Υποστηρικτικό Υλικό Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΣΕΠ)

Βάγγελ Αικ., Κεδράκα Α., Μπελαφέμινε Φ., Παϊσοπούλου Ν., Παπαπαναγιώτου Γ., Παύλου Γ.

Συντονιστής: Τζέπογλου Σ.

Η παρουσίαση αναφέρεται στο υλικό που χρησιμοποιείται στην εφαρμογή του θεσμού του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (ΣΕΠ) στην Ελληνική Εκπαίδευση. Ο ΣΕΠ αποτελεί μια παιδαγωγική και συμβουλευτική διαδικασία που βοηθά τους μαθητές να γίνουν οι ίδιοι ικανοί να διαχειρίζονται θέματα της επαγγελματικής τους ανάπτυξης ώστε να διευκολυνθεί η μετάβασή τους προς τον κόσμο της εργασίας. Συγκεκριμένα στηρίζει τους μαθητές, ώστε:

- Να εκτιμήσουν:
 - Τα χαρακτηριστικά του εαυτού τους
 - Τις συνθήκες της ζωής τους
 - Τις δυνατότητές τους
 - Τις προτιμήσεις τους
- Να γνωρίσουν τον κόσμο της εργασίας
- Να μάθουν πώς να αναζητούν και να αξιολογούν τις πληροφορίες που τους αφορούν και τους ενδιαφέρουν
- Να ξεκαθαρίσουν και να θέσουν εκπαιδευτικούς και επαγγελματικούς στόχους

Η παρουσίαση αποτελείται από τρεις ενότητες:

- Το πλαίσιο και οι νέες δόμες λειτουργίας του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού στο Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα, σε επίπεδο:
 - Εφαρμογής στην τάξη
 - Γραφείου ΣΕΠ, σε σχολική μονάδα
 - Κέντρου Συμβουλευτικής – Προσανατολισμού, σε κάθε Νομό της χώρας.
- Το εκπαιδευτικό, πληροφοριακό και υποστηρικτικό υλικό που χρησιμοποιείται για την εφαρμογή του ΣΕΠ στην Εκπαίδευση.

• Οι τάσεις και τις προοπτικές του θεσμού στην Ελληνική Εκπαίδευση, όπως προδιαγράφονται από τις σύγχρονες ανάγκες.

Μια συστοιχία τεστ Επαγγελματικού Προσανατολισμού - Προσέγγιση - Παρουσίαση - Στάθμιση

Μελικίδης Γ., Σταύρου Α., Πολυχρονιάδου Α., Σταμπουλίδης Π.

Παρουσιάζεται η Σειρά Επαγγελματικού Προσανατολισμού η οποία αποτελείται από εννέα διαφορετικά ερωτηματολόγια και τεστ. Στους ενδιαφερόμενους χορηγούνται ένα Ερωτηματολόγιο Ενδιαφερόντων, έξι τεστ Ικανοτήτων, ένα Ερωτηματολόγιο Επαγγελματικής Προσωπικότητας και ένα Ερωτηματολόγιο Εργασιακών Κινήτρων. Η ανάλυση των ερωτηματολογίων και τεστ με ειδικό λογισμικό δημιουργεί αυτόματα μια Έκθεση Επαγγελματικού Προσανατολισμού, η οποία παραδίδεται στον ενδιαφερόμενο, αλλά μπορεί να χρησιμοποιηθεί και από τον σύμβουλο επαγγελματικού προσανατολισμού για περαιτέρω ανάλυση. Επίσης παρουσιάζονται διαδικασίες προσωπικής ανάπτυξης του ατόμου, οι οποίες στηρίζονται σε μοντέλο βασικών Επαγγελματικών Συμπεριφορών.

Στην παρουσίαση θα γίνει περιγραφή της διαδικασίας και ανάλυση του μοντέλου επαγγελματικού προσανατολισμού που χρησιμοποιείται. Θα συζητηθούν οι ιδιαιτερότητες της μαζικής εφαρμογής επαγγελματικού προσανατολισμού και θα γίνει παρουσίαση των αποτελεσμάτων της ψυχομετρικής και στατιστικής ανάλυσης δεδομένων από μεγάλο δείγμα ατόμων.

INDEX

- Αβαγιανού Π., 205
Αγαλιώτης Ι., 121
Αγαπητού Γ., 23
Αγαπητού Π., 126
Αγγελή Α., 51, 175
Αγγελουσής Ν., 49
Αγρέβη Α., 41
Αδαμόπουλος Α., 203
Αιδίνης Α., 190
Αλειφέρη Ν., 69
Αλεξάνδρου Γ., 175
Αλεξόπουλος Δ., 82, 94, 99, 150, 190
Αλεξόπουλος Ε., 22, 50
Αλεξοπούλου Ε., 150
Αλευριάδου Α., 121, 123
Αμανάκη Ε., 50
Αναγνωστόπουλος Φ., 170, 171, 217
Αναγνώστου Ε., 138
Αναστασίου Δ., 41, 103
Ανδρεοπούλου Α., 100
Ανδρέου Γ., 9
Ανδρέου Ε., 115, 150, 154
Ανδρουλάκη Δ., 18, 117
Ανδρούσου Α., 87
Ανδρουτσοπούλου Α., 114
Άννινος Φ., 203
Αντζακλή Ε., 122
Αντωνάκης Σ., 82
Αντωνιάδου Ε., 118
Αντωνίου Α., 119
Αντωνίου Π., 51
Αντωνίου Σ., 20, 50, 217, 218, 219
Αντωνοπούλου Α., 126
Αποστόλου Μ., 167, 186
Αρβανιτίδης Α., 74
Αργυρακούλη Ε., 122, 175
Αργυροπούλου Α., 41, 49
Αυδή Ε., 72
- Βάγγερ Αικ., 228
Βαίτση Α., 79, 104, 166
Βαίτσης Κ., 101, 131
Βαλλιανάτου Ν., 78, 112, 150
Βαλλιανάτου Ν.Γ., 130
Βάλτερ Μ., 196
Βάρφη Β., 147
Βασιάκη Ε., 91
Βασυλειάδης Γ., 127
Βασιλείου Μ., 86
Βεκιάρη Δ., 150, 224
Βελλή Θ., 13, 89, 198
- Βερβελίδου Φ., 147, 221
Βίχη Α., 176
Βλάχος Φ., 101
Βλάχου Α., 33
Βλάχου Μ., 51, 175
Βλειώρας Γ., 194, 209
Βογιατζάκη Ζ., 152
Βορριά Π., 118, 205
Βοσιάνδου Σ., 11, 89, 109, 110, 124
Βότσης Ε., 51
Βούλγαρη Κ., 131
Βουτζουλάκη Α., 38
Βραχιώλας Σ., 80
- Γαβρηλίδου Ζ., 199
Γαζή Α., 52
Γαλανάκη Ε., 118, 119
Γαλάνη Μ., 26
Γαλάνης Γ., 83, 149
Γερακοπούλου Π., 53, 146
Γεωργακοπούλου Α., 69, 79, 176
Γεωργαντά Ε., 41
Γέωργας Δ., 30, 174
Γεωργιάς Π., 69
Γεωργιάδου Π., 112
Γεωργιάννη Χ., 212
Γεωργίου Σ., 45
Γεωργουλέας Γ., 41, 79, 177, 194
Γιαβρίμης Π., 41, 87, 134, 147, 166, 194, 211
Γιαλλουριδής Γ., 86
Γιαννίτσας Ν., 41
Γιαννοπούλου Ι., 128
Γιάτσα Δ., 223
Γιάτσα Α., 41, 87
Γκαρή Α., 106, 107, 166
Γκέγκιου Ε., 59
Γκέκα Μ., 83
Γκέσσογλου Ε., 73
Γκολφάκη Π., 56
Γκουγκουσιδής Σ., 17
Γραμμένου Α., 127, 153
Γροϋίος Γ., 121, 123
Γωνίδα Ε., 42, 141, 215
- Δαβάζογλου Α., 66, 127, 132, 153, 180
Δαιμονάκου Σ., 161,
Δασκάλο Β., 28, 214
Δεληγιάννη-Κουίμτζη Β., 69, 200
Δελιμπαιδίου Κ., 43
Δεπάστα Μ., 123
Δεσμιτζάκη Κ., 8
Δεσλή Δ., 168
Δημάκος Ι., 177, 210
Δημητρίου Α., 194
- Δημητρίου Β., 178
Δημητροπούλου Π., 79, 104, 166
Δημουλάς Ε., 227
Δημουλάς Κ., 178, 227
Διακίδου Ι., 140
Διακογιώργη Κ., 43
Διαμαντάκη Κ., 53
Διαμαντή Β., 94
Διαμαντοπούλου Δ., 146
Δικαίου Α., 128
Δικαίου Μ., 172
Δόλγυρα Κ., 140
Δουβίτσα Ο., 28
Δουλκέρη Τ., 39
Δρούζια Α., 98
- Εργελετζής Σ., 75
Εσαγιάν Γ., 80, 178, 226
Ευαγγελινίδου Ε., 8
Ευαγγελινού Χ., 113, 128
Ευθυμίου Α., 178
Ευθυμίου Κ., 54, 55, 74, 157
Ευκλείδη Α., 139, 141, 187, 215
Ευσταθίου Γ., 54, 144, 218
Ευσταθίου Γ., Η., 7
Ευφραμιδίου Ε., 151
- Ζακοπούλου Β., 154
Ζαφειρή Μ., 163, 165
Ζαφειροπούλου Μ., 122, 175, 179, 187, 189, 205
Ζαχοπούλου Ε., 94, 184
Ζάχος Δ., 155
Ζγαντζούρη Κ., 78, 112
Ζενάκου Ε., 179
Ζεργιώτης Α., 67
Ζηρά Μ., 17
Ζησάκη Α., 187
Ζήση Α., 55
Ζμπάνιος Δ., 67
- Ηλιοπούλου Α., 74
Ηρακλείδου Μ., 28
- Θανοπούλου Κ., 114
Θελούδη Θ., 38
Θεοδωράτου-Μπέκου Μ., 9, 27, 28, 148, 155
Θεοδωρίδου Σ., 180
Θεοδώρου Β., 55, 116, 157
Θεοδώρου Γ., 86
- Ιακωβίδης Β., 172
Ιωαννίδου Μ., 29
Ιωαννίδου-Johnson Α., 56, 143
Ιωάννου Β., 110

- Καβάδη Ζ., 50
Κάβουρα Α., 210
Καΐλα Μ., 69, 142
Καϊτατζή-Χουλιούμη Δ., 113, 128
Κάκουρος Ε., 129
Καλαϊτζάκη Α., 78, 113
Καλαντζή-Αζίζι Α., 7, 18, 54, 63, 65, 74, 106, 107, 144, 146, 166, 207, 208, 209, 218
Καλαρρούτης Γ., 18, 117
Καλιακάτσου Α., 90
Καλιαβούρα Μ., 23
Καλοκαιρινού Α., 22
Καλύβα Ε., 129
Καλύβα-Στεργίου Α., 93
Καμίτση Ε., 99
Καμπάκος Χ., 8
Καμπάς Α., 49
Κανελλάκη Σ., 130
Κάντας Α., 218, 219
Καπόλα Ζ., 56
Καππή Χ., 34
Καπράλου Ι., 63
Καραγιάννη Σ., 8
Καραγιάννης Ι., 22
Καραγιαννοπούλου Ε., 144
Καραγρηγορίου Ε., 180
Καραδήμας Ε., 7, 65, 97, 114, 166, 207, 218
Καραθανάση Α., 148, 181
Καρακασάνη Χ., 33
Καράκιζα Τ., 48
Καραμάνης Μ., 81, 110
Καραμπατζάκη Ζ., 148
Καραμπατζιάκης Κ., 75
Καραολίδου Μ., 90, 150
Καραπέτσας Α., 9, 101, 126, 130, 131
Καργόπουλος Φ., 141
Καρεφυλλίδου Χ., 164
Καρτσιόγλου Α., 183
Καρυτινού Σ., 26
Κατερέλος Γ., 84, 197, 217
Κατοίκου Σ., 131
Κατσαφάνα Δ., 41
Καφάλης Γ., 80, 126
Καφέτσιος Κ., 29, 132
Καιράλης Γ., 105
Κεδράκα Α., 228
Κερίνογλου Α., 27
Κεσούδη Ε., 226
Κεφάλας Χ., 16
Κιοσέογλου Γ., 35, 80, 92, 123, 139, 141, 158, 163, 164, 165, 215
Κίσαας Γ., 225
- Κλεφτάρας Γ., 7, 8, 16, 75, 97, 208, 225
Κοκαλιάρη Ε., 75
Κοκκέβη Α., 31
Κοκκινάκη Θ., 19, 21
Κοκκινάκη Φ., 84
Κόγκινος Κ.Μ., 66, 104, 132
Κόγκορης Μ., 38
Κοκκώση Μ., 170
Κοκολοδημητράκη Α., 26, 181
Κολιάδης Ε., 133, 147
Κολιάτσος Β., 133
Κολλιοπούλου Κ., 27
Κόλοκας Π., 57
Κονδύλη Σ., 38
Κοντάκος Α., 186
Κοντοπούλου Μ., 32
Κόππαση-Οικονομέα Ε., 40
Κόρδας Δ., 168, 191
Κορδούτης Π., 29, 30, 173, 217
Κορηλάκη Κ., 175, 180, 182
Κορώσης Κ., 50
Κοσμίδου Μ., 14, 15, 133
Κοτίνη Α., 203
Κουβαδά Σ., 131
Κούβελα Ε., 98
Κονγιουμουτζάκης Γ., 21
Κουϊμτζή Ε.Μ., 10
Κουμπιάς Ε., 133, 134, 147, 211
Κουνενού Κ., 92
Κουραντζή Ε., 66
Κουρή Θ., 43
Κουρκούτας Η., 162
Κουρτέσης Θ., 158
Κούρτη Ε., 39
Κουστέλιος Α., 57
Κουσουράκης Γ., 177
Κουτσελίνη Μ., 164
Κουφάκη Ε., 226
Κουφάκη-Πρέπη Ε., 88
Κρασανάκης Γ., 191
Κρασανάκης Σ., 114
Κρέζα Μ., 44
Κρίμα Α., 81
Κυριακίδης Π., 221
Κυριακίδης Σ., 18
Κυρίτση Κ., 134, 145
Κωνσταντινίδου Γ., 27
Κωνσταντινίδου Ε., 70
Κωνσταντινίδου Ζ., 68
Κωνσταντίνου Ε., 87
Κωνσταντίνου Κ., 203
Κωνσταντίνου Π., 29
Κωστοπούλου Π., 182
- Λαμπίδη Α., 76
Λαμπριδής Ε., 222
Λάππα-Βαρδούλη Κ., 145
Λεγάλη Λ., 137
Λειβαδιώτου Χ., 163
Λεονταρή Α., 214
Λεύθερη Κ., 138
Λεωνίδου Δ., 86, 183
Λιανού Κ., 72
Λοΐζου Λ., 92, 183
Λόξα Γ., 134
Λουμάκου Μ., 30
Λυκιστάκου Κ., 36, 41
- Μαδιανός Μ., 74
Μακρή Α., 184
Μακρή Δ., 58, 222
Μακρή-Μπότσαρη Ε., 41, 195
Μακρής Ν., 142
Μαλεβίτη Γ., 99
Μαλιδέλης Δ., 58, 114
Μαλικιώση-Λοΐζου Μ., 48, 208, 213, 225
Μαλκίδης Φ., 88
Μάλλιου Ν., 35
Μαναβόπουλος Κ., 33
Μανιαδάκη Κ., 129
Μάνιου-Βακάλη Μ., 12, 101, 102, 191, 198
Μανουράς Β., 8
Μάντης Ν., 160
Μανωλίτσης Γ., 191
Μαρβάκης Α., 35
Μαργαρίτη Γ., 27
Μαργαρίτη Ο., 150
Μάρη Ε. 7
Μαριδάκη-Κασσωτάκη Α., 8, 36, 81
Μαρμαρινός Ι., 150
Μαρούδα-Χατζούλη Α., 95
Μασούρα Ε., 158
Μαυρίδης Θ., 51
Μαυρογένη Σ., 57
Μαυροπούλου Σ., 68
Μελικίδης Γ., 59, 228
Μέλλου Ρ., 14, 161
Μέλλου Κ., 22
Μεσσήνης Α., 90, 91
Μεταλλίδου Π., 43, 141, 195
Μήτσιου Γ., 130, 131
Μητροπούλου Χ., 169
Μισαηλίδη Π., 93
Μιχαηλίδης Κ., 37, 184
Μίχας Π., 169
Μιχοπούλου Α., 56, 64, 135
Μόττη-Στεφανίδη Φ., 45, 48, 196,

- Μουζακίδης Χ., 151
 Μούζουρα Ε., 211
 Μουσουλή Β., 186
 Μπάκα Α., 40, 174
 Μπακιριτζής Κ., 95
 Μπακομήτρου Φ., 146
 Μπάμπα Χ., 93
 Μπαμπλέκου Ζ., 80, 141, 158
 Μπαρδός Α., 136
 Μπαρμπάς Γ., 32
 Μπαφίτη Γ., 114, 225
 Μπεζέ Α., 199, 200
 Μπεξεβέγκης Η., 31, 36, 119, 194
 Μπεκιαρή Α., 188
 Μπέκιου Α., 56
 Μπέκος Γ., 9
 Μπελαφέμινη Φ., 228
 Μπίμπου-Νάκου Ι., 46, 47, 70, 73, 118
 Μπιντάκος Γ., 212
 Μπίρης Α., 90, 91
 Μπλιάτσου Α., 121
 Μποζατζής Ν., 70
 Μπονώτη Φ., 93
 Μπότσας Γ., 11, 158
 Μπουγιτοπούλου Β., 100, 154
 Μπούρδας Δ., 123
 Μπρεκουλάκης Γ., 38
 Μπρούμας Β., 152
 Μυλωνάς Κ., 41, 107
 Μυλωνάς Κ.Α., 147
 Μωραΐτου Μ., 15
- Νακοπούλου Ε., 151
 Νατσόπουλος Δ., 12, 164, 203
 Ναυγίδης Κ., 95
 Νέστωρος Ι., 14, 61, 78, 112, 113, 130
 Νίκα Σ., 116
 Νικολαΐδου Κ., 151
 Νικολαΐδου Μ., 8
 Νικολαραϊζή Μ., 135
 Νικολόπουλος Δ., 81, 154, 192
 Ντάβου Μ., 48, 89
 Ντούμου Β., 38
- Ξανθάκου Γ., 69, 142
 Ξανθάκου Π., 69
 Ξανθοπούλου Δ., 29
 Ξενικού Α., 85
 Ξυδά Ε., 181
- Οικονομοπούλου Ε., 142
 Οικονόμου Α., 93
 Οικονόμου Ε., 114
- Ορφανίδου Α., 218
- Παγιατάκη Ζ., 148, 155
 Παγοροπούλου Α., 211
 Παγώνη Μ., 44
 Παΐσσοπούλου Ν., 228
 Παλαιολόγου Α., 59, 95, 222
 Παλαιολόγου Ν., 185
 Παλληκαρά Ο., 150
 Παναγιωτάκη Π., 15
 Παναγιωτακόπουλος Δ., 161
 Παναγιωτοπούλου Γ., 185
 Παναγιωτοπούλου Π., 41, 89
 Παναγιώτου Μ., 119
 Παναγιουλίας Ε., 58, 114
 Πανατζής Δ., 60, 157
 Παντελή Μ., 27
 Παντελιάδου Σ., 11, 68, 135, 158
 Παξινός Ι., 76
 Παπαγεωργίου Γ., 169
 Παπαδάκης Θ., 90, 174
 Παπαδή Μ., 40, 60
 Παπαδημητρίου Ε., 11
 Παπαδημητρίου Θ., 227
 Παπαδήμου Α., 41
 Παπαδιώτη Β., 95
 Παπαδιώτη-Αθηνασίου Β., 61, 212, 222
 Παπαδόπουλος Α., 126
 Παπαδόπουλος Γ., 110
 Παπαδόπουλος Μ., 86
 Παπαδόπουλος Ν.Γ., 105, 176, 189, 192, 204
 Παπαδόπουλος Π., 58, 114
 Παπαδόπουλος Σ., 40, 60
 Παπαδοπούλου Κ., 164
 Παπαζολούδη Ε., 131
 Παπαηλιού Χ., 186, 206
 Παπαθανασίου Μ., 72
 Παπαϊωάννου Α., 105
 Παπακυριακίδου Ο., 42
 Παπακωστόπουλος Β., 136
 Παπαληγούρα Ζ., 186, 205
 Παπαλόη Ε., 61
 Παπαμιχαήλ Ε., 38
 Παπάνης Ε., 185
 Παπαντωνίου Γ., 187
 Παπαπαναγιώτου Γ., 228
 Παπαπέτρου Σ., 223
 Παπασταθόπουλος Σ., 20
 Παπαστάμου Σ., 38, 100, 174, 197, 217
 Παπαστυλιανού Α., 46
 Παππά Β., 195
 Παππά Ε., 187, 223
 Παρασκευόπουλος Ι., 19, 159
- Παρασκευοπούλου Ξ., 79
 Πασσά Ε., 178
 Παπακού-Παραπίρη Β., 61
 Παυλόπουλος Β., 36, 41, 60
 Παύλου Γ., 228
 Παύλου Μ., 143
 Πετρογιάννης Κ., 61, 136
 Πετρουλάκη Κ., 13, 198
 Πήτα Ρ., 12, 35, 80, 98, 137, 158, 163, 164, 165
 Πιπεργιά Ι., 150
 Πλατσίδου Μ., 195
 Πολεμικός Ν., 186
 Πολίτης Γ., 137
 Πολυχρόνη Φ., 41, 48, 119, 219
 Πολυχρονιάδου Α., 228
 Πόρποδας Κ., 99, 154, 192
 Ποταμιάνος Γ., 157, 170
 Πουρκός Μ., 105
 Πρεντουλή Δ., 149
 Πρμμικήρη Α., 208
 Προδρομίτης Γ., 161, 217
 Πρωτόπαπας Α., 13, 81
 Πυρένη Κ., 171
- Ράλλη Α., 81
 Ραμμίδης Κ., 80
 Ραφτόπουλος Α., 93, 164, 203
 Ρεκαλίδου Γ., 49, 200
 Ρήγα Α.Β., 159, 160, 161
 Ρήγα Ε., 62
 Ρήγος Η., 18, 117
 Ρόικου Π., 35
 Ρότσικα Β., 137
 Ρούση Χ., 179
 Ρούσου Α., 8
 Ρούση Π., 49, 64, 91
 Ρούσσης Π., 62, 109, 110, 111
- Σακαλάκη Μ., 217
 Σακαρέλη Σ., 116
 Σακελλάρη Μ., 82
 Σακελλαρίου Κ., 188
 Σακκά Δ., 57, 200, 201
 Σακονίδης Χ., 127, 169
 Σαλέμη Π., 14
 Σαμαρτζή Σ., 13, 89, 167
 Σαραφίδου Γ.Ο., 30
 Σαρρή Δ., 102, 137
 Σγούρας Κ., 178
 Σεμιτέκολο Μ., 21
 Σεραφεΐμ-Ρηγοπούλου Ε., 188
 Σεραφίδου Ε., 116
 Σιδερίδης Γ., 158
 Σιδηροπούλου-Δημακάκου Δ., 41, 108, 166, 225

- Σίμος Γ., 152
 Σίνη Α., 137
 Σκαλούμπτακας Χ., 81, 138
 Σκαλτσάς Α., 63
 Σκαπετοράχη Α., 63
 Σκόδρα Ε., 63, 224
 Σκοδρογιάννη Κ., 18, 117
 Σμυρνιαστή Ε., 27
 Σούμα Ε., 138
 Σουσαμίδου-Καραμπέρη Α., 143, 198
 Σόφου Δ., 56
 Σπανούδης Γ., 12, 140, 203
 Σταλίκας Α., 15, 25, 49, 64, 96, 98, 112
 Στάμου Ε., 138
 Σταμπουλίδης Π., 23, 59, 228
 Στασινός Δ., 222
 Σταυρακάκη Σ., 124, 131
 Σταυρινίδης Π., 194
 Σταύρου Α., 23, 59, 228
 Σταύρου Α., 148, 154, 156
 Σταυρουλάκη Μ., 219
 Σταφυλά Α., 24, 173
 Στέλιος Γ., 194
 Στεφάνου Γ., 63, 211
 Στογιαννίδου Α., 46, 96, 202
 Συγκολλίτου Ε., 48, 202, 213, 214
 Σφέτκας Θ., 16
 Σφυρόερα Μ., 42, 44, 199
 Σχινάς Ι., 124
 Σωτηρίου Α., 179, 189
- Τάξογλου Ε., 24
 Τάκης Ν., 196
 Τάνταρος Σ., 193
 Ταφανάς Ι., 138
 Τεργλίδου Χ., 152
 Τζέπογλου Σ., 228
 Τζονιχάκη Ι., 16
 Τζουβελέκης Π., 27, 138
 Τζουριάδου Μ., 32
 Τουφεγγοπούλου Κ., 94
 Τραγάκη Ε., 181
 Τρεύλας Ε., 94
 Τριανταφυλλίδου Σ., 160, 212
 Τριανταφυλλου Θ., 189, 204
 Τριαντοπούλου Θ., 110
 Τριλίβα Σ., 17, 49, 64, 91, 120
 Τσαμπαρλή-Κιτσάρα Α., 92
 Τσάνταλη Ε., 98, 139
 Τσαντήλα Α., 192
 Τσαούσης Γ., 111
 Τσαούσης Ι., 176, 185
 Τσαπουτζόγλου Μ., 102
 Τσέγος Ι., 224
- Τσεκουράκη Ε., 101
 Τσέλιου Ε., 71
 Τσερεγκούνη Μ., 56
 Τσερμίζογλου Σ., 80
 Τσιάμης Α., 108
 Τσικώτης Ν., 16
 Τσιναρέλης Γ., 41
 Τσίνας Ε., 69
 Τσινού Α., 135
 Τσίτσας Γ., 96
 Τσολάκη Μ., 98, 139
 Τσομπάνογλου Γ., 77
 Τσονίδης Α., 72
 Τσουράπα Ε., 64
 Τσούρτου Β., 19, 20
 Τυχόπουλος Γ., 114
- Φακίνος Μ., 116
 Φαράντου Β., 208
 Φαρμάκη Χ., 62
 Φαρμάκης Ν., 178
 Φαρμακίδου Ε., 29
 Φερεντίνος Σ., 37, 184
 Φίγγου Ε., 71
 Φιλιππάτου Δ., 94
 Φουντουλάκη Ε., 190
 Φουσάνα Α., 133
 Φρέρης Γ., 26
 Φρόση Α., 69, 202
 Φοτακοπούλου Ο., 163, 165
 Φωτεινός Ν., 69
 Φωτοπούλου Ο., 135
- Χαλαμάνδρη Κ., Φ., 36, 65, 194
 Χαλκιά Δ., 116
 Χαλκιαδάκη Α., 35
 Χαντζή Α., 85, 217
 Χαράλαμπίδου Σ., 51
 Χαράλαμπίδου Α., 146
 Χαρούλα Ν., 18, 65, 209
 Χαριτάκη Χ., 224
 Χαρίτου-Φατούρου Μ., 7, 124, 174, 226
 Χατζημπαλή Σ.Θ., 152
 Χατζηνικολάου Κ., 121
 Χατζηχρήστου Π., 56
 Χατζηχρήστου Χ., 28, 48, 79, 87, 104, 166, 213, 216
 Χλουβεράκης Γ., 175, 180, 182
 Χοΐσου Ε., 110
 Χρηστάκη Α., 62
 Χρηστάκης Ν., 117, 197
 Χρηστίδου Σ., 65
 Χριστόπουλος Γ., 25
 Χριστοπούλου Α., 195
- Χριστοφή Φ., 8
 Χρυσικού Ε., 186
- Ψάλλη Α., 201
 Ψυλλιά Α., 7
- Chimienti G., 120
 Crawford N., 136
 Czizler Istvan, 159
- Deconchy Jean-Pierre, 125, 197
 Doise W., 194
 Dr J., Le Men, 98
 Dunn J., 205
- Eisenstein J., 116
 Erbacher T., 116
- Fantie B., 14
 Fryer D., 24
- Garthercole S., 158
- Hawkins, J.P., 61
 Hyman, I., 116
- Inshakova O., 100, 154
 Ireson J.H., 10
- Kolesaric Vladimir, 159
 Koninon Boicho, 124
- Marchel M., A., 33
 Mitchell V., 132
 Mullet E., 222
- Nesrin Sahin, 159
- Politikos N., 136
- Rus Velko, 159
- Steele H., 205
 Sturma Jaroslav, 159
- Thompson J., 14
 Toeplitz-Winiewska Malgorzata, 159
- Van Ijzendoorn M., 205
 Walters B., 219
 Weinberg A., 218
 Yeadon J., 132

Οργανωτική Επιτροπή

Πρόεδρος: Λουκία Μπεζέ
Γραμματέας: Μαίρη Λουμάκου
Ταμίας: Μαρία Σφυρόερα
Μέλη: Ελευθερία Γωνίδα
Δέσποινα Σακκά
Γαλήνη Ρεκαλίδου

Γραμματέας Συνεδρίου: Μαρία Χατζησάββα
Γραμματειακή Υποστήριξη: Πόπη Γοΐδα
Σούλα Κυρτλιώτη
Νόπη Ξενιτίδου
Άντζελα Σουφλή
Τεχνική Υποστήριξη: Χρήστος Καλαϊτζίδης
Κώστας Σγουρίδης
Λευτέρης Τσαταλμπασιδης

Διεύθυνση: 8^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ψυχολογικής Έρευνας
Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών
68100 Αλεξανδρούπολη - Νέα Χηλή
τηλ. 0551. 30044, 30045, 39623, 39098, 39840
Fax. 0551. 39179, 39624, 39098
E-mail: lbeze@psed.duth.gr
mhat@psed.duth.gr

Χώροι διεξαγωγής του Συνεδρίου:

1. Κτίρια Σχολής Επιστημών της Αγωγής
Νέα Χηλή Αλεξανδρούπολης
2. Δημοτικό Θέατρο Αλεξανδρούπολης

Χορηγοί του Συνεδρίου:

- * Επιτροπή Ερευνών του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης
- * Εκδόσεις «Ελληνικά Γράμματα»
- * Επιμελητήριο Έβρου